تصوير ابو عبدالرحمن الكردي

مختصر صحيح مسلم

للإمام زكي الدين عبد العظيم عبد القوي المنذري

المتوفى ٦٥٦ هـ

به كوردى كردن و ڕونكردنه‌وه‌ى

نورى فارس حمه‌خان

سه‌رپه‌رشتى چاپ

مه‌لا مه‌حمودى گه‌لاله‌يى

دار المعرفة

بيروت - لبنان

مختصر

صحيح مسلم

للإمام زكي الدين عبد العظيم بن عبد القوي المنذري

المتوفى ٦٥٦ هـ

به کوردی کردن و ڕونکردنەوەی

نوری فارس حمەخان

سەرپەرشتی چاپ

مەلا مەحموودی گەلاڵەیی

(بەرگی چوارەم)

بسم الله الرحمن الرحيم

📖 ناوی کتێب ﴿ مختصر صحيح مسلم ﴾

📖 وەرگێڕانی: نوری فارس حەمەخان.

📖 تیراژ: (٣٠٠٠) دانــە.

📖 ژمارەی سپاردن: ژمارە (١٦٢٧)ی ساڵی (٢٠١١)ی وەزارەتی ڕۆشنبیری پێدراوە.

📖 ساڵی چاپ: ٢٠١١ز - ١٤٣٢ ك.

📖 تایپ: (نیان حسین)

📖 لەســەر ئــەرکی کتێبخانــەی ئــارام لــە چــاپ دراوەو مــافی چــاپکردنەوەی پارێزراوە بۆ کتێبخانەی ناوبراو.

بسم الله الرحمن الرحيم

٣٩- نامەی پۆشاك و خشڵ و ئارایشت

كِتَابُ اللِّبَاسِ وَالزِّينَةِ

{بڕوانە: تەجریدی بوخاری، بەرگی پێنجەم، زنجیرە: ٨٠، لە ژمارە: ١٨٩١وە هەتا ژمارە: ١٩١٣ = ژمارە: ٥٧٨٧ هەتا ژمارە: ٥٩٥٣. هەروا بڕوانە: تاج/٣، زنجیرە: ٢٩ هەتا زنجیرە: ٥١، لە لاپەڕە: ٢٤٤ هەتا لاپەڕە: ٣١٤، لە ژمارە: ٢٧٦٢ هەتا ژمارە: ٢٩٣٤ + ریاض/٢، زنجیرە: ١١٧، ژمارە: ٧٧٩ هەتا زنجیرە: ١٢٦، ژمارە: ٨١٣}.

١٠٢٦) کەسێ بەشی بەدوا ڕۆژەوە نەبێ لە جیهانا ئاوریشم لەبەردەکا، بەڵام کرین و فرۆشتن و سوود لێ وەرگرتنی تری دروستە. (٥٣٥٦ - ٥٣٩٥)

بابٌ: إِنَّمَا يَلْبَسُ الحَرِيرَ فِي الدُّنْيَا مَنْ لاَ خَلاَقَ لَهُ فِي الآخِرَةِ وَإِبَاحَةُ الإِنْتِفَاعِ بِهِ وَبِثَمَنِهِ

١٣٣٥- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: رَأَى عُمَرُ بن الخطاب (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عُطَارِدًا التَّمِيمِيَّ يُقِيمُ بِالسُّوقِ حُلَّةً سِيَرَاءَ، وَكَانَ رَجُلاً يَغْشَى الْمُلُوكَ وَيُصِيبُ مِنْهُمْ، فَقَالَ عُمَرُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي رَأَيْتُ عُطَارِدًا يُقِيمُ فِي السُّوقِ حُلَّةً سِيَرَاءَ، فَلَوِ اشْتَرَيْتَهَا فَلَبِسْتَهَا لِوُفُودِ الْعَرَبِ إِذَا قَدِمُوا عَلَيْكَ، وَأَظُنُّهُ قَالَ: وَلَبِسْتَهَا يَوْمَ الْجُمُعَةِ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «إِنَّمَا يَلْبَسُ الْحَرِيرَ فِي الدُّنْيَا مَنْ لاَ خَلاَقَ لَهُ فِي الآخِرَةِ»، فَلَمَّا كَانَ بَعْدَ ذَلِكَ أُتِيَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) بِحُلَلٍ سِيَرَاءَ، فَبَعَثَ إِلَى عُمَرَ بِحُلَّةٍ، وَبَعَثَ إِلَى أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ بِحُلَّةٍ، وَأَعْطَى عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ حُلَّةً، وَقَالَ: «شَقِّقْهَا خُمُرًا بَيْنَ نِسَائِكَ»، قَالَ: فَجَاءَ عُمَرُ بِحُلَّتِهِ يَحْمِلُهَا، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ بَعَثْتَ إِلَيَّ بِهَذِهِ، وَقَدْ قُلْتَ بِالأَمْسِ فِي حُلَّةِ عُطَارِدٍ مَا قُلْتَ، فَقَالَ: «إِنِّي لَمْ أَبْعَثْ بِهَا إِلَيْكَ لِتَلْبَسَهَا، وَلَكِنِّي بَعَثْتُ بِهَا إِلَيْكَ لِتُصِيبَ بِهَا»، وَأَمَّا أُسَامَةُ فَرَاحَ فِي حُلَّتِهِ، فَنَظَرَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) نَظَرًا عَرَفَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَدْ أَنْكَرَ مَا صَنَعَ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا تَنْظُرُ إِلَيَّ، فَأَنْتَ بَعَثْتَ إِلَيَّ بِهَا، فَقَالَ: «إِنِّي لَمْ أَبْعَثْ إِلَيْكَ لِتَلْبَسَهَا، وَلَكِنِّي بَعَثْتُ بِهَا إِلَيْكَ لِتُشَقِّقَهَا خُمُرًا بَيْنَ نِسَائِكَ». {الحديث: ٥٣٧٠ = ٥٣٦١ فم. تجريد/١، لاپەڕە: ٤٤٧، رقم: ٤٧٠ = ٨٨٦، ٩٤٨، ٢١٠٤ فتح الباری}:

ئیبنو عومەر (رمزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: عومەری کوڕی خەطاب (رمزای خودای لێ بێ) لە بازاڕی مەدینە، عوطاریدی تەمیمی بینی قاتێکی ئاورێشمی خەت خەتی خستبووە سەر سەوا، عوطارید پیاوێ بوو هاموشۆی پادشایانی دەکردو شتیان پێدەدا، عومەر عەرزی حەزرەت دەکا: ئەی پێغەمبەری خودا! خۆزگا ئەم دەستە جلەی عوطاریدت دەکڕی بۆ ڕۆژی هەینی لەبەرت دەکرد، هەروەها کاتێ وەفدی عەرەبەکان دێن بۆ خزمەتت لەبەری بکە. پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) پێی دەفەرموێ: (ئەم جۆرە جلە لەبەرئەوەی کە ئاورێشمی پەتییە، ئەو پیاوانە لەبەری دەکەن کە بەشیان بەنازو بەهرەی ئەو جیهانەوە نییە). لەپاشا چەند قاتێ، لەو جۆرە بەرگە ئاوریشمینە هێنران بۆ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دابەشی کردن بەسەر هاوەڵانیدا، قاتێکی لێیان نارد بۆ عومەرو قاتێکی تری لێیان نارد بۆ ئوسامەی کوڕی زەیدو قاتێکی لێیاندا بە عەلی کوڕی ئەبو طالیبو پێی فەرموو: (لەت لەتی بکە بۆ لەچکەو سەرپۆش بۆ ژنەکانت). فەرمووی: جا عومەر قاتەکەی خۆی هەڵگرتو هێنای بۆلای پێغەمبەرو گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا! تۆ ئەمەت بۆمن ناردووە، کەچی دوێنێ لەبارەی قاتەکەی عەطاریدەوە واوات فەرموو، بفەرموو ئەمەم تێ بگەیەنە؟ ئەویش فەرمووی: (خۆ من ئێستا ئەم قاتەم بۆ ئەوە بۆت نەناردووە کە خۆت لەبەری بکەی، بەڵکوو دەتوانی بە شێوەیەکی تر سوودی لێ وەربگری). بەڵام ئوسامە خۆی قاتەکەی لەبەرکرد بوو، کەچوو بۆ خزمەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پێغەمبەر بەخێسە تەماشای ئوسامەی کرد، ئوسامە هەستی کرد، کە پێغەمبەر کارەکەی ئەوی بەدڵ نییە، لەبەرئەوە عەرزی کرد: (قوربان! بۆوا خێسە لە قاتەکەم دەکەی؟ خۆ تۆ خۆت ناردووتە بۆم؟). فەرمووی: (بەڵام خۆ من بۆ ئەوە بۆتم نەناردووە کە خۆت لەبەری بکەی، بەڵکوو بۆیە بۆتم ناردووە کە پارچە پارچەی بکەی بۆ لەچك و سەرپۆش بۆ ئافرەتەکانتان). {تاج/٣، زنجیرە: ٣٠، ژمارە: ٢٧٧٧}.

١٠٢٧) كەسێ لەجیهانا ئاورێشم لەبەربكا لە قیامەتا لەبەری ناكا. (٥٣٥٦ - ٥٣٩٥)
باب: مَنْ لَبِسَ الحَرِيرَ فِى الدُّنْيَا لَمْ يَلْبَسْهُ فِى الآخِرَةِ

١٣٣٦- عَنْ خَلِيفَةَ بْنِ كَعْبٍ أَبِى ذُبْيَانَ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ الزُّبَيْرِ يَخْطُبُ يَقُولُ: أَلاَ لاَ تُلْبِسُوا نِسَاءَكُمُ الْحَرِيرَ، فَإِنِّى سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «لاَ تَلْبَسُوا الْحَرِيرَ، فَإِنَّهُ مَنْ لَبِسَهُ فِى الدُّنْيَا لَمْ يَلْبَسْهُ فِى الآخِرَةِ». {الحديث: ٥٣٧٧ = ٥٣٦٨ فم. تجريد/٥، رقم: ١٨٩٦ = ٥٨٣٤، ٥٨٢٨، ٥٨٢٩، ٥٨٣٠، ٥٨٣٥}:

خەلیفەی كوڕی كەعب، كە ناسراوە بە ئەبو زوبیان فەرمووی: بیستم لە عەبدوڵڵای كوڕی زوبەیر، وتاری دەدا، دەیفەرموو: ئاگاداربن، ئاورێشم لەبەر ئافرەتانتان مەكەن، چونكە من بۆ خۆم لە عومەری كوڕی خەطابم بیست دەیفەرموو: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (ئاورێشم لەبەر مەكەن، چونكە هەركەسێ لەم جیهانەدا ئاورێشم لەبەر بكەن، لەوجیهانا لەبەری ناكەن). {تاج/٣، زنجیرە: ٢٩، ژمارە: ٢٧٦٢ چ/٤}.

١٠٢٨) لەخواترسان كەوای ئاورێشم لەبەر ناكەن. (٥٣٥٦ - ٥٣٩٥)
باب: لاَ يَنْبَغِى لِلْمُتَّقِينَ لُبْسُ فَرُّوجِ الحَرِيرِ

١٣٣٧- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّهُ قَالَ: أُهْدِىَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فَرُّوجُ حَرِيرٍ، فَلَبِسَهُ، ثُمَّ صَلَّى فِيهِ، ثُمَّ انْصَرَفَ فَنَزَعَهُ نَزْعًا شَدِيدًا كَالْكَارِهِ لَهُ، ثُمَّ قَالَ: «لاَ يَنْبَغِى هَذَا لِلْمُتَّقِينَ». {الحديث: ٥٣٩٤ = ٥٣٨٥ فم. تجريد/١، لاپەڕە: ٢٥٢، رقم: ٢٣٩ = ٣٧٥، ٥٨٠}:

عوقبەی كوڕی عامیر (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: كەوایەكی چاكداری ئاورێشمیان بەدیاری هێنا بۆ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەبەری كردو نوێژی پێوە كردو لەپاشا كەسلاوی دایەوەو رووی لەڕووگە وەرچەرخان، بە توونـدی كەواكەی لەبەرخۆی داكەندو فڕەیدا، وەك یەكێ پێی ناخۆش بێو حەزی لێی نەبێ، ئەوجا فەرمووی: (ئەمە بۆ پیاوی لەخواترس دەست نادا!). {تاج/١، لاپەڕە: ٢٠٦، زنجیرە: ٥٥، ژمارە: ٣٩٩ چ/٤ = چاپی چوارەم}.

١٠٢٩) ریگری له پۆشینی ئاوریشم به ئەندازەی دوو پەنجە نەبێ
بَابٌ: النَّهْيُ عَنْ لَبْسِ الْحَرِيرِ إِلاَّ قَدْرَ إِصْبَعَيْنِ

١٣٣٨- عَنْ أَبِي عُثْمَانَ قَالَ: كَتَبَ إِلَيْنَا عُمَرُ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) وَنَحْنُ بِ(أَذْرَبِيجَانَ): يَا عُتْبَةَ بْنَ فَرْقَدٍ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ كَدِّكَ، وَلاَ مِنْ كَدِّ أَبِيكَ وَلاَ مِنْ كَدِّ أُمِّكَ، فَأَشْبِعِ الْمُسْلِمِينَ فِي رِحَالِهِمْ، مِمَّا تُشْبِعُ مِنْهُ فِي رَحْلِكَ وَإِيَّاكُمْ وَالتَّنَعُّمَ وَزِيَّ أَهْلِ الشِّرْكِ وَلُبُوسَ الْحَرِيرِ فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) نَهَى عَنْ لُبُوسِ الْحَرِيرِ. قَالَ: «إِلاَّ هَكَذَا». وَرَفَعَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) إِصْبَعَيْهِ الْوُسْطَى وَالسَّبَّابَةَ وَضَمَّهُمَا قَالَ زُهَيْرٌ: قَالَ عَاصِمٌ: هَذَا فِي الْكِتَابِ. قَالَ: وَرَفَعَ زُهَيْرٌ إِصْبَعَيْهِ». {الحديث: ٥٣٧٨ = ٥٣٦٩ فم. بخاری. لباس: ٥٨٣٠. أبو داود. لباس: ٤٠٤٢. ترمذی. لباس: ١٧٢١}:

ئەبو عوثمان فەرمووی: لە ئازربایجان بووین، عومەری کوڕی خەتاب، کە فەرمانڕەوای موسوڵمانان بوو، ئەم نامەیەی نووسی بۆمان، ئاراستەی فەرماندەکەمانی کرد، کە عوتبەی کوڕی فەرقەد بوو، ئەویش خویندیەوە بەسەرمانا، فەرمووی: ئەی عوتبەی کوڕی فەرقەد! ئەو ماڵو سامانەی کە لەلای تۆیە، کە لە گەنجینەی بەیتولمال دایە، ئەوە بەرهەمی رەنجە شانی موسوڵمانانە، ئەوە نەبەرهەمی رەنجە شانی تۆیەو نە بە کەلەپوورو میرات لەبەرهەمی رەنجە شانی باوك‌و دایکتەوە بۆت ماوەتەوە کەواتە بەتێرو تەسەلی تۆیش وەك هەموو موسوڵمانێکی تر، وەکوو یەك لێی بخۆن، نەکەن سەر بکەنە ناز پەروەری‌و ژیانی رابواردن، یا جل‌و بەرگی تایبەت بە بێباوەڕان لەبەر بکەن، یا پۆشاکی ئاوریشم بپۆشن، چونکە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ریگری لە پۆشینی پۆشاکی ئاوریشم دەکرد، دەیفەرموو: (مەگەر ئا ئەوەندە).

فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دوو پەنجەی خۆی بەرزەوە کرد، تا ئاماژەکەی خۆی پێ روون بکاتەوە، کە پەنجەی ناوەڕاست‌و پەنجەی شایەتمانی بوو، لەهەمان کاتدا دوو پەنجەکەی نووساندبوو بەیەکەوە. زوهەیر (کە کەسی دووەمە لە رشتەی ئەم فەرموودەیەدا) فەرمووی: مامۆستاکەی من کە عاصیمی ئەحوەلە فەرمووی:ئەمە لەنامەکەدا بوو. فەرمووی: زوهەیریش دوو پەنجەی خۆیی هەڵبڕی).

روونکردنەوە:

عوتبەی کوڕی فەرقەدی ئەل-سولەمی، هاوەڵێکی ناوداری پێغەمبەرە، ئامادەی ئازادکردنی قەڵای خەیبەر بووە، یەکێ بوو لە فەرماندە ناودارەکانی ئیمامی عومەر، بە فەرمانی عومەر لەگەڵ عیاضی کوڕی غنم دا، لە بیست و هەشتی کۆچیدا موصوڵیان ئازاد کرد. پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەرووتی دەست دەهێنێ بەسەر پشت و بەسەر سکیدا، ئیتر بە فەرمانی خودا هەتا مردن لەشی بۆنێکی خۆشی لێ دەهات، لەبۆنی میسك و عەنبەر خۆشتر. لەپاش خەبات و تێکۆشانێکی زۆری بێ وچان، چوو لە کووفە دانیشت، لەوێ ژیا تا لەوێ گیانی پاکی سپارد.

١٣٣٩- عَنْ سُوَيْدِ بْنِ غَفَلَةَ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ خَطَبَ بِالْجَابِيَةِ فَقَالَ: نَهَى نَبِيُّ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) عَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ إِلاَّ مَوْضِعَ إِصْبَعَيْنِ أَوْ ثَلاَثٍ أَوْ أَرْبَعٍ. {الحديث: ٥٣٨٤ = ٥٣٧٥ فم}:

سووەیدی کوڕی غەفلە (رەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: لە جابییە، کە گوندێکە لە گوندەکانی ناوچەکانی دیمەشق، عومەری کوڕی خەطاب (رەزای خودای لێ بێ) وتارێکی دا، فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) رێگەی نەداوە کە ئاورێشم لەبەربکرێ، مەگەر بۆ نەخش، بەقەد جێگەی دوو سێ پەنجە، یا سێ چوار پەنجە!). {تجريد/٥، ژمارە: ١٨٩٥ = ٥٨٢٩ فتح الباری}.

١٠٣٠) رێگری لە پۆشینی کەوای دیباج (ئاورێشم)
باب: النَّهى عَنْ لَبْسِ قَبَاءِ الدِّيبَاجِ

١٣٤٠- عَنْ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: لَبِسَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَوْمًا قَبَاءً مِنْ دِيبَاجٍ أُهْدِيَ لَهُ ثُمَّ أَوْشَكَ أَنْ نَزَعَهُ، فَأَرْسَلَ بِهِ إِلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ)، فَقِيلَ لَهُ: قَدْ أَوْشَكَ مَا نَزَعْتَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَقَالَ: «نَهَانِي عَنْهُ جِبْرِيلُ عليه السلام»، فَجَاءَهُ عُمَرُ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) يَبْكِي، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَرِهْتَ أَمْرًا وَأَعْطَيْتَنِيهِ فَمَا لِي؟ فَقَالَ: «إِنِّي لَمْ أُعْطِكَهُ لِتَلْبَسَهُ، إِنَّمَا أَعْطَيْتُكَهُ تَبِيعُهُ»، فَبَاعَهُ بِأَلْفَيْ دِرْهَمٍ. {الحديث: ٥٣٨٦ = ٥٣٧٧ فم}.

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: کەوایەکی دێباجیان بەدیاری هێنا بۆ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ڕۆژێ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەبەریکرد، جا بەزوویی لەبەرخۆی دایکەندو ناردی بۆ عومەری کوڕی خەتاب (رەزای خودای لێ بێ)، کە عەرزی حەزرەتیان کرد: قوربان! ئەی پێغەمبەری خودا! چ زوو ئەم کەوایەت لەبەرخۆت داکەند، ئەوە بۆ؟! فەرمووی: کاتێ لەبەریم کرد، جوبرائیل تەشریفی هات، نەهی لێ کردم کە لەبەری بکەم، جا عومەر (رەزای خودای لێ بێ) کە بەم حاڵەی زانی، بەگریان هات بۆ خزمەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) عەرزیکرد: قوربان! ئەی پێغەمبەری خودا! لەبەرچی شتێ کە خۆت خۆشت نایەت لێی، وەك ئەم کەوایە بێ، کەچی دەیدەی بەمن، گوایە من چیمە؟! پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دڵی دایەوەو هۆی ئەوەی بۆی ڕوونکردەوەو پێی فەرموو: (خۆ من بۆئەوە ئەم کەوایەم نەداوە بەتۆ کە خۆت لەبەری بکەی، بەڵکوو بۆ ئەوە داومە پێت کە بیفرۆشیتو لەبەهاکەی کەڵك وەربگریت!). پێشەوا عومەریش (رەزای خودای لێ بێ) فرۆشتی بەدوو هەزار درەم، کە دەکاتە دوو سەد دیناری زێڕ زیاتر.

١٠٣١) مولەتدان بە پۆشینی ئاوریشم بۆ نەخۆشیو شتی وا

بَابٌ: الرُّخْصَةُ فِي لِبَاسِ الحَرِيرِ لِلْعِلَّةِ

١٣٤١- عَنْ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) رَخَّصَ لِعَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ، وَالزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ فِى الْقُمُصِ الْحَرِيرِ فِى السَّفَرِ مِنْ حِكَّةٍ كَانَتْ بِهِمَا أَوْ وَجَعٍ كَانَ بِهِمَا. وفي رواية: انهم شَكَوا إلى رسول الله (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) القَمْل. {الحديث: ٥٣٩٦، ٥٤٠٠ = ٥٣٨٧، ٥٣٩١ فم. تجريد/٣/٣٢٣، رقم: ١١٩٩ = ٢٩١٩، ٢٩٢٠، ٢٩٢١، ٢٩٢٢، ٥٨٣٩. أبو داود. لباس: ٤٠٥٦. نسائى. زينة: ٥٣٢٥. ابن ماجة. لباس: ٥٣٩٢. تحفة الأشراف: ١١٦٩}:

ئەنەس (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ڕێگەی بە عەبدوڕەحمانی کوڕی عەوفو بە زوبەیری کوڕی عەوامدا، کە ئاوریشم لەبەربکەن، چونکە ئالۆشو خورووکەیێ لە لەشیانا هەبوو. لە گێڕانەوەی ژمارە

(٥٤٠٠)دا، لـه شـەرحی صـەحیحی موسـلیما، تـەرقیمی مامۆسـتا/خـەلیل مـەئموون شـیحا، دەفـەرموێ: عبـدوڕەحمانی کـوڕی عـەوفو زوبـەیری کـوڕی عـەوام، لـه غەزایەکا، لەدەستی ئەسپێ سکالایان لەخزمەتی پێغەمبەردا (درووودی خودای لەسەر بێ) کـرد، ئـەویش ڕێگـەی پێیانـدا، کـه کراسـی ئاورێشـم لەبـەر بکـەن). {تـاج/٣، زنجیرە: ٢٩، ژمارە: ٢٧٦٩، ٢٧٧٠ ج/٤}.

١٠٣٢) دروستە کە ئۆیەو قەیتانی قەراخی قۆڵو دەمی گیرفانو چاکو دامەنی جلو بەرگو یەخەی لە ئاورێشم بێ

بَابٌ: الرخصة فِي لِينَةِ الثَّوْبِ مِنَ الديباجِ

١٣٤٢- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ مَوْلَى أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِى بَكْرٍ، وَكَانَ خَالَ وَلَدِ عَطَاءٍ قَالَ: أَرْسَلَتْنِى أَسْمَاءُ إِلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُم) فَقَالَتْ : بَلَغَنِى أَنَّكَ تُحَرِّمُ أَشْيَاءَ ثَلاَثَةً: الْعَلَمَ فِى الثَّوْبِ، وَمِيثَرَةَ الأُرْجُوَانِ وَصَوْمَ رَجَبٍ كُلِّهِ، فَقَالَ لِى عَبْدُ اللَّهِ: أَمَّا مَا ذَكَرْتَ مِنْ رَجَبٍ فَكَيْفَ بِمَنْ يَصُومُ الأَبَدَ وَأَمَّا مَا ذَكَرْتَ مِنَ الْعَلَمِ فِى الثَّوْبِ، فَإِنِّى سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَقُولُ: «إِنَّمَا يَلْبَسُ الْحَرِيرَ مَنْ لاَ خَلاَقَ لَهُ»، فَخِفْتُ أَنْ يَكُونَ الْعَلَمُ مِنْهُ، وَأَمَّا مِيثَرَةُ الأُرْجُوَانِ فَهَذِهِ مِيثَرَةُ عَبْدِ اللَّهِ فَإِذَا هِىَ أُرْجُوَانٌ. فَرَجَعْتُ إِلَى أَسْمَاءَ فَخَبَّرْتُهَا، فَقَالَتْ : هَذِهِ جُبَّةُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَأَخْرَجَتْ إِلَىَّ جُبَّةَ طَيَالِسَةٍ كِسْرَوَانِيَّةً لَهَا لِبْنَةُ دِيبَاجٍ وَفَرْجَيْهَا مَكْفُوفَيْنِ بِالدِّيبَاجِ، فَقَالَتْ : هَذِهِ كَانَتْ عِنْدَ عَائِشَةَ حَتَّى قُبِضَتْ، فَلَمَّا قُبِضَتْ قَبَضْتُهَا، وَكَانَ النَّبِىُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَلْبَسُهَا، فَنَحْنُ نَغْسِلُهَا لِلْمَرْضَى يُسْتَشْفَى بِهَا. {الحديث: ٥٣٧٦ = ٥٣٦٧ فم}:

عەبدوڵڵای کوڕی کیسان، کە بەندەی ئازادکراوی ئەسمای کچی ئەبوبەکر بوو، (ڕەزای خودا لەهەموویان بێ) کە خاڵی منالەکانی عەطای کوڕی ئەبو ڕەباح بوو، فەرمووی: ئەسماء ناردمی بۆلای عەبدوڵڵای کوڕی عومەر (ڕەزای خودا لەهەموویان بێ) کە بەناوی ئەوەوە پێی بڵێم: بەمن گەیشتۆتەوە کەتۆ ئەم سێ شتە بە حەرامو نادروست دەزانی:

١- نەخشی ناو تەختی جلو بەرگ، کە لە ئاورێشم بێو.

٢- پۆپەشمینی ئەرخەوانی سەر نەرمە زینو.

٣- گرتنی رۆژووی مانگی رەجەب بەتەواوی. جا عەبدوڵڵا لەوەڵاما فەرمووی پێم: لەبابەت گرتنی رۆژووی مانگی ڕەجەبەوە کە گشتی بگری، من شتی وام نەگوتووە، چونکە من خۆم ساڵ دوازدە مانگە، جەژنەکانی لێ دەرچێ، بەڕۆژوو دەبم، بابەتی ئەوەیش کە باست کرد، سەبارەت بە نەخشی جلو بەرگ کە لە ئاورێشم بێ، بۆیە من خۆمی لێ دەپارێزم، چونکە من لە عومەری کوڕی خەطابم بیست (رەزای خودای لێ بێ) دەیفەرموو: بەگوێی خۆم لەزاری پیرۆزی پێغەمبەرم بیست دەیفەرموو: (کەسێ ئاورێشم لەبەر دەکا، کە بەشی بەڕەحمەتی خوداوە نەبێ) جا لەم روانگەیەوە، مەترسی ئەوەم هەیە کە نەخشی ئاوریشمیش بەر ئەم هەڕەشەیە بکەوێ، دەنا من نەخشی ئاسایی تر بەخراپ نازانم، سەبارەت بە پۆپەشمینی ئەرخەوانی سەر نەرمە زینیش ئەوەتا هینەکەی سەر زینەکەی خۆم رەنگەکەی ئەرخەوانیو پەمەییە، بەڵام ئاوریشم نییە.

جاکاتێ ئەم وەڵامانەم بردەوە بۆ ئەسماء، فەرمووی: (ئادەی کەنیشکە! جبەکەی پێغەمبەر خۆیم بۆ بهێنە).

جا جبەیەکی هێنا، لە قوماشێکی ئەستوور بوو، وەك طەیلەسان، کەناسراوە بە کیسراوی، کە نیسبەتە بۆلای کیسرای پادشای ئێران، یەخەکەیو هەردوو سەر دەستەکەیو هەردوو چمکەکەی بە ئۆیەو قەیتانی ئاورێشم نەخشابوونو قەیتانی دێباجیان تێ گیرابوو. ئەسماء فەرمووی: ئەم جبەیە هەتا عائیشەی خۆشکم مابوو، لەلای ئەو بوو، کە ئەو مرد، من وەریم گرت، وە ئەم جبەیە جاران پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەبەری دەکرد، بۆیە ئێمە دەیشۆرین بۆ نەخۆشو ئاوەکەی بۆ مووفەڕك دەدەینێ، یا لێی دەپرژێنین، تا پێی چاك ببێتەوە!). {تاج/٣، زنجیرە: ٢٩، ژمارە: ٢٧٦٧}.

روونكردنەوە:

١- ئەم فەرموودەیە یەكێكە لەو كۆمەڵە فەرموودەیە كە بەڵگەیە لەسەرئەوە، كە دروستە موسوڵمان خۆی موفەڕكاوی بكا، بە ئاسارو شوێنەوارو پاشماوەی پیاو چاكان. {بڕوانە: ژمارە: ١٣٣٣}.

١٠٣٣) لەتكردنی جلی ئاورێشمو كردنی بە لەچكی ژنان. (٥٣٥٦ - ٥٣٩٥)
بَابٌ: قَطْعُ ثَوْبِ الحَرِيرِ خُمُراً لِلنِّسَاءِ

١٣٤٣- عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ أُكَيْدِرَ دُومَةَ أَهْدَى إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) ثَوْبَ حَرِيرٍ، فَأَعْطَاهُ عَلِيًّا كرم الله وجهه، فَقَالَ: «شَقِّقْهُ خُمُرًا بَيْنَ الْفَوَاطِمِ». {الحديث: ٥٣٨٩ = ٥٣٨٠ فم}:

عەلی كوڕی ئەبو طالیب (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ئوكەیدیری پادشای دوومەتولجەندەل، پارچەیێ جلی ئاورێشمی بەدیاری نارد بۆ پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) ئەویش بەخشی بە عەلی (رەزای خودای لێ بێ) پێی فەرموو: (دابەشی بكە لەبەینی فاطیمەكاندا، كە بیكەن بە لەچك بۆ خۆیان). {تاج/٣، زنجیرە: ٢٩، ژمارە: ٢٧٦٤}.

روونكردنەوە:

مەبەست لە فاطیمەكان ئەم سێ كەسەیە: ١- فاطیمەی كچی پێغەمبەر، كە هاوسەری عەلی بوو. ٢- فاطیمەی كچی ئەسەد، دایكی ئیمامی عەلی.

٣- فاطیمەی كچی حەمزەی كوڕی عەبدولموطەلیب، كە ئامۆزای پێغەمبەرو عەلی بوو، چونكە حەمزە مامیانە.

١٠٣٤) جڵەوگیری لە پۆشینی بەرگی ناسراو بە قەسسیو لە جلوبەرگی رەنگكراو بە عەسفەرانو لە ئەنگوستیلەی زێڕ. (٥٤٠١ - ٥٤٠٦)
بَابٌ: النَّهْيِ عَنْ لُبْسِ الْقَسِّيِّ وَالْمُعَصْفَرِ وَتَخَتُّمِ الذَّهَبِ

١٣٤٤- عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) نَهَى عَنْ لُبْسِ الْقَسِّيِّ وَالْمُعَصْفَرِ، وَعَنْ تَخَتُّمِ الذَّهَبِ وَعَنْ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ فِي الرُّكُوعِ. {الحديث: ٥٤٠٤ = ٥٣٩٥ فم}.

عەلی کوڕی ئەبو طالیب (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) جلەوگیری دەکرد لەم شتانە. لەپۆشینی جل و بەرگی ئاورێشم، کە لەگوندی قەسسی میصری دەهێنرێ و، لەجل و بەرگی بە عەسفەران رەنگکراوو، لە ئەنگوستیلەی زێڕ لەدەست کردن و، لە خوێندنی قورئان لەناو چەمینەوەو کوڕنووشدا، واتە: لەناو روکوع و سوجوددا). {تاج/٣، زنجیرە: ٣٣، ژمارە: ٢٨٠٠، ج/٤}.

روونکردنەوە:

عەصفەران گیایەکی رەنگ زەردە، جیایە لە زافەران، جل و بەرگی پێ زەرد دەکرێ، کەوڵیشی پێ خۆشە دەکرێ وەك جەوت.

١٣٤٥- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ العاص (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: رَأَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) عَلَيَّ ثَوْبَيْنِ مُعَصْفَرَيْنِ فَقَالَ لي: «إن هذه من ثياب الكفار فلا تَلْبَسْها». قُلْتُ: أَغْسِلُهُا؟، قَالَ: «بَلْ أَحْرِقْهُمَا». {الحديث: ٥٤٠٣ = ٥٣٩٤ فم}:

عەبدوڵڵای کوڕی عەمری کوڕی عاص (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دوو جلکی عەصفەراناوی لەبەرما دی... فەرمووی پێم: (ئەمە جل و بەرگی کافرانە، لەبەری مەکە). گوتم: ئەی بۆچی نەیشۆرم؟ فەرمووی: (نەء، بیانسووتێنە). {تاج/٣/٢٦١، زنجیرە: ٣٣، ژمارە: ٢٨٠١}.

١٠٣٥) جلەوگیری لەوە کە بە زافەران خۆی پێ بۆنخۆش بکرێ، یا جل و بەرگی پێ رەنگ بکرێ. (٥٤٧٣ - ٥٤٧٤)

بَابٌ: فِي النَّهْيِ عَنِ التَّزَعْفُرِ

١٣٤٦- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) أَنْ يَتَزَعْفَرَ الرَّجُلُ. {الحديث: ٥٤٧٤ = ٥٤٦٤ فم. تجريد/٥/١٩٠، رقم: ١٨٩٨ = ٥٨٤٦ فتح البارى. أبو داود. ترجل: ٤١٧٩. نسائى. مناسك الحج: ٢٧٠٥. تحفة الأشراف: ٩٩٢}:

ئەنەس (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) رێگەی پیاوی نەئەدا، کە بە زافەران خۆی بۆنخۆش بکا، یا جل و لەشی خۆی پێ رەنگ بکا، بەڵام

بـۆ ژن هـەردوو لایـان دروسـتە). {تـاج/٣، زنجـیرە: ٣٣، ژمـارە: ٢٨٩٩} + {تـاج/٣، زنجیرە: ٤٤، ژمارە: ٢٨٧٥}.

١٠٣٦) بۆیەکردنی قژو مووی ریش‌و گۆڕینی رەنگی مووی سپی لەبەر پیریی.

(٥٤٧٥ - ٥٤٧٧)

بَابٌ: فِي صَبْغِ الشَّعْرِ وَتَغْيِيرِ الشَّيْبِ

١٣٤٧- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: أُتِيَ بِأَبِي قُحَافَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ، وَرَأْسُهُ وَلِحْيَتُهُ كَالثَّغَامَةِ بَيَاضًا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «غَيِّرُوا هَذَا بِشَيْءٍ، وَاجْتَنِبُوا السَّوَادَ». {الحديث: ٥٤٧٥ = ٥٤٦٦ فم}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: رۆژی ئازادکردنی مەککە، کە ئەبو قوحافەی باوکی ئەبوبەکری صەدیقیان هێنا بۆ خزمەتی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) سەروڕیشی وەك قارچك پاك سپی بوو، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەم سپێتییە بە شتێ رەنگ بکەن‌و بیگۆڕن بەڕەنگێ تر، بەڵام بەڕەنگی رەش رەشی مەکەن!). {تاج/٢٨٩/٣، زنجیرە: ٤٤، ژمارە: ٢٨٧٣} + {ریاض/٤، زنجیرە: ٢٩٤، ژمارە: ١٦٣٧}.

رووونکردنەوە:

١- ئوغامە رووەکێکی کێویلەیە، گوڵێکی سپی‌و بەرێکی سپی دەگرێ، رەنگی خۆی وەك رەنگی خوێ‌و مووی سپی وایە، بەڵام لە کوردەواری خۆمانا واباوە دەڵێن: ریشی پاك سپییە دەڵێی قارچکە.

٢- ئەمڕۆ لەم سەردەمەی ئێمەدا، سەروڕیش بۆیاخ کردن، چ بۆ ژن، چ بۆ پیاو بووە بەباو، جا بۆیە حەز دەکەم کە بڕیارەکەی روون بکەمەوە:

یەکەم: بۆژن ئەگەر بەنیازی پاك بێ، بۆ جوانی بێ، بەمەرجێ بۆ تەفرەدانی خوازبێنیکار نەبێ، بۆ منالّ‌و گەنج‌و پیر بەهەموو رەنگێ دروستە، گەرچی هەندێ فەرموویانە: بەڕەش بۆ ژنیش نادروست‌و حەرامە، بەڵام گوتەی متمانە داری

ئەوەیە، کە بۆژن بەڕەشیش دروستە چونکە لە ئاساری زۆری دروستدا، لە هاوەڵانو پەیڕەوان (تابعین)ەوە هاتووە کە بەڕەش سەرو ریشی خۆیان بۆیاخ کردووە {بڕوانە: فتح الملهم شرح صحیح مسلم}.

دووەم: بۆ پیاو، بۆ پیاو، بەهەموو رەنگێ دروستە جگە لەڕەش، بەمەرجێ بۆ **مەبەستی خراپ نەبێ**، وەك فێڵو تەفرەدانو لاسکایی ژنان، ئەگەر بە مەبەستی وا ناشیرین بوو ئەوە حەرامە، بەکۆی ڕا. بەڕەش حەرامە، مەگەر بۆ کاتی غەزا، ئەگەر بۆ مەبەستێکی جەنگی رەوا بوو ئەوا دروستە بۆیاخی سەرو ریش ئەگەر بۆ جوانی بوو ئەوا راجیاییەکی زۆری واتیا، بەڵام وەك گوتمان زۆر لە پێشینان شتی وایان کردووە، لەبەرئەوە دروستە تەقلیدی ئەوان بکرێ. بەڵام بەهەرحاڵ بۆ پیاو هەتا دەتوانرێ دووربێ لە بۆیاخی رەشی سەروڕیش.

١٠٣٧) پێچەوانەی جوولەکەو گاور لە رەنگکردنو بۆیاخکردنی مووی سەروڕیشدا.
(٥٤٧٥) - بَابٌ: فِي مُخَالَفَةِ الْيَهُودِ وَالنَّصَارَى فِي الصَّبْغِ

١٣٤٨- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: «إِنَّ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى لاَ يَصْبُغُونَ فَخَالِفُوهُمْ». {الحديث: ٥٤٧٧ = ٥٤٦٧ فم. تجريد/٥، رقم: ١٩٠٥ = ٥٨٩٩، ٣٤٦٢ = ١٣٨٠ تجريد + رياض/ ٤، لاپەڕە: ٧٩، زنجيرە: ٢٩٣، ژمارە: ٣/١٦٣٦}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) **فەرمووی: پێغەمبەر** (دروودی خودای لەسەر بێ) **فەرمووی:** (جوولەکەو گاور مووی سەرو ریشی خۆیان بۆیە ناکەن، کەواتە: بە پێچەوانەی ئەوانەوە ئێوە بۆیەیان بکەن). {تاج/٣، زنجیرە: ٤٤، ژمارە: ٢٨٧٢، چ/٤}.

١٠٣٨) بەرگی حیبەرە، کەجۆرە جلێکە لەکەتان، یا لە لۆکە دروست دەکرێ. (٥٤٠٧ - ٥٤٠٨) - **بَابٌ: فِي لِبَاسِ الْحِبَرَةِ**

١٣٤٩- عَنْ قَتَادَةَ قَالَ: قُلْنَا لأَنَسِ بْنِ مَالِكٍ: أَيُّ اللِّبَاسِ كَانَ أَحَبَّ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)؟ أَوْ أَعْجَبَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)؟ قَالَ: الْحِبَرَةُ.

{الحديث: ٥٤٠٨ = ٥٣٩٨ فم. تجريد/٥، لاپەڕە: ١٨٤، رقم: ١٨٩٢ = ٥٨١٣، ٥٨١٢ فتح الباري. ترمذي. لباس: ١٧٨٢. نسائي. زينة: ٥٣٣٠. تحفة الأشراف: ١٣٥٣}:

قەتادە فەرمووی: عەرزی ئەنەسی کوڕی مالیکمان کرد: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەگشت جلو بەرگێ زیاتر حەزی لەچی جلو بەرگێ بوو؟ یاچی بەرگێکی زۆر بەدڵ بوو؟ فەرمووی: حیبەرە). {تاج/٣، زنجیرە: ٣١، ژمارە: ٢٧٨٠، چ/٤}.

١٠٣٩) پۆشینی بەرکۆشی نەخشاو بە کورتانی وشتر. (٥٤٠٩ - ٥٤١٥)

بَابٌ: فِي لَبْسِ المرط المُرَحَّلِ

١٣٥٠- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْها) قَالَتْ: خَرَجَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) ذَاتَ غَدَاةٍ وَعَلَيْهِ مِرْطٌ مُرَحَّلٌ مِنْ شَعَرٍ أَسْوَدَ. {الحديث: ٥٤١٢ = ٥٤٠٣ فم}:

دایکی باوەڕداران عائیشەی کچی ئەبوبەکری صەدیق، کە لەهەردوو جیهانا هاوسەری پێغەمبەرە (درودی خودا لەسەر پێغەمبەرو لەهەموو هاوسەرو هاوەڵەکانی بێت)، فەرمووی: رۆژێ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) تەشریفی چووە دەرەوە، شاڵینەیەکی پێچابوو بە بەرکۆشی خۆیەوە، بەوێنەی کۆپانی وشتر نەخشابوو، لەمووی رەش دروست کرابوو). {تاج/٣، زنجیرە: ٣٢، ژمارە: ٢٧٨٥، چ/٤}.

روونکردنەوە:

ئیمامی نەوەوی (رەحمەتی خودای لێ بێ) دەفەرموێ: بەم پێیە بێ، تەنیا رەسمو وێنەی گیاندار نادروستە. {بڕوانە: تاج/٣، لاپەڕە: ٣١٢، زنجیرە: ٥٠، ژمارە: ٢٩٢٢ هەتا زنجیرە: ٥١}.

١٠٤٠) پۆشینی بەرکۆشی ئەستوورو جلی پینەکراو. (٥٤٠٩ - ٥٤١٥)

فِي لَبْسِ الإِزَارِ الغَلِظِ وَالثَّوْبِ المُلَبَّدِ

١٣٥١- عَنْ أَبِي بُرْدَةَ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْها) فَأَخْرَجَتْ إِلَيْنَا إِزَارًا غَلِيظًا مِمَّا يُصْنَعُ بِالْيَمَنِ، وَكِسَاءً مِنَ الَّتِي يُسَمُّونَهَا الْمُلَبَّدَةَ، قَالَ: فَأَقْسَمَتْ بِاللَّهِ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قُبِضَ فِي هَذَيْنِ الثَّوْبَيْنِ. {الحديث: ٥٤٠٩ =

٥٤٠٠فم. تجريد/٣، لاپەڕە: ٣٨٦، رقم: ١٢٦٠ = ٣١٠٨، ٥٨١٨. أبو داود. لباس: ٤٠٣٦. ترمذی. لباس: ١٧٣٣. ابن ماجة. لباس: ٣٥٥١، تحفة فەرمووی: الأشراف/١٧٦٩٣}:

ئەبو بورده (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: چووم بۆ دێنی عائیشە بۆ ماڵەوە، پۆشاکێکی ئەستووری پیناوی بۆمان دەرهێنا، لەو جۆرە بەرکۆش و ئیزارانە بوو کە لەیەمەن دروست دەکرێن، لەگەڵ جلێکی تری پینە پیناویدا، ئەنجا عائیشە سوێندی بۆمان خوارد بەخودا: کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەکاتی گیانکێشانیدا ئەم دوو جلکەی لەبەردا بوو). {تاج/٣، زنجیرە: ٣٢، ژمارە: ٢٧٨٦، ج/٤}.

١٠٤١) باسی قاڵی و مافوور. (٥٤١٦ - ٥٤١٨)

بَابٌ: فِي الأَنْمَاطِ

١٣٥٢- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمَّا تَزَوَّجْتُ قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «أَتَّخَذْتَ أَنْمَاطًا؟». قُلْتُ: وَأَنَّى لَنَا أَنْمَاطٌ؟ قَالَ: «أَمَا إِنَّهَا سَتَكُونُ»، قَالَ جَابِرٌ: وَعِنْدَ امْرَأَتِي نَمَطٌ فَأَنَا أَقُولُ: نَحِّيهِ عَنِّي، وَتَقُولُ: قَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «إِنَّهَا سَتَكُونُ». {الحديث: ٥٤١٦ = ٥٤٠٧فم. تجريد/٤، لاپەرە: ١٢٥، رقم: ١٤٤٢ = ٣٦٣١، ٥١٦١. أبو داود. لباس: ٤١٤٥. ترمذی. أدب: ٢٧٧٤. تحفة الأشراف/ ٣٠٢٩}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: کاتێ ژنم هێنا، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی پێم: مافوورت هەیە؟ گوتم: مافوورم لەکوێ بوو؟ فەرمووی: (دەسا مافوور لەمەولا پەیدا دەبێ!). جابیر فەرمووی: ئێستاکە ژنەکەم مافوورێکی هەیە، کەپێی دەڵێم: لەمنی دوور بخەرەوە، ئەم قاڵیچانەی بۆمن رامەخەو لایبە، دەڵێ: ئەی ئەوەنەبوو، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هەواڵی لەپەیدابوونی قاڵی دەداو دەیفەرموو: (رۆژێ دەبێ قاڵیتان دەبێ). ئیتر منیش دەنگم نەدەکرد!). {تاج/٣، زنجیرە: ٤٩، ژمارە: ٢٩٠٧}.

١٠٤٢) پێخەفو رایەخ بەپێی پێداویستی کاری پەسەندە. (٥٤١٩)
بَابٌ: إتّخَاذُ مَا يَحْتَاجُ إِلَيْهِ مِنَ الفُرُشِ

١٣٥٣- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ لَهُ: «فِرَاشٌ لِلرَّجُلِ، وَفِرَاشٌ لامْرَأَتِهِ، وَالثَّالِثُ لِلضَّيْفِ، وَالرَّابِعُ لِلشَّيْطَانِ». {الحديث: ٥٤١٩ = ٥٤١٠ فم}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (رەزای خودایان لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) پێی فەرمووم: (نوێنی یەکەم بۆ پیاو خۆیو نوێنی دووەم بۆ ژنەکەیو، نوێنی سێیەم بۆ میوانو، نوێنی چوارەم بۆ شەیتان). {تاج/٣، زنجیرە: ٤٩، ژمارە: ٢٩٠٦، ج/٤}.

روونکردنەوە:

نوێنو رایەخ بەپێی پێویست ئەگەر سەد دەستەی نوێنیش بێ دروستەو ناپەسەند نییە، مەبەستی سەرەکی لەم بابەتە ئەوەیە کە بەپێی پێویست بێو بۆ پێویستی بێو بۆ شانازیو فیزو دەعیەو بەخۆوە نازین نەبێ، وەك نوێنی زۆر لە تەکیەو خانەقاو ئوتێلو دیوەخانەکانی گەورە پیاوان!!

١٠٤٣) رایەخی چەرمینی ناواخن ریشوو. (٥٤٠٩ - ٥٤١٥)
بَابٌ: فِرَاشُ الأَدَمِ حَشْوُهُ لِيفٌ

١٣٥٤- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْها) قَالَتْ: إِنَّمَا كَانَ فِرَاشُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) الَّذِي يَنَامُ عَلَيْهِ أَدَمًا حَشْوُهُ لِيفٌ. {الحديث: ٥٤١٤ = ٥٤٠٥ فم}:

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: رایەخەکەی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) کە لەسەری دەخەوت، دۆشەکێ بوو، بەرگەکەی چەرم بوو، ناواخنەکەی ریشووی دارخورما بوو). {تاج/٣، زنجیرە: ٤٩، ژمارە: ٢٩٠٢}.

١٠٤٤) خۆ شەتەکدانو خۆشەتەکدان بە چیچکانەوە. (٥٤٦٦ - ٥٤٧٢)
بَابٌ: فِي إِشْتِمَالِ الصَّمَّاءِ وَالإِحْتِبَاءِ

١٣٥٥- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) نَهَى أَنْ يَأْكُلَ الرَّجُلَ بِشِمَالِهِ، أَوْ يَمْشِيَ فِي نَعْلٍ وَاحِدَةٍ وَأَنْ يَشْتَمِلَ الصَّمَّاءَ، وَأَنْ يَحْتَبِيَ فِي ثَوْبٍ

وَاحِدٍ كَاشِفًا عَنْ فَرْجِهِ. {الحديث: ٥٤١٦ = ٥٤٥٦ فم. تجريد/١، رقم: ٢٣٢ = ٣٦٧، ١٩٩١، ٢١٤٤، ٢١٤٧، ٥٨٢٠، ٥٨٢٢، ٦٢٨٤}.

جابير (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) جڵەوگیری دەکرد لەوە: کە مرۆڤ بەدەستی چەپی شت بخوا، یا شت بخواتەوە، یا بەتاکێ پێڵاوەوە بڕوا، یا بە پارچە جلێ خۆی واشەتەك بدا، کە نەتوانێ دەستی لێوە دەربهێنێ، یان بە چیچکانەوە جلکێ بئاڵێنێ بەخۆیەوە بەڵام هیچی نەدا بەشەرمگای خۆیدا). {تاج/٣، زنجیرە: ٤١، ژمارە: ٢٨٥٦}.

١٠٤٥) راکشان لەسەر گازەرەی پشتو لاق نانە سەر لاق. (٥٤٦٦ - ٥٤٧٢)

بَابٌ: النهي عَنِ الإسْتِلْقَاءِ وَ وَضْعِ إِحْدَى الرِّجْلَيْنِ عَلَى الأُخْرَى

١٣٥٦- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما): أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: «لاَ يَسْتَلْقِيَنَّ أَحَدُكُمْ ثُمَّ يَضَعُ إِحْدَى رِجْلَيْهِ عَلَى الأُخْرَى». {الحديث: ٥٤٧٠ = ٥٤٦٠}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (کەستان لەسەر پشت رامەکشێنو لاق بنێنە بان لاق).

١٠٤٦) لەسەر پشت راکشانو لاقنانە سەر لاق رەوایە. (٥٤٦٦ - ٥٤٧٢)

بَابٌ: إِبَاحَةِ الإِسْتِلْقَاءِ وَ وَضْعُ إِحْدَى الرِّجْلَيْنِ عَلَى الأُخْرَى

١٣٥٧- عَنْ عَبَّادِ بْنِ تَمِيمٍ عَنْ عَمِّهِ أَنَّهُ: رَأَى رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُسْتَلْقِيًا فِي الْمَسْجِدِ، وَاضِعًا إِحْدَى رِجْلَيْهِ عَلَى الأُخْرَى. {الحديث: ٥٤٧١ = ٥٤٦١ فم. تجريد/١، رقم: ٢٩٠ = ٤٧٥، ٥٩٦٩، ٦٢٨٧}:

عەببادی کوڕی تەمیم فەرمووی: مامەم عەبدوڵڵای کوڕی زەیدی ئەنصاری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: بەچاوی خۆم پێغەمبەرم دی (دروودی خودای لەسەر بێ) لەناو مزگەوتا، لەسەر پشت راکشابوو، لاقی نابووە سەر لاقی). {تاج/١، زنجیرە: ١١٨، ژمارە: ٧١٧، ج/٤}.

١٠٤٧) بەرزکردنەوەی دەرپێو شەروال تا ئاستی نیوەی لاق. (٥٤٢٠ - ٥٤٣١)
بَابٌ: فِي رَفْعِ الإِزَارِ إِلَى أَنْصَافِ السَّاقَيْنِ

١٣٥٨- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: مَرَرْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَفِي إِزَارِي اسْتِرْخَاءٌ، فَقَالَ: «يَا عَبْدَ اللَّهِ ارْفَعْ إِزَارَكَ»، فَرَفَعْتُهُ، ثُمَّ قَالَ: «زِدْ»، فَزِدْتُ، فَمَا زِلْتُ أَتَحَرَّاهَا بَعْدُ، فَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ: إِلَى أَيْنَ؟ فَقَالَ: أَنْصَافِ السَّاقَيْنِ. {الحديث: ٥٤٢٩ = ٥٤٢٠ فم}:

ئیبنو عومەر (رەزای خودای گەورەیان لێ بێ) فەرمووی: چووم بۆلای پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) جلەکەم هەنێ شۆڕ بوو، فەرمووی: (ئەی عەبدوڵڵا! جلەکەت هەڵکێشە، منیش کەمێك هەڵم کێشا، فەرمووی: (زیاتریش). منیش زیاترم کرد، ئیتر هەرچاوەڕوان بووم کە بزانم تاکوێ هەڵی بکێشم، تا پیاوێ لەیارانی، فەرمووی: (قوربان! هەتا کوێ؟ فەرمووی: (هەتا نیوەی هەردوو لاق). {ریاض/٢/٢٨٨، زنجیرە: ١١٩، ژمارە: ٨٠٠}.

١٤٠٨) خوا بەچاوی سۆزو میهرەبانی تەماشای کەسانێ ناکا کەجلی خۆیان بۆ فیزو دەعیە بەسەر زەویدا رادەکێشن. (٥٤٢٠ - ٥٤٣١)
بَابٌ: لاَ يَنْظُرُ اللهُ إِلَى مَنْ يَجُرُّ إِزَارَهُ بَطَراً

١٣٥٩- عَنْ مُحَمَّدٍ ابْنُ زِيَادٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ)، وَرَأَى رَجُلاً يَجُرُّ إِزَارَهُ فَجَعَلَ يَضْرِبُ الأَرْضَ بِرِجْلِهِ، وَهُوَ أَمِيرٌ عَلَى الْبَحْرَيْنِ، وَهُوَ يَقُولُ: جَاءَ الأَمِيرُ جَاءَ الأَمِيرُ! قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «إِنَّ اللَّهَ لاَ يَنْظُرُ إِلَى مَنْ يَجُرُّ إِزَارَهُ بَطَرًا». {الحديث: ٥٤٣٠ = ٥٤٢١ فم}:

موحەممەدی کوڕی زیاد فەرمووی: بیستم لە ئەبو هورەیرە کە فەرمانڕەوای سەر بەحرین بوو، لەسەردەمی ئیمامی عومەردا (ڕەزای خودایان لێ بێ) لەکاتێکا، کە پیاوێکی بینی جلەکەیی بەسەر زەویدا کێش دەکردو پێی دەماڵی بەزەویداو دەیگوت: وامیر هات، وامیر هات، بیستم لە ئەبو هورەیرە لەوکاتەدا دەیفەرموو: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (هەرکەسێ جلو بەرگی خۆی بۆ هەواو

فیزو دەعیە بەسەر زەویدا بەکێش بکا، خودای گەورە بەچاوی سۆزو میهرەبانی تەماشای ئەو کەسە ناکا). {ریاض/٢/٢٨٨، زنجیرە: ١١٩، ژمارە: ٧٩٩} + {تاج/٣، زنجیرە: ٣٨، ژمارە: ٢٨٣٤}.

١٠٤٩) سێ جۆرە کەس لەڕۆژی قیامەتدا، خودا لەرووی نازەوە نەقسەیان لەگەڵ دەکاو نە بەچاوی سۆز تەماشایان دەکات. (٢٨٩ - ٢٩٥)

بابٌ: ثَلاَثَةٌ لاَ يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ وَلاَ يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ

١٣٦٠- عَنْ أَبِى ذَرّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «ثَلاَثَةٌ لاَ يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَلاَ يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ، وَلاَ يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ»، قَالَ: فَقَرَأَهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) ثَلاَثَ مِرَات، قَالَ: أَبُو ذَرّ: خَابُوا وَخَسِرُوا، مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «الْمُسْبِلُ إزاره، وَالْمَنَّانُ، وَالْمُنَفِّقُ سِلْعَتَهُ بِالْحَلِفِ الْكَاذِبِ». {الحديث: ٢٨٩ = ٣٠٥ فم. بخاری. مساقاة: ٢٢٤٠، ٧٠٠٨}:

ئەبو زەر (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (لەڕۆژی دوا رۆژدا، ئەم سێ جۆرە کەسە، خودا لەرووی نازەوە نەقسەیان لەگەڵ دەکاو نە بەچاوی سۆزو میهرەبانی تەماشایان دەکاو نە تاریفیان دەکا، سەرەڕای ئەوەیش سزایەکی پڕ ئێشو ئازاریان بۆ هەیە). جا پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) بۆ پشتگیری فەرمایشتەکەی خۆی، ئەم ئایەتەی سێ جار لەسەریەك خوێندەوە، کە دەفەرموێ:

{إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلاً أُوْلَئِكَ لاَ خَلاَقَ لَهُمْ فِي الآخِرَةِ وَلاَ يُكَلِّمُهُمُ اللّهُ وَلاَ يَنظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلاَ يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ - سورة آل عمران/ ٧٧}. {تجريد/٣/١٢٧، ژمارە: ١٠٣٦}.

ئەبو زەر فەرمووی: رەنجەڕۆو زیانەومەند بوون ئەوانە کێن؟ ئەی پێغەمبەری خودا! فەرمووی: (یەکەم تاقم: کەسێ بۆ فیزو دەعیە داوێنی جلی خۆی دەخشێنێ لە رێگەوبان، دووەم تاقم: منەتکەرێ کە هەرچی چاکەیێ دەکا، دەیداتەوە بەچاودا،

سێیەم تاقم: کەسێ شتومەکی فرۆتەنی بەسوێندی درۆ ساخ دەکاتەوە). {تاج/٣، زنجیرە: ٣٨، ژمارە: ٢٨٣٥} + {ریاض/٢، زنجیرە: ١١٨، ژمارە: ٧٩٤}.

١٠٥٠) کەسێ جلو بەرگی خۆی بۆ فیزو دەعیە بەکێش بکا. (٥٤٢٠ - ٥٤٣١)

بَابٌ: مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ مِنَ الْخُيَلاَءِ

١٣٦١- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «إِنَّ الَّذِى يَجُرُّ ثِيَابَهُ مِنَ الْخُيَلاَءِ لاَ يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ». {الحديث: ٥٤٢٢ = ٥٤١٣ فم}:

عەبدوڵڵای کوڕی عومەر (رمزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (کەسێ بۆ فیزو دەعیە جلو بەرگی خۆی بەکێش بکا، لەڕۆژی قیامەتا خودا بەچاوی مەرحەمەتو سۆزو میهرەبانی تەماشای ناکا). {ریاض/٢/٢٨٠، زنجیرە: ١١٩، ژمارە: ٧٩٢}.

١٠٥١) جارێ پیاوێ دەنازی بەخۆیەوەو بە دەعیەو فیزەوە دەڕۆی، لەناکاو رۆچوو بەناخی زەویدا. (٥٤٣٢ - ٥٤٣٦)

بَابٌ: بَيْنَمَا رَجُلٌ يَتَبَخْتَرُ قَدْ أَعْجَبَتْهُ نَفْسُهُ خُسِفَ بِهِ

١٣٦٢- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِىِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِى قَدْ أَعْجَبَتْهُ جُمَّتُهُ وَبُرْدَاهُ إِذْ خُسِفَ بِهِ الأَرْضُ فَهُوَ يَتَجَلْجَلُ فِى الأَرْضِ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ». {الحديث: ٥٤٣٢ = ٥٤٢٣ فم. بخاری. لباس: ٥٧٨٩}:

ئەبو هورەیرە (رمزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: جارێ کابرایێ لە پێشینان دەنازێ بەخۆیەوەو بە کاکۆڵو جلەکانیەوەو فیزی پێوە دەکردن، لەپڕ لەوکاتەدا رۆچوو بەناخی زەویدا، ئیتر هەتا رۆژی قیامەت هەڵ دەستێ ئەو کابرایە هەر قوڵتە قوڵت دادەچێ بەناخی زەویداو هەر ناگاتە بنی، تا تۆزێ ستار بگرێ).

١٠٥٢) فريشته ناچنه ماڵێ سەگ‌و وێنەی تیابێ. (٥٤٧٨ - ٥٥١١)

باب: لاَ تَدْخُلُ الْمَلاَئِكَةُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ وَلاَ صُورَةٌ

١٣٦٣- عَنْ مَيْمُونَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) أَصْبَحَ يَوْمًا وَاجِمًا، فَقَالَتْ مَيْمُونَةُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ لَقَدِ اسْتَنْكَرْتُ هَيْئَتَكَ مُنْذُ الْيَوْمِ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «إِنَّ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَلاَمْ كَانَ وَعَدَنِى أَنْ يَلْقَانِى فَلَمْ يَلْقَنِى أَمَ وَاللَّهِ مَا أَخْلَفَنِى». قَالَ: فَظَلَّ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَوْمَهُ ذَلِكَ عَلَى ذَلِكَ، ثُمَّ وَقَعَ فِى نَفْسِهِ جِرْوُ كَلْبٍ تَحْتَ فُسْطَاطٍ لَنَا فَأَمَرَ بِهِ فَأُخْرِجَ ثُمَّ أَخَذَ بِيَدِهِ مَاءً فَنَضَحَ مَكَانَهُ، فَلَمَّا أَمْسَى لَقِيَهُ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَلاَمْ فَقَالَ لَهُ: «قَدْ كُنْتَ وَعَدْتَنِى أَنْ تَلْقَانِى الْبَارِحَةَ»، قَالَ: أَجَلْ، وَلَكِنَّا لاَ نَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ وَلاَ صُورَةٌ، فَأَصْبَحَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَوْمَئِذٍ فَأَمَرَ بِقَتْلِ الْكِلاَبِ حَتَّى إِنَّهُ يَأْمُرُ بِقَتْلِ كَلْبِ الْحَائِطِ الصَّغِيرِ، وَيَتْرُكُ كَلْبَ الْحَائِطِ الْكَبِيرِ. {الحديث: ٥٤٨٠ = ٥٤٧٠ فم}:

مەیموونەی هاوسەری پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر پێغەمبەرو رەزای خودا لەسەر هەموو هاوسەرە پاکیزەکانی بێت) فەرمووی: رۆژێ پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) کش‌و مات بوو، وەك بیر لەشتێ بکاتەوە، منیش عەرزیم کرد: قوربان! ئەی پێغەمبەری خودا! دەتبینم ئەمڕۆ شێوەت ئاسایی نییە، خێرە وا راماوی؟ فەرمووی: (جوبرائیل (سلاوی خودای لێ بێ) بەڵێنی داوە پێم کەبێت بۆ دێنیم، کەچی وانەهات، ئەدیی سوێندم بەخودای گەورە جوبرائیل قەت نەبووە لەگەڵ من بێ بەڵێن دەرچێ).

ئیتر ئەو رۆژە پێغەمبەر لەسەر ئەو حاڵە مایەوە، هەتا لەپڕێکا، لەژێر دەوارێکی خۆمانا، تووتەڵە سەگێکی چاو پێ کەوت، فەرمانی کرد، فڕەیان دایە دەرەوە، ئەوجا بەدەستی خۆی ئاوی پرژان لە جێگەکەی، کاتی ئێوارە جوبرائیل سەردانی پێغەمبەر دەکاو پێی دەفەرموێ: (تۆ دوێنێ بەڵێنت دا بەمن کە دێنیم بکەی، خێربوو وا دواکەوتیت؟). جوبرائیل (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (بەڵێ وابوو، بەڵام ئێمەی فریشتە ناچینە ناو ماڵێ کە سەگ، یا وێنەی تیابێ). ئیتر هەر ئەو رۆژە بۆ بەیانی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمانی دا بەکوشتنی سەگ،

تەنانەت فەرمانی دا کە سەگی باخی بچووك بکوژرێ، بەڵام سەگی پاسی باخی گەورە نەکوژرێ، چونکە باخی بچووك بەبێ سەگیش دەپارێزرێ بە پێچەوانەی باخی گەورەوە). {تاج/٣، زنجیرە: ٥٠، ژمارە: ٢٩١٩} + {ریاض/٤، زنجیرە: ٣٠٥، ژمارە: ١٦٨٥} + {زنجیرە: ٣٠٥، ژمارە: ١٦٨٦}.

١٣٦٤- عَنْ أَبِی هُرَیْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «لاَ تَدْخُلُ الْمَلاَئِكَةُ بَيْتًا فِيهِ تَمَاثِيلُ أَوْ تَصَاوِيرُ». {الحدیث: ٥٥١١ = ٥٥٠١ فم}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (فریشتە ناچنە ناو ماڵێ کە پەیکەرو وێنەی تیادابێ). {تاج/٣، زنجیرە: ٤٩، ژمارە: ٢٩٠٨} + {ریاض/٤، زنجیرە: ٣٠٥، ژمارە: ١٦٨٤}.

١٠٥٣) فریشتە ناچنە ناو ماڵێ کە وێنەی تیابێ، مەگەر وێنەکە نەخشێ بێ بەجلو بەرگەوە بێ. (٥٤٧٨ - ٥٥١١)

باب: لاَ تَدْخُلُ الْمَلاَئِكَةُ بَيْتًا فِيهِ صُورَةٌ إِلاَّ رَقْمًا فِی ثَوْبٍ

١٣٦٥- عَنْ بُسْرِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِی طَلْحَةَ صَاحِبِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) أَنَّهُ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «إِنَّ الْمَلاَئِكَةَ لاَ تَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ صُورَةٌ»، قَالَ بُسْرٌ: ثُمَّ اشْتَكَى زَيْدٌ بَعْدُ فَعُدْنَاهُ، فَإِذَا عَلَى بَابِهِ سِتْرٌ فِيهِ صُورَةٌ، قَالَ: فَقُلْتُ لِعُبَيْدِ اللَّهِ الْخَوْلاَنِیِّ رَبِيبِ مَيْمُونَةَ زَوْجِ النَّبِیِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): أَلَمْ يُخْبِرْنَا زَيْدٌ عَنِ الصُّوَرِ يَوْمَ الأَوَّلِ؟ ... فَقَالَ عُبَيْدُ اللَّهِ: أَلَمْ تَسْمَعْهُ حِينَ قَالَ: «إِلاَّ رَقْمًا فِی ثَوْبٍ». {الحدیث: ٥٤٨٤ = ٥٤٧٤ فم}:

بوسری کوڕی سەعید، لەزەیدی کوڕی خالیدەوە لە ئەبو طەلحەی هاوەڵی پێغەمبەرەوە (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (فریشتە ناچنە ناو ماڵێ کە وێنەی تیابێ). بوسر فەرمووی: لەپاشا زەید نەخۆش کەوت، ئێمەش چووین بۆ سەردانی، کە تەماشامان کرد پەردەیێ گیراوەتەوە بە دەرگاکەیەوە، وێنەی پێوە بوو، منیش گوتم بە عوبەیدوڵڵای زڕ کوڕی مەیموونەی

خێزانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئەی ئەو رۆژە زەید خۆی باسی خراپی وێنەی بۆ نەکردین، کەواتە ئەم وێنانە چییە بەم پەردەیەوە؟ عوبەیدوڵلا فەرمووی: ئەی گوێت لێ نەبوو، کە لەکۆتایی فەرموودەکەدا فەرمووی: (مەگەر نەخشێ کە بەجل و بەرگەوە بێ). {تاج/٣، زنجیرە: ٥٠، ژمارە: ٢٩١٨}.

روونکردنەوە:

١. بابەتێکی جوانم سەبارەت بەوێنە نووسیوە، لە تاجدا، بەرگی سێیەم، لاپەڕە: ٣١٢، ژمارە: ٢٩٢٢، چاپی چوارەم. هەروا بڕوانە: تجرید/٣، لاپەڕە: ٣٠، ژمارە: ٩٥٥، چ/١.

٢. هەروا بابەتێکی کورت و پوختم، سەبارەت بەڕاگرتنی سەگ نووسیوە، لە تەجریدی بوخاریدا، بەرگی/٥، لاپەڕە: ١٢١، ژمارە: ١٨٢٩ = ٥٤٨٠ فەتحولباری هەتا لاپەڕە: ١٢٣. تەماشاکردنی ئەم دوو بابەتە لە سوودو بەهرەو پاداش خاڵی نابێ.

١٠٥٤) پەردەیێ وێنەی پێوەبێ ناباشە، پارچە پارچە بکرێ و بکرێ بەپشتی.
(٥٤٧٨ - ٥٥١١)

بَابٌ: كَرَاهِيَةُ السِّتْرِ فِيهِ التَّمَاثِيلُ وَقَطْعُهُ وَسَائِدَ

١٣٦٦- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْها) قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) وَقَدْ سَتَرْتُ سَهْوَةً لِي بِقِرَامٍ فِيهِ تَمَاثِيلُ، فَلَمَّا رَآهُ هَتَكَهُ، وَتَلَوَّنَ وَجْهُهُ، وَقَالَ: «يَا عَائِشَةُ أَشَدُّ النَّاسِ عَذَابًا عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الَّذِينَ يُضَاهُونَ بِخَلْقِ اللَّهِ تَعَالَى»، قَالَتْ عَائِشَةُ: فَقَطَعْنَاهُ فَجَعَلْنَا مِنْهُ وِسَادَةً أَوْ وِسَادَتَيْنِ. {الحديث: ٥٤٩٤ = ٥٤٨٦ فم. بخاری. لباس: ٥٩٥٤. نسائی. زینة: ٥٣٧١}:

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هات بۆلام، کولێنێکم هەبوو، پەردەیەکم پیادابوو، پەردەکە وێنەی پێوە بوو، کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئەوەی بینی، دڕی و رەنگی گۆڕاو رووی گرژبوو. فەرمووی: (ئەی

عائیشه! ئەوانەی کە لەقیامەتا، سزاو ئێش‌و ئازاریان لەهەموو کەس سەختترە، ئەو کەسانەن کە دەیانەوێ، لاسکایی خودا بکەنەوەو لەشێوەی دروستکراوەکانی خودا دروست بکەن!).

عائیشە فەرمووی: ئیتر پەردەکەمان دادڕی‌و سەرینێ، دوو سەرینمان لێی دروست کرد. {تاج/٣، زنجیرە: ٥٠، ژمارە: ٢٩١٥}.

١٣٦٧- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْها) قَالَتْ: قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) مِنْ سَفَرٍ وَقَدْ سَتَّرْتُ عَلَى بَابِى دُرْنُوكًا فِيهِ الْخَيْلُ ذَوَاتُ الأَجْنِحَةِ، فَأَمَرَنِى، فَنَزَعْتُهُ. {الحديث: ٥٤٨٩ = ٥٤٧٩ فم}:

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: جارێ پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەسەفەرێ گەڕایەوە، قاڵیچەیەکم کردبوو بە پەردەو دابووم بەسەر دەرگاکەمدا، قاڵیچەکە وێنەی ماینی باڵداری پێوە بوو، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمانی پێم کرد لە دەرگاکەم کردەوە). {تاج/٣، زنجیرە: ٥٠، ژمارە: ٢٩١٦، چ/٤}.

١٠٥٥) قاڵیچەیێ وێنەی پێوە بێ، بکرێ بە دۆشەکەڵەو مەندەر

بَابٌ: النُمْرُقَةُ فِيهَا تَصَاوِيرُو اتِّخَاذُهَا مَرَافِقَ

١٣٦٨- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْها) أَنَّهَا اشْتَرَتْ نُمْرُقَةً فِيهَا تَصَاوِيرُ، فَلَمَّا رَآهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَامَ عَلَى الْبَابِ وَلَمْ يَدْخُلْ فَعَرَفْتُ - أَوْ فَعُرِفَتْ - فِى وَجْهِهِ الْكَرَاهِيَةُ، فَقَالَتْ : يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَتُوبُ إِلَى اللَّهِ وَإِلَى رَسُولِهِ، فَمَاذَا أَذْنَبْتُ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «مَا بَالُ هَذِهِ النُّمْرُقَةِ»؟ قَالَتِ: اشْتَرَيْتُهَا لَكَ تَقْعُدُ عَلَيْهَا وَتَوَسَّدُهَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «إِنَّ أَصْحَابَ هَذِهِ الصُّوَرِ يُعَذَّبُونَ، وَيُقَالَ لَهُمْ: أَحْيُوا مَا خَلَقْتُمْ»، ثُمَّ قَالَ: « إِنَّ الْبَيْتَ الَّذِى فِيهِ الصُّوَرُ لاَ تَدْخُلُهُ الْمَلاَئِكَةُ »، وفي رواية: فَأَخَذْتُهُ فَجَعَلْتُهُ مِرْفَقَتَيْنِ، فَكَانَ يَرْتَفِقُ بِهِمَا فِى الْبَيْتِ. {الحديث: ٥٥٠٠ = ٥٤٩٠ فم. تجريد/٣، رقم: ٩٥٥ = ٢١٠٥، ٣٢٢٤، ٥١٨١، ٥٩٥٧، ٥٩٦١، ٧٥٥٧}:

عائیشە دایکی باوەڕداران (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: قاڵیچەیەکم کڕی، وێنەی پێوە بوو، کاتێك پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) تەشریفی هات بۆلام، قاڵیچەکەی بینی راخراوە، ئیتر نەهاتە ژوورەوە، لەبەر دەرگاکە راوەستا، هەستم کرد کە زیزیو زویری بە رووپەوە دیارە، لەبەرئەوە عەرزیم کرد: قوربان! ئەی پێغەمبەری خودا! چی گوناهێکم کردووە کەتۆ والێم زوویری تەوبەی لێ دەکەم لەسەر دەستی خوداو لەسەر دەستی پێغەمبەرەکەیدا؟ پێغەمبەریش (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەم قاڵیچەیە چییە؟) عەرزیم کرد: کڕیومە بۆ تۆ هەتا لەسەری دابنیشیو شانی لەسەر دادەیت! پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (لەڕاستیدا خاوەنانی ئەم وێنانە لەڕۆژی قیامەتدا سزا دەدرێن، پێیان دەگوترێ، لەسەر شێوەی تەعجیزو دەسەوسانکردن پێیان دەگوترێ: ئەم دروستکراوانەی خۆتان زیندوو بکەنەوە!).

پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووشی: (هەر ماڵێ وێنەی تیادابێ، فریشتەی ڕەحمەت ناچنە ناوی).

لە گێڕانەوەیەکا، عائیشە دەفەرموێ: (منیش هێنامو کردم بەدوو پشتی، پێغەمبەر لەماڵەوە شانی دائەدا لەسەریان).

١٠٥٦) سزای وێنەگران لەڕۆژی دوا ڕۆژا
بَابٌ: عَذَابُ الْمُصَوِّرِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

١٣٦٩- عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي الْحَسَنِ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ فَقَالَ: إِنِّي رَجُلٌ أُصَوِّرُ هَذِهِ الصُّوَرَ فَأَفْتِنِي فِيهَا، فَقَالَ لَهُ: ادْنُ مِنِّي، فَدَنَا مِنْهُ، ثُمَّ قَالَ: ادْنُ مِنِّي، فَدَنَا حَتَّى وَضَعَ يَدَهُ عَلَى رَأْسِهِ، وَقَالَ: أُنَبِّئُكَ بِمَا سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)؟ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: «كُلُّ مُصَوِّرٍ فِي النَّارِ، يَجْعَلُ لَهُ بِكُلِّ صُورَةٍ صَوَّرَهَا نَفْسًا فَتُعَذِّبُهُ فِي جَهَنَّمَ»، وَقَالَ: إِنْ كُنْتَ لاَ بُدَّ فَاعِلاً فَاصْنَعِ الشَّجَرَ وَمَا لاَ نَفْسَ لَهُ. {الحديث: ٥٥٠٦ = ٥٤٩٦. تجريد/٣، لاپەڕە: ٦٤، رقم: ٩٩٤ = ٢٢٢٥، ٥٩٦٣، ٧٠٤٢}:

سەعیدی کوڕی ئەبولحەسەن (رەحمەتی خودایان لێ بێ) فەرمووی: جارێ پیاوێ هاتە خزمەتی ئیبنو عەبباس (رەزای خودایان لێ بێ) عەرزیکرد: قوربان! من وێنە کێشم، ئەم وێنانە دەکێشم، ئایا تۆ رەوایان دەبینی؟ ئەویش پێی فەرموو: لێم وەرە پێشەوە، پیاوەکەش چووە پێشەوە بۆلای، فەرمووی: وەرە پێشتریش، پیاوەکەش چووە پێشتر، ئینجا ئیبنو عەبباس دەستی دانا لەسەر سەریو فەرمووی: چیم بیستووە ئەوەت پێ دەڵێم: بیستم لە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەیفەرموو: (هەموو وێنەگرێ لە ئاگری دۆزەخدا دەبێ، هەریەکێ لەو وێنانەی کە لە جیهاندا دروستی کردوون، دەیکەن بەکەسێو دەیکەن بە کولکیەوە، لەناو دۆزەخدا ئەشکەنجەو ئازاری دەدا).

ئیبنو عەبباس پێی فەرموو: خۆ ئەگەر هەرچارت نییەو ئەم ئیشە هەردەکەیت، بۆ دابینکردنی گوزەرانت، ئەوا وێنەی دارو درەختو ئەم بابەتانە بگرە، کەبێ گیانیو گیانیان لەبەردا نییە). {تاج/٣، زنجیرە: ٥٠، ژمارە: ٢٩١٧، چ/٤} + {ریاض/٤، زنجیرە: ٣٠٥، ژمارە: ١٦٨٠}.

١٠٥٧) هەڕەشەی سەخت لە وێنەکێشان
بَابٌ: التشديدُ عَلَى المُصَوِّرِينَ

١٣٧٠- عَنْ أَبِي زُرْعَةَ قَالَ: دَخَلْتُ مَعَ أَبِي هُرَيْرَةَ فِي دَارِ مَرْوَانَ فَرَأَى فِيهَا تَصَاوِيرَ فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَقُولُ: «قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذَهَبَ يَخْلُقُ خَلْقًا كَخَلْقِي فَلْيَخْلُقُوا ذَرَّةً أَوْ لِيَخْلُقُوا حَبَّةً أَوْ لِيَخْلُقُوا شَعِيرَةً». {الحديث: ٥٥٠٩ = ٥٥٠٠ فم. تجريد/٥، لاپەڕە: ١٩٨، رقم: ١٩١٣ = ٥٩٥٣، ٧٥٥٩ فتح الباری}:

ئەبو زورعە (رەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: لەگەڵ ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) چووم بۆ ماڵی مەروانی کوڕی حەکەم، کاتێ فەرمانڕەوای مەدینە بوو، ئەبو هورەیرە لەوێ چەند وێنەیەکی نەخشاوی بەدیوارێکەوە بینی، فەرمووی: بیستم لەحەزرەت

(دروودی خودای لەسەر بێ) دەیفەرموو: (خودای گەورەو مەزن دەفەرموێ: دەبێ کێ لەو کەسە ستەمکارتر بێ کەدەچێ دروستکراوێ دروست دەکا، وەك دروستکراوانی من، ئەگەر ئەوان راست ئەکەنو درۆ ناکەن فەرموون با مێروولچەیێ دروست بکەن، یا گەردیلەیێ دروست بکەن، یا دەنکە جۆیێ دروست بکەن). {تاج/٣، زنجیرە: ٥٠، ژمارە: ٢٩١٤، چ/٤} + {ریاض/٤، زنجیرە: ٣٠٥، ژمارە: ١٦٨٣}.

١٠٥٨) ڕێگری لە ئەنگوستیلەی زێڕو خواردنەوە بە قاپی زیوینو لەبەرکردنی ئاوریشمو دیباج. (٥٣٥٦ - ٥٣٩٥)

بَابٌ: النهى عَنْ تَخَتُّمِ الذَّهَبِ والشُّرْبِ بِالفِضَّةِ وَلَبْسِ الحَرِيرِ وَالدِّيباجِ

١٣٧١- عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) بِسَبْعٍ، وَنَهَانَا عَنْ سَبْعٍ، أَمَرَنَا بِعِيَادَةِ الْمَرِيضِ، وَاتِّبَاعِ الْجَنَائِزِ، وَتَشْمِيتِ الْعَاطِسِ، وَإِبْرَارِ الْقَسَمِ أَوِ الْمُقْسِمِ، وَنَصْرِ الْمَظْلُومِ، وَإِجَابَةِ الدَّاعِي، وَإِفْشَاءِ السَّلَامِ، وَنَهَانَا عَنْ خَوَاتِيمَ أَوْ تَخَتُّمٍ بِالذَّهَبِ، وَعَنْ شُرْبٍ بِالْفِضَّةِ، وَعَنِ الْمَيَاثِرِ، وَعَنِ الْقَسِّيِّ وَعَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ، وَالإِسْتَبْرَقِ، وَالدِّيبَاجِ. {الحديث: ٥٣٥٦ = ٥٣٤٧ فم. تجريد/٢/٢٢، رقم: ٦٠٠ = ١٢٣٩، ٢٤٤٥، ٥١٧٥، ٥٦٣٥، ٥٦٥٠، ٥٨٣٨، ٥٨٤٩، ٥٨٦٣، ٦٢٢٢، ٦٦٥٤. ترمذی. لباس: ١٧٦٠. نسائی. جنائز: ١٩٣٨. تحفة الأشراف: ١٩١٦}:

بەرائی کوڕی عازیب (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمانی پێکردووین بەحەوت شت، وە جڵەوگیری لێکردووین لەحەوت شت، فەرمانی پێکردووین بەم حەوت شتە:

١ - بەسەردانی نەخۆشو.

٢ - بەشوێنکەوتنی تەرم بۆسەر گۆڕستان بۆ سپاردنی بەخاكو.

٣ - بەنزا بۆ پژمیو، کە پژمیو دەپژمێ، پێی بڵێن (يَرْحَمُكَ اللَّهُ: خودا ڕەحمەت پێ بکا)و.

٤ - بە بەجێهێنانی سوێندو.

٥ - بە یاریدەو کۆمەکی ستەمبارو.

٦ - بەچوون بۆسەر دەعوەتو.

٧ - به پەخشی سلاو.

وە جلەوگیریشی لێ کردووین لەم حەوت شتە:

١/ لە ئەنگوستیلەی زێڕو.

٢/ لە خواردنو خواردنەوە لە حاجەتی زیوداو.

٣/ لەسەر زینی ئاورێشمو.

٤/ لە کاڵاو مشکیو هەوری تێکەڵ لە ئاورێشمو لەشتی ترو.

٥/ لە پۆشینی ئاورێشمو.

٦/ لە ئیستەبرەق (ئاورێشمی ئەستوور)و.

٧/ لە دیباج (جۆرە ئاورێشمێکە). {تاج/٣، زنجیرە: ٣٣، ژمارە: ٢٨٠٠، ج/٤}.

١٠٥٩) فرێدانی ئەنگوستیلەی زێڕ. (٥٤٣٧ - ٥٤٦٠)

بابٌ: فِي طَرْحِ خَاتَمِ الذَّهَبِ

١٣٧٢- عَنْ ابْنُ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَأَى خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ فِي يَدِ رَجُلٍ فَنَزَعَهُ فَطَرَحَهُ، وَقَالَ: «يَعْمِدُ أَحَدُكُمْ إِلَى جَمْرَةٍ مِنْ نَارٍ فَيَجْعَلُهَا فِي يَدِهِ»، فَقِيلَ لِلرَّجُلِ بَعْدَ مَا ذَهَبَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): خُذْ خَاتَمَكَ انْتَفِعْ بِهِ، قَالَ: لاَ وَاللَّهِ لاَ آخُذُهُ أَبَدًا وَقَدْ طَرَحَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). {الحديث: ٥٤٣٩ = ٥٤٢٩ فم}:

ئیبنو عەبباس (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەدەستی پیاوێکا ئەنگوستیلەیەکی زێڕی دی، ئەنگوستیلەکەی لە پەنجەی داکەندو تووڕی داو فەرمووی: (ئەوە بۆ هەندێ کەس لەئێوە دەچێ پەلاماری سکڵێ ئاگری سوور دەداو خودسەر دەیکاتە دەستی! لەپاشا کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) تەشریفی برد خەڵکەکە بە پیاوەکەیان گوت: ئەنگوستیلەکەت هەڵبگرەوە، بە کەڵکی شتێکت دێ، فەرمووی: نا، بەخودا ببڕای ببڕای شتی واناکەم، شتێ کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) تووڕی بداو من بچم هەڵی بگرمەوە شتی وا نەبووەو نەدەبێ). {تاج/٣، زنجیرە: ٣٥، ژمارە: ٢٨٠٩، ج/٤}.

١٣٧٣- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنُ عُمَرْ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما): أَنَّ رَسُولَ اللَّـهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْـهِ وَسَلَمَ) اصْطَنَعَ خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ فَكَانَ يَجْعَلُ فَصَّهُ فِي بَاطِنِ كَفِّهِ إِذَا لَبِسَهُ، فَصَنَعَ النَّـاسُ، ثُمَّ إِنَّهُ جَلَسَ عَلَى الْمِنْبَرِ، فَنَزَعَهُ، فَقَالَ: «إِنِّي كُنْتُ أَلْبَسُ هَذَا الْخَاتِمَ، وَأَجْعَـلُ فَصَّـهُ مِـنْ دَاخِلٍ»، فَرَمَى بِهِ، ثُمَّ قَـالَ: «وَاللَّـهِ لاَ أَلْبَسُـهُ أَبَـدًا»، فَنَبَـذَ النَّـاسُ خَـوَاتِيمَهُمْ. {الحديث: ٥٤٤٠ = ٥٤٣٠ فم. بخاري. أيمان ونذور: ٦٦٥١. نسائي. زينة: ٥٣٠٥. تحفة الأشراف: ٨٢٨١}:

عەبدوڵڵای کوڕی عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) ئەنگوستیلەیەکی زێڕی بۆ خۆی دروست کرد، کە لەپەنجەی دەکرد، نقێمەکەی دەکـردە بـەری لـەپی، ئـیتر خـەڵکیش چـاویان لـەوکردو گـەلێ کەسـی تـریش ئەنگوستیلەی زێڕیان دابەدروستکردن جا پێغەمبەر (د.خ) سەرکەوتە سەر دوانگەو ئەنگوستیلەکەی لە پەنجەی داکەندو، لەپاش سوپاسو ستایشکردنی خـودای گـەورە فەرمووی: (هەرچەندە مـن خـۆم ئـەم ئەنگوستیلەیەم دروست کردبـوو لـەزێڕ بـۆ خۆمو لەکاتی لەدەستکردندا، نقێمەکەیم دەکـردە بـەری دەسـتم بـەڵام ئـەوا فڕێـی دەدەم) وە ئەموستیلەکەی فڕێـداو فـەرمووی: (سـوێندم بـەخودا ئـیتر قـەت قـەت ئەموستێلەی زێڕ لەدەست ناکەم).

ئەنجا هاوەڵانیش هەرکەسە لەلای خۆیەوە ئەنگوستێلە زێڕەکەی خۆیی فڕێـدا. {تاج/٣، زنجیرە: ٣٥، ژمارە: ٢٨٠٩، ج/٤ = چاپی چوارەم}.

١٠٦٠) پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) ئەنگوستیلەیەکی زیوی لەدەستدا بوو، نەخشی نقێمەکەی ئەم وشە پیرۆزە بوو (محمد رَسُولَ اللَّهِ) جێنشینەکانی لەپاش خۆی هەمان ئەنگوستیلەیان لەدەست کرد

باب: لَبْسُ النَّبِي (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَاتَماً مِنْ وَرِقٍ نَقْشُهُ (مُحَمَّد رَسُولَ اللَّهِ) وَلُبْسِ الْخُلَفَاءِ مِنْ بَعْدِهِ

١٣٧٤- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَـالَ: اتَّخَـذَ رَسُـولُ اللَّـهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْـهِ وَسَلَمَ) خَاتَمًا مِنْ وَرِقٍ، فَكَانَ فِي يَدِهِ، ثُمَّ كَانَ فِي يَدِ أَبِي بَكْرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْـهُ)، ثُـمَّ كَـانَ فِي يَدِ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ)، ثُمَّ كَانَ فِي يَدِ عُثْمَانَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ)، حَتَّى وَقَعَ مِنْهُ فِي

بِئْرِ أَرِيسٍ، نَقْشُهُ: مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ. {الحديث: ٥٤٤٣ = ٥٤٣٣ فم. تجريد/٥، لاپەڕە: ١٩٣، رقم: ١٩٠٢ = ٥٨٧٧، ٥٨٧٣. تحفة الأشراف: ٧٩٤٢}:

ئیبنو عومەر (رمزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئەنگوستیلەیەکی لەزیو دروست کرد، دەیکردە دەستی، هەتا خۆی مابوو، لەدەستی خۆیدا بوو، کەخۆی مرد، لەدەستی یەکەم جێنشینیدا بوو، کە ئەبوبەکری صەدیق بوو، کە ئەویش مرد، لەدەستی عومەری کوڕی خەطابدا بوو، کە جێنشینیی دووەمی بوو، کە ئەویش مرد، لەدەستی عوثمانی کوڕی عەففاندا بوو، کە جێنشینی سێیەم بوو، لەدەستی عوسماندا بوو، هەتا شەش ساڵ لە جێنشینییەکەی رۆیشت، ئەوسا کەوتە ناو بیری ئەریسەوە، ئیتر رەشەڕا هات، نەخشەکەی (مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ) بوو. {تاج/٣، زنجیرە: ٣٥، ژمارە: ٢٨١٣، ٢٨١٤، ٢٨١٥، ٢٨١٦}.

١٣٧٥- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اتَّخَذَ خَاتَمًا مِنْ فِضَّةٍ وَنَقَشَ فِيهِ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ، وَقَالَ: لِلنَّاسِ: «إِنِّي اتَّخَذْتُ خَاتَمًا مِنْ فِضَّةٍ، وَنَقَشْتُ فِيهِ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ. فَلاَ يَنْقُشْ أَحَدٌ عَلَى نَقْشِهِ». {الحديث: ٥٤٤٥ = ٥٤٣٥ فم. تجريد/٥، لاپەڕە: ١٩٢، رقم: ١٩٠٢ = ٥٨٧٧، ٦٥ فتح البارى}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رمزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئەنگوستیلەیەکی زیوینی دروست کردو وشەی (مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ)ی لێ نەخشاند، ئەوجا فەرمووی: (من ئەموستیلەیەکی زیوینم لەلای وەستا بۆ خۆم دروست کردووە، بەفەرمانی خۆم وەستاکە مۆری (مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ)ی لێ هەڵکەندووە، بەڵام نابێ کەسی تر چاو لەمن بکاو ئەم مۆرە لە ئەموستیلەی خۆی هەڵبکەنێ، تاکێشەی لەیەکچوونو ئیلتیباس دروست نەبێو کەسانێ بەناوی منەوە نامە نەنووسن بۆ خەڵکانێ تر). {تاج/٣، زنجیرە: ٣٥، ژمارە: ٢٨١٣}.

١٣٧٦- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَرَادَ أَنْ يَكْتُبَ إِلَى كِسْرَى وَقَيْصَرَ وَالنَّجَاشِيِّ، فَقِيلَ: إِنَّهُمْ لاَ يَقْبَلُونَ كِتَابًا إِلاَّ بِخَاتِمٍ، فَصَاغَ رَسُولُ اللَّهِ

(صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) خَاتَمًا حَلَقَةً فِضَّةً، وَنَقَشَ فِيهِ: مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ. {الحديث: ٥٤٤٩ = ٥٤٣٩ فم}:

ئەنەس (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) ویستی نامە بنێرێ بۆ کیسراو بۆ قەیسەرو بۆ نەجاشی، کە یەکەم پادشای وڵاتی فارس بوو، دووەم پادشای وڵاتی رۆم بوو، سێیەم پادشای وڵاتی حەبەشە بوو، کە خۆیانو گەلەکانیان بانگ بکا بۆ قەبووڵی ئایینی پیرۆزی ئیسلام، عەرزیان کرد: هەرنامەیێ مۆر نەکرابێو مۆری خاوەنەکەیی پێوە نەبێ، ئەمانە وەری ناگرن، جا پێغەمبەریش (دروودی خودای لەسەر بێ) لەلای وەستا ئەنگوستیلەیەکی دارشت، ئەڵقەکەی زیو بوو، وە مۆری (مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ: موحەممەد پێغەمبەری خودایە)ی لێ نەخشاند). {تاج/٣، زنجیرە: ٣٥، ژمارە: ٢٨١٢، چ/٤}.

١٠٦١) ئەنگوستیلەی زیو، نقێمەکەی بەردی ئەقیقی حەبەشی بێ، ئەنگوستیلە بکرێتە دەستی راست. (٥٤٣٧ - ٥٤٦٠)

باب: فِي خَاتِمُ الورق فصُّه حَبَشِيٌّ والتَخَتَم بِالْيَمين

١٣٧٧- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) لَبِسَ خَاتَمَ فِضَّةٍ فِي يَمِينِهِ فِيهِ فَصٌّ حَبَشِيٌّ كَانَ يَجْعَلُ فَصَّهُ مِمَّا يَلِي كَفَّهُ. {الحديث: ٥٤٥٤ = ٥٤٤٤ فم. أبو داود. خاتم: ٤٢١٩. نسائی. زينة: ٥٢٣١، ٥٣٠٣}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) ئەنگوستیلەیەکی زیوینی دەکردە دەستی راستی، نقێمەکەی لەبەردی حەبەشە بوو، نقێمەکەی دەکردە بەری لەپی). {تاج/٣، زنجیرە: ٣٥، ژمارە: ٢٨١٦}.

١٠٦٢) ئەنگوستیلە بکرێتە پەنجە تووتەی دەستی چەپ

باب: فِي لَبْسِ الخَاتِمُ فِي الْخِنْصَرِ مِنْ اليَدِ الْيُسْرَى

١٣٧٨- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ خَاتِمُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فِي هَذِهِ، وَأَشَارَ إِلَى الْخِنْصَرِ مِنْ يَدِهِ الْيُسْرَى. {الحديث: ٥٤٥٦ = ٥٤٤٦ فم. بخاری. لباس: ٥٨٧٤}:

ئەنەس (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ئەنگوستیلەکەی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەم ئەنگوستەیدا بوو، واتە: لە پەنجە تووتەی دەستی چەپیدا بوو). {تاج/٣، زنجیرە: ٣٥، ژمارە: ٢٨١٧، چ/٤}.

١٠٦٣) ڕێگە نەدراوە کە ئەموستیلە بکرێتە پەنجەی ناوەڕاستو پەنجەی شایەتمان کەوا لەپاڵیدا. (٥٤٣٧ - ٥٤٦٠)

باب: فِي النَّهْيِ عَنِ التَّخَتُّمِ فِي الْوُسْطَى وَالَّتِي تَلِيهَا

١٣٧٩- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَانِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ أَتَخَتَّمَ فِي إِصْبَعِي هَذِهِ أَوْ هَذِهِ، قَالَ: فَأَوْمَأَ إِلَى الْوُسْطَى وَالَّتِي تَلِيهَا. {الحديث: ٥٤٦٠ = ٥٤٥٠ فم. بخاری. لباس: ٥٨٣٨ز أبو داود. خاتم: ٤٢٢٥. ترمذی. لباس: ١٧٨٦. نسائی. زینة: ٥٣٩١. ابن ماجه. لباس: ٣٦٤٨. تحفة الأشراف: ١٠٣١٨}:

ئیمامی عەلی (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) ڕێگەی پێم نەدا کە ئەموستیلە بکەمە ئەم دوو پەنجەیەم: ئەمەو ئەمە، واتە: قامکی ناوەڕاستو پەنجەی دۆشاو مژە کەوا لەپاڵیا). {تاج/٣، زنجیرە: ٣٥، ژمارە: ٢٨١٩، چ/٤ = چاپی چوارەم}.

ڕوونکردنەوە:

١- ئەموستیلەی زێڕ بۆ نێرینە نادروستەو حەرامە.

٢- ئەموستیلەی زیو سوننەتە بۆ پیاو، وا سوننەتە سەنگەکەی نەگاتە مسقاڵێ، کاتێ دەیکاتە پەنجەی بیسمیللا بکا. زاناکان دەفەرموون: (التسمية على كل حال) واتە: حاڵی ذی بال.

٣- سوننەتە بۆ پیاو بۆ ژن ئەنگوستیلە بکاتە پەنجە تووتەی دەستی چەپی، یا بیکاتە پەنجە تووتەی دەستی ڕاستی.

٤- بۆ پیاو ناباشە ئەموستیلە بکاتە پەنجەی ناوەڕاست، یا بیکاتە پەنجەی شایەتمانی، بەڵام کەراهەتی تەنزیهییە، نەوەك کەراهەتی تەحریمی.

٥ - بۆ پیاو (بێجگە لەزێڕ) لەهەموو کانزایەکی تر ئەموستیلە دروستە، وەك: ستیلو ئەڵماسو شەوەو ئاسنو مسو وەرشاوو پلاتینو پۆڵاو زەردو زیوو برنجەو مەفرەقو کریستاڵو عاجو شتی تری وا، گەرچی باشتر وایە کەزیو بێ.

٦ - دروستە پیاو چەند ئەموستیلەیێ لەدەست بکا، یا بیکاتە پەنجەکانی هەردوو دەستی، جگە لە پەنجەی ناوەڕاستو پەنجەی دۆشاو مژە، بەڵام وا باشە زیادە رەوی نەبێ.

٧ - بۆ مێیینە ئەموستیلە لەزێڕو لەزیوو لەهەموو کانزایەکی تر دروستە، وە دروستە کە بیشیکاتە گشت پەنجەکانی، چی هی دەستی، چی هی پێی، دروستە بیکاتە هەر بیست پەنجەکانی.

٨ - دروستە زەنگیانەو موورو شتی وا، بهۆنرێتەوەو بکرێ بە ئەنوستیلەو بکرێتە پەنجە، بەمەرجێ بۆ پیاو نەبێ بەلاسکایی ژنانو زیان نەدا لە مرووەتی. {بڕوانە: تاج/٣، زنجیرە:٤٧، لاپەڕە: ٢٩٨، ژمارە: ٢٨٩١ + ٢٨٩٢ + ٢٨٩٣ + ٢٨٩٤ + ٢٨٩٦}.

٩ - سوننەتە نقێمی ئەنگوستیلە بکرێتە بەری دەست، بۆ پیاوو بۆ ژن، چونکە پەیڕەویی پێغەمبەری واتیادا، بەڵام دروستە نقێم بکرێتە پشتی دەستیش، بەبێ کەراهەتو ناباشی.

١٠ - سوننەتە بۆ پیاوو بۆ ژن ناوی خۆی بکا بە مۆرو نەخشی ئەنگوستیلەکەیو لەکاتی نامە نووسینو شتی وادا بەوە مۆری بکا، یا کتێبو شتی خۆیی پێ دیاریو نیشانە بکات.

١١ - دروستە لەسەر شێوەی پەسەند، کە ئەم جۆرە رستانە، یا واتاکەی یان، بەکوردی، یا بە فارسی، یا بەزمانێ تر، بکرێن بە نەخشی ئەموستیلە، وەك: (الحمد الله) و (اللهُ المَلِكُ) و (بالله) و (بسم الله) و (العزة للهِ) و (حسبی الله). {فتح الباری/لباس}.

١٢ - واباشە هەر ئەموستیلەیێ، ناوی خودا، یا ناوی پێغەمبەرێ لە پێغەمبەران، یا ئایەتێ، یا هەر شتێکی تری پیرۆزی لێ هەڵ کەنرابێ، لەکاتی تارات گرتندا دابکەنرێ، لەکاتی بێنوێژییو لەشپیسیدا لەدەست نەکرێ. {فتح الباری. رقم: ٥٨٧٧}.

١٣ - دروستە بۆ پیاوو بۆ ژن چەند ئەموستیلەیێ لەدەست بکا، وەزیاتر لەیەك ئەموستیلەیش بکاتە یەك پەنجەی، هەرکەسەیان بەپێی مەرجی خۆی.

١٤ - دروستە ئەمانە بکرێن بە نقێمی ئەنگوستیلە:

١ - هەموو بەردە بەنرخەکان، وەك شەوەو ئاقیقو پیرۆزەو لاجیوەو دو شیلانو مرواریو مەرجانو مەڕ مەڕو موورووە شینە.

٢ - هەموو جۆرە موورو کانزایەکی تر دروستە بکرێن بە نقێم.

تێبینی:

ئەم بڕیارانەم لە شەرحی نەوەوی لەسەر صەحیحی موسلیمو فەتحولباریو فەتحولوعین، باسی هەینیو موغنی موحتاج باسی هەینیو چەندین سەرچاوەی تر وەرگرتووە، هیچیانم لەخۆمەوە نەگوتووە، گەرچی لەزۆر لەم بڕیارانەدا راجیایی زۆر هەیە، بەڵام ئەمەی من نووسیومە جێگەی متمانەیە.

دروستە کڕینو فرۆشتنو سەوداو مامەڵە بە ئەموستیلەوە بکرێ، با زێڕیش بێ، ئەڵقەیش هەر دادەنرێ بە ئەموستیلە، دروستە زەڕەنگەرو ئەمانە ئەموستیلە، لەهەموو جۆرێ دروست بکەنو بیفرۆشن، شتی وا کارێ حەڵاڵو پەسەندە. باوی جوانی ناو کۆمەڵ، کە لەشەرعا پێی دەگوترێ عورفی دروست، لەبابەتی ئەموستیلەدا رۆڵێکی کاریگەری هەیە بۆ چۆنێتی بڕیارەکەی!.

١٠٦٤) باسی پێڵاوو زۆرکردنی پێڵاو. (٥٤٦١)

بابٌ: مَاجَاءَ فِي الإِنْتِعَالِ وَالإِسْتِكْثَارِ مِنَ النِّعَالِ

١٣٨٠- عَنْ جَابِرِ بْنِ عبدالله (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَقُولُ فِي غَزْوَةٍ غَزَوْنَاهَا: «اسْتَكْثِرُوا مِنَ النِّعَالِ، فَإِنَّ الرَّجُلَ لاَ يَزَالُ رَاكِبًا مَا انْتَعَلَ». {الحديث: ٥٤٦١ = ٥٤٥١ فم}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: جارێ لە غەزایەکا، لەخزمەتی پێغەمبەردا بووین، گوێم لێ بوو دەیفەرموو: (پێڵاو زۆرکەن، چونکە

پیاو ئەگەر پێڵاوی لەپێدابێ بەسوارە حلێب دەکرێ!). {تاج/٣، زنجیرە: ٣٦، ژمارە: ٢٨٢٢، چ/٤}.

١٠٦٥) کاتێ مرۆڤ پێڵاو لەپێ دەکا، بەپێی ڕاست دەست پێ بکا، کاتێ پێڵاو دادەکەنێ بەپێی چەپ دەست پێ بکا. (٥٤٦٢ - ٥٤٦٥)

باب: إِذَا انْتَعَلَ فَلْيَبْدَأْ بِالْيُمْنَى، وَإِذَا خَلَعَ فَلْيَبْدَأْ بِالشِّمَالِ

١٣٨١- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: «إِذَا انْتَعَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَبْدَأْ بِالْيُمْنَى، وَإِذَا خَلَعَ فَلْيَبْدَأْ بِالشِّمَالِ، وَلْيُنْعِلْهُمَا جَمِيعًا أَوْ لِيَخْلَعْهُمَا جَمِيعًا». {الحديث: ٥٤٦٢ = ٥٤٥٢ فم. تجريد/٥، لاپەڕە: ١٩٢، رقم: ١٩٠٠ = ٥٨٥٥ فتح الباری. تحفة الأشراف: ١٤٣٧٧}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (کاتێ کە پێڵاو لەپێ دەکەن لەپێشا بیکەنە پێی ڕاستتان، لەکاتی پێڵاو داکەندنیشدا، لەپێشدا پێی چەپ داکەنن، بەشێوەی گشتیش یا هەردوو تاکی پێڵاو لەپێ بکەن، یان هەردوو تاکەکەی لەپێ داکەنن، لەبەر ناچاری نەبێ بەیەك تاك پێڵاوەوە مەڕۆن). {تاج/٣، زنجیرە: ٣٦، ژمارە: ٢٨٢٣، چ/٤ = چاپی چوارەم}.

١٠٦٦) ڕێگری کراوە لەڕۆیشتن بەتاکێ پێڵاوەوە. (٥٤٦٢ - ٥٤٦٥)

باب: النَّهي عَنْ المشي في نعلٍ واحدةٍ

١٣٨١ب- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: « لا يمش أحدُكُمْ في نعلٍ واحدةٍ، لِيُنْعِلْهُمَا جَمِيعًا أَوْ لِيَخْلَعْهُمَا جَمِيعًا». {الحديث: ٥٤٦٣ = ٥٤٥٣ فم. تجريد/٥، رقم: ١٩٠١ = ٥٨٥٦ فتح الباری. أبو داود. لباس: ٤١٣٦. ترمذی. لباس: ١٧٧٤. تحفة الأشراف: ١٣٨٠٠}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (بەشێوەی گشتی، لەبەر ناچاری نەبێ، بەیەك تاك پێڵاوەوە مەڕۆن، یاهەردوو تاکەکەیان پێکەوە لەپێ بکەنو پێیانەوە بڕۆن، یا هەردوو تاکەکان پێکەوە دابکەنەنو ئەوسا بڕۆن). {تاج/٣، زنجیرە: ٣٦، ژمارە: ٢٨٢٣}.

١٠٦٧) قوچکە تاش ناپەسەندە. (٥٥٢٤ - ٥٥٢٧)
بابٌ: النَّهْيُ عَنِ الْقَزَعِ

١٣٨٢- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَى عَنِ الْقَزَعِ، قَالَ: قُلْتُ لِنَافِعٍ: وَمَا الْقَزَعُ؟ قَالَ: يُحْلَقُ بَعْضُ رَأْسِ الصَّبِيِّ وَيُتْرَكُ بَعْضٌ. {الحديث: ٥٥٢٤ = ٥٥١٥ فم. تجريد/٥/١٩٦، رقم: ١٩٠٨ = ٥٩٢٠، ٥٩٢١ فتح الباري}:

ئیبنو عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) نەهی دەکرد لە قۆچکە تاش. راوی دەفەرموێ: عەرزی نافیعم کرد، کە ئەم فەرموودەیە لە ئیبنو عومەرەوە دەگێڕێتەوە: قۆچکە تاش چۆنە؟ فەرمووی: ئەوەتانێ کەسەری منالٌ هەندێکی بتاشرێو هەندێکی نەتاشرێو قژەکەی بهێڵرێتەوە، وەك ئەوە: لەپێشە سەریو لەلاجانەکانی دەتاشرێو ئەوی تری ناتاشرێ دەکرێ بە گودیلە. {تاج/٣، زنجيره: ٤٣، ژماره: ٢٨٦٨ + رياض/٤، زنجيره: ٢٩٥، ژماره: ١٦٣٨، ١٦٣٩}.

١٠٦٨) جڵەوگیریی لە قژدانە دەم قژ (زلفە قیرینە). (٥٥٣٠ - ٥٥٤٦)
بابٌ: النَّهْيُ عَنْ وَصْلِ الشَّعْرِ لِلْمَرْأَةِ

١٣٨٣- عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَتْ: جَاءَتِ امْرَأَةٌ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنَّ لِي ابْنَةً عُرَيِّسًا، أَصَابَتْهَا حَصْبَةٌ فَتَمَرَّقَ شَعْرُهَا أَفَأَصِلُهُ؟ فَقَالَ: «لَعَنَ اللَّهُ الْوَاصِلَةَ وَالْمُسْتَوْصِلَةَ». {الحديث: ٥٥٣٠ = ٥٥٢١ فم. بخاري. لباس: ٥٩٣٥، ٥٩٣٦، ٥٩٤١. نسائي. زينة: ٥٢٥٠، ٥١٠٩. ابن ماجة. نكاح: ١٩٨٨. تحفة الأشراف: ١٥٧٤٧}:

ئەسمائی کچی ئەبوبەکری صەدیق (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: ژنێ هات بۆ خزمەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) عەرزی کرد: ئەی پێغەمبەری خودا! کچێکم هەیە دەچێ بە بووکی، ئاوڵەی گرتووە قژە سەرەکەی رووتاوەتەوە، مێردەکەی دەیەوێ بیگوێزێتەوە، جا ئایا رێگەم دەدەی کە قژی تر بدەمە دەم قژەکەی بۆ کاتی گواستنەوەکەی؟ فەرمووی: (نەء، نابێ، لەعنەتو نەفرەتی خودا لەو ژنەبێ

کەقژ دەداتە دەم قژی تر بۆ ژنێکی ترو لەو ژنەیش بێ کە دەیەوێ قژی تر بداتە دەم قژی خۆی). {ریاض/٤، زنجیرە: ٢٩٦، ژمارە: ١٦٤٢}.

١٠٦٩) هەڕەشەکردنو سەرکۆنە کردنی ژن لەسەرئەوە کەشتی تر ببەستێ بەسەریەوە. (٥٥٣٠ - ٥٥٤٦)

باب: فِي الزَّجْرِ أَنْ تَصِلَ الْمَرْأَةُ بِرَأْسِهَا شَيْئًا

١٣٨٤- عَنْ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: زَجَرَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) أَنْ تَصِلَ الْمَرْأَةُ بِرَأْسِهَا شَيْئًا. {الحديث: ٥٥٤٢ = ٥٥٣٣ فم}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (ڕەزای خودای لەسەر بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هەڕەشە دەکا لەو ژنە کەشت دەلکێنێ بەسەری خۆیەوە، لەباتی قژ).

١٣٨٥- عَنْ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ أَنَّهُ سَمِعَ مُعَاوِيَةَ بْنَ أَبِي سُفْيَانَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُم) عَامَ حَجَّ وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ: وَتَنَاوَلَ قُصَّةً مِنْ شَعَرٍ كَانَتْ فِي يَدِ حَرَسِيٍّ يَقُولُ: يَا أَهْلَ الْمَدِينَةِ أَيْنَ عُلَمَاؤُكُمْ؟ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَنْهَى عَنْ مِثْلِ هَذِهِ، وَيَقُولُ: «إِنَّمَا هَلَكَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ حِينَ اتَّخَذَ هَذِهِ نِسَاؤُهُمْ». {الحديث: ٥٥٤٣ = ٥٥٣٤ فم. بخاری. أحاديث الأنبياء: ٣٤٦٨، ٥٩٣٢. أبو داود. ترجل: ٤١٦٧. ترمذی. أدب: ٢٧٨١. نسائی. زينة: ٥٢٦٠. تحفة/ ١١٤٠٧}:

حومەیدی کوڕی عەبدوڕەحمان (ڕەحمەتی خودایان لێ بێ) فەرمووی: ئەوسالە کە موعاوییەی کوڕی ئەبو سوفیان (ڕەزای خودای گەورە لەهەموویان بێ) حەجی کرد، لەسەر دوانگەکەی مزگەوتەکەی پێغەمبەر لەمەدینە، گوڵێ مووی لە پاسەوانێ وەرگرتو گرتی بەدەستیەوەو گوێم لێ بوو وتارێکی خوێندەوەو لەڕووی بێزاریو گلەییەوە فەرمووی: زاناکانتان لەکوێن، چۆن شتی وا ناڕەوا ڕوودەداو ئەوان دەنگ ناکەنو بێزاری لێ دەرنابڕن، من بۆ خۆم لە پێغەمبەرم بیستووە (درودی خوای لەسەر بێ) کەڕێگەی شتی وای نەداوەو دەیفەرموو (درودی خودای لەسەر بێ): (نەوەی ئیسرائیل ئەوکاتە سەریان تیاچوو کە ژنەکانیان فێری ئەم جۆرە شتانە بوون). {ریاض/٤، زنجیرە: ٢٩٦، ژمارە: ١٦٤٣}.

روونکردنەوە:

١ - قژدانە دەم قژ لەم کاتانەدا نادروستەو حەرامە:

أ/ قژە لکاوەکە هی ئادەمیزاد بێ، چی هی پیاوبێ، چی هی ژن بێ، چی هی زیندوو بێ، چی هی مردوو بێ.

ب/ مووە، یا خوریيە لکاوەکە هی ئاژەڵێکی مردارەوەبوو بێو سەرنەبڕابێو لەپاش مردارەوە بوون لێی کرابێتەوە.

ج/مووو وخوریو تووکی گیانداری بێ کە گۆشتی نەخورێ، ئیتر لەپێش مردارەوە بوونیدا، یا لەپاش مردارەوە بوونی ئەو کوڵکو مووەی لێ کرابێتەوە جیاوازی نییە چونکە پیسەو حەرامە.

٢ - مووی پاك، کەهی مرۆڤ نەبێ، قسەی دروست ئەوەیە کە دروستە، بەتایبەتی ئەگەر مێرد رەزای لەسەر بێ، هەروا خوری.

٣ - بەهەموو شتێکی تری پاك دروستە، وەك خەیاتەی ئاورێشمو هەندێ گیای تایبەت، کە بۆ جوانیو رازانەوە بێو بۆ تەفرەو هەڵخەڵەتان نەبێ، تەنانەت لەهەندێ کاتا کارێکی باشە، کەببێ بەهۆی شاردنەوەی نەنگ، وەك کەچەڵیو صەلعو سەر رووتاوەیی، کە دادەنرێن بەدوو عەیبو نەنگی کۆمەڵایەتیو مرۆڤ بەسروشت حەزناکا کە خەڵك بەو نەنگە بزانێو دروستە کە بیانشارێتەوە.

٤ - بێگومان، ئەوەی کە لەم سەردەمەدا، پێی دەگوترێ (زرع الشعر: چاندنی مووو) بۆسەر یابۆ ڕیش یا برۆ کارێ رەوایەو دروستەو بەشێکە لە (عملیه التجمیل = نەشتەرگەری جوانکاری) وە ئەمە لەم بابەتە نییە.

٥ - بەکۆی دەنگی زانایان، لەهەموو بارو دۆخێکا، دروست نییە بۆ ژن، کە مووی خۆیی (مەحرەم)ی خۆی بۆ پەیوەندیکردن بەمووی خۆیەوە، یا بۆ چاندن بەکار بهێنێ، چی هی دایكو خوشكو کچی بێ، وە چی هی باوكو کوڕو برای بێ، چونکە خۆشی وەرگرتن لەلایەنی مێردەوە لەشتی وا کارێ زۆر نارەوایەو ئەوپەڕی نامەردیو بەرەڵاییە.

٦ - دروستە بۆ ژن‌و بۆ پیاوو بۆ کوڕو بۆ کچ، بۆ گەورەو بۆ بچووك، مووی سەرو ریش‌و سمێڵو ئەبرۆو بنباڵو بەر، بەپێی شەرع رێك بخا، ئایا بەتاشین بێ، یا بەکورتکردنەوە بێ، یا بە لابردن‌و هەڵکەندن بێ، وە هەروەها هەرموویێ بۆ ژن، یا بۆ پیاو کێشەیەکی جەستەیی، یا کۆمەڵایەتی، یا ئازارێ دروست بکا چارەسەرکردنی دروستە، وەك مووی لووت‌و مووی گوێ‌و مووی پووزو لاق‌و باڵو باسك‌و سینگ، بەتایبەتی بۆژنی مێرددار، وەك مووی دەوری کۆم‌و مووی پێشی ئافرەت، ئیتر بەتاشین بێ، یا بەدەرمان بێ، یا بە هەڵکەندن بێ، یا بەهەڵپاچین بێ. بەڵام سەرتاشین بۆ ژن کەراهەتی هەیە، مەگەر لەبەر نەخۆشی‌و کاری پێویست بێ (مغنی محتاج/٤. ص٢٩٧ خاتمەی باسی عقیقە).

مووی ئەو شوێنانە کە دروستە کەسانی تریش تەماشایان بکەن وەك مووی سەرو ریش‌و سمێڵو برۆو گوێچکەو لووت بۆ پیاو، دروستە کەخۆی لایبەرێ، یا کەسێ تر لایبەرێ، بەڵام ئەو شوێنانەی کە دروست نییە کەسێ تر تەماشای بکا دەبێ خۆی لایبەرێ، یا هاوسەری، یا کەسێکی خۆیی کەبۆی دروست بێ تەماشای ئەو شوێنە بکا، واباشە ئەگەر خۆی کردی لەپێشا بەدەستی راستی مووی ئەو شوێنانە لابەرێ کە بەدەستی راست دەکرێ، ئەوجا دەستی چەپی بەکاربێنێ بۆ شوێنەکانی تری. {بڕوانە: فتح الباری. فەرموودەی ژمارە: ٥٨٨٩ = لباس. باب: قصُّ الشارب} + {تاج/٣، زنجیرە: ٤٥، ژمارە: ٢٨٨٦، ج/٤ = چاپی چوارەم}.

٧ - هەندێ لەزانایان بە پێچەوانەی جەماوەری زانایانەوە دەڵێن: قژدانە دەم قژو لکانی قژ بەسەرو بە قژەوە، لەسەر شێوەی بارۆکەو هەر شێوەیەکی تریش بێ، بەبێ قەیدو مەرج دروستە، بەقژی مرۆڤ، بەهی گیانداری تر، بە ئاورێشم‌و بەگیا، بۆ هەموو کەسێ دروستە، ئەم زاتانەیش وەك ئیبنو عەبباس‌و ئوم سەلەمەو عائیشە کە هەردوکیان هاوسەری پێغەمبەرن!!

١٠٧٠) نەفرەت لەژنی خاڵکوت‌و لەژنی ددان رن

بَابٌ: فِي لَعْنِ الْوَاشِمَاتِ وَالْمُتَفَلِّجَاتِ

١٣٨٦- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بِنْ مسعود (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: لَعَنَ اللَّهُ الْوَاشِمَاتِ وَالْمُسْتَوْشِمَاتِ وَالنَّامِصَاتِ وَالْمُتَنَمِّصَاتِ وَالْمُتَفَلِّجَاتِ لِلْحُسْنِ الْمُغَيِّرَاتِ خَلْقَ اللَّهِ. قَالَ: فَبَلَغَ ذَلِكَ امْرَأَةً مِنْ بَنِي أَسَدٍ يُقَالُ: لَهَا أُمُّ يَعْقُوبَ وَكَانَتْ تَقْرَأُ الْقُرْآنَ، فَأَتَتْهُ، فَقَالَتْ: مَا حَدِيثٌ بَلَغَنِي عَنْكَ أَنَّكَ لَعَنْتَ الْوَاشِمَاتِ وَالْمُسْتَوْشِمَاتِ وَالْمُتَنَمِّصَاتِ وَالْمُتَفَلِّجَاتِ لِلْحُسْنِ الْمُغَيِّرَاتِ خَلْقَ اللَّهِ؟ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ: وَمَا لِيَ لاَ أَلْعَنُ مَنْ لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) وَهُوَ فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ؟! فَقَالَتِ الْمَرْأَةُ: لَقَدْ قَرَأْتُ مَا بَيْنَ لَوْحَيِ الْمُصْحَفِ فَمَا وَجَدْتُهُ، فَقَالَ: لَئِنْ كُنْتِ قَرَأْتِيهِ لَقَدْ وَجَدْتِيهِ، قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: (وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا)، فَقَالَتِ الْمَرْأَةُ: فَإِنِّي أَرَى شَيْئًا مِنْ هَذَا عَلَى امْرَأَتِكَ الآنَ! قَالَ: اذْهَبِي فَانْظُرِي، قَالَ: فَدَخَلَتْ عَلَى امْرَأَةِ عَبْدِ اللَّهِ فَلَمْ تَرَ شَيْئًا، فَجَاءَتْ إِلَيْهِ فَقَالَتْ: مَا رَأَيْتُ شَيْئًا، فَقَالَ: أَمَا لَوْ كَانَ ذَلِكِ لَمْ نُجَامِعْهَا. {الحديث: ٥٥٣٨ = ٥٥٢٩ فم. بخاری. تفسير: ٤٨٨٦، ٤٨٨٧، ٥٩٣٩، ٥٩٤٣، ٥٩٤٤، ٥٩٤٨. أبو داود. ترجُّل: ٤١٦٩. ترمذی. أدب: ٢٧٨٢. نسائی. زينة: ٥١١٤، ٥٢٦٧. تحفة الأشراف/ ٩٤٥٠}:

عەبدوڵڵای کوڕی مەسعود (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لەعنەت‌و نەفرینی خودای گەورە لەژنی خاڵکوت بێ‌و، لەو ژنانەیش بێ کە بەئارەزووی خۆیان خاڵیان بۆ دەکوتن‌و، لەژنانی دەموچاو هەڵگرو، لەو ژنانەیش بێ کە دەموچاوی خۆیان هەڵدەگرن‌و لەو ژنانەیش بێ کە بەبڕبەندو زبرەو شتی وا ددانی خۆیان باریک‌و تەنک‌و شاش دەکەن، بۆ جوانی، چونکە ئەمانە بەم دەستکاری‌و دەست تێوەردانەی خۆیان، دەستکاری ئیشی خودا دەکەن‌و، نەخش‌و نیگارو رەنگو ڕێسی خودا تێک دەدەن‌و دەگۆڕن. جا کاتێ ئەم قسەیەی ئیبنو مەسعود گەیشتەوە بەدایکی یەعقوب، کە ژنێکی قورئان خوێن بوو، ناسراو بوو بە ئوم یەعقوب، وە لە خێڵی بەنی ئەسەد بوو، چوو بۆلای‌و لەم لایەنەوە قسەی لەگەڵدا کرد، ئیبنو مەسعود لەوەڵاما فەرمووی: (کەسانێ کە پێغەمبەری خودا خۆی لەعنەت‌و نەفرینیان لێ بکا، من چۆن لەعنەت‌و نەفرینیان لێ ناکەم؟! وە سەرەڕای ئەوەیش ئەمە لەنامەی

خودادا هەیە، جا ژنەکە فەرمووی: من سەرجەم قورئانم خوێندۆتەوە شتی وام تیادا نەدیوە، فەرمووی: ئەگەر بتخوێندبایە دەیتدی، ئەدی ئەوە نییە کە خودای گەورە لە قورئانا دەفەرموێ:

{وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانتَهُوا}. واتە ئەوەی کە پێغەمبەر دەیدا بەئێوە لە ماڵو لە بڕیارو حوکمی شەرعیو رووون کردنەوەی شەرعی خودا، وەری بگرنو ئەوەیش کە نەهی لە کردنی دەکا مەیکەنو وازی لێ بهێنن — ٧/٥٩).

ژنەکەش کە هیچی بۆ نەمایەوە گوتی: لەو باوەڕەدام کە ئێستا ژنەکەی خۆت، لە ماڵەوە هەندێ شت لەم شتانە دەکا. عەبدوڵڵاش فەرمووی: دەبچۆ تەماشای بکە، ئەویش چوو بۆلای ژنەکەی ئیبنو مەسعوودو تەماشای کردو هیچی نەدی لەوەی کە گوتیو هاتەوە گوتی: هیچم نەبینی!

عەبدوڵڵایش فەرمووی: دیارە ئەگەر شتی وا بکا لەگەڵ مندا گوزەران ناکات).

{تاج/٣، زنجیرە: ٤٥، ژمارە: ٢٨٨٣}.

روونکردنەوە:

هەرکارێکی خراپ، کە موسوڵمان دەیکا، کە خوا، لە قورئانا، یا پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) لە سوننەتدا، لەعنەتی لێ دەکا، گریمان ئەگەر کفر نەبێ، گوناهی گەورەیە، واتە: کە بیرەیە.

روونکردنەوە:

١- خاڵ کوتان حەرامو نادروستە چی بۆ پیاو، چی بۆ ژن، چی بۆ گەورە، چی بۆ پچووك، خاڵ کوتو خاڵ بۆ کوتراو، ئەگەر بەڕەزای خۆی بوو، وە رەسیدە بوو، هەردوولا گوناهبارنو گوناهی گەورە (کەبیرە)یان کردووە.

٢- لای شافیعییەکان جێگەکەی پیسە، ئەگەر دەتوانرا لابرێ، ئەگەر نەدەتوانرا، یا دەبوو بەهۆی ناشیرینی، چاو پۆشی لێ دەکرێ. لای حەنەفییەکان دەفەرموون: جێگەی خاڵ غوسڵی دەردەچێو دەستنوێژی دادەمەزرێ، باڵایش نەبرێ دروستە.

٣- مەبەست لەم دەموچاو هەلگرتنە ئەوەیە، کەژن، یا پیاو مووی دەموچاوی ئاسایی بێ، کەچی دەچێ زیاد لەپێویست بە کشتەك و بە مووکێش و بە مێوو شتی تری وەهایی، مووی خۆی هەڵ دەگرێ و خۆی لووس و پووس دەکاو بڕۆی خۆی دەسکاری دەکاو تەواو باریکی دەکا.

نەوەوی (رەحمەتی خودای لێ بێ) دەفەرموێ: بەڵام ئەگەر ژن ریشی بۆ دەرچوو، یا سمێڵی بۆ ڕوا، یا مووی زیاد بە بەرچەناگەیەوە بوو، ئەوە واباشە کە ئەو مووە لابەرێ، وە دەموچاوی خۆی ئاسایی بکا). {بڕوانە: ژمارە: ١٣٨٥، بڕگەی ژمارە: ٦ لەپێشەوە}.

٤- ددان شاشکردنیش هەروەها، ئەگینا رێکخستنی ددانی ناڕێك و لابردنی کەڵسی نێوانی ددانەکان لەلای پزیشك، ئەوە کارێ دروستەو بەر ئەم بابەتە ناکەوێ.

١٠٧١) کەسێ بەدرۆ بەشتێکەوە بنازێ کە پێی نەدرابێ. (٥٥٤٨ - ٥٥٥٠)

بابٌ: فِي المتشبِّعِ بِمَا لَمْ يُعْطَ

١٣٨٧- عَنْ أَسْمَاءَ (رَضِيَ اللهُ عَنْها) قَالَتْ: جَاءَتِ امْرَأَةٌ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فَقَالَتْ: إِنَّ لِي ضَرَّةً فَهَلْ عَلَيَّ جُنَاحٌ أَنْ أَتَشَبَّعَ مِنْ مَالِ زَوْجِي بِمَا لَمْ يُعْطِنِي؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «الْمُتَشَبِّعُ بِمَا لَمْ يُعْطَ كَلاَبِسِ ثَوْبَيْ زُورٍ». {الحديث: ٥٥٤٨ = ٥٥٣٩ فم. تجريد/٥، رقم: ١٧٧٨ = ٥٢١٩ فتح الباری}:

ئەسمائی کچی ئەبوبەکری صەدیق (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: ژنێ هات بۆ خزمەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) عەرزیکرد: ئەی پێغەمبەری خودا! من هەوێبارم، ئەگەر بەڕواڵەت خۆم هەڵکێشم و خۆم وانیشان بدەم کە مێردەکەم تێرو پڕم دەکاو ئەوەو ئەوەم لەگەڵ دەکا، لەراستیشدا شتەکە وانەبێ ئەوە چۆنە؟ ئایا گوناهم دەگا یانا؟ فەرمووی (درودی خودای لەسەر بێ): (ئەوەی لافو گەزافی وا لێبداو بەشتێکەوە بنازێ کەنەیبێ، ئەوە گورگە لەپێستی مەڕداو ساختەکارە لە بەرگی پیاو چاکا). {تاج/٢، زنجیرە: ٥٠، ژمارە: ٢١٧٦ چ/٤}.

روونکردنەوە:

مـرۆڤ لـەناو کۆمـەڵا چـاو تێربـێو کـەموکوڕی خـۆی بپۆشـێو بـۆ ئـەوەی نەکوڕووزێتەوەو خەڵك بەئاتاجی نەزانێو بە بەشی خودا ساچاوبێ، لەبارو دۆخی ئاوادا، ئەگەر خۆشی بە بووەو دەوڵەمەند بزانێ، هەتا چاوی لەدەستی کەس نـەبێ، ئەوە بەر ئەم هەڕەشەیە ناکەوێ، بەڵکوو ئەوە کارێ زۆر پەسەندە.

١٠٧٢) ژنانی نیوە پۆشتەو نیوە رووت. (٥٥٤٧)
بابٌ: فِي النِّسَاءِ الكَاسِيَاتِ العَارِيَاتِ

١٣٨٨- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «صِنْفَانِ مِنْ أَهْلِ النَّارِ لَمْ أَرَهُمَا: قَوْمٌ مَعَهُمْ سِيَاطٌ كَأَذْنَابِ الْبَقَرِ يَضْرِبُونَ بِهَا النَّاسَ، وَنِسَاءٌ كَاسِيَاتٌ عَارِيَاتٌ، مُمِيلاَتٌ مَائِلاَتٌ، رُءُوسُهُنَّ كَأَسْنِمَةِ الْبُخْتِ الْمَائِلَةِ، لاَ يَدْخُلْنَ الْجَنَّةَ وَلاَ يَجِدْنَ رِيحَهَا، وَإِنَّ رِيحَهَا لَيُوجَدُ مِنْ مَسِيرَةِ كَذَا وَكَذَا». {الحديث: ٥٥٤٧ = ٥٥٣٨}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (دوو تاقم هەن دۆزەخین، من نەمدیون، چونکە لەپاش من لەناو گەلی ئیسلامی مندا پەیدا دەبن، تاقمەی یەکەمیان جۆرە قەمچییەکی ریشووداریان واپێ، وەك کلکی گا وایە، لیس‌و تێلایان واپێ، لە خەڵکی پێ دەدەن‌و دەبن بە کوتەك‌و داردەستی دەستی فەرماندارو دەستەلاتدارە زۆردارو ستەمکارەکان! وەك ئەوە بەزۆری دار دەیانەوێ گومانبار پێ لەتاوان بنێت!

تاقمەکەی تر ژنگەلێکن نیوەی لەشیان پۆشتەیەو نیوەکەی تری رووتە، بۆ جوانی وادەکەن! هەم خەڵکی تر لەخشتە دەبەن‌و هەم خۆیان لەخشتە چوون، قژی سەریان بە بارۆکەو شتی وا، وەك دووگی لاری وشتر ئاوا زل‌و قەبە دەکەن، یا قژیان هەڵ دەدەنەوەو بەسەریانەوە کۆمەڵی دەکەن، ئەم ژنانە نەڕێگەیان دەکەوێتە بەهەشت‌و نە بۆن‌و بەرامە خۆشەکەی بەهەشت دەچێ بەسەریاندا، لەگەڵ ئەوەی کە بۆن‌و بەرامەی بەهەشت ئەوەندەو ئەوەندە ساڵە ڕێ دەڕوات). {تاج/٣، زنجیرە: ٤٧، ژمارە: ٢٨٩٥ + ریاض/٤، زنجیرە: ٢٩٢، ژمارە: ١٦٣٣}.

روونکردنەوە:

لە فەتحولولهیمدا دەفەرموێ: (لەم فەرموودەیەدا موعجیزەیەکی گەورە هەیە، لەهەندێ ریواياتی تری ئەم فەرموودەیەدا ئاماژە بۆ ئەوە دەکا، کە کەسانێ بە ئوتومبیلو ماشێن دەچن بۆ مزگەوت، ئوتومبێلەکانیان لەبەردەم مزگەوتا دادەنێن، ژنەکانیان نیوە پۆشتەو نیوە رووتن، سەریان وەك دووگی وشتر خڕ هەڵ دەدەن، لەعنەت لەو ژنانە بکەن، ئەوانە لەعنەت لێکراون).

ئەمە پوختەی فەرمایشتی فەتحولولهیمە لەم شوێنەدا، منیش عەرزتان دەکەم من بەچاوی خۆم زۆرم لەم جۆرە پیاوو ژنانە دیوە، هەر مزگەوتێ دەچی بۆ جەماعەت یا بۆ جومعە ئەمە حاڵیەتی، خەڵکێکی زۆر بەسواری ماشێن دێن بۆ نوێژ، ماشێنەکانیان لەبەردەم مزگەوت دادەنێنو ژنەکانیان لە ماڵەوە مۆدەن، سەر رووت، قول رووت، باڵ رووت، قۆڵ رووت، لەباشترین حاڵا، کراسێکی تەنکی نیو قۆڵی کورتی تاسەر ئەژنۆیان والەبەردا، دەڵێی پەشتە ماڵی حەمامە!! (وەرگێڕ: نوری فارس).

١٠٧٣) پچڕاندنی ملیوانکەی گەردنی ئاژەڵ. (٥٥١٥)
باب: قَطْعُ القَلاَئِدِ مِنْ أعْنَاقِ الدَّوَابِّ

١٣٨٩- عَنْ أَبِى بَشِيرٍ الأَنْصَارِىِّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَخْبَرَهُ أَنَّهُ كَانَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فِى بَعْضِ أَسْفَارِهِ، قَالَ: فَأَرْسَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) رَسُولاً، (قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِى بَكْرٍ: حَسِبْتُ أَنَّهُ قَالَ: وَالنَّاسُ فِى مَبِيتِهِمْ: «لاَ يَبْقَيَنَّ فِى رَقَبَةِ بَعِيرٍ قِلاَدَةٌ مِنْ وَتَرٍ - أَوْ قِلاَدَةٌ - إِلاَّ قُطِعَتْ » قَالَ مَالِكٌ: أُرَى ذَلِكَ مِنَ الْعَيْنِ. {الحديث: ٥٥١٥ = ٥٥٠٥ فم. تجريد/٣، رقم: ١٢٣٠ = ٣٠٠٥ فتح البارى. أبو داود جهاد: ٢٥٥٢. تحفة الأشراف: ١١٨٦٢}:

ئەبو بەشیری ئەنصاری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لەسەفەرێکا لەگەڵ پێغەمبەردا بووین (درودی خودای لەسەر بێ) خەڵکەکە شوێنی شەویان گرتبوو، کەمێ بڵاو بووبوونەوە، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) رابەرێکی نارد بۆلایان، کە پێیان رابگەیەنێ: (کە هەر

وشترێ ملیوانکەی ژێی کەوانی لەمل دایە، یاخود هەر ملیوانکەیەکی دیکەی لەگەردندایە، بیپچڕێننەوەو لەملی دابکەنن).

(مەبەست ئەوەیە نەبادا، بگیرێ لەشتێو توندبێ لەملیو بیخنکێنێ، یا مەبەست ئەمەیە کە مالیکی مامۆستای مامۆستاکەی ئیمامی موسلیم (ڕەحمەت لەهەموویان بێ) دەفەرموێ: وادەزانم: مەبەست لەم نەهیە، ئەو جۆرە ملیوانکانەیە، کە خاوەنەکەی بە نیازی چاوەزار کردوویەتیە ملی وشترەکەی.

ڕوونکردنەوە:

ئەبو بەشیری ئەنصاری هاوەڵی پێغەمبەرە، ئامادەی غەزای ئوحودو غەزای خەندەق بووە، تەمەنی درێژ بووە، لەپاش ڕووداوی ئەلحەررە مردووە. {بڕوانە: تەجرید/٣، ژمارە: ١٢/٣}.

١٠٧٤) باسی بۆڵو زەنگ، فریشتە هاوڕێتی کاروانێ ناکەن کە سەگو زەنگی تیابێ. (٥٥١٢ - ٥٥١٤)

باب: فِي الأَجْرَاسِ وَأَنَّ المَلاَئِكَةَ لاَ تَصْحَبُ رُفْقَةً فِيهَا كَلْبٌ أَوْ جَرَسٌ

١٣٩٠- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: «لاَ تَصْحَبُ الْمَلاَئِكَةُ رُفْقَةً فِيهَا كَلْبٌ وَلاَ جَرَسٌ». {الحديث: ٥٥١٢ = ٥٥٠٢ فم}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (فریشتە هاوڕێتیی ئەو کاروانیو کۆمەڵانە ناکەن، کە سەگ یا زەنگیان پێ بێ). {تاج/٣، زنجیرە: ٤٦، ژمارە: ٢٨٨٨} + {ریاض/٤، زنجیرە: ٣٠٧، ژمارە: ١٦٩٠}.

١٣٩١- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: «الْجَرَسُ مَزَامِيرُ الشَّيْطَانِ». {الحديث: ٥٥١٤ = ٥٥٠٤ فم}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (زەنگ بلوێری شەیتانە!). {تاج/٣، زنجیرە: ٤٦، ژمارە: ٢٨٩٠}. {ریاض/٤، زنجیرە: ٣٠٧، ژمارە: ١٦٩١}.

روونکردنەوە:

نەوەوی (رەحمەتی خودای لێ بێ) **دەفەرموێ:**

١- هۆی ئەوە کە فریشتە پارێز دەکەن لەزەنگ، ئەوەیە چونکە لە ناقووسی گاورەکان دەچێ، یا لەبەرئەوەیە کە دەکرێتە مل و کێشەیە بۆ ئاژەڵەکە دروست دەکا، یا لەبەرئەوەیە کە دەنگی تیژە کار لە ئارامیی مرۆڤ دەکاو قەڵسی دەکا.

٢- زەنگ حەرام نییە، بەڵکوو کەراهەتی تەنزیهی هەیە.

٣- مەبەست لەفریشتە لەم جۆرە جێگایانەدا فریشتەی رەحمەت و میهرەبانییە، مەبەست فریشتە پارێزگارەکان نییە، کە ناسراون بە (الحفظة) چونکە سەرژمێریی کردەوەکانی دەکەن و دەیان نووسن لە تۆمارەکانیانا، بۆ لێپرسینەوەی رۆژی دوایی.

١٣٩٢- عَنْ جَابِرِ بْنُ عبدالله (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الضَّرْبِ فِى الْوَجْهِ، وَعَنِ الْوَسْمِ فِى الْوَجْهِ. {الحديث: ٥٥١٦ = ٥٥٠٦ فم. تجريد/٥، رقم: ١٨٣٧ = ٥٥٤١ فتح البارى}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (رەزای خودای لێ بێ) **فەرمووی: پێغەمبەر** (درودی خودای لەسەر بێ) **قەدەغەیکردووە کەبدری لە رووخساری گیاندار، یا روخساری گیاندار داخ بکرێ بۆ نیشانەکردن).** {تاج/٣، زنجیرە: ٤٨، ژمارە: ٢٩٩٨}.

١٣٩٣- عَنْ نَاعِمًا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ مَوْلَى أُمِّ سَلَمَةَ أَنَّهُ سَمِعَ ابْنَ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) يَقُولُ: وَرَأَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حِمَارًا مَوْسُومَ الْوَجْهِ، فَأَنْكَرَ ذَلِكَ، قَالَ: فَوَاللَّهِ لاَ أَسِمُهُ إِلاَّ فِى أَقْصَى شَيْءٍ مِنَ الْوَجْهِ، فَأَمَرَ بِحِمَارٍ لَهُ، فَكُوِىَ فِى جَاعِرَتَيْهِ، فَهُوَ أَوَّلُ مَنْ كَوَى الْجَاعِرَتَيْنِ. {الحديث: ٥٥١٩ = ٥٥٠٩ فم}:

ناعیمی کوڕی ئوجەیلی میصری، کە تابیعییە، کەپێی دەگوترێ: ئەبو عەبدوڵڵا، کە بەندەی ئازادکراوی ئوم سەلەمەی هاوسەری پێغەمبەرە، دەفەرموێ: بیستم لە ئیبنو عەبباس (رەزای خودایان لێ بێ) **دەیفەرموو: جارێ پێغەمبەر** (درودی خودای لەسەر بێ) **گوێدرێژێکی دی، دەموچاوی داخ کرابوو، بۆ نیشانەکردن، پێغەمبەر** (درودی خودای لەسەر بێ) **ئەوەی پێ ناپەسەند بوو، ئیبنو عەبباس فەرمووی: دەی سوێندم بەخودا،**

دەبێ من لەدوورترین شوێن لەدەموچاوەوە، کە دەست بدات بۆ داخکردن، وڵاخی خۆم داخ بکەم، جا ئیبنو عەبباس فەرمانی کرد، گوێدرێژێکی هەبوو، هەردوو کوڵۆتیان بۆ نیشانە داخ کرد.

ئیبنو عەبباس یەکەم کەس بوو کەهەردوو کوڵۆت داخ بکا بۆ نیشانە.

روونکردنەوە:

لەبەرئەوەی کە ئەم جۆرە بابەتە، رۆژانە روو دەدەنو موسوڵمانان، سوود لە بڕیارەکانیان وەردەگرن، دەڵێم: نەوەوی دەفەرموێ:

١- داخکردنی مرۆڤ بە مەبەستی نیشانە کردنی نادروستە.

٢- داخکردنی دەموچاوی ئاژەڵو وڵاخو گیانداری تر، هەندێ دەفەرموون: حەرامە، چونکە پێغەمبەر نەفرەتو نەفرینی کردووە لەبکەرەکەی، هەندێ تر دەفەرموون: ناباشە، واتە: مەکرووهە.

٣- داخکردنی شوێنەکانی تری جەستەی ئاژەڵو وڵاخ، بەبێ راجیایی دروستە. بەڵام نیشانەکردنی وڵاخو ئاژەڵ بەڕەنگو شتی وا، یا بە هەڵپاچینی موو وخوریو یاڵو شتی وا درۆستە.

١٠٧٥) داخکردنی گوێچکەی بزنو مەڕ بۆ نیشانەکردن. (٥٥٢٠ - ٥٥٢٣)

بَابٌ: وَسْمُ الغَنَمِ فِي آذَانِهَا

١٣٩٤- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: دَخَلْنَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) مِرْبَدًا وَهُوَ يَسِمُ غَنَمًا. (قَالَ: أَحْسِبُهُ قَالَ) فِي آذَانِهَا. {الحديث: ٥٥٢٢ = ٥٥١٢ فم. بخاری. صیدو ذبائح: ٥٥٤٢}:

ئەنەس (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: چووین بۆ خزمەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لە پەچەیەکی حوشتردا بوو، خەریکبوو رانی بە ئەڵقە داخ داخ دەکرد، فەرموودە گێڕەوە دەفەرموێ: وا دەزانم فەرمووی: (پێغەمبەر لە پەچەکەدا بەئەڵقە داخ مەڕو بزنی نیشانە دەکرد، گوێچکەی داخ دەکردن).

١٠٧٦) داخكردنی وشتر. (٥٥٢٠ - ٥٥٢٣)

باب: فِي وَسْمِ الظَّهْرِ

١٣٩٥- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمَّا وَلَدَتْ أُمُّ سُلَيْمٍ قَالَتْ لِي: يَا أَنَسُ: انْظُرْ هَذَا الْغُلاَمَ فَلاَ يُصِيبَنَّ شَيْئًا حَتَّى تَغْدُوَ بِهِ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُحَنِّكُهُ، قَالَ: فَغَدَوْتُ فَإِذَا هُوَ فِي الْحَائِطِ وَعَلَيْهِ خَمِيصَةٌ جَوْنِيَّةٌ وَهُوَ يَسِمُ الظَّهْرَ الَّذِي قَدِمَ عَلَيْهِ فِي الْفَتْحِ. {الحديث: ٥٥٢٠ = ٥٥١٠ فم. تجريد/٢، رقم: ٦٢٥ = ١٣٠١، ٥٤٧٠، ٥٨٢٤}:

ئەنەس (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: کوڕێکی منالی ئەبو تەلحە نەخۆش بوو، کە ئەبو تەلحە لەمال دەرچوو، کوڕە نەخۆشەکەی کە دایك برای من بوو مرد، کە ئەبو تەلحە دێتەوە بەدایکی کوڕە مردووەکە دەڵێ: کوڕەکەم چۆنە؟ ئوم سولەیمیش کە هەم دایکی منو هەم دایکی منالە مردووەکە بوو، پێی دەفەرموێت: لەگشت کاتێ خامۆشترە، زۆر بێدەنگە، تەرمی منالە مردووەکەش لە قوژبنێکی ماڵەکەدا دادەنێت، ئینجا شێو دادەنێ بۆ ئەبو تەلحەو شێودەکا، شەویش خۆی نەختێك بۆی دەڕازێنێتەوەو لەگەڵیا دروست دەبێت، کە رۆژ دەبێتەوە ئەبو تەلحە خۆی دەشۆرێتو کاتێك دەیەوێت لەماڵ دەرچێت، ژنەکەی پێی دەڵێت: منالەکە مردووە، دەی بیسپێرن بە خاك و بڕۆن بینێژن! جا ئەو بەیانییە ئەبو تەلحە نوێژی بەیانی بە کۆمەڵ لەگەڵ پێغەمبەردا دەکاتو، سەر گوزەشتەی خۆیو ژنەکەیو منالەکەیانی عەرزدەکاتو پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پێی دەفەرموێ: (ئایا ئەم شەو پێکەوە دروست بوون؟) دەڵێ: بەڵێ. دەفەرموێ: (خودا پیرۆزی بکا لێتان!).

دوایی ئوم سولەیم کوڕێکی بوو، ئەبو تەلحە کە زڕبابم بوو پێی فەرمووم: ئادەی ئەنەس! براکەت هەڵبگرەو بیبە بۆ خزمەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) وەچەند دەنکێ خورماشی لەگەڵدا نارد، کە منالەکەم برد بۆ خزمەتی حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (هیچت هێناوە لەگەڵی، کە مەلاشووی منالەکەی پێ شیرین بکەم؟) گوتم: بەڵێ چەند قلێ خورمام هێناوە، جا خورماکەی وەرگرتو لەدەمیدا جوویی‌و دوایی لەدەمی خۆی دەریهێناو خورما جووراوەکەی نایە

ناودەمی منالەکەو مەلاشووی پێ هەنوو، وەناوی نا: عەبدوڵڵا). ئیبنو عویەینە دەیفەرموو: پیاوێکی ئەنصاری دەیگوت: بەچاوی خۆم نۆ منالی ئەم عەبدوڵڵایەی کە دایك برای ئیمامی ئەنەس بوو دیوە، وە هەرنۆیان قورئان خوێن بوون لە بەرەکەتی دووعاکەی پێغەمبەرەوە کە بەدایكو باوکی فەرموو بوو، خودا بەرەکەت بخاتە ئەم شەوەتانەوە!). {بڕوانە: ژمارە: ١٤٠١ لەدواوە}.

ئەمە پوختەی ئەم چیرۆکەیە لە (مختصر صحیح البخاری)دا، بۆ روونکردنەوەی گێڕانەوەکەی ئێرە راگوێزم کرد، لێرە ئەم پترییەی هەیە، بەسەر باسەکەوە، کە لەئاخری فەرموودەکەدا دەفەرموێ: (ئوم سولەیمی دایکم کە منالەکەی بوو، فەرمووی پێم: ئەی ئەنەس! ئاگات لێ بێ پێش ئەوەی کە ئەم منالە گۆش بکرێ، یا شتێ بچێتە دیوی دەروونی، بەیانی زوو بیبە بۆ خزمەتی پێغەمبەری خودا، هەتا بەشیرینی مەلاشووی چەور بکاو ناوی بنێ، ئەنەس دەفەرموێ: منیش وامکرد، دایکم چی فەرموو، جێبەجێم کرد، کە منالەکەم برد بۆ خزمەتی پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) لەناو پەچەیەکا بوو، لەناو باخە خورمایەکا، عابایەکی خەتداری رەشباوی جەونییانەی لەبەردا بوو، ئەڵقە داخێکی بەدەستەوە بوو، ئەو حوشترانەی بە ئەڵقە داخەکە نیشانە دەکرد، کەهی زەکات بوون، لەسەردەمی ئازادکردن (فەتح)ی مەککەدا هێنرابوون بۆی!. {تاج/٥، زنجیرە: ٦٤، ژمارە: ٥٤٠٥}.

(پوختەی فەرموودەکانی ئەم نامەیە)

١- ئاورێشم بۆ پیاو دروست نییە، تەنانەت نابێ بیکا بە پەردەی پەنجەرەو سەرزینو کفنو قەمچیو بەنی هۆنینەوەی تەزبیحو بەرماڵو کلاش.

٢- دروستە بۆ پیاو مامەڵەو سەودای ئاورێشم بکاو بیکڕێو بیفرۆشێ، یا کرمی ئاوریشم بەخێو بکاو لیکەکەی بکا بە ئاورێشمو بیڕێسێو بیچنێو هەموو پارچەیەکی لێ دروست بکا، چونکە ئەوەی کە بۆ پیاو حەرامە تەنیا لەبەر

کردنەکەیەتی، زێڕیش وەك ئاورێشم وایە بۆ پیاو لەهەموو رووەیەکەوە، وە پیاو دەتوانێ لەبەر ناچاری ئاورێشم بپۆشی، یا سوود لە زێڕ وەربگرێ، وەك کیفی ددان.

٣- ئاورێشمو زێڕ بەڕەهایی، بەبێ قەیدو مەرج بۆ ژن دروستە.

٤- قژو موو بۆیەکردن، بڕیاری تایبەتی هەیە.

٥- هەموو جۆرە رایەخو پێخەفێ دروستە، بەمەرجێ هی پیاو ئاورێشم نەبێ، بەمەرجێ بۆ فیزو دەعیە نەبن.

٦- خۆپاراستن لە وێنەو پەیکەر، مەگەر لەبەر ناچاری.

٧- باسی ئەموستیلە بەتێرو تەسەلی.

٨- پێلاو تازۆربێ کەمە، بەتایبەت بۆ رێبوار.

٩- بارۆکەو قژ خستنە سەر قژو خاڵکوتانو ددان شاشکردنو موو هەلگرتنو ریشتاشینی ژنو بۆیەکردنی قژو مووی سەرو ریش، چ بۆ پیاو چ بۆ ژن، ئەمانە هەموو، بڕیارەکەیان دەخولێتەوە لەنێوانی ئەم دوو مەبەستەدا:

١/ ئەگەر بۆ چارەسەری کێشەیەکی جەستەیی، یان دەروونی، یان کۆمەلایەتی بێ، ئەوە دروستە لەلای زۆرینەی زانایان، تەنانەت هەندێ کات سوننەتیشن.

٢/ بەلام ئەگەر بۆ بەرەلایی‌و تەفرە دانی خەلك‌و دەسکاریی کاری خودابێو هیچ مەبەستێکی رەوای شەرعی نەبێ، ئەوە بەپێی شوێن یا حەرامە، یا مەکرووهە.

١٠- ئاژەڵ داخکردن بۆ نیشانە، بەمەرجی خۆی دروستە.

بسم الله الرحمن الرحيم

٤٠- نامەی ئەدەب و وێڵ

كِتَابُ الْأَدَبْ

{بڕوانە: تاجول ئوصول بەكوردی، بەرگی پێنجەم، لاپەڕە: ٤٢٥ چاپی چوارەم، زنجیرە: ٢٦ هەتا زنجیرە: ٨٦، لاپەڕە: ٥٢١ لەژمارە: ٥٢٥٨وە هەتا ژمارە: ٥٤٨٠}.

١٠٧٧) باسی فەرمایشتی پێغەمبەر (درووودی خودای گەورەی لەسەر بێ): (ناوی من بكەن بەناو بۆ خۆتان، بەڵام كەسناوەكەم - كە ئەبولقاسمە - مەكەن بە كەسناو بۆ خۆتان). (٥٥٥١ - ٥٥٦٣)

باب: قَوْلُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (تَسَمَّوْا بِاسْمِي وَلاَ تَكَنَّوْا بِكُنْيَتِي)

١٣٩٦- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: نَادَى رَجُلٌ رَجُلاً بِالْبَقِيعِ: يَا أَبَا الْقَاسِمِ، فَالْتَفَتَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي لَمْ أَعْنِكَ، إِنَّمَا دَعَوْتُ فُلاَنًا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «تَسَمَّوْا بِاسْمِي وَلاَ تَكَنَّوْا بِكُنْيَتِي». {الحديث: ٥٥٥١ = ٥٥٤٢ فم. تجريد = مختصر صحيح البخاری/٣ بالكوردی رقم: ١٢٦٢ = ٣١١٥، ٣١١٤، ٣٥٣٨، ٦١٨٦، ٦١٨٧، ٦١٨٩، ٦١٩٦}:

ئەنەسی كوڕی ماليك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: جارێ لە بەقیع، كە گۆڕستانێكە وا لەپاڵ مزگەوتەكەی پێغەمبەرا كەوا لەشاری مەدینە، پیاوێ بانگی پیاوێكی تری كرد، گوتی: ئەی ئەبولقاسم! پێغەمبەریش (درووودی خودای لەسەر بێ) ئاوڕی لێ دایەوە، وایزانی كە بانگی ئەو دەكا، پیاوەكە گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا! لەگەڵ تۆم نەبوو، بانگی ئەو پیاوەی ترم كرد، بانگی تۆم نەكرد، بەویش هەر دەڵێن: ئەبولقاسم، پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ناوی من بكەن بەناوی خۆتانو بەناو بۆ كەسوكارو ماڵو منالتان، بەڵام كەسناوەكەم كە ئەبولقاسمە، مەكەن بەكەسناو بۆ خۆتان). {تاج/٥، زنجیرە: ٦٢، ژمارە: ٥٣٩٥ چ/٤}.

روونکردنەوە:

نەوەوی دەفەرموێ: قازی دەفەرموێ: جەماوەری زانایان دەفەرموون، ئەم بڕیارە تایبەت بووە بەسەردەمی ژیانی پێغەمبەرەوە لەدوا فەوتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بۆ هەموو کەسێ دروستە کەخۆی ناوبنێ ئەبولقاسم، بۆ خەڵکی تریش دروستە پێی بڵێن ئەبولقاسم، ئیتر ئەو کەسە ناوی موحەممەدو ئەحمەد بێ، یاناوێ تری هەبێ، جیاوازی نییە.

١٠٧٨) کردنی ناوی موحەممەد بەناو بۆ خۆ. (٥٥٥١ - ٥٥٥٣)

باب: التسمية بِمُحَمَّدٍ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

١٣٩٧- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: وُلِدَ لِرَجُلٍ مِنَّا غُلاَمٌ فَسَمَّاهُ مُحَمَّدًا، فَقَالَ لَهُ قَوْمُهُ: لاَ نَدَعُكَ تُسَمِّي بِاسْمِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَانْطَلَقَ بِابْنِهِ حَامِلَهُ عَلَى ظَهْرِهِ، فَأَتَى بِهِ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وُلِدَ لِي غُلاَمٌ فَسَمَّيْتُهُ مُحَمَّدًا فَقَالَ لِي قَوْمِي: لاَ نَدَعُكَ تُسَمِّي بِاسْمِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «تَسَمَّوْا بِاسْمِي وَلاَ تَكْتَنُوا بِكُنْيَتِي، فَإِنَّمَا أَنَا قَاسِمٌ أَقْسِمُ بَيْنَكُمْ». {الحديث: ٥٥٥٣ = ٥٥٤٤ فم. تجريد/٣، رقم: ١٢٦٢ = ٣١١٥، ٣١١٤، ٣٥٣٨، ٦١٨٦، ٦١٨٧، ٦١٨٩، ٦١٩٦. تحفة الأشراف: ٢٢٤٤}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پیاوێ لەئێمە (واتە: لە ئەنصارەکان: لە یاریدەدەرەکان) کوڕێکی بوو، ناوی نا موحەممەد، خزمانی پێیان فەرموو: ناهێڵین منالەکەت ناوبنێی موحەممەدو ناوەکەی پێغەمبەر بکەی بەناوی منالەکەت، جا ئەویش منالەکەی بە کۆڵ برد بۆلای پێغەمبەرو عەرزی کرد: ئەی پێغەمبەری خودا! ئەم کوڕەم بووە، ناوم ناوە موحەممەد، بەڵام خزمانی ئەنصارم پێم دەڵێن: ناهێڵین ناوی پێغەمبەری خودا، بکەیت بەناو بۆ منالەکەت جا چارم چییەو فەرمانی تۆ لەم بارەیەوە بەچییە؟ پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ناوی من بکەن بەناو بۆ خۆتان، بەڵام کەسناوەکەم -کە ئەبولقاسمە-

مەکەن بەکەس ناو بۆخۆتان لەڕاستی دا من قاسمم واتە: بەشکەرم – ئەو بەشەی کەخودا دەیدا بەهەرکەسێ لەئێوە، بەپێی دابەشکردنی خودا خۆی، دابەشی دەکەم لەنێوانتانا، بەشی گەورەو بەشی پچووك، کەمو زۆر بەدەستی من نییە، بەڵکوو بەدەستی خودا خۆیەتی). {تاج/٥، زنجیرە: ٦٢، ژمارە: ٥٣٩٦ ج/٤ = چاپی چوارەم}.

١٠٧٩) عەبدوڵڵاو عەبدورەحمان: خۆشەویستترین ناون لەلای خودای گەورە. (٥٥٥١ - ٥٥٦٣)

بَابٌ: أَحَبُّ الأَسْمَاءِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى: عَبْدُ اللَّهِ وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ

١٣٩٨- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «إِنَّ أَحَبَّ أَسْمَائِكُمْ إِلَى اللَّهِ: عَبْدُ اللَّهِ وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ». {الحديث: ٥٥٥٢ = ٥٥٤٣ فم}:

ئیبنو عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (خۆشەویستترین ناوی ئێوە لەلای خودای گەورە: ناوی عەبدوڵڵاو، ناوی عەبدورەحمانە!). {تاج/٥، زنجیرە: ٦١، ژمارە: ٤ = ٥٣٩٢}.

١٠٨٠) منالّ ناوبنرێ عەبدورەحمان. (٥٥٥١ - ٥٥٦٣)

بابٌ: تَسْمِيَةُ الْمَوْلُودِ: عَبْدَ الرَّحْمَنِ

١٣٩٩- عَنْ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: وُلِدَ لِرَجُلٍ مِنَّا غُلاَمٌ فَسَمَّاهُ: الْقَاسِمَ، فَقُلْنَا: لاَ نَكْنِيكَ أَبَا الْقَاسِمِ وَلاَ نُنْعِمُكَ عَيْنًا، فَأَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فَذَكَرَ ذَلِكَ لَهُ، فَقَالَ: «أَسْمِ ابْنَكَ عَبْدَ الرَّحْمَنِ». {الحديث: ٥٥٦٠ = ٥٥٥١ فم. بخاری. أدب: ٦١٨٦، ٦١٨٩. تحفة الأشراف: ٣٠٣٤}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پیاوێ لەئێمە (واتە: لە ئەنصارەکان: لە یاریدەدەرەکان) کوڕێکی دەبێ، ناوی نا قاسم، یاران پێیان فەرموو: نە پێت دەڵێین ئەبولقاسمو باوکی قاسمو نە بەم کەسناوە چاوو دڵت رۆشن دەکەینەوە (چونکە ئەبولقاسم: باوکی قاسم، کەسناوی پێغەمبەرەو هەر قابیل بەخۆیەتی!).

پیاوەکەیش رۆیشت بۆلای پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ)و ئەم باسەی بۆی باس کرد، فەرمووی (دروودی خودای لەسەر بێ): (کوڕەکەت ناوبنێ عەبدوڕەحمان!). {تاج/٥، زنجیرە: ٦١، ژمارە: ٥٣٩٦ ج/٤}.

١٠٨١) منالّ ناوبنرێ عەبدوڵلاّ، دەستپیاهێنانیو نزاکردن بۆی. (٥٥٧٧ - ٥٥٨٦)
باب: تسمية المَوْلُود: عبدالله، وَمَسْحُهُ وَالصَّلاَةُ عَلَيْهِ

١٤٠٠- عَنْ عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ وَفَاطِمَةُ بِنْتُ الْمُنْذِرِ بْنِ الزُّبَيْرِ أَنَّهُمَا قَالاَ: خَرَجَتْ أَسْمَاءُ بِنْتُ أَبِى بَكْرٍ حِينَ هَاجَرَتْ وَهِىَ حُبْلَى بِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ، فَقَدِمَتْ قُبَاءً فَنُفِسَتْ بِعَبْدِ اللَّهِ بِقُبَاءٍ، ثُمَّ خَرَجَتْ حِينَ نُفِسَتْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) لِيُحَنِّكَهُ، فَأَخَذَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) مِنْهَا فَوَضَعَهُ فِى حَجْرِهِ، ثُمَّ دَعَا بِتَمْرَةٍ، قَالَ: قَالَتْ عَائِشَةُ: فَمَكَثْنَا سَاعَةً نَلْتَمِسُهَا قَبْلَ أَنْ نَجِدَهَا، فَمَضَغَهَا ثُمَّ بَصَقَهَا فِى فِيهِ، فَإِنَّ أَوَّلَ شَىْءٍ دَخَلَ بَطْنَهُ لَرِيقُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، ثُمَّ قَالَتْ أَسْمَاءُ: ثُمَّ مَسَحَهُ وَصَلَّى عَلَيْهِ وَسَمَّاهُ عَبْدَ اللَّهِ، ثُمَّ جَاءَ وَهُوَ ابْنُ سَبْعِ سِنِينَ أَوْ ثَمَانٍ لِيُبَايِعَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، وَأَمَرَهُ بِذَلِكَ الزُّبَيْرُ، فَتَبَسَّمَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) حِينَ رَآهُ مُقْبِلاً إِلَيْهِ ثُمَّ بَايَعَهُ. {الحديث: ٥٥٨١ = ٥٥٧٢ فم. تجريد/٥، رقم: ١٨٢٣ = ٥٤٦٩ + تجريد/٤، رقم: ١٥١٨ = ٣٩٠٣، ٥٤٦٩}:

عوروەی کوڕی زوبەیرو فاطیمەی کچی مونذیری کوڕی زوبەیر (ڕەزای خودا لەهەموویان بێ) فەرموویان: کاتێ ئەسمائی کچی ئەبوبەکری صەدیق، کە هاوسەری زوبەیری کوڕی عەوام بوو، ویستی کۆچ بکا بۆ مەدینە، دووگیان بوو بە عەبدوڵلاّی کوڕی زوبەیر، کە دەگاتە قوباء ژانی منالّبوون دەیگرێو لەوێ عەبدوڵلاّی دەبێ، جا درێژەی بە سەفەری کۆچ داو دەچێ بۆ خزمەتی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) بۆ مەدینە هەتا مەلاّشووی شیرین بکا، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) منالّەکەی لێ وەردەگرێ، وە لەکۆشی خۆیدا دایدەنێ، ئەوجا داوای دەنکێ خورمای کرد، عوروە فەرمووی: عائیشەی پوورم فەرمووی: خورما نەبوو، ماوەیێ بۆیگەڕاین هەتا

پەیدامانکرد، جا پێغەمبەر دەنکە خورماکەی نایە ناودەمی خۆیو تەواو جویی، ئەوجا بەتەڕایی دەمیەوە تفانیە ناودەمی عەبدوڵڵاوە، تەڕایی دەمی پێغەمبەر بوو، ئەوجا بەدەنکێ خورما مەڵاشووی هەنوو، وە دەمی شیرین کرد. ئەوجا ئەسماء فەرمووی: ئەوجا پێغەمبەر دەستی پیاداهێنا بۆ پیرۆزیو دووعاو نزای باشی بۆیکردو نزای پیرۆزیو پێتو فەڕی بۆیکردو ناوی نا عەبدوڵڵا.

لەپاشا عەبدوڵڵا کە گەیشتە تەمەنی حەوت هەشت ساڵان، زوبەیری باوکی بردی بۆ خزمەتی پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) هەتا پەیمانو بەیعەت بدا بە پێغەمبەری خودا، پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) کەبینی عەبدوڵڵا هات بۆ خزمەتی بۆ پەیمان وەرگرتن، زەردە خەنەیەکی کردو پەیمانی لێ وەرگرت!). {تاج/٥، زنجیرە: ٦٤، ژمارە: ٥٤٠٥}. {بڕوانە: ژمارە هەشت کە لەپێشەوە لەبەرگی یەکەمی ئەم کتێبە پیرۆزەدا رۆیشت}.

١٤٠١- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ ابْنٌ لأَبِي طَلْحَةَ يَشْتَكِي، فَخَرَجَ أَبُو طَلْحَةَ، فَقُبِضَ الصَّبِيُّ، فَلَمَّا رَجَعَ أَبُو طَلْحَةَ، قَالَ: مَا فَعَلَ ابْنِي؟ قَالَتْ أُمُّ سُلَيْمٍ: هُوَ أَسْكَنُ مِمَّا كَانَ، فَقَرَّبَتْ إِلَيْهِ الْعَشَاءَ، فَتَعَشَّى، ثُمَّ أَصَابَ مِنْهَا، فَلَمَّا فَرَغَ، قَالَتْ: وَارُوا الصَّبِيَّ، فَلَمَّا أَصْبَحَ أَبُو طَلْحَةَ أَتَى رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فَأَخْبَرَهُ، فَقَالَ: «أَعْرَسْتُمُ اللَّيْلَةَ»؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: « اللَّهُمَّ بَارِكْ لَهُمَا»، فَوَلَدَتْ غُلاَمًا، فَقَالَ لِي أَبُو طَلْحَةَ: احْمِلْهُ حَتَّى تَأْتِيَ بِهِ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَأَتَى بِهِ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) وَبَعَثَتْ مَعَهُ بِتَمَرَاتٍ، فَأَخَذَهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فَقَالَ: «أَمَعَهُ شَيْءٌ»؟ قَالُوا: نَعَمْ تَمَرَاتٌ، فَأَخَذَهَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فَمَضَغَهَا ثُمَّ أَخَذَهَا مِنْ فِيهِ فَجَعَلَهَا فِي فِي الصَّبِيِّ، ثُمَّ حَنَّكَهُ وَسَمَّاهُ: عَبْدَ اللَّهِ. {الحديث: ٥٥٧٨ = ٥٥٦٩ فم. تجريد/٥، رقم: ١٨٢٣ = ٥٤٧٠ فتح الباري. تحفة الأشراف: ٣٢٥}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: (ئەم فەرموودەیە بەتەواوی لە ژمارە: (١٣٩٥)دا رابورد).

١٠٨٢) ناونان بەناوی پێغەمبەرانو پیاو چاکانەوە. (٥٥٥١ - ٥٥٦٣)
باب: في التسمية بأسْمَاءِ الأنبياءِ وَالصَّالِحِينَ

١٤٠٢- عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمَّا قَدِمْتُ نَجْرَانَ سَأَلُونِي فَقَالُوا: إِنَّكُمْ تَقْرَءُونَ (يَا أُخْتَ هَارُونَ) وَمُوسَى قَبْلَ عِيسَى بِكَذَا وَكَذَا، فَلَمَّا قَدِمْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) سَأَلْتُهُ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ: «إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَمُّونَ بِأَنْبِيَائِهِمْ وَالصَّالِحِينَ قَبْلَهُمْ». {الحديث: ٥٥٦٣ = ٥٥٥٤ فم}:

موغیرەی کوڕی شوعبە (رمزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) منی نارد بۆ وڵاتی نەجرانی یەمەن، لەوێ مەسیحییەکان لەم ئایەتە رەخنەیان دەگرتو دەیانگوت بەمن: ئێوە لە قورئانی خۆتاندا ئەم ئایەتە دەخوێنن، کە دەڵێ: (أُخْتَ هَارُونَ: ئەی مەریەم! ئەی خوشکی هاروون!) وە بەپێی ئەمەبێ دەبێ مەریەم خوشکی هاروونی برای مووسابێ، وەلحاڵ مووساو عیسای کوڕی مەریەم، سەردەمیان زۆر زۆر لەیەکتری دوورە! منیش وەرامی ئەم رەخنەیەم نەزانی، هەتا گەڕامەوە بۆ خزمەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) وە ئەمەم عەرزیکرد، فەرمووی: (دەبوو بتگوتبایە پێیان: کە ئەوان مەبەستیان ئەوە بوو: کە مەریەم ئەوەندە باشو پاکو پاکیزەو خواناس بوو، دەتگوت خوشکی راستی هاروونی برای مووسایەو وێنەی ئەوە، وە لەناو هۆزی مەریەمدا ئەم جۆرە بانگ کردنە باو بووە، ئێستایش ئەم جۆرە ناو بردنە باوو عادەتە، دەڵێن: ئەی رۆڵەکانی خالیدو صەلاحەددین، ئەی کوڕانی ئیسرائیل، ئەی برایانی خانی، ئەی خوشکانی رابیعەی عەدەوییە. لەهەمان کاتیشدا، باوێکی جوان بووە لەناو ئەواندا، کە بەناوی پێغەمبەرانو پیاو چاکانی پێشینەی خۆیانەوە، خۆیان ناو ناوە، وە لەسەردەمی مەریەمدا، پیاوێکی زۆر باشو خواناس هەبووە، ناوی هارون بووە، وە مەریەمیان بەوەوە چواندووە، کەپێیان گوتووە: ئەی خوشکی هاروونی پیاو چاك). {تاج/٤، زنجیرە: ٢، ژمارە: ٣٩٨٣ ج/٤}.

١٠٨٣) منالی تازه بووی ساوا ناوبنریٚ ئیبراهیم. (٥٥٧٧ - ٥٥٨٦)
باب: تَسْمِيَةُ الْمَوْلُودِ بِإِبْرَاهِيمَ

١٤٠٣- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: وُلِدَ لِي غُلاَمٌ، فَأَتَيْتُ بِهِ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فَسَمَّاهُ: إِبْرَاهِيمَ، وَحَنَّكَهُ بِتَمْرَةٍ. {الحديث: ٥٥٨٠ = ٥٥٧١ فم. تجريد/٥، رقم: ١٨٢٢ = ٥٤٦٧، ٢٢٢، ٦٠٠٢، ٦٣٥٥}:

ئەبو مووسا (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: کوڕێکم لەدایك بوو، هەڵم گرتو بردم بۆ خزمەتی حەزرەت (دروودی خودای لەسەر بێ) ناوی نا ئیبراهیم، بەدەنکێ خورما مەڵاشووی شیرین کرد، لەسەر ئەم شێوەیە: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەنکە خورماکەی تەواو جوی، ئەوجا ماجوومی خورماکەی تفاندە ناو دەمی منالەکە، لەپێشا ناوی نا، ئەوسا مەڵاشووی شیرین کرد، وە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) نزای پیرۆزیو پیتو فەڕی بۆ منالەکە کردو ئەوسا دایەوە دەستم. فەرمووی: ئەو کوڕە نۆبەرەی منالەکانم بوو). ئەمە دەقی گێڕانەوەی تەجریدی بوخارییە. {تاج/٣، زنجیرە: ١١، ژمارە: ٢٦٠٨، چ/٤}.

١٠٨٤) منالی ساوا ناوبنریٚ ئەلموندیر. (٥٥٧٧ - ٥٥٨٦)
بَابٌ: تَسْمِيَةُ الْمَوْلُودِ: الْمُنْذِرُ

١٤٠٤- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: أُتِيَ بِالْمُنْذِرِ بْنِ أَبِي أُسَيْدٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُم) إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) حِينَ وُلِدَ، فَوَضَعَهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) عَلَى فَخِذِهِ، وَأَبُو أُسَيْدٍ جَالِسٌ، فَلَهِيَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) بِشَيْءٍ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَأَمَرَ أَبُو أُسَيْدٍ بِابْنِهِ، فَاحْتُمِلَ مِنْ عَلَى فَخِذِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَأَقْلَبُوهُ، فَاسْتَفَاقَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَقَالَ: «أَيْنَ الصَّبِيُّ»؟ فَقَالَ أَبُو أُسَيْدٍ: أَقْلَبْنَاهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَقَالَ: «مَا اسْمُهُ»؟ قَالَ: فُلاَنٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «لاَ، وَلَكِنِ اسْمُهُ الْمُنْذِرُ»، فَسَمَّاهُ يَوْمَئِذٍ: الْمُنْذِرَ. {الحديث: ٥٥٨٦ = ٥٥٧٧ فم. بخاری. أدب: ٦١٩١. تحفة الأشراف}.

سەهلی کوڕی سەعد (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: ئەبو ئوسەید خۆی لەخزمەت پێغەمبەردا دانیشتبوو، مونذیری کوڕی تازە لەدایك بوو بوو، هێنایان بۆ خزمەتی

پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هەتا پیرۆزی بکا، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) داینا لەسەر رانی، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) شتێ لەبەردەستیدا بوو خەریکی کردو ئاگای لەمناڵەکە نەما، ئەبو ئوسەید گوتی بە کەسێ کە مناڵەکە لەسەر رانی پێغەمبەر لابا، بۆ بارسووکی، ئەویش وایکردو مناڵەکەیان بردەوە بۆ ماڵەوە، لەپاش کەمێ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەئاگا هاتەوە، روانی مناڵەکە لەسەر رانی نەماوە، فەرمووی: (ئەوە مناڵەکە کوا؟ چی لێ هات؟). ئەبو ئوسەید عەرزیکرد: ناردمانەوە بۆ ماڵەوە ئەی پێغەمبەری خودا! فەرمووی: (ناوی چییە؟) ئەبو ئوسەید ناوێکی پێ گوت کە بەدڵی نەبوو، لەبەرئەوە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ناوەکەی گۆڕیو ناوی نا مونذیرو فەرمووی: (نا ئەو ناوەم بەدڵ نییە، بەڵام واناوم نا مونذیر). ئیتر لەو رۆژەوە ناوە کۆنەکەیان واز لێهێناو ناویان نا مونذیر.

روونکردنەوە:

١- ئەبو ئوسەیدی ساعدی، ناوی مالیکی کوڕی رەبیعەیە، خەزرەجییە، ئەنصارییە، ئامادەی غەزای بەدرو غەزاکانی پاش بەدر بووە، لەڕۆژی ئازادکردنی مەککەدا ئاڵای ئێڵی بەنی ساعیدە بەو بووە، واقیدی دەفەرموێ: پیاوێکی کورتەباڵای سەرو ریش سپی بووە مووی پڕو زۆر بووە، لە کۆتایی تەمەنیدا نابینا بووە، ساڵی شەستی کۆچی لەتەمەنی حەفتاو هەشت ساڵیدا کۆچی دوایی کردووە، دواترین کەس بووە لەبەدرییەکان کە مردووە، لەمەدینە مردووە. {بڕوانە: تەجرید = مختصر صحیح البخاری/٥، ژمارە: ١٧٨٨ هەتا کۆتایی}.

٢- ئەم فەرموودەیە موتتەفەقو عەلەیهییە، بوخاریش وەك موسلیم گێڕاویەتەوە لەسەهلەوە، بەهەمان لەفظو گوتە، لەگەڵ جیاوازییەکی زۆر کەمی شەکلیدا.

١٠٨٥) گۆڕینی ناو بەناوێ باشتر. (٥٥٦٩ - ٥٥٧٤)

بَابٌ: تَغْيِيرُ الإِسْمِ إِلى أَحْسَنَ مِنْهُ

١٤٠٥- عَنِ ابْنِ عُمَرَ: أَنَّ ابْنَةً لِعُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) كَانَتْ يُقَالُ لَهَا عَاصِيَةُ، فَسَمَّاهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) جَمِيلَةَ. {الحديث: ٥٥٧٠ = ٥٥٦١ فم}.

ئیبنو عومەر (رمزای خودای لێ بێ) فەرمووی: کچێکی عومەری کوڕی خەطاب (رمزای خودایان لێ بێ) ناوی عاصیە بوو، عاصیە بە عەرەبی واتە: ژنی یاخی، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ناوەکەی گۆڕی، لەبەر خراپیو ناشیرینی، بەناوێ جوانو ناوی نا: (جەمیلە = جوانە!). {تاج/٥، زنجیرە: ٦٥، ژمارە: ٥٤٠٨}.

١٠٨٦) گۆڕینی ناوی بەررە بە جووەیریە. (٥٥٦٩ - ٥٥٧٤)
بَابٌ: تَسْمِيَةُ بَرَّةَ جُوَيْرِيَةَ

١٤٠٦- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: كَانَتْ جُوَيْرِيَةُ اسْمُهَا بَرَّةَ، فَحَوَّلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) اسْمَهَا جُوَيْرِيَةَ، وَكَانَ يَكْرَهُ أَنْ يُقَالَ: خَرَجَ مِنْ عِنْدِ بَرَّةَ. {الحديث: ٥٥٧١ = ٥٥٦٢ فم}:

ئیبنو عەبباس (رمزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: دایکی بڕواداران جووەیریەی کچی حاریث، لەپێش ئەوەدا کە شووبکا بە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ناوی بەررە بوو، (واتە: چاكو باش) پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کەمارەی کرد بۆ خۆی، ناوەکەی گۆڕیو ناوی نا جووەیریە، (واتە: کچۆڵە) چونکە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پێی ناخۆش بوو بگوترێ: پێغەمبەر لەلای بەررەوە دەرچووە دەرێ. چونکە ئەم گوتەیە بۆنی ئەوەی لێ دێ کە چاکەی بەجێ هێشتبێ! {تاج/٥، زنجیرە: ٦٥، ژمارە: ٥٤١٠}.

١٠٨٧) گۆڕینی ناوی بەررە بە زەینەب. (٥٥٦٩ - ٥٥٧٤)
بَابٌ: تَسْمِيَةُ بَرَّةَ زَيْنَبَ

١٤٠٧- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ عَطَاءٍ قَالَ: سَمَّيْتُ ابْنَتِي بَرَّةَ، فَقَالَتْ لِي زَيْنَبُ بِنْتُ أَبِي سَلَمَةَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) نَهَى عَنْ هَذَا الاسْمِ، وَسُمِّيتُ بَرَّةَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «لاَ تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمُ اللَّهُ أَعْلَمُ بِأَهْلِ الْبِرِّ مِنْكُمْ»، فَقَالُوا: بِمَ نُسَمِّيهَا؟ قَالَ: «سَمُّوهَا زَيْنَبَ». {الحديث: ٥٥٧٤ = ٥٥٦٥ فم}:

موحەممەدی کوڕی عەمری کوڕی عەطاء (ڕەحمەتی خودایان لێ بێ) فەرمووی: کچێکم بوو ناوم نا بەررە (واتە: باش: چاك: خاس) زەینەبی کچی ئەبو سەلەمە (ڕەزای خودایان لێ بێ) پێی فەرمووم: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) ئەم ناوەی یاساخ کردووە، منیش کاتی خۆی ناوم بەڕە بوو، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (خۆتان بەپاك و پاکیزە دامەنێن و تەزکییەی خۆتان مەکەن، هەر خودا بۆ خۆی باش دەزانێ کە کێتان باشە، یا خراپە).

جا دەڵێن: قوربان! ئەی ناوی بنێین چی؟ فەرمووی: ناوی بنێن زەینەب (واتە: نەرمۆڵ: نەرمین) ئیتر ناویان نام زەینەب. {تاج/٥، زنجیرە: ٦٥، ژمارە: ٥٤٠٩، چ/٤} + {بڕوانە: تاج/٥، زنجیرە: ٦٧، ژمارە: ٥٤٢١ هەتا کۆتایی + ژمارە: ٥٤٧١} + {تەجرید/٥، ژمارە: ١٩٥٩ = ٦١٩٢ = لاپەڕە: ٢٢٤}.

١٠٨٨) بەداری مێو مەڵێن کەرم. (٥٨٢٨ - ٥٨٣٤)

بابٌ: فِي تَسْمِيَةِ العِنَبِ: الكَرْمَ

١٤٠٨- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «لاَ يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ لِلْعِنَبِ الْكَرْمَ، فَإِنَّ الْكَرْمَ الرَّجُلُ الْمُسْلِمُ». {الحديث: ٥٨٢٨ = ٥٨٢٣ فم}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (بەترێ و داری مێو مەڵێن: (کەرم) چونکە مرۆی موسوڵمان شایستەی ئەم ناوە جوانەیە، نەوەك ترێ و بەری داری مێو کەمەی و بادەی لێ دروست دەکرێ). {تاج/٥، زنجیرە: ٨٣، ژمارە: ٥٤٧٠، ٥٤٧١ چ/٤}.

بۆئەوەی تەواو لەمەبەستی ئەم فەرموودەیە تێ بگەین بفەرموو بڕوانە: تاجی بەکوردی، بەرگی پێنجەم لاپەڕە (٥١٢) لەزنجیرە: ٨٣دا، ڕوونکردنەوەکە هەتا کۆتایی.

١٤٠٩- عَنْ وَائِلِ بن حجر (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: «لاَ تَقُولُوا الْكَرْمُ، وَلَكِنْ قُولُوا الْعِنَبُ وَالْحَبَلَةُ». {الحديث: ٥٨٣٣ = ٥٨٢٧ فم}:

وائیلی کوڕی حوجر (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (بەترێو داری مێو مەلێن: کەرم، وەك ئەرەق خۆرەکانی سەردەمی نەزانی ئاوایان دەگوت، بەلام بلێن: ترێو داری مێو).

روونکردنەوە:

بەپێی شەرحی نەوەوی لەسەر صەحیحی موسلیم، ئەم جۆرە ناونانە، کەراهەتو ناباشییان هەیە.

١٠٨٩) با مرۆڤ بەم جۆرە ناوانە ناونەنرێ: ئەفلەحو رەباحو یەسارو نافیع.

(٥٥٦٤ - ٥٥٦٨)

باب: النهىُ أنْ يُسَمَّى بِأفْلَحَ وَرَبَاحٍ وَيَسَارٍ وَنَافِعٍ

١٤١٠- عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَانَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) أنْ نُسَمِّىَ رَقِيقَنَا بِأَرْبَعَةِ أَسْمَاءٍ: أَفْلَحَ وَرَبَاحٍ وَيَسَارٍ وَنَافِعٍ. {الحديث: ٥٥٦٤ = ٥٥٥٥ فم}:

سەمووەی کوڕی جوندوب (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (درودی خودای لەسەر بێ) رێگەی نەدەداین کە خولامو کۆیلەکانمان ناوبنێین بەم چوار ناوە: بە ئەفلەحو بەرەباحو بە یەسارو بەنافیع). {تاج/٥، زنجیرە: ٦٣، ژمارە: ٥٤٠١}.

١٤١١- عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «أَحَبُّ الْكَلاَمِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَرْبَعٌ: سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ، لاَ يَضُرُّكَ بِأَيِّهِنَّ بَدَأْتَ، وَلاَ تُسَمِّيَنَّ غُلاَمَكَ يَسَارًا وَلاَ رَبَاحًا وَلاَ نَجِيحًا وَلاَ أَفْلَحَ، فَإِنَّكَ تَقُولُ أَثَمَّ هُوَ؟ فَلاَ يَكُونُ، فَيَقُولُ: لاَ، إِنَّمَا هُنَّ أَرْبَعٌ فَلاَ تَزِيدُنَّ عَلَيَّ. {الحديث: ٥٥٦٦ = ٥٥٥٧ فم. أبو داود. أدب: ٤٩٥٨، ٤٩٥٩. ترمذى. أدب: ٢٨٣٤. ابن ماجة. أدب: ٣٧٢٩. تحفة الأشراف: ٤٦١٢}:

سەمووەی کوڕی جوندوب (رەزای خودای لێ بێ) لە پێغەمبەرەوە (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (خۆشەویستترین گوتە، لەلای خودای گەورە، ئەم چوار وشەیەیە:

(سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ: پاکیو پیرۆزی، لەراستیدا هەر بۆخودایە، سوپاسو ستایش هەر شایستەی خودایە، هەر خودا خودایەو بەس، خودا لەهەموو کەسو لەهەموو شتێ گەورەترە). بەهەرکامێ لەم چوار وشەیە دەست پێ بکەی قەیدی نییە بۆ تۆ، کوڕی خۆشت ناومەنێ یەسار، یا رەباح، یا نەجیح، یا ئەفلەح، چونکە وادەبێ، تۆ دەپرسیتو دەڵێیت: ئەرێ هین لەوێیە؟ جا ئەگەر لەوێ نەبوو دەڵێن: ئەو لێرە نییە). قسە بێژ دەفەرموێ: ئەم ناوانە کە پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) جڵەوگیریی لێ کردوون، تەنیا چوار ناونو بەس، بەدەم منەوە زیاتریان مەکەن!). {تاج/٥، زنجیرە: ٦٣، ژمارە: ٥٤٠١، ج/٤}.

روونکردنەوە:

١- ئەوەی کە دەفەرموێ: (بەهەر کامێ لەم چوار وشەیە دەست پێ بکەی قەیدی نییە بۆ تۆ) مەبەست ئەوەیە بە:

١/ (سُبْحَانَ الله) دەست پێ بکەی، وەك ئێستای خۆی دەبێ، ئاوا: سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ.

٢/ بە (الْحَمْدُ لِلَّهِ) دەست پێ بکەی دەبێ، ئاوا: (الْحَمْدُ لِلَّهِ، وَسُبْحَانَ اللَّهِ، وَلاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ).

٣/ بە (لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ) دەست پێ بکەی هەر دەبێ، ئاوایە: (لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ، وَسُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ).

٤/ بە (اللَّهُ أَكْبَرُ) دەست پێ بکەی هەر دەبێ، ئاوا: (اللَّهُ أَكْبَرُ وَسُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ).

ئەوەیشی کە دەفەرموێ: (ئەرێ هین لەوێیە) ئەم چوار ناوە، واتایان ئاوایە: (یەسار = ئاسان)، (رەباح = قازانج)، (نەجیح = سەرکەوتوو = دەرچوو)، (ئەفلەح = رزگار). جا لەکاتی پرسیاردا، ئەگەر کەسێ لەکەسێ بپرسێ: ئەرێ کاك ئاسان لەوێیە؟) تۆیش بڵێی ئاسان لێرە نییە، نۆقلانەی باش نییە.

بەپێی شەرحەکان ئەم جۆرە ناوانە کەراهەتی تەنزیهییە.

١٠٩٠) ئاخر بڕیار، مۆڵەت دراوە بەم ناوانە. (٥٥٦٤ - ٥٥٦٨)
باب: الرخصة فی ذلك

١٤١٢- عَنْ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: أَرَادَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ يَنْهَى عَنْ أَنْ يُسَمَّى بِيَعْلَى وَبِبَرَكَةَ وَبِأَفْلَحَ وَبِيَسَارٍ وَبِنَافِعٍ، وَبِنَحْوِ ذَلِكَ، ثُمَّ رَأَيْتُهُ سَكَتَ بَعْدُ عَنْهَا، فَلَمْ يَقُلْ شَيْئًا، ثُمَّ قُبِضَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَلَمْ يَنْهَ عَنْ ذَلِكَ، ثُمَّ أَرَادَ عُمَرُ أَنْ يَنْهَى عَنْ ذَلِكَ ثُمَّ تَرَكَهُ. {الحديث: ٥٥٦٨ = ٥٥٥٩ فم}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ویستی کەناوی یەعلاو بەرەکەتو ئەفلەحو یەسارو نافیعو ئەم جۆرە ناوانە یاساخ بکا، بەڵام وەك سەنجمدا لەپاشا لێیان بێ دەنگ بوو، هەتا گیانی پاکی سپارد هیچی وای لەبارەیانەوە نەفەرموو. عومەریش (رەزای خودای لێ بێ) ویستی کە ئەم جۆرە ناوانە قەدەغە بکا، بەڵام لەپاشدا ئەویش وازی لەوەهێنا). {تاج/٥، زنجیرە: ٦٣، ژمارە: ٥٤٠٢}.

١٠٩١) ناوهێنانی بەندەو کەنیزو سەروەرو ئاغا. (٥٨٣٥ - ٥٨٣٨)
باب: تسمية العَبْدِ والأَمَةِ وَالمَوْلَى وَالسَّيِّدِ

١٤١٣- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «لاَ يَقُلْ أَحَدُكُمْ: اسْقِ رَبَّكَ، أَطْعِمْ رَبَّكَ، وَضِّئْ رَبَّكَ، وَلاَ يَقُلْ أَحَدُكُمْ: رَبِّي، وَلْيَقُلْ: سَيِّدِي مَوْلاَيَ، وَلاَ يَقُلْ أَحَدُكُمْ: عَبْدِي، أَمَتِي، وَلْيَقُلْ: فَتَايَ، فَتَاتِي، غُلاَمِي». {الحديث: ٥٨٣٨ = ٥٨٣١ فم. تجريد/٣، رقم: ١٠٩١ = ٢٥٥٢ فتح البارى. تحفة الأشراف: ١٤٧١٨}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (لەکاتی قسەکردنو گوفتوگۆدا، بەکارەکەرو خزمەتکارەکانتان مەڵێن: ئاو بدە بەخاوەنەکەت، یا نان بدە بە خاوەنەکەت، یا ئاوی دەسنوێژ بکە بە دەستی خاوەنەکەتا، هەروا بەیەکتریش مەڵێن: (رَبِّي: خاوەنم!) بەڵام بڵێن: (سَيِّدِي: گەورەم، مَوْلاَيَ: سەروەرم) وەیا مەڵێن: (عَبْدِي: عەبدەکەم:: بەندەکەم، فَتَاتِي: کارەکەرەکەم: نۆکەرەکەی من، کەنیشکەکەی من. غُلاَمِي: خولامەکەم). {تاج/٥، زنجیرە: ٨١، ژمارە: ٥٤٦٤ چ/٤ = چاپی چوارەم}.

١٠٩٢) بەکارهێنانی کەسناو (کونیه) بۆ منالّ. (٥٥٧٧ - ٥٥٨٦)
بَابٌ: تَكْنِيَةُ الصَّغِيرِ

١٤١٤- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَحْسَنَ النَّاسِ خُلُقًا، وَكَانَ لِي أَخٌ يُقَالُ لَهُ: أَبُو عُمَيْرٍ (قَالَ: أَحْسِبُهُ قَالَ) كَانَ فَطِيمًا، قَالَ: فَكَانَ إِذَا جَاءَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَرَآهُ قَالَ: «أَبَا عُمَيْرٍ مَا فَعَلَ النُّغَيْرُ»؟ قَالَ: فَكَانَ يَلْعَبُ بِهِ. {الحديث: ٥٥٨٧ = ٥٥٧٨فم. تجريد/٥، رقم: ١٩٥٢ = ٦١٢٩، ٦٢٠٣. أبو داود. أدب: ٤٩٦٤. ترمذى. أدب: ٢٨٣١. تحفة الأشراف: ٥١٤}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رمزای خودای لێ بێ) فەرمووی: بەڕاستی پێغەمبەری خۆشەویست (درودی خودای لەسەر بێ) خاوەنی رەفتاری شیرینو بەرزبوو، خۆی لەئێمە جیا نەدەکردەوە، تەواو تێکەڵاوی دەکردین، تەنانەت برایەکی بچکۆلەم هەبوو، کەسناوی ئەبو عومەیر بوو، لەشیر بڕابۆوە، پێیان دەگوت: باوکی عومەیر، چۆلەکەیەکی هەبوو، یاری پێ دەکرد، رۆژێ کێشکەکە مرد، حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) هات بۆ ماڵمان، تەماشای کرد ئەبو عومەیر خەمبارە، فەرمووی: (ئەوە چییەتی بۆچی وا خەفەتبارە؟) عەرزیان کرد: مەلیچکەکەی مردووە! فەرمووی: (ئەی باوکی عومەیر، مەلیچکەکەت چی بەسەرهات!). {تاج/٥، زنجیرە: ٣٥، ژمارە: ٤٨٦٠، چ/٤ = چاپی چوارەم}. ئەمەی نووسیمان گێڕانەوەی تاجە، بۆ زیادە زانیاری بڕوانە تەجرید بەرگی پێنجەم فەرموودەی ژمارە: ١٩٥٢ = ٦١٢٩ فەتحولباری.

١٠٩٣) پیاو بەپیاوێ تر بڵێ: ئەی کوڕی بچکۆلەم. (٥٥٩١ - ٥٥٩٩)
بَابٌ: قَوْلُ الرَّجُلِ لِلرَّجُلِ: يَا بُنَيَّ

١٤١٥- عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ قَالَ: مَا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَحَدٌ عَنِ الدَّجَّالِ أَكْثَرَ مِمَّا سَأَلْتُهُ عَنْهُ فَقَالَ: لِي « أَيْ بُنَيَّ وَمَا يُنْصِبُكَ مِنْهُ إِنَّهُ لَنْ يَضُرَّكَ ». قَالَ: قُلْتُ إِنَّهُمْ يَزْعُمُونَ أَنَّ مَعَهُ أَنْهَارَ الْمَاءِ وَجِبَالَ الْخُبْزِ. قَالَ: « هُوَ أَهْوَنُ عَلَى اللَّهِ مِنْ ذَلِكَ ». {الحديث: ٥٥٨٩ = ٥٥٨٠ فم. بخارى. فتن: ٧١٢٢}:

موغیرەی کوڕی شوعبە (رمزای خودای لێ بێ) فەرمووی: کەس ئەوەندەی من لەبابەت جەجاڵەوە پرسیاری زۆری لە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) نەدەکرد، جارێکیان پێی

فەرمووم: (ڕۆڵەکەم! کوڕە شیرینەکەم! چییە وا ئەوەندە لێی خەجڵی، زیانی بۆ تۆ نابێ، ئیتر بۆ ئەوەندە پەرێشانی کردوویت؟).

گوتم: بۆیە ئەوەندە دەترسم چونکە دەڵێن: کێوی گەورە گەورەی نان و چەندین چەم و روباری ئاوی لەگەڵە!

فەرمووی (دروودی خودای لەسەر بێ): (با ئەوانەیشی لەگەڵ بێ، ئەو لەلای خودا سووك و ترۆیە و رادەی ناکەوێ کەبەهۆی ئەم جۆرە چاو بەست و چاوو راوەوە سەر لە موسوڵمانی پاك بشێوێنێ، بەڵکوو ئەوە دەبێ بەهۆی بەهێزبوونی باوەڕی باوەڕدارو دەبێ بەهۆی راستکردنەوەی بەڵگەی ڕۆشن لەسەر ناموسوڵمانان و ناپاکان، کە فەرمایشتی خوداو پێغەمبەری خودا راستەو دێتە جێ و رەتبوونەوەی نییە!).
{تاج/٥، زنجیرە: ١١٢، ژمارە: ٥٦١٥}.

روونکردنەوە:

مەبەستی سەرەکی لەم سەرباسە ئەوەیە، کە مرۆڤ، لەکاتی گوفتوگۆو شتی وادا، سوننەتە کە زمانی شیرین بێ و لەڕووی خۆشەویستییەوە بەکەسێ کە لەخۆی منالتربێ، بڵێ: ڕۆڵەکەم، کچەکەم، کوڕەکەم، یا لەتەمەنی خۆیدا بێ، پێی بڵێ: براکەم، خوشکەکەم، یا پێی بڵێ: کاکە، مامە، دادە، باجی، دایکەکەم، پوورێ، میمی، خاڵۆ، مامۆستا، یا شێخ، کاك حاجی، ئەمانە هیچی بەدرۆ دانانرێ، بەڵکوو پەسەندو باشەو دەبێ بەهۆی پەخشی دۆستی و خۆشەویستی و رێزی یەکتری و باوێکی کۆمەڵایەتی پەسەندەو شەرع بەگەندی دەکا!!

١٠٩٤) خوێڕی ترین ناو لەلای خودا ناوی ئەو کەسەیە خۆی ناوبنێ شاهن شاه.
(٥٥٧٥ - ٥٥٧٦)

بابٌ: أَخْنَعَ اسْمٍ عِنْدَ اللَّهِ رَجُلٌ تَسَمَّى مَلِكَ الأَمْلاَكِ

١٤١٦- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: «إِنَّ أَخْنَعَ اسْمٍ عِنْدَ اللَّهِ رَجُلٌ تَسَمَّى مَلِكَ الأَمْلاَكِ»، (وَفِي رِوَايَتِهِ): «لاَ مَالِكَ إِلاَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ»، قَالَ سُفْيَانُ يعني ابن عيينة: مِثْلُ شَاهَانْ شَاهْ. وَقَالَ أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ: سَأَلْتُ أَبَا

عَمْرٍو عَنْ (أَخْنَعَ) فَقَالَ: أَوْضَعَ. {الحديث: ٥٥٧٥ = ٥٥٦٦ فم. تجريد/٥، رقم: ١٩٦١ = ٦٢٠٥، ٦٢٠٦}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (خوێرپیترین ناو لەلای خودای گەورە، ناوی ئەو پیاوەیە کە خۆی ناوبنێ (مَلِكُ الأَمْلاَكِ: شاهەنشاه). لەگێڕانەوەیەکا، کە ژمارەکەی (٥٥٧٦)ە، لە صەحیحی موسلیمدا دەفەرموێ (دروودی خودای لەسەر بێ): (لەڕۆژی ژینەوەدا، خودای گەورە لەهەموو کەسێ زیاتر رقی لەو پیاوەیە کە ناونرابێ (شای شایان: مەلیکو ئەملاك: شاهنشاه) خودای گەورە لەهەموو کەسێ زیاتر رقی لەو پیاوەیە، کە ناوبنرێ: (شای شایان: مەلیکول ئەملاك: شاهنشاه) خودای گەورە لەهەموو ناوێ زیاتر رقی لەخاوەنی ئەم ناوەیە، ئەم ناوە لەلای خودا لەهەموو ناوێ چەپەڵترە، شای راستەقینە، کە هەرخۆی شای گشت شایان بێ تەنیا خودای گەورەیەو بەس). {تاج/٥، زنجيره: ٦٣، ژماره: ٥٣٩٩، ٥٤٠٠} + {رياض/٤، زنجيره: ٣٢٠، ژماره: ١٧٢٤}.

هەر لەم گێڕانەوەیەدا دەفەرموێ: سوفیان (ناسراو بە ئیبنو عویەینە) دەفەرموێ: واتای مەلیکول ئەملاك، وەك شاهانشاه. ئیمامی ئەحمەدی کوڕی حەنبەل، دەفەرموێ: لەبارەی واتای وشەی (ئەخنەع)ی ناو ئەم فەرموودەیەوە، لەئەبو عەمرم پرسی، فەرمووی واتە: خوێڕیو نارەسەنترین.

١٠٩٥) مافی موسوڵمان لەسەر موسوڵمان پێنجن. (٥٦١٥ - ٥٦١٦)

باب: حَقّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ خَمْسٌ

١٤١٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «خَمْسٌ تَجِبُ لِلْمُسْلِمِ عَلَى أَخِيهِ: رَدُّ السَّلاَمِ، وَتَشْمِيتُ الْعَاطِسِ، وَإِجَابَةُ الدَّعْوَةِ، وَعِيَادَةُ الْمَرِيضِ، وَاتِّبَاعُ الْجَنَائِزِ». {الحديث: ٥٦١٥ = ٥٦٠٦ فم. تجريد/٢، رقم: ٦٠٠ = ١٢٣٩، ٢٤٤٥، ٥١٧٥، ٥٦٣٥، ٥٦٥٠، ٥٨٦٣، ٦٢٢٢، ٦٦٥٤}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (مافی موسوڵمان لەسەر برای موسوڵمانی خۆی پێنجن: وەڵامدانەوەی سڵاوو

نزاکردن بۆ پـژمیوو چوون بۆسـەر دەعـوەتو سـەردانی نـەخۆش‌و شـوێنەکەوتنی تەرم). {ریاض/١، زنجیرە: ٢٧، ژمارە: ٢٣٨، ٢٣٩ + ریاض/٢، زنجیرە: ١٤٤، ژمارە: ٨٩٤}.

١٤١٨- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ سِتٌّ»، قِيلَ: مَا هُنَّ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «إِذَا لَقِيتَهُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ، وَإِذَا دَعَاكَ فَأَجِبْهُ، وَإِذَا اسْتَنْصَحَكَ فَانْصَحْ لَهُ، وَإِذَا عَطَسَ فَحَمِدَ اللَّهَ فَسَمِّتْهُ، وَإِذَا مَرِضَ فَعُدْهُ، وَإِذَا مَاتَ فَاتَّبِعْهُ». {الحديث: ٥٦١٦ = ٥٦٠٧ فم}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (بەیاسای شەرعی خودا موسوڵمان شەش مافی تایبەتی لەسەر موسوڵمان هەیە:

یەکەم: کاتێ تووشی دەبێو بەیەکتری دەگەن سلاو رۆژ باشی لێ بکا.

دووەم: ئەگەر خوڵکی کرد بۆسەر شایی‌و نان خواردن‌و شتی وا، بابچێ بۆسەر بانگهێشتنەکەی.

سێیەم: کاتێ داوای ئامۆشگاری‌و راوێژی لێ کردیت، ئامۆژگاری باشی بکەو بەشێوەی گشتی هەرچیت بۆ خۆت پێ خۆشە، بۆ ئەویش ئەوەت پێ خۆش بێو هانی بدە لەسەری.

چوارەم: کاتێ دەپژمێو سوپاسی خوای کردو گوتی: (الحمد لله: سوپاس بۆ خودا) تۆیش نزای باشی بۆ بکەو پێی بڵێ: (يَرْحَمُكَ اللَّهُ: خودا رەحمت پێ بکا).

پێنجەم: ئەگەر نەخۆش کەوت سەری لێ بدەو لەکاتی ناساخیدا هەواڵپرسی لێ بکە.

شەشەم: کاتێ دەمرێ شوێن تەرمەکەی بکەوەو ئەگەر لەگەڵیا هەتا سەر گۆڕستان بچی‌و ئامادەی ناشتنی بیت زۆر چاکە). {ریاض/١، لاپەڕە: ٢١٢، زنجیرە: ٢٧، ژمارە: ٢٣٨. چاپی دووەم}.

روونکردنەوە:

{بروانە: تاج/٥، زنجیرە: ٥٧، ٥٨، ٥٩، ٦٠، لەژمارە: ٥٣٧٧ هەتا ٥٣٨٩} بڕیارەکانی نزای پژمیو (لە فەتحولولهیم)دا هاتووە:

١ - سوننەتە پژمیو، لەپاش پژمە، سوپاسی خودا بکا، بەدەنگی بەرز.

٢ - سوننەتە ئامادەبوان، نزای باشی بۆ بکەن، باشتر وایە پێی بگوترێ: (يَرْحَمُكَ اللّهُ) ئەگەر یەك کەسیش پیی بڵێ دەبێ.

٣ - واباشە پژمیو لەکاتی پژمیندا، بەدەستە سرێ، یا بەشتێ، یا بەهەردوو ناولەپی، رووی خۆی داپۆشێ، تانەبێ بە ئازار بۆکەس.

٤ - بەپێی تەوانا دەنگی پژمەکەی نزم بێو پرژی نەچێ بەسەر کەسدا.

٥ - تا جارێ دوو جار نزا بۆ پژمیو سوننەتە، بەتایبەتی ئەگەر سوپاسی خودای کرد لەپاش پژمین.

٦ - بڕوانە: تاج/٥، زنجیرە: ٥٧، ژمارە: ٥٣٨١، چ/٤ کە ئەمە دەقەکەیەتی:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (کاتێ کەسێ لەئێوە دەپژمێ، بابڵێ: (الحمد لله: سوپاس بۆ خودا) با برادەرو هاوڕێکەیشی پێی بڵێ: (يَرْحَمُكَ اللّه: خودا رەحمت پێ بکا) کەوای پێ گوتو ئەم نزایەی بۆیکرد، با پژمیوەکەیش ئەم نزایە بۆ ئەو بکاو پێی بڵێ: (يَهْدِيكُمُ اللّهُ وَيُصْلِحُ بَالَكُمْ: خودا شارەزای ڕێگەی حەقتان بکاو کاروبارتان بسازێنێ). {بوخاری. کتاب الأدب. باب: إِذَا عَطَسَ كَيْفَ يُشَمَّتُ. رقم: ٦٢٢٤} + {بڕوانە: ریاض/٢، زنجیرە: ١٤٢، ژمارە: ٨٨٣، ٨٧٨، ٨٨٠، ٨٨١، ٨٨٤}.

١٠٩٦) ڕێگری لە دانیشتنی سەر ڕێگەوبان، مافی ڕێگە ڕەچاو بکرێ.

(٥٦١٢ - ٥٦١٤)

بابٌ: النَّهْيُ عَنِ الْجُلُوسِ فِي الطُّرُقَاتِ وَإِعْطَاءِ الطَّرِيقِ حَقَّهُ

١٤١٩- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: «إِيَّاكُمْ وَالْجُلُوسَ فِي الطُّرُقَاتِ»، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا لَنَا بُدٌّ مِنْ مَجَالِسِنَا، نَتَحَدَّثُ فِيهَا، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «فَإِذَا أَبَيْتُمْ إِلاَّ الْمَجْلِسَ، فَأَعْطُوا الطَّرِيقَ حَقَّهُ»، قَالُوا: وَمَا حَقُّهُ؟ قَالَ: «غَضُّ الْبَصَرِ، وَكَفُّ الأَذَى، وَرَدُّ السَّلاَمِ، وَالأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ». {الحديث: ٥٦١٣ = ٥٦٠٤ فم}:

ئەبو سەعیدی خودری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (نەکەن لەسەرە ڕێگە دابنیشن!) عەرزیانکرد: ئەی پێغەمبەری خودا! چارمان نییە، نیشتگەو جێ دانیشتنی ترمان نییە، ئەی لەکوێ دوو قسە بۆ خۆمان بکەین! حەزرەتیش (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (کەوای لێ هات! کەوابوو مافی ڕێگەوبان بەجێ بهێنن). گوتیان: مافی ڕێگەو بان چییە؟

فەرمووی: (چاوی خۆتان لە تەماشای ناڕەوا بگرن و، ئازاری کەس مەدەن و مەبن بەباری ئازار بۆ هاتوچۆکەران، لەهەمان کاتدا وەلامی سلاو بدەنەوەو، فەرمان بە چاکە بکەن و، جلەوگیریی لە خراپەو کاری ناشایستە بکەن!). {تاج/٥، زنجیرە: ٥٣، ژمارە: ٥٣٦١ چ/٤}.

١٠٩٧) دەستووری سلاوکردن. (٥٦١١)

باب: في تسليم الرَّاكِبُ عَلَى الْمَاشِي وَالْقَلِيلُ عَلَى الْكَثِيرِ

١٤٢٠- عَنْ أبي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «يُسَلِّمُ الرَّاكِبُ عَلَى الْمَاشِي، وَالْمَاشِي عَلَى الْقَاعِدِ، وَالْقَلِيلُ عَلَى الْكَثِيرِ». {الحديث: ٥٦١١ = ٥٦٠٢ فم. تجريد/٥، رقم: ١٩٦٤ = ٦٢٣١، ٦٢٣٢، ٦٢٣٤}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (با سوار سلاو لەپیادە بکاو، پیادە سلاو لەدانیشتوو بکاو، کەم سلاو لەزۆر بکا). {ریاض/٢، زنجیرە: ١٣٣، ژمارە: ٨٥٧، چ/٢ = چاپی دووەم} + {تاج/٥، زنجیرە: ٣٢، ژمارە: ٥٢٨٤ + لەزنجیرە: ٣١وە هەتا زنجیرە: ٣٩ چاپی چوارەم}.

١٠٩٨) داوای مۆڵەتو ڕێ پێدان بۆ ڕۆیشتنە ناو ماڵو کۆڕی دانیشتنو شتی واو سلاوکردن. (٥٥٩١ - ٥٥٩٩)

بَابٌ: الاسْتِئْذَانُ وَالسَّلَامُ

١٤٢١- عَنْ أَبِي بُرْدَةَ عَنْ أَبِي مُوسَى الأَشْعَرِيِّ قَالَ: جَاءَ أَبُو مُوسَى إِلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ، هَذَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ قَيْسٍ، فَلَمْ يَأْذَنْ لَهُ، فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ،

هَذَا أَبُو مُوسَى، السَّلاَمُ عَلَيْكُمْ، هَذَا الأَشْعَرِيُّ، ثُمَّ انْصَرَفَ، فَقَالَ: رُدُّوا عَلَيَّ، رُدُّوا عَلَيَّ، فَجَاءَ، فَقَالَ: يَا أَبَا مُوسَى مَا رَدَّكَ؟ كُنَّا فِي شُغْلٍ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَقُولُ: «الاسْتِئْذَانُ ثَلاَثٌ، فَإِنْ أُذِنَ لَكَ وَإِلاَّ فَارْجِعْ»، قَالَ: لَتَأْتِيَنِّي عَلَى هَذَا بِبَيِّنَةٍ، وَإِلاَّ فَعَلْتُ وَفَعَلْتُ، فَذَهَبَ أَبُو مُوسَى، قَالَ عُمَرُ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): إِنْ وَجَدَ بَيِّنَةً تَجِدُوهُ عِنْدَ الْمِنْبَرِ عَشِيَّةً، وَإِنْ لَمْ يَجِدْ بَيِّنَةً فَلَمْ تَجِدُوهُ، فَلَمَّا أَنْ جَاءَ بِالْعَشِيِّ، وَجَدُوهُ، قَالَ: يَا أَبَا مُوسَى! مَا تَقُولُ؟ أَقَدْ وَجَدْتَ؟ قَالَ: نَعَمْ، أُبَيَّ بْنَ كَعْبٍ، قَالَ: عَدْلٌ، قَالَ: يَا أَبَا الطُّفَيْلِ مَا يَقُولُ هَذَا؟ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَقُولُ ذَلِكَ، يَا ابْنَ الْخَطَّابِ! فَلاَ تَكُونَنَّ عَذَابًا عَلَى أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، قَالَ: سُبْحَانَ اللَّهِ، إِنَّمَا سَمِعْتُ شَيْئًا فَأَحْبَبْتُ أَنْ أَتَثَبَّتَ. {الحديث: ٥٥٩٨ = ٥٥٨٩ فم. تجريد/٣، رقم: ٩٣٩ = ٢٠٦٢، ٦٢٤٥، ٧٢٥٣}:

ئەبو بوردەی کوڕی ئەبو مووسای ئەشعەری فەرمووی: باوکم فەرمووی: عومەر ناردبووی بەشوێنما، ڕۆیشتم بۆلای، کە گەیشتمە بەردەرگاکەی، سێجار لەسەر ئەم شێوەیەی دواوە سلاوم کرد بەلام کەسێ وەلامی نەدامەوە: جاری یەکەم گوتم: سلاوتان لێ بێ من عەبدوڵلای کوڕی قەیسم، ئایا مۆڵەت هەیە کە بێمە ژوورەوە، بەلام کەس وەلامی نەدامەوە، جاری دووەم گوتم: سلاوتان لێ بێ من ئەبو مووسام، مۆڵەت هەیە کەبێمە ژوورەوە، بەلام دیسان وەلام نەبوو، جاری سێیەم گوتم: سلاوتان لێ بێ من ئەل-ئەشعەریم، مۆڵەت هەیە کەبێم بۆ خزمەتتان، بەلام دیسان وەلام نەبوو. ئیتر منیش گەڕامەوەو عومەریش کەبەمە دەزانێ دەفەرموێ: بیگێڕنەوە بۆلام، بیگێڕنەوە بۆلام، منیش کەچوومەوە، فەرمووی: ئەی ئەبو مووسا! بۆچی گەڕایتەوە؟ بۆ چاوەڕوانت نەکرد؟ ئێمە لەوکاتەدا کەتۆ داوای مۆڵەتت کرد، سەرقاڵی کارێ بووین!

منیش عەرزیم کرد: من هاتم بۆلاتو سێجار لەبەر دەرگاکەتدا سلاوم کردو داوای مۆڵەتم کرد، کەس وەلامی نەدامەوە، ئیتر منیش گەڕامەوە چونکە بۆ خۆم لەخودی پێغەمبەرم بیست دەیفەرموو: (داوای مۆڵەت پێدانی چوونە ژوورەوە، بۆ

ماڵێ، یا بۆ لای کەسێ، سێجارە، ئەگەر رێگەت پێ درا ئەوا باشە، دەنا بگەڕێرەوە بۆ شوێنی خۆت).

جا عومەر بەهەڕەشەوە فەرمووی: (بەخودا یا بەڵگە راست دەکەیتەوە لەسەر ئەم فەرمایشتەی پێغەمبەر کە دەیگێڕیتەوە، یا ئێشێکی واوات پێ دەگەیەنم!)، منیش رۆیشتم هەتا شایەتی تر پەیدا بکەم، لەسەر داواکەم.

ئیمامی عومەر دەفەرموێ: (ئەگەر شایەتی دەست کەوێ ئێوارێ دەیهێنێ بۆلای مینبەرەکەی مزگەوتەکەی پێغەمبەر، کە ئێمە لەوێ چاوەڕوانی کردنی نوێژی شێوان دەکەین، ئەگەر شایەتیشی دەست نەکەوێ ئەوا نایەت).

جا بۆ ئێوارێ دەڕوانن وا ئەبو مووسا هاتووەو لەوێیە، عومەر پێی دەفەرموێ: (ئەی ئەبو مووسا! هاچیت کرد، شایەتت دەست کەوت کە شایەتیت بۆبدا کە پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) وایفەرمووە؟). دەڵێ: بەڵێ، دەفەرموێ: کێیە؟ دەڵێ: ئوبەیی کوڕی کەعب. عومەر دەفەرموێ: شایەتێ راستو دروستو دادپەروەرە، قەبووڵە!

ئەوجا عومەر (رەزای خودای لێ بێ) رووی قسەی کردە ئوبەیی کوڕی کەعبو پێی فەرموو: (ئەی ئەبو طوفەیل! ئەی باوکی طوفەیل، تۆ لەم بارەیەوە کە ئەبو مووسا دەیڵێ چی لێ دەزانی، ئایا شتی وا هەیە، کە پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) شتی وای فەرموو بێ؟).

ئوبەیی کوڕی کەعب، لە وەڵامی عومەردا فەرمووی: (بەڵێ، بەگوێی خۆم لەخودی خۆشەویستم بیست (درووودی خودای لەسەر بێ) دەیفەرموو: (داوای مۆڵەتپێدانی چوونە ژوورەوە، بۆ ماڵێ، یا بۆلای کەسێ، سێ جارە، ئەگەر رێگەت پێ درا ئەوا باشە، دەنا بگەڕێرەوە بۆ شوێنی خۆت!). ئەبو مووسا چی فەرموو بوو، ئوبەیی شایەتی لەسەر هەمان شتدا، ئەوجا لەڕووی دڵسۆزیو ئامۆژگاری باشەوە بە عومەری فەرموو: (ئەی عومەر! ئەی کوڕی خەطاب! نەکەی ببیت بەهۆی کێشەو ئازار بۆ هاوەڵانی موحەممەد، ئەمەی کەتۆ لەگەل ئەبو مووسادا کردووتە بۆنی ئەوەی لێ دێ!!).

عومەریش (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: (سوبحانەڵڵا! چەند سەیرە! من چۆن شتی وا دەکەم؟ من تەنیا مەبەستم ئەوە بوو، کە ئەم شتەی بیستم، بچمە بنچو بنەوانیو دڵنیابم لەڕاستیو دروستی شتەکەو بەس، دەنا خوا نەخواستە من چۆن بەخوتو خۆڕایی ئازاری هاوڕێو هاوەڵانی پێغەمبەری ئازیز دەدەم (درووی خودا لەخۆیو رەزای خودا لەسەرجەم هاوەڵو هاوڕێو یارانی بێ). {تاج/٥، زنجیرە: ٢٦، ژمارە: ٥٢٥٨ چ/٤}.

١٠٩٩) نیشانەی مۆڵەت پێدان ئەوەبێ کە پەردەکە لادرابێ. (٥٦٣١ - ٥٦٣٢)

بابٌ: جَعْلُ الإِذْنِ رَفْعُ الحِجَابِ

١٤٢٢- عَنْ ابْنَ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «إِذْنُكَ عَلَيَّ أَنْ يُرْفَعَ الْحِجَابُ، وَأَنْ تَسْتَمِعَ سِوَادِي حَتَّى أَنْهَاكَ». {الحديث: ٥٦٣١ = ٥٦٢٢ فم}:

عەبدوڵڵای کوڕی مەسعوود (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (درووەی خودای لەسەر بێ) پێی فەرمووم: (نیشانەی ئەوە کەمن ڕێگەم پێ داوی کە بێیتە ماڵەوە بۆلای من، ئەوەبێ کە پەردەی ماڵەوەم لابرابێو گوێت لەقسەو رازم بێ، ئەم بڕیارە لەنێوانمانا دامەزراوبێ، هەتا خۆم پێت دەڵێم: کە ئیتر بەبێ مۆڵەت وەرگرتن مەیێ). {تاج/٥، زنجیرە: ٢٧، ژمارە: ٥٢٦٨ چ/٤}.

١١٠٠) خاوەن مال ئەگەر گوتی: ئەوە کێیە لەبەردەرگا باش نییە مۆڵەتخواز بڵێ: منم. (٥٦٠٠ - ٥٦٠٢)

بابٌ: كَرَاهَةُ أَنْ يَقُولَ (أَنَا) عند الإِسْتِئْذَانِ

١٤٢٣- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: اسْتَأْذَنْتُ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فَقَالَ: «مَنْ هَذَا»؟ فَقُلْتُ: أَنَا، فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «أَنَا أَنَا». (وفي رواية): كأنه كره ذلك. {الحديث: ٥٦٠٠ = ٥٥٩١ فم. تجريد/٥/٢٣٥، رقم: ١٩٦٩ = ٦٢٥٠ + ٩٦٣ = ٢١٢٧ فتح}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: چووم بۆ خزمەتی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەپاش مردنی عەبدوڵڵای باوکم، هەتا راوێژی پێ بکەم، لەبارەی دانەوەی ئەو قەرزەی کەوا لەسەر باوکم، جا لەدەرگامدا، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەژوورەوە فەرمووی: (ئەوە کێیە؟) منیش گوتم: منم. پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) هاتە دەرەوەو وەك کەسێ وەڵامەکەی منی پێ ناخۆش بێ، لەبەرخۆیەوە دەیفەرموو: (منم منم!!). {ریاض/٢، لاپەڕە: ٢٢٩، زنجیرە: ١٤١، ژمارە: ٨٧٧/٤}.

١١٠١) پێشگیریکردن لەسەرەتاتکێ کردن لەکاتی مۆڵەت خواستندا.

(٥٦٠٣ - ٥٦٠٨)

باب: النهي عَنِ الإطلاَعِ عِنْدَ الإسْتِئْذَانِ

١٤٢٤- عَنْ سَهْلَ بْنَ سَعْدٍ السَّاعِدِيَّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما): أَخْبَرَهُ أَنَّ رَجُلاً اطَّلَعَ فِي جُحْرٍ فِي بَابِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، وَمَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) مِدْرًى يَحُكُّ بِهِ رَأْسَهُ، فَلَمَّا رَآهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «لَوْ أَعْلَمُ أَنَّكَ تَنْظُرُنِي لَطَعَنْتُ بِهِ فِي عَيْنِكَ»، وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «إِنَّمَا جُعِلَ الإِذْنُ مِنْ أَجْلِ الْبَصَرِ». {الحديث: ٥٦٠٣ = ٥٥٩٥ فم. تجريد/٥/٢٣٣، رقم: ١٩٦٦ = ٦٢٤١، ٥٩٢٤، ٦٩٠١}:

سەهلی کوڕی سەعدی ئەل-ساعیدی (ڕەزای خوداپان لێ بێ) فەرمووی: جارێ پیاوێ لەدرزی دەرگاکەی ماڵی پێغەمبەرەوە، لەپاش داوای مۆڵەتی چوونە ژوورەوە، سەرەتاتکێی دەکردو تەماشای ناوەوەی دەکرد، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) شانەیەکی ئاسنینی بەدەستەوە بوو، سەری خۆیی پێ دادەهێنا، بەکابرای فەرموو: (ئەگەر دەمزانی کەتۆ تەماشای ناوەوە دەکەی لەدرزی دەرگاکەوە، ئەم شانەیەم دەکرد بەناو چاوتا، چونکە خودای گەورە لەبەر تەماشای چاو ڕێخوازی (استئذان)ی داناوە). {تاج/٥/٤٢٩، زنجیرە: ٢٧، ژمارە: ٥٢٦٥ چ/٤ + ریاض/٢، لاپەڕە: ٣٢٦، زنجیرە: ١٤٠، ژمارە: ٨٧١/٢}.

١١٠٢) کەسێ بەبێ ڕێگە پێدان تەماشای ناو ماڵی کەسێ تر بکا ئەوانیش چاوی قەلپووچ بکەن. (٥٦٠٣ - ٥٦٠٨)

باب: مَنِ اطَّلَعَ فِي بَيْتِ قَوْمٍ بِغَيْرِ إِذْنِهِمْ فَفَقَؤُا عَيْنَهُ

١٤٢٥- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: «لَوْ أَنَّ رَجُلاً اطَّلَعَ عَلَيْكَ بِغَيْرِ إِذْنٍ، فَخَذَفْتَهُ بِحَصَاةٍ فَفَقَأْتَ عَيْنَهُ مَا كَانَ عَلَيْكَ مِنْ جُنَاحٍ». {الحديث: ٥٦٠٨ = ٥٥٩٩ فم. تجريد/٥/٣٣٦، رقم: ٢٠٧٨ = ٦٨٨٨، ٦٩٠٢}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لە پێغەمبەرم بیست (درودی خودای لەسەر بێ) دەیفەرموو: (ئەگەر کەسێ، بەبێ مۆڵەتو ڕێگە پێدانی خۆت، تەماشای ناو ماڵی تۆ بکا، بە پەلەپیتکە چەوێکی تێ بگریو چاوی قەلپووت بکەی گوناهت ناگا). {تاج/٥/٢٩، زنجیرە: ٨٧، ژمارە: ٢٣٣٢ ج/٤}.

١١٠٣) تەماشاکردنی کوتوپڕو چاو وەرچەرخان. (٥٦٠٩ - ٥٦١٠)

بابٌ: فِي نَظَرِ الْفُجَاءَةِ، وَصَرْفِ الْبَصَرِ عَنْهَا

١٤٢٦- عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ نَظَرِ الْفُجَاءَةِ؟ فَأَمَرَنِي أَنْ أَصْرِفَ بَصَرِي. {الحديث: ٥٦٠٩ = ٥٦٠٠ فم}:

جەریری کوڕی عەبدوڵڵا (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لە پێغەمبەرم پرسی: لەبارەی تەماشاکردنی کوتوپڕییەوە، کەوادەبێ، لەپڕێکا مرۆڤ چاوی دەکەوێ بە کەسێکی ناخۆیی (نامەحرەم) کە سەیرکردنی نادروستە، ئایا بڕیاری ئەوە چییە؟ فەرمووی: (ئەوە قەیدی نییەو دانانرێ بەگوناه، بەڵام یەکسەر چاوت وەرچەرخێنەو کۆتایی بەسەیرکردنی بهێنە!).

١١٠٤) کەسێ دەچێتە ناو کۆڕی دانیشتن، سلاو دەکاو دادەنیشێ. (٥٦٤٥ - ٥٦٤٦)

بابٌ: مَنْ أَتَى مَجْلِسًا سَلَّمَ وَجَلَسَ

١٤٢٧- عَنْ أَبِي وَاقِدٍ اللَّيْثِيِّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَيْنَمَا هُوَ جَالِسٌ فِي الْمَسْجِدِ وَالنَّاسُ مَعَهُ إِذْ أَقْبَلَ نَفَرٌ ثَلاثَةٌ، فَأَقْبَلَ اثْنَانِ إِلَى

رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، وَذَهَبَ وَاحِدٌ، قَالَ: فَوَقَفَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَأَمَّا أَحَدُهُمَا فَرَأَى فُرْجَةً فِي الْحَلْقَةِ فَجَلَسَ فِيهَا، وَأَمَّا الآخَرُ فَجَلَسَ خَلْفَهُمْ، وَأَمَّا الثَّالِثُ فَأَدْبَرَ ذَاهِبًا، فَلَمَّا فَرَغَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «أَلاَ أُخْبِرُكُمْ عَنِ النَّفَرِ الثَّلاَثَةِ؟ أَمَّا أَحَدُهُمْ، فَأَوَى إِلَى اللَّهِ فَآوَاهُ اللَّهُ، وَأَمَّا الآخَرُ فَاسْتَحْيَى، فَاسْتَحْيَى اللَّهُ مِنْهُ، وَأَمَّا الآخَرُ فَأَعْرَضَ فَأَعْرَضَ اللَّهُ عَنْهُ». {الحديث: ٥٦٤٥ = ٥٦٣٧ فم. تجريد/١، رقم: ٥٩ = ٦٦، ٤٧٤. ترمذى. لإستئذان: ٢٧٢٤. تحفة الأشراف: ١٥٥١٤}:

ئەبو واقیدی لەیثی (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: جارێ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەمزگەوت دانیشتبوون، خەریکی خواپەرستیو تاعەتی خودا بوون، لەوکاتەدا سێ کەس هاتن، دوانیان هاتنە بەرەوە بۆلای پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) وە یەکێکیان رۆیشت. فەرمووی: جا دوو کەسەکە لەدیار کۆڕەکەی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) راوەستان، هەتا یەکێکیان کەلێنێکی لە ئەلقەی کوڕەکەدا بەدی کرد تیادا دانیشت، وە ئەوی تریشیان جێگەی دەست نەکەوت بەلام لەپشتیانەوە دانیشت، وە سێهەمیشیان هەلی تۆڕاندو رۆیشت. جا کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لە ئامۆژگاریو قسەی کۆڕی پەخشی زانستو یادی خوداکەی لێ بۆوە، فەرمووی: (با باسی حالی ئەم سێ کەسەتان بۆبکەم: یەکێکیان هانای بردە بەر خوداو خودا هانای داو جێگەی کردەوە لەناو ئەو کۆڕە پیرۆزەدا، یەکێکیشیان شەرمی کردو خودایش شەرمی لەوکرد، چونکە ئەو کۆڕە پیرۆزەی بەجێ نەهێلا، خودایش لە پاداشتو پیتو فەڕی ئەو کۆڕە پیرۆزە بەشداریکرد، ئەوی تریشیان پشتی هەلکردو بەکۆڕو مەجلیسی ئێمە رازی نەبوو، خودایش پشتی لەو هەلکردو لێی تووڕە بوو!). {تاج/١/٧٠، زنجیرە: ١٤، ژمارە: ٩٩ چ/٤ = چاپی چوارەم}.

١١٠٥) کەسێ کەسێ هەلبستێنێو خۆی لەجێگەکەی دابنیشێ ناباشە.

(٥٦٤٧ - ٥٦٥٢)

باب: النهي أن يُقام الرَّجُلُ من مَجْلِسِه و يَجْلِسُ فيه

١٤٢٨- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «لاَ يُقِيمُ الرَّجُلُ الرَّجُلَ مِنْ مَقْعَدِهِ ثُمَّ يَجْلِسُ فِيهِ، وَلَكِنْ تَفَسَّحُوا وَتَوَسَّعُوا»، (وَفي رواية)

قُلْتُ: «فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ وَغَيْرِهَا». وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ إِذَا قَامَ لَهُ رَجُلٌ عَنْ مَجْلِسِهِ لَمْ يَجْلِسْ فِيهِ. {الحديث: ٥٦٤٩ + الحديث: ٥٦٥٠ = ٥٦٤١ فم + ٥٦٤٢ فم. تجريد/٥/٢٣٦، رقم: ١٩٧٠ = ٦٢٦٩ + ٤٨٠. تجريد/٩١١ فتح الباري}:

ئيبنو عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (نابێ کەسێ کەسێکی تر لەجێگەی خۆی هەڵبستێنێو خۆی تیا دانیشێ، بەڵام لەکاتی پێویستدا تەکە تەکە بکەنو جێگەی یەکتری بکەنەوە). {تاج/٥، زنجیرە: ٥٣، ژمارە: ٥٣٦٢ ج/٤}.

لەگێڕانەوەیەکا: عەرزیمکرد: مەبەست لەم نەهیە کەوا لەم فەرمایشتەدا، جێگە دانیشتنی ناو ریزی نوێژی هەینییە لەڕۆژی هەینیدا؟ فەرمووی: (مەبەست دانیشتنی رۆژی هەینیو رۆژەکانی تریشە، هەروا مەبەست مزگەوتو شوێنەکانی تریشە).

یاسای ئیبنو عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) وابوو، ئەگەر پیاوێ جێگەکەی خۆی بۆی چۆڵ بکردایە تیادا دانەدەنیشت). {ریاض/٢، زنجیرە: ١٢٩، ژمارە: ٨٢٥ ج/٤}.

روونکردنەوە:

ئیمامی نەوەوی (رەحمەتی خودای لێ بێ) لەم شوێنەدا لە شەرحی صەحیحی موسلیمدا دەفەرموێ:

١ - هەرکەسێ لەپێشا لەشوێنێکی رەوادا جێگەی خۆیگرت ئیتر خۆی بەو جێگەیە لەپێشترە هەتا کەسێ تر، کەسێ تر بۆی نییە کە لەوجێگەیە هەڵی بستێنێ. جا ئەو شوێنە لەناو مزگەوتابێ، یا لەشوێنێ تربێ، لەڕیزی نوێژدا بێ، یا لەڕیزی نوێژدا نەبێ.

٢ - هەمان حوکمو بڕیاری هەیە، جێگە گشتییەکانی تر، وەك سەر شۆستەی جادەکانو شوێنە گشتییەکانی ناو بازاڕ.

٣ - ئەگەر کەسێ بەرەزای خۆی جێگەی خۆی چۆڵ بکا بۆ کەسێ تر، ئەگەر دڵنیا بوو، لەوە کەبەدڵ پێی خۆشەو لەبەر شەرمو شتی وا نەبووە، ئەوە دروستە داواکەی قەبووڵ بکاو لەو جێگەیە دابنیشێ.

لـه فەتحولولهیمـدا دەفـەرموێ: (سوننەتە بـۆ دانیشـتوو، کـه لـەم حاڵەتانـەدا، جێگەی خۆی چۆڵ بکاو بیبەخشێ بەکەسێ تر.

١/ بۆ کەسێ لەخۆی گەورەتر بێ بەتەمەن.

٢/ هەروا بۆ کەسێ لەخۆی زاناتربێ لەبەر عیلمەکەی.

٣/یا لەبەر هەر هۆیەکی رەوای تر (وەك: فەقێ بۆ مامۆستای، سۆفی بۆ شێخی خۆی، شاگرد بۆ وەستای – وەرگێڕ).

١١٠٦) کەسێ لەجێگەی خۆی هەڵسێو دوایی بگەڕێتەوە، خۆی بەجێگەی پێشووی خۆی لەپێشترە. (٥٦٥٣)

باب: إِذَا قَامَ مَجْلِسِهِ ثُمَّ رَجَعَ إِلَيْهِ فَهُوَ أَحَقُّ بِهِ

١٤٢٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ». (وَفِي حَدِيثِ أَبِي عَوَانَةَ): «مَنْ قَامَ مِنْ مَجْلِسِهِ ثُمَّ رَجَعَ إِلَيْهِ فَهُوَ أَحَقُّ بِهِ». {الحديث: ٥٦٥٣ = ٥٦٤٥ فم}:

ئـەبو هـورەیرە (رەزای خـودای لێ بـێ) دەفـەرموێ: خۆشەویسـت (درووودی خـودای لەسـەر بـێ) دەفەرموێ: (کەسێ لەجێگەیێ هەڵسا، لەپاشا گەڕایـەوە بـۆی، خـۆی لەپێشترە پێی هەتا یەکێکی تر). {تاج/٤٦٣/٥، زنجیرە: ٥٣، ژمارە: ٥٣٦٣ چ/٤}.

١١٠٧) نابێ دووکەس پێکەوە چپە بکەن، بەبێ کەسی سێیەم کە لەگەڵیانا بێ. (٥٦٥٨ - ٥٦٦٢)

بابٌ: النهى عَنْ مُنَاجَاةِ الإِثْنَيْنِ دُونَ الثَّالِث

١٤٣٠- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بن مسعود (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّـهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «إِذَا كُنْتُمْ ثَلاَثَةً فَلاَ يَتَنَاجَى اثْنَانِ دُونَ الآخَرِ حَتَّى تَخْتَلِطُوا بِالنَّاسِ، مِنْ أَجْلِ أَنْ يُحْزِنَهُ». {الحديث: ٥٦٦٠ = ٥٦٥٢ فم. تجريد/٥/٢٣٦، رقم: ١٩٧٢ = ٦٢٩٠. تحفة الأشراف: ٩٢٥٣}:

عەبدوڵڵای کوڕی مەسعوود (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: خۆشەویست (درووودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (کاتێ سێ کەس بوون، نابێ دوو کەستان بەبێ ئـەوی ترتـان سـرتەو

چپە بکەن‌و دوو بەدوو بەبێ ئەوی ترتان قسەی پەنهانی بکەن، چاوەڕوانکەن ئەگەر قسەیەکی نهێنی خۆتان هەبوو مەیکەن، هەتا تێکەڵی خەڵکی تر دەبن، ئەوسا دوو بەدوو قسە نهێنییەکەی خۆتان بکەن، چونکە ئەگەر سێ کەس بن‌و دوانتان چپە چپ بکەن‌و لەوی ترتانی بشارنەوە، ئەوە شتی وا دەبێ بەهۆی دڵتەنگی ئەوی ترتان). {ریاض/٤، زنجیرە: ٢٨١، ژمارە: ١٥٩٨/١}. {تاج/٥، زنجیرە: ٥٦، ژمارە: ٥٣٧٥ چ/٤}.

١١٠٨) سلاو لەمنالان. (٥٦٢٨ - ٥٦٣٠)

باب: السَّلَامُ عَلَى الغِلْمَانِ

١٤٣١- عَنْ سَيَّارٍ قَالَ: كُنْتُ أَمْشِي مَعَ ثَابِتٍ الْبُنَانِيِّ، فَمَرَّ بِصِبْيَانٍ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ فَحَدَّثَ ثَابِتٌ: أَنَّهُ كَانَ يَمْشِي مَعَ أَنَسٍ، فَمَرَّ بِصِبْيَانٍ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ، وَحَدَّثَ أَنَسٌ أَنَّهُ كَانَ يَمْشِي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فَمَرَّ بِصِبْيَانٍ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ. {الحديث: ٥٦٢٨ = ٥٦٢١ فم. تجريد/٥/٢٣٥، رقم: ١٩٦٨ = ٦٢٤٧}:

سەییار فەرمووی: جارێ لەخزمەت ثابیتی ئەل – بەنانیدا دەڕۆیشتم، دای بەلای کۆمەڵێ منالا سلاوی لێ کردن‌و ئەوجا ثابیت فەرمووی: جارێ لەخزمەتی ئەنەسی کوڕی مالیکا دەڕۆیشتم، لەلای تاقمێ منالەوە رەت بوو، سلاوی لێ کردن‌و، فەرمووی: جارێ لەخزمەتی حەزرەتدا (درودی خودای لەسەر بێ) لەلای تاقمێ منالەوە رەت بوو سلاوی لێ کردن). {تاج/٥، زنجیرە: ٣٤، ژمارە: ٥٢٨٦، چ/٤} + {ریاض/٢، زنجیرە: ٧١، ژمارە: ٦٠٤ + ریاض/٢، زنجیرە: ١٣٦، ژمارە: ٨٦٢ چاپی دووەم = چ/٢}.

روونکردنەوە:

ثابیتی کوڕی ئەسلەمی ئەل-بەنانی (رەحمەتی خودای لێ بێ) تابیعییەکی ناسراوە لەناو کۆمەڵەی فەرموودە زانەکاندا، کەسناو (کونیە)ی ئەبو موحەممەدی ئەلبەصرییە، یەکێ بوو لە فەقێ‌و شاگردە ناودارو ناسراوەکانی ئیمامی ئەنەسی کوڕی مالیك.

دەگێڕنەوە لە ثابیتەوە فەرموویەتی: چل ساڵ هاوەڵی و هاوڕێتی ئیمامی ئەنەسم کردووە، بوخاری لە ئیبنولمدینییەوە دەفەرموێ: (ثابیت نزیکەی دوو سەدو پەنجا فەرموودەی هەیە). پیاوێکی زۆر باش و خواناس بووە، جێگەی باوەڕو متمانەی فەرموودە زانە گەورەکانە. عەسقەلانی لە تەهذیب ولتەهذیبدا دەفەرموێ: شوعبە دەفەرموێ: (ثابیت هەموو شەوو رۆژێ خەتمەیەکی قورئانی دەکردو ساڵ دوازدە مانگە بەڕۆژوو بوو!!).

ئیبنو علیە دەفەرموێ: ساڵی (١٢٧)ی کۆچی کۆچی دوایی کردووە، خوا پەرستترین کەسی سەردەمی خۆی بووە لەخەڵکی بەصرە (رەزاو رەحمەتی خودای گەورەی لێ بێ).

١١٠٩) ئێوە لەپێشا سلاو لەجوولەکەو گاور مەکەن. (٥٦١٧ - ٥٦٢٧)
بَابٌ: لاَ تَبْدَءُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى بِالسَّلاَمِ

١٤٣٢- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «لاَ تَبْدَءُوا الْيَهُودَ وَلاَ النَّصَارَى بِالسَّلاَمِ، وَإِذَا لَقِيتُمْ أَحَدَهُمْ فِى طَرِيقٍ فَاضْطَرُّوهُ إِلَى أَضْيَقِهِ». {الحديث: ٥٦٢٦ = ٥٦١٧ فم}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (ئێوە لەپێشدا سلاو لە جوولەکەو گاور مەکەن، ئەگەر لەڕێگەیش تووشی یەکێکیان بوونو ڕێگەکە تەنگەبەر بوو، ئەوا ناچاری بکەن کە ئەو بکەوێتە تەنگە بەرییەکەوە). {تاج/٥، زنجیرە: ٣٧، ژمارە: ٥٢٩٤ چ/٤}.

روونکردنەوە:

ئەم فەرموودەیە روونکردنەوەیەکی باشی دەوێ، بەڵام من ئەم چەند خاڵە لەشەرحەکانەوە راگوێز دەکەم:

١- بەهیچ شێوەیێ مەبەست لەم فەرموودەیە ئازاردانی جەستەیی، یا دەروونی، یا سووکایەتی پێکردنی کۆمەڵایەتی نییە، چونکە شتی وا، وەك قازی عەیاض و

قورطوبی دەفەرموون: ئازاردانی بە بەلاشە، شتی وایش حەرامە لە ئایینی ئێمەدا.

٢ - کورتو پوخت: (مەبەست لەم فەرموودەیە ئەوەیە: کە موسوڵمانان لە وڵاتی خۆیانا، خۆیان گەورەو سەروەربنو خلەو بلە نەبێ بە ئاغاو گەورەیان، دەنا بەهیچ شێوەیێ مەبەست ئەوە نییە کەتۆ لەهەموو رێگەو شەقامێکا کارێکی وا بکەی ئەوان ناچار بکەی لە تەنگەبەرو سەر شۆستەو قەراخ رێگەکانەوە بڕۆن!).

أ/ ئەوەتا عومەری کوڕی عەبدولعەزیز دەفەرموێ: (بەلامەوە قەیدی نییە، ئەگەر لەپێشا سلاو لەخاوەن نامەکان بکرێ، چونکە خودای گەورە دەفەرموێ: {فَاصْفَحْ عَنْهُمْ وَقُلْ سَلَامٌ} . {فەتحولباری ژمارە: ٦٢٥٤} .

ب/ لە فەتحولباریدا دەفەرموێ: طەبەری لە تەریقی ئیبنو عویەینەوە فەرموودەیێ دەردەهێنێ، دەفەرموێ: يَجُوزُ إِبْتِدَاءُ الكَافِرِ بِالسَّلَامِ لِقَوْلِهِ تَعَالى: {لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ} .

٣ - چونکە لەشەرعی ئێمەی موسوڵماناندا، کۆمەڵێ بڕیارو رێنمایی هەیە، کە فەرمان دەکەن بە موسوڵمانان، کە بەشێوەی گشتی خێرخوابنو رەفتار بەرزبنو رێزی دروستکراوانی خودایان لەلابێو هەموو خاوەن مافێ مافی خۆیی پێ بدەین، بەتایبەتی فەرمانکراوە بەچاکە کردن لەگەڵ ئەهلی ذیممەداو دروستە چاکوچۆنیان لێ بکرێو هاموشۆی ماڵیان بکرێو لەخۆشیو ناخۆشیدا هاوبەشییان بکرێو رێزی بیروباوەڕو جەژنو بۆنەو پەرستگاو نامەکانیان بگیرێ.

١١١٠) وەڵامدانەوەی سلاوو رۆژ باشی خاوەن نامەکان. (٥٦١٧ - ٥٦٢٧)

بَابٌ: الرَّدُّ عَلَى أَهْلِ الكِتَابِ

١٤٣٣- عَنْ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: سَلَّمَ نَاسٌ مِنْ يَهُودَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَقَالُوا: السَّامُ عَلَيْكَ يَا أَبَا الْقَاسِمِ، فَقَالَ: «وَعَلَيْكُمْ»،

فَقَالَتْ عَائِشَةُ وَغَضِبَتْ: أَلَمْ تَسْمَعْ مَا قَالُوا؟ قَالَ: «بَلَى قَدْ سَمِعْتُ فَرَدَدْتُ عَلَيْهِمْ، وَإِنَّا نُجَابُ عَلَيْهِمْ، وَلاَ يُجَابُونَ عَلَيْنَا». {الحديث: ٥٦٢٥ = ٥٦١٦ فم. تجريد/٣/٣٢٨، رقم: ١٢٠٥ = ٦٠٢٤، ٦٠٣٠، ٦٢٥٦، ٦٣٩٥، ٦٤٠١، ٦٩٢٧}:

جابيرى كوڕى عەبدوڵڵا (رەزاى خودايان لێ بێ) فەرمووى: جارێ چەند كەسێكى جوولەكە سڵاويان لە پێغەمبەر كرد، گوتيان: (السَّامُ عليكم ئەى باوكى قاسم!) پێغەمبەريش (درودى خودى لەسەر بێ) فەرمووى: (لەسەر ئێوەيش)، عائيشەيش تووڕە بوو فەرمووى: (ئەى پێغەمبەرى خودا! بۆ وەڵاميان دەدەيتەوە، ئەى گوێت لێ نەبوو كە گوتيان چى؟ گوتيان: (السَّامُ عَلَيكُمْ: مردن بۆ ئێوە) پێغەمبەر (درودى خودى لەسەر بێ) فەرمووى: (با، باش ئاگام لێ بوو كەچييان گوت، منيش گوتم مردن بۆ ئێوەيش بێ، سەرەڕاى ئەوەيش نزاى ئێمە لەوان گيرا دەبێ، بەڵام نزاى ئەوان لەئێمە گيرا نابێ، كەواتە: ئەوان زيانيان لەخۆيان داوە، نەوەك لەئێمە). {تاج/٥، زنجيرە: ٣٧، ژمارە: ٥٢٩٧}.

١١١١) ياساخكردنى دەرچوونى ژنان لەپاش هاتنى باڵا پۆشى. (٥٦٣٣ – ٥٦٣٦)

بَابٌ: مَنْعَ النِّسَاءِ أَنْ يَخْرُجْنَ بَعْدَ نُزُولِ الْحِجَابِ

١٤٣٤- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا): أَنَّ أَزْوَاجَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كُنَّ يَخْرُجْنَ بِاللَّيْلِ إِذَا تَبَرَّزْنَ إِلَى الْمَنَاصِعِ، وَهُوَ صَعِيدٌ أَفْيَحُ، وَكَانَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) يَقُولُ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): احْجُبْ نِسَاءَكَ، فَلَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَفْعَلُ، فَخَرَجَتْ سَوْدَةُ بِنْتُ زَمْعَةَ زَوْجُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَيْلَةً مِنَ اللَّيَالِي عِشَاءً، وَكَانَتِ امْرَأَةً طَوِيلَةً، فَنَادَاهَا عُمَرُ: أَلاَ قَدْ عَرَفْنَاكِ يَا سَوْدَةُ! حِرْصًا عَلَى أَنْ يُنْزَلَ الْحِجَابَ، قَالَتْ عَائِشَةُ: فَأَنْزَلَ اللَّهُ {عَزَّ وَجَلَّ} الْحِجَابَ. {الحديث: ٥٦٣٥ = ٥٦٢٧ فم. تجريد/١/١٤٣، رقم: ١١٩ = ١٤٦، ١٤٧، ٤٧٩٥، ٥٢٣٧، ٦٢٤٠}:

عائيشە (رەزاى خودا لێ بێ) فەرمووى: دەستووری هاوسەرەكانى پێغەمبەر (درودى خودا لەسەر بێ) وابوو، كەدەچوون بۆ سەراو بەشەو دەردەچوون، دەچوون بۆ سەراو خانەكانى مەدينە، كە چۆڵێكى پانو پۆڕ بوو لەلا ماڵان بوو، پێيان دەگوت:

مەناصیع. عومەریش هەمیشە پێشنیاری دەکردو عەرزی حەزرەتی دەکرد: قوربان! ژنەکانت قەدەغە بکەو مەیانهێڵە لەماڵ دەربچن، بەڵام پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) بەگوێی نەدەکرد، تا شەوێ لەشەوان وارِێ دەکەوێ، کە سەودەی کچی زەمعە، کە هاوسەری پێغەمبەر بوو، دەمی خەوتنان لەماڵ دەردەچێ و دەچێ بۆ سەراو، لەبەرئەوەی کە سەودە ئافرەتێکی کەڵەگەت بوو، عومەر دەیناسێتەوەو بانگی دەکا: ئەی سەودە! بزانە دەتناسین!

عومەر لەپەرۆشی ئەوەی ئایەتی حیجابو خۆ پۆشینو باڵا پۆشی بێتە خوارەوە، بەهیوای ئەم مەبەستە بەرزە، ئەم قسەیەی کرد، جا خودای گەورەو سەروەر، ئایەتەکانی حیجابو باڵا پۆشی ناردە خوارەوە، کەباسی حوکمو بڕیاری خۆ داپۆشینی ژنانیان تیادا روون کراوەتەوە).

روونکردنەوە:

لە تەجریدی بوخاریدا، لە روونکردنەوەی ئەم فەرموودەیەدا، لە کوردییەکەیدا دەفەرموێ: مەبەست لە حیجاب، لەشەرعدا ئەوەیە: پیاو تەماشای ناڕەوای لەشی ئافرەتی بێگانە نەکا، ئەویش بەم چەند شێوەیە جێبەجێ دەبێ: لەماڵەوە بەهۆی پەردەو هۆدەی تایبەتو جێگەی جیاوە. لەدەریشەوە بەهۆی عاباو سەرپۆشو باڵا پۆشو پەچەو بەرگی ئاودامانەوە. جلی کوردی ژنانەی خۆمان بەرگێکی شەرعی زۆر جوانە، لەڕاستیدا جوانترین نموونەیە بۆ حیجابی ئیسلامی، گرنگ ئەوەیە ژن شەرمگای شەرعی خۆی بەجلێکی ژنانە بپۆشێ، هەتا ئەگەر بلووزو پانتۆڵی ژنانەی ئاسایی بەحەیاو حورمەت لەبەربکا دەبێ، چونکە جلو بەرگ لەبەشی عاداتە، لەبەشی عیبادات نییە، لەبەرِئەوە دروستە، کە بەپێی عورفو باوی جوانی سەردەم جلو بەرگ بگۆڕێ، بەڵام لەهێڵی سەرەکی مەبەستی رەوای شەرع دەرنەچێ.

لەڕاستیدا خۆ بەستنەوە بەهەموو نەریتو باوو عادەتێکی سەردەمی حەزرەتەوە، لەم سەردەمەی ئێمەدا کارێ زەحمەتە، شتی وا بۆ کەسی خۆی دەست

دەدا، وەشتی چاکیشە، بەڵام بۆ ئەم خەڵکەی ئێمەی ئەمڕۆ بەگشتی زەحمەتە، بناغەی ئایینیش لەسەر ئاسانکارییە. {بڕوانە: تاج/٥، زنجیرە: ٩٩، ژمارە: ٥٢٢٥م چاپی چوارەم، لاپەڕە: ٣١٧ هەتا لاپەڕە: ٣٣١}.

١١١٢) ڕێگە دەدرێ بەژن کە لەماڵ دەربچێ بۆ کاری ئاسایی خۆی.

(٥٦٣٣ - ٥٦٣٦)

بَابٌ: الإِذْنُ لِلنِّسَاءِ فِي الْخُرُوجِ لِحَاجَتِهِنَّ

١٤٣٥- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) قَالَتْ: خَرَجَتْ سَوْدَةُ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) بَعْدَ مَا ضُرِبَ عَلَيْهَا الْحِجَابُ لِتَقْضِيَ حَاجَتَهَا، وَكَانَتِ امْرَأَةً جَسِيمَةً، تَفْرَعُ النِّسَاءَ جِسْمًا لاَ تَخْفَى عَلَى مَنْ يَعْرِفُهَا، فَرَآهَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ فَقَالَ: يَا سَوْدَةُ! وَاللَّهِ مَا تَخْفَيْنَ عَلَيْنَا فَانْظُرِي كَيْفَ تَخْرُجِينَ، قَالَتْ: فَانْكَفَأَتْ رَاجِعَةً، وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي بَيْتِي، وَإِنَّهُ لَيَتَعَشَّى وَفِي يَدِهِ عَرْقٌ، فَدَخَلَتْ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنِّي خَرَجْتُ، فَقَالَ لِي عُمَرُ: كَذَا وَكَذَا، قَالَتْ: فَأُوحِيَ إِلَيْهِ، ثُمَّ رُفِعَ عَنْهُ وَإِنَّ الْعَرْقَ فِي يَدِهِ مَا وَضَعَهُ، فَقَالَ: «إِنَّهُ قَدْ أُذِنَ لَكُنَّ أَنْ تَخْرُجْنَ لِحَاجَتِكُنَّ». {الحديث: ٥٦٣٣ = ٥٦٢٤ فم = فتح الملهم. تجريد/١، رقم: ١١٩ = ١٤٦}:

عائیشەی هاوسەری پێغەمبەر (درودی خودا لە پێغەمبەرو ڕەزای خودای گەورە لەهەموو هاوەڵو هاوسەرە بەڕێزەکانی بێت) فەرمووی: پاش ئەوەی کە حیجاب لەسەر ئێمەی هاوسەرانی پێغەمبەر فەرزکرا، سەودەی کچی زەمعە کە هاوسەری پێغەمبەر بوو، شەوێ لەماڵ دەردەچێ بۆ کارێکی خۆی، دەچێ بۆ سەراوکردن، سەودە ژنێکی قەبەی قووچ بوو، بە باڵا لەهەموو ژنێ کەڵەگەتر بوو، ئەوانەی کە لەوەوپێش دەیانناسی، بەشەو بەباڵا دەیانناسییەوە. عومەر دەیبینێو دەیناسێو دەڵێ: ئەی سەودە! بەخودا دەتناسمەوە! ببینە چۆن بەم شەوە لەماڵ دەردەچیت!

عائیشە فەرمووی: سەودە بەرەودوا دەگەڕێتەوە، یەکسەر هات بۆلای پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کە لەو دەمەدا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەهۆدەکەی من بوو،

شێوی ئێوارەی نۆش دەکرد، لەوکاتەدا گرتکێ گۆشتی بەدەستەوە بوو، خەریك بوو دەیخوارد، سەودە کەهاتە ژوورەوە، گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا! من بۆ ئیشی خۆم لەماڵ دەرچووم، کەچی عومەر واوای پێم گوت، قسەکەی عومەری بۆیگێڕایەوە، عائیشە فەرمووی: گرتکەکەی دانەنا کە سرووشی بۆهات، کە دۆخو باری هاتنی سرووشەکە بەریدا، کوتە گۆشتەکە هەر بەدەستیەوە بوو، کە فەرمووی: (ئەی هاوسەرەکانی پێغەمبەر! وە هەروەها ئەی ژنانی موسوڵمانان! مۆڵەتتان پێ دراوە، کەبۆ کارو فەرمانی رەوای خۆتان لەماڵ دەرچن). {تاج/٢، زنجیرە: ٤٨، ژمارە: ٢١٦٦ ج/٤ = چاپی چوارەم}.

١١١٣) ژنی خۆیی (مەحرەم) لە پاشکۆی پیاوەوە سواردەکرێ. (٥٦٥٦ - ٥٦٥٧)

بَابٌ: جَعَلَ المَرْأَةَ ذَاتَ المَحْرَمِ مِنْ خَلْفِهِ

١٤٣٦- عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَتْ: تَزَوَّجَنِي الزُّبَيْرُ، وَمَا لَهُ فِي الأَرْضِ مِنْ مَالٍ وَلاَ مَمْلُوكٍ وَلاَ شَيْءٍ غَيْرَ فَرَسِهِ، قَالَتْ: فَكُنْتُ أَعْلِفُ فَرَسَهُ، وَأَكْفِيهِ مَئُونَتَهُ، وَأَسُوسُهُ، وَأَدُقُّ النَّوَى لِنَاضِحِهِ، وَأَعْلِفُهُ، وَأَسْتَقِي الْمَاءَ وَأَخْرِزُ غَرْبَهُ، وَأَعْجِنُ، وَلَمْ أَكُنْ أُحْسِنُ أَخْبِزُ، فَكَانَ يَخْبِزُ لِي جَارَاتٌ مِنَ الأَنْصَارِ، وَكُنَّ نِسْوَةَ صِدْقٍ، قَالَتْ: وَكُنْتُ أَنْقُلُ النَّوَى مِنْ أَرْضِ الزُّبَيْرِ الَّتِي أَقْطَعَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى رَأْسِي، وَهِيَ عَلَى ثُلُثَيْ فَرْسَخٍ، قَالَتْ: فَجِئْتُ يَوْمًا وَالنَّوَى عَلَى رَأْسِي فَلَقِيتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَمَعَهُ نَفَرٌ مِنْ أَصْحَابِهِ، فَدَعَانِي ثُمَّ قَالَ: «إِخْ إِخْ». لِيَحْمِلَنِي خَلْفَهُ، قَالَتْ: فَاسْتَحْيَيْتُ وَعَرَفْتُ غَيْرَتَكَ، فَقَالَ: «وَاللَّهِ لَحَمْلُكِ النَّوَى عَلَى رَأْسِكِ أَشَدُّ مِنْ رُكُوبِكِ مَعَهُ»، قَالَتْ: حَتَّى أَرْسَلَ إِلَيَّ أَبُو بَكْرٍ بَعْدَ ذَلِكَ بِخَادِمٍ، فَكَفَتْنِي سِيَاسَةَ الْفَرَسِ، فَكَأَنَّمَا أَعْتَقَتْنِي. {الحديث: ٥٦٥٦ = ٥٦٤٨ فم. تجريد/٥، رقم: ١٧٨٠ = ٥٢٢٤، ٣١٥١}:

ئەسمائی کچی ئەبوبەکری صەدیق، کە خوشکی عائیشەی هاوسەری پێغەمبەر بوو، فەرمووی: کاتێ زوبەیری کوڕی عەوام منی هێناو شووم پێی کرد، ئەوەی پێی بڵێی ماڵو بەندەو شتی تری وا نەیبوو لەسەر رووی زەوی، تەنیا ئەسپەکەی نەبێ، لەگەل وشترێکی ئاوکێش، وەمن خۆم ئالیکم دەدا بە ئەسپەکەیو خزمەتیم دەکردو

دام دەکرد، وە ناوکی خورمام دەکوتیو وردم دەکرد بۆ ئالیکی وشترە ئاوکێشەکەی، وە ئاوم دەکێشا بۆ خۆمانو سەتڵو دۆڵچەکەیم دەدووریيەوەو پینەو پەڕۆیم دەکرد، وە هەرخۆم هەویرو نانم دەکرد، بەڵام نەمدەزانی کە بەجوانی نان بکەم، چەند ژنێکی دراوسێمان هەبوو، ئەنصاری بوون، ئەوان نانیان بۆ دەکردم، بەڕاستی ژنی راستو دروست خۆیان بوون.

لەوپارچە زەویەوە، کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەخەڵاتی دابووی بەزوبەیری مێردم، لەوێوە بەسەر سەر ناوکی خورمام دەگواستەوە بۆ ماڵەوە، بۆ ئالیکی وشترەکە، زەویەکە نزیکەی دوو میل لەماڵەوە دوور بوو (میلێ چوار هەزار هەنگاوە).

ئەسماء فەرمووی: جا رۆژێ لەسەر ئەم بارودۆخە کۆڵێ ناوکە خورما بەسەر سەرمەوە بوو، لەڕێ گەیشتم بە پێغەمبەرو بە کۆمەڵێ لەیارانی، کە لەکۆمەڵەی یاریدەدەران بوون، بانگی کردم بۆلای خۆی، ئەوجا خوڕی لە وشترەکەی ژێری کەییخی بدا، فەرمووی: (ییخ .. ییخ) هەتا من لە پاشکۆی خۆیەوە سواربکا، چونکە من بیانی نەبووم خوشکی عائیشەی ژنی بوومو ژنی زوبەیری کوڕی عەوام بووم، کە پورزای پێغەمبەرە، چونکە دایکی زوبەیر صەفییەی کچی عەبدولوططەلیبە، کە خوشکی عەبدوڵڵای باوکی پێغەمبەرە، صەفییە موسوڵمان بوو، ئەسماء فەرمووی: بەڵام من سوار نەبووم، چونکە شەرمم دەکرد، لەگەڵ پیاوانا بڕۆم بەڕێگەدا، لەهەمان کاتیشا بیری ئەوەشم کردەوە کە زوبەیری مێردم، بۆ شتی واو لەکاتی وادا تەنگە دەیگرێو پێی ناخۆشە.

جا کاتێ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەمەی زانی، کەوا من شەرم دەکەمو شەرم دەمگرێ، تەشریفی رۆیشتو منیان بەجێ هێڵا، جا کاتێ زوبەیرم دی، حاڵەکەم لەنووکەوە بۆیگێڕایەوە، کە لەسەر حاڵێکی وا بەخزمەت پێغەمبەرو کۆمەڵێ لە یاریدەدەران گەیشتم، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) وشترەکەی ییخ دا، کەمن لەپشتی

خۆیەوە سواربکا، بەڵام من شەرمم کردو بیری غیرەکردنی تۆم کەوتەوە، ئیتر سوار نەبووم‌و ئەوان رۆیشتن‌و من مامەوە!

زوبەیر فەرمووی: (سوێندم بەخودا ئەوەم بەلاوە گرانتر بوو، کە لەسەر ئەو حاڵە کۆڵە ناوکە خورما هەڵبگری، هەتا ئەوەی کە لەپاشکۆی پێغەمبەرەوە سواربوویتایە!).

ئەسماء فەرمووی: ئیتر لەسەر ئەم شێوەیە مامەوە خۆم خزمەتی زوبەیرو وڵاخەکانیم دەکرد، هەتا ماوەیێ لەوەدوا، پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) بەهۆی ئەبوبەکری باوکمەوە کارەکەرێکی بۆم نارد، خزمەتی ئەسپەکەی لەکۆڵ خستم، ئەو خزمەتی ئەسپەکەی دەکرد، ئەم کارە ئەوەندە گرنگ بوو بەلامەوە، وەك لەبەندەیی‌و کۆیلەیی ئازادم بکات وابوو ئەوەندەم پێ خۆش بوو).

روونکردنەوە:

راڤە نووسەکانی ئەم فەرموودەیە، ئەسماء بەبیانی دادەنێن بۆ پێغەمبەر چونکە ژنخوشك لەپیاو حەرام نابێ، بەتەواوی، هەروا ژنی پورزایش لەپیاو حەرام نابێ، بەتەواوی. رەنگبێ مەبەستی مامۆستای دانەری ئەم موختەصەری صەحیحی موسلیمە، ئەوەبێ: کە مەحرەمییەتی کاتی بێ، بەتایبەتی بۆ پێغەمبەری خودا، لەناو کۆمەڵێ پیاو باشدا، لەگەڵ ژنێکی تەواو خزمی خۆیدا، شتی وا لەبڕیاری ئافرەتی خۆیی دابێ).

١١١٤) لەکاتی گومان پێ بردندا، واباشە مرۆڤ بڵێ: کە ئەمە فیسارە ژنە، جێگەی گومانی خراپ نییە. (٥٦٤٢ - ٥٦٤٤)

بَابٌ: إِذَا مَرَّ بِرَجُلٍ وَمَعَهُ امْرَأَةٌ فَلْيَقُلْ: إِنَّهَا فُلَانَةُ

١٤٣٧- عَنْ صَفِيَّةَ بِنْتِ حُيَيٍّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) مُعْتَكِفًا، فَأَتَيْتُهُ أَزُورُهُ لَيْلاً، فَحَدَّثْتُهُ، ثُمَّ قُمْتُ لأَنْقَلِبَ فَقَامَ مَعِيَ لِيَقْلِبَنِي، وَكَانَ مَسْكَنُهَا فِي دَارِ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما)، فَمَرَّ رَجُلاَنِ مِنَ الأَنْصَارِ: فَلَمَّا رَأَيَا النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) أَسْرَعَا، فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «عَلَى

رِسْلِكُمَا إِنَّهَا صَفِيَّةُ بِنْتُ حُيَيٍّ»، فَقَالَا: سُبْحَانَ اللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ! قَالَ: «إِنَّ الشَّيْطَانَ يَجْرِي مِنَ الإِنْسَانِ مَجْرَى الدَّمِ، وَإِنِّي خَشِيتُ أَنْ يَقْذِفَ فِي قُلُوبِكُمَا شَرًّا»، أَوْ قَالَ: «شَيْئًا». {الحديث: ٥٦٤٣ = ٥٦٣٥ فم. تجريد/٢، لاپەڕە: ٣٠٨، رقم: ٩٣١ = ٢٠٣٥، ٢٠٣٨، ٢٠٣٩، ٣١٠١، ٣٢٨١، ٦٢١٩، ٧١٧١. أبو داود. صوم: ٢٤٧٠. ابن ماجة. صوم: ١٧٧٩. تحفة الأشراف: ١٥٩٠١}:

صەفییەی کچی حوییەی، کە هاوسەری پێغەمبەرە (درودی خودا لە پێغەمبەرو هەموو هاوەڵو هاوسەرەکانی بێت) فەرمووی: جارێ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەدەی دوایی رەمەزاندا، لەناو مزگەوتا خەڵوەی دەکێشا، واتە: ئیعتیکافی دەکرد، شەوێ چووم بۆلای بۆ مزگەوت بۆ سەردانی، تاوێ لەخزمەتیدا مامەوەو قسەو گوفتوگۆم لەگەڵیدا کردو، هەڵسام کە بچمەوە بۆ ماڵەوەم، پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) هەڵسا لەگەڵماو هات تا رەوانەم بکات، وەماڵی صەفییە لەو خانووەدا بوو، کە لەوەدوا بوو بەهی ئوسامەی کوڕی زەید (رەزای خودایان لێ بێ)، صەفییە فەرمووی: منو حەزرەت رۆیشتین هەتا گەیشتینە ئەو دەرگایەی مزگەوت کەوا لەلای دەرگای ماڵی ئوم سەلەمەی هاوسەری پێغەمبەردا، جا لەوکاتەدا، دوو پیاو، لە یاریدەدەران (ئەنصار) لەوێوە رەت بوون، کاتێ کە پێغەمبەریان دی لەگەڵ مندا بوو، سلاویان لێ کردو، پێیان هەلگرتو ویستیان بە پەلە بڕۆنو تێ پەڕن، پێغەمبەریش هەستی بەوەیان کردو پێی فەرموون: (هێواش بن، پەلەمەکەنو مەپەشۆکێن، ئەمە صەفییەی کچی حویەییە کەژنی خۆمە). ئەوانیش لە ئاماژەکەی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) تێ گەیشتنو گوتیان: سوبحانەللا! ئەی پێغەمبەری خودا! ئێمە چۆن دڵ لەتۆ پیس دەکەین! وە قسەکەی پێغەمبەریان بەلاوە گران بوو، کەبۆنی ئەوەی لێ دەهات، خوانەخواستە ئەوان گومانی خراپ بە پێغەمبەر بەرن.

فەرمووی: (ئاخر شەیتان لەناو جەستەی مرۆڤدا وەك خوێن هاتوچۆ دەکا، لەبەرئەوە ترسام کە شەیتان شتێ، یا گومانێکی بەد بخاتە ناو دڵتانەوە، دڵتان لەمن

كرمێ ببێو، ئەوە ببێ بەهۆی سەرتیاچوونتانو، خودا بەهۆی ئەو گومانە بەدەوە بە پێغەمبەرەكەی رقتان لێ بگرێو بە فەتارەت بچن!!). {تاج/٢، زنجیرە: ٧٥، لاپەڕە: ١٥٦، ژمارە: ١٤٦٤ چاپی چوارەم} + {ریاضی صالحین/٤، زنجیرە: ٣٧٠، ژمارە: ١٨٤٩ ج/٢}.

١١١٥) شەو مانەوە بەتەنیا لەلای ژنی بیانی ناخۆیی. (٥٦٣٧ - ٥٦٤١)

بَابٌ: نَهْيُ الرَّجُلِ عَنِ المَبِيتِ عِنْدَ امْرَأَةٍ غَيْرِ ذَاتِ مَحْرَمٍ

١٤٣٨- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «أَلاَ لاَ يَبِيتَنَّ رَجُلٌ عِنْدَ امْرَأَةٍ ثَيِّبٍ إِلاَّ أَنْ يَكُونَ نَاكِحًا أَوْ ذَا مَحْرَمٍ». {الحديث: ٥٦٣٧ = ٥٦٢٩ فم}:

جابیر (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (بێداربن! هیچ پیاوێ بەشەو بەتەنیا لەلای ژنێ كە بێوەژن بێ، شەو نەكاتەوەو دوو بەدوو بەیەكەوە نەمێننەوە، مەگەر مێردی بێ، یا خۆیی بێ، وەك باوكو كوڕو براو مامو خاڵ، ئەوە دروستەو قەیدی نییە).

١٤٣٩- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: «إِيَّاكُمْ وَالدُّخُولَ عَلَى النِّسَاءِ». فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الأَنْصَارِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَرَأَيْتَ الْحَمْوَ؟ قَالَ: «الْحَمْوُ الْمَوْتُ»، قَالَ اللَّيْثُ بْنَ سَعْدٍ: الْحَمْوُ أَخُ الزَّوْجِ وَمَا أَشْبَهَهُ مِنْ أَقَارِبِ الزَّوْجِ: ابْنُ الْعَمِّ وَنَحْوُهُ. {الحديث: ٥٦٣٨ = ٥٦٣٠ فم. تجريد/٥/٥١، رقم: ١٧٨٢ = ٥٢٣٢. ترمذی. رِضاع: ١١٧١، تحفة الأشراف: ٩٩٥٨}:

عوقبەی كوڕی عامیر (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (بەتەنیا مەچن بۆلای ژنانی ناخۆیی (واتە: نامەحرەم) پیاوێكی ئەنصاری عەرزیكرد: ئەی پێغەمبەری خودا! ئەی ئەگەر خزمی مێردەكەی بێ، وەك شووبراو مامی مێرد؟ فەرمووی: (خزمی مێرد مردنە: ئەو لەهەمووی خراپترە، چونكە بەناوی خزمایەتییەوە، ئەگەر ناخۆیی بێ، دوور نییە كاری دوژمنێ بكا). {تاج/٢/٥٤٥، زنجیرە: ٥٦، ژمارە: ٢١٩١}.

روونكردنەوە:

١- لە فەرموودەی یەكەما، ئەوەی كە دەفەرموێ: (... لەلای ژنێ كە بێوە ژن بێ... تاد) بێوە ژنی قەیدنییە، كچیش هەروایە، بەڵام بۆیە دەق لەسەر بێوەژن كراوە، چونكە ئەو شەرمی لەپیاو شكاوەو نزیكترە لە گومان، بەڵام كچ بەهۆی كچێنییەوە جۆرە لەمپەرێ لەنێواندا هەیەو نزیكبوونەوە لێی ستەمترە.

٢- لەم شوێنەدا لە تەجریددا دەفەرموێ: مەبەست لەم جۆرە فەرموودەیە: كردنی احتیاطو دووربینیو وەرعو پارێزە، دەنا مەبەست چاندنی تۆوی دوو دڵیو خانە گومانیو بەد گومانی نییە، لەناو كەسەوكاردا، جا هەركاتێ لەناو خێزانا، هەست بەم جۆرە پەیوەندییە گوماناوییە كرا، پێویستە پێشگیریی لێ بكرێ، دەنا ئەگەر هیچ هۆیەكی رەوا نەبوو، بۆ پێكەوە ژیانی خێزانیی ناو كەسوكار، ئەوە پێویست بە وروژانی وا ناكات، كەببێ بەهۆی دڵپیسیو پچڕاندنی شیرازەی ناو خێزانو كەسوكار، وەك بازێ ناحاڵی وا حاڵی دەبن.

لەڕاستیدا لەسەردەمی پێغەمبەر خۆیەوە، هەتا ئێستا خوشكو براو مامو خاڵو برازاو خوشكەزا، چی هی مێردبن، چی هی ژن بن، بەكەسێكی ئەمیندار ناسراونو رێگەی هاموشۆی ئاساییان لێ نەگیراوە، مەگەر بەهۆی ئەو هاموشۆیەوە گومان، یا كێشەیێ دروست بووبێ، ئەویش زۆر بەكەمیو بەدەگمەن، دیارە بڕیاریش بەپێی زۆرینەیەو كەمینە ناكرێ بە پێوەر!).

٣- لەكۆتایی فەرموودەكەوە لەیثی كوڕی سەعد دەفەرموێ: حەمو، واتە: خزمی مێرد، وەك شووبراو وێنەی شووبرا لەخزمانی مێرد، وەك ئامۆزاو ئەمانە.

٤- خزمو كەسوكاری ژنو مێرد، ئەوەی خۆیی بێو دەستنوێژی لە ژنەكە نەشكێ، دروستە دوو بەدوو لەشوێنێكا پێكەوە بژینو بەبێ نەهێڵ هاموشۆیان دروستە، ئەمانەیش وەك باوكو باپیرو كوڕو كوڕەزاو كچەزای مێرد، یا وەك: باوكو باپیرو كوڕو براو مامو خاڵو برازاو خوشكەزای ژن، ئەمانە هی شیریش بن هەمان شتە، خزمی پیاوو ژن ئەمانەی لێ دەرچێ، بە ناخۆیی دەژمێرێنو

دەستنوێژیان لە ژنەکە دەشکێ. ئەوەندە هەیە کەسوکاری مێرد، چی هی مێردی حازری بێ، چی هی مێردی کۆنی مردوو، یا تەڵاقدەر بێ جیاوازی نییەو هەردوولا بەخۆیی دادەنرێن!!

هەروا کوڕەزای مێردو کچەزای مێردیش، با بەرەو خواریش بڕۆن خۆیین بۆ ژنی باپیرەیانو دەستنوێژیان لێی ناشکێ!

١١١٦) جڵەوگیریی لەهاموشۆی ژنێ کە مێردی لەماڵ نەبێ. (٥٦٣٧ - ٥٦٤١)
بَابٌ: النهي عَنْ الدُّخُولِ عَلَى الْمُغِيبَاتِ

١٤٤٠- عَنْ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا): أَنَّ نَفَرًا مِنْ بَنِي هَاشِمٍ دَخَلُوا عَلَى أَسْمَاءَ بِنْتِ عُمَيْسٍ، فَدَخَلَ أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) وَهِيَ تَحْتَهُ يَوْمَئِذٍ، فَرَآهُمْ فَكَرِهَ ذَلِكَ، فَذَكَرَ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَالَ: لَمْ أَرَ إِلاَّ خَيْرًا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَرَّأَهَا مِنْ ذَلِكَ»، ثُمَّ قَامَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى الْمِنْبَرِ فَقَالَ: «لاَ يَدْخُلَنَّ رَجُلٌ بَعْدَ يَوْمِي هَذَا عَلَى مُغِيبَةٍ، إِلاَّ وَمَعَهُ رَجُلٌ أَوِ اثْنَانِ». {الحديث: ٥٦٤١ = ٥٦٣٣ فم = فتح الملهم}:

عەبدوڵڵای کوڕی عەمری کوڕی عاص (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: چەند کەسێ لەبەنی هاشم، بەسەردان دەچن بۆ خزمەتی ئەسمائی کچی عومەیس، کە هاوسەری ئەبوبەکری صەدیق بوو لەوکاتەدا، کاتێ ئەبوبەکر دەچێتەوە بۆ ماڵەوە، دەبینێ ئەو پیاوانە لەوێن، لەماڵی ئەون لەلای ئەسمائی هاوسەری، وەزعەکەی پێ ناخۆش دەبێ، جا ئەمە باس دەکا بۆ حەزرەت (درووودی خودای لەسەر بێ) وە عەرزی دەکا: ئەی پێغەمبەری خودا! لەم لایەنەوە ئەوەی چاکە نەبێ، هیچی ترم نەدیوە، پێغەمبەریش (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (خودای گەورە خۆی ئەو ئافرەتە فرە باشەی بەدوور گرتووە لەشتی واو خۆی پاکانەی بۆیکردووە!).

پاشان پێغەمبەری خودا (درووودی خودای لەسەر بێ) رۆیشتە سەر دوانگەکەو راوەستاو فەرمووی: (لەمڕۆ بەدواوە، با هیچ پیاوێکی بیانی، نەچێ بۆلای ژنێ لە ماڵەوەی، کەمێردەکەی لەماڵ نەبێ، مەگەر پیاوێ، یا دوو پیاوی تری باشی لەگەڵدا بێ).

روونکردنەوە:

ئەسمائی کچی عومەیس (رەزای خودای لێ بێ) هاوەڵێکی مەزنی پێغەمبەرە، بەر لەکۆبوونەوەکانی داری ئەرقەم ئیسلام بووە، لەگەڵ مێردەکەیدا، کە جەعفەری کوڕی ئەبو طالیب بوو، کۆچی کرد بۆ حەبەشە، لەپاش شەهیدبوونی جەعفەری مێردی لەغەزای مۆتەدا، شوویکرد بە ئەبوبەکری صەدیق، لەپاش مەرگی ئەبوبەکری صەدیقیش عەلی کوڕی ئەبو طالیب مارەیکرد، ئیمامی عومەر لەبارەی خەو پەرژێنی خەوەوە پرسیاری لێ دەکرد.

ئەسماء لەمێردی یەکەمی، لە جەعفەری کوڕی ئەبو طالیب، لە خاکی حەبەشە، موحەممەدو عەبدوڵڵاو عەونی لێی بوو، لەمێردی دووەمی لە ئەبوبەکر موحەممەدی بوو، لەمێردی سێیەمی، لە عەلی کوڕی ئەبو طالیب یەحیای بوو. ئەسماء لەدایکەوە خوشکی مەیموونەی هاوسەری پێغەمبەرە. {بڕوانە: تەجرید/٤، لاپەڕە: ٣١٧، ژمارە: ١٥٧٦ = ٤٢٣٠ فتح}.

١١١٧) هەڕەشەکردن لە هاموشۆکردنی پیاوی سەرژنانی بۆلای ژنان.

(٥٦٥٤ - ٥٦٥٥)

بَابٌ: الزَّجْرُ عَنْ دُخُولِ الْمُخَنَّثِينَ عَلَى النِّسَاءِ

١٤٤١- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ يَدْخُلُ عَلَى أَزْوَاجِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُخَنَّثٌ فَكَانُوا يَعُدُّونَهُ مِنْ غَيْرِ أُولِي الإِرْبَةِ، قَالَ: فَدَخَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمًا وَهُوَ عِنْدَ بَعْضِ نِسَائِهِ وَهُوَ يَنْعَتُ امْرَأَةً، قَالَ: إِذَا أَقْبَلَتْ أَقْبَلَتْ بِأَرْبَعٍ، وَإِذَا أَدْبَرَتْ أَدْبَرَتْ بِثَمَانٍ، فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «أَلاَ، أَرَى هَذَا يَعْرِفُ مَا هَا هُنَا، لاَ يَدْخُلَنَّ عَلَيْكُنَّ»، قَالَتْ: فَحَجَبُوهُ.

بَابٌ: إِطْفَاءِ النَّارِ عِنْدَ النَّوْمِ {الحديث: ٥٦٥٥ = ٥٦٤٧ فم. تجريد/٤، رقم: ١٥٩١ = ٤٣٢٤، ٥٢٣٥، ٥٨٨٧}:

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پیاوێکی سەرژنانی هەبوو، هاتوچۆی هاوسەرەکانی پێغەمبەری دەکرد، خەڵکی وایان دانابوو، کە لەوجۆرە پیاوانەیە کە

کاری جووتبوونیان بەژنان نییەو هاموشۆیان بۆلای ژنان دروستە، چونکە بەر ئەم ئایەتە دەکەون، کەوا لەسوورەتی نووردا و دەفەرموێ: {أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُوْلِي الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ - النور/ ٣١}.

راوی فەرمووی: جا رۆژێ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) رۆیشت بۆلای ئوم سەلەمەی هاوسەری، ئەم پیاوە سەر ژنانییەیش لەوێ بوو، بە عەبدوڵلای کوڕی ئومەییەی برای ئوم سەلەمەی گوت: ئەگەر سبەینێ بەپشتی خودا تا ئیفتان رزگار کرد، خۆم کچەکەی غەیلانت نیشان دەدەم، لەدەستی نەدەی، نێچیرێکی قەڵەوە، چۆن شۆخو شەنگو گەرمو نەرمێکە!! لەپێشەوە نەرمو نۆڵەو چوار لۆیە، لەپاشەوە خڕو پڕەو خەپانەو هەشت لۆیە!

پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کە ئەم قسانەی بیست لەم کابرایە، فەرمووی: (ئەدیی من نەمدەزانی کە ئەمە ئەم قسانە دەزانێ کە پەیوەندی بەم جێگە هەستیارانەی ژنانەوە هەیە؟ مەهێڵن کە ئەمە هاموشۆتان بکا). لە تەجریددا دەفەرموێ: لەگێڕانەوەیەکی تاجدا دەفەرموێ: (کە دادەنیشێ خڕو خەپانەو هەر لۆیەو دەنیشێتە سەرلۆ، کە قسە دەکا، دەڵێی شەکر دەشکێنێ، یا بولبولەو دەخوێنێ، بەینی هەردوو رانەکانی وەك خەپلەی هەڵاتە وایە! جا کاتێ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) گوێی لەم قسانەی بوو، فەرمووی: (مەهێڵن ئەمە بێ بۆلاتان!). {تاج/٢، زنجیرە: ٥٦، ژمارە: ٢١٩٦، ج/٤ = چاپی چوارەم}. هەروا لەتەجریددا دەفەرموێ: ئەم بەهرانە لەم فەرموودەیە وەردەگیرێن:

١- ئەم پیاوە سەرژنانییە ناوی هیت بوو، وە دادەنرێ بەصەحابی!

٢- ئەم عەبدوڵلایە کە باوك برای خاتوو ئوم سەلەمە بوو، لە ئازادکردنی مەککەدا، لەگەڵ ئەبو سوفیانا ئیسلام بوون، لەرزگارکردنی مەککەدا، لەغەزای تائیفدا بەتیرێ شەهید بوو.

٣- پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەسەر ئەم جۆرە قسانە هیتی لەمەدینە وەدەرنا، ناردی بۆ (الحمی). نەفیکردنو رەهەنە کردن جۆرێکە لەسزادان.

٤- عەرزی پێغەمبەریان کرد: با فیسارە پیاوی سەرژنانی بکوژین؟ فەرمووی: (خودا رێگەی ئەوەی پێم نەداوە کە نوێژکاران بکوژم!).

لەڕاستیدا ئەم فەرموودەیە، چارەسەری کێشەیەکی گەورەی ئەم سەردەمەمان بۆدەکا، زۆرینەی لاوانو هونەرمەندانو گۆرانیبێژانو موسیقا ژنەکانو چەنەبازەکان لەم بابەتەن، جا کورتو پوخت: (هاوڕێتیو دۆستایەتی ئەم جۆرە مرۆڤە سەر ژنانییانە کارێکی ناباشە، بەڵام جنێو پێدانو غەیبەتو ئازاردانیان بە بەلاشو بەخۆڕایی کارێ ناباشو نادروستەو ئەمانیش هەر بە موسوڵمان دادەنرێن، ئەوەی کە لەسەر ئێمەیە هەوڵی چاکبوونیان بدەین، بەڵام تۆڵەو هەڕەشەو گوڕەشەو ئازاردانیان ئەوە لە ئەستۆی دەوڵەتە، بۆ ئێمە نەهاتووە لەوەدا خۆتێ هەڵقورتێنین، بەڵام ئەوەندە هەیە لەکاتی پێویستدا، وەبۆ رووونکردنەوەی رووی راستی، وەبۆ بەرژەوەندی خاوەن پەیوەندی، وە لەکاتی پرسیارو هەواڵپرسی لە رەفتاری کەسێ، بۆ ئەم مەبەستانەو لەم کاتانەدا، بەڵام شتی وا دروستە، بەمەرجێ، باسی فیسقو خراپیو نەنگەکانی، بۆ مەبەستێ رەوابێ، وەك خوازبێنیو دراوسێتیو هاوڕێتیو هاوبەشێتی لەشتێکا، شتی وا بەر ئەم گوتەیە دەکەوێ: {لاَغَيْبَةَ فِي فَاسِقٍ: غەیبەتی فاسق بەغەیبەت دانانرێ!!}.

٥- لەسەردەمی پێغەمبەردا، سێ مرۆی سەرژنانی (مُخَنَّث) لە مەدینە هەبوون، هیتو ماتیعو هەدم، ئەم سێ زەلامە هاموشۆی ژنانیان دەکرد، پێغەمبەر هیتی رەهەنە کرد بۆ کێوی عەیر، کە کێوێ بوو لەنزیك ذولحولەیفەوە، ئیتر لەوێ مایەوە، هەتا سەردەمی عومەر، زۆر نەداراو بێ دەرەتان بوو، رێگەیان پێ دەدا کە رۆژی هەینی بێ بۆ مەدینە بۆ سواڵو دوایی دەگەڕایەوە بۆ جێگەی خۆی، لەوێ ما هەتا مرد. ئەم سێ کەسە دادەنرێن بە صەحابی، دروست نییە، بەچاوی بێ رێز تەماشا بکرێن.

١١١٨) كوژاندنەوەی ئاگر لەكاتی خەوتندا. (٥٢١٤ - ٥٢٢٦)
بابٌ: إِطفَاءُ النَّارِ عِنْدَ النَّوْمِ

١٤٤٢- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: احْتَرَقَ بَيْتٌ عَلَى أَهْلِهِ بِالْمَدِينَةِ مِنَ اللَّيْلِ، فَلَمَّا حُدِّثَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) بِشَأْنِهِمْ، قَالَ: «إِنَّ هَذِهِ النَّارَ إِنَّمَا هِيَ عَدُوٌّ لَكُمْ، فَإِذَا نِمْتُمْ فَأَطْفِئُوهَا عَنْكُمْ». {الحديث: ٥٢٢٦ = ٥٢١٧ فم. تجريد/٥، رقم: ١٩٧٣ = ٦٢٩٤ فتح البارى. تحفة الأشراف: ٩٠٤٨}:

ئەبو مووسای ئەشعەری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لەمەدینە شەوێ، ماڵێ سووتا بەسەر خاوەنەكەیدا، كە ئەم رووداوەیان عەرزی حەزرەت (دروودی خودای لەسەر بێ) كرد، فەرمووی: (ئاگر دوژمنی ئێوەیە، كە دەخەون لەخۆتانی بكوژێننەوە!). {ریاض/١، زنجیرە: ١٦، ژمارە: ١٦١/٦، لاپەڕە: ١٥٠ - ش} + {ژمارە: ١٣٢٤ تجرید = ٣٢٨٠ فتح الباری = بەرگی/٣، لاپەڕە: ٤٥٢ چاپی یەكەم}.

(پوختەی فەموودەكانی ئەم نامەیە)

١- ئێستا وەك سەردەمی پێغەمبەر نییە، دروستە بە موسوڵمان بگوترێ: (ئەبولقاسم: باوكی قاسم).

٢- سوننەتە ناوی پێغەمبەر بكرێ بەناوی تازە لەدایكبوو بە ئومێدی ئەوە، كە رەفتاری رەفتاری موسوڵمانانە بێ.

٣- ناوی عەبدوڵڵاو عەبدورەحمان خۆشەویسترین ناون لەلای خوا.

٤- سوننەتە لەكاتی ناوناندا، دەست بهێنرێ بەساوەكەداو نزای خێری دینو دنیای بۆ بكرێو دەمی بەخورما، یا بەشیرینی شیرین بكرێو بانگ بدرێ بەگوێی راستیداو قامەت بكرێ بەگوێی چەپیدا.

٥- سوننەتە ناوی پێغەمبەرانو پیاو چاكان بكرێن بەناوی كوڕی ساوا، وە هەروەها سوننەتە ناوی ئافرەتە باشەكان بكرێ بەناوی كچی ساوا، وەك: مەریەمو فاطیمەو عائیشەو ساراو خەدیجە.

٦- سوننەتە ناو بگۆڕدرێ بەناوی خۆشترو باشترو لەبارترو بێ كێشە تر.

٧- سـوننەتە لـەکاتی گوفتوگـۆدا، مـرۆڤ ڕێـزی بەرامبـەر بگـرێو بەخۆشەویستترین ناوو نازناو ناوبرێ، وەك کوڕەکەم، مامە.

٨- هەندێ ناو ناباشو ناپەسەندن، لە فەرموودەکانا دیاری کراون، سوننەتە مرۆڤ خۆی لێیان بپارێزێ.

٩- مافەکانی موسوڵمان لەسەر موسوڵمان زۆرن.

١٠- دانیشتن لەسەر رێ مافی خۆی هەیە، دەبێ ڕەچاو بکرێن.

١١- دەستووری سلاوکردنو مۆڵەتخواستن، لەکاتی سەردانا.

١٢- هەندێ بڕیاری تری تایبەت، کە لەخودی فەرموودەکان وەردەگیرێن.

١٣- کوژاندنەوەی ئاگر لەکاتی خەوتندا سوننەتە، مەگەر لەبەر پێویستیو ناچاری، کارەبایش بەشێکە لەئاگر.

١٤- پێشگیریی لە هاوڕێتیو هاموشۆی پیاوی سەرژنانی.

١٥- ژنێ مێردی لەماڵ نەبێ، یا کەسوکاری نزیکی خۆیی لەگەڵ نەبێ، هاموشۆیێ ببێ بەهۆی دڵپیسی حەرامە.

١٦- لەکاتی ئەگەری دروستبوونی گومانێ، لەنێوانی پیاوو ژنێکا، پێویستە رونکردنەوەی پێویست ئەنجام بدرێ هەتا خەڵك توشی بوختانیو گومانی بەد نەبێ. {بڕوانە: ژمارە: ١٤٣٧}.

١٧- ژن مافی هەیە بۆ کاروبارو پێویستی خۆی لەماڵ دەرچێ، بەمەرجێ سەر نەکێشێ بۆ بەد رەوشتی.

بسم الله الرحمن الرحيم

٤١- نامەی نووشتەو نزاو دووعا

كتابُ الرُّقي

{بڕوانە: رياض الصالحين، بەرگی سێیەم، زنجيرە: ٢٥٠ لە ژمارە: ١٤٦٥٨وە هەتا ژمارە: ١٥٠٢ + تەجريدی بوخاری = مختصر صحيح البخاری، بەرگی پێنجەم، ژمارە: ١٩٧٥ هەتا ژمارە: ١٩٩٦ + التاج الجامعُ لِلْأُصُولِ فِي أحاديث الرسول (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، بەكوردی، بەرگی سێیەم لەزنجيرە: ٧٣وە هەتا زنجيرە: ٨٠ لەژمارە: ٣٠٢٠ وە هەتا ژمارە: ٣٠٦٦}.

١١١٩) نزاو نووشتەكەی جوبرائيل (سلاوی خودای لێ بێ) بۆ پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ)

بَابٌ: فِي رَقِيَةِ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَلَامْ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)

١٤٤٣- عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) أَنَّهَا قَالَتْ: كَانَ إِذَا اشْتَكَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) رَقَاهُ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَلَامْ، قَالَ: بِاسْمِ اللَّهِ يُبْرِيكَ، وَمِنْ كُلِّ دَاءٍ يَشْفِيكَ، وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ، وَشَرِّ كُلِّ ذِي عَيْنٍ. {الحديث: ٥٦٦٣ = ٥٦٥٥ فم}:

عائيشەی هاوسەری پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێو رەزای خودا لەهەموو هاوەڵانو هاوسەرانی بێ) فەرمووی: جاران ئەگەر پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) ئێشێ، ئازارێ، سكاڵایەكی لەدەست نەخۆشی ببوایە، جوبرائيل (دروودو سەلامی خودای مەزنی لەسەربێ) نزای دەكرد بۆیو دەیفەرموو: {بِاسْمِ اللَّهِ يُبْرِيكَ، وَمِنْ كُلِّ دَاءٍ يَشْفِيكَ، وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ، وَشَرِّ كُلِّ ذِيَ عَيْنٍ}:

واتە: بەناوی خودا، خۆی خۆشت دەكاتەوە، وە لەهەموو دەردێ شيفات دەداو، چارەی هەموو نەخۆشينێكت بۆدەكا، وە لەزيانی ئەو حەسوودانەی كە حەسوودی

بەخەڵك دەبەن، پەنات دەدا، وە لەزیانی هەموو چاوپیسانێ بەدوورت دەگرێ!).
{تاج/٣، زنجیرە: ٧٤، ژمارە: ٣٠٣٣ ج/٤}:

١٤٤٤- عَنْ عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ صُهَيْبٍ عَنْ أَبِى نَضْرَةَ عَنْ أَبِى سَعِيدٍ: أَنَّ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَلاَمْ أَتَى النَّبِىَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ اشْتَكَيْتَ؟ فَقَالَ: «نَعَمْ»، قَالَ: بِاسْمِ اللَّهِ أَرْقِيكَ، مِنْ كُلِّ شَىْءٍ يُؤْذِيكَ، مِنْ شَرِّ كُلِّ نَفْسٍ أَوْ عَيْنِ حَاسِدٍ، اللَّهُ يَشْفِيكَ، بِاسْمِ اللَّهِ أَرْقِيكَ. {الحديث: ٥٦٦٤ = ٥٦٥٦ فم}:

عەبدولعەزیزی کوڕی صوهەیب فەرمووی: ئەبو نەضرە فەرمووی: ئەبو سەعیدی خودری (رەزای خودا لەهەموویان بێ) فەرمووی: جوبرائیل (درودی خودای لەسەر بێ) هاتە خزمەتی حەزرەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پێی فەرموو: (ئەی موحەممەد! نەخۆشیت؟ فەرمووی: بەڵێ، نەخۆشم. جوبرائیل فەرمووی پێی: {بِاسْمِ اللَّهِ أَرْقِيكَ، مِنْ كُلِّ شَىْءٍ يُؤْذِيكَ، مِنْ شَرِّ كُلِّ نَفْسٍ أَوْ عَيْنِ حَاسِدٍ، اللَّهُ يَشْفِيكَ، بِاسْمِ اللَّهِ أَرْقِيكَ}:

واتە: بە پیرۆزیی ناوی خودا، نزات بۆدەکەم، کە پەنات بدات لەئێش و ئازاری هەموو شتێ کە ئازارت دەدا، وەبت پارێزێ لەزیانی هەموو کەسێ، وە بێچاوێنی بی لەچاوی پیسی حەسوودا! خودا شیفات دەداو چارەسەری دەردت دەدا، بەپیرۆزیی ناوی خودا دیسان نووشتەو دووعات بۆ دەکەم!). {تاج/٣، زنجیرە: ٧٤، ژمارە: ٣٠٣١ ج/٤}.

روونکردنەوە:

ئەم نزایەی وا لەم دوو فەرموودەیەدا، باشترین وێنەو نموونەن بۆ نزاو نووشتەی یاسایی، واتە: شەرعی. وە بۆ هەموو جۆرە نەخۆشی و ئێش و ئازاری جەستەیی و دەروونی دەست دەدەن، باشتر وایە کە کەسێکی خواناس بیخوێنێ بەسەر خاوەن سکاڵاکەدا. نزاو نووشتەو دووعا لەم بابەتەدا سێ ناون بۆیەك ناوەڕۆك.

١١٢٠) باسی جادوو بازی، جوولەکە جادوو لە پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) دەکەن. (٥٦٦٧ - ٥٦٦٨)

بَابٌ: فِي السِّحْرِ وَسحر اليَهُود لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)

١٤٤٥- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) قَالَتْ: سَحَرَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَهُودِيٌّ مِنْ يَهُودِ بَنِي زُرَيْقٍ، يُقَالُ: لَهُ لَبِيدُ بْنُ الأَعْصَمِ قَالَتْ: حَتَّى كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يُخَيَّلُ إِلَيْهِ أَنَّهُ يَفْعَلُ الشَّيْءَ وَمَا يَفْعَلُهُ، حَتَّى إِذَا كَانَ ذَاتَ يَوْمٍ أَوْ ذَاتَ لَيْلَةٍ، دَعَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، ثُمَّ دَعَا، ثُمَّ دَعَا، ثُمَّ قَالَ: «يَا عَائِشَةُ، أَشَعَرْتِ أَنَّ اللَّهَ أَفْتَانِي فِيمَا اسْتَفْتَيْتُهُ فِيهِ؟ جَاءَنِي رَجُلاَنِ فَقَعَدَ أَحَدُهُمَا عِنْدَ رَأْسِي وَالآخَرُ عِنْدَ رِجْلَيَّ، فَقَالَ الَّذِي عِنْدَ رَأْسِي لِلَّذِي عِنْدَ رِجْلَيَّ، أَوِ الَّذِي عِنْدَ رِجْلَيَّ لِلَّذِي عِنْدَ رَأْسِي: مَا وَجَعُ الرَّجُلِ؟ قَالَ: مَطْبُوبٌ، قَالَ: مَنْ طَبَّهُ؟ قَالَ: لَبِيدُ بْنُ الأَعْصَمِ، قَالَ: فِي أَيِّ شَيْءٍ؟ قَالَ: فِي مُشْطٍ وَمُشَاطَةٍ وَجُبِّ طَلْعَةِ ذَكَرٍ، قَالَ: فَأَيْنَ هُوَ؟ قَالَ: فِي بِئْرِ ذِي أَرْوَانَ»، قَالَتْ: فَأَتَاهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فِي أُنَاسٍ مِنْ أَصْحَابِهِ، ثُمَّ قَالَ: «يَا عَائِشَةُ وَاللَّهِ لَكَأَنَّ مَاءَهَا نُقَاعَةُ الْحِنَّاءِ، وَلَكَأَنَّ نَخْلَهَا رُءُوسُ الشَّيَاطِينِ»، قَالَتْ: فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَلاَ أَخْرَقْتَهُ؟ قَالَ: « لاَ، أَمَّا أَنَا فَقَدْ عَافَانِي اللَّهُ، وَكَرِهْتُ أَنْ أُثِيرَ عَلَى النَّاسِ شَرًّا، فَأَمَرْتُ بِهَا فَدُفِنَتْ». {الحديث: ٥٦٦٧ = ٥٦٥٩ فم. بخاري. طب: ٥٧٦٦. تحفة الأشراف: ١٦٩٨٥}:

عائیشەی هاوسەری پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر پێغەمبەرو رەزای خودا لەهەموو یاران‌و هاوەڵان‌و هاوسەرە پاکیزەکانی بێ) فەرمووی: جوولەکەیەکی بەنی زورەیقی، کە ناوی لەبیدی کوڕی ئەعصەم بوو، جادووی لە پێغەمبەر کردبوو، هەتا هەندێ جار شتی واهەبوو، کە پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) نەیکردبوو، کەچی بەخەیاڵ وایدەزانی کە کردوویەتی!

تا رۆژێکیان، یا شەوێکیان، پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) زۆر زۆر پاڕایەوە لەخودا، کە ئەم وەیەی لەکۆڵ بخا، لەپاشا فەرمووی: ئەی عائیشە! ئاگات لێیە کەخودا هات بەدەنگمەوەو چارەی دەردەکەمی پێ فەرمووم: دوو پیاو هاتن بۆلام، یەکێکیان لەسەرینمەوە دانیشت‌و ئەوی تریان لە پایینمەوە دانیشت، ئەوەیان کە

لەسەرینمەوە بوو گوتی بەوەیان کە لەپایینمەوە بوو، یا فەرمووی: ئەوەیان کە لە پایینمەوە بوو، گوتی بەوەیان کە لەسەرینمەوە بوو: ئازاری ئەم پیاوە چییە؟ گوتی: جادووی لێ کراوە، گوتی: کێ جادووی لێ کردووە؟ گوتی: لەبیدی کوڕی ئەعصەم، گوتی: لەچی؟ گوتی: لەشانەو لە کوڵكو مووی دەمی شانە کە لەکاتی موو داهێنانا بەردەبێتەوە، یا لەناو ددانەکانی شانەکەدا دەمێنێتەوەو لەکیف (قاوغ)ی هێشووی خورمای نێردا، گوتی: جا ئەوە لەکوێیە؟ گوتی: لەناو بیری ذی ئەروان دایە، عائیشە گوتی: جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەگەڵ دەستەیێ لەیارانی خۆیدا، چوون بۆ ئەوێ، لەپاشا کە گەڕایەوە فەرمووی: ئەی عائیشە! بەو خودایە ئاوەکەی دەڵێی لینجاوی خەنەیەو، دارە خورماکانی دەڵێی سەرو گوێلاکی شەیتانن، وا ڕەزا قورسو نالەبارن. گوتم: ئەی پێغەمبەری خودا! ئایا دەریت هێنا لەبیرەکە؟ فەرمووی: (نەء، وەلێ من خودا چاکی کردمەوەو حەزیشم نەکرد کە شەڕ بوروژێنم لەخەڵك، جا لەبەرئەوە دەستوورم دا بیرەکەیان پڕکردەوە). {تاج/٣، زنجیرە: ٥٤، ژمارە: ٢٩٤٩ چاپی چوارەم}.

١١٢١) نوشتە کردن بۆ نەخۆش بەخوێندنی (قُلْ أعُوذُ)وەکان لەگەڵ تەڕایی دەمدا. (٥٦٧١ - ٥٦٨٠)

بَابٌ: الْقِرَاءَة على الْمَرِيضِ بِالْمُعَوِّذَاتِ والنَّفْث

١٤٤٦- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْها) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) إِذَا مَرِضَ أَحَدٌ مِنْ أَهْلِهِ نَفَثَ عَلَيْهِ بِالْمُعَوِّذَاتِ، فَلَمَّا مَرِضَ مَرَضَهُ الَّذِي مَاتَ فِيهِ جَعَلْتُ أَنْفُثُ عَلَيْهِ وَأَمْسَحُهُ بِيَدِ نَفْسِهِ، لأَنَّهَا كَانَتْ أَعْظَمَ بَرَكَةً مِنْ يَدِي. {الحديث: ٥٦٧٨ = ٥٨٧٠ فم. تجريد/٥، رقم: ١٦٢٣ = ٤٤٣٩، ١٦، ٥٠، ٥٧٣٥، ٥٧٥١}:

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: دەستووری پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) وابوو، کاتێ یەکێ لەکەسوکارەکەی خۆی نەخۆش دەکەوت، سووەتی: (قُلْ هُوَ اللّهُ)و سوورەتی: (قُلْ أعُوذُ بِرَبِّ الفَلَق)و (قُلْ أعُوذُ بِرَبِّ النّاسِ)ی بەسەریدا دەخوێندو لەپاشا بە تەڕایی دەمی پفی لێ دەکرد، بەڵام لەو نەخۆشییەدا، کە پێغەمبەر تیادا

مەرگ بوو بەمیوانی، من خۆم سوورەتەکانم بەسەریدا دەخوێندو ئەنجا بە تەڕایی دەمم فووم لێ دەکرد، بەڵام دەستی پێغەمبەر خۆیم هەڵدەگرتو دەمهێنا بەسەر جەستەی پیرۆزیدا، لەبەرئەوەی کەدەستی ئەو گەلێ گەلێ لەدەستی من بەپیتو فەڕو بەرکەتتر بوو). {تاج/٣، زنجیرە: ٧٥، ژمارە: ٣٠٣٧ ج/٤}.

١١٢٢) نووشتەکردن بە پیرۆزیی ناوی خوداو پەناگرتن بەناوی خوداو سیفەتە جوانەکانی خودا (٥٧٠١)

بَابٌ: الرَّقية بِاسْمِ اللَّهِ وَالتَّعْوِيذ

١٤٤٧- عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِى الْعَاصِ الثَّقَفِيِّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّهُ شَكَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) وَجَعًا يَجِدُهُ فِى جَسَدِهِ مُنْذُ أَسْلَمَ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «ضَعْ يَدَكَ عَلَى الَّذِى تَأَلَّمَ مِنْ جَسَدِكَ، وَقُلْ: بِاسْمِ اللَّهِ ثَلاَثًا، وَقُلْ سَبْعَ مَرَّاتٍ: أَعُوذُ بِاللَّهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا أَجِدُ وَأُحَاذِرُ». {الحديث: ٥٧٠١ = ٥٦٩٣ فم. أبو داود. طب: ٣٨٩١. ترمذى. طب: ٢٠٨٠. تحفة الأشراف: ٩٧٧٤}:

عوثمانی کوڕی ئەبولعاصی ئەل-ئەقەفی (ڕەزای خودای لێ بێ) عەرزی پێغەمبەری کرد (دروودی خودای لەسەر بێ) کە ئەوەتی موسوڵمان بووم، ئازارێ لە جەستەمدا پەیدا بووە، پێغەمبەریش (دروودی خودای لەسەر بێ) پێی فەرموو: (دەستت دابنێ لەسەر ئەو شوێنەی جەستەت کە دەئێشێو سێجار بڵێ: (بِاسْمِ اللهِ: بەناوی خودا!) وەحەوت جاریش بڵێ: (أَعُوذُ بِاللَّهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا أَجِدُ وَأُحَاذِرُ): پەنا دەگرم بەخوداو بەتەوانایی ئەو لەزیانی ئەم ئێشو ئازارەی کە هەستی پێ دەکەمو مەترسیم هەیە لێی!)

لە تاجدا دەفەرموێ: گفتەی ئەبو داوودو تەرمەزی بۆ ئەم فەرموودەیە ئاوایە: عوثمان دەفەرموێ: ژانێکم لەگەڵدا بوو، ئەوەندەی نەمابوو کە بمکوژێ، جا چوومە لای پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (حەوت جار دەستی ڕاستت بەسەر جێی ژانەکەدا بهێنەو هەموو جارێ لەگەڵیدا بڵێ: أَعُوذُ بِعِزَّةِ اللَّهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا أَجِدُ: پەنا دەگرم بەگەورەییو دەستەڵاتو تەوانایی خودا لەزیانی ئەم ئێشەی کە هەستی پێ دەکەم).

فەرمووی: کە ئەمەم کرد، ئیتر خودا ئەو ژانەی لەکۆڵ خستم، ئیتر منیش لەوساکەوە، کەسوکارو خەڵکی تریش رادەسپێرم کە لەکاتی هەبوونی ئێش‌و ئازارێ لەجەستەیاندا ئاوابکەن‌و بەم شێوەیە ئەو نزایە بخوێنن). {تاج/٣، زنجیرە: ٧٤، ژمارە: ٣٠٣٢}.

١١٢٣) پەناگرتن بەخودا لەزیانی شەیتانی وەسوەسە لەناو نوێژدا.

(٥٧٠٢ - ٥٧٠٤)

بَابٌ: الْتَعَوِيذ مِنْ شَيْطَانْ الوَسْوَسَةِ فِي الصَّلاَةِ

١٤٤٨- عَنْ أَبِى الْعَلاَءِ: أَنَّ عُثْمَانَ بْنَ أَبِى الْعَاصِ أَتَى النَّبِىَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ الشَّيْطَانَ قَدْ حَالَ بَيْنِى وَبَيْنَ صَلاَتِى وَقِرَاءَتِى يَلْبِسُهَا عَلَىَّ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «ذَاكَ شَيْطَانٌ يُقَالُ: لَهُ خِنْزِبٌ، فَإِذَا أَحْسَسْتَهُ فَتَعَوَّذْ بِاللَّهِ مِنْهُ، وَاتْفِلْ عَلَى يَسَارِكَ ثَلاَثًا»، قَالَ: فَفَعَلْتُ ذَلِكَ، فَأَذْهَبَهُ اللَّهُ عَنِّى. {الحديث: ٥٧٠٢ = ٥٦٩٤ فم}:

ئەبو عەلاء فەرمووی: عوثمانی کوڕی ئەبولعاصی ئەقەفی (رمزای خودای لێ بێ) فەرمووی: چووم بۆ خزمەتی حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) عەرزیم کرد: قوربان! ئەی پێغەمبەری خودا! بەڕاستی شەیتان نوێژەکەمی لێ شێواندووم، خوێندنی ناو نوێژەکەی لێ تێك داوم، نازانم چەند رکات دەکەم، قورئان خوێندنەکەم لێ دەشێوێ، خۆشی‌و لەزەت لە نوێژەکەم وەرناگرم. خۆشەویست (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەوە شەیتانێکە ناوی خەنزەبە، کە هەستت پێی کرد، سێجار ئەعوزو بیللا بکەو پەنا بگرە بەخودا لێی‌و لەلای چەپتەوە سێ تف رۆکە!). فەرمووی: ئیتر وام کرد، خودای گەورەیش وەسوەسەو دڵە راوکێکەی لەکۆڵ خستم). {تاج/١/٢٥٠، زنجیرە: ٧٥، ژمارە: ٤٩٦ چاپی چوارەم}.

روونكردنەوە:

١- خوێندنی ئەم نزایەو تف رۆكردنەكە، نابێ لەناو نوێژەكەدا بێ، یا لەپێش دەست پێكردنیدا، یا لەپاش تەواوكردنی. ئەم فەرموودەیە بەلگەیە لەسەر ئەوە هەركاتێو لەهەر شوێنێ مرۆڤ هەستی بەزیانی شەیتانو وەسوەسەی ئەم مەلعوونە كرد، سوننەتە سێجار (أعُوذُ بِاللّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرجيم) بكا، یا بەهەر سیغەیەكی تر پەنا بگرێ بەخودای گەورە لێیو سێ تف لەلای چەپیەوە رۆبكات، بەلام نابێ لەكاتی تف رۆكردنەكەدا، كێشەیەكی ئەدەبی دروست بكا، وەك ئەوە رووی لەكەسێ بێو كەسەكە واهەست بكا كە تفەكە لەو دەكا، یا لەناو مزگەوتا تفەكە رۆبكا، یا تفەكە بەر شتێكی پاك بكەوێ، وەك ئاوو نانو قاپو شتی وا. لەغایە المأمول شەرحی تاجول ئوصولدا دەفەرموێ: (لەپێش دەست پێكردنی نوێژەكەدا سێجار (أعُوذُ بِاللّه)بكاو سێ تف لەلای چەپیەوە رۆبكا. {تاج/١، ص١٨٤ هامش رقم: ١٠، ط/٤}.

نەوەوی (رەحمەتی خودای لێ بێ) دەفەرموێ: مەبەست لە (رِيق)و (نَفْث)و (تَفْل) لەم جۆرە شوێنانەدا، پفێكی بێ تەرییە، بەلام بەهەر حاڵ، تفیش دەبێ، پفی تەرپش دەبێ. {بڕوانە: شەرحی نەوەوی، بەرگی/١٤، ص٤٠٣، حديث رقم: ٥٦٧٨ شيحا، هەروا بەرگی/١٥، ص١٨. كتاب الرؤيا طبعة ثانية}.

٢- عوثمانی كوڕی ئەبولعاصی ئەل-ثەقەفی (رەزای خودای لێ بێ) هاوەڵێكی ناوداری پێغەمبەرە، كۆمەڵێ فەرموودەی هەیە لە صەحیحی موسلیمدا، هەروا لە (السُّنَن)دا، وەفدەكەی ثەقیف كاتێ هاتن، ئەویشیان لەگەڵدا بوو، ئیسلام بوو، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) كردی بە كارمەندی سەر طائیف، ئەبوبەكرو عومەریش لەوێ هێشتیانەوە، لەپاشا لەساڵی پازدەی كۆچیدا، عومەر كردی بە كارمەندی سەر عومانو بەحرەین، لەپاشا لەبەصرە نیشتەجێ بوو هەتا لەوێ لەسەردەمی جێنشینی موعاوییەدا مەرگ بوو بەمیوانی، هەندێ دەڵێن ساڵی پەنجاو پێنجو هەندێ دەڵێن: ساڵی پەنجاو یەك مردووە!

لەپاش مەرگی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) گەلێ هۆز لە ئیسلام هەلگەڕانەوە، ئەقیفیش ویستیان لە ئیسلام پاشگەز ببنەوە، بەلام عوثمان نەیهێشت پاشگەز ببنەوەو وتارێکی دا بۆیانو فەرمووی: (ئێوە دواترین هۆز بوون کە ئایینی پیرۆزی ئیسلامتان قەبوولکردووە، مەبن بەسووری بەرلەشکرو یەکەم هۆز بن کە لەئیسلام پاشگەز ببنەوە!).

خۆی دەفەرموێ: (کاتێ ئامینەی کچی وەهەب پێغەمبەری بوو، من ئامادەی ئەوکاتە بووم). لەسەر ئەم بنیاتە دەبێ نزیکەی سەدو بیست ساڵ ژیابێ.

١١٢٤) نووشتەی کەسێ گەزەندەو شتی وا پێوەی دابێ بە خوێندنی سوورەتی فاتیحە. (٥٦٩٧ - ٥٧٠٠)

بَابٌ: رُقْيَةُ اللَّدِيغِ بِأُمِّ الْقُرْآنِ

١٤٤٩- عَنْ أَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِىِّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ نَاسًا مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) كَانُوا فى سَفَرٍ، فَمَرُّوا بِحَىِّ مِنْ أَحْيَاءِ الْعَرَبِ، فَاسْتَضَافُوهُمْ، فَلَمْ يُضِيفُوهُمْ، فَقَالُوا لَهُمْ: هَلْ فِيكُمْ رَاقٍ؟ فَإِنَّ سَيِّدَ الْحَىِّ لَدِيغٌ أَوْ مُصَابٌ؟ فَقَالَ رَجُلٌ مِنْهُمْ: نَعَمْ، فَأَتَاهُ فَرَقَاهُ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ فَبَرَأَ الرَّجُلُ، فَأُعْطِىَ قَطِيعًا مِنْ غَنَمٍ، فَأَبَى أَنْ يَقْبَلَهَا، وَقَالَ: حَتَّى أَذْكُرَ ذَلِكَ لِلنَّبِىِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَأَتَى النَّبِىَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَذَكَرَ ذَلِكَ لَهُ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَاللَّهِ مَا رَقَيْتُ إِلاَّ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ، فَتَبَسَّمَ وَقَالَ: «وَمَا أَدْرَاكَ أَنَّهَا رُقْيَةٌ»؟ ثُمَّ قَالَ: «خُذُوا مِنْهُمْ، وَاضْرِبُوا لِى بِسَهْمٍ مَعَكُمْ». {الحديث: ٥٦٩٧ = ٥٦٨٩ فم = فتح الملهم. تجريد/٣، رقم: ١٠٠٦ = ٢٢٧٦، ٥٠٠٧، ٥٧٣٦، ٥٧٤٩}:

ئەم فەرموودەیە لە تەجریدی بوخاریو تاجول ئوصولدا ئاوایە، دەیکەین بە راڤەی ئەم فەرموودەیەی ئێرەی موسلیم:

ئەبو سەعیدی خودری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: دەستەیێ لەیارانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بووین، چووین بۆ سەفەرێ، رۆیشتین تالای خێڵی عەرەبدا، لاماندا، ویستمان کە بەمیوان قەبووڵمان بکەن، بەلام خێڵەکە رازی نابنو دایان

نەکردینو میوانداریيان پێ نەکردین، جا ئاغای خێڵەکە شت پێوەی دەدا، وە بەزۆر شت هەوڵی لەگەڵ دەدەن، بەڵام سوودی نابێ بۆی تا هەندێکیان دەڵێن: بۆناچن بۆناو ئەم کاروانییە، کە لێرەدا لایان داوە، سا بەشکوو چارەیێ لەلای کەسێکیان هەبێ.

جا دەڕۆن بۆلایانو دەڵێن: سەرخێڵەکەمان شت پێوەی داوەو بەزۆر شت هەوڵمان لەگەڵی داوە، بەڵام سوودی نییە بۆی، ئایا لەلای کەسێ لەئێوە چارەیێ، چارەسەرێ نییە؟ یەکێکیان (کە ئیمامی نەوەوی دەفەرموێ: ئەبو مووسا خۆی بووە) دەڵێ: با، بەخودا من نووشتەی گەزندە دەکەم، بەڵام بەخودا چونکە ئێمە داوای میوانداریمان لێتان کرد، کەچی ئێوە داتان نەکردینو رازی نەبوون، منیش دووعاتان بۆ ناکەم، هەتا سەرقەڵەمانە یێکمان بۆ بڕیار نەدەن.

ئینجا رێەکەون لەسەر بڕکەیێ پەز، ئیتر ئەبو مووسایش لەگەڵیان دەچێ بۆلای سەرخێڵەکەیانو لەوێ سووەتی (الحمد لله رَبِّ العَالَمِينَ) بەسەریا دەخوێنێو بەتەڕایی دەمی کەمێ تفی لێ دەدا، وە هەتا حەوت جار ئەمە دووبارە دەکاتەوە، هەموو جارێ لەپێشا فاتیحە دەخوێنێ، وە ئەنجا بەتەڕایی دەمی پفی لێ دەکا، ئیتر شتپێوە دراوەکە وەك وشترێ لەپەت بەربێ، دەستو پای کرایەوەو هەستاو کەوتە گەڕو رۆیشتنو یەك دەنك پەلە قاژێو پەلە فرتێو پەلە پرووسکێی نەما.

فەرمووی: ئیتر ئەو سەر قەڵەمانەی کە لەسەری پێك هاتبووین بەتەواوی دایان پێمان.

جا هەندێ کەسیان گوتیان: با بەشی بکەین لەناو خۆمانا، بەڵام دووعا خوێنەکە فەرمووی: دابەشەی مەکەن تا دەچینەوە لای پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ)و راستی رووداوەکەی عەرز دەکەین، هەتا بزانین ئەو فەرمانی بەچییە پێمان، جا کەهاتنەوە لای پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ)و ئەمەیان بۆیگێڕایەوە، فەرمووی: (چۆنت زانی کە ئەوە دووعایە؟!). فەرمووی: (شتێ راست بوو خودا خستیە ناو دڵمەوە).

فەرمووی: (شتێ باشتان کردووە، دەی دابەشی بکەنو پشکێکیش بۆمن دابنێن لەگەڵ خۆتاندا، هەتا بەتەواوی دڵنیابن لە دروستی کارەکەتانو لە حەڵاڵی سەر قەڵەمانەکەتانو لەوکرێیەی کە وەرتان گرتووە).

جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەپاش دابەشکردنەکە دیسانەوە رەزامەندی خۆی دەربڕییەوە بەزەردە خەنەیی!).

لە گێڕانەوەیەکی تاجا: (هەندێ کەسیان ئەمەیان بەدڵ نەبوو، وە دەیانگوت: تۆ ئەی ئەبو مووسا! لەسەر نامەی خودا کرێت وەرگرتووە، تا کاتێ هاتینەوە بۆ مەدینە، گوتیان: ئەی پێغەمبەری خودا! ئەبو مووسا لەسەر قورئانی نامەی خودا کرێی وەرگرتووە؟ ئەویش (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (رەواترین شت کە کرێی لەسەر وەربگرن قورئانی پیرۆزە، کە نامەی خودای گەورەیە)ز {تاج/٣، زنجیرە: ٧٥، ژمارە: ٣٠٣٩ چاپی چوارەم} + {تاج/٣، زنجیرە: ٧٥، ژمارە: ٣٠٤٠ ج/٤ = چاپی چوارەم}.

١١٢٥) نووشتە کردن بۆ دەمبەستی هەموو جانەوەرێکی زەهردار.

(٥٦٨١ - ٥٦٩٦)

بَابٌ: الرُّقْيَةِ مِنْ كُلِّ ذِي حُمَةٍ

١٤٥٠- عَنْ الأَسْوَدِ قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) عَنِ الرُّقْيَةِ؟ فَقَالَتْ : رَخَّصَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) لأَهْلِ بَيْتٍ مِنَ الأَنْصَارِ فِي الرُّقْيَةِ مِنْ كُلِّ ذِي حُمَةٍ. {الحديث: ٥٦٨١ = ٥٦٧٣ فم. تجريد/٥، رقم: ١٨٨٣ = ٥٧٤١. تحفة الأشراف: ١٦٠١١}:

ئەلئەسوەد فەرمووی: پرسیم لە عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) لەبارەی نووشتەو چاوەزارەوە؟ فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) مۆڵەتی دا بەماڵێ ئەنصاری کە نووشتەو چاوەزارو دەمبەست بکەن بۆ هەموو جانەوەرێکی زەهردار، وەك مارو دووپشكو زەردەواڵەو هەموو چزووداروو ژەهرداریکی تر).

١١٢٦) نووشتەی مێکووتە. (٥٦٨١ - ٥٦٩٦)

بَابٌ: فِي الرُّقْيَةِ مِنَ النَّمْلَةِ

١٤٥١- عَنْ أَنَسِ بن مالك (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: رَخَّصَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فِي الرُّقْيَةِ مِنَ الْعَيْنِ، وَالْحُمَةِ، وَالنَّمْلَةِ. {الحديث: ٥٦٨٨ = ٥٦٨٠ فم}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ڕێگەی ئێمەی داوە کە چاوەزارو دەمبەستی مارو دووپشك و جڕو جانەوەری زەهردارو ژەهردارو نووشتەو نزای نەخۆشی مێکوتە بکەین). {تاج/٣، زنجیرە: ٧٣، ژمارە: ٣٠٢٥ ج/٤}.

١١٢٧) نووشتەی دووپشك. (٥٦٨١ - ٥٦٩٦)

بَابٌ: فِي الرُّقْيَةِ مِنَ الْعَقْرَبِ

١٤٥٢- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) عَنِ الرُّقَى؟ فَجَاءَ آلُ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهُ كَانَتْ عِنْدَنَا رُقْيَةٌ، نَرْقِي بِهَا مِنَ الْعَقْرَبِ وَإِنَّكَ نَهَيْتَ عَنِ الرُّقَى، قَالَ: فَعَرَضُوهَا عَلَيْهِ، فَقَالَ: «مَا أَرَى بَأْسًا، مَنِ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَنْفَعَ أَخَاهُ فَلْيَنْفَعْهُ». {الحديث: ٥٦٩٥ = ٥٦٨٧ فم}:

جابیر (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) جڵەوگیریی کرد لەنووشتە کردن، خزمانی عەمری کوڕی حەزم هاتن بۆ خزمەتی حەزرەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) گوتیان: ئەی پێغەمبەری خودا! ئێمە لەمەوپێش نووشتەمان دەکرد، نووشتەی دووپشکمان دەکرد، بەڵام ئێستا تۆ جڵەوگیریی لەنووشتە کردن دەکەی، سەبارەت بەئێمە فەرمانت بەچییە؟ خۆشەویست (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەو نووشتەو دووعایانەی کە دەیانکەن، کامانەن نیشانمیان بدەن).

ئەوانیش نووشتەو دووعاکانی خۆیان خوێندەوە بۆ پێغەمبەرو عەرزیان کرد کەچینو چی نین. ئەویش (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (لەم نووشتانەی ئێوەدا شتێ

خـراپ نـابینـم، بەشـێوەی گشـتیتش وەك دەسـتوورێکی دامـەزراو: هـەر کەسـێکتان دەتوانێ، بەهەر شـێوەیێ بـێ، بـەهۆی نووشـتەوە بـێ، یـا بـەهۆی شـتێکی ترەوەبـێ، باسـوود بـە برادەرێکـی خـۆی بگەیـەنێ، بـا درێغـی لێ نـەکا). {تـاج/٣، زنجیرە: ٧٣، ژمارە: ٣٠٢٠، ٣٠٢١، ٣٠٢٢، ٣٠٢٣، ٣٠٢٤}.

١٤٥٣- عَنْ أَبِی هُرَیْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّهُ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَی النَّبِیِّ (صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَمَ) فَقَالَ: یَا رَسُولَ اللَّهِ مَا لَقِیتُ مِنْ عَقْرَبٍ لَدَغَتْنِی الْبَارِحَةَ، قَالَ: «أَمَا لَوْ قُلْتَ حِینَ أَمْسَیْتَ: أَعُوذُ بِکَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ، لَمْ تَضُرُّكَ». {الحدیث: ٦٨١٨}.

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پیاوێ هاتە خزمەتی حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) عەرزیکرد: ئەی پێغەمبەری خودا! ئەم شەو دووپشکێ پێمەوەیدا، تا بەیانی خەوم لێ نەکەوت. فەرمووی: (ئەدیی ئەگەر لەکاتی ئێوارەدا بتگوتبایە: {أَعُوذُ بِکَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ}: پەنا دەگرم بە وشە تەواوەکانی خودا لەزیانو وەزەنی ئەوەی کەخودا خۆی دروستی کردووە، ئەگەر ئەم نزایەت سەر لەئێواری، بخوێندبایێ، مەگەر حەزی خودای لەسەر بوایە، دەنا ئەو دووپشکە زیانی نەدەبوو بۆت). {تاج/٣، زنجیرە: ٧٤، ژمارە: ٣٠٣٥} + {تاج/٣، زنجیرە: ٧٤، ژمارە: ٣٠٣٣ چ/٤}.

١١٢٨) چاوێنی ڕاستەو بۆی هەیە. (٥٦٦٣ - ٥٦٦٦)

بَابٌ: الْعَیْنُ حَقٌّ وَإِذَا اسْتُغْسِلْتُمْ فَاغْسِلُوا

١٤٥٤- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) عَنِ النَّبِیِّ (صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «الْعَیْنُ حَقٌّ، وَلَوْ کَانَ شَیْءٌ سَابَقَ الْقَدَرَ سَبَقَتْهُ الْعَیْنُ، وَإِذَا اسْتُغْسِلْتُمْ فَاغْسِلُوا». {الحدیث: ٥٦٦٦ — ٥٦٥٨ فم}:

ئیبنو عەبباس (رەزای خودایان لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (چاوێنیی چاوی پیس ڕاستەو هەیەو کاریگەری هەیە، گریمان شتێ

وابووایـه کەدەسـت پێشـکەریی لـه چارەنووسـی خـودایی بکردایـه، چـاوی پـیس دەستپێشکەریی لێ دەکردو دەیئەنگاوت، چونکه چاوی پیس ئەوەندە کاریگـەرە، جا ئەگەر دنیابوو، کەسێ بوو بەچاوتانەوەو داوایان لێ کردن که خۆتان بشۆرن بۆیـان، ئەوە خۆتان بشۆرنو ئاوەکه له شـتێکا کۆبکەنـەوەو لەپاشـا ئـاوی خۆشـۆردنەکەتان بکـەن بەسـەر ئەوکەسـەدا کـەبووە بەچـاوتانەوە، تـا خـودا شـیفای بـدا). {تـاج/٣، زنجیرە: ٦٦، ژمارە: ٢٩٩٩}.

روونکردنەوە:

لـه تاجـدا دەفـەرموێ: دەسـتووری ئـەم خۆشـۆردنەیش ئاوایـه: بـەپێی ئـەم فەرموودەیەی دواوە، که ئەحمەدو نەسائیو ئیبنو حـەببان (رەحمـەتی خودایـان لێ بێ) گێڕاویانەتەوە:

(چـاو پیسـەکه دەموچـاویو هـەردوو دەسـتی هـەتا هـەردوو ئانیشـکیو لەشـی لەناوکی بەرەو خوار، تا خوارەوە دەشۆرێو ئەو ئاوە چۆڕاوەیه دەکەنـە قاپێکـەوەو دەیکەن بەسەر سەرو پشتی ئەو کەسەدا کەبووە بەچاویەوە، پاشـان قاپەکـه دەمـەو نخوون دەکەنەوە، ئـیتر بـه فـەرمانی خـودا چـاوێنیی بەچـاوەبووەکه خـۆشو چـاك دەبێتەوە. {بڕوانه: تاج/٣، زنجیرە: ٦٦، ژمارە: ٣٠٠٠}.

١١٢٩) نووشتەی بەچاوەبوون، واتە: چاوەزار. (٥٦٨١ - ٥٦٩٦)

بَابٌ: فِی الرُّقْیَةِ مِنَ الْعَیْنِ

١٤٥٥- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْها) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَأْمُرُنِى أَنْ أَسْتَرْقِىَ مِنَ الْعَيْنِ. {الحديث: ٥٦٨٦ = ٥٦٧٨ فم. تجريـد/٥، لاپـەڕە: ١٧٦، رقم: ١٨٨١ = ٥٧٣٨ فتح الباری. تحفة الأشراف: ١٦١٩٩}:

عائیشەی هاوسەری پێغەمبەر (درودی خودا لەسەر پێغەمبەرو لەسەر هەموو هاوەڵو هاوسەرەکانی بـێ) فـەرمووی: جـاران پێغەمبـەر (درودی خودای لەسەر بێ) فـەرمانی

پێم دەکرد، کەداوا لەکەسی شارەزا بکەم کە چاوەزاری چاوێنی بکا، بۆ کەسێ کەبووە بەچاوەوە).

١٤٥٦- عَنْ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: رَخَّصَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) لآلِ حَزْمٍ فِي رُقْيَةِ الْحَيَّةِ، وَقَالَ: لأَسْمَاءَ بِنْتِ عُمَيْسٍ: «مَا لِي أَرَى أَجْسَامَ بَنِي أَخِي ضَارِعَةً تُصِيبُهُمُ الْحَاجَةُ»؟ قَالَتْ: لاَ، وَلَكِنِ الْعَيْنُ تُسْرِعُ إِلَيْهِمْ، قَالَ: «ارْقِيهِمْ»، قَالَتْ: فَعَرَضْتُ عَلَيْهِ، فَقَالَ: «ارْقِيهِمْ». {الحديث: ٥٦٩٠ = ٥٦٨٢ فم}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) مۆڵەتی دا بە خانەوادەی حەزم کە نووشتەو دەمبەستی ماربکەن. وە فەرمووشی بە ئەسمائی کچی عومەیس، کە هاوسەری جەعفەری کوڕی ئەبو تالیب بوو، کەبرای ئیمامی عەلی بوو، ئامۆزای پێغەمبەر بوو، پێی فەرموو (درودی خودای لەسەر بێ): (ئەی ئەسماء! ئەی دایکی منالەکانی جەعفەری کوڕی ئەبو تالیب! ئەوە بۆچی دەبینم لەشی برازاکانم، واتە: کوڕەکانی جەعفەری ئامۆزام، لەڕو لاوازو پووکاوەن، ئایا لەبەرئەوەیە کە برسییانەو پێویستیان بە خۆراکە؟).

ئەسماء فەرمووی: (نەء، لەبەرئەوە نییە، بەڵام منالەکانی جەعفەر بەرچاوینو زوو زوو دەبن بەچاوەوە، هی ئەوەیە). فەرمووی: (دەی چاوەزاریان بۆ بکە، ئەسماء فەرمووی: جا دووعاو وشەکانی نووشتووەکەم عەرزی پێغەمبەر کرد، ئەویش رەزای لەسەر دەربڕینو فەرمووی: (دەی بەم نزاو نووشتەو وشانە چاوەزاریان بۆ بکە، من رەزام لەسەریەتی!). {تاج/٣، زنجیرە: ٦٦، ژمارە: ٣٠٠٢}. بڕوانە: ژمارە: (١٤٤٠) بۆ ژینامەی ئەسمائی کچی عومەیس.

١١٣٠) نووشتووی بەچاوەوە بوون. (٥٦٨١ - ٥٦٩٦)

بَابٌ: فِي الرُّقْيَةِ مِنَ نَظْرَةٍ

١٤٥٧- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) زَوْجِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: لِجَارِيَةٍ فِي بَيْتِ أُمِّ سَلَمَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ

عَلَيْهِ وَسَلَمَ) رَأى بِوَجْهِهَا سَفْعَةً، فَقَالَ: «بِهَا نَظْرَةٌ، فَاسْتَرْقُوا لَهَا»، يَعْنِي بِوَجْهِهَا صُفْرَةً. {الحديث: ٥٦٨٩ = ٥٦٨١ فم. تجريد/٥، رقم: ١٨٨٢ = ٥٧٣٩ فتح الباري. تحفة الأشراف: ١٨٢٦٦}:

ئوم سەلەمەی هاوسەری پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر پێغەمبەرو رەزای خودا لەهەموو هاوەڵو هاوسەرەکانی بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەماڵی من بوو، کچۆڵەیەکی بینی پڵێ بەدەمو چاویەوە بوو، فەرمووی: (ئەمە بووە بەچاوەوە، چاوەزاری بۆ بکەن!) واتە پڵێکی زەرد بە رووییەوە بوو، وەك خەرکانە. {تاج/٣، زنجيره: ٦٦، ژماره: ٣٠٠١ ج/٤}.

١١٣١) نووشتەکردن بە خۆڵی زەوی. (٥٦٨١ - ٥٦٩٦)
بَابٌ: الرُّقْيَةِ بِتُرْبَةِ الأَرْضِ

١٤٥٨- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْها) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) كَانَ إِذَا اشْتَكَى الإِنْسَانُ الشَّيْءَ مِنْهُ أَوْ كَانَتْ بِهِ قَرْحَةٌ أَوْ جَرْحٌ، قَالَ: النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) بِإِصْبَعِهِ هَكَذَا، وَوَضَعَ سُفْيَانُ سَبَّابَتَهُ بِالأَرْضِ، ثُمَّ رَفَعَهَا: «بِاسْمِ اللَّهِ تُرْبَةُ أَرْضِنَا بِرِيقَةِ بَعْضِنَا، لِيُشْفَى بِهِ سَقِيمُنَا بِإِذْنِ رَبِّنَا»، قَالَ ابْنُ أَبِي شَيْبَةَ: «يُشْفَى»، وَقَالَ زُهَيْرٌ: «لِيُشْفَى سَقِيمُنَا». {الحديث: ٥٦٨٣ = ٥٦٧٥ فم. تجريد/٥، رقم: ١٨٨٤ = ٥٧٤٥، ٥٧٤٦ فتح الباري. أبو داود. طبّ: ٣٨٩٥. ابن ماجة. طبّ: ٣٥٢١. تحفة الأشراف: ١٧٩٠٦}:

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ئەگەر کەسێ ئێشێ، ئازارێ لە لەشیا بوایە، یاخود برینێ، یا زامێکی پێوە بوایە، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) پەنجەی شایەتمانی خۆی بەتفی خۆی تەڕ دەکردو دەینایە سەر خاك و پەنجەی تۆزێ خۆڵی پێوە دەلکا، ئەوجا پەنجەی بە خۆڵو تەڕاییەکەی دەمیەوە دەهێنا بەسەر شوێنی ئازارەکەداو لەوکاتەدا ئەم نزایەی دەخوێندو دەیفەرموو: {بِاسْمِ اللَّهِ، تُرْبَةُ أَرْضِنَا، بِرِيقَةِ بَعْضِنَا، لِيُشْفَى بِهِ سَقِيمُنَا، بِإِذْنِ رَبِّنَا}:

واتە: بە پیرۆزیی ناوی خودای گەورە، دۆعاو نزاو نووشتەت بۆدەکەم، ئەمە خاکی زەوی خۆمانە، لەگەڵ تەڕاییی دەمی موسوڵمانێ لەخۆمانە، بەفەرمانی پەروەردگارمان، دەبێ بەچارەو دەرمان بۆ نەخۆشمان!).

ئەم فەرموودەیە ئیمامی مُوسلیم لەسێ مامۆستای خۆیەوە دەیگێڕێتەوە، کە ئەبوبەکری کوڕی ئەبو شەیبەو زوهەیری کوڕی حەربو ئیبنو ئەبی عومەرە، هەرکەسێ لەم سێ مامۆستایە رستەی کۆتاییان بەشێوەیێ گێڕاوەتەوە، کەمێ جیایە لەوی تریان، ئیبنو ئەبی عومەر ئاوای دەگێڕێتەوە: (لِيُشْفَى بِهِ سَقِيمُنَا). ئیبنو ئەبی شەیبە ئاوای دەگێڕێتەوە: (يُشْفَى بِهِ سَقِيمُنَا) واتە: بەبێ لامی ئەمرەکە، زوهەیریش ئاوا: (لِيُشْفَى سَقِيمُنَا) واتە: بەبێ (بِهِ). گەرچی ئەم سێ لەفزە، لەدەقی عەرەبییەکەدا، رۆڵ دەبینن‌و لەواتادا کاریگەرییان هەیە، بەڵام لە کوردییەکەدا مەئالی هەرسێکیان ئەوەیە کە نووسراوە.

١٤٥٩- عَنْ خَوْلَةَ بِنْتَ حَكِيمٍ السُّلَمِيَّةَ تَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَقُولُ: «مَنْ نَزَلَ مَنْزِلاً، ثُمَّ قَالَ: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ، لَمْ يَضُرُّهُ شَيْءٌ حَتَّى يَرْتَحِلَ مِنْ مَنْزِلِهِ ذَلِكَ». {الحديث: ٦٨١٧}.

خەولەی کچی حەکیمی ئەل-سولەمییە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: (هەرکەسێ کاتێ دەچێتە جێگەیێ، یا دەچیتە هەوارێ نوێ بڵێ: {أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ}: پەنا دەگرم بە پیرۆزیی وشە تەواوەکانی خودا، لەشەڕی هەموو دروسکراوانی خودا). هەرکەسێ لەم کاتەدا ئەم نزایە بخوێنێ، ئیتر هیچ شتێ زیانی پێ ناگەیەنێ، هەتا لەو شوێن‌و هەوارە دەگوێزێتەوە).

روونکردنەوە:

خەولەی کچی حەکیم، هاوەڵی پێغەمبەرە، هاوسەری عوثمانی کوڕی مەظعوون بوو، ئافرەتێکی فریشتە ئاسا، زۆر خودا پەرست بوو، هەمیشە بەرۆژ بەڕۆژوو بوو، بەشەویش سەرگەرمی شەو نوێژ بوو.

١١٣٢) لەکاتی نەخۆشی و ئازارا، پیاو نووشتە دەکا بۆ کەسوکاری.

(٥٦٧١ - ٥٦٨٠)

بَابٌ: رُقْيَةُ الرَّجُلِ أَهْلَهُ إِذَا اشْتَكَوا

١٤٦٠- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْها) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا اشْتَكَى مِنَّا إِنْسَانٌ مَسَحَهُ بِيَمِينِهِ ثُمَّ قَالَ: «أَذْهِبِ الْبَاسَ، رَبَّ النَّاسِ، وَاشْفِ أَنْتَ الشَّافِي، لاَ شِفَاءَ إِلاَّ شِفَاؤُكَ، شِفَاءً لاَ يُغَادِرُ سَقَمًا»، فَلَمَّا مَرِضَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَثَقُلَ أَخَذْتُ بِيَدِهِ، لأَصْنَعَ بِهِ نَحْوَ مَا كَانَ يَصْنَعُ، فَانْتَزَعَ يَدَهُ مِنْ يَدِي، ثُمَّ قَالَ: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي، وَاجْعَلْنِي مَعَ الرَّفِيقِ الأَعْلَى»، قَالَتْ: فَذَهَبْتُ أَنْظُرُ، فَإِذَا هُوَ قَدْ قَضَى. {الحديث: ٥٦٧١ = ٥٦٦٣ فم. تجريد/٥، رقم: ١٨٦٩ = ٥٦٧٥، ٥٧٤٣، ٥٧٤٤، ٥٧٥٠}:

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: دەستووری پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) وابوو، کاتێ کەسێ لەئێمە ئازارێکی ببوایە، دەستی راستی دەهێنا بەسەر شوێنی ئازارەکەداو دەیفەرموو: (أَذْهِبِ الْبَاسَ، رَبَّ النَّاسِ، وَاشْفِ أَنْتَ الشَّافِي، لاَ شِفَاءَ إِلاَّ شِفَاؤُكَ، شِفَاءً لاَ يُغَادِرُ سَقَمًا):

واتە: ئەی خودای من! ئەی پەروەردگاری هەرچی ئادەمیزادە! ئەی لابەری ئێش و ئازار! شیفای بدەو خۆش و چاکی بکەرەوە، شیفادەری بەڕاستی هەر خۆتیت و خۆشبوونەوە هەر بەدەستی تۆیە، بێجگە لەتۆ شیفادەری تر نییە، ئەگەر خواستی تۆی لەسەر نەبێ، دەرمان و نوشتی پارە ناکا، شیفایەکی تەواوی وا کەهیچ دەردێ نەهێڵێ!).

جا کاتێ پێغەمبەر خۆی نەخۆش کەوت و دەردەکەی گران بوو، دەستیم گرت تالەسەر شێوەی جارانی خۆی ئەو دۆعایەی بۆ بکەم کە ئەو جاران کاتێ نەخۆش دەبووین دەیکرد بۆ ئێمە، کەچی دەستی خۆی لەدەستم راپسکاند، لەپاشا فەرمووی: (اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي، وَاجْعَلْنِي مَعَ الرَّفِيقِ الأَعْلَى): خودایە! لێم خۆشبە و شادم کە بەدیداری هاوڕێی هەرە پایە بڵندو بمبەرەوە بۆناو یارانی ئەنجومەنی باڵا (مەلەئولئەعلا) کەوان لەپەنای خۆتا).

عائیشه فەرمووی: ئیتر کە سەرنجمدا روانیم واگیانی پاکی سپاردو فەرمانی هەقی بەجێ هێنا. {تاج/٣، زنجیرە: ٧٤، ژمارە: ٣٠٢٨} + {تاج/٣، زنجیرە: ٧٥، ژمارە: ٣٠٣٧}.

١٤٦١- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْها): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) كَانَ يَرْقِي بِهَذِهِ الرُّقْيَةِ: «أَذْهِبِ الْبَاسَ، رَبَّ النَّاسِ، بِيَدِكَ الشِّفَاءُ، لاَ كَاشِفَ لَهُ إِلاَّ أَنْتَ». {الحديث: ٥٦٧٦ = ٥٦٦٨ فم}:

عائیشه (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: جاران پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) بەم دۆعایە نووشتەی دەکرد:(أَذْهِبِ الْبَاسَ، رَبَّ النَّاسِ، بِيَدِكَ الشِّفَاءُ، لاَ كَاشِفَ لَهُ إِلاَّ أَنْتَ):

واتە: ئەی خودایە! ئەم ئازارە بەرەوە بۆلای خۆت، ئەی پەروەردگاری کۆمەڵەی ئادەمیزادەکان! چارەو چارەسەرو خۆشبوونەوە هەر بەدەستی تۆیە، لابەری ئەم ئێشو ئازارە تەنیا هەر تۆیو بەس).

-١١٣٣

بَابٌ: لاَ بَأْسَ بِالرُّقَى مَا لَمْ يَكُنْ فِيهِ شِرْكٌ

١٤٦٢- عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ الأَشْجَعِيِّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا نَرْقِي فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ! كَيْفَ تَرَى فِي ذَلِكَ؟ فَقَالَ: «اعْرِضُوا عَلَيَّ رُقَاكُمْ، لاَ بَأْسَ بِالرُّقَى، مَا لَمْ يَكُنْ فِيهِ شِرْكٌ». {الحديث: ٥٦٩٦ = ٥٦٨٨ فم}:

عەوفی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: جاران لەسەردەمی نەزانیدا، واتە لەسەردەمی نەفامیو جاهیلییەتدا، دۆعاو نووشتەمان دەکرد، جا عەرزی پێغەمبەرمان کرد (دروودی خودای لەسەر بێ) ئەی پێغەمبەری خودا! بۆ ئەم بابەتە تۆچی دەفەرمووی؟ فەرمووی: (ئەو نووشتەو دۆعایانەی دەیانکەن کامانەن، نیشانمیان بدەن، هەر دۆعاو نووشتەیێ قسەو باسی شیرکو بتپەرستی تیانەبێو بۆنی فرەخوایی لێ نەیێ قەیدی نییە). {تاج/٣، زنجیرە: ٧٣، ژمارە: ٣٠٢٠ ج/٤ = چاپی چوارەم}.

پوختەی نامەی نزاو نووشتە

یەکەم:

أ/ لە تەجریدی بوخاریدا، کە ناوداره بـه (مختصـر صحیح البخاری) بابـەتێکم نووسیوه، لەکۆتایی فەرموودەی ژماره: ١٠٠٦وه، ئەگەر تەماشای بفـەرموون جێگـەی خۆیەتی.

جا والێرەدا بۆ تەواوکەری ئەو بابەتە ئەم فائیدەیە لەهـەمان سەرچاوەوه، کـه پەڕاوی (بَيْنَ يَدَى كِتَابِ الله)یە، لەپاش بەکوردی کردنی، بەکورتیو پـوختی راگـوێز دەکەم، ئومێدەکەم کە خودای گەورە بیکا بە سەرچاوەی قەبوولی نزای نزاکاران:

١/ دەستوورەکانی نزاو نووشتەو دووعا:

١- رووکردنە رووگە.

٢- لەشی پاك بێ.

٣- دەستی بەدەستنوێژەوه بێ.

٤- جلو بەرگی پاك بێ.

٥- هەردوو دەستی بەپاکی هەتا ئاستی هەردوو سەرشـانی هـەڵبڕێ، وەك کەسـێ لەئاودا نوقم بووبێو دەست درێژبکا بۆلای خودا لێـی بپارێتـەوه، کـه رزگـاری بکـاو نەهێڵێ بخنکێ.

٦- نزاو یادو زیکردو دووعاو نووشتەکە بەنهێنی بێ، مەگەر هۆیـەك هـەبێ بـۆ دەنگ هەڵبڕین، وەك ئەوه کۆمەڵێ لەدوا ئەوەوه هەمان زیکر، یـا هـەمان پارانـەوەو نزابکەن، لەکاتی وادا واباشه بەدەنگی بەرزبێ.

٧- لەسەرەتاوه بە حەمدو سوپاسو ستایشی خودا دەسـت پـێ بکـا، وەك گـوتنی زیکری (الباقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ) کە ئەمەیە: (سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلاَ إِلَـهَ إِلاَّ اللَّـهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ). وەهەروەها بە صەلاوات لەسەر پێغەمبەر، لەپاش سوپاسی خودا، دەست پێ بکا.

٨- كۆتايى نزاو پاڕانەوەكەيش بە سوپاسى خوداو صەلاوات لەسەر پێغەمبەر كۆتايى بێت.

٩- لەدوا دواييدا بلێ (ئامين).

١٠) زۆر وڕك بگرێ لەكاتىَ نزاكردنەكەدا، بەكولى دڵ بپاڕێتەوە.

١١) دڵى لاى نزاو پاڕانەوەكەى بێ.

١٢) بەرى دەستى بكاتە ئاسمانو وەك سوالكەر هەردوو لەپى پان بكاتەوە، وەك كەسێ لەدۆستێ دياريەك وەربگرێ. ئەمە لەكاتێكا بەرى دەستى بكاتە ئاسمان، كەداواى شتێ باش لەخودا بكا، بەلام ئەگەر داواى ئەوەى لێ دەكرد، كە بەلايەكى لەسەر لابەرێ، واباشە پشتى دەستەكانى بەكراوەيى بكاتە ئاسمان.

١٣- بەجەختو بە باوەڕى تەواوەوە داواكەى پێشكەش بە بارەگاى زاتى پەروەردگارى هەرە پاكو پيرۆز بكا.

١٤- لەپێشا بەخودى خۆى دەست پێ بكا، لەمەدا حەزرەتى ئيبراهيم (درودى خودا لەسەر بێ) بكا بەسەر مەشق، كە دەفەرموێ: (رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ – ١٤/١١).

واتە: ئەى پەروەردگارمان! لەخۆم خۆشبە، لەدايكو باوكم خۆشبە، لەسەرجەمى موسوڵمانان خۆشبە، لەو رۆژەدا كە حيسابو لێپرسينەوە بەرپا دەبێ).

١٥- چەند جارێ نزاكە دووبارە بكرێتەوە، واباشە تا سێجار، دەقى نزاكە دووبارە بكرێتەوە، گشت جارێ كەدەيكا.

١٦- واباشە ئەگەر دەكرا، بەو نزايانە نزا بكرێ، كە لەقورئانو سوننەتدا هاتوون، وە دەقەكەيان پيت بەپيت بگوترێ، كە ئەمە بە عەرەبى پێى دەگوترێ: (الإقتصار عَلَى اللفظ الوَارِدِ فِي القرآن والسنة بحروفه). يا دووعاى مەئثوور.

١٧- باوەڕى تەواوت وابێ كە نزاو پاڕانەوەكەت گيرايە ئەگەر مەرجەكانى گيرابوونيان هاتە جێ كە ئەمانەن:

١٨- خۆراکی پاك‌و حەڵاڵ، پاکخۆرو حەڵاڵ خۆر.

١٩- خۆپاراستن لەشتی نادروست‌و ناڕەواو لە زوڵم‌و زۆرو تاوان.

٢٠- ئەرکە ئایینییەکان بەجوانی بەجێ بهێنرێ.

٢١- پاکی لەش‌و دەروون‌و دەرەوەو ناوەوە.

٢٢- هەڵبژاردنی کاتی باش‌و دۆخی باش‌و جێگەی باش بۆ نزاو پاڕانەوەو نووشتەو بەرزکردنەوەی داوا بۆلای خودا، وەك: رۆژی هەینی، نێوانی بانگ‌و قامەت، بەتایبەتی سێیەکی کۆتایی شەوو دەمەو سەحەرو مەلا بانگدان، لەپاش هەموو نوێژە فەرزەکان، لەناو کڕنووشدا، لەناو قونووتدا، کە لەنوێژی بەیانی‌و لەنیوەی دوایی رەمەزاندا دەخوێنرێ، یا لەوەتری مانگی رەمەزاندا دەخوێنرێ، لەسەرەتاوە تاکۆتا.

٢٣- بۆنەکانی نزاو پاڕانەوەو نووشتە هەر زۆر زۆرن، هەموو کون‌و قوژبنێکی ژیان دەگرنەوە، لەچرکە ساتی لەدایکبوونەوە، هەتا ئەو دەمەی دەچینەوە ناو دوو تۆی خاکی دایکمان! لە ناونان‌و حەوتمەوە دەست پێ دەکات، هەتا نوێژی تەرم‌و تەڵقینی مردوو.

٢٤- واباشە نزا هەمیشە دووبارە بکرێتەوە، لەڕۆژەکانا، لە هەینییەکانا، هەتا گیرا دەبێ، مرۆڤ لەکردنی کۆڵ نەدا.

٢٥- نزاو پاڕانەوەو نووشتە جۆری زۆرە، بە نووسین دەبێ، بەگوتن دەبێ، بە نوێژدەبێ وەك نوێژی ئیستخارەو نزاو نوێژی گیرابوونی مرازو نوێژە بارانەو ناو قوونووت‌و ناو تەحیات.

٢٦- واباشە لەکاتی کردنی نووشتەو نزادا، کە بەئومێدی گیرابوونی مرازبێ ئەم سێ شتە یەك بگرن: (قۆل وفیعل‌و صەدەقە: گوتن‌و کردارو خێرا).

٢٧- هەموو نزاو نووشتەیێ کە بەناوی خوداو نیشانە جوانەکانی بێ دروستە، وە هەموو جۆرە نووشتەو نزاو پاڕانەوەیەکی تر، با مەئثووریش نەبێ، بەمەرجێ

بۆنی بتپەرستیو بێباوەڕیو جادووبازیی لێ نەیێ دروستەو کارێ باشە، ئیتر نووسراوبێ یا خوێندراو جیاوازی نییە.

٢٨- هەڵگرتنی نووشتە، بەهەر شێوەیێ بێ دروستە، بەمەرجێ نووشتەکە لەزاتی خۆیدا رەوابێ، عەبدوڵڵای کوڕی عەمری کوڕی عاص وایدەکرد {بڕوانە: تاج/٣، زنجیرە: ٧٤، ژمارە: ٣٠٣٣}.

دووەم:

١- لەکاتی نەخۆشیو ترسو وەسوەسەو شتی وادا نزاو دووعا سوننەتە، پەنا گرتن بەخودا لەشەڕی دروستکراوانی خۆی سوننەتە.

٢- نووشتەو نزای خراپ، ئەگەر بەنووسین بوو، کاتێ دەدۆزرێتەوە واباشە یا بسووتێنرێ، یا بکرێ بەژێر خۆڵەوە، تا مەردوم لەزیانی بەدووربنو شەڕ نەورووژێنرێ.

٣- کرێو سەر قەڵەمانەی نووشتوو حەڵاڵە.

٤- نووشتەی تایبەت بۆهەندێ نەخۆیو پەتا هەیە.

٥- چاوێنی راستەو چاوەزارکردن سوننەتە.

٦- دروستە هەندێ شتی تایبەت بەکاربهێنرێن لەکاتی نووشتەکردندا، وەك: تفو تەڕایی دەمو خۆڵو بۆنی خۆشو ئاوی زەمزەمو هەنگوین، وەك: کاتی ناونانو، ئاوی دەستنوێژو خۆشۆردن لەگەڵ نووشتووی تایبەت. {بڕوانە: تاج/٣، زنجیرە: ٦٦، ژمارە: ٢٩٩٨} و دەستهێنان بەشوێنی ئازارداو تەکاندنو...هتد.

٧- درووستە لەگەڵ نزاو نووشتەکردندا، داو دەرمانیش بەکاربهێنرێن، هاموشۆی پزیشك بکرێ، هەموو هۆیەكو رێگەیەکی رەوا بۆ گەیشتن بەمەبەست بگیرێتە بەر. دوعاو نزا بەبێ پەیڕەوی ئەم دەستوورو مەرجانەیش دروستەو زۆر باشە.

بسم الله الرحمن الرحيم

٤٢- نامەی نەخۆشی‌و پزیشکی

كِتابُ المرض وَالطِبّ

{بڕوانە: تەجریدی بوخاری بەکوردی، بەرگی پێنجەم، زنجیرە: ٧٩، لە ژمارە: ١٨٧٠وە هەتا ژمارە: ١٨٩٠ + تاج/٣، لاپەڕە: ٣١٩ چاپی چوارەم، لە زنجیرە: ٥٢ هەتا زنجیرە: ٨١، لە ژمارە: ٢٩٣٥ هەتا ژمارە: ٣٠٦٦ + ریاض/٢، لاپەڕە: ٣٣٧ چاپی دووەم، زنجیرە: ١٤٤ هەتا زنجیرە: ١٦٠، لە ژمارە: ٨٩٤ هەتا ژمارە: ٩٤٥}.

١١٣٤) هەر نەخۆشی‌و ئازارێ تووشی موسوڵمان دەبێ دەبێ بە پاکەوەکەری گوناهەکانی. (٦٥٠٢ - ٦٥١٦)

بَابٌ: مَا يُصِيبُ الْمُؤْمِنَ مِنَ الْوَجَعِ وَالْمَرَضِ

١٤٦٣- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنُ مَسْعُود (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) وَهُوَ يُوعَكُ، فَمَسِسْتُهُ بِيَدِي، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّكَ لَتُوعَكُ وَعْكًا شَدِيدًا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «أَجَلْ إِنِّي أُوعَكُ كَمَا يُوعَكُ رَجُلَانِ مِنْكُمْ»، قَالَ: فَقُلْتُ: ذَلِكَ أَنَّ لَكَ أَجْرَيْنِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «أَجَلْ»، ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُصِيبُهُ أَذًى مِنْ مَرَضٍ فَمَا سِوَاهُ، إِلاَّ حَطَّ اللَّهُ بِهِ سَيِّئَاتِهِ كَمَا تَحُطُّ الشَّجَرَةُ وَرَقَهَا».

بَابٌ: فِي فَضْلِ عِيادَةِ المرضى {الحديث: ٦٥٠٤ = ٦٥١٩ فم. تجريد/٥، لاپەڕە: ١٥٥، رقم: ١٨٦١ = ٥٦٤٧، ٥٦٤٨، ٥٦٦٠، ٥٦٦١، ٥٦٦٧}:

عەبدوڵڵای کوڕی مەسعوود (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) نەخۆش بوو، چووم بۆ سەردان‌و هەواڵپرسینی، تایەکی گرانی لێ هاتبوو، دەستم لێدا زۆر گەرم بوو، عەرزیم کرد: ئەی پێغەمبەری خودا! تایەکی گران‌و سەخت دایگرتووی؟ فەرمووی: (ئەدیی وایە، من کەتا دامدەگرێ، بەقەد دوو پیاو لەئێوە تا دامدەگرێ).

گوتم: ئەوە لەبەرئەوەیە کەتۆ دوو قات پاداشتت بۆ هەیە. فەرمووی: (بەڵێ ئەوە وایە، هەر موسوڵمانێ هەر ئێش‌و ئازارێکی بێتەڕێ، وەك ئەوە تووشی

نەخۆشییەك، یا ئازارێ تر ببێ، بەهۆی ئەوەوە خودای گەورە خراپەو گوناهەكانی لێ هەڵ دەوەرێنێ، تا لەئەنجاما موسوڵمان لە گوناه پاك دەبێتەوە، وەك چۆن گەڵای درەختێ سەرپاك هەڵوەرێ ئاوا). {تاج/٣، زنجیرە: ٥٢، ژمارە: ٢٩٣٩ ج/٤}.

١١٣٥) خێرو بەهرەی سەردانی نەخۆش. (٦٤٩٦ - ٦٥٠١)
بَابٌ: فِی فَضْلِ عِیَادَةِ الْمَرْضَى

١٤٦٤- عَنْ ثَوْبَانَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «إِنَّ الْمُسْلِمَ إِذَا عَادَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ لَمْ يَزَلْ فِي خُرْفَةِ الْجَنَّةِ حَتَّى يَرْجِعَ». {الحديث: ٦٤٩٨ = ٦٥١٣ فم}.

ثەوبان (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (كاتێ موسوڵمان دەچێ بۆ سەردانی برای موسوڵمانی نەخۆشی، بۆ هەواڵپرسینی، ئەوە دەچێت بۆ چنینو رنینی میوەی بەهەشت هەتا دەگەڕێتەوە!). لە كۆتایی گێڕانەوەی ژمارە (٦٤٩٩)دا دەفەرموێ: گوترا: ئەی پێغەمبەری خودا! مەبەست لەم رنینی میوەیە چییە؟ فەرمووی: (یانی بەری باخی بەهەشت دەڕنێو ئەم كارە باشەی كەدەچێ بۆ سەردانی نەخۆش، دەبێ بەمایەی چوونە بەهەشتی). {ریاض/٢، زنجیرە: ١٤٤، ژمارە: ٨٩٨}.

١٤٦٥- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: يَا ابْنَ آدَمَ مَرِضْتُ فَلَمْ تَعُدْنِي، قَالَ: يَا رَبِّ كَيْفَ أَعُودُكَ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ؟ قَالَ: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ عَبْدِي فُلاَنًا مَرِضَ فَلَمْ تَعُدْهُ، أَمَا عَلِمْتَ أَنَّكَ لَوْ عُدْتَهُ لَوَجَدْتَنِي عِنْدَهُ؟ يَا ابْنَ آدَمَ اسْتَطْعَمْتُكَ فَلَمْ تُطْعِمْنِي، قَالَ: يَا رَبِّ وَكَيْفَ أُطْعِمُكَ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ؟ قَالَ: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّهُ اسْتَطْعَمَكَ عَبْدِي فُلاَنٌ فَلَمْ تُطْعِمْهُ، أَمَا عَلِمْتَ أَنَّكَ لَوْ أَطْعَمْتَهُ، لَوَجَدْتَ ذَلِكَ عِنْدِي، يَا ابْنَ آدَمَ اسْتَسْقَيْتُكَ فَلَمْ تَسْقِنِي، قَالَ: يَا رَبِّ كَيْفَ أَسْقِيكَ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ؟ قَالَ: اسْتَسْقَاكَ عَبْدِي فُلاَنٌ، فَلَمْ تَسْقِهِ، أَمَا إِنَّكَ لَوْ سَقَيْتَهُ وَجَدْتَ ذَلِكَ عِنْدِي». {الحديث: ٦٥٠١ = ٦٥١٦ فم}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای گەورەی لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەری خودا (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (لەڕۆژی قیامەتدا خودای گەورەو سەروەر دەفەرموێ: ئەی ئادەمیزاد!

من نەخۆش بووم، کەچی تۆ نەهاتی بۆ سەردانم، دەڵێ: ئەی پەروەردگارم! تۆیێ کە خودای هەردوو جیهانی، ئیتر من چۆن چۆنی بێم بۆ سەردانت؟ خودا دەفەرموێ: تۆ دەزانی کەکاتی خۆی لەجیهانا، فیسارە بەندەی من نەخۆش بوو، بۆچی سەرت لێ نەدا، ئەدی نەتدەزانی ئەگەر سەرت لێ بدایەو سەرخۆشیت لێ بکردایە، لەو کاتەدا من لەوێ لەلای بووم، ئەی ئادەمیزاد! داوای نانو ئاوو خۆراکم لەتۆ کرد کەچی بەشت نەدام، دەڵێ: ئەی پەروەردگارم تۆیێ کە خودای هەموو لایەکیو هەموو شتانی، ئیتر من چۆن چۆنی نانو ئاوت پێ بدەمو چ رادەیەکی ئەوەم دەکەوێ؟ دەفەرموێ: تۆ دەزانی کەکاتی خۆی لەجیهانا فیسارە بەندەم لە فیسارە رۆژدا، داوای نانو خواردەمەنی لێ کردیت کەچی بەشیت نەدا، ئەدیی نەتدەزانی ئەگەر بەشیت بدایە ئێساکە پاداشی ئەوەت لەلای من هەبوو، ئەی ئادەمیزاد! من تووتیم بوو، داوای ئاوم لێ کردی، کەچی تۆ بەشت نەدام، دەڵێ: ئەی پەروەردگارم! تۆیێ کە خودای هەمووانی من چ رادەم دەکەوێو چۆن چۆنی ئاو بدەم بەتۆ؟ دەفەرموێ: فیسارە بەندەی من لەجیهانا داوای ئاوی لێ کردیت، کەچی تۆ بەشیت پێ نەدا، ئەدیی ئەگەر ئەو رۆژە ئەو ئاوەت پێی بدایە، ئێستا پاداشی باشی ئەو چاکەیەت لەلای من بوو!). {تاج/٣، زنجیرە: ٥٦، ژمارە: ٢٩٥٨} + {ریاض/٢، لاپەڕە: ٣٣٧ چاپی دووەم، ژمارە: ٨٩٦}.

١١٣٦) مەڵێ: خَبُثَتْ نَفْسِي : کەدەم کەنیوە: دەروونم چەپەڵ بووە: دڵم تێك هەڵ دێ: بەڵام لەباتی ئەوە بڵێن: لَقِسَتْ نَفْسِي: دڵم تێك دەچێ: دڵم بەیەکا دێ. (٥٨٣٩ - ٥٨٤١)

بَابٌ: لاَ تَقُولَنَّ خَبُثَتْ نَفْسِي

١٤٦٦- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «لاَ يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ خَبُثَتْ نَفْسِي، وَلَكِنْ لِيَقُلْ لَقِسَتْ نَفْسِي». {الحديث: ٥٨٣٩ = ٥٨٣٢ فم. بخاري. أدب: ٦١٨٠. أبو داود. أدب: ٩٧٨}:

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (درووەو سڵاوی خودای گەورەو سەروەری لێ بێ) فەرمووی: (کاتێ دڵتان دێ بەیەکا، مەڵێن: خَبُثَتْ نَفْسِي: گەدەم

گەنیوە، بەڵام بڵێن: لَقِسَتْ نَفْسِی: دڵم تێك هەڵ دێ). {ریاض/٤، زنجیرە: ٣٢٩، ژمارە: ١٧٣٩ + تاج/٥، زنجیرە: ٨٣، ژمارە: ٥٤٦٩ ج/٤ = چاپی چوارەم}.

روونکردنەوە:

خۆشەویست (درودی خودای لەسەر بێ) مەبەستی ئەوەیە کە موسوڵمانان فێری قسەو گفتو لفتی شیرینو جوان بونو قسەو گوتەی ناشیرین واز لێ بێنن، لەکاتی گفتوگۆدا ناسك و بەنەزاکەت بن، دەنا (خَبُثَتْ نَفْسِی) لە عەرەبیدا، دەق بەواتای (لَقِسَتْ نَفْسِی)یە، بەڵام وشەی (خَبُثَ) وشەیەکی قێزەونە، بۆ نموونە، بەپێی ئەم فەرموودەیە، ئەم رستانەی دواوە لە کوردیدا، گەرچی رستەی یەکەم دەق بەواتای رستەی دووەمە، بەڵام یەکەمیان ناسکترە لە دووەمیان:

١- سەراو دەکا: پیسایی دەکا. ٢- لووتت بسڕە: چڵمەکەت بسڕە.

٣- ئینتەلای کردووە: ترخەی کردووە.

١١٣٧) گشت دەردێ دەرمانی هەیە. (٥٧٠٥ - ٥٧٣٢)

بَابٌ: لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءٌ

١٤٦٧- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) أَنَّهُ قَالَ: «لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءٌ، فَإِذَا أُصِيبَ دَوَاءُ الدَّاءِ بَرَأَ بِإِذْنِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ». {الحديث: ٧٠٥ = ٥٦٩٧ فم}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (گشت دەردێ دەرمانی هەیە، جا هەرکاتێ دەرمانەکە دەردەکەی پێکا، یاخود هەرکاتێ دەرمانی دەردەکە دۆزرایەوەو پێی دەرمان کرا، ئیتر بە فەرمانی خودای گەورەو سەروەر، نەخۆشەکە چاك دەبێتەوە). {تاج/٣، زنجیرە: ٥٨، ژمارە: ٢٩٦٣ ج/٤}.

١١٣٨) تا لەهاڵاوی دۆزەخە بەئاو فێنکی بکەنەوە. (٥٧٠٥ - ٥٧٣٢)

بَابٌ: الْحُمَّى مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ فَأَبْرِدُوهَا بِالْمَاءِ

١٤٦٨- عَنْ أَسْمَاءَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) أَنَّهَا كَانَتْ تُؤْتَى بِالْمَرْأَةِ الْمَوْعُوكَةِ فَتَدْعُو بِالْمَاءِ، فَتَصُبُّهُ فِي جَيْبِهَا، وَتَقُولُ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «ابْرُدُوهَا

بِالْمَاءِ»، وَقَالَ: «إِنَّهَا مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ». {الحديث: ٥٧١٦ = ٥٧٠٧ فم. تجريد/٥، رقم: ١٨٧٩ = ٥٧٢٤ فتح الباري}:

دەستووری ئەسمای کچی ئەبوبەکری صەدیق (رەزای خودایان لێ بێ) وابوو، ژنێکی تاداریان دەهێنا بۆلای، لەکاتی تا لێ هاتنەکەدا، تا دۆعای بۆبکا، دەچوو ئاوی دەهێناو لە یەخەیەوە ئاوەکەی دەکرد بە باخەڵیدا بۆسەر لەشی، وە دەیگوت: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمانی کردووە پێمان کە تادار بە ئاو فێنک بکەینەوە!) وە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەیفەرموو: (تا لەهاڵاوی دۆزەخە بەئاو فێنکی بکەنەوە!). {تاج/٣، زنجیرە: ٦٦، ژمارە: ٢٩٩٧ چ/٤}.

١١٣٩) تا گوناه لادەبات. (٦٥٠٢ - ٦٥١٦)

بَابٌ: الْحُمَّى تُذْهِبُ خَطَايَا

١٤٦٩- عَنْ جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) دَخَلَ عَلَى أُمِّ السَّائِبِ، أَوْ أُمِّ الْمُسَيَّبِ، فَقَالَ: «مَا لَكِ يَا أُمَّ السَّائِبِ - أَوْ يَا أُمَّ الْمُسَيَّبِ - تُزَفْزِفِينَ»؟ قَالَتِ: الْحُمَّى، لاَ بَارَكَ اللَّهُ فِيهَا، فَقَالَ: «لاَ تَسُبِّي الْحُمَّى، فَإِنَّهَا تُذْهِبُ خَطَايَا بَنِي آدَمَ كَمَا يُذْهِبُ الْكِيرُ خَبَثَ الْحَدِيدِ». {الحديث: ٦٥١٥ = ٦٥٣٠ فم}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) چوو بۆلای ئوم سائیب، یا بۆلای ئوم موسەییەب، فەرمووی: (ئەی ئوم سائیب!) یا فەرمووی: (ئەی ئوم موسەییەب! ئەوە چیتە وا هەڵ دەچۆقیت؟ گوتی: تام لێ هاتووە، خودا لێی هەڵپێچێو پیتی بەرێ بەحەوادا، فەرمووی: (جنێو بە تا مەدە، چونکە تا گوناهی ئادەمیزاد لادەبات وەك چۆن مووشە دەمە چڵكو ژەنگی ئاسن لادەبات). {تاج/٣، زنجیرە: ٥٢، ژمارە: ٢٩٤١ چ/٤}.

١١٤٠) باسی پەرکەمو پاداشی باشی. (٦٥٠٢ - ٦٥١٦)

بَابٌ: فِي الصَّرْعِ وَثَوَابِهِ

١٤٧٠- عَنْ عَطَاءُ بْنُ أَبِي رَبَاحٍ قَالَ: قَالَ لِي ابْنُ عَبَّاسٍ: أَلاَ أُرِيكَ امْرَأَةً مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ؟ قُلْتُ: بَلَى، قَالَ: هَذِهِ الْمَرْأَةُ السَّوْدَاءُ، أَتَتِ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، فَقَالَتْ:

إِنِّى أُصْرَعُ وَإِنِّى أَتَكَشَّفُ فَادْعُ اللَّهَ لِى، قَالَ: «إِنْ شِئْتِ صَبَرْتِ وَلَكِ الْجَنَّةُ، وَإِنْ شِئْتِ دَعَوْتُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يُعَافِيَكِ»، قَالَتْ: أَصْبِرُ، قَالَتْ: فَإِنِّى أَتَكَشَّفُ فَادْعُ اللَّهَ أَنْ لاَ أَتَكَشَّفَ، فَدَعَا لَهَا. {الحديث: ٦٥١٦ = ٦٥٣١فم. تجريد/٥، رقم: ١٨٦٢ = ٥٦٥٢}:

عەتای کوڕی ئەبو رەباح (رەزاو رەحمەتی خودایان لێ بێ) فەرمووی: ئیبنو عەبباس (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: با ژنێکی بەهەشتیت پێ نیشان بدەم. گوتم: ئادەی بفەرموو، فەرمووی: ئەم ژنە رەشە هاتە لای پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) عەرزیکرد: قوربان! من فێم لێ دێو کاتێ پەرکەمەکە دەمگرێ گیانم دەردەکەوێ، لەخودا بپاڕێرەوە بۆم کە چاکم بکاتەوە. فەرمووی (درودی خودای لەسەر بێ): (ئەگەر حەزدەکەی ددان بەخۆتا بگرەو ئۆقرە بگرەو بەهەشت بۆ تۆ، ئەگەر حەزیش دەکەی ئەوا لەخودا دەپاڕێمەوە بۆت کەخودا چاکت بکاتەوە!). ژنە رەشەکە فەرمووی: (باشە ئارام دەگرمو لەژێر باری خودادا صەبر دەگرم، بەڵام لەکاتی خوو لێهاتنەکەدا لەشم دەردەکەوێ، لەخودا بپاڕێرەوە بۆم کەئیتر لەمەودوا لەشم دەرنەکەوێ، پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) نزای ئەوەی بۆیکرد). {تاج/٣، زنجیرە: ٥٢، ژمارە: ٢٩٤٣ چاپی چوارەم}.

١١٤١) پەڵووڵە بەرەی دڵی نەخۆش دەگرێ. (٥٧٠٥ - ٥٧٣٢)

بَابٌ: التَّلْبِينَةُ مَجَمَّةٌ لِفُؤَادِ الْمَرِيضِ

١٤٧١- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) زَوْجِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): أَنَّهَا كَانَتْ إِذَا مَاتَ الْمَيِّتُ مِنْ أَهْلِهَا، فَاجْتَمَعَ لِذَلِكَ النِّسَاءُ ثُمَّ تَفَرَّقْنَ إِلاَّ أَهْلَهَا وَخَاصَّتَهَا، أَمَرَتْ بِبُرْمَةٍ مِنْ تَلْبِينَةٍ، فَطُبِخَتْ، ثُمَّ صُنِعَ ثَرِيدٌ فَصُبَّتِ التَّلْبِينَةُ عَلَيْهَا، ثُمَّ قَالَتْ: كُلْنَ مِنْهَا، فَإِنِّى سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَقُولُ: «التَّلْبِينَةُ مَجَمَّةٌ لِفُؤَادِ الْمَرِيضِ تُذْهِبُ بَعْضَ الْحُزْنِ». {الحديث: ٥٧٣٠ = ٥٧٢٣ فم. تجريد/٥/٨٥، رقم: ١٨١٢ = ٥٤١٧، ٥٦٨٩، ٥٦٩٠}:

عائیشەی هاوسەری پێغەمبەر (درودی خودا لەسەر پێغەمبەرو رەزای خودا لەهەموو یارو هاوەڵو هاوسەرانی بێ) کاتێ کەسێکی دەمرد، ژنان کە بەم بۆنەیەوە

لێی کۆدەبوونەوە، کاتێ کە بلاوەیان لێ دەکردو بەس کەسوکارو دەستو پێوەندەکەی خۆی دەمانەوە، دەستووری دەدا، کەپڕ دیزەیێ پەڵووڵەیان دەکردو دەیان کرد بەسەر تریتدا، ئەوسا عائیشە بەژنەکانی دەفەرموو: لەمە بخۆن، چونکە ئەمە بۆ خەم باشە، من بۆ خۆم بیستوومە لە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەیفەرموو: (پەڵووڵە بەری دڵی نەخۆش دەگرێو ناوسکی دەحەوێنێتەوەو خەمو خەفەتیش دەڕەوێنێتەوە!). {تاج/٣، زنجیرە: ٦٧، ژمارە: ٣٠٠٣}.

١١٤٢) دەرمانکردن بە شەربەتی هەنگوین. (٥٧٠٥ – ٥٧٣٢)

بَابٌ: التَّدَاوِي بِسَقْيِ العَسَلْ

١٤٧٢- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فَقَالَ: إِنَّ أَخِي اسْتَطْلَقَ بَطْنُهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «اسْقِهِ عَسَلاً»، فَسَقَاهُ، ثُمَّ جَاءَهُ، فَقَالَ: إِنِّي سَقَيْتُهُ عَسَلاً فَلَمْ يَزِدْهُ إِلاَّ اسْتِطْلاَقًا، فَقَالَ لَهُ ثَلاَثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ جَاءَ الرَّابِعَةَ، فَقَالَ: «اسْقِهِ عَسَلاً»، فَقَالَ: لَقَدْ سَقَيْتُهُ فَلَمْ يَزِدْهُ إِلاَّ اسْتِطْلاَقًا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «صَدَقَ اللَّهُ، وَكَذَبَ بَطْنُ أَخِيكَ»، فَسَقَاهُ فَبَرَأَ. {الحديث: ٥٧٣١ = ٥٧٢٤ فم. تجريد/٥/١٦٢، رقم: ١٨٧٢ = ٥٦٨٤، ٥٧١٦}:

ئەبو سەعیدی خودری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پیاوێ هاتە لای پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) عەرزیکرد: برایەکم هەیە سکی دێشێ، لە گفتێکا: سکی دەچێ؟ فەرمووی: (هەنگوینی پێ بدە) ئەویش شەربەتی هەنگوینی داپێی، بەڵام بۆجاری دووەم هاتەوە بۆ خزمەتیو عەرزیکرد: من وەك تۆ فەرمووت شەربەتی هەنگوینم دەرخواردی براکەمدا، بەڵام ئەوەندەی تر رەوانی کرد، ئەویش تا سێجار هەر وایفەرموو، کە شەربەتی هەنگوینی پێ بدا، بۆ جاری چوارەم هاتەوەو گوتی: قوربان! هەنگوینی دەدەمێ، کەچی زیاتر سکی دەچێ؟ فەرمووی (درودی خودای لەسەر بێ): (خودا لە قورئانی پیرۆزدا دەفەرموێ: {فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ}: لە هەنگوینا شیفاو دەرمان هەیە بۆ مەردوم) کەواتە: ئەم فەرمایشتەی خودا راستە، بەڵام ئەوەی کەتۆ

هەنگوین دەدەی بە براکەتو سکی براکەت پێی چاك نابێ، ئەوە سکی براکەت درۆ دەکا، کەواتە: دیسان هەنگوینی پێ بدە، جا جارێ تریش هەنگوینی پێ دەدا، ئیتر سکی چاك دەبێتەوە). {تاج/٣، زنجیرە: ٦٠، ژمارە: ٢٩٧٣ چاپی چوارەم}.

١١٤٣) خۆ دەرمانکردن بە رەشکە. (٥٧٠٥ - ٥٧٣٢)
بَابٌ: التَدَوِي بِالحَبَّةِ بِالشُّونِيزُ

١٤٧٣- عَنِ أَبَا هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَقُولُ: «إِنَّ فِي الْحَبَّةِ السَّوْدَاءِ شِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ، إِلاَّ السَّامَ». وَالسَّامُ: الْمَوْتُ، وَالْحَبَّةُ السَّوْدَاءُ: الشُّونِيزُ. {الحديث: ٥٧٢٨ = ٥٧٢٠ فم. تجريد/٥/١٦٥، رقم: ١٨٧٣ = ٥٦٨٧}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: بەگوێی خۆم لەزاری پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ)م بیست دەیفەرموو: (رەشکە دەرمانی هەموو دەردێکە، مەرگی لێ دەرچێ) عەرزیم کرد مەبەست لەمەرگ چییە؟ فەرمووی: مەبەست لەمەرگ مردنە، رەشکەش سیاوڵەیە). {تاج/٣، زنجیرە: ٦٢، ژمارە: ٢٩٨٧}.

١١٤٤) کەسێ لەسەر خورێنی خورمای عەجوە بخوات. (٥٣٠٦ - ٥٣٠٩)
بَابٌ: مَنْ تَصَبَّحَ بِسَبْعِ تَمَرَاتٍ عَجْوَةً لَمْ يَضُرَّهُ سُمٌّ وَلاَ سِحْرٌ

١٤٧٤- عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ سَعْدًا يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَقُولُ: «مَنْ تَصَبَّحَ بِسَبْعِ تَمَرَاتٍ عَجْوَةً لَمْ يَضُرَّهُ ذَلِكَ الْيَوْمَ سُمٌّ وَلاَ سِحْرٌ». {الحديث: ٥٣٠٦ = ٥٢٩٨ فم. تجريد/٥/٩٢، رقم: ١٨١٧ = ٥٤٤٥، ٥٧٦٨، ٥٧٦٩، ٥٧٧٩. أبو داود. طبّ: ٣٨٧٦}:

سەعدی کوڕی ئەبو وەقاص (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لە پێغەمبەرم بیست دەیفەرموو (دروودی خودای لەسەر بێ): (هەرکەسێ بەیانیان لەسەر خورێنی حەوت دەنك خورمای (عەجوە) بخوات، ئیتر ئەو رۆژە نە زەهرو نە جادوو زیانیان نابێ بۆی).

١٤٧٥- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْها) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «إِنَّ فِي عَجْوَةِ الْعَالِيَةِ شِفَاءً، أَوْ إِنَّهَا تِرْيَاقٌ أَوَّلَ الْبُكْرَةِ». {الحديث: ٥٣٠٩ = ٥٣٠٠ فم}:

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (خورمای عەجوەی ئەلعالییە دەرمانە، بەڕاستی لەسەرەتای بەیانیدا، لەسەر ناشتا، وەك تریاق کاریگەرە).

روونکردنەوە:

١- ڕاڤەکاران دەفەرموون: عەجوە جۆرە خورمایەکە حەزرەت (دروودی خودای لەسەر بێ) بەدەستی خۆی ناشتوویەتی.

٢- ئەلعالییە کۆمەڵێ گوندو باخە، کەوان لەلای سەرووی مەدینەوە، نزیکترین شوێنی ئەلعالییە سێ میلە، دوورترینی هەشت میلە.

٣- تریاق تێکەڵەیەکی دەرمانییە دەگیرێتەوە، چارەسەری ئەوانەی پێ دەکرێ، کەزەهرو ژار کاری تێ کردوون، بەتایبەت ئەوانەی کەشت پێوەی داون.

١١٤٥) دوومەڵانیش چەشنێکە لەگەزۆ، ئاوەکەی دەرمانە بۆچاو. (٥٣١٠ - ٥٣١٦)
بَابٌ: الْكَمْأَةُ مِنَ الْمَنِّ وَمَاؤُهَا شِفَاءٌ لِلْعَيْنِ

١٤٧٦- عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنْ النبي (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «الْكَمْأَةُ مِنَ الْمَنِّ الَّذِي أَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى موسى، وَمَاؤُهَا شِفَاءٌ لِلْعَيْنِ». {الحديث: ٥٣١٣ = ٥٣٠٤ فم. تجريد/٤، رقم: ١٦٣٢ = ٤٤٧٨، ٤٦٣٩، ٥٧٠٨}:

سەعیدی کوڕی زەید (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (دوومەڵان لەچەشنی ئەو گەزۆیە کە خودای گەورەو سەروەر بارانی بۆ نەوەی ئیسرئیل، کە ناسراون بە بەنی ئیسرائیل، وە ئاوەکەی دەرمان (شیفا)یە بۆ چاو). {تاج/٣، زنجیرە: ٦٥، ژمارە: ٢٩٩٤ ج/٤ = چاپی چوارەم} + {ریاض/٤، زنجیرە: ٣٧٠، ژمارە: ١٨٦٨}.

روونكردنەوە:

واتە: دوومەلانیش وەك ئەو گەزۆیەی كە لەسارای سینادا، لەكاتی سەرگەردانییەكەی نەوەی ئیسرائیلدا، دەباری بۆیان، وەك ئەو لەخۆیەوە بەبێ كەسێ بیرۆیێنێ خۆی دەڕوێ.

١١٤٦) تیمارکردن به عوودی هیندی، واته به کوست. (٥٧٠٥ - ٥٧٣٢

بَابٌ: التَدَّاوِي بِالْعُودِ الْهِنْدِيِّ وهو الْكُسْتَ

١٤٧٧- عَنْ عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ بْنِ مَسْعُودٍ، أَنَّ أُمَّ قَيْسٍ بِنْتَ مِحْصَنٍ - وَكَانَتْ مِنَ الْمُهَاجِرَاتِ الأُوَلِ اللاَّتِى بَايَعْنَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، وَهِىَ أُخْتُ عُكَّاشَةَ بْنِ مِحْصَنٍ أَحَدُ بَنِى أَسَدِ بْنِ خُزَيْمَةَ، قَالَ أَخْبَرَتْنِى أَنَّهَا: أَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) بِابْنٍ لَهَا لَمْ يَبْلُغْ أَنْ يَأْكُلَ الطَّعَامَ وَقَدْ أَعْلَقَتْ عَلَيْهِ مِنَ الْعُذْرَةِ (قَالَ يُونُسُ: أَعْلَقَتْ غَمَزَتْ فَهِىَ تَخَافُ أَنْ يَكُونَ بِهِ عُذْرَةٌ) قَالَتْ: فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «عَلاَمَهْ تَدْغَرْنَ أَوْلاَدَكُنَّ بِهَذَا الإِعْلاَقِ؟! عَلَيْكُمْ بِهَذَا الْعُودِ الْهِنْدِيِّ (يَعْنِى: الْكُسْتَ) فَإِنَّ فِيهِ سَبْعَةَ أَشْفِيَةٍ، مِنْهَا ذَاتُ الْجَنْبِ»، قَالَ عُبَيْدُ اللَّهِ: أَخْبَرَتْنِى أَنَّ ابْنَهَا ذَاكَ بَالَ فِى حِجْرِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) بِمَاءٍ فَنَضَحَهُ عَلَى ثَوْبِهِ وَلَمْ يَغْسِلْهُ غَسْلاً. {الحديث: ٥٧٢٧ = ٥٧١٩ فم. تجريد/٥/١٦٥، رقم: ١٨٧٤ = ٥٦٩٢، ٥٧١٣، ٥٧١٥، ٥٧١٨} + {تجريد/١/١٨٣، رقم: ١٦٢ = ٢٢٣، ٥٦٩٣ فتح الباری}.

عوبەیدوڵڵای کوڕی عەبدوڵڵای کوڕی عوتبەی کوڕی مەسعوود فەرمووی: ئوم قەیسی کچی میحصەن، کە خوشکی وەکاشەی کوڕی میحصەن بوو، کە پیاوێ بوو لە خێڵی بەنی ئەسەدی کوڕی خوزەیمە، کە ئوم قەیس لە کۆچبەرە پێشینەکان بوو، کە پەیمانیان دابوو بە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێو رەزای خودا لەهەموو هاوەڵەکانی بێ) عوبەیدوڵڵا فەرمووی: ئەم ئوم قەیسە هەواڵی پێمدا، گوتی: کوڕێکم هەبوو، شیرە خۆرە بوو، نانە خۆرە نەبوو بوو، دوومەڵ لەناو قوڕگی دەرچوو بوو، بەزەبری پەنجە دوومەڵەکەم تەقاند، وە بردم بۆ خزمەتی

حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (بۆچی بەزەبری پەنجە دوومەڵی گەرووی منالْتان دەتەقێنن و ئازارێکی زۆریان دەدەن، بە عوودی هیندی {واتە: بە کوست: بە قوسط} کەڕۆنێکە بۆ دەرمانی دەرد، دەرمانی بکەن، ئەم عوودی هیندی (دارە هیندی)یە، دەرمانی حەوت دەردە: بۆ دوومەڵی گەرووی منالْ دەیتکێننە ناو کونە لووتی، وە ئاوەکەشی بۆ نەخۆشی پاڵوو دەخورێتەوە). عوبەیدولاْ فەرمووی: ئوم قەیس پێی فەرمووم: ئەو کوڕەم میزی کرد بەکۆشی پێغەمبەردا، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) داوای ئاوی کردو پرژاندی لەشوێنی میزەکەی بە جلەکەیەوەو بەشۆردن نەیشۆرد). {تاج/٣، زنجیرە: ٦٣، ژمارە: ١٩٨٩ = چاپی چوارەم} + {تەجرید/٥، رقم: ١٨٧٥ = ٥٦٩٦}.

روونکردنەوە:

یەکەم: عوودی هیندیو کوستو قوسط یەك بابەتن نەوەوی دەفەرموێ: (وَالعُودُ الهندیُّ یقالُ لَهُ القُسْطُ والکُسْتُ). عوودی هیندی دارێکی پارچە پارچەیە، لە رەگی رووەکی قوسط دەکرێ، کە ئەم رووەکی قوسطە لە هیندو لە کیشمیرو لە وڵاتی چین دەژی، بازرگانەکان جاران لەدەریاوە دەیانهێنا لەبەرئەوە پێیان دەوت: قوسطی بەحری. بەزۆر شێوە بەکاردەهێنرێ، وەك عەسقەلانی دەفەرموێ:

١ - طەلاء ئەوەیە کە دەکرێ بە مەڵهەمو بەزەیت چەوردەکرێو شوێنی ئازاری پێ دەهەنوورێ.

٢ - تەکمیدیش هەروەها.

٣ - شەراب، دەکوترێو دەکرێتە ناو هەنگوین، یا ناو ئاو، یا ناو شتی ترو دەخورێتەوە.

٤ - تەنطیلیش هەروەها.

٥ - سموط، لەزەیتا دەکوترێو دەتکێنرێتە ناو کونە لووت.

٦ - دهنیش هەروەها.

٧ - تەبخیریش دەسووتێنرێو بە دووکەڵەکەی جێگەی مەبەست قانگ دەدرێ. هەروەها دەفەرموێ: پزیشکەکان دەڵێن: قوسط: پەلە لە سووڕی مانگانە دەکاو میز خێرا دەکاو کرمی ناو گەدە دەکوژێو بەری ژەهر دەگرێو بۆ سێبەڕۆ بەکاردێو گەدە گەرم دەکاو ئارەزووی جووتبوونی نێرو مێ پتر دەکاو پڵو شڵی لەش بە هەنوین لادەبا. بەشێوەی گشتی ئەم دارە هیندییە: بۆ نەخۆشییەکانی سینگو بۆ بەڵغەمو کۆکەو هەڵامەتو بۆ باو دوومەڵ سوودی زۆرە، بۆ هەڵدانەوەی ئاڵو کەوتنو بۆ هەوی ناو دەمو ناو گەروو سوودی هەیە. ئەم عووی هیندییە: هەیەتی سپییە، هەیەتی رەشە، هەیەتی شیرینە، هەیەتی تاڵە.

دووەم: عودی هیندی بۆندار (العود الهندی العطریّ) جیایە لەم عودی هیندییە، ئەمە لە بۆنە پیرۆزەکانا دەیسووتێنن تا بۆنی شوێنەکە خۆش بکا، لەچەشنی دەنکە شقارتەی درێژ وایە، وا لەناوپاکەتا.

سێیەم: (قسط أظفار) کە پێشی دەگوترێ (کوست) هەروەك پێی دەگوترێ (أَظْفَارُ الطيب) لێرەدا مەبەست ئەم جۆرەش نییە، بەڵکوو ئەمە جۆرە بۆنێکی خۆشە، دەدرێ لەو جێگانەی لەش کە بۆنیان ناخۆشە، بۆ لابردنی بۆ درنو بۆ ساردیی. {تەجرید/١٦٧/٥، ژمارە: ١٨٧٥}.

١١٤٧) دەرمانکردن لەلادەمەوە بەدەمی نەخۆشەوە. (٥٧٠٥ - ٥٧٣٢)

بَابٌ: التَّدَاوِي بِاللَّدُودِ

١٤٧٨- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) قَالَتْ: لَدَدْنَا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، فِي مَرَضٍ، فَأَشَارَ أَنْ لاَ تَلُدُّونِي، فَقُلْنَا: كَرَاهِيَةُ الْمَرِيضِ لِلدَّوَاءِ، فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ: «لاَ يَبْقَى أَحَدٌ مِنْكُمْ إِلاَّ لُدَّ، غَيْرُ الْعَبَّاسِ فَإِنَّهُ لَمْ يَشْهَدْكُمْ». {الحديث: ٥٧٢٥ = ٥٧١٧ فم. بخاری. مفازی: ٤٤٥٨، ٥٧٠٩، ٥٧١٠، ٥٧١١، ٦٦٨٦، ٦٨٩٧}:

عائیشەی هاوسەری پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: لە نەخۆشینەکەی پێغەمبەردا (درودی خودای لەسەر بێ) لەلادەمیەوە بەزۆر دەرمانمان دەکرد بەدەمیەوە، ئەویش کارەکەی ئێمەی بەدل نەبوو، ئاماژەی بۆدەکردین کەشتی وا نەکەین، ئێمەیش گوتمان: بۆیە وانیشان دەدا، چونکە نەخۆش حەزی لەدەرمان نییە، لەبەرئەوە بەگوێمان نەکردو بەزۆر لەلادەمیەوە دەرمانەکەمان کرد بەدەمیەوە!

بەڵام کەهۆشی هاتەوە فەرمووی: (ئەوە من جڵەوگیریم لێتان نەکرد، کە بەزۆر لەلاوە دەرمان مەکەن بەدەممەوە؟).

گوتمان: بۆیە بەگوێمان نەکردی، لەدڵی خۆمانا گوتمان: نەخۆش حەزی لەدەرمان نییە. فەرمووی: (دەبێ لە تۆڵەی ئەوەدا کەواتان لەمن کرد، ئەوەی لەم هۆدەیەدایە، لەبەر چاوی من بەزۆرو نابەدڵ، دەرمان بکرێ بە لادەمیانەوە یەکە یەکە، تەنیا عەبباس نەبێ، چونکە لەوکاتەدا ئەوتان لەگەڵ نەبوو).

لەتاجا ئەمەی پترە: تەنانەت لەبەر سوێندەکەی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئوممولوئمنین مەیموونە، لەوکاتەدا بەڕۆژووش بوو، بەڵام دەرمانیان بەزۆر کرد بەلادەمیەوەو دەرخواردیان دا). {تاج/٣، زنجیرە: ٦٤، ژمارە: ٢٩٩٠ — ش/ت}.

١١٤٨) باسی کەڵەشاخگرو دەرمان کردنە ناو لووت. (٥٧٠٥ - ٥٧٣٢)

بَابٌ: فِي الْحَجَّامِ وَالسَّعُوطِ

١٤٧٩- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) احْتَجَمَ، وَأَعْطَى الْحَجَّامَ أَجْرَهُ وَاسْتَعَطَ. {الحديث: ٥٧١٣ = ٥٧٠٥فم. بخاری. إجارة: ٢٢٧٨، ٢٢٧٩، ٢١٠٣. تجريد/٣/٢٧، رقم: ٩٥٤ = ٢١٠٣، ١٨٣} + {تجريد/٥، رقم: ١٨٧٥ = ٥٦٩٦ + تجريد/٩٥٣ = ٢١٠٢}:

ئیبنو عەبباس (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کەڵەشاخی لەخۆی گرتو بەخششی بەو پیاوەدا، کە کەڵەشاخەکەی لێی گرت، دیارە ئەگەر مزو هەقدەستی کەڵەشاخگر حەرام بوایە، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) شتی وای نەدەکرد/ کەبچێ بەخششێ بدا بەو کەسەی

کەڵەشاخی لێ گرتووە، وە بۆ خۆتیمارکردن دەرمانی دەتکانـدە لـووتی خـۆی).
{تاج/٢، زنجیرە: ١٤٦، ژمارە: ١٧٧٠ ج/٤ = چاپی چوارەم}.

١١٤٩) خۆ تیمارکردن بە کەڵەشاخگرتنو بەخۆ داخکردن. (٥٧٠٥ - ٥٧٣٢)
بَابٌ: التَدَّاوِي بِالْحِجَامَةِ وَالْكَيِّ

١٤٨٠- عَنْ عَاصِمِ بْنِ عُمَرَ بْنِ قَتَادَةَ قَالَ: جَاءَنَا جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) فِي أَهْلِنَا، وَرَجُلٌ يَشْتَكِي خُرَاجًا بِهِ أَوْ جِرَاحًا، فَقَالَ: مَا تَشْتَكِي؟ قَالَ: خُرَاجٌ بِي قَدْ شَقَّ عَلَيَّ، فَقَالَ: يَا غُلاَمُ ائْتِنِي بِحَجَّامٍ، فَقَالَ لَهُ: مَا تَصْنَعُ بِالْحَجَّامِ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ؟ قَالَ: أُرِيدُ أَنْ أُعَلِّقَ فِيهِ مِحْجَمًا، قَالَ: وَاللَّهِ إِنَّ الذُّبَابَ لَيُصِيبُنِي، أَوْ يُصِيبُنِي الثَّوْبُ فَيُؤْذِينِي، وَيَشُقُّ عَلَيَّ! فَلَمَّا رَأَى تَبَرُّمَهُ مِنْ ذَلِكَ قَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَقُولُ: «إِنْ كَانَ فِي شَيْءٍ مِنْ أَدْوِيَتِكُمْ خَيْرٌ فَفِي شَرْطَةِ مَحْجَمٍ، أَوْ شَرْبَةٍ مِنْ عَسَلٍ أَوْ لَذْعَةٍ بِنَارٍ»، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «وَمَا أُحِبُّ أَنْ أَكْتَوِيَ»، قَالَ: فَجَاءَ بِحَجَّامٍ فَشَرَطَهُ، فَذَهَبَ عَنْهُ مَا يَجِدُ. {الحديث: ٥٧٠٧ = ٥٦٩٩ فم. تجريد/٥، رقم: ١٨٧١ = ٥٦٨٠، ٥٦٨١}:

عاصیمی کوڕی عومەری کوڕی قەتادە (ڕەحمەتی خودایان لێ بێ) فەرمووی: جابیری کوڕی عەبدولاّ (ڕەزای خودایان لێ بێ) هات بۆ ماڵمان، پیاوێکی لێ بوو، سکاڵای بوو، لەدەستی کوانـێ (واتـە: لەدەسـت دوومـەڵێکی تـەڕ) یـا سـکاڵای بـوو لەدەسـتی برینـێ، جـابیر پێـی فەرموو: ئـەوە چیتە، سکاڵات لەچی دەردێکە؟ پیاوەکە گوتی: کوانـێ زۆر ئـازارم دەدا، بەرگەی ئازارەکەی ناگرم!

جابیر فەرمووی بەکەسێ: ئادەی کوڕەکە! کەڵەشاخگرێکم بۆ بهێنە. پێی گوت: ئەی باوکی عەبدوڵڵا! کەڵەشاخگرت بۆچییە؟ جابیر فەرمووی: دەمەوێ کەڵەشاخی لێ بگرێ. پیاوەکە گوتی: ئەوە تۆ دەڵێی چی سوێندم بـەخودا، مێشی پێوە بنیشـێ ئێشم پێ دەگەیەنـێ، تەنانەت جلەکەم بـەری بکـەوێ ئـێش بـەدڵم دەگەیـەنـێ، ئـیتر چۆن دەتوانم کەڵەشاخی پێوە بنێمو کەڵەشاخی لێ بگرم؟ جا کاتـێ ئیمامی جابیر (ڕەزای خودای لێ بێ) ئەم وەڕس بوونو بێزارییـەی لێ بینـی، لـە کەڵەشـاخگرتن، فـەرمووی:

دەی من بۆخۆم بیستم لە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەیفەرموو: (ئەگەر شتێ لەم دەرمانانەی ئێوە، خێریان تیادابێ) یا فەرمووی: (خێریان پێوە بێ، ئەوە لەم سێ شتەدا هەیە:

یەکەم: لەنەشتەری کەڵەشاخدا. دووەم: لەشەربەتی هەنگویندا.

سێیەم: لە داخکردن بەئاگر. پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (بەڵام من بەش بەحاڵی خۆم، حەزناکەم کە خۆم داخ بکەم) عاصم فەرمووی: (جا کەڵەشاخگری هێنا، کەڵەشاخی لێ گرت، ئازارەکەی نەما). {تاج/٣، زنجیرە: ٦٠، ژمارە: ٢٩٧٢ چ/٤ + زنجیرە: ٦٠، لاپەڕە: ٣٤١، ژمارە: ٢٩٧١ چ/٤}.

١٤٨١- عَنْ جَابِرٍ أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما): اسْتَأْذَنَتْ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فِي الْحِجَامَةِ، فَأَمَرَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) أَبَا طَيْبَةَ أَنْ يَحْجُمَهَا، قَالَ: حَسِبْتُ أَنَّهُ قَالَ: كَانَ أَخَاهَا مِنَ الرَّضَاعَةِ أَوْ غُلاَمًا لَمْ يَحْتَلِمْ. {الحديث: ٥٧٠٨ = ٥٧٠٠فم}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: ئوم سەلەمەی هاوسەری پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر پێغەمبەرو ڕەزای خودا لەهەموو هاوەڵو هاوسەرەکانی بێت) مۆڵەتی لە پێغەمبەر خواست، کە ڕێگەی بدات کەڵەشاخ لەخۆی بگرێ، پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمانی بە ئەبو طەیبە کرد، کە کەڵەشاخی لێ بگرێ.

فەرمووی: وادەزانم کە جابیر فەرمووشی: ئەبو طەیبە برای شیریی ئوم سەلەمە بوو، خۆیی بوو پێی نامەحرەم نەبوو، یا فەرمووی: (ئەوکاتە ئەبو طەیبە کوڕێکی مێرد منداڵ بوو، هێشتا ڕەسیدە نەبوو بوو).

١١٥٠) دەرمانکردن بە بڕینی دەمارو بەداخکردن. (٥٧٠٥ - ٥٧٣٢)
بَابٌ: التَدَّاوِي بِقَطْعِ العِرْقِ والكَيِّ

١٤٨٢- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) إِلَى أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ طَبِيبًا، فَقَطَعَ مِنْهُ عِرْقًا، ثُمَّ كَوَاهُ عَلَيْهِ. {الحديث: ٥٧٠٩ = ٥٧٠١ فم}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: لەغەزای خەندەقدا، تیرێ دای لە رەگی ژیانی باڵی ئوبەیی کوڕی کەعب، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پزیشکێکی نارد بۆ تیمارکردنی، پزیشکەکە دەمارێکی ئوبەیی بڕیو لەپاشا دەمی دەمارەکەی بەداخێکی سوورەوە کراو داخ کرد.

١١٥١) دەرمانکردنی دەمی زام بە داخکردن
بَابٌ: التَدَّاوِي لِلجِرَاحِ بِالكَيِّ

١٤٨٣- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: رُمِيَ سَعْدُ بْنُ مُعَاذٍ فِي أَكْحَلِهِ، قَالَ: فَحَسَمَهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) بِيَدِهِ بِمِشْقَصٍ، ثُمَّ وَرِمَتْ فَحَسَمَهُ الثَّانِيَةَ. {الحديث: ٥٧١٢ = ٥٧٠٤ فم. أبو داود. طب: ٣٨٦٤. تحفة الأشراف: ٢٧٣٩}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: لەڕۆژی غەزای ئەحزابا، کە ناسراوە بە غەزای خەندەق، تیرێ دای لە رەگی حەیاتی باڵی سەعدی کوڕی موعاذ، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەدەستی خۆی بە پەیکانێکی پانکۆڵە، شوێنی برینەکەی داخ کرد، پاشان دەستی سەعد پەنەما، دووبارە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) داخی کردەوە). {تاج/١، زنجیرە: ٢٢٤، ژمارە: ١١٥٤ + تاج/٣، زنجیرە: ٢٩، ژمارە: ٢٧٦٤ + تاج/٣، زنجیرە: ٦٠، ژمارە: ٢٩٧٤ + تاج/٣، زنجیرە: ٤٥، ژمارە: ٣٤٦٧، ٣٤٦٨، ٣٤٦٩ + تاج/٤، زنجیرە: ٨٩، ژمارە: ٤٦٠٧، ٤٦١٠}.

١١٥٢) تیمارکردن بەمەی
بَابٌ: التَدَّاوِي بِالخَمْرِ

بڕوانە: ژمارە (١٢٧٩) فەرموودەکەی وائیلی کوڕی حوجر (رەزای خودای لێ بێ) کە لەپێشەوە، لە زنجیرە (١٠٢١)دا رابورد.

(پوختەی نامەی نەخۆشی‌و پزیشکی)

١- سەردان لە نەخۆش ئەرکێکی پیرۆزی ئایینییە، وەك سەردان‌و دڵنی خودای گەورە بکەی وایە.

٢- موسوڵمان لەکاتی قسەو ئاخاوتن‌و گوفتوگۆدا، دەبێ زمانی شیرین بێ، خۆی لە قسەو گوتەی رەشۆکی‌و بازاڕی بپارێزێ.

٣- هەموو دەردێ دەرمانی هەیە، لەپاش خۆ دەرمانکردن نزایش بکرێ باشە، گەلێ جار چاکبوونەوە بەسراوە بەهەردوو لاوە.

٤- خۆ تیمارکردن، بە کۆمەڵێ دەرمان، کە لەسەردەمی پێغەمبەردا باو بوون‌و کاریان پێکراوە، ئەگەر لەوان باشتر هەبوو دروستە بە باشترەکە خۆ تیماربکرێ.

٥- لەڕاستیدا، کۆمەڵێ دەرمان‌و چارەسەری زام‌و نەخۆشی‌و گرفتی دەروونی‌و جەستەیی، لەکۆندا هەبوون، لەسەردەمی پێغەمبەریشدا سوودیان لێ وەرگیراوە، وەك: کەڵەشاخ گرتن‌و خێن بەردان‌و خۆ داخکردن‌و زالوو بەکارهێنان‌و سینەمەکی‌و زەنجەفیل‌و ئەو شتانەی کە لەم نامەی پزیشکیدا لە پێشا رابووردن، وەك هەنگوین‌و رەشکەو فڕنی‌و پەڵووڵەو مەحەلەبی‌و دارە هیندی‌و دوومەڵان‌و... تاد. ئەمانەو وێنەی ئەمانە لەشەرعا رێگەیان پێ دراوە، وە هەتا ئێستایش کەم تا زۆر، نیازمەندان بەکاریان دەهێنن، وە سوودیان لێ وەردەگرن، وە پزیشك‌و دوکتۆریش رێگەی شتی وا دەدەن‌و بگرە هەندێکیان گەشەیان کردووە، وەك کەڵەشاخ‌و خوێن بەردان‌و بەکارهێنانی زالووی پزیشکی.

٦- وەك یاسایەکی سەرەکی گوتراوە: (هەرکاتێ باشتر هەبوو، کاربەو دەکرێ، باش تەرك دەکرێ!!).

دەی بەپێی ئەم یاسایە، ئێستا هەموو شتێ گۆڕاوە، وە ئەم رێنماییە پزیشکیانە، پەیوەندییان بە پەرستش‌و خوا پەرستی‌و عیبادەتەوە نییە، لەبەرئەوە دەتوانرێ خۆدەرمان کردن‌و خۆ چارەسەر کردن بەشێوەیەکی سەردەمانە بێ، نەك

بەم شێوانەی کە لەپەڕاوەکانی (الطِبُّ النَّبَوِی = پزیشکی سەردەمی پێغەمبەردا) ئاماژەیان بۆکراوە.

بگرە زۆرینەی ئەم بابەتی پزیشکییە لە روانگەی ئیسلامەوە، یەکێکە لەم سێ شتە:

١- بەپێی رۆژ داوو دەرمانی سەردەم بوون، پێغەمبەریش خەڵکەکەی هانداوە، کە خۆیان تیماربکەنو بەپێی توانا داوو دەرمانی رەوا بەکاربهێنن، کە لەبەردەستتا بوونو پزیشکان نواندوویانن بۆ خەڵك. ئەم جۆرەیان کارێکی ئاسایینو باوێکی دامەزراوی ناو کۆمەڵگەی ئەو رۆژە بووە، پەیوەندی بە وەحینو پێغەمبەرییەوە نییە.

٢- پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەڕێگەی سرووشنو نیگاوە قسەی لێکردوون، زۆرترینی ئەم جۆرەیان جۆرێکە لە موعجیزەکانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ).

٣- کۆمەڵێ بڕیار کە پەیوەندی بە پزیشكنو کاری پزیشکەوە هەیە.

بسم الله الرحمن الرحيم

٤٣- نامەی تاعوون

كتابُ الطَّاعون

{بڕوانە: تاج/٣، زنجیرە: ٥٣، ژمارە: ٢٩٤٥، ٢٩٤٦، ٢٩٤٧، ٢٩٤٨}.

١١٥٣) تاعوون سزایەکی خوداییە، لەهەر شوێنێ بوو مەچن بۆ ئەوێ، لەشوێنێ کە ئێوەی لێ بوون تاعوون کەوتەوە لەوێ هەڵمەیەن. (٥٧٣٣ - ٥٧٤٨)

بَابٌ: في الطَّاعون، وَأَنَّهُ رِجْزٌ فَلاَ تَدْخُلوا عَلَيْهِ وَلاَ تَخْرُجوا فِرَاراً مِنْهُ

١٤٨٤- عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّ هَذَا الْوَجَعَ أَوِ السَّقَمَ رِجْزٌ عُذِّبَ بِهِ بَعْضُ الأُمَمِ قَبْلَكُمْ ثُمَّ بَقِيَ بَعْدُ بِالأَرْضِ، فَيَذْهَبُ الْمَرَّةَ وَيَأْتِي الأُخْرَى، فَمَنْ سَمِعَ بِهِ بِأَرْضٍ فَلاَ يَقْدَمَنَّ عَلَيْهِ، وَمَنْ وَقَعَ بِأَرْضٍ وَهُوَ بِهَا فَلاَ يُخْرِجَنَّهُ الْفِرَارُ مِنْهُ». {الحديث: ٥٧٣٤ = ٥٧٣١ فم. تجريد/٤/٧٢، رقم: ١٣٨٥ = ٣٤٧٣، ٥٧٢٨، ٦٩٧٤}:

پرسیارکرا لە ئوسامەی کوڕی زەید (رەزای خودایان لێ بێ) سەبارەت بە پەتای تاعوون، چیت لە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بیستووە؟ فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەم تاعوونە دەردێکی پیسە، خودای گەورە لەسەر شێوەی سزا ناردی بۆسەر بەرەیێ لەنەوەی ئیسرائیل، کە یەکێکن لە نەتەوەکانی پێش ئێوەی نەتەوەی ئیسلام، ئیتر لەپاش ئەوان ماکەکەی ما لەسەر زەوی، ناو بەناو نامێنێو ناو بەناو پەیدا دەبێتەوە، جاوەك رێنماییەکی پزیشکی: ئەگەر بیستتان کەوا تاعوون لەخاکێ داکەوتووە، ئەوا ئێوە لەخۆتانەوە، بەبێ پێویستی مەچن بۆسەری بۆئەوێ، کاتێکیش تاعوون لەشوێنێ پەیدا بوو، کەئێوە لەوێ بوون، ئەوە دەرمەچن لەوێو لەدەستی هەڕامەکەن!). {تاج/٣/٣٢٤، زنجیرە: ٥٣، ژمارە: ٢٩٤٧ چ/٤ = چاپی چوارەم}.

١٤٨٥- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما): أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) خَرَجَ إِلَى الشَّامِ حَتَّى إِذَا كَانَ (بِسَرْغٍ) لَقِيَهُ أَهْلُ الأَجْنَادِ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ

وَأَصْحَابُهُ فَأَخْبَرُوهُ أَنَّ الْوَبَاءَ قَدْ وَقَعَ بِالشَّامِ، قَالَ: ابْنُ عَبَّاسٍ: فَقَالَ عُمَرُ: ادْعُ لِيَ الْمُهَاجِرِينَ الأَوَّلِينَ، فَدَعَوْتُهُمْ، فَاسْتَشَارَهُمْ وَأَخْبَرَهُمْ أَنَّ الْوَبَاءَ قَدْ وَقَعَ بِالشَّامِ، فَاخْتَلَفُوا، فَقَالَ بَعْضُهُمْ: قَدْ خَرَجْتَ لأَمْرٍ وَلاَ نَرَى أَنْ تَرْجِعَ عَنْهُ، وَقَالَ: بَعْضُهُمْ: مَعَكَ بَقِيَّةُ النَّاسِ، وَأَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، وَلاَ نَرَى أَنْ تُقْدِمَهُمْ عَلَى هَذَا الْوَبَاءِ، قَالَ: ارْتَفِعُوا عَنِّي، ثُمَّ قَالَ: ادْعُ لِيَ الأَنْصَارَ، فَدَعَوْتُهُمْ لَهُ، فَاسْتَشَارَهُمْ، فَسَلَكُوا سَبِيلَ الْمُهَاجِرِينَ، وَاخْتَلَفُوا كَاخْتِلاَفِهِمْ، فَقَالَ: ارْتَفِعُوا عَنِّي، ثُمَّ قَالَ: ادْعُ لِي مَنْ كَانَ هَا هُنَا مِنْ مَشْيَخَةِ قُرَيْشٍ مِنْ مُهَاجِرَةِ الْفَتْحِ، فَدَعَوْتُهُمْ فَلَمْ يَخْتَلِفْ عَلَيْهِ رَجُلاَنِ، فَقَالُوا: نَرَى أَنْ تَرْجِعَ بِالنَّاسِ، وَلاَ تُقْدِمْهُمْ عَلَى هَذَا الْوَبَاءِ، فَنَادَى عُمَرُ بِالنَّاسِ: إِنِّي مُصْبِحٌ عَلَى ظَهْرٍ، فَأَصْبِحُوا عَلَيْهِ، فَقَالَ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ: أَفِرَارًا مِنْ قَدَرِ اللَّهِ؟ فَقَالَ عُمَرُ: لَوْ غَيْرُكَ قَالَهَا يَا أَبَا عُبَيْدَةَ! وَكَانَ عُمَرُ يَكْرَهُ خِلاَفَهُ، نَعَمْ نَفِرُّ مِنْ قَدَرِ اللَّهِ إِلَى قَدَرِ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ لَوْ كَانَتْ لَكَ إِبِلٌ فَهَبَطَتْ وَادِيًا لَهُ عِدْوَتَانِ إِحْدَاهُمَا خَصْبَةٌ، وَالأُخْرَى جَدْبَةٌ، أَلَيْسَ إِنْ رَعَيْتَ الْخَصْبَةَ رَعَيْتَهَا بِقَدَرِ اللَّهِ، وَإِنْ رَعَيْتَ الْجَدْبَةَ رَعَيْتَهَا بِقَدَرِ اللَّهِ؟ قَالَ: فَجَاءَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ وَكَانَ مُتَغَيِّبًا فِي بَعْضِ حَاجَتِهِ، فَقَالَ: إِنَّ عِنْدِي مِنْ هَذَا عِلْمًا، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَقُولُ: «إِذَا سَمِعْتُمْ بِهِ بِأَرْضٍ فَلاَ تَقْدَمُوا عَلَيْهِ، وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا فَلاَ تَخْرُجُوا فِرَارًا مِنْهُ»، قَالَ: فَحَمِدَ اللَّهَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ ثُمَّ انْصَرَفَ. {الحديث: ٥٧٤٥ = ٥٧٣٨ فم. بخاري. طبّ: ٤٧٢٩}:

عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس (رەزای خوداییان لێ بێ) فەرمووی: عومەری کوڕی خەطاب (رەزای خودای لێ بێ) لەسەردەمی جێنشینی خۆیدا کەوتەڕێو چوو بۆ شام، کە گەیشتە سەرغ لەوێ فەرمانداڕەکانی سەر گەورە شارەکانی شام هاتن بە پیریەوە، کە بریتی بوون لە ئەبو عوبەیدەی کوڕی جەڕاح و هاوڕێکانی، عەرزیان کرد: کەوا تاعوون لەشام بڵاوبۆتەوە، جا عومەر فەرمووی بەمن: کۆچکارە پێشینەکانم بۆ بانگ بکە، منیش بانگم کردن بۆی، جا عومەر بۆ ئەم باسە راوێژی پێ کردن، بەڵام قسەیان یەك نەبوو، هەندێکیان دەیانگوت: تۆ هاتووی بۆ کارێکی وا، لەبەرئەوە بەباشی نازانین کە نەچی و بگەڕێیتەوە، هەندێکی تریان دەیان گوت: تۆ هاوەڵانی

پێغەمبەرو خەڵکی تریشت لەگەڵ دایە، لەبەرئەوە ئێمە بەباشی نازانین کە بیانبەیت بۆناو ئەم پەتایە، عومەریش فەرمووی: دەورم چۆڵ کەن.

ئینجا بەمنی فەرموو: یاریدەدەران (ئەنصار)ەکانم بۆ بانگکە. منیش بانگیانم کرد بۆی، راوێژی بەوانیش کرد، ئەوانیش وەك کۆچکاران (وەك: موهاجیرین) رایان یەك نەبوو، جا بەوانیشی فەرموو: دەورم چۆڵ کەن. ئینجا فەرمووی: کێ لێرەیە لە پیرە مێردانی قورەیش، ئەوانەی کە لەکاتی ئازادکردنی مەککەدا کۆچیان کردووە، ئەوانەم بۆ بانگ کە، جا کەبانگم کردن بەیەك دەنگ سەرجەم گوتیان: ئێمە رامان وایە کە خەڵکەکە بگێڕیتەوە بۆ دواوەو نەیان بەیت بۆناو ئەم پەتایە، ئیتر عومەر جارێدا بەناو عەشاماتەکەدا: کە سبەینێ سەر لەبەیانی سواردەبین‌و دەگەڕێینەوە بۆ مەدینە. ئەبو عوبەیدەیش فەرمووی: ئایا لەدەستی چارەنووسی خودا هەڵدێن؟ عومەریش فەرمووی: ئەی ئەبو عوبەیدە! کاشکی کەسێکی تر ئەم قسەیەی تۆی بکردایە! عومەر حەزی نەدەکرد کەبێ دڵی ئەبو عوبەیدە بکا، ئینجا عومەر فەرمووی: بەڵێ لەدەست چارەنووسی خودا رادەکەین بۆلای چارەنووسی خودا خۆی! ئەدی پێم بڵێ: ئەگەر تۆ رانێ وشترت هەبێ‌و بچێتە ناو دۆڵێکەوە، کەدوو لاپاڵی هەبێ، لا پاڵێکیان بژوێن‌و ئەویتریان چەقەن‌و رەقەن بێ، جا ئەگەر ئەو رانە لە لاپاڵە بژوێنەکەدا بلەوەڕێنیت، هەر بەچارەنووسی خودا نییە‌و ئەگەر لەلاپاڵە رەقەنەکەشدا بیلەوەڕێنیت هەر بەچارەنووسی خودا نییە؟ فەرمووی: جا عەبدوڕەحمانی کوڕی عەوف هات بەسەر ئەم مشت‌و مڕەدا، کە لەوەپێش لەوێ نەبوو، چوو بوو بۆ هەندێ ئیشی خۆی، جا عەبدوڕەحمان هات فەرمووی: من شارەزاییم لەم باسە هەیە: لە پێغەمبەرم بیست دەیفەرموو (درووودی خودای لەسەر بێ): (کاتێ بیستتان کەوا تاعوون لەجێگەیێ بلاوبۆتەوە مەچن بۆلای بۆ ئەوێ‌و بەپێی خۆتان مەچن بە پیریەوە، کاتێ لەو جێگەیەش بلاوبۆوە کەئێوە لەوێن، دەرمەچن لەوێ‌و لەدەستی رامەکەن).

فەرمووی: ئیتر عومەر سوپاس‌و ستایشی خودای کردو گەڕایەوە بۆ مەدینەو سەفەرەکەی بڕی‌و نەچوو بۆ شام. {ریاض/٤، زنجیرە: ٣٦١، ژمارە: ١٧٩٢. چاپی دووەم + تاج/٣، زنجیرە: ٥٣، ژمارە: ٢٩٤٨ ج/٤ = چاپی چوارەم}. {بڕوانە: ژمارە: ١٠٨٢، ١٠٨٣ لەپێشەوە}.

ڕوونکردنەوە:

تاعوون پەتایەکی تایبەتە، زۆرینەی کات لەشێوەی دوومەڵی تەڕ لەناکاو بە مرۆڤ دەگاو، لە بنباڵ‌و ئانیشك‌و دەست‌و پەنجەو نەرمەی لووت‌و پشت گوێ‌و شوێنەکانی تری جەستە دەردێ‌و پەیدا دەبێ، جا تاعوون، چی دوومەڵ بێ‌و چی برین بێ، بەرە بەرە دەوروبەرەکەی یارەش دەبێتەوە، یا سوور دەبێتەوە، لە رەنگی سووری وەنەوشەیی، یا مەیلەو سەوز هەڵ دەگەڕێ‌و ئەنجا زەهرو ژارەکەی دەگاتە ناو دڵ‌و ناو گەدەو مرۆڤەکە تووشی دڵە تەپێ‌و رشانەوەو چاوە قووڵە دەبێ!

رەشەکەی کەم کەس لەدەستی رزگاری دەبێ، سوورەکەی لەهەموو جۆرەکانی تری باشترە. خوا بمانپارێزێ لێی.

تاعوون پەتایەکی زۆر زۆر مەترسیدارە، گەڵ جار شارێکی بەتەواوی وێران کردووە، کەسێ بەتاعوون بمرێ، پلەی شەهیدی بۆ هەیە. {بڕوانە: ژمارە: ١٠٨٢ و ١٠٨٣ لە زنجیرە: ٨٥٩و زنجیرە: ٨٦٠ کە لەپێشەوە لەم پەڕاوە پیرۆزەدا رابورد}.

بسم الله الرحمن الرحيم

٤٤- نامەی بەدبینی‌و ڕەشبینی‌و تەنینەوەو تەشەنەکردنی نەخۆشی لە یەکێکەوە بۆ یەکێکی تر

كتابُ الطِيرة وَالعَدْوَى

{بڕوانە: تاج/٣، لاپەڕە: ٣٧٤، زنجیرە: ٧٦، ٧٧، ٧٨. لە ژمارە: ٣٠٤١ وە هەتا ژمارە: ٣٠٥٤}.

١١٥٤) ئەم جۆرە شتە ئەفسانەییە بایەخیان نییە: تەشەنەی نەخۆشی لەخۆیەوەو نوقلانەی خراپ‌و نە مانگی موحەررەم دەبێ بە مانگی صەفەرو نە کوندەبوو بەدبوومە. (٥٧٤٩ - ٥٧٥٨)

بَابٌ: لاَ عَدْوَى وَلاَ طِيَرَةَ وَلاَ صَفَرَ وَلاَ هَامَةَ

١٤٨٦- عَنْ أَبِى سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): حِينَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «لاَ عَدْوَى، وَلاَ صَفَرَ، وَلاَ هَامَةَ»، فَقَالَ أَعْرَابِىٌّ: يَا رَسُولَ اللَّهِ فَمَا بَالُ الإِبِلِ تَكُونُ فِى الرَّمْلِ كَأَنَّهَا الظِّبَاءُ فَيَجِىءُ الْبَعِيرُ الأَجْرَبُ فَيَدْخُلُ فِيهَا فَيُجْرِبُهَا كُلَّهَا؟ قَالَ: «فَمَنْ أَعْدَى الأَوَّلَ»؟ وَفِي رِوَايَة: «لاَ عَدْوَى وَلاَ طِيَرَةَ وَلاَ صَفَرَ وَلاَ هَامَةَ». {الحديث: ٥٧٤٩ = ٥٧٤٢ فم. بخاری. طب: ٥٧٥٤، ٥٧٧٠، ٥٧٧٣، ٥٧٧٥. أبو داود. طب: ٣٩١١} + {تجرید/٥/١٧٤، رقم: ١٨٧٧ = ٥٧١٥، ٥٧٠٧ فتح الباری}:

ئەبو سەلەمەی کوڕی عەبدورەحمان ئەفەرموێ: ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (نە نەخۆشی تەنینەوە لەخۆیەوە هەیەو، نە مانگی موحەررەم دەبێ بەمانگی صەفەرو نەهامە هەیە). پیاوێکی عارەبی دەشتەکی عەرزیکرد: قوربان! ئەی پێغەمبەری خودا! وادەبێ کە وشترەکان لەناو لی ئەو دەشتەدان، لەبەر گورج‌و گۆڵی‌و پاکی‌و پوختی دەلێی ڕەوە ئاسکن، چ دەردیان نییە، کەچی کە وشترێکی لاوەکی گەڕیان تێکەڵاو دەبێ،

هەموویان گەڕدەکا، ئەی ئەوە بۆچی وایە؟ فەرمووی: (ئەی باشە نەخۆشییەکەو گەڕییەکە لەکێوە تەنییەوەو گەیشت بە یەکەم وشتر؟!). {تاج/٣، زنجیرە: ٧٦، ژمارە: ٣٠٤٣}.

لە گێڕانەوەی ژمارە (٥٧٥٠)دا دەفەرموێ: (نە نەخۆشی تەنینەوە لەخۆیەوە هەیەو نە نوقلانەی خراپ هەیەو نەپێ رەشیو بەد قوومی هەیەو، نە پاشخستنی موحەررەم بۆ کاتی صەفەرو نە پێشخستنی صەفەر بۆ کاتی موحەررەم هەیەو، نەماری وا هەیە لەناو سکا، کە ناوی صەفەر بێو لەکاتی برسێتیدا ئازاری ئادەمیزاد بداو، لەویشەوە تەشەنە بکاو بتەنێتەوە بۆ یەکێکی ترو نە (هامە) هەیە، کە گوایە: ئێسکی کوژراو ببێ بە مەلێكو هەمیشە، لە دەوروبەری گۆڕەکەی بقێژێنێ هەتا کەسوکارەکەی تۆڵەی بستێنن!). {تاج/٣، زنجیرە: ٧٦، ژمارە: ٣٠٤٥}.

ئەم گێڕانەوەی ژمارە (٥٧٥٠)ی موسلیمە لە تەجریدی بوخاریدا ئەمەی زیاترە: (لەگەڵ ئەوەیشە، ئەمە واتای وا نییە، کە پارێز لە نەخۆشی نەکرێ، بەڵکوو پارێزکردنو خۆپاراستن لە نەخۆشیو لەپەتاو دووربینی لەکاتی وادا، کاری باشو دروستە، دەی کەواتە هەتا بۆت دەکرێ پارێز لە گول بکە، کە گولی دەردێکی پیسە، زوو تەشەنە دەکا، وە لەبەر گول هەڵبێ، نەبادا تۆش تووشی ببی هەروەك چۆن لەترسا لەبەر شێر هەڵ دێیت ئاوا). {تجرید/١٧٣/٥، رقم: ١٨٧٧ = ٥٧٠٧، ٥٧١٧، ٥٧٥٧، ٥٧٧٠، ٥٧٧٣} + {تاج/٣، زنجیرە: ٧٦، ژمارە: ٣٠٤٥ ج/٤ = چاپی چوارەم}.

روونکردنەوە:

١- پوختەی قسەی ساخ لەم شوێنەدا ئەمەیە: (ئەفسانەو قسەی کۆنی سەردەمی نەزانی، بێ بایەخە، هەموو شت لە بنەڕەتدا بەدەست خودا خۆیەتی، بەڵام بەپێی یاسای ئاسایی‌و بەپێی حاڵو عادەتو باوو بەراورد، دەبێ بۆ ئیحتیاطو دوور بینی، خۆت لەدەردو نەخۆشی بپارێزی، نەبادا تۆیش تووش ببی، بەتایبەتی لەنەخۆشی خراپ، کە بەئەزموون دەرکەوتووە، لەکاتی تێکلاوی‌و خۆنەپارستندا، بەئاسانی لە یەکێکەوە دەگوێزێتەوە بۆ یەکێ تر.

ئەمە پوختەی فەرمایشتی ئیمامی نەوەوییە لەم شوێنەدا.

٢- مەبەستی سەرەکی لەم فەرموودانە دوو ئامانجی سەرەکین:

أ/ پووچکردنەوەی بیرو باوەڕی سەردەمی نەزانی، کە زۆرینەیان قسەی پڕو پووچو ئەفسانەن‌و لە راستیدا، هیچ بنەمایەکی دروستو راستیان نییە. وەك: کونە پەپوو شوومە، کەرویشك کوڵۆڵە، قەلەڕەش بەد قوومە، رێوی بێت بە پیرتەوە، بایە قووش لەشوێنێ بخوێنێ کاول دەبێ، گیانی کوژراو دەبێ بە باڵندەیێ، لەدەوری گۆڕەکەی دەخوێنێو بانگی کەسوکارەکەی دەکا، تا تۆڵەی بستێنن، زۆر بەیتو باڵوڕەی تری لەم بابەتە.

١١٥٥) نەخۆش نەکرێتە ناو ساخەوە. (٥٧٤٩ - ٥٧٥٨)

بَابٌ: لاَ يُورِدُ مُمْرِضٌ عَلَى مُصِحٍّ

١٤٨٧- عَنْ ابن شهاب: أَنَّ أَبا سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوف حَدَّثَهُ أَنَّ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «لاَ عَدْوَى»، وَيُحَدِّث أَنَّ رَسُولِ اللّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «لاَ يُورِدُ مُمْرِضٌ عَلَى مُصِحٍّ». قَالَ أَبُو سَلَمَةَ: كَانَ أَبُو هُرَيْرَةَ بَعْدَ ذلك عَنْ قوله: «لاَ عَدْوَى» وَأَقَام على أن: «لاَ يُورِدُ مُمْرِضٌ عَلَى مُصِحٍّ»، قَالَ: فَقَالَ الْحَارِثُ بْنُ أَبِى ذُبَابٍ (وَهُوَ ابْنُ عَمِّ أَبِى هُرَيْرَةَ) قَدْ كُنْتُ أَسْمَعُكَ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ تُحَدِّثُنَا مَعَ هَذَا الْحَدِيثِ حَدِيثًا آخَرَ قَدْ سَكَتَّ عَنْهُ، كُنْتَ تَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «لاَ عَدْوَى»، فَأَبَى أَبُو هُرَيْرَةَ أَنْ يَعْرِفَ ذَلِكَ، وَقَالَ: «لاَ يُورِدُ مُمْرِضٌ عَلَى مُصِحٍّ». فَمَا رَآهُ الْحَارِثُ فِى ذَلِكَ حَتَّى غَضِبَ أَبُو هُرَيْرَةَ، فَرَطَنَ بِالْحَبَشِيَّةِ، فَقَالَ لِلْحَارِثِ: أَتَدْرِى مَاذَا قُلْتُ؟ قَالَ: لاَ، قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: إِنِي قُلْتُ: أَبَيْتُ. قَالَ أَبُو سَلَمَةَ: وَلَعَمْرِى لَقَدْ كَانَ أَبُو هُرَيْرَةَ يُحَدِّثُنَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «لاَ عَدْوَى»، فَلاَ أَدْرِى أَنَسِىَ أَبُو هُرَيْرَةَ أَوْ نَسَخَ أَحَدُ الْقَوْلَيْنِ الآخَرَ. {الحديث: ٥٧٥٢ = ٥٧٤٥ فم} + {تجريد/٥/١٨٠، رقم: ١٨٨٨ = ٥٧٧١، ٥٧٧٤}:

ئیبنو شەهاب، کە ئیمامی زوهرییە (رەحمەتی خودای لێ بێ) دەفەرموێ: ئەبو سەلەمەی کوڕی عەبدوررەحمانی کوڕی عەوف گێڕایەوە بۆم، کە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ)

فەرموویەتی: (نەخۆشی تەنینەوە نییە) هەروەها گێڕایەوە: کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (نەخۆش نەکرێتە ناو ساخەوە، نەبادا ساخەکانیش نەخۆش بکەون).

ئەبو سەلەمە فەرمووی: من ئەم دوو فەرموودەیەم لە ئەبو هورەیرە بیستووە، کە هەردووکیانی لە پێغەمبەرەوە دەگێڕایەوە بۆمان، کەچی لەدواییدا، ئەبو هورەیرە لەئاستی فەرموودەی یەکەم بێ دەنگ بوو، کە فەرموودەی (لاَ عَدْوَیَ: نەخۆشی تەنینەوە نییە)بەڵام بەردەوام بوو لەسەر گێڕانەوەی فەرموودەی دووەم، کە فەرموودەی (لاَ یُورِدُ مُمْرِضٌ عَلَی مُصِحٍّ: نەخۆش نەکرێتە ناو ساخەوە).

فەرمووی: جا حاریثی کوڕی ئەبو ذوباب، کە ئامۆزای ئەبو هورەیرە بوو، کە کوڕی مامی بوو، رەخنەی لێ گرتو پێی گوت: ئەی ئەبو هورەیرە! تۆ جاران لەگەڵ ئەم فەرموودەیەدا فەرموودەیەکی تریشت بۆمان دەگێڕایەوە، کەمن ئەو فەرموودەی ترم بەگوێی خۆم لەتۆ بیستووە، کەتۆ ئێستا لەو فەرموودەی ترە بێ دەنگ بوویت، جاران دەشت فەرموو: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (لاَ عَدْوی: نەخۆشی تەنینەوە نییە).

ئەبو هورەیرە قایيل نەبوو کەشتی وای ئاگا لێ بێو پێی لێ بنێ، وە گوتیەوە هەر ئەمەیە: (لاَ یُورِدُ مُمْرِضٌ عَلَی مُصِحٍّ: نەخۆش نەکرێتە ناو ساخەوە). حاریثیش ئەم گوتەی ئەوی بەدروست نەزانیو بووبە دەمەقاڵەیان. هەتا ئەبو هورەیرە تووڕە بوو، بەزمانی حەبەشی گوڵماندیو بە حاریثی فەرموو: دەزانی گوتم چی؟ حاریث گوتی: نەو، ئەبو هورەیرە پێی فەرموو: هەر ئەوەیە کەپێتم گوت: قایيل نیم کەپێ لەشتی وابنێم!!

ئەبو سەلەمە بۆ پشتیوانی قسەکەی حاریث، فەرمووی: (بەگیانی خۆم، بەبێ گومان کە لەپێشا ئەبو هورەیرە ئەم فەرموودەیەی دەگێڕایەوە بۆمان کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (لاَ عَدْوی: نەخۆشی تەشەنە ناکات!) بەڵام نازانم کە ئەبو هورەیرە ئەمەی لەبیرچوو بوو، کەپێی لێ نەدەناو حاشای لێ دەکرد، یا قسەی دواییەی قسەی پێشینی نەسخ دەکاتەوە.

روونکردنەوە:

قسەی پێشین (لاَ عَدْوی)یە، قسەی دواییە (لاَ یُورِدُ مُمْرِضٌ عَلَی مُصِحٍّ)ە، چونکە قسەی پێشین، تەشەنەو تەنینەوەی دەردو نەخۆشی، نەفیو قەدەغە دەکا، بەڵام قسەی دواییە (لاَ یُورِدُ مُمْرِضٌ عَلَی مُصِحٍّ) تەشەنەو تەنینەوەی دەردو نەخۆشی دەسەلێنیو دەیچەسپێنیو پێشگیری لەوە دەکا، کەساخ تێکڵاو نەخۆش نەکریو نەخۆشیش تێکڵاوی ساخ نەکریٚ، نەبادا دەردەکە لە نەخۆشەکەوە بچیٚ بۆ ساخەکە.

١١٥٦) مەڵێن: لە فیسارە بورجا بارانمان بۆ باری. (٥٧٤٩ - ٥٧٥٨)

بَابٌ: وَلاَ نَوْءَ

١٤٨٨- عَنْ أَبِی هُرَیْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «لاَ عَدْوَی، وَلاَ هَامَةَ، وَلاَ نَوْءَ، وَلاَ صَفَرَ». {الحديث: ٥٧٥٥ = ٥٧٤٨ فم}:

ئەبو هورەیرە (رمزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (نە نەخۆشی تەنینەوە هەیەو نە (هامە) هەیەو نە هیچ بەدەست ئەستێرەو بورج هەیەو نە مانگی سەفەر بەدبوومی هەیە). {تاج/٣، زنجیرە: ٧٦، ژمارە: ٣٠٤١}.

١١٥٧) غوولی بیابان درۆیەو راست نییە. (٥٧٤٩ - ٥٧٥٨)

بَابٌ: لاَ غَوْلَ

١٤٨٩- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «لاَ عَدْوَی، وَلاَ طِيَرَةَ، وَلاَ غُولَ». {الحديث: ٥٧٥٦ = ٥٧٤٩ فم}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (رمزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (نە نەخۆشی تەنینەوە لەخۆیەوە هەیە (چونکە لەڕاستیدا ئەو نەخۆشییە کە دەتەنێتەوە، لەمەوە بۆ ئەو بەپێی چارەنووسو فەرمانی خودایە) وە نە نۆقڵانەی خراپ هەیەو نەپیٚ رەشیو بەدقوومی هەیەو، نە حۆلی بیابان هەبوون (وجود)ی هەیە).

روونكردنەوە:

جەماوەری زانایان دەفەرموون: حۆلی بیابان، لەباوەڕی رەشە خەڵکەکەدا، جۆرە شەیاتینییەك بووە، لە چۆڵو بیابانەکانا خۆی دەردەخست بۆ خەڵكو بەفڕو فێڵ لەرێگە وێڵیان دەکا، هەتا بە فەتارەتیان دەباو لەناویان دەبا، جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەم فەرموودەیەدا ئەوەی پووچ کردۆتەوەو دەفەرموێ: شتی وا بێ بایەخو بێ بنەمایە، بەهەرحاڵ لە {مغنی المحتاج}دا دەفەرموێ: {وَ أَنَّهُ (ای الأَذَانُ) يُشْرَعُ إِذَا تَغَوَّلَتِ الغِيلاَنُ: أی تَمَرَّدَتِ الجانُّ، بِخَبَرٍ صحيحٍ وَرَدَ فِيهِ}.

جا بەپێی ئەم فەرموودەیەو ئەم فەرمایشتەی خەطیبی شەربینی لەکاتی ترس، لەجنۆکەو پەریو شەیاتینیدا، واباشە بانگ بدرێ.

١١٥٨) خۆپاراستن لەکەسێ دووچاری نەخۆشی خراپ بووبێ. (٥٧٨٣)

بَابٌ: فِي اجْتِنَابْ الْمُبتَلى

١٤٩٠- عَنْ الشَّرِيدِ قَالَ: كَانَ فِى وَفْدِ ثَقِيفٍ رَجُلٌ مَجْذُومٌ، فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ النَّبِىُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «إِنَّا قَدْ بَايَعْنَاكَ فَارْجِعْ». {الحديث: ٥٧٨٣ = ٥٧٧٦ فم}:

عەمری کوڕی شەرید فەرمووی: شەریدی باوکم فەرمووی: نوێنەرەکانی هۆزی ثەقیف کەهاتن بۆ خزمەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پیاوێکی گولیان تیابوو، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) یەکێکی نارد بۆلای: (کەوا هەرلێرەوە، لەدوورەوە پەیمانم بەست لەگەڵ تۆ ئیتر بگەڕێرەوە بۆ وڵاتی خۆت!). {تاج/٣، زنجیرە: ٧٦، ژمارە: ٣٠٤٦}.

روونكردنەوە:

شەریدی کوڕی سووەیدی ئەلثەقەفی (رەزای خودای لێ بێ) لە تائیف نیشتەجێ بوو، دەڵێن: لە بنەڕەتدا حەضرەمەوتییە. کۆمەڵێ فەرموودەی لە پێغەمبەرەوە دەگێڕێتەوە، لەپیاوانی صەحیحی موسلیمو صەحیحی بوخارییە، چونکە بوخاری، لەوەوە بە تەعلیق فەرموودەی (لَيُّ الْوَاجِدِ يُحِلُّ عِرْضَهُ وَعُقُوبَتَهُ) دەگێڕێتەوە، ئەبو

نەعیم دەفەرموێ: ئامادەی پەیمانی خۆشنوودیی (بیعة الرضوان) بووە، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) بۆ ڕێزلێنانی لە پاشکۆی خۆیەوە سواری کردووە، دەفەرموێ: لەسەردەمی پێغەمبەردا، ژنێکمان بەردەباران (ڕەجم) کرد، کە لێ بووینەوە چووین بۆ خزمەتی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ). عەمری کوڕی دەگێڕێتەوە: کە باوکم شەرید فەرمووی: دەوری سەد شیعرم لە شیعرەکانی ئومەییەی کوڕی ئەبو صەلت خوێندەوە بۆ پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (لە شیعرەکانیەوە وا دەردەکەوێ وەك موسوڵمان بووبێ وایە). ئومەییە فریای موسوڵمان بوون نەکەوتووە). {بڕوانە: ژمارە: ١٥٠٦ لەدواوە} + {تاج/٥، زنجیرە: ٦٩، ژمارە: ٥٤٢٦}.

١١٥٩) نوقڵانەی باش فرە باشە. (٥٧٥٩ - ٥٧٧٣)

بَابٌ: فِي الْفَأْلُ الصَّالِحِ

١٤٩١- عَنْ أَبَا هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: «لاَ طِيَرَةَ وَخَيْرُهَا الْفَأْلُ»، قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا الْفَأْلُ؟ قَالَ: «الْكَلِمَةُ الصَّالِحَةُ يَسْمَعُهَا أَحَدُكُمْ». {الحديث: ٥٧٥٩ = ٥٧٥٢ فم. تجريد/٥، رقم: ١٨٨٥ = ٥٧٥٤، ٥٧٥٥ فتح الباري}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لە پێغەمبەرم بیست، دەیفەرموو: (نوقڵانەی خراپ بایەخی نییە، باشترین نوقڵانەیش نوخشە لێدانە!). گوترا: ئەی پێغەمبەری خودا! نوخشە لێدان وەکوو چی؟ فەرمووی: (وەك ئەوە دەتانەوێ کارێ بکەن لەکاتی نیازی کردنەکەیا، وشەیەکی باش بەرگوێتان بکەوێ). {تاج/٣، زنجیرە: ٧٨، ژمارە: ٣٠٤٩}.

ڕوونکردنەوە:

بۆ نموونە: یەکێ بچێ بۆ حەج و عەمرە، لەکاتی باسکردنی ئەو سەفەرەدا، بەرگوێی بکەوێ کەسێ ئەم ئایەتە بخوێنێ:

{فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىَ} ئەوە جۆرە نوقلانەیەکی باشە لەخوداوە، نیشانەی ئەوەیە کە حەجو عەمرەکەی بەنسیب دەبێ. زۆر جار پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کاتێ ئەرکێکی دەسپارد بەیەکێ، ئەگەر ناوەکەی بەدڵی نەبوایە پێی ناخۆش بوو، بەوێنە: ئەگەرَ کارمەندێکی دابنایێ لەسەر کارێ، ناوی سەرکەوت بوایە پێی خۆش بوو، بەڵام ئەگەر ناوی ژێرکەوت بوایە پێی ناخۆش بوو. {بڕوانە: تاج/٣، زنجیرە: ٧٨، ژمارە: ٣٠٤٩ تا دوایی}.

١١٦٠) شوومیو پێ رەشی لەخانوو ژنو مایینداا. (٥٧٥٩ - ٥٧٧٣)
بَابٌ: الشُّؤْمِ فِي الدَّارِ وَالْمَرْأَةِ وَالْفَرَسِ

١٤٩٢- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَّهُ قَالَ: «إِنْ يَكُنْ مِنَ الشُّؤْمِ شَيْءٌ حَقٌّ فَفِي الْفَرَسِ وَالْمَرْأَةِ وَالدَّارِ». {الحديث: ٥٧٦٨ = ٥٧٦١ فم}:

ئیبنو عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: {ئەگەر شوومیو بەدبوومی هەبێو هەقو راست بێ، ئەوا لەم سێ شتەدا هەیە:

یەکەم: مایینو ئەسپ.

دووەم: ژن.

سێیەم: خانوو. {تاج/٣، زنجیرە: ٧٧، ژمارە: ٣٠٤٧}.

١٤٩٣- عَنِ جَابِرًا يُخْبِرُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: «إِنْ كَانَ فِي شَيْءٍ فَفِي الرَّبْعِ وَالْخَادِمِ وَالْفَرَسِ». {الحديث: ٥٧٧٣ = ٥٧٦٦ فم}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (پێ ڕەشیو شوومی ئەگەر لەشتێکا هەبێ، ئەوا لەهەندێ لەم سێ شتەدا هەیە:

١ - لەخانوو ماڵدا.

٢ - لە نۆکەرو کارەکەردا.

٣ - لە ئەسپو مایینداا.

روونکردنەوە:

نـــەوەوی (رەحمـەتی خـودای لێ بـێ) دەفـــەرموێ: (زاناکـــان لـــەم پرســـی پـــێ رەشـــیو بەدقوومییەدا، دوو بۆچوونی سەرەکییان هەیە:

بۆچوونی یەکەم: کە بـەڵێ لەڕاستیدا، ئـەم سـێ شـتە بـەپێی ئـەو سروشـتەی کەخودا دروستی کـردوون لەسـەری، لەهەنـدێ لەمانـەدا، لەسـەر رووی راسـتی، پـێ رەشـیو بـەدقوومی هەیـە، جـا هـەرکاتێ مـرۆڤ هەسـتی بەشـوومی یـەکێ لـەژنو ئەسپو مایینو نۆکەرو کارەکەر کرد، بەزوویی لێی جیابێتەوە، بـە تـەڵاق دان بـێ، بە فرۆشتن بێ، بەهەر شێوەیێ تر بێ).

بـە بۆچـوونی بەنـدەی وەرگێـڕیش، رووداوەکـانیش ئـەم بۆچـوونی یەکەمـە دووپات دەکەنەوە، گەرچی رای دووەمیش بێ بایەخ نییە.

بۆچوونی دووەم:

١- بەدبوونی ژن شتێکی سروشتی نییە، کەشتی وا لەچارەی نووسـرابێ، بـەڵکوو هەر ژنێ بیگری، کە ئەم کێشانەی هەبوو، ئەوە پێ رەشیو بەدقوومە: نەزۆك بـێو زمان درێژبێو بەدڕەوشت بێو هۆی دڵ لێپیسکردنی مێرد بێو ماڵکەر نەبێ.

٢- شوومی مـاڵو خـانوو، لەوەدایـە کـە تەنگەبـەر بـێو نـاخۆش بـێو دراوسـێی خەراپی زیانەخرۆی هەبێ.

٣- شوومی ئەسپو مایین لەوەدایە کە غەزای پێ نەکرێو بۆ کاری خێـر بـەکار نەهێنرێو بۆشتی دنیایی رووت بەکاربهێنرێ.

٤- شوومیو پـێ رەشـی کارەکـەرو نۆکـەریش لەوەدایـە: کـە خـووی خـراپ بـێو درۆزن بێو هەرچی پێ بسپێری بەجوانی نەیکا.

نـــەوەوی دەفـــەرموێ: زاناکـــان دەفـــەرموون، لـــەبارەی نەخۆشـــی تەنینـــەوەو نوقڵانـــەو پـــێ رەشـــیو ئـــەم جـــۆرە شـــتانەوە: کـــۆگیرێ بـــۆ ئـــەم بابەتانـــە، ئـــەم ســـێ رێبازەیە:

١- ئەوەی کەنابێ بەهۆی زیانی راستو دروست، دەبێ پشتگوێ بخرێو بایەخی پێ نەدرێ، وەك نوقلانەی خراپ (طيرة).

٢- ئەوەی زیانی ئاشکرای هەیەو بە ئەزموون زیانی چەسپاوە، دەبێ پارێزی لێ بکرێ، وەك پەتاو تاعوونو گولیو ... تاد.

٣- ئەوەی کە جاروبار وا چەسپاوە زیانی هەبێ، ئەوە دروستە پارێزی لێ بکرێ، وەك: ژنو مایینو خانوو.

کورتو پوخت بەکوردی پەتی:

١- پارێزو خۆپاراستن لەنەخۆشی خراپو پەتاو شتی وا کارێ رەوایە.

٢- لەم جۆرە شتانەدا واباشە راوێژ بە پسپۆری ئەم بابەتانە بکرێ.

بسم الله الرحمن الرحيم

٤٥- نامەی کاهینیو کوڵەنانی

كِتَابُ الكهَانَة

{بڕوانە: تاج/٣، زنجیرە: ٧٩، ژمارە: ٣٠٥٥ هەتا ژمارە: ٣٠٦٢. هەروا بڕوانە: ریاض الصالحین/٤، لاپەڕە: ٩٨، زنجیرە: ٣٠٣، ژمارە: ١٦٦٨}.

١١٦١) ڕێگریی لەهاموشۆی کوڵە نانیو نەوانەی لافی نهێنی (غەیب) زانی دەکەن. (٥٧٧٤ - ٥٧٨٢) (باب: النهی عَنْ إتْيَانِ الكُهَّانِ وَذِكر الخَطِّ)

بڕوانە ژمارەی (٣٣٣) فەرموودەکەی موعاوییەی کوڕی حکەمی سولەمی، کە لەنامەی نوێژدا رابورد.

١١٦٢) باسی ئەوەی کە جنۆکە دەیفڕێنێ. (٥٧٧٤ - ٥٧٨٢)
بَابٌ: مَا تَخْطَفُهُ الْجِنُّ

١٤٩٤- عَنِ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللهُ عَنْها) قَالَتْ: سَأَلَ أُنَاسٌ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) عَنِ الْكُهَّانِ، فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «لَيْسُوا بِشَيْءٍ»، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ فَإِنَّهُمْ يُحَدِّثُونَ أَحْيَانًا الشَّيْءَ يَكُونُ حَقًّا؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «تِلْكَ الْكَلِمَةُ مِنَ الْجِنِّ يَخْطَفُهَا الْجِنِّيُّ فَيَقُرُّهَا فِي أُذُنِ وَلِيِّهِ قَرَّ الدَّجَاجَةِ فَيَخْلِطُونَ فِيهَا أَكْثَرَ مِنْ مِائَةِ كَذْبَةٍ». {الحديث: ٥٧٧٨ = ٥٧٧١ فم. بخاری. طب: ٥٧٦٢، ٦٢١٣، ٥٧٦١. تحفة الأشراف: ١٧٣٤٩}:

عائیشە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: چەن کەسێ لەبارەی کوڵە نانیو کاهینانەوە، کەلافی ئەوە لێ دەدەن، بەهۆی هەندێ هۆی تایبەتەوە، عیلمی غەیبیان هەیە، چەن کەسێ سەبارەت بەمانە، لە پێغەمبەریان پرسی، فەرمووی: (هیچ نین)، گوتیان: ئەی پێغەمبەری خودا! جاروبار قسەکەیان راست دەردەچێ، ئەی ئەوە چییە؟ فەرمووی: (ئەو قسە راستەیان، هی ئەوەیە، کە جندۆکە گوێ هەڵ دەخەن بۆ گوفتوگۆی فریشتەکانو لەدەمی ئەوانی دەڕفێنن، ئینجا وەك مریشکێ بڵێ قرت، ئاوا دەیچپێنن بەگوێی برادەرەکەیاندا، کە کوڵە نانییەکەیە، جا ئەوانیش لە

گیرفانی خۆیانەوە سەد درۆی تری پێوە دەنێن!). {تاج/٣، زنجیرە: ٧٩، ژمارە: ٣٠٥٦، ج/٤} + {ریاض الصالحین/٤، زنجیرە: ٣٠٣، ژمارە: ١٦٦٨، ج/٢}.

١١٦٣) ئەستێرە گرتنە جنۆکە، لەوکاتەدا کە گوێ هەڵ دەخەن بۆ دزینی هەواڵ لە فریشتەکان. (٥٧٧٤ - ٥٧٨٢)

بَابٌ: فِي رَمْيِ الشَّيَاطِينِ بِالنُّجُومِ عِنْدَ اسْتِرَاقِ السَّمْعِ

١٤٩٥- عَنِ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: أَخْبَرَنِي رَجُلٌ وَفِي رِوَايَةٍ: رِجَالٌ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنَ الأَنْصَارِ: أَنَّهُمْ بَيْنَمَا هُمْ جُلُوسٌ لَيْلَةً مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رُمِيَ بِنَجْمٍ فَاسْتَنَارَ، فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «مَاذَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ إِذَا رُمِيَ بِمِثْلِ هَذَا»؟ قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، كُنَّا نَقُولُ: وُلِدَ اللَّيْلَةَ رَجُلٌ عَظِيمٌ، وَمَاتَ رَجُلٌ عَظِيمٌ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «فَإِنَّهَا لاَ يُرْمَى بِهَا لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلاَ لِحَيَاتِهِ، وَلَكِنْ رَبُّنَا تَبَارَكَ وَتَعَالَى اسْمُهُ إِذَا قَضَى أَمْرًا سَبَّحَ حَمَلَةُ الْعَرْشِ، ثُمَّ سَبَّحَ أَهْلُ السَّمَاءِ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ حَتَّى يَبْلُغَ التَّسْبِيحُ أَهْلَ هَذِهِ السَّمَاءِ الدُّنْيَا، ثُمَّ قَالَ الَّذِينَ يَلُونَ حَمَلَةَ الْعَرْشِ لِحَمَلَةِ الْعَرْشِ: مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ؟ فَيُخْبِرُونَهُمْ مَاذَا قَالَ. قَالَ: فَيَسْتَخْبِرُ بَعْضُ أَهْلِ السَّمَوَاتِ بَعْضًا، حَتَّى يَبْلُغَ الْخَبَرُ هَذِهِ السَّمَاءَ الدُّنْيَا فَتَخْطَفُ الْجِنُّ السَّمْعَ، فَيَقْذِفُونَ إِلَى أَوْلِيَائِهِمْ وَيُرْمَوْنَ بِهِ، فَمَا جَاءُوا بِهِ عَلَى وَجْهِهِ فَهُوَ حَقٌّ، وَلَكِنَّهُمْ يَقْرِفُونَ فِيهِ وَيَزِيدُونَ». {الحديث: ٥٧٨٠ = ٥٧٧٣ فم}:

ئیبنو عەبباس (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پیاوێکی یاریدەدەران (واتە: ئەنصار) لە یارانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بۆیگێڕامەوە فەرمووی: شەوێ لەخزمەتی پێغەمبەردا (درودی خودای لەسەر بێ) دانیشتبووین، لەوکاتەدا ئەستێرەیێ کشاو شەوقی دایەوە، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی پێیان: لەسەردەمی نەزانیدا ئەگەر ئەستێرە بکشایە دەتانگوت چییە؟ گوتیان: خوداو پێغەمبەری خودا باشتر دەزانن، ئێمە دەمانگوت: ئەم شەو پیاوێکی گەورە لەدایك دەبێ، یا پیاوێکی گەورە دەمرێ! پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: ئەو ئەستێرەیە کە دەکشێ لەبەرئەوە نییە کە یەکێ دەمرێ، یا یەکێ لەدایك دەبێ، بەڵام پەروەردگارمان (ناوی پیرۆزی هەمیشە هەر بەرزو بڵند بێ) کاتێ کە بڕیاری کارێ دەدا دەست بەجێ هەڵگرانی

تـەختو بارەگـای خوداوەنـدیی (حەمەلەتولعـەرش) دەسـت دەکـەن بـە تەسـبیحات کردن بۆ خوداو لەشکۆو گەورەیی ئەو کردگارە مەزنو گەورەیـە، دێنـە جومبـوشو ستایشو سوپاسی دەکەن ئینجا خەڵکی ئاسمان (کەوان لەخوار ئەوانـەوە، ئـەوانیش دەست دەکەن بە تەسبیحات کردن بۆ خودا، ئیتر دەستە لەدوا دەسـتەو چـین لـەدوا چـین، دەسـت دەکـەن بـە تەسـبیحات کـردن، هـەتا دەنگـی تەسـبیحات کـردن دەگـا بەخەڵکی ئاسمانی هەرە خـواروو، کـە ئـەم ئاسمانـەی ئێمەیـە، ئینجا ئەوانـەی کـە لـەخوار فریشـتە هـەڵگرەکانی تـەختو بارەگـای خوداوەندییـەوەن بەفریشـتە هەڵگرەکانی تەختو بارەگا دەڵێن: ئەوە پەروەردگاری ئێوە چی فەرموو؟ ئـەوانیش چـی فـەرموو بـوو بـەوانی دەڵـێن جـا یـەك لەدوایـەكو دەسـتە بەدەسـتە خـەڵکی ئاسمانـەکان هـەواڵ لەیـەکتری دەپرسـن تـا سـەرەنجام ئـەو هەواڵـە دەگـا بـە خـەڵکی ئاسمانی هەرە خواروو، ئیتر لەوێ جنۆکە گوێ هەڵ دەخەن تا ئەو هەواڵە بدزن، لە خەڵکی ئاسمانی خواروو، وە بیفڕێنن بۆ کۆڵە نانیو کاهینەکانی دۆستیان، جا لـەم کاتەدا فریشتەکان ئەو ئەستێرەیان تێ دەگرن، جا هەر قسەو هەواڵێ کە بەشـێوەی خـۆی دەیهێـنن ئـەوە راسـتو دروسـتە، بـەڵام خۆشـیان درۆو دەلەسـەی تـری پێـوە دەنێنو لێی زیاد دەکەن!). {تاج/٣، زنجیرە: ٧٩، ژمارە: ٣٠٥٧ چ/٤}.

١١٦٤) کەسێ بچێ بۆلای فاڵچی، یەك نوێژی گیرا نابێ. (٥٧٧٤ - ٥٧٨٢)
بَابٌ: مَنْ أَتَى عَرَّافًا لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلاَةٌ

١٤٩٦- عَنْ صَفِيَّةَ (هي بنت أبي عبيد) عَنْ بَعْضِ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «مَنْ أَتَى عَرَّافًا فَسَأَلَهُ عَنْ شَيْءٍ لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلاَةٌ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً».

كِتابُ الحيَّات وَغيرهَا. {الحديث: ٥٧٨٢ = ٥٧٧٥ فم}:

صـەفییەی کچـی ئـەبو عوبەیـد، فـەرمووی: لەهەنـدێ لـە هاوسـەرەکانی پێغەمبـەرەوە، لـە پێغەمبـەرەوە (درودی خودای لەسەر بێ) دەفـەرموێ: (ئـەوەی بـڕوا بـۆلای فاڵچیو لەبارەی شتێکەوە پرسیاری لێ بکاو بەختی لەلا بگرێتەوە، ئەوە نوێژی چل شەوی گیرا نابێ!). {تاج/٣، زنجیرە: ٧٩، ژمارە: ٣٠٥٩ چ/٤}.

بسم الله الرحمن الرحيم

٤٦- نامەی مارو جانەوەرانی تر

كِتَابُ الحَيَّاتِ وَغَيْرِهَا

١١٦٥) جڵەوگیریی لەکوشتنی ماری ماڵی. (٥٧٨٤ - ٥٨٠٢)

بَابُ: النَّهْيِ عَنْ ذَوَاتِ الْبُيُوتِ

١٤٩٧- عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَأْمُرُ بِقَتْلِ الْكِلاَبِ يَقُولُ: «اقْتُلُوا الْحَيَّاتِ وَالْكِلاَبَ، وَاقْتُلُوا ذَا الطُّفْيَتَيْنِ وَالأَبْتَرَ، فَإِنَّهُمَا يَلْتَمِسَانِ الْبَصَرَ، وَيَسْتَسْقِطَانِ الْحَبَالَى». قَالَ الزُّهْرِيُّ: وَنُرَى ذَلِكَ مِنْ سُمِّيْهِمَا وَاللَّهُ أَعْلَمُ. قَالَ سَالِمٌ: قَالَ: عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ: فَلَبِثْتُ لاَ أَتْرُكُ حَيَّةً أَرَاهَا إِلاَّ قَتَلْتُهَا، فَبَيْنَا أَنَا أُطَارِدُ حَيَّةً يَوْمًا مِنْ ذَوَاتِ الْبُيُوتِ مَرَّ بِي زَيْدُ بْنُ الْخَطَّابِ، أَوْ أَبُو لُبَابَةَ، وَأَنَا أُطَارِدُهَا، فَقَالَ: مَهْلاً يَا عَبْدَ اللَّهِ! فَقُلْتُ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَمَرَ بِقَتْلِهِنَّ، قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَدْ نَهَى عَنْ ذَوَاتِ الْبُيُوتِ. {الحديث: ٥٧٨٧ = ٥٧٨٠فم. تجريد/٣، رقم: ١٣٢٩ = ٣٢٩٧، ٣٣١٠، ٣٣١٢، ٤٠١٦، ٤٠١٧. أبو داود. أدب: ٥٢٥٢. تحفة الأشراف: ١٢١٤٧}:

ئیبنو عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: لە پێغەمبەرم بیست، لەسەر دوانگە وتاری دەدا، گوێم لێ بوو دەیفەرموو: (گشت مارێ بکوژن، هەروەها گشت سەگێ بکوژن، بەتایبەتی ئەو چەشنە مارانەی کەدوو هێڵی رەش، وەك هێڵی پەلکە خورما وا بەسەر پشتیانەوەو هەروا هەموو کوڵە وەیبابێ بکوژن، چونکە ئەم دوو جۆرە مارە، ئاوی چاو دەبەنو سك لەباری ژنی دووگیان دەبەن، ئەوەندە رەزایان تاڵەو ئێسکیان قورسو گرانەو رەزایان بێ رەزایە، تەنانەت بە چاوپێکەوتنینان ئاوی چاو دادێو کورپەلە لەباردەچێ!).

زوهری (کە ئەم فەرموودەیە، لە سالی کوڕی عەبدوڵلاوە، لە ئیبنو عومەرە، دەگێڕێتەوە) دەفەرموێ: وادەزانم کە ئەم سك لەبارچوونو ئاوی چاو بردنە، لە کاریگەریی زەهری ئەم دوو جۆرە مارانەوەیە، وە خودا بۆخۆی باشتری لێ دەزانێ!.

سالم دەفەرموێ: عەبدوڵڵای کوڕی عومەر فەرمووی: ئیتر کە ئەمەم لە پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) بیست، هەر مارێکم دەبینی بوارەم نەدەدا، دەمکوشت، جارێ مارێکم راودەنا تا بیکوژم، لەو چەشنە مارانە بوو، کە پێیان دەگوترێ ماری ماڵی ناو ماڵ، لەو کاتەدا زەیدی کوڕی خەطاب، یا فەرمووی: ئەبو لوبابە بانگی لێ کردم: هێواش ئەی عەبدوڵڵا! مەیکوژە. گوتم: بۆچی؟ خۆ پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمانی کردووە بەکوژتنی مار. فەرمووی: ئاخر لەوەدوا، کوشتنی ماری ناو ماڵی قەدەغە کردووە، کە بەو مارانە دەڵێن: (عَوَامِرُ الْبُيُوتِ: خێوی ناو ماڵ، نەبادا جنۆکەی ماڵی موسوڵمان بن). {تاج/٣، زنجیرە: ٥، ژمارە: ٢٥٨٤ ج/٤}.

١١٦٦) ماری ماڵی ناو ماڵ تا سێجار هەڕەشەی لێ دەکرێ. (٥٧٨٤ - ٥٨٠٢)

بَابٌ: إِيْذَانِ الْعَوَامِرْ ثَلَاثًا

١٤٩٨- عَنْ أَبِي السَّائِبِ مَوْلَى هِشَامِ بْنِ زُهْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّهُ دَخَلَ عَلَى أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ فِي بَيْتِهِ، قَالَ: فَوَجَدْتُهُ يُصَلِّي، فَجَلَسْتُ أَنْتَظِرُهُ حَتَّى يَقْضِيَ صَلَاتَهُ، فَسَمِعْتُ تَحْرِيكًا فِي عَرَاجِينَ فِي نَاحِيَةِ الْبَيْتِ، فَالْتَفَتُّ، فَإِذَا حَيَّةٌ، فَوَثَبْتُ لأَقْتُلَهَا، فَأَشَارَ إِلَيَّ أَنِ اجْلِسْ، فَجَلَسْتُ، فَلَمَّا انْصَرَفَ أَشَارَ إِلَى بَيْتٍ فِي الدَّارِ، فَقَالَ: أَتَرَى هَذَا الْبَيْتَ؟ فَقُلْتُ: نَعَمْ، فَقَالَ: كَانَ فِيهِ فَتًى مِنَّا حَدِيثُ عَهْدٍ بِعُرْسٍ قَالَ: فَخَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) إِلَى الْخَنْدَقِ، فَكَانَ ذَلِكَ الْفَتَى يَسْتَأْذِنُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) بِأَنْصَافِ النَّهَارِ فَيَرْجِعُ إِلَى أَهْلِهِ، فَاسْتَأْذَنَهُ يَوْمًا، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «خُذْ عَلَيْكَ سِلَاحَكَ، فَإِنِّي أَخْشَى عَلَيْكَ قُرَيْظَةَ»، فَأَخَذَ الرَّجُلُ سِلَاحَهُ، ثُمَّ رَجَعَ، فَإِذَا امْرَأَتُهُ بَيْنَ الْبَابَيْنِ قَائِمَةً، فَأَهْوَى إِلَيْهَا الرُّمْحَ لِيَطْعُنَهَا بِهِ - وَأَصَابَتْهُ غَيْرَةٌ - فَقَالَتْ لَهُ: اكْفُفْ عَلَيْكَ رُمْحَكَ، وَادْخُلِ الْبَيْتَ حَتَّى تَنْظُرَ مَا الَّذِي أَخْرَجَنِي، فَدَخَلَ، فَإِذَا بِحَيَّةٍ عَظِيمَةٍ مُنْطَوِيَةٍ عَلَى الْفِرَاشِ، فَأَهْوَى إِلَيْهَا بِالرُّمْحِ فَانْتَظَمَهَا بِهِ، ثُمَّ خَرَجَ فَرَكَزَهُ فِي الدَّارِ، فَاضْطَرَبَتْ عَلَيْهِ، فَمَا يُدْرَى أَيُّهُمَا كَانَ أَسْرَعَ مَوْتًا الْحَيَّةُ أَمِ الْفَتَى؟ قَالَ: فَجِئْنَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَذَكَرْنَا ذَلِكَ لَهُ، وَقُلْنَا: ادْعُ اللَّهَ يُحْيِيهِ لَنَا، فَقَالَ:

«اسْتَغْفِرُوا لِصَاحِبِكُمْ»، ثُمَّ قَالَ: «إِنَّ بِالْمَدِينَةِ جِنًّا قَدْ أَسْلَمُوا، فَإِذَا رَأَيْتُمْ مِنْهُمْ شَيْئًا، فَآذِنُوهُ ثَلاَثَةَ أَيَّامٍ، فَإِنْ بَدَا لَكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ فَاقْتُلُوهُ، فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ». {الحديث: ٥٨٠٠ = ٥٧٩٣ فم}:

ئەبو سائیب بەندەی ئازادکراوی هشامی کوڕی زوهرە (ڕەحمەتی خودایان لێ بێ) فەرمووی: ئەبو سەعیدی خودری لەماڵەوەی بوو، چووم بۆلای، روانیم وا نوێژ دەکا، منیش دانیشتم چاوەڕوانیم کرد هەتا نوێژەکەی تەواو دەکا، کەچی لەو دەمەدا، لەناو کۆمەڵێ دارکی بۆڵە خورمادا، دەنگی خشە خشێك دەهات، لەناو قوژبنێکی مالەکەدا، کە ئاوڕم دایەوە، دەڕوانم وا مارێکە، منیش ڕاپەڕیم کە بیکوژم، کەچی ئەبو سەعید، لەناو نوێژەکەدا ئاماژەی بۆم کرد، کەنەکەی دانیشە، مەیکوژە، منیش دانیشتمەوە. کە لەنوێژەکەی بوویەوە، ئاماژەی کرد بۆ هۆدەیە لەناو خانووەکەداو فەرمووی: ئەم هۆدەیە دەبینی؟ گوتم: بەڵێ بۆچی؟ فەرمووی: لاوێکی لەئێمە تیادابوو، تازە زاوا بوو، جا لەغەزای خەندەقا لەخزمەت پێغەمبەردا دەرچووین بۆ ئەم غەزایە، جا ئەو لاوە ڕۆژانە، لەکاتی نیوەڕۆدا، مۆڵەتی لە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) وەردەگرتو دەگەڕایەوە بۆلای خێزانەکەی، ڕۆژێ کە داوای مۆڵەتی لە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کرد، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پێی فەرموو: (چەکەکەت لەگەڵ خۆت ببە، چونکە من مەترسی ئەوەم هەیە، کە جوولەکەکانی بەنی قورەیظە، لەڕێگەدەست درێژیت لێ بکەن). جا پیاوەکەیش چەکەکەی لەگەڵ خۆی برد، کە دەچێتەوە بۆ ماڵەوە، دەڕوانێ وا ژنەکەی لەنێوانی هەردوو دەرگاکەدا ڕاوەستاوە، لاوەکەیش بەتەنگەوە بوونی ناموس دەیکرێو، ڕمەکەی لێ بەرزدەکاتەوە کە پیادا بماڵێ، ژنەکەی پێی دەڵێ: (تۆ جارێ ڕمەکەت لابەو بچۆرە ژوورەوە، هەتا بەچاوی خۆت ببینی کەمن لەترسی چی هۆدەکەم چۆڵ کردووە). کە لاوەکە دەچێتە ژوورەوە دەڕوانێ وا مارێکی حەفیانی گەورە خۆی ئاڵاندووە لە نوێنەکەیانەوە، ئەویش ڕمەکەی پیاداو تێی چەقاندو وەك ماسی بدەی لەشیش ئاوا دای لەڕمەکەیو هێنایە دەرەوەو لە حەوشەکەدا

دایچەقاند، کەچی لەپڕ مارەکە وەك شارە زەردەواڵە لێی ئاڵۆسکا، کەس نەیزانی کامیان لەپێشدا مردن: مارەکە، یا لاوەکە؟

ئەبو مووسا فەرمووی: جا چووین بۆ خزمەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) وە روداوەکەمان گێڕایەوە بۆی، وە عەرزمان کرد: لەخودا داوا بکە کە خودا ئەم لاوە زیندوو بکاتەوە بۆمان. حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (داوای لێبوردنو لێخۆش بوون لەخودا بکەن بۆ ئەم هاوڕێ مردووەتان!).

لەپاشا فەرمووی: (لەناو شاری مەدینەدا، هۆزی جنۆکەو شەیاتینی نیشتەجێن، هەیانە ئیسلام بوون، جا ئەگەر دنیابوو شتێ لەوانەتان بینی، یەکسەر هەڵمەکوتنە سەریان، لەپێشا هەتا سێ جار کە دەیانبینن، ئاگاداریان بکەنەوەو قاویان بدەن، ئیتر لەوەدوا، لەپاش ئەو سێجارە ئەگەر بینیتانەوە بیکوژن، چونکە ئەوە شەیتانە!). {تاج/٣، زنجیرە: ٥، ژمارە: ٢٥٨٤ ج/٤}.

١١٦٧) باسی کوشتنی مار. (٥٧٨٤ - ٥٨٠٢)

بَابٌ: قَتْلَ الحَيَّاتْ

١٤٩٩- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنُ مَسْعُودْ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فِي غَارٍ وَقَدْ أُنْزِلَتْ عَلَيْهِ (وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًا) فَنَحْنُ نَأْخُذُهَا مِنْ فِيهِ رَطْبَةً إِذْ خَرَجَتْ عَلَيْنَا حَيَّةٌ فَقَالَ: «اقْتُلُوهَا»، فَابْتَدَرْنَاهَا لِنَقْتُلَهَا، فَسَبَقَتْنَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «وَقَاهَا اللَّهُ شَرَّكُمْ كَمَا وَقَاكُمْ شَرَّهَا». {الحديث: ٥٧٩٦ = ٥٧٨٩ فم. تجريد/٢/٢٤١، رقم: ٨٤١ = ١٨٣٠، ٣٣١٧، ٤٩٣١، ٤٩٣٤}:

عەبدوڵڵای کوڕی مەسعوود (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: جارێ لەشەوی عەرەفەدا، لەخاکی مینادا، لە ئەشکەوتێکا، لەخزمەتی پێغەمبەردا بووین (درودی خودای لەسەر بێ) لەوکاتەدا، سوورەتی (وَالْمُرْسَلَاتِ)ی هات بۆ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) خۆی ئەم سوورەتەی بەقەدرو ڕێزەوە دەخوێندەوەو منیش وشە بەوشەو ئایەت بەئایەت، لەدەمی حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) وەرم دەگرتو لەبەرم دەکرد، جا لەمکاتەدا کە

هێشتا سوورەتەکە بەسەر زاری پێغەمبەرەوە بوو (درووودی خودای لەسەر بێ) وەدەمی پیرۆزی پێی تەڕو پاراو بوو، لەپڕ لەناکاو، مارێ دەرپەڕیو پەلاماری داین!

پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئادەی بیکوژن! بەڵام مارەکە دەرباز بوو رۆیشت، پێغەمبەریش (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (هەم ئەو قوتاری بوو لەچنگی ئێوەو هەم ئێوە قوتارتان بوو لەچنگی ئەو!). {تاج/٤، زنجیرە: ٦٠، ژمارە: ٤١٩٩ چ/٤}.

روونکردنەوە:

لەپەڕاوی ڕاڤەکانا دەفەرموون: (جنۆکەو پەریو شەیاتینی، خودای گەورە توانای ئەوەی پێیان داوە، کە شکلو شێوەی خۆیان بگۆڕنو بچنە شێوەو شکڵو بیچمی شتی ترەوە، جاری واهەیە لەشێوەی مارێکا خۆیان نیشان دەدەن، یا لەشکڵی دووپشکێکا دەردەکەون، یا لەوێنەی پشیلەیەکا خۆی پیشان دەدا، یا لەهەر شێوەیەکی تردا، خۆیان دەنوێنن! تەنانەت دەتوانن بچنە کڵێشەی مرۆڤەوە!).

جا پاش ئەمە نەوەوی دەفەرموێ:

١- ئەم ئاگاداریو هەڕەشەیە، کە لەجنۆکەی ناو ماڵ دەکرێ، تا سێجار، بەس بۆشاری مەدینە وایە، لەشوێنانی تر، هەموو مارێ بەبێ هۆشیاری پێدانو هەڕەشە کردن لێی دەکوژرێ.

٢- مارو دووپشك، بەبێ بوارەدان، لەدەشتو دەر دەکوژرێن. نەوەوی دەفەرموێ: ئیمامی مالیك دەفەرموێ: بەبێ مەرجو قەید ماری ناو مزگەوت دەکوژرێ.

٣- شێوەی هەڕەشەکە ئاوایە: (سوێندتان دەدەم بەو پەیمانەی کە سولەیمانی کوڕی داوود لێی وەرگرتوون، کە ئازارمان مەدەنو مەیەنە بەرچاومان!). ئیمامی مالیك دەفەرموێ: (ئەوەندە بەسە کەبڵێ: (بەپشتی خودا، بەحەقی رۆژی قیامەت تەنگتان پێ هەڵ دەچنم، کە مەیەنە بەرچاومانو ئازارمان مەدەن!).

١١٦٨) كوشتنی شەوگەرد. (٥٨٠٣ - ٥٨٠٩)

بَابٌ: فِي قَتْلِ الأَوْزَاغِ

١٥٠٠- عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وقاص (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) أَمَرَ بِقَتْلِ الْوَزَغِ وَسَمَّاهُ فُوَيْسِقًا. {الحديث: ٥٨٠٥ = ٥٧٩٨ فم}:

سەعدی کوڕی ئەبو وەقاص (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمانی دەدا بەکوشتنی شەوگەرد (وەزەغ). وە ناویشی نا: لەڕێدەرچوو، واتە: فاسیق). {تاج/٣، زنجیرە: ٤، ژمارە: ٢٥٨٠ چ/٤} + {تەجرید/٢، ژمارە: ٨٤٢ = ٣٣٠٦} + {ریاض/٤، زنجریە: ٣٧٠، ژمارە: ١٨٦٣، ١٨٦٤}.

١٥٠١- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «مَنْ قَتَلَ وَزَغَةً فِي أَوَّلِ ضَرْبَةٍ فَلَهُ كَذَا وَكَذَا حَسَنَةً، وَمَنْ قَتَلَهَا فِي الضَّرْبَةِ الثَّانِيَةِ فَلَهُ كَذَا وَكَذَا حَسَنَةً، لِدُونِ الأُولَى، وَإِنْ قَتَلَهَا فِي الضَّرْبَةِ الثَّالِثَةِ فَلَهُ كَذَا وَكَذَا حَسَنَةً، لِدُونِ الثَّانِيَةِ». وفي رواية: «مَنْ قَتَلَ وَزَغًا فِي أَوَّلِ ضَرْبَةٍ كُتِبَتْ لَهُ مِائَةُ حَسَنَةٍ، وَفِي الثَّانِيَةِ دُونَ ذَلِكَ، وَفِي الثَّالِثَةِ دُونَ ذَلِكَ». {الحديث: ٥٨٠٧ = ٥٨٠١ فم} + {ریاض/٤، زنجیرە: ٣٧٠، رقم: ١٨٦٤}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (هەرکەسێ بەیەکەم لێدان شەوگەردێ بکوژێ، ئەوەندەو ئەوەندە خێرو چاکەی بۆهەیە، وە ئەو کەسەی بەلێدانی دووەم بیکوژێ، ئەوەندەو ئەوەندە چاکەی بۆهەیە، بەلاّم کەمتر لەجاری یەکەم، وە ئەو کەسەی بەلێدانی سێیەم بیکوژێ ئەوەندەو ئەوەندە چاکەی بۆ هەیە بەلاّم کەمتر لەجاری دووەم). لە گێڕانەوەی ژمارە (٥٨٠٨)دا، دەفەرموێ: (کەسێ بە پیاکێشانی یەکەم شەوگەردێ بکوژێ، سەد چاکەی بۆ دەنووسرێ، ئەوەی بە پیاکێشانی دووەم بیکوژێ کەمتری بۆ دەنووسرێ، ئەوەی بە پیاداکێشانی سێیەم بیکوژێ لەهی دوو کەمتری بۆدەنووسرێ!).

روونکردنەوە:

شەوگەرد (وەك فەرهەنگی خاڵ) دەڵێ: (شەوگەرد دەعبایەکە وەك مارمێلکە، بەلاّم ئەم پێوەئەدا). لەعەینیدا، دەفەرموێ: (لەقاپو شتی وادا دەتفێتەوە، زیانێکی

گەورەی بۆ مرۆڤ لێ دەکەوێتەوە، لەناو خوێدا خۆی دەگەوزێنێو ماکی تووشبوون بە گولی لێ پەیدا دەبێ. وێنەکەی لە مونجددا دەق لەمارمێلکە دەکا، کەمێ شڵ بێ).

ئەم جانەوەرە چەند جۆرێکی هەیە، گەورەو بچووکی هەیە، لە عەرەبیدا بە گەورەکانیان دەگوترێ سام ئەبرەص. بەزەینم ئەم دەعبایە لەگەرمیان زۆرترە، وە وەزەنیشی زیاترە.

١١٦٩) کوشتنی مێروولە. (٥٨١٠ - ٥٨١٢)

بَابٌ: فِي قَتْلِ النَّمْلِ

١٥٠٢- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «نَزَلَ نَبِيٌّ مِنَ الأَنْبِيَاءِ تَحْتَ شَجَرَةٍ، فَلَدَغَتْهُ نَمْلَةٌ، فَأَمَرَ بِجِهَازِهِ، فَأُخْرِجَ مِنْ تَحْتِهَا، ثُمَّ أَمَرَ بِهَا فَأُحْرِقَتْ، فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ، فَهَلاَّ نَمْلَةً وَاحِدَةً!». {الحديث: ٥٨١١ = ٥٨٠٤ فم. تجريد/٣، رقم: ١٢٣٦ = ٣٠١٩، ٣٣١٩}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (جارێ پێغەمبەرێ لە پێغەمبەران لەژێر سێبەری درەختێکا بارەگاکەی دەخات، مێروولەیێ پێوەی دەدا، جا فەرمان دەکا شمەکەکەی دەگوێزنەوە بۆ جێگەیێ تر، ئەوجا فەرمان دەدا شارە مێروولەکە گشتی دەسووتێنن، جا خودا لەسەرئەوە گلەیی لێ دەکاو سرووشی بۆ دەنێرێ: خۆ تۆ تاقە یەك مێروولە گەستتی، کەچی نەتەوەیەکت لە نەتەوەکان سەرجەم سووتاند، کە حاڵیان وابوو تەسبیحاتو سوپاسو ستایشی خودایان دەکرد، دەبوو هەر ئەو مێروولەیەت سزا بدایە کە پێوەی دایت). {تاج/٣، زنجیرە: ٤، ژمارە: ٢٥٧٤ چ/٤}.

روونکردنەوە:

کوشتنی مێروولە بەبێ هۆکارێکی رەوا حەرامەو گوناهە، بەڵام ئەگەر ئازاری ناو ماڵی دەدا، وەك ئەوە دەکەوتە ناو نانو ئاوەو هەرچی دادەنرا لە مەوبەق

میرۆلـه تێـی دەداو خراپـی دەکـرد، یـا لـەناو باخچـەو حەوشـه کێشـەیەکی بـۆ دانیشتوان دروست دەکرد، ئەوە لەکاتی وادا:

١- دروستە بەهۆی بۆنو شتی واوە دوور بخرێتەوە.

٢- ئەگەر هەر چاری نـەدەکراو زیـانو ئازارەکـەی بـەردەوام بـوو، ئـەوا دروسـتە بکوژرێ، بەڵام بەسـووتان نـا. ئیمـامی نـەوەوی دەفـەرموێ: (لەمەزهـەبی ئێمـەدا — واتـە: لەمەزهـەبی شـافیعیدا — کوشـتنی مێروولـە دروسـت نییـە، لەبـەر ئـەم فەرموودەیە، کە ئـەبو داود بەڕشـتەی دروسـت، بـەپێی مـەرجی بوخـاریو موسـلیم گێڕاویەتـەوە: (ئیبنـو عـەبباس دەفـەرموێ: پێغەمبـەر (درووەی خـودای لەسـەر بـێ) رێگـەی کوشـتنی ئـەم چـوار گیانلەبـەرەی نـەداوە: مێروولـەو هـەنگو پـەپوو سـلێمانکەو صـورەد (باشـووکە؟). {بڕوانـە: تـاج/٣، زنجیرە: ٤، ژمـارە: ٢٥٧٨ چـاپی چـوارەم} {هەروا بڕوانە: فتح الملهم، بەرگی/٣ — ٤، ص٢٣٨، رقم الحديث: ٥٨٠٥}.

١١٧٠) باسی کوشتنی پشیلە. (٥٨١٣ - ٥٨١٩)

بَابٌ: فِي قَتْلِ الهِرِّ

١٥٠٣- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنُ عُمَرْ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) أَنَّ رَسُولَ اللَّـهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْـهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «عُذِّبَتِ امْرَأَةٌ فِي هِـرَّةٍ، سَجَنَتْهَا حَتَّـى مَاتَـتْ، فَـدَخَلَتْ فِيهَـا النَّـارَ، لاَ هِـيَ أَطْعَمَتْهَا وَسَقَتْهَا إِذْ حَبَسَتْهَا، وَلاَ هِيَ تَرَكَتْهَا تَأْكُلُ مِنْ خَشَاشِ الأَرْضِ». {الحديث: ٥٨١٣ = ٥٨٠٥ فم. بخاری. بدء الخلق: ٣٤٨٢}:

عەبدوڵڵای کوڕی عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) فـەرمووی: پێغەمبـەر (درووەی خودای لەسـەر بـێ) دەفـەرموێ: (ژنـێ لەسـەر پشـیلەیێ سـزادراوە، پشـیلەکەی بەنـد کردبـوو، هـەتا لەبرسانا مردبوو، لەو ماوەیەدا نەخۆی ئاوو نانی دابوو پێی، وەنە بەرەڵای کردبـوو هەتا بۆخـۆی لەچـڕو جانـەوەری نـاو زەوی بخوات لەسـەر ئـەوە خـودا خستیە نـاو ئاگری دۆزەخەوە). {ریاض/٤، زنجیرە: ٢٨٢، ژمارە: ١٦٠٠}.

١١٧١) باسی مشك و كەسانێ كەخودا كردوونی بەمشك. (٧٤٠٨ - ٧٤٠٩)

بَابٌ: فِي الْفَأْرِ وَأَنَّهُ مُسِخَ

١٥٠٤- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «فُقِدَتْ أُمَّةٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ لاَ يُدْرَى مَا فَعَلَتْ، وَلاَ أُرَاهَا إِلاَّ الْفَأْرَ، أَلاَ تَرَوْنَهَا إِذَا وُضِعَ لَهَا أَلْبَانُ الإِبِلِ لَمْ تَشْرَبْهُ، وَإِذَا وُضِعَ لَهَا أَلْبَانُ الشَّاءِ شَرِبَتْهُ؟»، قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: فَحَدَّثْتُ هَذَا الْحَدِيثَ كَعْبًا، فَقَالَ: آنْتَ سَمِعْتَهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)؟ قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ ذَلِكَ مِرَارًا؟ قُلْتُ أَأَقْرَأُ التَّوْرَاةَ؟! وَفِي رِوَايَةٍ: أفأنزلت عليَّ التوراة؟ {الحديث: ٧٤٢١ = ٧٤٥٧ فم. تجريد البخاری/٣، رقم: ١٣٣٣ = ٣٣٠٥}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (بەرەیێ لەنەوەی ئیسرائیل، واتە: لەملەتی جوولەكە، بزربوونو بێ سەرو شوێن رۆیشتوون، كەس نازانێ چییان بەسەرهاتووە، وەمن وادەزانم كە خودا كردوونی بە مشك، وە ئەم مشكانەی ئێستا هەن لەو بەرە بابەن، چونكە مشكیش وەك جوولەكە ئەگەر شیری وشتری بۆ دابنرێ نایخواتەوە، بەلام ئەگەر شیری مەڕی بۆدابنرێ دەیخواتەوە).

جا كاتێ ئەم فەرموودەیەم بۆ كەعبولئەحبار گێڕایەوە، گوتی: تۆ خۆت ئەم فەرموودەیەت بیست لەدەمی پێغەمبەر خۆی (دروودی خودای لەسەر بێ)؟ كە پێغەمبەر وابفەرموێ؟ گوتم: بەلێ، چەند جارێ ئەمەی لێم دووبارە كردەوە، منیش لەوە بێزار بووم و پێم گوت: خۆ من تەوراتت بۆ ناخوێنمەوە؟ هەتا تۆ مەودای رەخنەگرتنت هەبێ. لە گێڕانەوەیەكا گوتم: لەتۆ وایە تەوراتم بۆهاتووە؟

روونكردنەوە:

لەكۆتایی ئەم فەرموودەیەدا، لە كورديیەكەی تاجول ئوصولدا دەفەرموێ: بەلام وەكوو لەعەینی (عومدەتولقارئ)دا دەفەرموێ: (لەپاش ئەم فەرمایشتە روونكرایەوە بۆ پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) كەشتی مەسخ كراو، واتە: ئەو

مرۆڤانەی کە کراون بە بەرازو مەیموونو ئاژەڵو دەعبا، زاوزێ ناکەنو وەچەیان لێ ناکەوێتەوە). کەواتە: ئەم مشکانەی ئێستا هەن لەوەچەی ئەو بەرە بابە نین!

١١٧٢) پاداشی ئاودان بە ئاژەڵ. (٥٨٢٠ - ٥٨٢٢)

بَابٌ: سَقْيِ الْبَهَائِمِ

١٥٠٥- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: «بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي بِطَرِيقٍ اشْتَدَّ عَلَيْهِ الْعَطَشُ، فَوَجَدَ بِئْرًا، فَنَزَلَ فِيهَا فَشَرِبَ، ثُمَّ خَرَجَ، فَإِذَا كَلْبٌ يَلْهَثُ يَأْكُلُ الثَّرَى مِنَ الْعَطَشِ، فَقَالَ الرَّجُلُ: لَقَدْ بَلَغَ هَذَا الْكَلْبَ مِنَ الْعَطَشِ مِثْلُ الَّذِي كَانَ بَلَغَ مِنِّي، فَنَزَلَ الْبِئْرَ فَمَلأَ خُفَّهُ مَاءً ثُمَّ أَمْسَكَهُ بِفِيهِ حَتَّى رَقِيَ فَسَقَى الْكَلْبَ، فَشَكَرَ اللَّهُ لَهُ، فَغَفَرَ لَهُ»، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ: وَإِنَّ لَنَا فِي هَذِهِ الْبَهَائِمِ لأَجْرًا؟ فَقَالَ: «فِي كُلِّ كَبِدٍ رَطْبَةٍ أَجْرٌ». {الحديث: ٥٨٢٠ = ٥٨١٣ فم. تجريد/٣، رقم: ١٠٣٨ = ٢٣٦٣ فتح الباري}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (جارێ پیاوێ لە چۆڵێ بە ڕێگەیەکا دەڕۆیشت، تووندێتی زۆری بۆ هێنا، تا بیرێکی دۆزییەوەو چووە ناوی و تێر ئاوی خواردەوە، کاتێ هاتە دەرەوە روانی وا سەگێ لەتوونیانا وازمانی دەرکێشاوەو هاسکە هاسکیەتیو، لەتاوا تەڕایی دەوری بیرەکە دەلێسێتەوە، جا پیاوەکە، لەبەرخۆیەوە دەڵێ: ئەم سەگەیش لە تووندیانا وەکوو منی بەسەرهاتووە! جا دیسانەوە ڕۆیشتەوە خوارەوە بۆناو بیرەکەو کاڵە (خوففە)کەی پێی داکەندو پڕی کرد لەئاوو، گرتی بەدەمیەوەو بەدیواری بیرەکەدا هەڵزنییەوەو سەرکەوتەوە سەرێو سەگەکەی ئاودا، جا خودا لەسەرئەوە سوپاسی کردو تۆڵەی بۆیکردەوەو لێی خۆش بوو!)

هاوەڵان عەرزیانکرد: قوربان ئەی فروستادەی خودا! ئەی ڕەوانەکراوی خودا! ئەی پێغەمبەری خودا! دیارە هەر چاکەیێ لەگەڵ گیانلەبەری بێزمانا بکەین، خێرو پاداشی هەیە؟ فەرمووی: (بەڵێ وایە، هەرچاکەیێ لەگەڵ هەرشتێ بکرێ کە

تەڕایی ژیانی تیابێ خێرێکی گەورەیە!). {تاج/٢، زنجیرە: ١٧٧، ژمارە: ١٩٣٩ چ/٤ = چاپی چوارەم}.

(پوختەیەکی کورتی نامەی مار)

١- جۆرە مارێکی تایبەت هەیە، وەك کوڵە وەیباب، لەهەر شوێنێ بینران، سوننەتە بکوژرێن و مۆڵت و مەودای دەربازبوون نەدرێن.

٢- مارو دووپشك و جانەوەری تری زیانە خرۆ، لەدەشت و دەر، بەبێ مەرج دەکوژرێن.

٣- ماری ناو ماڵ، بەتایبەتی ئەوانەیان کەپێیان دەگوترێ: (عَوَامِرُ البُيُوتِ = خێوی ناو ماڵ) واباشە تا سێجار، کە دەردەکەون، هۆشیار بکرێنەوە کە ماڵەکە چۆڵ بکەن، دەنا دەکوژرێن، جا ئەگەر پاش سێ جارەکە دەرکەوتن، ئەوا دەکوژرێن بەبێ مەرج.

٤- کوشتنی شەوگەرد سوننەتە، چونکە زیانی زۆرە.

٥- کوشتنی میروولە بەبێ هۆی رەوا ناباشە و حەرامە، دەبێ مرۆی موسوڵمان لەشتی وا خۆی بپارێزێ، جۆرێ لە مێروولە پێوە دەدا.

بسم الله الرحمن الرحيم

٤٧- نامەی شیعرو شتانی تری وا

كِتَابُ الشِّعْرِ وَغَيْرِهِ

{بڕوانە: تاجول ئوصول بەکوردی بەرگی پێنجەم، زنجیرە: ٦٨، لاپەڕە: ٤٨٨، لەژمارە: ٥٤٢٢ هەتا ژمارە: ٥٤٥٣، زنجیرە: ٧٥ + تەجریدی بوخاری/٥، ژمارە: ١٩٥٤}.

١١٧٣) باسی شیعرو خوێندنەوەی شیعر. (٥٨٤٦ - ٥٨٥٥)

بَابٌ: فِي الشِّعْرِ وَإِنْشَادِهِ

١٥٠٦- عَنْ الشَّرِيدِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: رَدِفْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمًا، فَقَالَ: «هَلْ مَعَكَ مِنْ شِعْرِ أُمَيَّةَ بْنِ أَبِي الصَّلْتِ شَيْئٌ»؟ قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: «هِيهِ»، فَأَنْشَدْتُهُ بَيْتًا، فَقَالَ: «هِيهِ»، ثُمَّ أَنْشَدْتُهُ بَيْتًا، فَقَالَ: «هِيهِ»، حَتَّى أَنْشَدْتُهُ مِائَةَ بَيْتٍ. {الحديث: ٥٨٤٦ = ٥٨٣٩ فم}:

عەمری کوڕی شەرید (رەزای خودایان لێ بێ) لەباوکیەوە فەرمووی: ڕۆژێ لەپاشکۆی پێغەمبەرەوە سوار بوو بووم، فەرمووی (دروودی خودای لەسەر بێ): (ئایا هیچ هەڵبەستی ئومەییەی کوڕی ئەبو صەلتت لەبەرە؟). گوتم: ئا، لەبەرمە! فەرمووی: (ئادەی بڵێ) منیش شیعرێکم لە شیعرەکانی خوێندەوە بۆی. فەرمووی: (بابێ). ئیتر هەر شیعری ئەوم بۆی دەخوێندەوەو هەر دەیفەرموو: (بابێ) هەتا سەد بەیتم بۆی خوێندەوە). {تاج/٥، زنجیرە: ٧١، ژمارە: ٥٤٣٧ چاپی چوارەم}.

١١٧٤) ڕاسترین گوتەیێ کە هۆنەر گوتوویەتی

بَابٌ: أَصْدَقُ كَلِمَةٍ قَالَهَا شَاعِرٌ

١٥٠٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «أَصْدَقُ كَلِمَةٍ قَالَهَا شَاعِرٌ كَلِمَةُ لَبِيدٍ: أَلاَ كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلاَ اللَّهَ بَاطِلٌ». {الحديث: ٥٨٤٩ = ٥٨٤٣ فم}:

خۆشەویست (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (راستترین گوتەیێ کە هەستیار (شاعیر) وتبێتی، ئەم گوتەیەی لەبیدە کەدەڵێ:

(أَلاَ كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلاَ اللَّهَ بَاطِلٌ
وَكُلُّ نَعِيمٍ لاَ مَحَالَةَ زَائِلُ)

واتە:

ئەم دنیایە کاوو بایە
هیچ و پووچ و بێ بەهایە
نازو بەهرەی بێ بەقایە
ئەوەی راست بێ بەس خوایە!

{تاج/٥، زنجیرە: ٦٩، ژمارە: ٥٤٢٦ ج/٤ + تجریدی بوخاری بەرگی چوارەم، لاپەڕە: ١٩٠، ژمارە: ١٥٠٤}.

لە تەجریدی بوخاریدا، لە کوردییەکەیدا، دەفەرموێ:

روونکردنەوە:

(لەسەر فەرمایشتی فەتحولباری شەرحی صەحیحی بوخاری لەڕاڤەی ئەم فەرموودەیەدا، کە ژمارەکەی لە فەتحولباریدا = ٣٨٤١، کەدوو طەرەفی هەیە، ژمارە: ٦١٤٧ و ٦٤٨٩، لەوێدا دەفەرموێ: لەبید ئیسلام بووە، وە ئیمامی بوخاری بە صەحابەی داناوە. لە ئیصابەو ئیستیعابیشدا دەفەرموێ: ناوی لەبیدی کوڕی رەبیعەی کوڕی عامیرە، شاعیرێکی بەناوبانگە، سوار چاکێکی ئازاو دلێر بووە، لەدوو سەردەما ژیاوە، زۆرینەی شیعرەکانی لەپێش ئیسلامبووندا گوتووە، موسوڵمانێکی زۆر جوانو رێکو پێک بووە، لەگەڵ دەستەیێ کە ژمارەیان سیازدە پیاو بوو، لەهۆزی بەنی کلاب، کە نوێنەری هۆزەکەیان بوون، هات بۆ خزمەتی پێغەمبەرو ئیسلام بوو). عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) گەڵێ جار دەیفەرموو: رەحمەتی خودا لە لەبید کە دەڵێ (کامل):

ذَهَبَ الَّذِينَ يُعَاشُ فِي أَكْنَافِهِمْ
وَبَقِيتُ فِي خَلَفٍ كَجِلْدِ الْأَجْرَبِ

واتە:

رووین ئەوانەی کە لەژیانا
گوزەران خۆش بوو لە پەنایانا
مامەوە لەناو وەچەیێ بێ فەر
بێ وەچ و بێ فەر، وەکوو کەوڵی گەر!

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) دەیفەرموو:

دەی ئەگەر لەبید فریای ئەم سەردەمەی ئێمە بکەوتایە، دەبێ چی بگوتبایە! ئیمامی عومەر (رەزای خودای لێ بێ) لەبارەی شیعر وتنەوە، لەپاش ئیسلامبوونی پرسیاری لێ دەکا، دەڵێ: خودا لەجیاتی شیعر، بەسوورەتی بەقەرە هەقی بۆ کردوومەتەوە، سەدو پەنجا ساڵ ژیاوە، لەکووفە نیشتەجێ بوو، هەر لەوێ لەکاتی حوکمڕانی وەلیدی کوڕی عوقبەدا دەمرێ، لەسەردەمی جێنشینی پێشەوا عوسماندا گیانی پاکی بەخزمەتی خودای گەورە شاد دەبێ، لەساڵی چل‌و یەکی کۆچیدا، لەو رۆژەدا کە موعاوییە دەچێتە ناو کووفە. لە ئیصابەدا ئاماژە دەکا، کە پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) لەسەر دوانگە، شیعرەکەی لەبید دەخوێنێتەوە.

ئیبنو عەبدول بەرر (رەحمەتی خودای لێ بێ) لە ئیستیعابا دەفەرموێ: (کاتێ دەگاتە تەمەنی سەدو بیست ساڵ ئەم هۆنراوەیە، دەڵێ (کامل):

وَلَقَدْ سَئِمْتُ مِنَ الحَيَاةِ وَطُولِهَا
وَسُؤالِ هَذَا النَّاسِ: كَيْفَ لَبِيدُ

واتە:

لەژین و درێژیی، تەواو بێزارم
{چۆنی؟ ئەی لەبید!} دەدا ئازارم!

١١٧٥) خۆ خەریککردنی زۆر بەشیعرەوە ناباشە
بَابٌ: كَرَاهِيَةُ الأمْتِلاَءِ مِنَ الشِّعْرِ

١٥٠٨- عَنْ سَعْدِ بْنُ أَبِي وَقَاصْ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: «لأَنْ يَمْتَلِئَ جَوْفُ أَحَدِكُمْ قَيْحًا يَرِيهِ خَيْرٌ مِنْ أَنْ يَمْتَلِئَ شِعْرًا». {الحديث: ٥٨٥٣ =

٥٨٤٨ فم. تجريد البخاری/٥/٢٢٣، رقم: ١٩٥٥ = ٦١٥٤. ترمذی. أدَب: ٢٨٥٢. ابن ماجة. أدب: ٢٧٦٠. تحفة الأشراف: ٢٩١٩}:

سەعدی کوڕی ئەبو وەقاص (رمزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (لەڕاستیدا ناودڵی مرۆڤ پڕبێ لەکێمو زوخاوێکی وا، کە ناوسکی بگەنێنێ، هێشتا ئەوەی باشترە لەوە کە دڵی پڕبێ لە هەڵبەستو هۆنراوە). {تاج/٥/٤٩٠، زنجیرە: ٦٨، ژمارە: ٥٤٢٢ چ/٤}.

١١٧٦) خۆڵکردن بەڕووی ئەوانەی کە لەڕوو، لە گۆترە مەدحو ستایشی کەسێ لەڕوو دەکەن. (٧٤٢٦ - ٧٤٣٣)

بَابٌ: حثي التُّرَابَ فِي وُجُوهِ الْمَدَّاحِينَ

١٥٠٩- عَنْ هَمَّامِ بْنِ الْحَارِثِ: أَنَّ رَجُلاً جَعَلَ يَمْدَحُ عُثْمَانَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ)، فَعَمِدَ الْمِقْدَادُ فَجَثَا عَلَى رُكْبَتَيْهِ، وَكَانَ رَجُلاً ضَخْمًا فَجَعَلَ يَحْثُو فِي وَجْهِهِ الْحَصْبَاءَ، فَقَالَ لَهُ عُثْمَانُ: مَا شَأْنُكَ؟ فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: «إِذَا رَأَيْتُمُ الْمَدَّاحِينَ فَاحْثُوا فِي وُجُوهِهِمُ التُّرَابَ». {الحديث: ٧٤٣١ = ٧٤٦٦ فم}:

هەممامی کوڕی حاریث فەرمووی: پیاوێ لەڕوو، دەستی کرد بەمەدحو ستایشی ئیمامی عوثمان (رمزای خودای لێ بێ) میقدادی کوڕی عەمریش، کە ناسراوە بە میقدادی کوڕی ئەسوەد، هەستا چوو بۆلای پیاوەکەو هات بەسەر چۆکدا، گەرچی میقداد پیاوێکی قەبەی زلی زەبەلاح بوو، بەڵام بۆئەوەی کە فەرمانەکەی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) جێبەجێ بکا هات بەسەر چۆکاو تۆزێ لەو خۆڵی هەڵگرتو وەشاندی بەڕووی کابرای مەتحکاردا. عوثمان فەرمووی: ئەوە چیتە بۆ وادەکەی؟ میقداد فەرمووی: حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (ئەگەر کەسێکتان بینی، دەستی کرد بەمەدحو ستایش خوانی لەڕوو، خۆڵ بکەن بەسەرو چاویدا). {ریاض/٤/١٧٠، زنجیرە: ٣٦٠، ژمارە: ١٧٩٠} + {تاج/٥، زنجیرە: ١٩، ژمارە: ٤٧٨٣، چاپی چوارەم}.

روونكردنەوە:

نەوەوی (رەحمەتی خودای لێ بێ) دەفەرموێ: كۆمەڵێ فەرموودە هەیە سەبارەت بە قەدەغەكردنی مەتحی لەڕوو، فەرموودەی زۆری تریش هەیە لەبارەی رێگە پێدانیەوە، هەردوو جۆرە فەرموودەكانیش فەرموودەی راستو دروستن. لەبەرئەوە زاناكان دەفەرموون: رێبازی رێكخستنو پێكەوە سازانیان ئاوایە: كە بگوترێ ئەو كەسەی كە لەڕوو وەسپی دەكرێ، ئەگەر خاوەنی باوەڕێكی پتەوی تەواو بوو، بەكۆششی خۆی دەروونی خۆیی دامراندبوو، بەو ستایشە لەخۆی نەدەگۆڕا، نەفسی دنیایی مردبوو، وەگەیبووە پایەی دڵنیاییو خودا ناسی تەواو، لەبەرئەوە مەترسی ئەوەی لێ نەدەكرا كە بەو ستایشو تاریفە، لەخۆی بایی ببێو كەیفی پێی بێ، ئەوە وەسپی جوانی ئەو جۆرە كەسانە با لەڕووی خۆیانیش بێ دروستە، نادروستو ناباش نییە، بەڵام ئەگەر مەترسی شتی وای لێ دەكراو، لەوانە بوو كەبەو مەتحە گیرۆدە ببێ، یا بگۆڕێ، یا بایی ببێ، یا كابرای وەسپگۆ، لە وەسپكردنەكەی، مەبەستی دەستكەوتنی خەڵاتو شتی تری وابێ، ئەوە مەتحی لەڕوو، لەم كاتانەدا، زۆر خراپو ناباشو ناپەسەندە).

ئیتر بەپێی ئەم درێژە پێدانەی نەوەوییەو راڤە نووسەكانی تر، ئەو فەرموودە جیاجیایانە، كە لەم بارەیەوە هاتوون پیادە دەكرێن. {بڕوانە: ریاض/٤، زنجیرە: ٣٦٠، ژمارە: ١٧٩٠ هەتا كۆتایی}.

١١٧٧) تاریفو مەتحێ لەڕووش نەبێ هەر ناباشە. (٧٤٢٦ - ٧٤٣٣)

بَابٌ: فِي كَرَاهِيَةِ التَّزْكِيَةِ وَالْمَدْحِ

١٥١٠- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): أَنَّهُ ذُكِرَ عِنْدَهُ رَجُلٌ، فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ: مَا مِنْ رَجُلٍ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) أَفْضَلُ مِنْهُ فِي كَذَا وَكَذَا، فَقَالَ: النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «وَيْحَكَ قَطَعْتَ عُنُقَ صَاحِبِكَ»، مِرَارًا يَقُولُ ذَلِكَ، ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «إِنْ كَانَ أَحَدُكُمْ مَادِحًا أَخَاهُ لاَ مَحَالَةَ فَلْيَقُلْ: أَحْسِبُ فُلاَنًا - إِنْ كَانَ يُرَى أَنَّهُ كَذَلِكَ - وَلاَ أُزَكِّي عَلَى اللَّهِ

أَحَدًا». {الحديث: ٧٤٢٧ = ٧٤٦٢ فتح المُلْهِم. تجريد/٣، رقم: ١١٢٢ = ٢٦٦٢، ٦٠٦١، ٦١٦٢. أبو داود. أدب: ٤٨٠٥. ابن ماجة. أدب: ٣٧٤٤. تحفة الأشراف: ١١٦٧٨}:

ئەبو بەكرە (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: لەخزمەتی پێغەمبەردا (دروودی خودای لەسەر بێ) باسی پیاوێ كرا، پیاوێكی تریش وەسپی چاكیو باشیی ئەوی كرد، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (هاوار بۆ تۆ ئەستۆی هاوڕێكەتت شكاند!). وە چەندجار لەسەر یەك ئەم وشەیەی دووبارە كردەوە، ئەوجا فەرمووی:

(ئەگەر كەسێكتان هەر چاری نەبوو، كە ویستی وەسپی كەسێ بكا، با جەزمی پیادا نەنێو بیخاتە خانەی بۆچوونەوەو بڵێ: من وادەزانم كە واوایە، ئەمەیش بەمەرجی ئەوە كە ئەو كابرایە، بەزەینی خۆی وابێ كە وەك خۆی دەڵێ، وەبڵێ: بەڵام شایەتی ئەوەی بۆنادەم كە لەلای خودایش وەك من دەیڵێم وا پاكو باشە، چونكە شتی واو بڕیاری وا بەس خودا بۆ خۆی دەیزانێ!).

١١٧٨) نەردین (تاوڵەكردن). (٥٨٥٦)

بَابٌ: اللَّعْبُ بِالنَّرْدَشِيرِ

١٥١١- عَنْ بُرَيْدَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: «مَنْ لَعِبَ بِالنَّرْدَشِيرِ فَكَأَنَّمَا صَبَغَ يَدَهُ فِي لَحْمِ خِنْزِيرٍ وَدَمِهِ». {الحديث: ٥٨٥٦ = ٥٨٥٠ فم. أبو داود. أدب: ٤٩٣٩. ابن ماجتز أدب: ٣٧٦٣. تحفة الأشراف: ١٩٣٥}:

بورەیدە (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (هەركەسێ وازی بە تاوڵە بكا، وەك دەستی بەگۆشتو خوێنی بەراز رەنگ بكا ئاوایە)، واتە: وەك پاروویی لێ بگرێو بیخوات ئاوایە، دیارو ئاشكرایە كە گۆشتی بەراز گڵاوو چەپەڵو حەرامە بەدەقی قورئان). {تاج/٥/٥٠٢، زنجیرە: ٧٤، ژمارە: ٥٤٤٦}.

بسم الله الرحمن الرحيم

٤٨- نامەی خەون بینین

كتابُ الرُّؤيَا

{بڕوانە: تاجول ئوصول، بەرگی چوارەم، لاپەڕە: ٦٠٥ چاپی چوارەم، زنجیرە: ١، ژمارە: ٤٢٣٩ هەتا زنجیرە: ١١، لاپەڕە: ٦٤٣، ژمارە: ٤٢٩٦} + {ریاض/٢، لاپەڕە: ٣٠٨، چاپی دووەم، زنجیرە: ١٣٠، ژمارە: ٨٣٨ هەتا ژمارە: ٨٤٤ + تەجریدی بوخاری = پوختەی (مختصر صحیح البخاری) بەرگی پێنجەم، لاپەڕە: ٣٤٠، چاپی یەکەم، زنجیرە: ٩٣، لە ژمارە: ٢٠٨١ هەتا لاپەڕە: ٣٥٢، ژمارە: ٢٠٩١}.

١١٧٩) خەوبینینی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ)

بَابٌ: فِي رُؤْيَا النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

١٥١٢- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «رَأَيْتُ ذَاتَ لَيْلَةٍ فِيمَا يَرَى النَّائِمُ كَأَنَّا فِي دَارِ عُقْبَةَ بْنِ رَافِعٍ، فَأُتِينَا بِرُطَبٍ مِنْ رُطَبِ ابْنِ طَابٍ، فَأَوَّلْتُ الرِّفْعَةَ لَنَا فِي الدُّنْيَا، وَالْعَاقِبَةَ فِي الآخِرَةِ، وَأَنَّ دِينَنَا قَدْ طَابَ».
{الحديث: ٥٨٩١ = ٥٨٨٦ فم}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: حەزرەت (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (شەوێ لەخەوما دیتم کەوا، وەکوو لەماڵی عوقبەی کوڕی رافیعدا بین وابوو، کە هاوەڵێکی ئەنصاری پێغەمبەرە، تەڕە خورمای تازەیان بۆمان هێنا، لەوجۆرە خورمایە کەپێی دەڵێن: خورمای ئیبنو طاب! منیش ئەم خەونەم ئاوا خەون پەرژێن کرد: رافیعم لێکدایەوە بەسەر بەرزیی دنیامانو عوقبەیشم دانا بەسەرەنجامی باشی دوارۆژمانو روطابی ئیبنو طابیشم لێکدایەوە بەوە کەوا ئەم ئایینەی ئێمە خۆشو باش بووەو دامەزراوەو رەگی داکوتاوە). {تاج/٤، زنجیرە: ٥، ژمارە: ٤٢٦٠ چ/٤ = چاپی چوارەم}.

روونكردنەوە:

لـە فەتحولولهیمـدا، لـەقازی عـەیاضـەوە (رەزای خودای لێ بێ) راگـوێز دەكـا: كـە خـەو لێكدانەوەو خەون پەرژێن، بەم چوار شێوەیە دەبێ:

١- ئیشتیقاق، وەك ئەمەی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) كـە نموونەیـەكی جوانـە، بۆ ئیشتیقاق، واتـە: بـۆ دۆزینـەوەی مانـای خـەون لـەواتای نـاوو كونیـەو كەسـناوو نازناو، چونكە (عوقبە) بە كوردی واتە: سەرەنجام، (رافیع) واتـە: سـەربەرز، ئیبنـو طاب (كە كونیەیە: واتە: كەسناوە) واتە: كاكە باشە.

هەموو رستەكە بەسەر یەكەوە بەكوردی، واتاكـەی ئەمەیـە: {شـەوێ لەخـەوما دیـتم كـەوا وەكـوو لـەماڵی (سـەرەنجام)ی كـوڕی (سـەربەرز)دا بـین وابـوو، تـەڕە خورمـای تازەیـان هێنـا بۆمـان، لـەو جـۆرە خورمایـە كـەپێی دەڵێن: روتـابی (كاكـە باشە!)}.

٢- بەوشـتانەی كـە بەشـێوازێكی پتـەو لەیـەكتری دەچـن، وەك مامۆسـتای قوتابخانە، خەو پەرژێن دەكرێ بە قازیو دەسەڵاتدارو سەرۆكی پاپۆڕ.

٣- ئەوكارەی كە مرۆڤ لەخەوندا دەیكا، بكرێ بەنیشانەو بەڵگە، لەسـەر واتـای خەونەكـە، وەك كەسـێ لەخەونـدا دەبینـێ خـەریكی خـانوو دروسـتكردنە، ئـەوە نیشانەی ئەوەیە كەژن دێنێ، چونكە مەبەستی سەرەكی لە دروستكردنی خانوو، مالو منالٌ پێكەوەنانە، ئەوەیش بەبێ ژن نابێ.

٤- كردنی ئەو شتانەی كە لەقورئانو سوننەتو پەنـدی پێشینانا، باسكراون، بكرێن بەسەرچاوە بۆ خەون پەرژێنەكە. وەك تـەعبیری (تەختـە = خەشـەبە) بـە مونافیقو كەسـی ناپـاك، چـونكە قورئـان دەفـەرموێ: (كَـأَنَّهُمْ خُشُـبٌ مُسَـنَّدَةٌ). وەك مشك بە (فاسق) چونكە پێغەمبەر ناوی ناوە (فُوَيسِقَةٌ) وەك شووشە بەژن، چونكە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بە ئەنجەشـەی فـەرموو كـە وشـتری ژێـر ئافرەتـەكانی لێ دەخوڕی (رِفْقاً بِالقَوَارِيرِ).

١٥١٣- عَنْ أَبِي مُوسَى الأَشْعَرِي (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: «رَأَيْتُ فِي الْمَنَامِ أَنِّي أُهَاجِرُ مِنْ مَكَّةَ إِلَى أَرْضٍ بِهَا نَخْلٌ، فَذَهَبَ وَهَلِي إِلَى

أَنَّهَا الْيَمَامَةُ أَوْ هَجَرُ، فَإِذَا هِيَ الْمَدِينَةُ يَثْرِبُ، وَرَأَيْتُ فِي رُؤْيَايَ هَذِهِ أَنِّي هَزَزْتُ سَيْفًا فَانْقَطَعَ صَدْرُهُ، فَإِذَا هُوَ مَا أُصِيبَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ أُحُدٍ، ثُمَّ هَزَزْتُهُ أُخْرَى فَعَادَ أَحْسَنَ مَا كَانَ فَإِذَا هُوَ مَا جَاءَ اللَّهُ بِهِ مِنَ الْفَتْحِ وَاجْتِمَاعِ الْمُؤْمِنِينَ، وَرَأَيْتُ فِيهَا أَيْضًا بَقَرًا، وَاللَّهُ خَيْرٌ، فَإِذَا هُمُ النَّفَرُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ أُحُدٍ، وَإِذَا الْخَيْرُ مَا جَاءَ اللَّهُ بِهِ مِنَ الْخَيْرِ بَعْدُ، وَثَوَابُ الصِّدْقِ الَّذِي آتَانَا اللَّهُ بَعْدُ يَوْمَ بَدْرٍ». {الحديث: ٥٨٩٣ = ٥٨٨٨ فم. بخاري. مناقب: ٣٦٢٢، ٣٩٨٧، ٤٠٨١، ٧٠٣٥، ٧٠٤١}:

ئەبو مووسای ئەشعەری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (لەخەوما دیم وا لەمەککەوە کۆچو باردەکەم بۆ وڵاتێ کە باخو دارە خورمای زۆری والێ، زەینم بۆئەوە چوو کە ئەو شوێنە یا یەمامە بێ، یا هەجەر بێ، کەچی خۆی نەبوو، نە یەمامە بوو، نە شاری هەجەر، بەڵکوو ئەو شوێنە مەدینە دەرچوو، کە لەپێش کۆچدا ناوی یەثریب بوو، خودای گەورە لە قورئانا، ناوی نا (المدینە).

هەر لەم خەونەمدا، روانیم کەوا شمشێرێ وابەدەستمەوە، کە رام وەشاند نووکەکەی پەڕی، دیاربوو کە ئەو شکستە بوو، کە لەغەزای ئوحوددا تووشی موسوڵمانان بوو، جا لەپاشا کەجارێ تر رام وەشاندەوە، گەلێ لەجاران باشتری لێ هاتەوە، دیاربوو کە ئەو سەرکەوتنو یەکگرتنی موسوڵمانانە بوو، کە لەپاش تێکشکانی ئوحود، لەسالی ئایینەدا، لەغەزای بەدری دووەمدا، کە ناوداره بە بەدری مەوعید، خودا رەخساندی بۆ موسوڵمانان، هەر لەو خەونەمدا چەن سەرێ گام بینی سەر دەبڕان، هەر لەو خەونەمدا ئەم رستەیە درا بەگوێما: (وَاللَّهُ خَيْرٌ: خێر لای خوایە) دیاربوو ئەو گا سەربڕینە، ئەو حەفتا شەهیدە بوون، کە لەغەزای ئوحوددا شەهید بوون، دیاربوو ئەو خێرەیش کە لەلای خودا بوو، ئەو خێرو بێرە بوو کە خودای گەورە لەپاش بەدری دووەم رەخساندی، وە پاداشی باشی ئەو سەر راستییە بوو، کە موسوڵمانان لەبەدری دووەمدا، پیادەیان کردو ئامادەی بەدری مەوعید بوون، بەڵام بێباوەڕەکان، بەڵێنی خۆیان نەبردە سەرو نەهاتن!). {تاج/٣، زنجیرە: ١٠١، ژمارە: ٣١٥٩} + {تاج/٤، زنجیرە: ٥، لاپەڕە: ٦١٧، ژمارە: ٤٢٥٧}.

١١٨٠) پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەخەوندا، موسەیلەمەی کەذذابو ئەسوەدی عەنسی دەبینی

بَابٌ: رُؤْيَا النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) مُسَيْلِمَةُ الْكَذَّابُ الْعَنْسِيَّ الْكَذَّابُ

١٥١٤- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: قَدِمَ مُسَيْلِمَةُ الْكَذَّابُ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) الْمَدِينَةَ، فَجَعَلَ يَقُولُ: إِنْ جَعَلَ لِي مُحَمَّدٌ الأَمْرَ مِنْ بَعْدِهِ تَبِعْتُهُ! فَقَدِمَهَا فِي بَشَرٍ كَثِيرٍ مِنْ قَوْمِهِ، فَأَقْبَلَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، وَمَعَهُ ثَابِتُ بْنُ قَيْسِ بْنِ شَمَّاسٍ، وَفِي يَدِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قِطْعَةُ جَرِيدَةٍ حَتَّى وَقَفَ عَلَى مُسَيْلِمَةَ فِي أَصْحَابِهِ، قَالَ: «لَوْ سَأَلْتَنِي هَذِهِ الْقِطْعَةَ مَا أَعْطَيْتُكَهَا، وَلَنْ أَتَعَدَّى أَمْرَ اللَّهِ فِيكَ، وَلَئِنْ أَدْبَرْتَ لَيَعْقِرَنَّكَ اللَّهُ، وَإِنِّي لأُرَاكَ الَّذِي أُرِيتُ فِيكَ مَا أُرِيتُ، وَهَذَا ثَابِتٌ يُجِيبُكَ عَنِّي»، ثُمَّ انْصَرَفَ عَنْهُ، فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: فَسَأَلْتُ عَنْ قَوْلِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «إِنَّكَ أَرَى الَّذِي أُرِيتُ فِيكَ مَا أُرِيتُ»، فَأَخْبَرَنِي أَبُو هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «بَيْنَا أَنَا نَائِمٌ رَأَيْتُ فِي يَدَيَّ سِوَارَيْنِ مِنْ ذَهَبٍ، فَأَهَمَّنِي شَأْنُهُمَا، فَأُوحِيَ إِلَيَّ فِي الْمَنَامِ أَنِ انْفُخْهُمَا فَنَفَخْتُهُمَا فَطَارَا، فَأَوَّلْتُهُمَا كَذَّابَيْنِ يَخْرُجَانِ مِنْ بَعْدِي، فَكَانَ أَحَدُهُمَا الْعَنْسِيَّ صَاحِبَ صَنْعَاءَ وَالآخَرُ مُسَيْلِمَةَ صَاحِبَ الْيَمَامَةِ». {الحديث: ٥٨٩٤ = ٥٨٨٩ فم. تجريد البخاری/٤، لاپەڕە: ٣٦٢، رقم: ١٦٠٨/ = ٥٣٧٣، ٣٦٢٠، ٤٣٧٨، ٧٠٣٣، ٧٤٦١، ٤٣٧٤، ٣٦٢١، ٤٣٧٥، ٤٣٧٩، ٧٠٣٤، ٧٠٣٧. ترمذی. رؤيا: ٢٢٩٢. تحفة الأشراف: ٦٥١٨، ١٣٥٧٤}:

ئیبنو عەبباس (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: بەسەرینی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) موسەیلەمەی درۆزن کەناسراوە بە موسەیلەمەی کەذذاب، هات بۆ مەدینە، عەشاماتێکی زۆری لەهۆزەکەی خۆی لەگەڵدا بوو، دەیگوت:

ئەگەر موحەممەد لەدوای خۆی، کاروبارو جێنشینی خۆی بسپێرێ بەمنو بمکات بەجێنشینی خۆی، دێمە سەر دینەکەیو پەیڕەوی ئەو دەکەم، پێغەمبەریش (دروودی خودای لەسەر بێ) سابیتی کوڕی قەیسی لەگەڵدا بوو، کە خەتیبو وتار خوێنێکی زاناو دانابوو، چوو بۆلای موسەیلەمە، هەتا لەبەرچاوی هەمووان، ئیقامە حوججەی لەسەر بکات، وە لەم کاتەدا، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) پارچە

چیلکەیەکی پەلکە خورمای بەدەستەوە بوو، کە گەیشتە لای موسەیلەمە لەناو هۆزەکەیدا بوو، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەدیاری راوەستا، لەپاش گوفتوگۆیەك، کەبرێتی بوو لەوە کە موسەیلەمە داوای جێنشینی پێغەمبەری کرد، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پێی فەرموو: (ئەگەر داوای ئەم پارچە چیلکەیەشم لێ بکەی نایدەم پێت! چ جای ئەوەی کەبتکەم بە جێنشینی خۆم لەدوای خۆم، تۆ ناتوانی فەرمانی خودا سەبارەت بەخۆت بشکێنی‌و رادەی ئەوەت ناکەوێ کە ئەو فەرمانەی خودا لەبارەی تۆوە بڕیاری داوە بەتۆ رەت نابێتەوە، خۆ ئەگەر تۆ لەمن هەڵبگەڕێیتەوە، خودا لە گلوگۆت دەخات، وات دەبینم کەتۆ ئەو کابرایەیت کە بەخەو حاڵی بەدی ئەوم پێ نیشان دراوە، ئەوا من دەڕۆم ئەمە سابیتە چی قسەیەکت هەیە ئەو لەجیاتی من وەڵامت دەداتەوە، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەجێی هێشت‌و رۆیشت. ئیبنو عەبباس (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لەبارەی ئەم خەونەی پێغەمبەرەوە، کە فەرمووی: (... وات دەبینم کەتۆ ئەو کابرایەیت کە بەخەو...) لەبارەی ئەم خەونەوە لە ئەبو هورەیرەم پرسی فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (نوستبووم لەخەوما دیم کە لەهەردوو دەستمدا دوو بازنی زێڕم دی، ئەوە خەمگینی کردم، لە خەوەکەمدا سرووشم بۆکرا: ئادەی فوویان لێ بکە، منیش فووم لێکردن، جا هەردووکیان بابردنی‌و فڕین، ئەو دوو بازنەم بەدوو درۆزن لێك دایەوە، کە لەدوای من شۆرەتیان بڵاو دەبێتەوەو ناویان دەزرێ، ئەو دوو فرە درۆزنە یەکێکیان ئەسوەدی عەنسی بوو، ئەویتریان: موسەیلەمەی کەززاب بوو، کە ئەسوەد لە صەنعاء بوو، موسەیلەمەیش لە یەمامە بوو). {تاج/٥، زنجیرە: ٩٥، ژمارە: ٥٥٣٢ چ/٤} + {تاج/٤، زنجیرە: ٥، ژمارە: ٤٢٥٦ چ/٤}.

١١٨١) دیتنی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەخەوندا. (٥٨٥٧ - ٥٨٩٦)

بَابٌ: قَوْلِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): مَنْ رَآنِي فِي الْمَنَامِ فَقَدْ رَآنِي

١٥١٥- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: «مَنْ رَآنِي فِي الْمَنَامِ فَسَيَرَانِي فِي الْيَقَظَةِ، أَوْ لَكَأَنَّمَا رَآنِي فِي الْيَقَظَةِ، لاَ يَتَمَثَّلُ الشَّيْطَانُ بِي»، وَقَالَ: فَقَالَ أَبُو سَلَمَةَ: قَالَ أَبُو قَتَادَةَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «مَنْ رَآنِي فَقَدْ رَأَى الْحَقَّ». {الحديث: ٥٨٧٩ = ٨٧٤ فم. تجريد البخاري/٥/٣٤٢، رقم: ٢٠٨٤ = ٦٩٩٣، ٦٩٩٦. أبو داود. أدب: ٥٠٢٣}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: بیستم لە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەیفەرموو: (هەرکەسێ بەخەو من ببینێ، ئەوە بەچاوی سەریش لەحاڵی هۆشیاریدا من دەبینێ، یا وەك ئەوە وایە کە بەچاوی سەر لەحاڵی بێداریدا من ببینێ، شەیتان خۆی بۆناکرێ بەمن. واتە: ناتوانێ خۆی بگۆڕێو خۆی بباتە شێوەو شەکڵی منەوە) + {ریاض/٢، زنجیرە: ١٣٠، ژمارە: ٨٤٠}.

ئیبنو شەهاب، ئیمامی زوهری (رەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (هەرکەسێ لەخەونیدا من ببینێ، ئەوە خەوێکی راستو دروستی دیوە، چونکە شەیتان خۆی بۆ ناکرێ بەمنو، ناتوانێ بەهیچ شێوەیێو لەهیچ حاڵێکا بچێتە شکڵو شێوەی منەوە). {تاج/٤، زنجیرە: ٧، ژمارە: ٤٢٦٧، ٤٢٦٨، ٤٢٦٩ + بخاری. تعبیر: رقم: ٦٩٩٦} + {فتح الملهم. رقم: ٥٨٧٥ = ٦٩٩٥، ٦٩٩٦ = فتح الباری} + {تەجریدی بوخاری/٥/٣٤٢، ژمارە: ٢٠٨٥ = ٦٩٩٧ فتح الباری}.

١١٨٢) خەونی خۆشی باش لەخوداوەیە، خەونی خراپیش لەشەیتانەوەیە. (٥٨٥٧ - ٥٨٩٦)

بَابٌ: الرُّؤْيَا مِنَ اللَّهِ وَالْحُلْمُ مِنَ الشَّيْطَانِ

١٥١٦- عَنْ أَبِي سَلَمَةَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا قَتَادَةَ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: «الرُّؤْيَا مِنَ اللَّهِ وَالْحُلْمُ مِنَ الشَّيْطَانِ، فَإِذَا حَلَمَ أَحَدُكُمْ حُلْمًا يَكْرَهُهُ، فَلْيَنْفُثْ عَنْ يَسَارِهِ ثَلاَثًا وَلْيَتَعَوَّذْ بِاللَّهِ مِنْ شَرِّهَا، فَإِنَّهَا لَنْ تَضُرَّهُ»، فَقَالَ: إِنْ كُنْتُ لأَرَى

الرُّؤْيَا أَثْقَلَ عَلَيَّ مِنْ جَبَلٍ، فَمَا هُوَ إِلاَّ أَنْ سَمِعْتُ بِهَذَا الْحَدِيثِ فَمَا أُبَالِيهَا. {الحديث: ٥٨٦٠ = ٥٨٥٤ فم}:

ئەبو سەلەمە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: بیستم لەئەبو قەتادە دەیفەرموو: (خەونی خۆش و باش لەخوداوەیە، خەونی ناخۆش و خراپیش لە شەیتانەوەیە، جاکاتێ کەسێکتان خەونێکی دی و ئەو خەونەی پێ ناخۆش بوو، با لەلای چەپیەوە سێ تف رۆبکاو پەنابگرێ بەخودا لەشەڕی شەیتان و لەشەڕی ئەو خەونەو ئیتر بۆ کەسی نەگێڕێتەوە، ئیتر زیانی نابێ بۆی).

ئەبو سەلەمە دەفەرموێ: کە ئەم فەرموودەیەی پێغەمبەرم لە ئەبو قەتادە بیست، ئیتر دەربەستی خەونی ناخۆش نەبووم، بەڵام لەوەپێش خەونی ناخۆشی وام دەبینی، لەکێو قورستربوو، بەڵام لەپاش بیستنی ئەم فەرموودەیە، ئەم فەرموودەیەی پێغەمبەرم جێبەجێ دەکرد، ئیتر زیانی نەدەبوو بۆم). {ریاض/٢، لاپەڕە: ٣١٠، زنجیرە: ١٣٠، ژمارە: ٨٤٢}.

١١٨٣) خەونی باش لەخوداوەیە، کەسێ خەونی ناخۆشی بینی با بۆکەسی نەگێڕێتەوە. (٥٨٥٧ - ٥٨٩٦)

بَابٌ: الرُّؤْيَا الصَّالِحَةُ مِنَ اللَّهِ، وَمَنْ رَأَى مَا يَكْرَهُ فَلاَ يُحَدِّثُ بِهِ

١٥١٧- عَنْ أَبِي سَلَمَةَ قَالَ: إِنْ كُنْتُ لأَرَى الرُّؤْيَا تُمْرِضُنِي، قَالَ: فَلَقِيتُ أَبَا قَتَادَةَ فَقَالَ: وَأَنَا كُنْتُ لأَرَى الرُّؤْيَا فَتُمْرِضُنِي، حَتَّى سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: «إِنَّ الرُّؤْيَا الصَّالِحَةُ مِنَ اللَّهِ، فَإِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ مَا يُحِبُّ فَلاَ يُحَدِّثُ بِهَا إِلاَّ مَنْ يُحِبُّ، وَإِنْ رَأَى مَا يَكْرَهُ فَلْيَتْفِلْ عَنْ يَسَارِهِ ثَلاَثًا وَلْيَتَعَوَّذْ بِاللَّهِ مِنْ شَرِّ الشَّيْطَانِ وَشَرِّهَا وَلاَ يُحَدِّثْ بِهَا أَحَدًا فَإِنَّهَا لَنْ تَضُرَّهُ». {الحديث: ٥٨٦٢ = ٥٨٥٧ فم. بخاری. طب: ٥٧٤٧، ٦٩٨٥، ٦٩٩٥، ٧٠٠٥، ٧٠٤٤، أبو داوودز أدب: ٥٠٢١. ترمذی. رؤیا: ٢٢٧٧. تجرید/٥/٣٤١، رقم: ٢٠٨٢}:

ئەبو سەلەمە فەرمووی: جاری وادەبوو خەونی وام دەدی، نەخۆشی دەخستم، هەتا جارێ گەیشتم بە ئەبو قەتادە فەرمووی: منیش ئاوا بووم، خەونی وام

دەبینی نەخۆشی دەخستم، هەتا بەخزمەتی خۆشەویست (درودی خودای لەسەر بێ) گەیشتم، وەلێیم بیست دەیفەرموو: (لەڕاستیدا خەونی باش موژدەی خۆشە لە خوداوە، جا کاتێ کەسێکتان خەوێکی خۆشی بینی، بانەیگێڕێتەوە بۆ کەس، مەگەر بۆ دۆستو خەونزان، بەڵام کاتێ خەونێکی ناخۆشی دی، با لەلای چەپیەوە سێ تف رۆبکا، وە پەنابگرێ بەخودا لەشەڕی شەیتانو لە شەڕی ئەو خەونەو ئیتر بۆ کەسی نەگێڕێتەوە، ئیتر خوا یاربێ زیانی نابێ بۆی). {تاج/٤، زنجیرە: ١، لاپەڕە: ٦٠٧، ژمارە: ٤٢٤٣}.

١١٨٤) کاتێ خەونێکی ناخۆش دەبینێ، با پەنابگرێ بەخوداو وەرچەرخێ بۆسەر لایەکەی تری

بَابٌ: إِذَا رَأَى مَا يَكْرَهُ فَلْيَتَعَوَّذْ وَلْيَتَحَوَّلْ عَنْ جَنْبِهِ الَّذِي كَانَ عَلَيْهِ

١٥١٨- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَّهُ قَالَ: «إِذَا رَأَى أَحَدُكُمُ الرُّؤْيَا يَكْرَهُهَا فَلْيَبْصُقْ عَنْ يَسَارِهِ ثَلاثًا، وَلْيَسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ ثَلاثًا، وَلْيَتَحَوَّلْ عَنْ جَنْبِهِ الَّذِي كَانَ عَلَيْهِ». {الحديث: ٥٨٦٤ = ٥٨٥٨ فم = فتح الملهم}:

جابیر (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (کاتێ کەسێ لەئێوە خەونێ دەبینێ، ئەگەر پێی ناخۆش بوو، با لەلای چەپیەوە سێ تف رۆبکا، وە سێجار پەنابگرێ بەخودا لەشەڕی شەیتان، وەبا وەرچەرخێ لەسەر ئەو لایەی کە لەسەری ڕاکشاوە بۆسەر ئەولاکەی تری).

١١٨٥) خەونی موسوڵمان یەك بەشە لەچلو شەش بەش لە پێغەمبەرایەتی.

(٥٨٥٧ - ٥٨٩٦)

بَابٌ: رُؤْيَا الْمُؤْمِنِ جُزْءٌ مِنْ سِتَّةٍ وَأَرْبَعِينَ جُزْءًا مِنَ النُّبُوَّةِ

١٥١٩- عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «رُؤْيَا الْمُؤْمِنِ جُزْءٌ مِنْ سِتَّةٍ وَأَرْبَعِينَ جُزْءًا مِنَ النُّبُوَّةِ». {الحديث: ٥٨٦٩ =

٥٨٦٣ فم. تجريد/٥/٣٤٥، رقم: ٢٠٨٧ = بخاری. تفسير: ٧٠١٧. ترمذی. رُؤيا: ٢٢٩١. أبو داود. أدَب: ٥٠١٨}:

عوبادەی کوڕی صامیت (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: حەزرەت (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (خەونی موسوڵمان یەك بەشە لەچڵو شەش بەش لە پێغەمبەرایەتی). {تاج/٤، زنجيره: ١، ژماره: ٤٢٣٩}.

١١٨٦) كاتێ شەو رۆژ بەرابەر بوون، زۆر نزيكە كە خەونی موسوڵمان هەڵەی نەبێ
باب: إذا اقْتَرَبَ الزَّمَانُ لَمْ تَكَدْ رُؤْيَا الْمُسْلِمِ تَكْذِبُ

١٥٢٠- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: «إِذَا اقْتَرَبَ الزَّمَانُ لَمْ تَكَدْ رُؤْيَا الْمُسْلِمِ تَكْذِبُ، وَأَصْدَقُكُمْ رُؤْيَا أَصْدَقُكُمْ حَدِيثًا، وَرُؤْيَا الْمُسْلِمِ جُزْءٌ مِنْ خَمْسٍ وَأَرْبَعِينَ جُزْءًا مِنَ النُّبُوَّةِ، وَالرُّؤْيَا ثَلاَثَةٌ: فَرُؤْيَا الصَّالِحَةِ بُشْرَى مِنَ اللَّهِ، وَرُؤْيَا تَحْزِينٌ مِنَ الشَّيْطَانِ، وَرُؤْيَا مِمَّا يُحَدِّثُ الْمَرْءُ نَفْسَهُ، فَإِنْ رَأَى أَحَدُكُمْ مَا يَكْرَهُ فَلْيَقُمْ فَلْيُصَلِّ، وَلاَ يُحَدِّثْ بِهَا النَّاسَ»، قَالَ: «وَأُحِبُّ الْقَيْدَ وَأَكْرَهُ الْغُلَّ، وَالْقَيْدُ ثَبَاتٌ فِي الدِّينِ». فَلاَ أَدْرِي هُوَ فِي الْحَدِيثِ أَمْ قَالَهُ ابْنُ سِيرِينَ. {الحديث: ٥٨٦٥ = ٥٨٥٩ فم. تەجريدی بوخاری بەكوردی/٥/٣٤٥، رقم: ٢٠٨٧ = ٧٠١٧ فتح الباری. أبو داود. أدب: ٥٠١٩. ترمذی. رؤيا: ٢٢٧٠. تحفة الأشراف: ١٤٤٤٤}:

ئەبو هورەيرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەويست (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (كاتێ شەوو رۆژ بەرابەر بوون، وەك ناوەڕاستی وەرزی بەهارو ناوەڕاستی وەرزی پاييز، لەوكاتەدا زۆر نزيكە كە خەونی موسوڵمان هەڵەی نەبێو راست دەرچێ، ئەوكەسەيشتان خەونی زۆر راستو دروستە كە خۆی زۆر راستگۆيە. وە خەونی موسوڵمان بەشێكە لەچڵو پێنج بەش لە پێغەمبەرايەتی، خەونيش سێ جۆرە: خەونی باش، ئەمەيان مژدەی خۆشە لە خوداوە بۆ بەندە. هەندێ خەونی تريش خەمو خەفەتە، ئەمەشيان لەشەيتانەوەيە. هەندێ خەونی تريش قسە جوينەوەو ووڕاوەی دەروونە، كەسێ خەيالی لای شتێ بێ دياره خەونی پێوە دەبينێ! چونكە لەوەپێش ئەوەندە لەدڵی خۆيدا بيری لێ كردۆتەوە لەخەويشدا هەر دێتەوە خەوی،

ئەمەشیان بایەخی نییە. جا ئەگەر کەسێکتان خەونێکی وای دی کە بەدڵی نەبوو با هەڵسێو نوێژبکاو ئەو خەونە نەگێڕێتەوە بۆ خەڵك!).

ئەبو هورەیرە دەیفەرموو: من بەش بەحاڵی خۆم دیتنی پێوەندو پابەندم لەخەوندا پێ خۆشە، چونکە نیشانەی بەندەیی خودایە، بەڵام حەز لەدیتنی زنجیری مل ناکەم لەخەوندا، چونکە نیشانەی باش نییە، بەڵام پابەند نیشانەی دامەزراوییە لە ئایینداا، بۆیە حەزم لێیەتی. {فتح الملهم رقم: ٥٨٦٠}.

بەڵام عەبدول وەهابی ئەل – ئەقەفی لەکۆتایی ئەم گێڕانەوەیەدا دەفەرموێ: (نازانم ئەم رستەی: «وَأُحِبُّ الْقَيْدَ وَأَكْرَهُ الْغُلَّ، وَالْقَيْدُ ثَبَاتٌ فِي الدِّينِ»: واتە: من بەش بەحاڵی خۆم، دیتنی پێوەندو پابەندم لەخەوندا پێ خۆشە، چونکە نیشانەی بەندەیی خودایە، بەڵام حەز لەدیتنی زنجیری مل ناکەم لەخەوندا، چونکە نیشانەی باش نییە، بەڵام پابەند نیشانەی دامەزراوییە لە ئایینداا، بۆیە حەزم لێیەتی).

بەڵام نازانم ئەم رستەیە بەشێکە لە فەرموودەکەی پێغەمبەر یا قسەی موحەممەدی کوڕی سیرینە!). {تاج/٤، زنجیرە: ١، ژمارە: ٤٢٤٢}.

١١٨٧) خەونی خەو پەرژینکراو
بَابٌ: مَا جَاءَ فِي تَأْوِيلِ الرُّؤْيَا

١٥٢١- عَنِ عُبَيْدَ اللَّهِ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) كَانَ يُحَدِّثُ: أَنَّ رَجُلاً أَتَى رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أَرَى اللَّيْلَةَ فِي الْمَنَامِ ظُلَّةً تَنْطِفُ السَّمْنَ وَالْعَسَلَ، فَأَرَى النَّاسَ يَتَكَفَّفُونَ مِنْهَا بِأَيْدِيهِمْ، فَالْمُسْتَكْثِرُ وَالْمُسْتَقِلُّ، وَأَرَى سَبَبًا وَاصِلاً مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الأَرْضِ، فَأَرَاكَ أَخَذْتَ بِهِ فَعَلَوْتَ، ثُمَّ أَخَذَ بِهِ رَجُلٌ مِنْ بَعْدِكَ، فَعَلاَ، ثُمَّ أَخَذَ بِهِ رَجُلٌ آخَرُ فَعَلاَ، ثُمَّ أَخَذَ بِهِ رَجُلٌ آخَرُ فَانْقَطَعَ بِهِ، ثُمَّ وُصِلَ لَهُ فَعَلاَ، قَالَ أَبُو بَكْرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): يَا رَسُولَ اللَّهِ بِأَبِي أَنْتَ وَاللَّهِ لَتَدَعَنِّي فَلأَعْبُرَنَّهَا. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «اعْبُرْهَا». فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ:

أمَّا الظُّلَّةُ فَظُلَّةُ الإسْلاَمِ، وَأمَّا الَّذِى يَنْطِفُ مِنَ السَّمْنِ وَالْعَسَلِ فَالْقُرْآنُ حَلاَوَتُهُ وَلِينُهُ، وَأمَّا مَا يَتَكَفَّفُ النَّاسُ مِنْ ذَلِكَ، فَالْمُسْتَكْثِرُ مِنَ الْقُرْآنِ وَالْمُسْتَقِلُّ مِنْهُ. وَأمَّا السَّبَبُ الْوَاصِلُ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الأَرْضِ فَالْحَقُّ الَّذِى أَنْتَ عَلَيْهِ تَأْخُذُ بِهِ فَيُعْلِيكَ اللَّهُ بِهِ ثُمَّ يَأْخُذُ بِهِ رَجُلٌ مِنْ بَعْدِكَ فَيَعْلُو بِهِ ثُمَّ يَأْخُذُ بِهِ، رَجُلٌ آخَرُ فَيَعْلُو بِهِ، ثُمَّ يَأْخُذُ بِهِ رَجُلٌ آخَرُ فَيَنْقَطِعُ بِهِ، ثُمَّ يُوصَلُ لَهُ فَيَعْلُو بِهِ، فَأَخْبِرْنِى يَا رَسُولَ اللَّهِ بِأَبِى أَنْتَ أَصَبْتُ أَمْ أَخْطَأْتُ؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «أَصَبْتَ بَعْضًا وَأَخْطَأْتَ بَعْضًا»، قَالَ: فَوَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَتُحَدِّثَنِّى مَا الَّذِى أَخْطَأْتُ؟ قَالَ: «لاَ تُقْسِمْ». {الحديث: ٥٨٨٧ = ٥٨٨٢ فم. تجريد/٥، لاپەڕە: ٣٤٧، رقم: ٢٠٩١ = ٧٠٤٦، ٧٠٠٠. أبو داود. أيمان ونذور: ٣٢٦٧، ٣٢٦٩}:

عوبەیدوڵڵای کوڕی عەبدوڵڵای کوڕی عوتبە (رەحمەتی خودایان لێ بێ) فەرمووی: ئیبنو عەبباس فەرمووی: پیاوێ هاتە خزمەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا! ئەمشەو لەخەومدا پەڵەیەك هەورم دینی، رۆن‌و هەنگوینی لێ دەچۆڕایەوە، بینیشم کە ئەو خەڵکە بەهەردوو لەپی دەستیان لێیان دەگرتەوە، هەبوو زۆرو هەبوو کەمی گرتبۆوە!

وەبینیشم کەمەندێ لە ئاسمانەوە شۆڕبۆتەوەو گەیشتۆتە سەر زەوی، وە تۆم دی ئەو کەمەندەت گرت‌و سەرکەوتیت، لەپاش تۆ پیاوێکی تر گرتی‌و ئەویش سەرکەوت، لەپاش ئەو پیاوێکی تریش هەروا، لەپاش ئەو پیاوێکی تریش گرتی، بەڵام کەمەندەکە لەدەستیدا پسا! هەتا بەستیانەوە بەیەکەوە بۆی‌و ئەویش سەرکەوت.

ئەبو بەکری صەدیقیش (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ئەی پێغەمبەری خودا! باوکم بەقوربانت بێ، بەخودا دەبێ وازم لێ بهێنی من ئەم خەوە لێك دەدەمەوە. فەرمووی: (باشە خەوپەرژێنی بکە) ئەبوبەکریش فەرمووی: پەڵە هەورەکە کەپرو ساباتی ئیسلامە، ئەو رۆن‌و هەنگوینەیش کە دەچۆڕایەوەو لێی دەتکا، ئەوە شیرینی‌و نەرم‌و ناسکی‌و نازداری قورئانە، ئەوەیش کە ئەو خەڵکە بەهەردوو بەری دەستیان لێیان دەگرتنەوە، ئەوەیە کە هەندێ کەس زۆر لە قورئانا وەردەگرن‌و

هەندێ کەس کەم. ئەو کەمەندەیش کە لەئاسمانەوە گەیشتبووە سەر زەوی، ئەو ئایینە هەق‌و راست‌و دروستەیە کە کەتوی لەسەریت، ڕێگەی هەق‌و راستی ئیسلامە، هەر لەسەری دەڕۆیت‌و هەر خودا پلەو پایەت جار لەگەڵ جاردا بڵندتر دەکا، لەپاش تۆیش پیاوێ ڕێگەی راستی تۆ دەگرێ‌و پێی بڵند دەبێتەوە، پیاوێکی تریش دوای ئەو هەروەها، لەپاشدا پیاوێکی تریش دەیگرێ‌و لەسەری دەڕوا، بەڵام لەدەستیدا دەپچڕێ‌و بۆی دەبەستنەوە بەیەکەوە، جا ئەویش پێی بەرز دەبێتەوە!

جا ئەی پێغەمبەری خودا! باوکم بەقوربانت بێ، پێم بفەرموو کە ئایا پێکاومە یا بەهەڵەدا چووم؟

پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (هەندێکیت پێکاوەو هەندێکیت هەڵە کردووە).

ئەبوبەکر فەرمووی: دەسا بەخودا ئەی پێغەمبەری خودا! دەبێ پێم بفەرمووی کە کامەیم بەهەڵە خەو پەرژێن کردووە، فەرمووی: (سوێند مەخۆ پێت نالێم). {تاج/٤، لاپەڕە: ٦٢٠، زنجیرە: ٦، ژمارە: ٤٢٦٤ چ/٤}.

١١٨٨) کەسێ شەیتان لەخەوندا، یاری بە ئەقڵی کرد با نەیگێڕێتەوە.

(٥٨٥٧ - ٥٨٩٦)

بَابٌ: لا يَخْبِر بِتَلَعُّبِ الشَّيْطَانِ بِهِ فِي مَنَامِ

١٥٢٢- عَنْ جَابِرِ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا) قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! رَأَيْتُ فِي الْمَنَامِ كَأَنَّ رَأْسِي ضُرِبَ فَتَدَحْرَجَ، فَاشْتَدَدْتُ عَلَى أَثَرِهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) لِلأَعْرَابِيِّ: «لاَ تُحَدِّثِ النَّاسَ بِتَلَعُّبِ الشَّيْطَانِ بِكَ فِي مَنَامِكَ». وَقَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) بَعْدُ يَخْطُبُ فَقَالَ: «لاَ يُحَدِّثَنَّ أَحَدُكُمْ بِتَلَعُّبِ الشَّيْطَانِ بِهِ فِي مَنَامِهِ». {الحديث: ٥٨٨٥ = ٥٨٨٠ فم}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: عارەبێکی دەشتەکی هاتە خزمەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا! لەخەوما بینیم

وەكوو لەسەرم بدرێو سەرم بپەڕێو خلۆر ببێتەوە وا بوو، وە خۆیشم رامكرد بەشوێنیا! دەبێ ئەمە واتەی چی بێ؟ فەرمووی بە ئەعرابییەكە: (ئەمە خەونی تێكەڵو پێكەڵە، لەخەوتا شەیتان وازی پێ كردووی، شتی وا مەگێڕەوە بۆ خەڵك).

وە فەرمووی: لە پێغەمبەرم بیست وتاری دەدا، فەرمووی: (كەسێكتان خەونێكی هەڵەشەو پەڵەشەی بینیو لەخەونیدا شەیتان یاری بە ئەقڵی كرد، باشتی وا نەگێڕێتەوە بۆ خەڵك). {تاج/٤، زنجیرە: ٢، ژمارە: ٤٢٤٧ ج/٤}.

(پوختەی نامەی شیعرو نامەی خەون)

١- شیعر لەكۆنو نوێدا دوو جۆری هەیە، باشو خراپ باشەكەی ئەوەیە سوودێكی كۆمەڵایەتی، یا رەوشتی، یا زانستی، یا ئایینی، یا نیشتمانی تیابێ، هەر شیعرێ لەم سووڕكەدا بخولێتەوە، ئەوە دروستە، بگرە پەسەندو جوانە، وەئەم جۆرە شیعرە لە قورئانو سوننەتدا مۆڵەتی پێ دراوە، وەهەر لەم روانگەوەیە كە زۆرینەی مامۆستاو پێشەوا ئایینیو دینیو كۆمەڵایەتییەكان، شیعریان داناوەو بەلگە سازیو نموونەیان بەشیعر هێناوەتەوە.

خراپەكەیشی ئەوەیە، كەوەك ماكی گولی، كۆمەڵگا چەپەڵ دەكا، دژی بەها بەرزە مرۆییەكانە، دژی ئایینە، دژی رەوشتی بەرزە، دژی باوی جوانە، هەر بەدەوری گەندەڵیو باخەڵو ناوگەڵدا، دەسووڕێتەوە.

٢- گوێگرتن لەشیعری باش جوانو پەسەندە، پێغەمبەر خۆی شتی وای كردووە، بگرە داوایشی كردووە كە شیعری وای بۆ بخوێنرێتەوە هەتا گوێی لێ بگرێ.

٣- پەسنی شیعری باش سوننەتە، پێغەمبەر خۆی كردوویەتی.

٤- خوودا نە شیعر، بەشێوەیەكی وا، كە پەكی كارو پێشەو خواپەرستی بخا، یا سەربكاتە هەجوو زەمی خەڵك بەناهەق، وەك زۆرینەی شاعیران، بەدرێژایی

مێـژوو، هـەر خـەریکی مـەتحی درۆو شـتی وا بـوون، خوودانـە شـیعر بەشـێوەی وا نادروستە.

٥- مەتحی لەروو باش نییە، مەگەر بەپێی چەند مەرجێ.

٦- خـەون بیـنین هەقـە، خـەون دیاردەیـەکی مرۆییـە، لـە قورئـانو نامـە پیرۆزەکانی تری ئاسماندا، خەون بە دیاردەیەکی راستو دروست دانراوە.

٧- دەستوورەکانی خۆپاراستن لەشەڕی خەوی خراپ کردنی ئەم شەش شتەیە:

أ/ پەنابگرێ بەخوا لەشەڕی ئەو خەونە.

ب/ پەنابگرێ بەخوا لەشەڕی شەیتان.

ج/ سێ تف لەلای چەپیەوە بکا، بەشێوەیێ کە کێشەیێ بۆ خۆی، یا بۆ کەسێ دروست نەبێ.

د/ بۆکەسی نەگێڕێتەوە.

هـ/ هەستێ نوێـژبکا، بەلایـەنی کەمـەوە دووركـات نوێـژ بکـا، ئـیتر هـەر جۆرە نوێژێ بێ، بریتی دەکەوێ، بەزەینم دروستە دووركات نوێژی سوننەت بکا، بەنیازی رزگاربوون لەشەڕی ئەو خەونەوە.

و/ ئـەو لایـە بگـۆڕێ کـە لەسـەری راکشـاوەو خەونەکـەی دیـوەو وەرچـەرخێ بۆسەر تەنیشتەکەی تری.

نەوەوی لەشەرحی صەحیحی موسلیمدا، لـەم شـوێنەدا دەفـەرموێ: (دەبـێ کـار بەکۆی ئەم گێڕانەوانەی صەحیحی موسلیمە بکرێ، کاتێ کەسێ خەونێکی ناخۆشی خراپ دەبینێ، با سێ تـف بـەلای چـەپا بکـاو بڵـێ: (أعُـوذُ بِاللّـهِ مِـنَ الشـیطانِ وَمِـنْ شَرِّها: پەنا دەگرم بەخودا لەشەڕی شەیتانو لەشەڕی ئـەم خەونـە، وە وەرچـەرخێ بۆسەر تەنیشتەکەی تری، وە دوو رکـات نوێـژ بکـا، ئەگـەر ئەمانـە بکـا، ئـەوە کـاری بـەکۆی هـەموو گێڕانـەوەکان کـردووە، خـۆ ئەگـەر تـەنیا هەنـدێ لەمانـەیش بکـا، بەسیەتی بـۆ دوورخسـتنەوەی شـەڕی ئـەو خەونـە، وەك فـەرموودەکان بەڕاشـکاوی ئەوە دەڵێن). فەرمایشتی نەوەوی هاتە کۆتایی.

٨- خەو هەڵبەستن بەدرۆ، تاوانێکی گەورەیە، لە موسوڵمانی باش ناوەشێتەوە، لە فەرموودەدا هەڕەشە لەشتی وا بەتوندی کراوە.

٩- هەندێ کاتی باش هەیە بۆ خەون بینین، وەك کاتی بەهارو پاش نوێژی بەیانیو خەونی پیاوی باشو خەونی پێغەمبەران.

تیبینی دووەم سەبارەت بەم بابەتە:

وەك لەکۆتایی زنجیرەی: ٦٧٦، ژمارە: ٨٧٣ وە روونمان کردەوە، کە زۆر لە مامۆستاو سوودمەندانو بەهرەمەندان لەم کتێبە پیرۆزانە، دەفەرموون: روونکردنەوەو ژیننامەکان زۆر جێگەی سوودو کەڵكو بەهرەنو سەرچاوەن بۆ زۆر داستانو بڕیارو سوودو بەهرەی جۆر بەجۆر، بەڵام هەروا بەئاسانی ناکەونە بەرچاو، جا والەسەر داوای ئەو مامۆستاو بەهرەمەندە بەڕێزانە لێرەشدا کۆمەڵێ تر لە ژیننامەی سەحابەو راوییەکان دەنووسین، کە بەژمارە: (٨٧٦) بەناوی (خاتوو ثووەیبەی دایەنی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر پێغەمبەرو رەزای خودا لەوبێ) دەست پێ دەکەین).

بەشی دووەم لە: لیست و ناوی ئەو هاوەڵ و کەسانەی کە لەژمارە (٨٧٦)موە دەست پێ دەکەن

ژمارەی زنجیرە	ناوی خاوەن ژیننامە، یا بابەت	ژمارەی فەرموودە
١٤٧	ثووەیبەی دایەنی پێغەمبەر	٨٧٦
١٤٨	هیندی کچی عوتبە دایکی موعاوییە	٨٨٧
١٤٩	بەریرە (کارەکەرو ئازادکراوی عائیشە)	٨٩٦
١٥٠	مەعمەری کوڕی عەبدوڵڵای کورشی نەضلە	٩٠٨
١٥١	مەڕوانی کوڕی حەکەم	٩١٠
-	باسی حیلە شەرع	٩٢٦
١٥٢	أبو طەیبة الحجام	٩٣٥

-	قۆرخکردنی رەوا	٩٤٣
١٥٣	عوبادەی کوڕی صامیت	٩٤٩
١٥٤	سەعیدی کوڕی زەیدی کوڕی عەمری ئەل - عەدەوییە	٩٧٠
-	فرۆشتنی ئاو دروستە یانا؟	٩٨٠
-	راسپێرییەکانی پێغەمبەر لەپاش مەرگی	٩٨٦
-	روونکردنەوەیەکی گرنگ	٩٩٣
١٥٥	سەهلی کوڕی ئەبو حەثمە	١٠٣٤
١٥٦	ماعیزی ئەسلەمی بەردەبارانکراو	١٠٣٨ + ١٠٣٩
١٥٧	وەلیدی کوڕی عوقبەو عومارەی برای	١٠٤٧
١٥٨	ابو بردة الأنصاری	١٠٤٩
١٥٩	سەهلی کوڕی حونەیفی ئەنصاری	١٠٧٨
١٦٠	عبدالرحمن بن عثمان التیمیَ	١٠٦١
-	تاعوون چییە؟	١٤٨٥ + ١٠٨٣
-	رۆڵو دەوری نێت	١٠٨٠
١٦١	حەفصەو یەحیاو موحەممەد	١٠٨٣
-	مەتەڵێ	١٠٩٠
-	وشەی (في سبيل الله) چی دەگرێتەوە	١١١٠
١٦٢	موعاذی کوڕی جەبەل	١١١٣
-	نەقڵو سەفەرکردن بە قورئانو پەڕاوی شەرعی	١١١٥
١٦٣	ئەبو کەبشە	١١٢٢
١٦٤	صەعبی کوڕی جەثثامە	١١٣٠
١٦٥	عبدالرحمنی کوڕی عەوف	١١٤٤
١٦٦	مالیکی کوڕی ئەوسی کوڕی الحدثان	١١٤٧
١٦٧	موحەممەدی کوڕی مەسلەمە	١١٧٠
-	نموونەی سەرەك جاشێ	١١٧٠
-	پێناسەی حودەیبییە	١١٧٨
١٦٨	ئوم ئەیمەن، دایەنی پێغەمبەر	١١٨١

١٦٩ ، ١٧٠	مجاشع ومجالد ابنا مسعود	١١٨٥
١٧١	سەلەمەی کوڕی ئەکوەع	١١٨٨
١٧٢	حەججاجی کوڕی یوسفی ئەلثەقەفی	١١٨٨
١٧٣	عباسی کوڕی عەبدولموتتەلیب	١١٨٩
١٧٤	عەلدوڵڵای کوڕی یەزیدی کوڕی زەید	١١٩٢
-	مەزهەبی ئەهلی سوننەو جەماعەتو مەزهەبی شیعە	١١٩٨
١٧٥	تەمیمی داری	١٢٠٩
١٧٦	مەعقیلی کوڕی یەسار	١٢١١
١٧٧	عامیری کوڕی عەمری موزەنی	١٢١٢
١٧٨	عەدی کوڕی عەمیرەی کیندی	١٢١٥
-	رۆژەکەی ئەلحەررە	١٢٣٣
١٧٩	عەرفەجەی کوڕی شورەیح	١٢٣٤
١٨٠	قاسمی کوڕی موحەممەدی کوڕی ئەبوبەکری صەدیق	١٢٣٧
١٨١	ئەبو ئەعلەبەی خوشەنی	١٢٤٠
-	سوننەتەکانی کاتی لەسێدارەانی کەسێ	١٢٤٩
١٨٢	شەدادی کوڕی ئەوسی ئەلخەزرەجی	١٢٤٩
-	کردنی کەسی تر بەهاوبەش لەپاداشدا	١٢٥٧
-	ئەو شتانە کە لەپێش ئیسلاما بەچاکە دانراون	١٢٦٠
١٨٣	طاریقی کوڕی سووەیدی ئەلجوعەفی = (سووەیدی کوڕی طاریق)	١٢٧٩
-	بەراوردێ لەنێوان پەرلەمانی: ١٩٩٢/٥/١٩ و پەرلەمانی: ٢٠١٠/٣/٧دا.	١٢٨٣
-	دەروێشێ مارێ قووت دەدا!!	١٢٨٧
-	پوختەی نامەی خواردنەوەکان	١٢٩٥
١٨٤	عەبدوڵڵای کوڕی بوسری ئەلموزەنی	١٣١٦
-	مەلا ئەحمەدی نودشە هەڵە لە شافیعی دەگرێ (رەحمەتی خودایان لێ بێ)	١٣١٨
-	یەکێ لە فەرموودە چوارینەکانی بوخاریو موسلیم	١٣٢٠
١٨٥	عوقبەی کوڕی فەرقەدی السلمیَ	١٣٣٨
-	بۆیەکردنی قژو ریش	١٣٤٧

-	باسی ئەموستیلەو نقێمی ئەمووستیلە بۆ ژنو بۆ پیاو	١٣٧٩
-	بارۆکەو قژدانە دەم قژو شتی وا، وەك چاندنی موو بۆسەر یابۆ ریش یا برۆ	١٣٨٥ + ١٣٩٥
-	خۆی لەمزگەوتەو ژنەکەی لەماڵەوە نیوە رووتو قووتە	١٣٨٨
١٨٦	ئەبو ئوسەیدی ساعیدی	١٤٠٤
١٨٧	ثابیتی کوڕی ئەسلەمی ئەل-بەنانی	١٤٣١
-	رەفتار لەگەڵ خاوەن نامەدا لە وڵاتی خۆمانا	١٤٣٢
-	ئاموشۆو پێکەوە دانیشتنی خێزان	١٤٣٩
١٨٨	ئەسمائی کچی عومەیس	١٤٤٠
١٨٩	هیتو عەبدوڵلای باوك برای ئوم سەلەمەو ماتیعو هەدم	١٤٤١
١٩٠	عوثمانی کوڕی ئەبولعاصی ئەل-ثەقەفی	١٤٤٨
١٩١	خەولەی کچی حەکیم ئەل – سولەمییە	١٤٥٩
-	پوختەی نامەی نزا (کتاب الدعاو)	١٤٦٢
-	عودی هیندیو کوستو قوسط	١٤٧٧
١٩٢	شەریدی کوڕی سووەیدی ئەل - ثەقەفی	١٤٩٠
١٩٣	لەبیدی کوڕی رەبیعە / الشاعر المشهور	١٥٠٧

بسم الله الرحمن الرحيم

٤٩- نامەی گەورەیی و پایە بەرزی

كِتابُ الفَضائِلِ

{بڕوانە: تاجول ئوصول بەکوردی، بەرگی سێیەم، زنجیرە: ١، لاپەڕە: ٥٣٠، لەژمارە: ٣٢٢١ وە هەتا ژمارە: ٣٥٨٩. لە زنجیرە یەکەوە هەتا زنجیرە: ٧٠ + تەجریدی بوخاری بەکوردی، بەرگی چوارەم، لاپەڕە: ١٣٧، لە زنجیرە: ٦٦ وە هەتا زنجیرە: ٦٧، لە ژمارە: ١٤٤٩ وە هەتا ١٥٢٢}.

گەورەیی و پایە بەرزیی پێغەمبەری خودا (دروودی خودای لەسەر بێ)
فَضائِلُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

١١٨٩) خودای گەورە پێغەمبەری هەڵبژاردووە
بَابٌ: اصْطِفاءِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

١٥٢٣- عَنِ وَاثِلَةَ بْنَ الأَسْقَعِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: «إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ اصْطَفَى كِنَانَةَ مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ، وَاصْطَفَى قُرَيْشًا مِنْ كِنَانَةَ، وَاصْطَفَى مِنْ قُرَيْشٍ بَنِي هَاشِمٍ وَاصْطَفَانِي مِنْ بَنِي هَاشِمٍ». {الحديث: ٥٨٩٧ = ٥٨٩٣ فم = ترقيم الشيخ خليل مَأمون شيحا لأحلديثِ صحيح مسلم + ترقيم فتح الملهم لِلأحاديث صحيح مسلم. ترمذی. مَناقب: ٣٦٠٥، ٣٦٠٨}:

واثیلەی کوڕی ئەسقەع (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: بەگوێی خۆم لەزاری پیرۆزی پێغەمبەرم بیست دەیفەرموو (دروودی خودای لەسەر بێ): (خودای گەورەئ شکۆدار، لەناو هەموو وەچەو نەوەی ئیسماعیلدا، کینانەی هەڵبژاردووە، کە یەکێکە لە باپیرە گەورەکانم، وە لەناو وەچەو نەوەی کینانەیشدا، هۆزی قوڕەیشی هەڵبژاردووە، وە لەناو هۆزی قوڕەیشیشدا کوڕانی هاشم (بەنی هاشم)ی پەسەند کردووە، وە لەناو کوڕانی هاشمیشدا منی پەسەند کردووە). {تاج/٣، زنجیرە: ٨، لاپەڕە: ٣٩٢، ژمارە: ٣٠٧٠. چاپی چوارەم}.

١١٩٠) فەرمایشتەکەی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ): من گەورەی نەوەی بابە ئادەمم

بَابٌ: قَوْلِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ

١٥٢٤- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَأَوَّلُ مَنْ يَنْشَقُّ عَنْهُ الْقَبْرُ، وَأَنَا أَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشَفَّعٍ». {الحديث: ٥٨٩٩ = ٥٨٩٥ فم. أبو داود. السنة: ٤٦٧٣. تحفة الأشراف: ١٣٥٨٦}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (لەرۆژی دوارۆژدا من سەرگەورەی سەرجەم نەوەی ئادەمم، وە یەکەم کەسیشم کە دەمی گۆڕم بۆ دەکرێتەوەو لەگۆڕ دێمە دەرەوە، وە یەکەم تکا کاریشم، وە یەکەم کەسیشم کە لەلای خودای گەورە تکام گیرا دەبێ!). {بڕوانە: تاج/٣، زنجیرە: ٨١، لاپەڕە: ٣٩١، ژمارە: ٣٠٦٤ چاپی چوارەم = چ/٤}.

١١٩١) نموونەی ئەو ڕێنمایی‌و زانستەی کە خودای گەورە بە پێغەمبەردا ناردوویەتی

بَابٌ: مَثَلَ مَا بَعَثَنِي بِهِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) مِنَ الْهُدَى وَالْعِلْمِ

١٥٢٥- عَنْ أَبِي مُوسَى الأَشْعَرِي (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «إِنَّ مَثَلَ مَا بَعَثَنِي اللَّهُ بِهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنَ الْهُدَى وَالْعِلْمِ، كَمَثَلِ غَيْثٍ أَصَابَ أَرْضًا، فَكَانَتْ مِنْهَا طَائِفَةٌ طَيِّبَةٌ، قَبِلَتِ الْمَاءَ، فَأَنْبَتَتِ الْكَلأَ وَالْعُشْبَ الْكَثِيرَ، وَكَانَ مِنْهَا أَجَادِبُ أَمْسَكَتِ الْمَاءَ، فَنَفَعَ اللَّهُ بِهَا النَّاسَ، فَشَرِبُوا مِنْهَا وَسَقَوْا، وَرَعَوْا، وَأَصَابَ طَائِفَةً مِنْهَا أُخْرَى، إِنَّمَا هِيَ قِيعَانٌ لاَ تُمْسِكُ مَاءً، وَلاَ تُنْبِتُ كَلأً، فَذَلِكَ مَثَلُ مَنْ فَقُهَ فِي دِينِ اللَّهِ وَنَفَعَهُ بِمَا بَعَثَنِي اللَّهُ بِهِ، فَعَلِمَ وَعَلَّمَ، وَمَثَلُ مَنْ لَمْ يَرْفَعْ بِذَلِكَ رَأْسًا، وَلَمْ يَقْبَلْ هُدَى اللَّهِ الَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ». {الحديث: ٥٩١٢ = ٥٩٠٨ فم. تجريد/١، رقم: ٦٩ = ٧٩ فتح الباري. تحفة الأشراف: ٩٠٤٤}:

ئەبو مووسای ئەشعەری (رەزای خودای لێ بێ) **فەرمووی: خۆشەویست** (درودی خودای لەسەر بێ) **فەرمووی: (نموونەی ئەو رێنمایی‌و زانستە جوانەی، کە خودای گەورە بەمنا ناردوویەتی، بۆ ئەو خەڵکە. وەك بارانێکی زۆری بەپیت‌و فەڕوایە، کە بباری لە خاکێ، بەشێکی خاکێکی پاك‌و بەپێز بێ‌و باراناوەکە بگرێتە خۆی‌و لەوەڕو گیایەکی زۆری پێ سەزببێ، وە بەشێکی تری زەوییەکی رەقەن‌و رووتەن بێ، شینایی‌و سەوزایی نەڕوێنێ، بەڵام ئاوەکە قووت نەداتەوە، بەنگوو گلی بداتەوەو ببێ بە ئەستێڵ‌و بە گۆماوو بەکانیاو، وە خودا بیکات بە مایەی خێرو خۆشی‌و سوودو کەڵك بۆ مەردوم، چی بۆ خۆیان‌و چی بۆ ماڵاتیان: بەم رەنگە: هەم خۆیان لێی بخۆنەوەو هەم ئاژەڵ‌و ماڵاتیانی پێ ئاو بدەن‌و هەم کشتووکاڵی لەبەردا بکەن، وە بەشێکی تریشی دەشتایی‌و شۆرەکات بێ، نە ئاو گل بداتەوەو نە ئەوەڕیش بلەوەڕێنێ. جا ئەم خاك‌و بارانە نموونەو وێنەن بۆ ئەو کەسە خودا پێداوانە، کە لەئایینی خودا شارەزا دەبێ‌و بە فەرمانی خودا لەم ئایینی منە سوودو بەهرە وەردەگرن‌و، هەم خۆیان فێری زانین دەبن‌و هەم خەڵکی تریش فێردەکەن، بەهۆی ئەوەوە لەهەردوو جیهانا سەریان پێی بەرزدەبێتەوە، هەروەك نموونەو وێنەیشن بۆ ئەو کەسانەیش کە سەریان پێی بەرز نابێ‌و، ئەو هیدایەت‌و دینە راستەی کە خودا بەمنا ناردوویەتی ئەوان نایانەوێ‌و وەری ناگرن!). {ریاض/١، زنجیرە: ١٦، ژمارە: ١٦٢ + تاج/١، زنجیرە: ١٥، ژمارە: ١١٢ چ/٤}.**

١٥٢٦- عَنْ أَبِي مُوسَى عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: «إِنَّ مَثَلِي وَمَثَلَ مَا بَعَثَنِيَ اللَّهُ بِهِ، كَمَثَلِ رَجُلٍ أَتَى قَوْمَهُ، فَقَالَ: يَا قَوْمِ إِنِّي رَأَيْتُ الْجَيْشَ بِعَيْنَيَّ وَإِنِّي أَنَا النَّذِيرُ الْعُرْيَانُ فَالنَّجَاءَ، فَأَطَاعَهُ طَائِفَةٌ مِنْ قَوْمِهِ فَأَدْلَجُوا فَانْطَلَقُوا عَلَى مُهْلَتِهِمْ، وَكَذَّبَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ فَأَصْبَحُوا مَكَانَهُمْ، فَصَبَّحَهُمُ الْجَيْشُ، فَأَهْلَكَهُمْ وَاجْتَاحَهُمْ، فَذَلِكَ مَثَلُ مَنْ أَطَاعَنِي وَاتَّبَعَ مَا جِئْتُ بِهِ، وَمَثَلُ مَنْ عَصَانِي وَكَذَّبَ مَا جِئْتُ بِهِ مِنَ الْحَقِّ».

{الحديث: ٥٩١٣ = ٥٩٠٥ فم. تجريد/٥/٢٧٣، رقم: ٢٠١٥ = ٦٤٨٢، ٧٢٨٣. تحفة الأشراف: ٩٠٦٥}:

ئەبو مووسای ئەشعەری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (نموونەی من و نموونەی ئەم ئایینە پیرۆزەی کە خودای گەورە بەمندا ناردوویەتی، وەك نموونەی پیاوێکی راستگۆ وایە، کە بەدڵسۆزی هۆزەکەی خۆی، لەمەترسییەکی گەورەی نزیك هۆشیار بکاتەوە، بچێتە ناویان و بڵێ: ئەی خزمینە! ئەی خزمەکانم! من بەچاوی خۆم، ئەو سوپایەم دی، کە هاتوون بۆسەر ئێوە، وەمن ترسێنەرێکی راست و دروست و پەتیم بۆ ئێوە، دەی هەتا زووە خۆتان رزگارکەن، درەنگە درەنگ!

جا کۆمەڵێ لەهۆزەکەی بڕوای پێ بکەن و بەگوێی بکەن و رزگاریان ببێ، بەم شێوەیە: لەسەرەتای شەوەوە لەسەرەخۆ، شەو رەوی بکەن و خۆ قوتار بکەن لەدەستی شەبەیخوونی ئەو لەشکری دوژمنە، بەڵام کۆمەڵێکی تریان هۆشیار کردنەوەکەی ئەو کەسە دڵسۆزەیان بەدرۆ بزانن و باوەڕ بە ئامۆژگارییەکانی نەکەن و بێ ئاگاو بێ باکانە پشتی لێبەنەوە، هەتا لەگەڵ بەیانا سوپاکە بدا بەسەریانداو، تەفرو تووناپان بکەن و بە فەتارەتیان بەرن.

دەی کۆمەڵەی یەکەم سەر مەشقێ جوانن بۆ ئەوانەی کە بەگوێی من دەکەن و پەیڕەوی بەرنامەکەی من دەکەن و دەستەی رزگارو رزگارین!

دەستەی دووەمیش نموونەن بۆ ئەوانەی کە لەفەرمانی من دەردەچن و ئەم ئایینە پیرۆزە راست و دروستەی من بەدرۆ دەزانن!).

١١٩٢) پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) تەواوکەری کۆمەڵەی پێغەمبەرانەو کۆتا پێغەمبەریانە (دروودی خودای لەسەریان بێ)

بَابٌ: تتميم الأنْبِيَاءِ وَخَتْمِهِمْ بِالنَّبِي (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِه وَبارك وَسلَم)

١٥٢٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «مَثَلِي وَمَثَلُ الأَنْبِيَاءِ مِنْ قَبْلِي، كَمَثَلِ رَجُلٍ بَنَى بُنْيَانًا فَأَحْسَنَهُ وَأَجْمَلَهُ، إِلاَّ مَوْضِعَ لَبِنَةٍ مِنْ زَاوِيَةٍ مِنْ زَوَايَاهُ، فَجَعَلَ النَّاسُ يَطُوفُونَ بِهِ، وَيَعْجَبُونَ لَهُ وَيَقُولُونَ: هَلاَّ وُضِعَتْ هَذِهِ

اللَّبِنَـةُ؟ قَـالَ: فَأَنَـا اللَّبِنَـةُ، وَأَنَـا خَـاتَمُ النَّبِـيِّينَ». {الحـديث: ٥٩٢٠ = ٥٩١٦ فـم. تجريد/٤/٩٨، رقم: ١٤٠٩ = ٣٥٣٦ فتح الباري. ترمذي. أمثال: ٢٨٦٤}:

ئەبو هورەيرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (داستانی مـنو داستانی پێغەمبەرەکانی پێش مـن، وەك داستانی پیاوێ وایـە، خانووبەرەیێ هەڵبخاو تـەلارێ دروست بکاو، لەهەموو لایەنێکەوە زۆر بـەجوانی دروستی بکاو بەباشی بیرازێنێتـەوە، تـەنیا شوێنی تاقە یـەك خشت نـەبێ کە لـە گۆشـەیەکا، لـە گۆشـەکانی تەلارەکـە چـۆڵ بـێ، دەسـتە دەسـتە خـەڵك بـەناویا بسووڕێنەوەو بڵێن: ئـەم کۆشـکە چـەندە خۆشـە! خۆزگـە ئـەم خشـتەیش دادەنـراو شوێنەکەی ئاوا چۆڵ نەدەبوو!).

فـەرمووی: (دەی مـن ئـەو خشـتەیەمو ئـەو چـۆڵییەم پـڕ کردۆتـەوەو، بـووم بەدواترین پێغەمبەر، کۆتا پێغەمبـەرمو ئـیتر لـەپاش مـن پێغەمبـەری تـر نابـێ!). {تاج/٣، زنجیرە: ٨١، ژمارە: ٣٠٧١}.

١١٩٣) بەرد سڵاوی لە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەکرد.

(٥٨٩٧ - ٥٨٩٨)

بَابٌ: تَسْلِيمُ الحَجَرِ على النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

١٥٢٨- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّـهِ (صَـلَّى اللهُ عَلَيْـهِ وَسَلَّمَ): «إِنِّي لأَعْرِفُ حَجَـرًا بِمَكَّـةَ كَـانَ يُسَـلِّمُ عَلَـيَّ قَبْـلَ أَنْ أُبْعَـثَ، إِنِّـي لأَعْرِفُـهُ الآنَ». {الحديث: ٥٨٩٨ = ٥٨٩٤ فم}:

جابیری کوڕی سەمووره (رەزای خودای لێ بێ) فـەرمووی: خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) دەیفەرموو: (بەردێ هەیە لە مەککە دەیزانم، بەرلەوە کە بکرێم بە پێغەمبەر، ئەو بەردە سڵاوی لێ دەکردم، ئێستایش دەزانم ئەو بەردە کامەیە). {تاج/٣، زنجیرە: ٩٤، ژمارە: ٣١٤١ چ/٤} + {تاج/٣، زنجیرە: ٩٤، ژمارە: ٣١٤٢}.

روونكردنەوە:

لە قورئانو نامە پیرۆزەكانی پێش قورئانو لە صەحیحی سوننەتدا كۆمەڵێ زانیاری هەیە لەسەر:

١- دارو بەردیش زمانیان هەیەو قسەو گفتوگۆو راكردنو رۆیشتنو زۆر شتی سەیری تریش دەكەن، لەسەر رووی راستی، نەك لەسەر شێوەی مەجازو شتی وا، هەروا هەندێ گیانداری بێ زمانیش، لەسەر شێوەی خەواریقو موعجیزە قسە دەكەن، وەك ئەم بەردەو ئەو بەردەی جلەكانی مووسای فڕاند، وەك ئەو خواردنانەی كە لەبەردەم پێغەمبەردا تەسبیحاتیان دەكرد. {بڕوانە: تاج/٣، زنجیرە: ١٠٧، ژمارە: ٣١٨١ + زنجیرە: ١٠٩، ژمارە: ٣١٨٣، ٣١٨٤ چ/٤} + {تاج/٣، زنجیرە: ٩٤، ژمارە: ٣١٤٢}.

٢- لە قورئانا ئەوەی واتیا كە هەموو شتێ تەسبیحات دەكا، بەرد لە خەشیەتو سامو هەیبەتی خودا بەردەبنەوەو شەقار شەقار دەبن، میروولەو پەپوو سلێمانە قسەیان كردووە، زۆر شتی تری لەم بابەتەز {بڕوانە: ژمارە: ١٦١٠ كە لەدواوە دێت. باسی فڕاندنی جلەكانی مووسا}.

١١٩٤) ئاو وەك كانیاو لەنێوانی پەنجەكانی پێغەمبەرەوە هەڵقولاوە.

(٥٩٠٠ - ٥٩٠٨)

بابٌ: نَبَعَ مِنْ بَيْنِ أَصَابِعِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

١٥٢٩- عَنْ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَصْحَابَهُ بِالزَّوْرَاءِ (قَالَ: وَالزَّوْرَاءُ بِالْمَدِينَةِ عِنْدَ السُّوقِ وَالْمَسْجِدِ فِيمَا ثَمَّهْ) دَعَا بِقَدَحٍ فِيهِ مَاءٌ، فَوَضَعَ كَفَّهُ فِيهِ، فَجَعَلَ يَنْبُعُ مِنْ بَيْنِ أَصَابِعِهِ، فَتَوَضَّأَ جَمِيعُ أَصْحَابِهِ قَالَ: قُلْتُ: كَمْ كَانُوا يَا أَبَا حَمْزَةَ! قَالَ: كَانُوا زُهَاءَ الثَّلَاثِمِائَةِ. {الحديث: ٥٩٠٢ = ٥٨٩٨ فم. تجريد/١، رقم: ١٣٠ = ١٦٩، ١٩٥، ٢٠٠، ٣٥٧٢، ٣٥٧٣، ٣٥٧٤، ٣٥٧٥. ترمذى. مناقب: ٣٦٣١. نسائى. موضوع: ٧٦}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لە زەوراء بوو، کە جێگەیەکی زانراو بوو، لەبازاڕی مەدینە، خۆیو کۆمەڵێ لە هاوڕێکانی بوون، لەنزیك زەورائەوە، کاتی نوێژی عەصر بوو، ئاو نەبوو بۆ دەسنوێژ، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) داوای ئاوی کرد، جامێکی دەم پەلیان بۆ هێنا کەمێ ئاوی تیابوو، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەپی تیادانا، ئەنەس فەرمووی: کە سەیری ئاوەکەم کرد، لەنێوانی پەنجەکانی پێغەمبەرەوە هەڵ دەقوڵا، ئیتر هاوەڵەکانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر پێغەمبەرو رەزای خودا لەهەموو هاوەڵانی بێ) هەموویان دەسنوێژیان لەو ئاوە گرت. قەتادە فەرمووی: عەرزی ئەنەسم کرد: ئەی باوکی حەمزە! ئەو هاوەڵانەی کە لەو جامە دەسنوێژیان گرت چەند کەس دەبوون؟ فەرمووی: ئەندازەی سێ سەد کەس دەبوون). {تاج/١، زنجیرە: ٢١، ژمارە: ١٥٠، چ/٤} + {تاج/٣، زنجیرە: ١٠٤، ژمارە: ٣١٧٠}.

١١٩٥) چەند نیشانەو موعجیزەی رووەو ئاشکرای پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) سەبارەت بەئاو (٥٩٠٠ - ٥٩٠٨)

بَابٌ: آيَاتُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فِي الْمَاءِ

١٥٣٠- عَنْ مُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) عَامَ غَزْوَةِ تَبُوكَ فَكَانَ يَجْمَعُ الصَّلاَةَ، فَصَلَّى الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ جَمِيعًا، وَالْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ جَمِيعًا، حَتَّى إِذَا كَانَ يَوْمًا أَخَّرَ الصَّلاَةَ، ثُمَّ خَرَجَ فَصَلَّى الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ جَمِيعًا، ثُمَّ دَخَلَ، ثُمَّ خَرَجَ بَعْدَ ذَلِكَ فَصَلَّى الْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ جَمِيعًا، ثُمَّ قَالَ: «إِنَّكُمْ سَتَأْتُونَ غَدًا إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى عَيْنَ تَبُوكَ، وَإِنَّكُمْ لَنْ تَأْتُوهَا حَتَّى يُضْحِيَ النَّهَارُ، فَمَنْ جَاءَهَا مِنْكُمْ فَلاَ يَمَسَّ مِنْ مَائِهَا شَيْئًا، حَتَّى آتِيَ»، فَجِئْنَاهَا، وَقَدْ سَبَقَنَا إِلَيْهَا رَجُلاَنِ، وَالْعَيْنُ مِثْلُ الشِّرَاكِ، تَبِضُّ بِشَيْءٍ مِنْ مَاءٍ، قَالَ: فَسَأَلَهُمَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «هَلْ مَسَسْتُمَا مِنْ مَائِهَا شَيْئًا»؟ قَالاَ: نَعَمْ، فَسَبَّهُمَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، وَقَالَ لَهُمَا مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَقُولَ، قَالَ: ثُمَّ غَرَفُوا بِأَيْدِيهِمْ مِنَ الْعَيْنِ قَلِيلاً قَلِيلاً، حَتَّى اجْتَمَعَ فِي شَيْءٍ، قَالَ: وَغَسَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فِيهِ يَدَيْهِ وَوَجْهَهُ، ثُمَّ أَعَادَهُ فِيهَا

فَجَرَتِ الْعَيْنُ بِمَاءٍ مُنْهَمِرٍ أَوْ قَالَ غَزِيرٍ (شَكَّ أَبُو عَلِيٍّ أَيُّهُمَا قَالَ) حَتَّى اسْتَقَى النَّاسُ ثُمَّ قَالَ: «يُوشِكُ يَا مُعَاذُ إِنْ طَالَتْ بِكَ حَيَاةٌ أَنْ تَرَى مَا هَا هُنَا قَدْ مُلِئَ جِنَانًا». {الحديث: ٥٩٠٦ = ٥٩٠٢ فم}:

موعاذی کوڕی جەبەل (زەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لەساڵی غەزای تەبووکدا، لەخزمەتی پێغەمبەردا دەرچووین بۆ ئەم غەزایە، دەستووری پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) وابوو لەم غەزایەدا نوێژە چوارینەکانی کۆدەکردەوە، بە جەمع دەیکردن: نیوەڕۆو عەصری پێکەوە بەیەکەوە، بەدوو سلاودانەوە دەکرد، وە شێوانو خەوتنانیشی پێکەوە بەیەکەوە بەدوو سلاودانەوە دەکرد، لەپێشا نیوەڕۆی بەچوار رکات دەکردو سلاوی دەدایەوە، دوابەدوا ئەویش عەصری بەچوار رکات دەکردو سلاوی دەدایەوە، هەروا شێوانو خەوتنانیش، لەپێشا شێوانی بەسێ رکات دەکردو سلاوی دەدایەوە، ئەوجا یەکسەر خەوتنانی بەچوار رکات دەکردو سلاوی دەدایەوە. هەتا رۆژێ نوێژی دواخست، ئەوجا دەرچوو، بەجەمع، بە کۆکردنەوە نوێژی نیوەڕۆو نوێژی عەصری کرد، ئەوجا چووە ژوورەوە بۆناو بارەگاکەی خۆی، جا لەپاشان دیسان دەرچوو بەجەمع، بە کۆکردنەوە نوێژی شێوانو نوێژی خەوتنانی بەیەکەوە کرد، لەپاشا فەرمووی: (خوا حەزکا، سبەینێ دەگەینە سەرکانییەکەی تەبووك، چێشتەنگاوێکی درەنگ دەگەنە ئەوێ، جا هەرکەسێ لەئێوە گەیشتە سەر کانیەکە دەست نەبا بۆ ئاوەکەی هەتا خۆم دێم!).

جاکاتێ گەیشتینە سەرکانییەکە، روانیمان وادوو پیاو لەپێش ئێمەدا گەیشتبوونە سەرکانییەکە، روانیمان واکانییەکە، بەقەد قەیتانی سۆڵێ ئاوێکی کەمی لەبەر دەڕوا. فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەدوو پیاوەکەی پرسی: (ئایا دەستتان لەئاوەکە داوە؟)

گوتیان: بەڵێ، پێغەمبەریش جمێنی پێیاندا، وە ئەوەی کە حەزی خودای لەسەر بوو پێیانی گوت. فەرمووی: جا بەمشت، کەمە کەمە، هەنێ ئاویان لە کانیاوەکە هەڵ گۆزیو لەشتێکا کۆیان کردەوە، ئەوجا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ)

لەو ئاوەدا هەردوو دەستو دەموچاوی خۆی تیا شۆرد، ئەوجا ئاوەکەی کردەوە ناو کانیەکە، ئیتر بە فەرمانی خودا کانیەکە تەقیو بەخوڕ ئاوی لەبەر دەڕۆیشت، یا فەرمووی: بە لێشاو ئاوی لەبەر دەڕۆیشت. ئەبو عەلی ئەل-حەنەفی، کە مامۆستای مامۆستاکەی ئیمامی موسلیمە، لە رشتەی ئەم فەرموودەیەدا، بەگومان بوو لەوەدا کە فەرموویەتی: (بەخوڕ ئاوی لەبەر دەڕۆیشت) یا فەرموویەتی: (بە لێشاو ئاوی لەبەر دەڕۆیشت). ئیتر خەڵکەکە بەتێرو پڕی ئاویان گرت.

پاشان حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەی موعاذ! ئەگەر تەمەنت درێژبێ، بەچاوی خۆت دەبینی، دەوروبەری ئەم کانییە، کە ئێستا وا وشکو برینگە، پڕدەبێ لە باخو باخاتو رەزو دێبەر!)ز

روونکردنەوە:

لە فەتحولولهیمدا دەفەرموێ: بە پیتو فەڕی ئەم موعجیزەی پێغەمبەرە، دەوروبەری ئەو کانییە، لەوەدوا کرابوو بە باخو رەزو دارو درەختو سەوزایی گەشو جوان!).

١١٩٦) خۆراك بەهۆی پێغەمبەرەوە پیتو فەڕی تێدەکەوێ. (٥٩٠٠ - ٥٩٠٨)
بَابٌ: بركة النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الطَّعَامِ

١٥٣١- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ رَجُلاً أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَسْتَطْعِمُ، فَأَطْعَمَهُ شَطْرَ وَسْقِ شَعِيرٍ، فَمَا زَالَ الرَّجُلُ يَأْكُلُ مِنْهُ، وَامْرَأَتُهُ وَضَيْفُهُمَا حَتَّى كَالَهُ، فَأَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: «لَوْ لَمْ تَكِلْهُ لأَكَلْتُمْ مِنْهُ وَلَقَامَ لَكُمْ». {الحديث: ٥٩٠٥ = ٥٩٠١ فم}:

جابیر (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پیاوێ هاتە خزمەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) داوای خۆراکی لێی کرد، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) نیو وەسق جۆی پێ بەخشی، ئیتر پیاوەکە خۆیو ژنەکەیو میوانیان هەر لێیان دەخواردو هەر تەواو نەدەبوو، هەتا رۆژێ پیاوەکە جۆکەی پێوا، ئیتر بەرە بەرە کەم بۆوەو تەواو بوو، جا پیاوەکە

چوو بۆ خزمەتی حەزرەت (دروودی خودای لەسەر بێ) ئەمەی عەرزیکرد، فەرمووی: (ئەگەر نەیت پێوایە، هەتا هەتایە هەر لێتان دەخواردو هەر تەواو نەدەبوو!).

شت شت یاد دەخاتەوە:

لە گەرکووك، لە موستەشفا کەرکووکی عەسکەری، کوردێکی مەردی، موسوڵمانێکی پاکی لێ بوو، ناوی (نائب ضابط مضمد/ مەلا جبار) بوو، لەقاوشی حومەییات بوو، لە گەڕەکی ئازادی کەرکووك دائەنیشت، پیاوێکی زۆر بەدینو موتەصەویف بوو، سەر بە تەریقەتی قادری بوو، هەتا بڵێیت سەخیو دەم بەویردو ذیکرو صەلاواتو یادی خودا بوو، خولیای مزگەوت کردنەوە بوو، لەهەر وەحدەیەکی عەسکەری ببوایە، مزگەوتێکی خنجیلەی لێ دروست دەکرد، لە موعەسکەری رەواندزو لە مەقەری وەحدەت مەیدان طبیە رابیعەو لەمەقەری فوجی یەکی لوای چوارو لە مەرکەز تەدریبو لە موستەشفا کەرکووك عەسکەری، سەرو مزگەوتی خنجیلەو نەشمیلەی دروست کردبوو، کە مزگەوتەکەی (م١ ل٤)دوایی بوو بە مزگەوتی مەقەڕی فەیلەقی یەك.

لە گەڕەکی ئازادی لە کەرکووك مزگەوتێکی گەورەی دروست کردبوو، بەناوی (مزگەوتی مەلا جەبار). کە جەنابی شێخ عەبدولکەریمی کەرەبچنە هات بۆ کەرکووك ئەو مزگەوتەی کرد بە مەقەڕی تەکیەکەی خۆی.

ئەم مەلا جەبارە کەسایەتییەکی ئایینی زۆر بەهێزی هەبوو، لەڕووی ئایینییەوە شەرمی لەدێو نەدەکرد، لەسەربازێکەوە هەتا قائید فەیلەق، بەیەك شێوە ئامۆژگاری ئایینی دەکردنو داوای لێ دەکردن کە تەریقەت وەربگرنو تەوبە بکەنو ببن بە تەوبەکار، زۆر لە دکتورو ئەفسەرو مەراتیب، دڵیان رادەگرتو شەرمیان لێ دەکردو، بەڕاست یا بەدرۆ تەریقەتیان لێ وەردەگرتو داوای دووعاو نزاو بەرەکەتو شتی وایان لێ دەکرد!! منو خێزانم حاجی زەکیەی مەلا کەریم عەلی، تەریقەتمان لێ وەرگرتو هاموشۆی دەکردینو زۆر خۆشمان دەویست، حاجی زەکییە ئێستایش هەردەلێ دەترسم تەوبەکەم بۆ راگیرنەکرێ! هۆدەکەمان نزیکی

یەکتری بوو، بە گەرمی هاموشۆی یەکتریمان دەکرد، عەصرانێ حەزم لەچابوو، چووم بۆلای مەلا جەبار بۆ چا خواردنەوە، قۆرییەکی بچکۆلەی هەبوو، بەسەر هیتەرەکەوە بوو، قورییەکە رەنگبێ سێ پەرداخی ئاو بگرتایە، تەماشام کرد هەر خەڵك دێو مەلا جەبار چای بۆ تێدەکا، هەرکەسێ دەهات دەیگوت: مامۆستا مەلا جەبار چایی هەیە، ئەویش پەلاماری قوریە بچکۆلەکەی دەداو دەیگوت: بەڵێ، بەڵێ چایی زۆرە، دەیگوت (بسم الله)و چایێ دوانی بۆ تێدەکرد، بەبێ گومان نزیکەی دە پەرداخی گەورە چای لەو قۆرییە بچکۆلە لێ تێکرد، قوریەکە هەروەکوو خۆی پڕبوو، ئیتر هەتا ئێمە لەوێ دانیشتبووین، هەرکەسێ دەهات مەلا جەبار چای بۆ تێدەکردو بە پەرداخو دوو پەرداخ لێی دەبرد!

١٥٣٢- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: لَمَّا حُفِرَ الْخَنْدَقُ رَأَيْتُ بِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) خَمَصًا فَانْكَفَأْتُ إِلَى امْرَأَتِي، فَقُلْتُ: لَهَا هَلْ عِنْدَكِ شَيْءٌ؟ فَإِنِّي رَأَيْتُ بِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) خَمَصًا شَدِيدًا، فَأَخْرَجَتْ لِي جِرَابًا فِيهِ صَاعٌ مِنْ شَعِيرٍ، وَلَنَا بُهَيْمَةٌ دَاجِنٌ، قَالَ: فَذَبَحْتُهَا، وَطَحَنَتْ فَفَرَغَتْ إِلَى فَرَاغِي فَقَطَّعْتُهَا فِي بُرْمَتِهَا، ثُمَّ وَلَّيْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَقَالَتْ: لاَ تَفْضَحْنِي بِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) وَمَنْ مَعَهُ، قَالَ: فَجِئْتُهُ فَسَارَرْتُهُ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا قَدْ ذَبَحْنَا بُهَيْمَةً لَنَا وَطَحَنَتْ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ كَانَ عِنْدَنَا، فَتَعَالَ أَنْتَ فِي نَفَرٍ مَعَكَ، فَصَاحَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) وَقَالَ: «يَا أَهْلَ الْخَنْدَقِ إِنَّ جَابِرًا قَدْ صَنَعَ لَكُمْ سُورًا، فَحَيَّهَلاً بِكُمْ»، وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «لاَ تُنْزِلُنَّ بُرْمَتَكُمْ، وَلاَ تَخْبِزُنَّ عَجِينَتَكُمْ حَتَّى أَجِيءَ». فَجِئْتُ وَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَقْدُمُ النَّاسَ، حَتَّى جِئْتُ امْرَأَتِي، فَقَالَتْ: بِكَ وَبِكَ! فَقُلْتُ: قَدْ فَعَلْتُ الَّذِي قُلْتِ لِي، فَأَخْرَجْتُ لَهُ عَجِينَتَنَا، فَبَصَقَ فِيهَا، وَبَارَكَ، ثُمَّ عَمَدَ إِلَى بُرْمَتِنَا، فَبَصَقَ فِيهَا، وَبَارَكَ، ثُمَّ قَالَ: «ادْعِي خَابِزَةً فَلْتَخْبِزْ مَعَكِ، وَاقْدَحِي مِنْ بُرْمَتِكُمْ وَلاَ تُنْزِلُوهَا، وَهُمْ أَلْفٌ، فَأُقْسِمُ بِاللَّهِ لأَكَلُوا حَتَّى تَرَكُوهُ، وَانْحَرَفُوا وَإِنَّ بُرْمَتَنَا لَتَغِطُّ كَمَا هِيَ، وَإِنَّ عَجِينَتَنَا (أَوْ كَمَا قَالَ الضَّحَّاكُ) لَتُخْبَزُ كَمَا هُوَ. {الحديث: ٥٢٨٣ = ٥٢٧٤ فم. تجريد/٣، رقم: ٢٠٥٠ = ٣٠٧٠ + ١٥٥٠ تجريد/٤ = ٤١٠١}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: لەرۆژی غەزای خەندەق، لەکاتی هەڵکەندنی خەندەکەکەدا، سەرنجمدا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) تەواو برسیبوو، جا چوومەوە بۆلای ژنەکەم پێیم گوت: هیچمان هەیە؟ دەبینم پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) تەواو برسییەتی، ئەویش هەمانەیەکی هێنا مەنێ جۆی تیادابوو، بەرخۆلەیەکی دەستەمۆشمان هەبوو ئەویشم سەربڕی، جا ئەو جۆکەی هاڕیو منیش بەرخەکەم جنیو کردمە ناو دیزەکەیەوەو هەردوکمان پێکەوە لێ بووینەوە، ئیتر ویستم بچمەوە بۆلای پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ژنەکەم گوتی: ها! روو زەردم نەکەی، نەچی پێغەمبەرو ئەو هەموو عەشاماتەی کە لەگەڵیایەتی، هەموویان خوڵك بکەیو ئەو هەموو خەڵکە بڕژێنی بەسەرما، چونکە نانەکە کەمەو بەشی ئەوەندە ناکا، منیش چووم بەچپە عەرزیم کرد: ئەی پێغەمبەری خودا! بەرخۆلەیەکمان سەربڕیوەو مەنێ جۆشمان هاڕیوە، خۆتو چەن کەسێ بفەرموون وەرن بۆ نیوەڕۆژە، کەچی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بانگەوازی هەڵداو فەرمووی: (ئەی ئەهلی خەندەق! جابیر قاوەڵتی نیوە رۆژەی دروست کردووە، بفەرموون بەزوویی بچین!).

ئەنجا فەرمووی: نە مەنجەڵەکەتان لەسەر سێ کوچکەکە دابگرنو نە هەویرەکەتان بکەن بەنان تا خۆم دێم). جا منیش گەڕامەوە، پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) وەپێش مەردومەکە کەوتو هاتن، کە چوومەوە ژنەکەم گوتی: واوات لێ بێ بۆ وات کرد؟ گوتم: من هەرئەوەم گوت بە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کەخۆت گوتت: ژنەکە هەویرەکەی هێنا بۆ پێغەمبەرو پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) تفی پیرۆزیی خۆیی تێکردو نزای پیرۆزی بەسەردا خویندو ئەنجا چوو بۆلای مەنجەڵەکەو تفی کردە ئەویشو نزای پیرۆزیی بەسەر ئەویشدا خوێندو فەرمووی: (ژنێکی نانکەری تریش بانگکە با نانت لەگەڵدا بکاو، چێشتەکەیش بە ئەسکوێ لە مەنجەڵەکە تێ بکەو لەسەر ئاگرەکە دایمەگرن، هەزار کەس بوون سوێندم بەیەزدانی پاك هەتا توانییان نانو چێشتیان خوارد، هەتا لێیان مایەوەو پەڕیان لێ

گرت بەلام هێشتا مەنجەڵەکەمان وەك خۆی مابوو کەمی نەکردبوو!). {تاج/٣، زنجیرە: ١٠٦، ژمارە: ٣١٧٧} + {ریاض/٢، زنجیرە: ٥٦، ژمارە: ٥٢٠/٣٠}.

١٥٣٣- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِى بَكْرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِىِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) ثَلاَثِينَ وَمِائَةً، فَقَالَ النَّبِىُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «هَلْ مَعَ أَحَدٍ مِنْكُمْ طَعَامٌ»؟ فَإِذَا مَعَ رَجُلٍ صَاعٌ مِنْ طَعَامٍ أَوْ نَحْوُهُ، فَعُجِنَ، ثُمَّ جَاءَ رَجُلٌ مُشْرِكٌ مُشْعَانٌّ طَوِيلٌ بِغَنَمٍ يَسُوقُهَا، فَقَالَ النَّبِىُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «أَبَيْعٌ أَمْ عَطِيَّةٌ» أَوْ قَالَ: «أَمْ هِبَةٌ»؟ قَالَ: لاَ بَلْ بَيْعٌ، فَاشْتَرَى مِنْهُ شَاةً، فَصُنِعَتْ، وَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) بِسَوَادِ الْبَطْنِ أَنْ يُشْوَى، قَالَ: وَايْمُ اللَّهِ مَا مِنَ الثَّلاَثِينَ وَمِائَةٍ إِلاَّ حَزَّ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) حُزَّةً حُزَّةً مِنْ سَوَادِ بَطْنِهَا، إِنْ كَانَ شَاهِدًا أَعْطَاهُ، وَإِنْ كَانَ غَائِبًا خَبَأَ لَهُ، قَالَ: وَجَعَلَ قَصْعَتَيْنِ، فَأَكَلْنَا مِنْهُمَا أَجْمَعُونَ، وَشَبِعْنَا، وَفَضَلَ فِى الْقَصْعَتَيْنِ فَحَمَلْتُهُ عَلَى الْبَعِيرِ أَوْ كَمَا قَالَ. {الحدیث: ٥٣٣٢ = ٥٣٢٣. تجرید/٣، رقم: ١١١١ = ٢٦١٨، ٢٢١٦، ٥٣٨٢}:

عەبدورەحمانی کوڕی ئەبوبەکری صەدیق (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: سەدو سیی کەس بووین، لەسەفەرێکا، لەخزمەتی پێغەمبەردا بووین، خۆراکمان هاتە کزیو برسیمان بوو، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (کەستان خۆراکی پێ هەیە؟) پیاوێ مەنێ خۆراکی پێ مابوو، یا دەوری مەنێ دەبوو، شێلایانو کردیان بەنان. جا کابرایەکی بتپەرستی قژ ئاڵۆزکاوی قووچی درێژ داهۆڵ، رانێکی بەرەو ئێمە هێنا، بەرەو شوێنێ لێی دەخوڕی، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پێی فەرموو: (یا بە فرۆشتن، یا بەپیاوەتی ئاژەڵێکمان پێ بدە؟) یا پێی فەرموو: (یا بەدیاریو بەخشین؟).

کابرا گوتی: بەفرۆشتن دەتاندەمێ، جا ئاژەڵێکی لە رانەکەی لێ کڕی، فەرمانی فەرموو سەریان بڕیو پاکیان کرد، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمانیدا ناو سکەکەیان برژاند، سوێندم بەخودا ئەو (١٣٠) سەدو سیی کەسە، پێغەمبەر خۆی، هەریەکەی لەو ناوسکە، پارچەیەکی بۆ بڕیو دای پێی، ئەگەر هاوەڵەکە خۆی لەوێ

بوایـه دەیدایـه دەسـت خـۆی، خـۆ ئەگـەر لـەوێ نەبوایـه بـۆی هەڵـدەگرت هـەتا دەهاتەوەو دەیدا پێی. جا کاتێ گۆشتی مەڕەکە کوڵا، کردی بەدوو قەرەوانە، ئەوجا هەموومان بەدەوری ئەو قەرەوانەدا دانیشتینو هەموومان بـه بەرەکەتی وجـودی پێغەمبـەر بـه دەوریانـدا جێمـان بـۆوەو دەسـتمان کـرد بـەخواردن لێیـان، هـەتا هـەموومان تـەواو تێرمـان خـوارد، کەچـی هێشـتا لەبـەرمان مایـەوە، خـودا پیـتو فـەڕێکی ئاشـکرای وای خسـته ئـەو مەنـه خۆراکـەو گۆشـتی ئـەو تاقـه ئاژەڵـه، جـا ئەوەنده مابوو لەو خۆراكو مەرگەیێ من خۆم بـارم کـرد لـه وشـترێ، یـا وەك راوی خۆی فەرمووی. {بڕوانه: ژمارە: ١٣٨ بۆ زانینی صاع} + {ژمارە: ١٨٦ = أوكما قال}.

روونکردنەوە:

عەبـدورەحمانی کـوڕی ئەبوبـەکری صـەدیقی کـوڕی ئـەبو قوافـه خـۆیو ئەبوبەکری باوکیو ئەبو قوحافەی بـاپیری لـه هـاوەڵانی پێغەمبـەر بـوون، کـوڕێکی بووە ناوی مومەممەد بووە، نازناوی ئەبو عەتیق بووە، کـه ناسـراوە بـه (أبـو عتیـق محمد بن عبدالرحمن بن أبی بكر الصدیق) دادەنرێ لـەریزی صـەحابه بچـکۆلەکان، چونکه لەپێش مەرگی پێغەمبەرا لەدایك بووە، ئیبنو عەبـدول بـەڕ، لـه ئیسـتیعابا دەفەرموێ: (ئەم بەهرەیه کەچوار پشت صەحابەی پێغەمبەربن تەنیا بۆ ئەم چوار کەسـه چەسـپاوەو بـەس: موحەممـەدی کـوڕی عەبـدورەحمانی کـوڕی ئەبوبـەکری کوڕی ئەبو قوحافه) کە هەرچواریان بەخزمەت پێغەمبەر گەیشتوون.

عەبدورەحمان برای حەقی حەزرەتی عائیشەیه، واته: برای باوكو دایكییەتی. لـەڕیزی لەشـکری بێبڕوایـانی قوڕەیشـا، لـەدژی موسـوڵمانان ئامـادەی شـەڕی بـەدرو شەڕی ئوحود بـووە، پاڵـەوانێکی ناسـراو بـوو، داوای کـرد کـه پاڵـەوانێ بـۆی بچـێته مەیدان، ئەبوبەکری باوکی ویستی بچێ بۆ مەیدان بۆی، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) نەیهێشتو پێی فەرموو: (خوتمان پێ بهێڵە!).

دەڵێن: جارێ لەپاش ئیسلامبوونی عـەرزی بـاوکی دەکـاو پێـی دەڵـێ: لەشـەڕی ئوحوددا تۆ بەرهەوێڵم کەوتی، دڵم بەرایی نەدەدا، دەنا دەمکوشتیت! ئەبـەکر پێـی

دەڵێ: دەی ئەگەر تۆ بەرهەوێڵی مِن بکەوتیتایە، بوارەم نەدەدای دەمکوشتیت! کەکاتێ موسوڵمان بوو، موسوڵمانێکی زۆر جوانی لێ دەرچوو، لەگەڵ ئیمامی خالیدی کوڕی وەلیددا ئامادەی شەڕی یەمامە بوو، حەوت کەسی لە سەرکردەکانیان کوشت، یەکێکیان (محکم)ی یەمامە بوو، کە لەسەر کەلێنێ لە کەلێنەکانی قەڵاکە بوو، ئیتر سوپای ئیسلام لەو کەلێنەوە هەڵڕژانە ناو قەڵاکەوە، عەبدورەحمان کوڕی گەورەی ئەبوبەکرە، لە ئوم رۆمانە، پیاوێکی پیاو چاکی دین قایمی خاوەن پەیمانی راستگۆ بوو، قەت درۆی لێ نەبینراوە، لەروودواوی ئەل-جەمەلدا لەگەڵ عائیشەی خوشکی بوو، بەڵام موحەممەدی برای لەگەڵ پێشەوا عەلی بوو، رۆژێ موعاوییە لەسەر دوانگە وتارێ دەدا، لە خەڵکەکە داوا دەکا، کە لەپاش خۆی، یەزیدی کوڕی هەڵبژێرن بەجێنشین!!

عەبدورەحمانیش دەفەرموێ: (بۆ ئەمە هیرقەلییەتە؟ کە دەستووریان وایە هەرکاتێ قەیصەر دەمرێ، قەیسەرێ تر لەشوێنی دادەنیشێ!).

موعاوییە لەپاش ئەم هەڵوێستە سەد هەزار درەمی زیوینی بۆ دەنێرێ، بەڵام ئەو وەری ناگرێو دەفەرموێ: (ئایینم نافرۆشم بۆ جیهانم) جا عەبدورەحمان بەرەو مەککە دەکەوێتە رێ، لەرێ لەناو خەودا بە مەرگی کوتوپڕ دەمرێ، تەرمەکەی هەڵ دەگرنو دەیبەن بۆ مەککە لەوێ دەینێژن، ساڵی پەنجاو سێی کۆچی دەبێ. کاتێ عائیشە هەواڵی مەرگی دەبیستێ دەچێ بۆ حەج، لەمەککە دەچێتە سەر گۆڕەکەیو لەسەری دەگریو ئەم شیعرەی موتەممیمی کوڕی نووەیرە دەخوێنێتەوە، کە بەسەر مالیکی برایدا هەڵی داوە، لە بەحری طەویلە:

وَكُنَّا كَنَدْمَانَيْ جُذَيْمَةَ حِقْبَةً
مِنَ الدَّهْرِ حَتَّى قِيلَ لَنْ يَتَصَدَّعَا
فَلَمَّا تَفَرَّقْنَا، كَأَنِّي وَمَالِكاً
لِطُولِ اجْتِمَاعٍ لَمْ نَبِتْ لَيْلَةً مَعَا

واتە:

وەک دوو هـــاودەمی گیـــانی بـــەگیانی
رۆژگـــاریٚ زۆرمـــان پێکـــەوە رانـــی!
گـــەردوون لـــەناکاو بـــیٚ چـــاوەڕوانی
رۆژگـــاری دووری و جـــودایی هـــانی!
تـــەونی جـــودایی وەهاتـــە نیـــوە
ڕێگـــەی پەیوەنـــدی تـــەواو بڕیـــوە
منـــی لـــەکاکم وا دابڕیـــوە
دەڵێـــی لەمەوبـــەر یـــەکمان نـــەدیوە!

عەبدوڕەحمان لە سەرەتاوە ناوی عەبدولکەعبە بووە، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) ناوەکەی گۆڕیو کردی بە عەبدوڕەحمان، چەند فەرموودەیەکی لە صەحیحدا هەیە، ئەم فەرموودەیەی ئێرەی (متفق علیە)یە، شێخی بوخاریو موسلیم گێڕاویانەتەوە، ساڵیٚ لەپاش مەرگی عەبدوڕەحمان عائیشەی خوشکیشی دەمریٚ (رەزای خودایان لیٚ بێ). {بڕوانە: ژمارە: ٤١ و ١٢٣٧ و ١٨٩} کە لەپێشەوە رابووردن، هەروا بۆ شانازیو سەروەرییەکانی ئەم بنەماڵەیە بڕوانە ئەم ژمارانە لە تەجریدی بوخاری، بەشی کوردییەکەی:

١- ژمارە: ٣ ژیاننامەی خاتوو عائیشەی کچی ئەبوبەکری صەدیق.

٢- ژمارە: ٧٥ ژیاننامەی خاتوو ئەسمای کچی ئەبوبەکری صەدیق.

٣- ژمارە: ٣٤٩ ژیاننامەی عەبدوڕەحمانی کوڕی ئەبوبەکری صەدیق لێرەدا ژیاننامەی ئەبوبەکری صەدیق، بەتێرو تەسەلی تۆمار دەکەین:

ئەبوبەکری صەدیق ناوی (عەبدوڵڵای کوڕی عوثمانە) ناسراوە بە ئەبوبەکری کوڕی ئەبو قوحافە، لەسەردەمی نەزانیدا ناوی عەبدولکەعبە بوو، پێغەمبەر گۆڕی بە عەبدوڵڵا، ئەبوبەکر قوڕەیشییە، تەمیمییە، دایکی ناوی سەلمای کچی صەخرە، ناسراوە بە ئوممولخەیر. لەپاش ساڵی فیل بەدوو ساڵو نیو لەدایك بووە، لەپێش هاتنی ئیسلامو لەپاش هاتنی ئیسلام هاوڕێتی پێغەمبەری کردووە، لەکاتی کۆچو لەسەفەری کۆچدا هاوڕێی پێغەمبەر بوو، لەهەرە موسوڵمانە پێشینەکانە، لەپاش

مەرگی پێغەمبەر، بە هەڵبژاردن ئەبوبەکر بوو بەیەکەم جێنشینی پێغەمبەر، پیاوێکی سپیکاری لەڕکەلەی لاواز بوو، رووخۆش‌و نەرمونیان بوو، شارەزای زانستی بنەچەی عەرەب بوو، بەتایبەتی رەگەزی هۆزی قورەیش، بازرگان بوو، رەفتاری زۆر جوان بوو، هەمیشە خاوەنی دیوەخان بوو، متمانەی بەهەرکەسێ بکردایە بانگهێشتی لێ دەکرد بۆسەر ئیسلامەتی، زۆر کەس لەسەر دەستی ئەودا ئیسلام بووە، وەك: عوثمانی کوڕی عەففان‌و طەلحەو زوبەیرو سەعدو عەبدوڕەحمانی کوڕی عەوف. بە دەوڵەمەندی موسوڵمان بوو، بەڵام کاتێ مەرگ بوو بەمیوانی هیچی لەپاش بەجێ نەما! چەندین کۆیلەی لەژیانی خۆیدا ئازاد کردووە، کە یەکێ لەوانە بیلالی حەبەشی بوو، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) خۆی بەفەرمانی خودا ناوی نا (صدیق).

ئەبوبەکر ئەو صاحیبی غارەیە، کە خودا لەم ئایەتەدا باسی فەضلی دەکاو دەفەرموێ: {إِلاَّ تَنصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُواْ ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لاَ تَحْزَنْ إِنَّ اللّهَ مَعَنَا - التوبة}.

ئەبوبەکر رابەری خێربوو لەنێوانی خاتوو خەدیجەو پێغەمبەردا، هەتا لەئەنجاما پێغەمبەر مارەیکرد بۆ خۆی. ئەو رۆژەی کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) وەفاتی کرد، ئەبوبەکر هەڵبژێررا کرا بەیەکەم جێنشینی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ماوەی جێنشینییەکەی دوو ساڵو دەوری (٣) سێ مانگ بوو، رۆژی هەینی (٢١) بیست‌و یەکی (جمادی الآخرە) ساڵی سیازدەی کۆچی مەرگ بوو بەمیوانی بەهۆی نەخۆشی سیلەوە، خۆی رایسپارد کە ژنەکەی بیشوات کە ئەسمائی کچی عومەیس بوو، عومەری کوڕی خەتاب نوێژی مردووی لەسەر تەرمەکەی کرد، لەهۆدەکەی عائیشەدا، لەپاڵ گۆڕی پێغەمبەردا، بەشەو ناشتیان، تەمەنی (٦٣) شەست‌و سێ ساڵ بوو، بۆ زانینی چمکێ لە کۆشش‌و هەوڵو فەضلی ئەبوبەکر بۆ خزمەتی ئیسلام بڕوانە ئەم شوێنانە:

١- تاجی کوردی بەرگی سێ، زنجیرە: ١٠٠، ژمارە: ٣١٥٥ + زنجیرە: ١٠١ بەتەواوی + تاج/٣، زنجیرە: ٣، ژمارە: ٣٢٣٤، ٣٢٣٥، ٣٢٣٦، ٣٢٣٧، ٣٢٣٨، ٣٢٣٩، ٣٢٤٠، ٣٢٤١، ٣٢٤٢، ٣٢٤٣، ٣٢٤٤ + تاج/٣، زنجیرە: ٤، ژمارە: ٣٢٥٤ + تاج/٣، زنجیرە: ٥، ژمارە: ٣٢٥٨ هەتا ژمارە: ٣٢٦٩ + تاج/٣، زنجیرە: ٨، ژمارە: ٣٢٧٤، ٣٢٧٥، ٣٢٧٣، ٣٢٧٦ + تاج/٣، زنجیرە: ٨، ژمارە: ٣٢٧٩، ٣٢٨٠ + ژمارە: ١٥٣٤ لەدواوە.

١٥٣٤- عَنِ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِى بَكْرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما): أَنَّ أَصْحَابَ الصُّفَّةِ كَانُوا نَاسًا فُقَرَاءَ، وَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ مَرَّةً: «مَنْ كَانَ عِنْدَهُ طَعَامُ اثْنَيْنِ، فَلْيَذْهَبْ بِثَلاَثَةٍ، وَمَنْ كَانَ عِنْدَهُ طَعَامُ أَرْبَعَةٍ، فَلْيَذْهَبْ بِخَامِسٍ، بِسَادِسٍ»، أَوْ كَمَا قَالَ، وَإِنَّ أَبَا بَكْرٍ جَاءَ بِثَلاَثَةٍ، وَانْطَلَقَ نَبِىُّ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِعَشَرَةٍ وَأَبُو بَكْرٍ بِثَلاَثَةٍ، قَالَ: فَهُوَ وَأَنَا وَأَبِى وَأُمِّى، وَلاَ أَدْرِى هَلْ قَالَ: وَامْرَأَتِى وَخَادِمٌ بَيْنَ بَيْتِنَا وَبَيْتِ أَبِى بَكْرٍ، قَالَ: وَإِنَّ أَبَا بَكْرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) تَعَشَّى عِنْدَ النَّبِىِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ لَبِثَ حَتَّى صُلِّيَتِ الْعِشَاءُ، ثُمَّ رَجَعَ فَلَبِثَ حَتَّى نَعَسَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، فَجَاءَ بَعْدَ مَا مَضَى مِنَ اللَّيْلِ مَا شَاءَ اللَّهُ، قَالَتْ لَهُ امْرَأَتُهُ: مَا حَبَسَكَ عَنْ أَضْيَافِكَ؟ - أَوْ قَالَتْ: ضَيْفِكَ - قَالَ: أَوَمَا عَشَّيْتِهِمْ؟ قَالَتْ: أَبَوْا حَتَّى تَجِىءَ، قَدْ عَرَضُوا عَلَيْهِمْ فَغَلَبُوهُمْ، قَالَ: فَذَهَبْتُ أَنَا فَاخْتَبَأْتُ، وَقَالَ: يَا غُنْثَرُ فَجَدَّعَ وَسَبَّ، وَقَالَ: كُلُوا لاَ هَنِيئًا، وَقَالَ: وَاللَّهِ لاَ أَطْعَمُهُ أَبَدًا، قَالَ: فَايْمُ اللَّهِ مَا كُنَّا نَأْخُذُ مِنْ لُقْمَةٍ، إِلاَّ رَبَا مِنْ أَسْفَلِهَا أَكْثَرُ مِنْهَا، قَالَ: حَتَّى شَبِعْنَا وَصَارَتْ أَكْثَرَ مِمَّا كَانَتْ قَبْلَ ذَلِكَ، فَنَظَرَ إِلَيْهَا أَبُو بَكْرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ)، فَإِذَا هِىَ كَمَا هِىَ أَوْ أَكْثَرُ، قَالَ لاِمْرَأَتِهِ: يَا أُخْتَ بَنِى فِرَاسٍ مَا هَذَا؟ قَالَتْ: لاَ، وَقُرَّةِ عَيْنِى لَهِىَ الآنَ أَكْثَرُ مِنْهَا قَبْلَ ذَلِكَ بِثَلاَثِ مِرَارٍ، قَالَ: فَأَكَلَ مِنْهَا أَبُو بَكْرٍ، وَقَالَ: إِنَّمَا كَانَ ذَلِكَ مِنَ الشَّيْطَانِ يَعْنِى يَمِينَهُ، ثُمَّ أَكَلَ مِنْهَا لُقْمَةً ثُمَّ حَمَلَهَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَصْبَحَتْ عِنْدَهُ، قَالَ: وَكَانَ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمٍ عَقْدٌ فَمَضَى الأَجَلُ، فَعَرَّفْنَا اثْنَا عَشَرَ رَجُلاً، مَعَ كُلِّ رَجُلٍ مِنْهُمْ أُنَاسٌ، اللَّهُ أَعْلَمُ كَمْ مَعَ كُلِّ رَجُلٍ، قَالَ: إِلاَّ أَنَّهُ بَعَثَ مَعَهُمْ فَأَكَلُوا مِنْهَا أَجْمَعُونَ، أَوْ كَمَا قَالَ. {الحديث: ٥٣٣٣ = ٥٣٢٤ فم. تجريد/١/٣٤٤، رقم: ٣٤٩ = ٦٠٢، ٣٥٨١، ٦١٤٠، ٦١٤١. أبو داود. أيمان ونذور: ٣٢٧٠. تحفة الأشراف: ٩٦٨٨}.

عەبدورەحمانی کوڕە ئەبوبەکری صەدیق (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: دانیشتوانی میوانخانەی صوففە خەڵکێکی هەژار بوون، جارێ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەوەی کە نانی دوو کەسی هەیە، با یەکێ لەم میوانانە لەگەڵ خۆی بباتەوەو بیکا بە سێیەمیان هەروا ئەوەی کە نانی چوار کەسی هەیە، یا پێنج هەمێ لەگەڵ خۆی بباتەوە، یا فەرمووی: (با پێنج هەمێ، یا شەش هەمێ لەگەڵ خۆی بباتەوە). یا وەك خۆی فەرمووی، فەرمووی: جا ئەبوبەکر سێ کەسی لەگەڵ خۆی هێنایەوە بۆ ماڵەوە، پێغەمبەر خۆی دە کەسی لەگەڵ خۆی بردەوە، عەبدورەحمان فەرمووی: ماڵی ئێمە منو باوکمو دایکم بووین، راوی فەرمووی: وابزانم عەبدورەحمان فەرمووشی: ژنەکەی منو نۆکەرێکیشمان لەگەڵ بوو، نۆکەرەکە هی ئێمەو ماڵی باوکم بوو، بەڵام ئەبوبەکر خۆی چووەوە بۆ لای حەزرەتو لەلای ئەو شێوی کردەوە، لەپاشا لەوێ مایەوە هەتا نوێژی خەوتنانیان کرد، دووبارە لەگەڵ پێغەمبەردا رۆیشتەوە بۆ ماڵی پێغەمبەرو لەوێ مایەوە هەتا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) وەنەوز گرتی، ئەوجا گەڕایەوە بۆ ماڵەوە، ئەوەندەی خودا مەیلی لەسەربوو لەشەو رابووردبوو، جا ژنەکەی پێی گوت: بۆچی درەنگ هاتیتەوە بۆلای میوانەکانت؟ ئەویش بە دایکمی فەرموو: ناشێ هەتا ئێستا شێوت بۆیان دانەنابێ؟ دایکیشم فەرمووی: خولکیان کردن کەنانیان بۆ دابنرێ، بەڵام رازی نەبوون، تا خۆت نەیەیتەوە. عەبدورەحمان فەرمووی: جامنیش لەترسی باوکم چووم خۆم شاردەوە نەبادا لەسەر میوانەکان قسەم پێ بڵێ، جا باوکم بانگی کردمو فەرمووی: خوێڕی! ئەوە لەکوێی؟ ئەی لچو لێوت بکرێ، ئەی واوا لێکراو! ئەوە بۆ نانت بۆ ئەم میوانانە دانەناوە؟ جا باوکم کە لەحاڵەکە حاڵی بوو بە میوانەکانی فەرموو: دەبخۆن، بەنۆشی گیانتان نەبێ، دیارە سووچی خۆتان بووە، وە فەرمووشی: سا بەوخودایە بەهیچ جۆرێ نابێ من لێی بخۆم. عەبدورەحمان فەرمووی: شتێکی سەیر روویدا، بەهەقی خودا هەر پاروویەکمان لە خواردەمەنییەکە هەڵدەگرت، گورج لەبن پاروەکەوە بەرز دەبۆوەو پترو زۆرتر

دەبوو، ئیتر هەروا، هەتا تێرمان خوارد، کەچی نانەکە زیادی کردبوو، کەمی نەکردبوو، ئەبوبەکریش بەوردی سەرەنجێکی ئەم حاڵەی داو بە دایکمی فەرموو: ئەرێ کچەکەی بەنی فیراس! ئەوە چییە؟ خۆ نانەکە هەتا لێی بخۆیت هەر زیاد دەکا!! دایکیشم لە وەڵامیدا فەرمووی: منیش وەك تۆی لێ دەزانم، بەڵام سوێندم بەوەی کە بووە بەمایەی ئەم چاوو دڵ رۆشنییەم، نانەکە ئێستا سێ قاتی پێشتریەتیو، لەپیتو فەڕی تۆو میوانەکانتەوە خودا پیتو فەڕی تێ خستووە.

فەرمووی: لەبەرئەوە ئەبوبەکریش سوێندەکەی خۆی شکاندو تیکەیەکی بۆ موفەڕکی لەو نانە موفەڕکە خواردو فەرمووی: دیارە ئەو سوێندەی کە خواردم لەم نانە نەخۆم ئەوە لەشەیتانەوە بوو، چونکە نانی پیرۆزی وا حەیفە مرۆڤ لێی نەخوا، ئەوجا قەرەوانەکەی بە خواردنەکەوە هەڵگرتو بردی بۆ خزمەتی حەزرەت، لەوێ داینا بۆ بەیانی، عەبدورەحمان فەرمووی: لەوەوپێش لەنێوانی ئێمەو لەنێوانی هۆزێکی تردا پەیمانێ هەبوو، ماوەی پەیمانەکەمان تەواو بوو بوو، خۆمان ئامادەکردبوو کە بچین بۆ سەریان، حەزرەت سوپاکەی کرد بەدوازدە بەشەوە، هەربەشێ لەو سوپایە سەرکردەیەکی بۆ دانا، هەر سەرکردەیێ مەگەر خودا بۆ خۆی بزانێ کە چەند کەسی لەگەڵدا بوو، لەگەڵ ئەوەیشدا، ئەو نانو چێشتە کەمە، کە لەو تاقە قەرەوانەیەدا بوو، لەسەرەتاوە بە بەرەکەتی ئەبوبەکری صەدیقو میوانەکانیو لەوەدوایش بە پیرۆزی حەزرەت (درووودی خودای لەسەر بێ) پیتو فەڕێکی ئاشکرای وای تێ کەوت، بەشی ئەو هەموو سوپاو لەشکرەی کردو ئەوانیش گشتیان لێیان خواردو بەشیانی کرد). {ریاچ/٣، لاپەڕە: ٣٥٤ چاپی دووەم، زنجیرە: ٢٥٣، ژمارە: ١٥٠٣/١ — ٥٥٥ = ژمارە: ١ ژمارەی فەرموودەکەیە لە زنجیرە: ٢٥٣، ژمارە: ١٥٠٣ ژمارەی فەرموودەکەیە لە سەرەتای کتێبەکەوە هەتا ئێرە، ژمارە: ٥٥٥ ژمارەی فەرموودەکەیە لەسەرەتای بەری سێیەمەوە هەتا ئێرە}.

١١٩٧) پیتو فەرو پیرۆزیی پێغەمبەر لە شیردا. (٥٣٢٧ - ٥٣٣٤)

بَابٌ: فِي بَرَكَةِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فِي اللَّبَنِ

١٥٣٥- عَنِ الْمِقْدَادِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: أَقْبَلْتُ أَنَا وَصَاحِبَانِ لِي، وَقَدْ ذَهَبَتْ أَسْمَاعُنَا وَأَبْصَارُنَا مِنَ الْجَهْدِ، قَالَ: فَجَعَلْنَا نَعْرِضُ أَنْفُسَنَا عَلَى أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَلَيْسَ أَحَدٌ مِنْهُمْ يَقْبَلُنَا، فَأَتَيْنَا النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فَانْطَلَقَ بِنَا إِلَى أَهْلِهِ، فَإِذَا ثَلاثَةُ أَعْنُزٍ، فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «احْتَلِبُوا هَذَا اللَّبَنَ بَيْنَنَا»، قَالَ: فَكُنَّا نَحْتَلِبُ، فَيَشْرَبُ كُلُّ إِنْسَانٍ مِنَّا نَصِيبَهُ، وَنَرْفَعُ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) نَصِيبَهُ، قَالَ: فَيَجِيءُ مِنَ اللَّيْلِ، فَيُسَلِّمُ تَسْلِيمًا لاَ يُوقِظُ نَائِمًا، وَيُسْمِعُ الْيَقْظَانَ، قَالَ: ثُمَّ يَأْتِي الْمَسْجِدَ فَيُصَلِّي، ثُمَّ يَأْتِي شَرَابَهُ فَيَشْرَبُ، فَأَتَانِي الشَّيْطَانُ ذَاتَ لَيْلَةٍ، وَقَدْ شَرِبْتُ نَصِيبِي، فَقَالَ: مُحَمَّدٌ يَأْتِي الأَنْصَارَ فَيُتْحِفُونَهُ، وَيُصِيبُ عِنْدَهُمْ، مَا بِهِ حَاجَةٌ إِلَى هَذِهِ الْجُرْعَةِ فَأَتَيْتُهَا فَشَرِبْتُهَا! فَلَمَّا أَنْ وَغَلَتْ فِي بَطْنِي، وَعَلِمْتُ أَنَّهُ لَيْسَ إِلَيْهَا سَبِيلٌ، قَالَ: نَدَّمَنِي الشَّيْطَانُ، فَقَالَ: وَيْحَكَ مَا صَنَعْتَ؟! أَشَرِبْتَ شَرَابَ مُحَمَّدٍ فَيَجِيءُ فَلاَ يَجِدُهُ فَيَدْعُو عَلَيْكَ فَتَهْلِكُ؟! فَتَذْهَبُ دُنْيَاكَ وَآخِرَتُكَ! وَعَلَيَّ شَمْلَةٌ إِذَا وَضَعْتُهَا عَلَى قَدَمَيَّ خَرَجَ رَأْسِي، وَإِذَا وَضَعْتُهَا عَلَى رَأْسِي خَرَجَ قَدَمَايَ، وَجَعَلَ لاَ يَجِيئُنِي النَّوْمُ، وَأَمَّا صَاحِبَايَ فَنَامَا وَلَمْ يَصْنَعَا مَا صَنَعْتُ، قَالَ: فَجَاءَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فَسَلَّمَ كَمَا كَانَ يُسَلِّمُ، ثُمَّ أَتَى الْمَسْجِدَ فَصَلَّى، ثُمَّ أَتَى شَرَابَهُ فَكَشَفَ عَنْهُ فَلَمْ يَجِدْ فِيهِ شَيْئًا، فَرَفَعَ رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ فَقُلْتُ: الآنَ يَدْعُو عَلَيَّ، فَأَهْلِكُ، فَقَالَ: «اللَّهُمَّ أَطْعِمْ مَنْ أَطْعَمَنِي، وَأَسْقِ مَنْ أَسْقَانِي»، قَالَ: فَعَمَدْتُ إِلَى الشَّمْلَةِ، فَشَدَدْتُهَا عَلَيَّ، وَأَخَذْتُ الشَّفْرَةَ فَانْطَلَقْتُ إِلَى الأَعْنُزِ أَيُّهَا أَسْمَنُ فَأَذْبَحُهَا لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فَإِذَا هِيَ حَافِلَةٌ، وَإِذَا هُنَّ حُفَّلٌ كُلُّهُنَّ، فَعَمَدْتُ إِلَى إِنَاءٍ لآلِ مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) مَا كَانُوا يَطْمَعُونَ أَنْ يَحْتَلِبُوا فِيهِ، قَالَ: فَحَلَبْتُ فِيهِ حَتَّى عَلَتْهُ رَغْوَةٌ، فَجِئْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَقَالَ: «أَشَرِبْتُمْ شَرَابَكُمُ اللَّيْلَةَ»؟ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ اشْرَبْ، فَشَرِبَ، ثُمَّ نَاوَلَنِي، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ اشْرَبْ، فَشَرِبَ، ثُمَّ نَاوَلَنِي، فَلَمَّا عَرَفْتُ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَدْ رَوِيَ وَأَصَبْتُ دَعْوَتَهُ، ضَحِكْتُ حَتَّى أُلْقِيتُ إِلَى الأَرْضِ، قَالَ: فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «إِحْدَى سَوْآتِكَ يَا مِقْدَادُ»، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَانَ مِنْ أَمْرِي

كَذَا وَكَذَا، وَفَعَلْتُ كَذَا وَكَذَا، فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «مَا هَذِهِ إِلاَّ رَحْمَةٌ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، أَفَلاَ كُنْتَ آذَنْتَنِي فَنُوقِظَ صَاحِبَيْنَا فَيُصِيبَانِ»، قَالَ: فَقُلْتُ: وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا أُبَالِي إِذَا أَصَبْتَهَا وَأَصَبْتُهَا مَعَكَ مَنْ أَصَابَهَا مِنَ النَّاسِ!}. {الحديث: ٥٣٣٠ = ٥٣٢١ فم}:

میقدادی کوڕی ئەسوەد (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لەگەڵ دوو هاوڕێما هاتین بۆ ناو هاوەڵانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر پێغەمبەرو رەزای خودا لەهاوەڵانی بێ)، لەبەر ماندوێتیو برسێتی، وەك بڵێی نەگوێمان دەبیستێو نە چاومان دەبینێ وابوو، فەرمووی: جا خۆمان رانواند بەسەر هاوەڵانی پێغەمبەردا، بەڵام کەسیان میوانداریان پێ نەکردین، چونکە ئەوانیش نەدارابوون، جا چووین بۆ خزمەتی پێغەمبەر خۆی (درودی خودای لەسەر بێ) ئەویش لەگەڵ خۆی بردینیەوە بۆلای خێزانەکەی، روانیان واسێ بزن لەوێیە، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (شیری ئەم بزنانە بدۆشن لەنێوانمانا وەك یەك دابەشی دەکەینو دەیخۆینەوە!).

ئیتر ئێمە بزنەکانمان دەدۆشیو هەرکەسەمان بەشە شیری خۆمان دەخواردەوەو بەشەکەی پێغەمبەریشمان هەڵدەگرت بۆی. فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کە بەشەو دەهاتەوە، بەهێواشی لەسەر خۆ سلاوی دەکرد، ئەوەی کە خەوتوو بوو بەو سلاوە خەبەری نەدەبۆوە، ئەوەیشی کە بەخەبەر بوو گوێی لە سلاوەکەی بوو!

فەرمووی: لەپاشا دەچوو بۆ نوێژگاکەیو شەو نوێژی دەکردو ئەوجا دەچوو بۆلای بەشە شیرەکەی خۆیو دەیخوارەوە، جا شەوێکیان ئێمە بزنەکانمان دۆشیو بەشە شیری خۆمان خواردەوە، شەیتان هاتە بن کلێشەمو ئەو لەعنتی بەم شێوەیە تەفرەی دام، وتی: موحەممەد هاموشۆی ماڵە ئەنصارەکان دەکا، ئەوان خواردەمەنی پێشکەش دەکەنو لەلای ئەوان قاوەڵتی دەکا، پێویستی بەم جۆرە شیرە نییە، جا بەم شێوەیە تەفرەی دامو چووم بەشە شیرەکەی پێغەمبەریشم خواردەوە، جا هەر ئەوەندە شیرەکە لەسکما جێگیربوو، وە بۆم دەرکەوت کە تازە لەژێر دەسەڵاتی منا

نـەماوەو نـاتوانم بەدەسـتی بهێنمـەوە، شـەیتان پەشـیمانی کردمـەوەو گـوتی پـێم: کۆستت کەوێ، خانە خراپ، ماڵ وێران ئەمە چی بوو کردت، چۆن بەشـە شـیرەکەی موحەممەدت خواردەوە، ئێستا کەهاتەوە دەیەوێ کە بیخواتەوە، دەبینێ نەماوە، جا نزای خراپت لێ دەکاو دەبێ بەهۆی سەر تیاچوونت ئاوا هەم جیهانو هەم دوارۆژت لەکیس دەچێ!

عابەیـەکی کـوتو کـوێرم لەبـەردابوو، دەمـدا بەقاچـەکانمدا بەسـەرما نەدەگەیشتەوە، دەمدا بەسەرمدا بەقاچەکانما نەدەگەیشتەوە، جا لەپەژارەدا خـەوم زڕا، بەڵام هەردوو هاوڕێکەم خـەویان لێ کـەوتو خـەوتن، چونکە ئـەو هەڵـەی مـن کردم ئەوان شتی وایان نەکردبوو!

فـەرمووی: جـا پێغەمبـەر (درودی خودای لەسەر بێ) وەك شـەوانی هاتـەوە، وەك شـەوان سـلاوی کـرد، ئـەوجا چـوو بـۆ نوێژگاکـەیو شـەو نوێـژی کـرد، ئـەوجا رۆیشـت بـۆ جێگەی شیری خواردنەوەکەی سـەری دەفرەکـەی لادا، روانـی دەفرەکـە هیچـی تیـادا نییە. جا سەری بەرزکردەوە بۆ ئاسمان، لەدڵی خۆمـا گـوتم: ئێسـتا نـزای خـراپم لێ دەکاو دەفەوتێم، کەچی خۆشەویست بە پێچەانەوە فەرمووی: (خودایە! ئەوەی کـە نانو ئاوم پێ دەدا تۆیش چاکەی بدەرەوەو نانو ئاوی پێ بدە!). فەرمووی: منـیش پـەلاماری عابەکـەمم داو ئاڵانـدم لەخۆمـەوەو چـەقۆیەکم هـەڵگرتو چـووم بـۆلای بزنـەکان، گـوتم کامیـان زۆر قەڵـەوبێ ئـەوەیانی بۆسـەر دەبـڕمو پێشکەشـی دەکـەم هەتا بەر نزا خێرەکەی بکەوم، کەچی روانیم بزنەکان هـەموویان گوانیـان پـڕ پـڕە لەشیرو دەڵێی چەند رۆژە نەدۆشراون، جا چووم قاپێکم هێنـا، لـەماڵی موحەممـەد، کە خۆیان بەتەمای ئەوە نەبوون کە لەو قاپەدا شیر بدۆشـن، فـەرمووی: جـا شـیرم تێ دۆشی هەتا پڕبوو، کەف سەر ڕێـژیکرد لێـی، جـا بـردم بـۆ خزمـەتی پێغەمبـەر (درودی خودای لەسەر بێ) فـەرمووی: (ئایـا ئێـوە بەشـە شـیرەکەی خۆتـان خواردۆتـەوە!؟). فەرمووی: گوتم: ئەی پێغەمبەری خودا! فەرموو تۆ بخۆرەوە، ئـەویش خواردیـەوەو قاپەکەی دایەوە دەستم، عەرزیم کردەوە: ئەی پێغەمبەری خـودا! بفـەرموو دیسـان

بخۆرەوە، ئەویش دیسان خواردیەوە، ئەوجا قاپەکەی دایەوە دەستم، جا کاتێ زانیم کەوا پێغەمبەر تێر شیری خواردەوەو من بەر نزا خێرەکەی کەوتم، ترسەکەم رەوییەوەو ناخۆشییەکەم بوو بەخۆشی، لەبەرئەوە لەخۆشییانا دەستم کرد بە پێکەنینو لەبەر پێکەنین کەوتم بەزەویدا. فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەی میقداد! چی کارێکی ناشیرینت لێ قەوماوە کەوا پێدەکەنی؟) منیش رووداوەکەم لەنووکەوە گێڕایەوە بۆی، کە چۆن شەیتان تەفرەی دامو شیرەکەی تۆم خواردەوەو دوایی کەتۆ هاتیتەوە... تا ئەوێ کە شیرەکەم دۆشی بۆی!

خۆشەویست (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەم شیرە لەم کاتەدا رەحمەتێکی خودای گەورەو سەروەر بووە، ئەوە بۆ ئاگادارمت نەکرد، کە ئەو دووبرادەرەی تریشمان هەڵبستانایەو بەشمان شیر بدانایە؟!).

فەرمووی: منیش عەرزیم کرد: سوێندم بەو خودایەی کە تۆی بەم ئایینە راستو دروستەوە رەوانەکردووە، مادام تۆ لێت خواردەوەو خۆم لێیم خواردەوە ئیتر دەربەستی کەسی ترنیم کە لێی بخواتەوە).

١١٩٨) پیتو فەڕو پیرۆزیی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لە رۆندا.

(٥٩٠٠ - ٩٠٨)

بَابٌ: بَرَكَةُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فِي السَّمْنِ

١٥٣٦- عَنْ جَابِرٍ: أَنَّ أُمَّ مَالِكٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) كَانَتْ تُهْدِي لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فِي عُكَّةٍ لَهَا سَمْنًا، فَيَأْتِيهَا بَنُوهَا، فَيَسْأَلُونَ الأُدْمَ، وَلَيْسَ عِنْدَهُمْ شَيْءٌ فَتَعْمِدُ إِلَى الَّذِي كَانَتْ تُهْدِي فِيهِ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فَتَجِدُ فِيهِ سَمْنًا، فَمَا زَالَ يُقِيمُ لَهَا أُدْمَ بَيْتِهَا، حَتَّى عَصَرَتْهُ، فَأَتَتِ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَقَالَ: «عَصَرْتِيهَا»؟ قَالَتْ: نَعَمْ، قَالَ: «لَوْ تَرَكْتِيهَا مَا زَالَ قَائِمًا». {الحديث: ٥٩٠٤ = ٥٩٠٠ فم}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: ئوممو مالیکی ئەنصارییە (رەزای خودای لێ بێ) دەستووری وابوو لە هیزۆڵکەیەکا رۆنی بەدیاری دەبرد بۆ پێغەمبەر (درودی

خودای لەسەر بێ). جا گەڵی جار کوڕەکانی داوای پێخۆریان لێ دەکرد، ئەویش هیچیان نەبوو کە بیکا بە پێخۆر بۆیان، جا دەچوو بۆلای ئەو هیزۆڵکەیەی کە رۆنی بەدیاری تیا دەبرد بۆ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەیڕوانی رۆنی واتیادا، ئیتر تا ماوەیەکی زۆر، هەرکاتێ پێویستیان بەرۆن بوایە بۆ پێخۆری خۆیان لەو هیزۆڵکەیە دابینی دەکرد، تا رۆژێ ئوم مالیك دەچێ هیزەکە دەگوشێو رۆنی تیا ناهێڵێ، ئیتر رۆنەکەی تەواو دەبێ، جا ئوممو مالیك دەچێ بۆ خزمەتی پێغەمبەرو روداوەکەی عەرز دەکا، دەفەرموێ: (هیزۆڵکەکەت تەواو گوشی؟) دەڵێ: بەڵێ، دەفەرموێ: (ئەگەر نەتگوشیبایە هەر بەردەوام پێخۆری بۆتان دابین دەکرد!).

روونکردنەوە:

١- لە فەتحولولهیمدا، ئەم چیرۆکە راگوێز دەکا:

(ئوممو مالیکی ئەنصارییە هیزەیێ رۆن بەدیاری دەبا بۆ پێغەمبەر، پێغەمبەریش فەرمان دەکا بە بیلال کە خاڵی بکاتو بیگوشێو بیداتەوە دەستی، کەچی ئوم مالیك دەڕوانێ هیزەکە پڕ پڕە لەرۆن، جا دەچێ بۆ خزمەتی پێغەمبەرو عەرزی دەکا: شتێ سەبارەت بەمن بە سرووش دابەزیوە، دەفەرموێ (درودی خودای لەسەر بێ): (بۆ چی بووە کەوا دەڵێی، هیچ روویداوە؟). دەڵێ: ئەی ئەوە نییە هیزە رۆنە دیارییەکەمت قەبووڵ نەکردووە؟ پێغەمبەریش بیلال بانگ دەکاو لەم بارەیەوە پرسیاری لێ دەکا، بیلال دەڵێ: بەو خودایەی کەتۆی بەم ئایینە راستو دروستەوە رەوانە کردووە، هیزەکەم تەواو خاڵی کردو زۆریشم گوشی هەتا شەرمم کرد، لەبەر زۆر گوشین!! ئەوجا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) موژدەی دا بە ئوممو مالیکو پێی فەرموو: (ئەم پیتو فەڕو بەرەکەتەت پیرۆزبێ ئەی ئوممو مالیك، ئەوە پیتو فەڕو بەرەکەتە، خودای گەورە بەزوویی پاداشی باشی داویتەوە!).

٢- ئوم مالیکی ئەنصارییە یەکێکە لە هاوەڵە بەڕێزەکانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لە بوخاریدا گێڕانەوەی نییە، بەڵام لە موسلیما هەیەتی، ئەم فەرموودەیەی ئێرەی لە موسلیمدا هەیە. خۆی دەڵێ: جارێ چووم بۆ خزمەتی پێغەمبەر (درودی

خودای لەسەر بێ) چۆقەی دانم دەهات، لەتاو لەرزوتا، فەرمووی: (ئەی ئوممو ماليك! ئەوە چیتە وا هەڵ دەچۆقیت؟) عەرزیم کرد: ئەوە لەرزو تا دایگرتووم خودا واوای لێ بکا، فەرمووی: (جمێن بە لەرزوتا مەدە، چونکە بەهۆی لەرزو تاوە خودا گوناه لەبەندە هەڵ دەوەرێنێ وەك چۆن گەڵای دار هەڵ دەوەرێ ئاوا). {بڕوانە: تاج/٣/٣٢١، زنجیرە: ٥٢، ژمارە: ٢٩٤١ چ/٤}.

١١٩٩) درەخت بە ملکەچی شوێنی پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) دەکەوێ. (٧٤٣٧)

بَابٌ: انقيادُ الشَّجَرِ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)

١٥٣٧- عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الْوَلِيدِ بْنِ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ قَالَ: خَرَجْتُ أَنَا وَأَبِي نَطْلُبُ الْعِلْمَ فِي هَذَا الْحَيِّ مِنَ الأَنْصَارِ قَبْلَ أَنْ يَهْلِكُوا فَكَانَ أَوَّلُ مَنْ لَقِينَا أَبَا الْيَسَرِ، صَاحِبَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) وَمَعَهُ غُلاَمٌ لَهُ مَعَهُ ضِمَامَةٌ مِنْ صُحُفٍ، وَعَلَى أَبِي الْيَسَرِ بُرْدَةٌ وَمَعَافِرِيٌّ، وَعَلَى غُلاَمِهِ بُرْدَةٌ وَمَعَافِرِيٌّ، فَقَالَ لَهُ أَبِي: يَا عَمِّ إِنِّي أَرَى فِي وَجْهِكَ سَفْعَةً مِنْ غَضَبٍ، قَالَ: أَجَلْ، كَانَ لِي عَلَى فُلاَنِ بْنِ فُلاَنٍ الْحَرَامِيِّ مَالٌ: فَأَتَيْتُ أَهْلَهُ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ السَلاَمْ، فَقُلْتُ: ثَمَّ هُوَ؟ قَالُوا: لاَ، فَخَرَجَ عَلَيَّ ابْنٌ لَهُ جَفْرٌ، فَقُلْتُ لَهُ: أَيْنَ أَبُوكَ؟ قَالَ: سَمِعَ صَوْتَكَ فَدَخَلَ أَرِيكَةَ أُمِّي! فَقُلْتُ: اخْرُجْ إِلَيَّ، فَقَدْ عَلِمْتُ أَيْنَ أَنْتَ، فَخَرَجَ: فَقُلْتُ: مَا حَمَلَكَ عَلَى أَنِ اخْتَبَأْتَ مِنِّي؟ قَالَ: أَنَا وَاللَّهِ أُحَدِّثُكَ ثُمَّ لاَ أَكْذِبُكَ، خَشِيتُ وَاللَّهِ أَنْ أُحَدِّثَكَ فَأَكْذِبَكَ، وَأَنْ أَعِدَكَ فَأُخْلِفَكَ، وَكُنْتَ صَاحِبَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، وَكُنْتُ وَاللَّهِ مُعْسِرًا قَالَ: قُلْتُ: آللَّهِ؟ قَالَ: اللَّهِ، قُلْتُ: آللَّهِ؟ قَالَ: اللَّهِ، قُلْتُ: آللَّهِ؟ قَالَ: اللَّهِ، قَالَ: فَأَتَى بِصَحِيفَتِهِ فَمَحَاهَا بِيَدِهِ، قَالَ: فَإِنْ وَجَدْتَ قَضَاءً فَاقْضِنِي، وَإِلاَّ أَنْتَ فِي حِلٍّ، فَأَشْهَدُ، بَصُرَ عَيْنَيَّ هَاتَيْنِ، (وَوَضَعَ إِصْبَعَيْهِ عَلَى عَيْنَيْهِ) وَسَمْعُ أُذُنَيَّ هَاتَيْنِ، وَوَعَاهُ قَلْبِي هَذَا، (وَأَشَارَ إِلَى مَنَاطِ قَلْبِهِ) رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، وَهُوَ يَقُولُ: «مَنْ أَنْظَرَ مُعْسِرًا، أَوْ وَضَعَ عَنْهُ، أَظَلَّهُ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ»، قَالَ: فَقُلْتُ لَهُ: أَنَا يَا عَمِّ لَوْ أَنَّكَ أَخَذْتَ بُرْدَةَ غُلاَمِكَ وَأَعْطَيْتَهُ مَعَافِرِيَّكَ، وَأَخَذْتَ مَعَافِرِيَّهُ وَأَعْطَيْتَهُ بُرْدَتَكَ، فَكَانَتْ عَلَيْكَ حُلَّةٌ، وَعَلَيْهِ حُلَّةٌ، فَمَسَحَ رَأْسِي وَقَالَ: «اللَّهُمَّ بَارِكْ فِيهِ»، يَا ابْنَ أَخِي بَصُرَ

عَيْنَيَّ هَاتَيْنِ، وَسَمْعُ أُذُنَيَّ هَاتَيْنِ، وَوَعَاهُ قَلْبِي هَذَا (وَأَشَارَ إِلَى مَنَاطِ قَلْبِهِ) رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ يَقُولُ: «أَطْعِمُوهُمْ مِمَّا تَأْكُلُونَ، وَأَلْبِسُوهُمْ مِمَّا تَلْبَسُونَ»، وَكَانَ أَنْ أَعْطَيْتُهُ مِنْ مَتَاعِ الدُّنْيَا أَهْوَنَ عَلَيَّ مِنْ أَنْ يَأْخُذَ مِنْ حَسَنَاتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ. ثُمَّ مَضَيْنَا حَتَّى أَتَيْنَا جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ فِي مَسْجِدِهِ، وَهُوَ يُصَلِّي فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ مُشْتَمِلاً بِهِ، فَتَخَطَّيْتُ الْقَوْمَ، حَتَّى جَلَسْتُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ، فَقُلْتُ: يَرْحَمُكَ اللَّهُ أَتُصَلِّي فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ وَرِدَاؤُكَ إِلَى جَنْبِكَ؟ قَالَ: فَقَالَ بِيَدِهِ فِي صَدْرِي هَكَذَا وَفَرَّقَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ وَقَوَّسَهَا: أَرَدْتُ أَنْ يَدْخُلَ عَلَيَّ الأَحْمَقُ مِثْلُكَ فَيَرَانِي كَيْفَ أَصْنَعُ فَيَصْنَعُ مِثْلَهُ. أَتَانَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي مَسْجِدِنَا هَذَا وَفِي يَدِهِ عُرْجُونُ ابْنِ طَابٍ فَرَأَى فِي قِبْلَةِ الْمَسْجِدِ نُخَامَةً فَحَكَّهَا بِالْعُرْجُونِ، ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا فَقَالَ: «أَيُّكُمْ يُحِبُّ أَنْ يُعْرِضَ اللَّهُ عَنْهُ»؟ قَالَ: فَخَشَعْنَا، ثُمَّ قَالَ: «أَيُّكُمْ يُحِبُّ أَنْ يُعْرِضَ اللَّهُ عَنْهُ»؟ قَالَ: فَخَشَعْنَا، ثُمَّ قَالَ: «أَيُّكُمْ يُحِبُّ أَنْ يُعْرِضَ اللَّهُ عَنْهُ»؟ قُلْنَا: لاَ أَيُّنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «فَإِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا قَامَ يُصَلِّي فَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى قِبَلَ وَجْهِهِ، فَلاَ يَبْصُقَنَّ قِبَلَ وَجْهِهِ، وَلاَ عَنْ يَمِينِهِ، وَلْيَبْصُقْ عَنْ يَسَارِهِ تَحْتَ رِجْلِهِ الْيُسْرَى، فَإِنْ عَجِلَتْ بِهِ بَادِرَةٌ فَلْيَقُلْ بِثَوْبِهِ هَكَذَا»، ثُمَّ طَوَى ثَوْبَهُ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ، فَقَالَ: «أَرُونِي عَبِيرًا»، فَقَامَ فَتًى مِنَ الْحَيِّ يَشْتَدُّ إِلَى أَهْلِهِ، فَجَاءَ بِخَلُوقٍ فِي رَاحَتِهِ، فَأَخَذَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَجَعَلَهُ عَلَى رَأْسِ الْعُرْجُونِ، ثُمَّ لَطَخَ بِهِ عَلَى أَثَرِ النُّخَامَةِ، فَقَالَ جَابِرٌ: فَمِنْ هُنَاكَ جَعَلْتُمُ الْخَلُوقَ فِي مَسَاجِدِكُمْ. سِرْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي غَزْوَةِ بَطْنِ بُوَاطٍ وَهُوَ يَطْلُبُ الْمَجْدِيَّ بْنَ عَمْرٍو الْجُهَنِيَّ وَكَانَ النَّاضِحُ يَعْتَقِبُهُ مِنَّا الْخَمْسَةُ وَالسِّتَّةُ وَالسَّبْعَةُ فَدَارَتْ عُقْبَةُ رَجُلٍ مِنَ الأَنْصَارِ عَلَى نَاضِحٍ لَهُ، فَأَنَاخَهُ، فَرَكِبَهُ، ثُمَّ بَعَثَهُ، فَتَلَدَّنَ عَلَيْهِ بَعْضَ التَّلَدُّنِ، فَقَالَ لَهُ: شَأْ لَعَنَكَ اللَّهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «مَنْ هَذَا اللاَّعِنُ بَعِيرَهُ»؟ قَالَ: أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «انْزِلْ عَنْهُ فَلاَ تَصْحَبْنَا بِمَلْعُونٍ، لاَ تَدْعُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ، وَلاَ تَدْعُوا عَلَى أَوْلاَدِكُمْ، وَلاَ تَدْعُوا عَلَى أَمْوَالِكُمْ، لاَ تُوَافِقُوا مِنَ اللَّهِ سَاعَةً يُسْأَلُ فِيهَا عَطَاءٌ فَيَسْتَجِيبُ لَكُمْ»..

سِرْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، حَتَّى إِذَا كَانَتْ عُشَيْشِيَةٌ، وَدَنَوْنَا مَاءً مِنْ مِيَاهِ الْعَرَبِ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «مَنْ رَجُلٌ يَتَقَدَّمُنَا فَيَمْدُرُ الْحَوْضَ، فَيَشْرَبُ وَيَسْقِينَا»؟ قَالَ جَابِرٌ: فَقُمْتُ فَقُلْتُ: هَذَا رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «أَيُّ رَجُلٍ مَعَ جَابِرٍ»؟ فَقَامَ جَبَّارُ بْنُ صَخْرٍ، فَانْطَلَقْنَا إِلَى الْبِئْرِ فَنَزَعْنَا فِي الْحَوْضِ سَجْلاً أَوْ سَجْلَيْنِ، ثُمَّ مَدَرْنَاهُ، ثُمَّ نَزَعْنَا فِيهِ حَتَّى أَفْهَقْنَاهُ، فَكَانَ أَوَّلَ طَالِعٍ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: «أَتَأْذَنَانِ»؟ قُلْنَا: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَأَشْرَعَ نَاقَتَهُ فَشَرِبَتْ، فَشَنَقَ لَهَا فَشَجَتْ، فَبَالَتْ، ثُمَّ عَدَلَ بِهَا، فَأَنَاخَهَا، ثُمَّ جَاءَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى الْحَوْضِ فَتَوَضَّأَ مِنْهُ، ثُمَّ قُمْتُ فَتَوَضَّأْتُ مِنْ مُتَوَضَّإِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، فَذَهَبَ جَبَّارُ بْنُ صَخْرٍ يَقْضِي حَاجَتَهُ، فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِيُصَلِّيَ وَكَانَتْ عَلَيَّ بُرْدَةٌ ذَهَبْتُ أَنْ أُخَالِفَ بَيْنَ طَرَفَيْهَا فَلَمْ تَبْلُغْ لِي، وَكَانَتْ لَهَا ذَبَاذِبُ فَنَكَّسْتُهَا، ثُمَّ خَالَفْتُ بَيْنَ طَرَفَيْهَا، ثُمَّ تَوَاقَصْتُ عَلَيْهَا، ثُمَّ جِئْتُ حَتَّى قُمْتُ عَنْ يَسَارِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، فَأَخَذَ بِيَدِي فَأَدَارَنِي حَتَّى أَقَامَنِي عَنْ يَمِينِهِ، ثُمَّ جَاءَ جَبَّارُ بْنُ صَخْرٍ، فَتَوَضَّأَ، ثُمَّ جَاءَ فَقَامَ عَنْ يَسَارِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِيَدَيْنَا جَمِيعًا، فَدَفَعَنَا حَتَّى أَقَامَنَا خَلْفَهُ، فَجَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَرْمُقُنِي، وَأَنَا لاَ أَشْعُرُ ثُمَّ فَطِنْتُ بِهِ، فَقَالَ هَكَذَا بِيَدِهِ، يَعْنِي شُدَّ وَسَطَكَ، فَلَمَّا فَرَغَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: «يَا جَابِرُ»! قُلْتُ: لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ! قَالَ: «إِذَا كَانَ وَاسِعًا فَخَالِفْ بَيْنَ طَرَفَيْهِ، وَإِذَا كَانَ ضَيِّقًا فَاشْدُدْهُ عَلَى حِقْوِكَ»..

سِرْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَكَانَ قُوتُ كُلِّ رَجُلٍ مِنَّا فِي كُلِّ يَوْمٍ تَمْرَةً، فَكَانَ يَمَصُّهَا، ثُمَّ يَصُرُّهَا فِي ثَوْبِهِ، وَكُنَّا نَخْتَبِطُ بِقِسِيِّنَا وَنَأْكُلُ حَتَّى قَرِحَتْ أَشْدَاقُنَا فَأُقْسِمُ أُخْطِئَهَا رَجُلٌ مِنَّا يَوْمًا فَانْطَلَقْنَا بِهِ نَنْعَشُهُ، فَشَهِدْنَا أَنَّهُ لَمْ يُعْطَهَا فَأُعْطِيَهَا، فَقَامَ فَأَخَذَهَا. سِرْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَتَّى نَزَلْنَا وَادِيًا أَفْيَحَ، فَذَهَبَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْضِي حَاجَتَهُ، فَاتَّبَعْتُهُ بِإِدَاوَةٍ مِنْ مَاءٍ، فَنَظَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَلَمْ يَرَ شَيْئًا يَسْتَتِرُ بِهِ، فَإِذَا شَجَرَتَانِ بِشَاطِئِ الْوَادِي، فَانْطَلَقَ

رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) إِلَى إِحْدَاهُمَا، فَأَخَذَ بِغُصْنٍ مِنْ أَغْصَانِهَا، فَقَالَ: «انْقَادِي عَلَيَّ بِإِذْنِ اللَّهِ»، فَانْقَادَتْ مَعَهُ كَالْبَعِيرِ الْمَخْشُوشِ الَّذِي يُصَانِعُ قَائِدَهُ، حَتَّى أَتَى الشَّجَرَةَ الأُخْرَى، فَأَخَذَ بِغُصْنٍ مِنْ أَغْصَانِهَا، فَقَالَ: «انْقَادِي عَلَيَّ بِإِذْنِ اللَّهِ»، فَانْقَادَتْ مَعَهُ كَذَلِكَ، حَتَّى إِذَا كَانَ بِالْمَنْصَفِ مِمَّا بَيْنَهُمَا لأَمَ بَيْنَهُمَا (يَعْنِي جَمَعَهُمَا) فَقَالَ: «الْتَئِمَا عَلَيَّ بِإِذْنِ اللَّهِ». فَالْتَأَمَتَا، قَالَ جَابِرٌ: فَخَرَجْتُ أُحْضِرُ مَخَافَةَ أَنْ يُحِسَّ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) بِقُرْبِي فَيَبْتَعِدَ وَقَالَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبَّادٍ فَيَتَبَعَّدَ) فَجَلَسْتُ أُحَدِّثُ نَفْسِي، فَحَانَتْ مِنِّي لَفْتَةٌ، فَإِذَا أَنَا بِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) مُقْبِلاً وَإِذَا الشَّجَرَتَانِ قَدِ افْتَرَقَتَا، فَقَامَتْ كُلُّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا عَلَى سَاقٍ، فَرَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) وَقَفَ وَقْفَةً، فَقَالَ: بِرَأْسِهِ هَكَذَا (وَأَشَارَ أَبُو إِسْمَاعِيلَ بِرَأْسِهِ يَمِينًا وَشِمَالاً) ثُمَّ أَقْبَلَ، فَلَمَّا انْتَهَى إِلَيَّ قَالَ: «يَا جَابِرُ هَلْ رَأَيْتَ مَقَامِي»؟ قُلْتُ: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «فَانْطَلِقْ إِلَى الشَّجَرَتَيْنِ، فَاقْطَعْ مِنْ كُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا، غُصْنًا فَأَقْبِلْ بِهِمَا حَتَّى إِذَا قُمْتَ مَقَامِي، فَأَرْسِلْ غُصْنًا عَنْ يَمِينِكَ وَغُصْنًا عَنْ يَسَارِكَ»، قَالَ جَابِرٌ: فَقُمْتُ فَأَخَذْتُ حَجَرًا فَكَسَرْتُهُ وَحَسَرْتُهُ فَانْدَلَقَ لِي، فَأَتَيْتُ الشَّجَرَتَيْنِ، فَقَطَعْتُ مِنْ كُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا غُصْنًا، ثُمَّ أَقْبَلْتُ أَجُرُّهُمَا حَتَّى قُمْتُ مَقَامَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) أَرْسَلْتُ غُصْنًا عَنْ يَمِينِي وَغُصْنًا عَنْ يَسَارِي، ثُمَّ لَحِقْتُهُ، فَقُلْتُ: قَدْ فَعَلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَعَمَّ ذَاكَ؟ قَالَ: «إِنِّي مَرَرْتُ بِقَبْرَيْنِ يُعَذَّبَانِ، فَأَحْبَبْتُ بِشَفَاعَتِي أَنْ يُرَفَّهَ عَنْهُمَا مَا دَامَ الْغُصْنَانِ رَطْبَيْنِ». قَالَ: فَأَتَيْنَا الْعَسْكَرَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «يَا جَابِرُ نَادِ بِوَضُوءٍ»، فَقُلْتُ: أَلاَ وَضُوءَ، أَلاَ وَضُوءَ، أَلاَ وَضُوءَ؟ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا وَجَدْتُ فِي الرَّكْبِ مِنْ قَطْرَةٍ، وَكَانَ رَجُلٌ مِنَ الأَنْصَارِ يُبَرِّدُ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) الْمَاءَ فِي أَشْجَابٍ لَهُ عَلَى حِمَارَةٍ مِنْ جَرِيدٍ، قَالَ: فَقَالَ لِي: «انْطَلِقْ إِلَى فُلاَنِ بْنِ فُلاَنٍ الأَنْصَارِيِّ، فَانْظُرْ هَلْ فِي أَشْجَابِهِ مِنْ شَيْءٍ»؟ قَالَ: فَانْطَلَقْتُ إِلَيْهِ، فَنَظَرْتُ فِيهَا، فَلَمْ أَجِدْ فِيهَا إِلاَّ قَطْرَةً فِي عَزْلاَءِ شَجْبٍ مِنْهَا، لَوْ أَنِّي أُفْرِغُهُ لَشَرِبَهُ يَابِسُهُ، فَأَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي لَمْ أَجِدْ فِيهَا إِلاَّ قَطْرَةً فِي عَزْلاَءِ شَجْبٍ مِنْهَا، لَوْ أَنِّي أُفْرِغُهُ لَشَرِبَهُ يَابِسُهُ، قَالَ: «اذْهَبْ فَأْتِنِي بِهِ»، فَأَتَيْتُهُ بِهِ، فَأَخَذَهُ بِيَدِهِ، فَجَعَلَ يَتَكَلَّمُ بِشَيْءٍ

لاَ أَدْرِى مَا هُوَ، وَيَغْمِزُهُ بِيَدَيْهِ، ثُمَّ أَعْطَانِيهِ فَقَالَ: «يَا جَابِرُ نَادِ بِجَفْنَةٍ»، فَقُلْتُ: يَا جَفْنَةَ الرَّكْبِ، فَأُتِيتُ بِهَا تُحْمَلُ، فَوَضَعْتُهَا بَيْنَ يَدَيْهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) بِيَدِهِ فِى الْجَفْنَةِ هَكَذَا فَبَسَطَهَا وَفَرَّقَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ ثُمَّ وَضَعَهَا فِى قَعْرِ الْجَفْنَةِ وَقَالَ: «خُذْ يَا جَابِرُ فَصُبَّ عَلَىَّ وَقُلْ: بِاسْمِ اللَّهِ»، فَصَبَبْتُ عَلَيْهِ، وَقُلْتُ: بِاسْمِ اللَّهِ، فَرَأَيْتُ الْمَاءَ يَتَفَوَّرُ مِنْ بَيْنِ أَصَابِعِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، ثُمَّ فَارَتِ الْجَفْنَةُ وَدَارَتْ، حَتَّى امْتَلأَتْ، فَقَالَ: «يَا جَابِرُ نَادِ مَنْ كَانَ لَهُ حَاجَةٌ بِمَاءٍ»، قَالَ: فَأَتَى النَّاسُ فَاسْتَقَوْا حَتَّى رَوَوْا، قَالَ: فَقُلْتُ هَلْ بَقِىَ أَحَدٌ لَهُ حَاجَةٌ؟ فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَدَهُ مِنَ الْجَفْنَةِ وَهِىَ مَلأَى.

وَشَكَا النَّاسُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) الْجُوعَ، فَقَالَ: «عَسَى اللَّهُ أَنْ يُطْعِمَكُمْ»، فَأَتَيْنَا سِيفَ الْبَحْرِ فَزَخَرَ الْبَحْرُ زَخْرَةً فَأَلْقَى دَابَّةً، فَأَوْرَيْنَا عَلَى شِقِّهَا النَّارَ، فَاطَّبَخْنَا وَاشْتَوَيْنَا، وَأَكَلْنَا حَتَّى شَبِعْنَا، قَالَ جَابِرٌ: فَدَخَلْتُ أَنَا وَفُلاَنٌ وَفُلاَنٌ حَتَّى عَدَّ خَمْسَةً فِى حِجَاجِ عَيْنِهَا مَا يَرَانَا أَحَدٌ، حَتَّى خَرَجْنَا فَأَخَذْنَا ضِلَعًا مِنْ أَضْلاَعِهِ فَقَوَّسْنَاهُ، ثُمَّ دَعَوْنَا بِأَعْظَمِ رَجُلٍ فِى الرَّكْبِ وَأَعْظَمِ جَمَلٍ فِى الرَّكْبِ وَأَعْظَمِ كِفْلٍ فِى الرَّكْبِ، فَدَخَلَ تَحْتَهُ مَا يُطَأْطِئُ رَأْسَهُ}. {الحديث: ٧٤٣٧ = ٧٤٧٢ فم}:

عوبادەی کوڕی وەلیدی کوڕی عوبادەی کوڕی صامیت (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: مـن‌و بـاوکم دەرچـووین‌و رۆیشـتین بـۆ نـاو هـۆزی یاریـدەدەران (ئەنصـار) هـەتا نـەمردوون‌و مـاون لێیانـەوە فێـری عـیلم‌و زانست ببین، یەکـەم کـەس کـە تووشـی بووین ئەبول یەسەر بوو، کە هاوڕێی پێغەمبەر بوو (درووەی خودا لـە پێغەمبـەرو رەزای خودا لەو بێ) خولامێکی خۆیی لەگەڵدا بـوو، خولامەکـە پـڕ بـەقوڵ تۆمـارو پـەڕە کاغـەزی لـوول دراوی پـێ بـوو، ئـەبول یەسـەر خـۆی عابایـەکی میلـدارو مەعافییرییەکی لەبەردا بـوو، کـە جـۆرە کوتاڵـێ بـوو، لـە گونـدی مـەعافیر دروسـت دەکرا، خولامەکەشی هەروەها، دوو پارچەی لەو جۆرەی لەبەردابوو، جا باوکم پێـی گوت: ئەی مامە! دەتبینـم تووڕە دیاریت، گوتی: ئا، تووڕەم، چـەردەیێ مـاڵم لەسـەر فیساری کوڕی فیساری ئەلحەرامی بوو، چووم بۆ ماڵیان‌و سلاوم کردو گوتم: فیسارە

کەس لەماڵە؟ گوتیان: نەء، منالێکی هەراشی هەبوو هاتە دەرەوە، لێم پرسی: باوکت لەکوێیە؟ گوتی: گوێی لەدەنگی تۆ بوو خۆی کرد بە تەختە بەندەکەی دایکماو لەناو کولێنەکەدا خۆی حەشارداوە!

منیش گوتم: وەرە دەرەوە دەزانم لەکوێی، خۆت مەشارەوە! ئەویش هاتە دەرەوە، گوتم: بۆچی خۆتم لێ دەشاریتەوە؟ گوتی: بەخودا بەبێ درۆ راستت پێ دەڵێم، بەخودا لەوە ترسام نەبادا قسەت بۆ بکەمو درۆزن دەرچەمو بەڵێنت پێ بدەمو بۆم نەچێتە سەر، ئەمە لەکاتێکا کەتۆ هاوڕێی پێغەمبەر بوویتو شتی وا لەگەڵ تۆدا زۆر ناشایستە! سوێندم بەخودا دەستیشم کورتەو قەرزاریشمو نەدارام، گوتی: گوتم توخوا ئەمە وایە؟ گوتی: بەخودا وایە، گوتم: توخودا؟ گوتی: بەخودا، گوتم: توخودا؟ گوتی: بەخودا، سێجار ئاوا سوێندمدا، گوتی: ئیتر ئەبول یەسەر قەواڵەی قەرزەکەی دێنێو قەرزەکەی بەدەستی خۆی دەکوژێنێتەوەو پێی دەڵێ: ئەگەر بووت بمدەرەوە، دەنا گەردنت ئازاد بێ، جا ئەبول یەسەر دوو پەنجەی نایە سەر هەردوو چاوی خۆیو گوتی: گەواه و شایەتی دەدەم کە بەم دووچاوەی خۆم چاوم لە پێغەمبەر بوو، وەبەم دوو گویچیەی خۆم گوێم لێی بوو، وە دەستی برد بۆ سەربەندی دڵیو گوتی: وە بەم دڵەی خۆم بەباشی لێی حاڵی بووم، لەو کاتەدا کە دەیفەرموو: (هەرکەسێ مۆڵەتی قەرزارێکی نەدارابدا، یا شتێ لە قەرزەکەی سەری دابشکێنێ بۆی، خودا دەیباتە بەر سێبەری رەحمەتی خۆی!).

گوتی: منیش پێیم گوت: ئەی مامە! خۆزگە تۆ عابا میلدارەکەت لە خولامەکەت دەسەندو مەعافیرییەکەی خۆتت دەدابەو، یا بەپێچەوانەوە، هەتا هەرکەسەتان سەرو دەستێ بەرگی لەیەك رەنگی لەبەردا بووایە؟! ئەویش دەستی هێنا بەسەرماو گوتی: خودایە! پیتو فەرت تێ کەوێ، ئەی برازای خۆم! بەم دوو چاوانەی خۆم چاوم لێ بوو، وە بەم دوو گوێچکانەی خۆم گوێم لێ بوو، وە بەم دڵەی خۆم دڵە لەلای بوو، وە لەم کاتەدا بەدەستی هێمای کرد بۆ بەندی دڵی خۆی، کە پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (لەهەمان شت کەخۆتان دەیخۆنو لەهەمان

جلو بەرگ کە بۆ خۆتانی دەکەن، نانو جلو بەرگیش بکەن بۆ بەندەو خولامەکانتان، بۆیە منیش ئەوەم پێ باشترە کە لەپڕو پاتاڵی جیهان بەشی بدەم، نەوەکوو لەرۆژی قیامەتا لەچاکەو خێرو خێراتم لەباتی ئەوە ببا بۆ خۆی.

لەپاشا چووینە لای جابیری کوڕی عەبدوڵڵا، لەمزگەوتەکەی خۆی بوو، لەو کاتەدا لەیەك لۆ جلدا نوێژی دەکرد، ئنالاندبووی بەخۆیەوە، جامنیش بەناو خەڵکەکەدا هەنگاوم نا هەتا چووم لەبەینی ئەوو لەبەینی قیبلەدا، دانیشتمو گوتم: بەر رەحمەتی خودا کەویت! چۆن بەیەك لۆ جلەوە نوێژ دەکەی، ئەمە لەکاتێکا کە ئەوە باڵا پۆشەکەتە لەلاتا، گوتی: جا ئەویش چەمۆڵەیەکی نا لەسینگمو گوتی: مەبەستم ئەوەیە کە گەوجێکی وەك تۆ بێت بۆ لامو بمبینێ کەمن چی دەکەم، تا ئەویش ئاوا بکا، لەم مزگەوتەی حازریەدا، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هات بۆلامان دارکی هێشووە خورمایەکی ئیبنو طالبی بەدەستەوە بوو، بەرووی رۆگەی مزگەوتەکەوە کلمێکی بینی، جا بەنووکی لاسکی هێشووە خورماکە چڵمەکەی کراند، ئەوجا رووی کردە ئێمەو فەرمووی: (کێتان پێی خۆشە کە خودا رووی لێ وەرگێڕێ؟) گوتی: ئێمەیش سەرمان کزکردو ساممان لێ نیشت، دیسان فەرمووی: (کێتان پێی خۆشە کە خودا رووی لێ وەرگێڕێ؟). گوتی: دیسان سەرمان کزکردو سام دایگرتین، بۆ جاری سێیەم دیسانەوە فەرموویەوە: (کێتان پێی خۆشە کە خودا رووی لێ وەرگێڕێ؟)

جا گوتمان: کەسمان، ئەی پێغەمبەری خودا! فەرمووی: (دەی کاتێ یەکێ لەئێوە هەڵدەستێ بۆ نوێژ ئەوە خودای گەورەو پیرۆز روو بەروویەتیو بەرەو روویەتی، کەواتە تف رۆنەکاتە بەردەمی خۆی، وە هەروەها نەشیکاتە لای راستی خۆی، با لەلای چەپیەوە تف بکاتە ژێر پێی چەپی، وە ئەگەر لەناکاو، تفێ، بەلغەمێ، چڵمێ، زۆری بۆهێنا، با بەلایەکی جلەکەی ئاوایەکی لێ بکا، حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) جلەکەی نووشتانەوەو ولی بەیەکا، واتە: ئاوای لێ بکا. ئەنجا فەرمووی: (هەنێ عەبیر، واتە: بۆنی خۆشم، بۆ بهێنن). جا کوڕێکی لاو لەناو

خەڵکەکەدا هەڵسا، بە هەڕاکردن چوو لەماڵەوە، لەناو لەپیا هەنێ خەلووقی بۆ هێنا، کە خەلووق شتێکی زۆر بۆن خۆشە، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لێی وەرگرتو داینا لەسەر نووکی لاسکی هێشووە دارخورماکەو شوێنی کلمەکەی پێ سواخ ا، جابیر دەیگوت: ئا لەمەوەیە کە ئێستا ئێوە دەچن بۆنی خۆشەویستی دەدەن لە مزگەوتەکانتان!

لەگەڵ پێغەمبەردا (درودی خودای لەسەر بێ) چووین بۆ غەزای بەطنی بوواط، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەگەڕا بۆ مەجدیی کوڕی عەمری ئەل-جوهەنی، لەو غەزایەدا، تاقە وشترێکی ئاوکێش پێنج کەس، یا شەش کەس، یا حەوت کەس، بەسەرە، بەنۆرە، بەرودوای یەکتری سواری ئەو تاقە وشترە دەبوون، جا پیاوێکی یاریدەدەر (واتە: ئەنصار) وشترێکی خۆی هەبوو، سەرە هاتە سەر کەسواربێ، وشترەکەی ییخ داو سواری بوو، کە ویستی هەڵی سێنێتەوە وشترەکە ساوە ساوی دەکرد، ئەویش گوتی: هەچچە، لەعنەتی خودات لێ بێ، پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەوە کێ بوو لەعنەت لە وشترەکەی دەکا؟) ئەنصارییەکە گوتی: من بووم، ئەی پێغەمبەری خودا!

فەرمووی: (دابەزە لێی، لەگەڵ لەعنەتو نەفرین لێکراوا هاوڕێتی ئێمە مەکە، نزای خراپ لەخۆتانو لە ماڵو منالتان مەکەن، مەبادا رێکەوتی ئەوکاتانە بکەن کە هەرچی لەخودا داوابکرێ، لەو کاتانەدا، خودا پێتانی دەدا!).

جا رۆیشتین لەخزمەتی حەزرەتدا (درودی خودای لەسەر بێ) هەتا دەمەو ئێوارەیێ، لە ئاوێ لە ئاوەکانی عەرەب نزیك بووینەوە، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: چی پیاوێ لەپێش ئێمەوە دەڕوا، ئەستێڵەکە سواخ دەداو ئامادەی دەکاو بەریانەکەی دەگرێ، تا ئاوەکە ئەوق دەبێتەوەو پەنگ دەخواتەوەو ئەستێڵەکە پڕدەبێ، هەم خۆشی ئاو دەخواتەوەو هەم ئاو بۆ ئێمەیش ئامادە دەکا). جابیر گوتی: منیش هەڵسامو گوتم: قوربان! من دەچم. فەرمووی: (کێی تر دەچێ لەگەڵ جابیردا؟) جەبباری کوڕی صەخر هەڵسا گوتی: من. جا منو ئەو تێمان تەقان هەتا

چووینه سەر بیرەکەو سەتڵێ دوو سەتڵ ئاومان هەڵگۆستو ئەستێڵی بەردەم بیرەکەمان سواخ داو رێکمان خستو ئینجا ئاومان لەبیرەکە هەڵکێشا، هەتا ئەستێرەکەمان لیپان لیپ کرد لە ئاو، جا یەکەم کەس کەهاتو سەری هەڵدا بۆ لامان، پێغەمبەر خۆی بوو (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (بەیارمەتی ئێوە؟). عەرزیماڵکرد: بفەرموو ئەی پێغەمبەری خودا! ئیتر جلەوی شل کرد بۆ وشترەکەی، وشترەکەی تێر ئاوی خواردەوە، ئەنجا جلەوەکەی توند کردەوەو وشترەکە گەڵێ پان کردەوەو گمێژی کرد، ئەوجا وشترەکەی لادا لەسەر ئاودەکەو پیخی داو پاڵی خست. حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) خۆی هاتەوە بۆسەر گۆمیلکەکەو دەستنوێژی لێ گرتو منیش هەڵسامو چووم لەشوێن جێ دەستنوێژەکەی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەستنوێژم گرت، جەباری گوڕی صەخریش چوو دەست بەئاو بگەیەنێ، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هەڵسا نوێژبکا، منیش یەك عاباى مبلدارم لەبەردا بوو، ویستم دوو چمکەکەی راستو چەپ بکەم، پیاما نەگەیشتەوە، عاباکە هەنێ ریشوو گێژو گوڵنگەی پێوە بوو، سەر بەرەو خوارم کردەوەو ئەنجا لەژێر هەردوو باڵمەوە هەردوو چمکەکەیم راستو چەپ کردو لەسەر سینگم گرێم دانو ملم کوور کردەوە بەسەریاو بە ملیشم گرتم تا بەرنەبێتەوە ئەنجا چووم لەلای چەپی پێغەمبەرەوە راوەستام، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەستی گرتمو سوڕاندمیەوەو بردمی لەلای راستی خۆیەوە رایوەستاندم، لەپاشدا جەبباری گوڕی صەخریش هاتەوەو دەستنوێژی گرتو هات لەلای چەپی پێغەمبەرەوە وەستا، حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) دەستی هەردوکمانی گرتو پاڵی پێوەناین بۆ دواوە هەتا رێك لەپشتی خۆیەوە ریزی کردینو رایوەستانین، ئاگام لێ نەبوو پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) سەرەنجی منی دەدا، لەپاشا کە هەستم پێی کرد بەدەستی ئاوای کرد، واتە: ناو قەدت ببەستە، جا کاتێ کەڵێ بووەوە فەرمووی: (ئەی جابیر!). گوتم: بفەرموو ئەی پێغەمبەری خودا! فەرمووی: (ئەگەر جلەکە فەرەح بوو، دوو چمکەکەی راستو چەپ بکە، بەڵام ئەگەر تەسك بوو بیبەستە بە کەمەرتەوە).

جا رۆیشتین لەخزمەتی حەزرەتدا (درودی خودای لەسەر بێ) ئەوەی کە ئادەمیزاد پێی بڕی خۆراکی هەر پیاوێ لەئێمە هەر رۆژەی یەك قل خورما بوو! جاماوەیێ دەیمژیو لەپاشا گرێی دەدا لە قەراخێکی جلەکەیدا، وە بەکەوانەکانیشمان گەلا دەوەرانو دەمان خوارد، ئەوەندە گەلا دارمان خواردبوو لالغاوەمان تەرەکی بوو، وە بوو بوو بەزام! سوێندم بەخودا رۆژێ پیاوێکمان بە هەلە لەبیرچوو بوو، دەنکە خورماکەی نەدابوو پێی، ئێمە لەبەر بێ هێزی چووینە ژێر بالیو بەلارەو لارو لەقە لەق بردمانو شایەتیمان بۆیدا کە وەری نەگرتووە، ئەوجا دەنکە خورماکەی داپێی، ئەویش هەلسا وەری گرت، لەگەلا پێغەمبەردا کەوتینە رێو رۆیشتین، هەتا گەیشتینە دۆلێکی پانو پۆڕو بەرینو لەوێ لاماندا، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) چوو دەست بەئاو بگەیەنێ، منیش بە مەتارەیێ ئاوەوە شوێنی کەوتم، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) تەماشای کرد هیچی نەدی کەخۆی لەپالدا حەشاربدا، لەوپەڕی شیوەکەوە دوو درەخت هەبوو، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) چوو بۆ لای یەکێکیانو لقێکی لێ گرتو بە درەختەکەی فەرموو: (بەفەرمانی خودا شوێنم کەوەو وەرە لەگەلما، ئیتر وەك وشتری قەمتەرکراوی، کەلەمە لە لووت کە چۆن مامە حەمەیی دەکا بۆ جلەو کێشەکە، ئەو درەختەیش ئاوا بە ملکەچی شوێنی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کەوت، رۆیشت تا چووە لای درەختەکەی ترو پەلێکی لەویش گرتو بەویشی فەرموو: (بەفەرمانی خودا تۆیش وەرە لەشوێنم!) ئەویش بەهەمان چەشن شوێنی کەوت، جارۆیی هەتا گەیشتە ناوەڕاستی نێوانی هەردوو لایان، لەوێ درەختەکانی نووساند بە یەکەوەو فەرمووی: (بە فەرمانی خودا بنووسێن بەیەکەوەو حەشارگەیەکم بۆ بکەن!).

درەختەکانیش لکان بەیەکەوەو پالیاندا بەیەکەوەو بوون بە پەردەو حەسار بۆی هەتا سەراوەکەی تەواوکرد، جابیر گوتی: منیش بەغار دوورکەوتمەوە، نەبادا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هەست بکا کەمن نزیك کەوتوومەتەوەو ئەو دوورتر بکەوێتەوە، یا زیاتر دوور بکەوێتەوە، ئینجا دانیشتمو لەبەرخۆمەوە بیرم لەمە

دەکردەوەو سێیو دووی دڵی خۆمم دەکرد، جا کە ئاوڕم دایەوە تەماشام کرد وا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دێت بەرەو من، وە درەختەکانیش لەیەك جوێ بوونەوەو هەریەکەی لەسەر بنکی خۆی وەستاوەو چاوەنواڕی فەرمانی پێغەمبەر دەکا! تەماشام کرد پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئێستێکی کردو بەسەری ئاوایەکی کردو ئەوجا درەختەکان چوونەوە بۆ جێگەی خۆیان، ئینجا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هاتەوە، کە گەیشتەوە لای من، فەرمووی: ئەی جابیر! ئەم پایەی منت بینی؟) عەرزیمکرد: بەڵێ، ئەی پێغەمبەری خودا!. فەرمووی: (دەبچۆ مبۆلای ئەو دوو درەختە، لەهەر یەکەیان پەڵێ بڕەو بیهێنە، تا دەگەیتە شوێنەکەی من، لەوێوە لقێکیان لەڕاستی خۆتەوەو ئەو لقەکەی تریان لەلای چەپتەوە رەوانە بکە). جابیر گوتی: جا منیش هەڵسامو بەردێکم هێناو شکاندمو دەمەکەیم تەنك کردو تا تەواو بوو بەدەمو تیژبوو، چووم بۆلای درەختەکانو لە هەریەکەیان لقێکم بڕیو بەشوێن خۆما بەکێشم کردن هەتا گەیشتمە شوێن پایەکەی حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) لەوێوە، وەك حەزرەت فەرمانی پێ کردم، لقێکیانم لە راستمەوەو ئەو لقەکەی تریانم لەلای چەپمەوە رەوانە کردو خۆم چوومەوە بۆ خزمەتیو گوتم: قوربان! وەك فەرمووت وام کرد، ئەمە بۆچی بوو؟ فەرمووی: (من بەلای دوو گۆڕدا تێ پەڕیم ئەشکەنجەو سزا دەدران لەبەرئەوە حەزم کرد کە بەهۆی تکای منەوە سزاو ئازاریان سووك ببێ، تا ئەو دوو لقە تەڕاییان تیا دەمێنێ. گوتی: جا چووینەوە هۆردووگاکە، حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: ئەی جابیر! ئاو پەیداکە بۆ دەستنوێژ). منیش دەستم کرد بە بانگەواز: کێ بێ ئاوی لەلا هەبێ بۆ دەستنوێژ، ئەرێ کێ بێ ئاوی لەلابێ بۆ دەستنوێژ... تاد).

گوتی: گوتم: ئەی پێغەمبەری خودا! یەك دڵۆپ ئاو چییە لەناو کاروانەکەدا دەستم نەکەوت! پیاوێکی ئەنصاری هەبوو لەچەند کوندە کۆنێکی رەقەڵهاتوودا، ئاوی بۆ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) سارد دەکرد. لەسەر کۆندەڵانێ لەدارکی پەلکە خورما. گوتی: فەرمووی: (تێ تەقێنە بۆلای فیساری کوڕی فیساری ئەنصاری بزانە

هیچ ئاو هەیە لە کوندەکانیدا. گوتی: کەچووم تەماشام کرد تۆزێ ئاو هەبوو، لە هەنگڵی کوندەیەکا بوو، ئەوەندە کەم بوو ئەگەر دایم بکردایە لاوشکەکەی کوندەکە خۆی هەڵی دەمژی!

چوومەوە بۆ خزمەتیو حاڵەکەم عەرزی کرد، فەرمووی: (بڕۆ ئەو چۆڕە ئاوەم بۆ بێنە). چووم بۆیم هێنا، گرتی بەدەستیەوەو دەستی کرد بە نزاو دۆعا خوێندن، بەڵام نەمزانی لە دۆعاکەدا دەفەرموێ چی، وە بەدەستیشی کوندەکەی هەڵ دەگوشی، ئینجا دایەوە دەستمو فەرمووی: (بانگەواز هەڵدە بۆ سوێنەیەکی گەورە، منیش جارمدا: کێ بێ سوێنەیەکی گەورەی وای هەبێ کە بەشی ئەم بڕکە سوارە ئاو بگرێ. جا بەکۆڵ سوێنەیەکی وایان بۆم هێنا، تا لەبەردەمی حەزرەت خۆیدا دامنا، جا حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) بەدەستی ئاوای کرد، لەناو سوێنەکەدا: لەپی پان کردەوەو پەنجەکانی بڵاو کردەوەو دەستی لەناو بنی سوێنەکەدا دانا، فەرمووی: ئەی جابیر! ئەو تۆزە ئاوەی کەوا لەکوندەکەدا بیکە بەسەر دەستی مندا، کەوا لەناو سوێندەکەداو بڵێ: باسم اللهِ: بە پیرۆزیی ناوی خودا) منیش وامکردو گوتم: باسم اللهِ، ئیتر چاوم لێ بوو کە قوڵ قوڵ ئاو لەنێوانی پەنجەکانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هەڵ دەقوڵی، ئەوجا سوێنەکە وەك کانی تەقیو ئاوی تێزا هەتا پڕ پڕ بوو، فەرمووی: (ئەی جابیر! جارِبدە کێ کاری بەئاو هەیە بابێ ئاو ببا بۆخۆی). گوتی: جەماوەرەکە هاتن ئاویان خواردەوە تا تێراوو پاراو بوون، گوتی: گوتم: ئەرێ کەس ماوە کاری بەئاو هەبێ؟ دیاربوو کەس نەمابوو، هەرکەسەیان بەشی خۆی ئاوی بردبوو، ئیتر حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) دەستی لە سوێنەکە دەرهێنا، هێشتا سوێنەکە لیپان لیپ بوو لەئاو.

خەڵکەکە لەخزمەتی حەزرەتدا سکاڵایان لەدەسنتی برسێتی کرد، فەرمووی: (هیوا وایە کە خودا خۆی خواردەمەنیتان بۆ بڕەخسێنێ!). جا چووینە قەراخ دەریا، لەوێ دەریاکە شەپۆلێکی داو شەپۆلەکە لەگەڵ خۆیا نەهەنگێکی فڕەدایە دەرەوەو لەپاڵیا ئاگرمان کردەوەو دەستمان کرد بە کوڵاندنو برژاندن لە

گۆشتەکەیو دەستمان کرد بە خواردن تا تێرمان خوارد. جابیر گوتی: منو فیسارو ئەو فیسارو ئەو فیسار، هەتا پینج کەسی ژمارد، کە هەموومان ئەم پێنج کەسە لەناو کالانەی چاویدا دانیشتین، لە دەرەوە دیارنەبووینو کەس چاوی لێمان نەبوو تا خۆمان هاتینە دەرەوە!

پەراسوویەکیشمان چەمانەوەو راستمان کردەوەو لەسەر نووکەکەی رامان گرت، زلترین زەلامی کاروانەکە، بەسواری زەبەللاحترین نێرە وشتری ناو وشترەکان، کە قەبەترین زینو کۆپان بەسەر پشتیەوە بوو، بەژێریدا رۆییو لەژێریەوە رەت بوو، بەبێ ئەوەی کەسەری دانەوێنێ). {بڕوانە: ژمارە: ١٣٢٦ مختصر صحيح مسلم کە لەپێشەوە رابورد = ٤٩٧٤ صحيح مسلم + تاج/٣، زنجیرە: ١١٠، ژمارە: ٣١٨٥ چ/٤}.

١٢٠٠) باسی موعجیزەی لەتبوونی مانگ. (٧٠٠٢ - ٧٠١٠)

بَابٌ: فِي إِنْشِقَاقِ الْقَمَرِ

١٥٣٨- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِمِنًى إِذَا انْفَلَقَ الْقَمَرُ فِلْقَتَيْنِ، فَكَانَتْ فِلْقَةٌ وَرَاءَ الْجَبَلِ، وَفِلْقَةٌ دُونَهُ، فَقَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «اشْهَدُوا». {الحديث: ٧٠٠٣ = ٧٠٢٨ فم. تجريد/٤، رقم: ١٤٤٧ = ٣٦٣٦، ٣٨٦٩، ٣٨٧١، ٤٨٦٤، ٤٨٦٥}:

عەبدوڵڵای کوڕی مەسعوود (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: جارێ لەمینا لەخزمەتی حەزرەتدا بووین (درودی خودای لەسەر بێ) مانگ بوو بەدوو کەرتەوە، کەرتێکیان کەوتە پشت کێوەکەوەو ئەو کەرتەکەی تریشیان کەوتە ئەو دیویەوە. پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) بە ئێمەی فەرموو: (تەماشاکەنو بەشایەت بن کە ئەم موعجیزە گەورەیەتان بەچاوی خۆتان لەمن بینی!). {تاج/٤، زنجیرە: ٣٧، ژمارە: ٤١٣٧ چ/٤}.

١٥٣٩- عَنْ أَنَسِ بْنُ مَالِكٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ أَهْلَ مَكَّةَ سَأَلُوا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ يُرِيَهُمْ آيَةً، فَأَرَاهُمُ انْشِقَاقَ الْقَمَرِ مَرَّتَيْنِ. {الحديث: ٧٠٠٧ = ٧٠٣٢ فم}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خەڵکی مەککە داوای موعجیزەیان لە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کرد، وە لەناو خۆیانا رێکەوتن لەسەر ئەوەی کە موعجیزەکەیان کە داوای دەکەن لە پێغەمبەر کە ئەنجامی بدا، لە مانگا دەربکەوێ، جا شەوێکیان بڕیارداو لەو شەوەدا کۆبوونەوەو حەزرەت هاتو بە پەنجەی شایەتمانی ئاماژەی کرد بۆ مانگو مانگ دوو لەت بوو، وە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دووجار لەتبوونی مانگی پێشانی خەڵکی مەککەدا). {تاج/٤، زنجیرە: ٣٧، ژمارە: ٤١٣٦، چ/٤ = چاپی چوارەم}.

روونکردنەوە:

موعجیزە چییە؟ موعجیزە کارێکی زۆر گرنگە، کە پێغەمبەران ئەنجامی دەدەن، هەتا ببێ بە بەڵگەیەکی روونو ئاشکرا لەسەر داوای پێغەمبەرایەتی، کە ئەو جۆرە کارە گرنگو سەر سوڕهێنەرە بە هیچ شێوەیێ لە توانای کەسی تردا نییە، بێجگە لە خودای گەورە بۆ نموونە: حەزرەتی عیسا، بۆ بەڵگە لەسەر راستیی داواکەی، کە پێغەمبەری خودایە، ئەم موعجیزانە، لەسەر دەستی ئەودا رووی داوە:

١- لە بێشکەدا قسەی کردووە.

٢- لەگەڵ لەدایك دەبێ لەگەڵ دایکیدا دەست دەکا بە گفتوگۆ.

٣- لە قوڕ باڵندەی دروسمت دەکردو دەفڕی.

٤- مردووی زیندوو دەکردەوە.

٥- گوڵو بەڵەکی چاك دەکردەوە.

٦- خەبەری لە غەیب دەدا.

١٢٠١) پاراستنی پێغەمبەر لە ئازاری ناحەزانی. (٦٩٩٦)

بَابٌ: مَنَعَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِمَّنْ هَمَّ بِأَذَاهُ

١٥٤٠- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ أَبُو جَهْلٍ: هَلْ يُعَفِّرُ مُحَمَّدٌ وَجْهَهُ بَيْنَ أَظْهُرِكُمْ؟ قَالَ: فَقِيلَ: نَعَمْ، فَقَالَ: وَاللاَّتِ وَالْعُزَّى، لَئِنْ رَأَيْتُهُ يَفْعَلُ ذَلِكَ لأَطَأَنَّ عَلَى

رَقَبَتِهِ، أَوْ لأُعَفِّرَنَّ وَجْهَهُ فِي التُّرَابِ، قَالَ: فَأَتَى رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ يُصَلِّي، زَعَمَ لِيَطَأَ عَلَى رَقَبَتِهِ، قَالَ: فَمَا فَجِئَهُمْ مِنْهُ، إِلاَّ وَهُوَ يَنْكِصُ عَلَى عَقِبَيْهِ، وَيَتَّقِي بِيَدَيْهِ، قَالَ: فَقِيلَ لَهُ: مَا لَكَ؟ فَقَالَ: إِنَّ بَيْنِي وَبَيْنَهُ لَخَنْدَقًا مِنْ نَارٍ وَهَوْلاً وَأَجْنِحَةً، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «لَوْ دَنَا مِنِّي لاَخْتَطَفَتْهُ الْمَلاَئِكَةُ عُضْوًا عُضْوًا»، قَالَ: فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ - لاَ نَدْرِي فِي حَدِيثِ أَبِي هُرَيْرَةَ أَوْ شَيْءٌ بَلَغَهُ -: (كَلاَّ إِنَّ الإِنْسَانَ لَيَطْغَى. أَنْ رَآهُ اسْتَغْنَى إِنَّ إِلَى رَبِّكَ الرُّجْعَى. أَرَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَى. عَبْدًا إِذَا صَلَّى. أَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ عَلَى الْهُدَى أَوْ أَمَرَ بِالتَّقْوَى. أَرَأَيْتَ إِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّى). - يَعْنِي أَبَا جَهْلٍ - (أَلَمْ يَعْلَمْ بِأَنَّ اللَّهَ يَرَى. كَلاَّ لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِ. نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍ. فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ. سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ. كَلاَّ لاَ تُطِعْهُ) فِي رِوَايَةٍ قَالَ: «وَأَمَرَهُ بِمَا أَمَرَهُ بِهِ». فِي رِوَايَةٍ: (فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ) يَعْنِي قَوْمَهُ. {الحديث: ٦٩٩٦ = ٧٠٢١فم. تجريد البخاري/٤، رقم: ١٧١٨ = ٤٩٥٨ فتح الباري}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ئەبو جەهل گوتی: ئەرێ موحەممەد بووە بەو پیاوە کە بەبەرچاوی ئێوەوە، بوێرێ بەناوی نوێژەوە، لنگەو تلوور بکەوێ، یا لەپەو روو بکەوێو بەناوی کوڕنووشو سەجدەوە تەوێڵی لەسەر خاك و خۆڵ دابنێو رووی خۆی خوڵاوی بکا؟

گوتیان: بەڵێ، ئاوا دەکا. وتی: بەلاتو بە عوززا، بەدوو خودا مەزنەکەی قورەیش! ئەگەر ببینم شتی وابکا، بەپێوە لەناو کوڕنووشدا دەچمە سەر بۆتەقەی ملی، یا روخساری لەناو خۆڵا دەگەوزێنم. فەرمووی: جا جارێ پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) نوێژی دەکرد، لەوکاتەدا ئەبو جەهل چوو بۆ گیانی، هەتا کار بەسوێندەکەی بکاو دەستدرێژی لێ بکات لەناو نوێژەکەیدا. بەڵام خەڵکەکە هەر ئەوەندەیان زانی کە ئەبو جەهل پاشەو پاش دەکشێتەوەو وەك کەسێ شتێ شاڵاوی بۆ هێنابێ، بەهەردوو دەست پاسی خۆی دەکا. فەرمووی: کاتێ پێیان گوت: ئەوە چیتە بۆ وادەکەیت؟ گوتی: خەندەکێکی پڕ لەئاگرو شتگەلێکی زۆر سامناك و کۆمەڵێ باڵ، لە غەیبەوە لەبەینی منو لەبەینی ئەودا پەیدا بوون!

پێغەمبەریش (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەگەر زیاتر لێم نزیك ببوایەتەوەو وازی لەو دەستدرێژییەی نەهێنایە، بەرلەوەی کە ئەو دەستدرێژی لەمن بکا، فریشتە پەل پەلیان دەکردو پارچە پارچە دەیان فڕاند).

ڕاوی دەفەرموێ: جا نازانین کە باسی هاتنی ئەم ئایەتانەی دواوەیش بەشێ بوو لەم فەرموودەیەی ئەبو هورەیرەو ئەبو هورەیرە ئەمەیشی فەرمووە، یا شتێ بوو گەیشتووە بەراوی‌و ئەو فەرمووی: جا خودای باڵا دەستو خاوەن شکۆ، بەم بۆنەیەوە، ئەم ئایەتانەی نارده خوارەوە:

{كَلَّا إِنَّ الْإِنسَانَ لَيَطْغَى، أَن رَّآهُ اسْتَغْنَى، إِنَّ إِلَى رَبِّكَ الرُّجْعَى، أَرَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَى، عَبْدًا إِذَا صَلَّى، أَرَأَيْتَ إِن كَانَ عَلَى الْهُدَى، أَوْ أَمَرَ بِالتَّقْوَى، أَرَأَيْتَ إِن كَذَّبَ وَتَوَلَّى، أَلَمْ يَعْلَمْ بِأَنَّ اللَّهَ يَرَى، كَلَّا لَئِن لَّمْ يَنتَهِ لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِ، نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍ، فَلْيَدْعُ نَادِيَه، سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ، كَلَّا لَا تُطِعْهُ - سورة العلق، الآيات: ٦ - ١٩}.

کورتەی واتاکەیان‌و مەبەست لێیان:

(مرۆڤی نەزانی دوور لەخوا، بەدەنکە جۆیێ دەزەڕێ، بە کەمترین نازو نیعمەت لەخۆی دەگۆڕێ، وای لێ دێ گاڵتەی بە ئایین‌و رەفتاری بەرزدێ، رێ لەبەرنامەی ئایین دەگرێ، نازانێ کە خودا ئاگای لەهەموو شتێ هەیە هیچی لێ ون نابی، رۆژێ بە کەساسی دێتەوە بەردەستی خودا، خودا تۆڵەی بەرودوای لێ دەستێنێ).

١٢٠٢) پاراستنی پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) لەدەستدرێژی کەسێ کە ویستوویەتی بیکوژێ. (٥٩٠٩ - ٥٩١١)

بَابٌ: مَنَعَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) مِمَّنْ أَرَادَ قَتْلَهُ

١٥٤١- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: غَزَوْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) غَزْوَةً قِبَلَ نَجْدٍ، فَأَدْرَكَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فِي وَادٍ كَثِيرِ الْعِضَاهِ، فَنَزَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) تَحْتَ شَجَرَةٍ، فَعَلَّقَ سَيْفَهُ بِغُصْنٍ مِنْ أَغْصَانِهَا، قَالَ: وَتَفَرَّقَ النَّاسُ فِي الْوَادِي يَسْتَظِلُّونَ بِالشَّجَرِ، قَالَ: فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «إِنَّ رَجُلاً أَتَانِي وَأَنَا نَائِمٌ فَأَخَذَ السَّيْفَ، فَاسْتَيْقَظْتُ وَهُوَ قَائِمٌ عَلَى رَأْسِي، فَلَمْ أَشْعُرْ إِلاَّ وَالسَّيْفُ صَلْتًا فِي يَدِهِ فَقَالَ لِي: مَنْ يَمْنَعُكَ مِنِّي؟ قُلْتُ: اللَّهُ، ثُمَّ قَالَ فِي الثَّانِيَةِ: مَنْ يَمْنَعُكَ مِنِّي؟ قَالَ: قُلْتُ: اللَّهُ، قَالَ: فَشَامَ السَّيْفَ، فَهَا هُوَ ذَا جَالِسٌ»، ثُمَّ لَمْ يَعْرِضْ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ). {الحديث: ٥٩٠٩ = ٥٩٠٥ فم. تجريد البخاري/٤، رقم: ١٥٥٧ = ٤١٣٥، ٢٩١٣، ٤١٣٤، ٤١٣٦}:

جابيرى كوڕى عەبدوڵڵا (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: لە غەزایەكا لەخزمەت پێغەمبەر خۆیدا (دروودی خودای لەسەر بێ) بەرەو نەجد ڕۆیشتین بۆ غەزایێ، لە قرچەی نیوەڕۆدا، لە شیوێكی دڕكەزیاویدا، بۆ سەرخەو شكاندنی نیوەڕۆ لاماندا، خەڵكەكە بەناو شێوەكەدا بڵاو بوونەوەو چوونە سێبەری دارەكانەوە، پێغەمبەریش (دروودی خودای لەسەر بێ) لەبن سێبەری دار سەمۆرەیەكا دابەزیو شمشێرەكەی پیادا هەڵواسیو خەوت، كاتێ خەبەری دەبێتەوە دەڕوانێ وا پیاوێ لەلای دایە، كە هاتووە حەزرەت هەستی پێی نەكردووە، فەرمووی: جا پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) ئێمەی بانگ كردو فەرمووی: (ئەم پیاوە شمشێرەكەی منی هەڵكێشابوو، بە ڕووتی گرتبووی بەدەستیەوە بەدیار سەرمەوە ڕاوەستابوو، دەیگوت پێم: كێ ڕزگارت دەكات لەدەستم؟ منیش گوتم: خودا، دیسانەوە بۆ جاری دووەم گوتی: كێ ڕزگارت دەكات لەدەستم؟ منیش گوتم: خودا، جا شمشێرەكەی نایەوە ناو كێلانەكەی، وا ئەوەتانێ بۆ خۆی دانیشتووە) ئیتر پێغەمبەریش (دروودی خودای لەسەر بێ) تۆڵەی لە پیاوەكە نەسەندو هیچی لێی نەكرد). {تاج/٤، زنجیرە: ٣٩، ژمارە: ٤٤٤٣}.

١٢٠٣) گۆشتی زەهراوی مەڕ دەرخواردی پێغەمبەر دراوە. (٥٦٦٩ - ٥٦٧٠)

بَابٌ: فِي السم وأكل الشاة المَسْمُومَة

١٥٤٢- عَنْ أَنَسٍ: أَنَّ امْرَأَةً يَهُودِيَّةً أَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) بِشَاةٍ مَسْمُومَةٍ، فَأَكَلَ مِنْهَا، فَجِيءَ بِهَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَسَأَلَهَا عَنْ ذَلِكَ؟ فَقَالَتْ: أَرَدْتُ لأَقْتُلَكَ! قَالَ: «مَا كَانَ اللَّهُ لِيُسَلِّطَكِ عَلَى ذَاكِ». قَالَ: أَوْ قَالَ:

«عَلَىَّ». قَالَ: قَالُوا: ألاَ نَقْتُلُهَا؟ قَالَ: «لاَ»، قَالَ: فَمَا زِلْتُ أَعْرِفُهَا فِى لَهَوَاتِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ). {الحديث: ٥٦٦٩ = ٥٦٦١ فم. بخارى. هبة: ٢٦١٧}:

ئەنەس (رەزای خودای لەسەر بێ) فەرمووی: ژنێکی جوولەکە مەڕێکی زەهراوی دانا بۆ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هەندێکی لێی خوارد، ئینجا ژنەکەیان هێنا بۆلای پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بۆ مەسەلەی مەڕە زەهراوییەکە لێی پرسی؟ کە بۆچی ئەمەی کردووە؟ گوتی: ویستم بتکوژم، فەرمووی: خودا کارێکی واناکا کە ئەوە بەتۆ بکرێ). یا فەرمووی: (خودا شتی وا ناکا کەتۆ بەسەر منداز زاڵ بکا). گوتیان: بۆ نەیکوژین؟ ئەی پێغەمبەری خودا! فەرمووی: (مەیکوژن!).

ئەنەس فەرمووی: هەتا کاتی مەرگی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئەئەرو ماکی ئەو خواردنە زەهراوییە بە زمانە بچکۆلەو مەلاشۆی پێغەمبەرەوە مابوو). {تاج/٣، زنجيره: ٥٥، ژماره: ٢٩٥١، ٢٩٥٢، ٢٩٥٣، ٢٩٥٠} + {بخارى. طب: ٥٧٧٧، ٢٤٢٨ + تجريد البخارى/٤، ژماره: ١٦٢١ هەتا ژماره: ١٦٢٨}.

١٢٠٤) لە خەملکردندا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پێکاویەتی.

(٥٩٠٠ - ٥٩٠٨)

بَابٌ: فِي إِصَابَةِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فِي الْخَرْصِ

١٥٤٣- عَنْ أَبِى حُمَيْدٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) غَزْوَةَ تَبُوكَ، فَأَتَيْنَا وَادِىَ الْقُرَى عَلَى حَدِيقَةٍ لامْرَأَةٍ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «اخْرُصُوهَا»، فَخَرَصْنَاهَا، وَخَرَصَهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) عَشْرَةَ أَوْسُقٍ، وَقَالَ: «أَحْصِيهَا حَتَّى نَرْجِعَ إِلَيْكَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ». فَانْطَلَقْنَا حَتَّى قَدِمْنَا تَبُوكَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «سَتَهُبُّ عَلَيْكُمُ اللَّيْلَةَ رِيحٌ شَدِيدَةٌ، فَلاَ يَقُمْ فِيهَا أَحَدٌ مِنْكُمْ، فَمَنْ كَانَ لَهُ بَعِيرٌ فَلْيَشُدَّ عِقَالَهُ، فَهَبَّتْ رِيحٌ شَدِيدَةٌ، فَقَامَ رَجُلٌ، فَحَمَلَتْهُ الرِّيحُ حَتَّى أَلْقَتْهُ بِجَبَلَىْ طَيِّئٍ، وَجَاءَ رَسُولُ ابْنِ الْعَلْمَاءِ صَاحِبِ أَيْلَةَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) بِكِتَابٍ وَأَهْدَى لَهُ بَغْلَةً بَيْضَاءَ فَكَتَبَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

وَسَلَمَ)، وَأَهْدَى لَهُ بُرْدًا، ثُمَّ أَقْبَلْنَا حَتَّى قَدِمْنَا وَادِيَ الْقُرَى، فَسَأَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) الْمَرْأَةَ عَنْ حَدِيقَتِهَا كَمْ بَلَغَ ثَمَرُهَا؟ فَقَالَتْ: عَشَرَةَ أَوْسُقٍ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «إِنِّي مُسْرِعٌ، فَمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ فَلْيُسْرِعْ مَعِي، وَمَنْ شَاءَ فَلْيَمْكُثْ»، فَخَرَجْنَا حَتَّى أَشْرَفْنَا عَلَى الْمَدِينَةِ، فَقَالَ: «هَذِهِ طَابَةُ، وَهَذَا أُحُدٌ وَهُوَ جَبَلٌ يُحِبُّنَا وَنُحِبُّهُ»، ثُمَّ قَالَ: «إِنَّ خَيْرَ دُورِ الأَنْصَارِ دَارُ بَنِي النَّجَّارِ، ثُمَّ دَارُ بَنِي عَبْدِ الأَشْهَلِ، ثُمَّ دَارُ بَنِي عَبْدِ الْحَارِثِ بْنِ الْخَزْرَجِ، ثُمَّ دَارُ بَنِي سَاعِدَةَ، وَفِي كُلِّ دُورِ الأَنْصَارِ خَيْرٌ»، فَلَحِقَنَا سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ، فَقَالَ أَبُو أُسَيْدٍ: أَلَمْ تَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) خَيَّرَ دُورَ الأَنْصَارِ فَجَعَلَنَا آخِرًا؟ فَأَدْرَكَ سَعْدٌ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ خَيَّرْتَ دُورَ الأَنْصَارِ فَجَعَلْتَنَا آخِرًا؟ فَقَالَ: «أَوَلَيْسَ بِحَسْبِكُمْ أَنْ تَكُونُوا مِنَ الْخِيَارِ».

{الحديث: ٥٩٠٧ = ٥٩٠٣ فم. تجريد/٢/١٢٥، رقم: ٧١٣ = ١٤٨١، ١٨٧٢، ٣١٦١، ٣٧٩١، ٤٤٢٢. أبو داود. خراج: ٣٠٧٩ + تجريد/٤، رقم: ١٤٨٧}:

ئەبو حومەیدی ئەلساعیدی (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لە خزمەتی حەزرەتدا (دروودی خودای لەسەر بێ) دەرچووین بۆ غەزای تەبووك، کە گەیشتینە وادیلقورا، ژنێ لەناو باخێکی خۆیدا بوو، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەم باخە بخەملێنن). ئێمەیش هەرکەسە بەجۆرێ خەملاندمان، وە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) خۆی خەملاندی بە دە وەسقو بە ژنەکەشی فەرموو: (تۆ هەڵی ژمێرە تا بەپشتی خوا دەگەڕێینەوە بۆلات). ئەنجا ڕۆیشتین هەتا چووینە تەبووك، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەم شەو بایەکی سەخت هەڵ دەکا لێتان، کەستان لەوکاتەدا هەڵمەسن، هەر کەسەش وشتری هەیە، با توند توند پێوەندی بکا). جا بایەکی سەختی وا هەڵی کرد، پیاوێ لەوکاتەدا هەڵسا، بایەکە هەڵی گرتو لەلای دوو کێوەکەی طەییا لەوێ تووڕی دا، فروستادەی ئیبنو عەلای شای ئەیلە نامەیەکی لە ئیبنو عەلاوە هێنا بۆ پێغەمبەر، لەگەڵ هێسترە ماچەیەکی سپیدا بەدیاریی.

پێغەمبەریش (دروودی خودای لەسەر بێ) نامەیەکی بۆی ناردو عابەیەکیشی بەدیاری بۆ نارد، جا کەهاتینەوە بۆ وادیلقورا، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) بۆ باخەکە لە ژنەکەی پرسی: (باخەکەت بەرەکەی چەند وەسق دەرچوو؟). گوتی: دە وەسق.

ئەنجا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (من بەزوویی دەڕۆمەوە بۆ مەدینە، جا ئەوەی حەزدەکا لەگەڵ مندا بێ، ئەوە کەیفی خۆیەتیو ئەوەیشی حەزدەکا کە لێرە بمێنێتەوە، ئەوە با بمێنێتەوە).

ئەوجا کەوتینە ڕێ، کاتێ لەدوورەوە مەدینەمان لێ دەرکەوت فەرمووی: (ئەمە طابەیە، واتە: خۆشو خاوێنو سازگارە، وە ئەوەش چیای ئوحودە، ئەم کێوە ئێمەی خۆش دەوێو ئێمەش ئەومان خۆش دەوێ!).

لەپاشا فەرمووی: (باشترین گەڕەکو خانەی یاریدەدەران (ئەنصار) گەڕەکو خانەکانی بەنی نەجارن، لەپاش ئەوان گەڕەکو خانەکانی بەنی عەبدول ئەشهەلن، لەپاش ئەوان گەڕەکو خانەکانی بەنی ساعیدەن، وە گەڕەگو خانووەکانی یاریدەدەران (ئەنصار) هەموویان خێردارو باشو خاسن!).

لەپاشا کە سەعدی کوڕی عوبادەمان پێ گەیشت، ئەبو ئوسەید پێی گوت: ئاگات لێیە کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) باشێتیی گەڕەکو خانەکانی یاریدەدەرانی دیاری کردو پلەی باشیو بەڕێزیی بۆ دانان، کەچی ئێمەی خستە دواوە، کە بنەماڵەی بەنی ساعیدەین!

سەعدیش چوو بۆلای پێغەمبەرو عەرزی کرد: ئەی پێغەمبەری خودا! باشێتیی گەڕەکو خانەکانی یاریدەدەرانت دیاری کردووەکەچی ئێمەت لەپلەی دواوە داناوە کە بنەماڵەی بەنی ساعیدەین؟! فەرمووی: (بەس نییە کە ئێوەیش بەردەستەی چاکان کەوتوون!). {تاج/٣، زنجیرە: ١٠٣، ژمارە: ٣١٦٨ چ/٤}. بۆ ژیاننامەی ئەبو حومەید بڕوانە پاش ژمارە: ١٥٤٧ لەدواوە.

١٢٠٥) فەرمایشتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ): من کەمەرم گرتوون کە نەکەونە ناو ئاگر. (٥٩١٣ - ٥٩١٧)

بَابُ: قَوْلِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَا آخِذٌ بِحُجَزِكُمْ عَنِ النَّارِ

١٥٤٤- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «مَثَلِي كَمَثَلِ رَجُلٍ اسْتَوْقَدَ نَارًا، فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهَا، جَعَلَ الْفَرَاشُ وَهَذِهِ

الدَّوَابُّ الَّتِي فِي النَّارِ يَقَعْنَ فِيهَا، وَجَعَلَ يَحْجُزُهُنَّ وَيَغْلِبْنَهُ فَيَتَقَحَّمْنَ فِيهَا، قَالَ: فَذَلِكُمْ مَثَلِي وَمَثَلُكُمْ، أَنَا آخِذٌ بِحُجَزِكُمْ عَنِ النَّارِ، هَلُمَّ عَنِ النَّارِ، هَلُمَّ عَنِ النَّارِ، فَتَغْلِبُونِي تَقَحَّمُونَ فِيهَا». {الحديث: ٥٩١٦ = ٥٩١٢ فم. تجريد البخاري/٤، رقم: ١٣٦٤ = ٣٤٢٦، ٦٤٨٣. تحفة الأشراف: ١٤٧٧١}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (وێنەی منو وێنەی ئێوەی ئومەتی من، ئەی نەتەوەی ئیسلام! وەك وێنەی پیاوێ وایە کە ئاگرێکی کردبێتەوە، جانەوەرو پەپوولەیەکی زۆری تێ ورووکابنو پەیتا پەیتا بکەونە ناوی‌و بسووتێن، پیاوەکە هەردەیەوێ بەریان لێ بگرێو نەهێڵێ بکەونە ناو ئاگرەکە، بەڵام جانەوەرو پەپوولەکان کوێرانە بەرەو ئاگرەکە هەر ئەزنەك دەدەنو لەبەر زۆری خۆیان پیاوەکە دەرەقەتیان نایەتو سەرەنجام دەسەپێنە ناو ئاگرە سوورەکەوە، دەی ئەمە ریك وێنەی منو وێنەی ئێوەیە: ئەوەتانێ من کەمەرم گرتوونو بەزۆر دوورتان دەخەمەوە لە ئاگری دۆزەخو بەدەم پێتان دەڵێم: وەرن بۆلای بەرنامەی جوانی ئیسلامو دووربکەونەوە لە ئاگری دۆزەخ، کەچی ئێوە بەزۆر خۆتان لەدەستم رادەپسکێننو دەرەقەتتان نایەمو سەرەنجام خۆتانی تێ فڕێ دەدەن!). {تاج/٤٧/١، زنجیرە: ٩، ژمارە: ٦٦ + ریاض/١٥١/١، زنجیرە: ١٦، ژمارە: ١٦٣/٨ چاپی دووەم}.

١٢٠٦) پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەهەموو کەسێ، لەگەلی ئیسلام، باشتر خودا دەناسێو زیاتریش لێی دەترسێ. (٦٠٦٢ - ٦٠٦٤)

بَابٌ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) أَعْلَمُهُمْ بِاللهِ وَأَشَدُّهُمْ لَهُ خَشْيَةً

١٥٤٥- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) قَالَتْ: رَخَّصَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فِي أَمْرٍ، فَتَنَزَّهَ عَنْهُ نَاسٌ مِنَ النَّاسِ، فَبَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فَغَضِبَ، حَتَّى بَانَ الْغَضَبُ فِي وَجْهِهِ، ثُمَّ قَالَ: «مَا بَالُ أَقْوَامٍ يَرْغَبُونَ عَمَّا رُخِّصَ لِي فِيهِ؟! فَوَاللَّهِ لأَنَا أَعْلَمُهُمْ بِاللَّهِ، وَأَشَدُّهُمْ لَهُ خَشْيَةً». {الحديث: ٦٠٦٤ = ٦٠٦٥ فم. بخاري. أدب: ٦١٠١، ٧٣٠١}:

عائیشه (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: بۆ کارێ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەپێی مۆڵەتی شەرعی کاریکرد، بەباری ئاسانیدا ئەنجامی دا، نەوەك بەباری قورسی و گرانیدا، هەندێ کەس لە خەڵکەکە پارێزیان لەوەکرد، کە وەك پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئەوکارە بەپێی مۆڵەتی شەرعی بەبارە سووکەکەیدا بیکەن، گوتیان: ئێمە لەکوێو پێغەمبەر لەکوێ، ئەو خوای گەورە لە گوناهی بەرودوای خۆش بووە، پێویستی بەخۆرەنجاندن نییە وەك ئێمە!!

کاتێ هەڵوێستو قسەی ئەمانە گەیشتەوە بە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) تووڕە بوو، لەپاشا حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەوە بۆچی کەسانێ وا پەیدابوون، پارێز دەکەن لەهەندێ کاری وا کەمن بەپێی ئەو مۆڵەتە شەرعییە دەیکەم، کە خودا رێگەی ئەو مۆڵەتەی پێمداوە؟! دەی سوێندم بە خودای گەورە من گەلێ باشتر لەوان خودا دەناسم وەلەوان زیاتریش لێی دەترسم، دەی ئەوە رێگەی ئەوەم لێ ناگرێ کە کار بە مۆڵەتی شوەرعی بکەم لەهەندێ کاردا). {بڕوانە: ریاض/١٣٤/١، ژمارە: ١٤٣/٢، زنجیرە: ١٤، ١٤٩/٨ + تاج/١، زنجیرە: ١٠، ژمارە: ٧٧، ٧٨، ٨٠. چ/٤ = چاپی چوارەم لاپەڕە: ٥٣} + {تاج/٣، زنجیرە: ٩٠، ژمارە: ٣١٣٣ چ/٤ = چاپی چوارەم}.

١٢٠٧) دوورگرتنی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەتاوانو تۆڵە سەندنیشی بەس لەبەر رەزای خودای گەورە بووەو بەس. (٥٩٩٩ - ٦٠٠٥)

بَابٌ: بعد النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) مِن الآثَام وقيامه لمحارم اللّه تَعَالَى

١٥٤٦- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) زَوْجِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) أَنَّهَا قَالَتْ: مَا خُيِّرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) بَيْنَ أَمْرَيْنِ إِلاَّ أَخَذَ أَيْسَرَهُمَا مَا لَمْ يَكُنْ إِثْمًا، فَإِنْ كَانَ إِثْمًا كَانَ أَبْعَدَ النَّاسِ مِنْهُ، وَمَا انْتَقَمَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) لِنَفْسِهِ إِلاَّ أَنْ تُنْتَهَكَ حُرْمَةُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ. {الحديث: ٥٩٩٩ = ٦٠٠٠ فم. تجريد البخاری/٤/١٠٨، رقم: ١٤٢٣ = ٣٥٦٠، ٦١٢٦، ٦٧٨٦، ٦٨٥٣ فتح الباری. أبو داوود. أدب: ٤٧٨٥. تحفة مالأشراف: ١٦٥٩٥}:

عائیشه (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: هەرکاتێ پێغەمبەر خۆی بکرایە بەسەرپشك لەنێوانی دوو کاردا، کە یەکێکیان لەوی تریان ئاسانتر بووایە، هەمیشە ئاسانەکەیانی هەل دەبژاردو ئەوەیانی دەکرد، بەمەرجێ ئەو کارە گوناه نەبوایە، ئەگینا لەهەموو کەسێ زیاترَ لێی دوور دەکەوتەوە، هەرگیزیش پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) هەقو تۆڵە سەندنێ، کە پەیوەندی تایبەتی بەخودی خۆیەوە هەبوایە، نەیدەسەند بەڵکوو کابرای دەبەخشی، مەگەر کەسێ قەدرو رێزی شەریعەتی خودای گەورەو مەزنی بشکاندبایە، ئەوە تۆڵەی ئەوەی لێ دەسەند). {تاج/٣، زنجیرە: ٩٠، ژمارە: ٣١٣١ + ریاض/٢/١٧٦، زنجیرە: ٧٥، ژمارە: ٦٤٤ چ/٢ = چاپی دووەم}.

١٢٠٨) پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) ئەوەندە لەشەو نوێژا راوەستابوو، هەردوو پێی پەنەما بوو. (٧٠٥٥ - ٧٠٥٧)

بَابٌ: صَلَاتُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَتَّى انْتَفَخَتْ قَدَمَاهُ وَقَوْلُهُ: أَفَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا

١٥٤٧- عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَّى حَتَّى انْتَفَخَتْ قَدَمَاهُ، فَقِيلَ لَهُ: أَتَكَلَّفُ هَذَا وَقَدْ غَفَرَ اللَّهُ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ؟ قَالَ: «أَفَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا». {الحديث: ٧٠٥٥ = . تجريد البخاري/١، رقم: ٥٦٣ = ١١٣٠، ٤٨٣٦، ٦٤٧١. ترمذي. صلاة: ٤١٢. نسائي. صلاة: ١٤١٩. تحفة الأشراف: ١١٤٩٨}:

موغیرەی کوڕی شوعبە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) ئەوەندە لەشەو نوێژدا بەپێوە راوەستابوو، هەردوو قاچی، یا هەردوو لاقی پەنەما بوون!

یاران (رەزای خودایان لێ بێ) عەرزیان کرد: ئەی خۆشەویستی خودا! بۆچی ئەوەندە خۆت ماندوو دەکەی، خۆ تۆ خودا لە گوناهی بەرودوات خۆش بووە، کەواتەبۆ وا لەخۆت دەکەی؟ ئەویش (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەدیی نابێ کەمنیش

بەندەیەکی ستایشکارو عەبدێکی سوپاس گوزاربم؟). {تاج/١، زنجیرە: ١٨١، ژمارە: ٩٧١. چاپی چوارەم} + {ریاض/١، زنجیرە: ١١، ژمارە: ٩٨}.

روونکردنەوە:

ئەبو حومەیدی ئەل-ساعیدی (رەزای خودای لێ بێ) هاوەڵێکی ناوداری پێغەمبەرە، ناوی عەبدورەحمانی کوڕی سەعدە، ئەنصارییە، خەڵکی مەدینەیە، ئامادەی جەنگی ئوحودو مەڵبەندو شەڕگاکانی دوای ئوحود بوو، لەخزمەت پێغەمبەردا، لەدژی بێباوەڕان، لەپیاوانی صەحیحەینە، واتە: لەو صەحابانەیە کە گێڕانەوەیان لە صەحیحی بوخاریو لە صەحیحی موسلیمدا هەیە، لەکۆتایی جێنشینی موعاوییەدا فەوتی کردووە (رەزای خودای لێ بێ).

١٢٠٩) فەرمایشتی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ): من پێشەنگی ئێوەم لەسەر حەوزی کەوثەر. (٥٩٢٤ - ٥٩٥٨)

بَابٌ: قَوْلِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): أَنَا فَرَطُكُمْ عَلَى الْحَوْضِ

١٥٤٨- عَنْ جُنْدَبٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَقُولُ: «أَنَا فَرَطُكُمْ عَلَى الْحَوْضِ». {الحديث: ٥٩٢٤ = ٥٩٢١ فم. بخاری. رقاق: ٦٥٨٩. تحفة الأشراف: ٣٢٦٥}:

جوندوب (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: بەگوێی خۆم لەزاری پیرۆزی پێغەمبەرم بیست دەیفەرموو: (من پێشڕەوی ئێوەم بۆسەر حەوزی کەوثەر، هەتا بەرلەوەی کەئێوە بێن بۆ ئەوێ من رێکی بخەم بۆتان). {تاج/٥، زنجیرە: ١٢٦، ژمارە: ٥٦٧٥، ٥٦٧٦}.

١٢١٠) حەوزەکەی پێغەمبەرو باسی گەورەییەکەیو رۆیشتنی نەتەوەی ئیسلام بۆسەری. (٥٩٢٤ - ٥٩٥٨)

بَابٌ: فِي حَوْضِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) وَعِظَمِهِ وَوُرُدُ أُمَّتِهِ

١٥٤٩- عَنْ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا) قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «حَوْضِي مَسِيرَةُ شَهْرٍ، وَزَوَايَاهُ سَوَاءٌ وَمَاؤُهُ أَبْيَضُ مِنَ الْوَرِقِ،

وَرِيحُهُ أَطْيَبُ مِنَ الْمِسْكِ، وَكِيزَانُهُ كَنُجُومِ السَّمَاءِ، فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلاَ يَظْمَأُ بَعْدَهُ أَبَدًا»، قَالَ: وَقَالَتْ أَسْمَاءُ بِنْتُ أَبِي بَكْرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا): قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «إِنِّي عَلَى الْحَوْضِ حَتَّى أَنْظُرَ مَنْ يَرِدُ عَلَيَّ مِنْكُمْ، وَسَيُؤْخَذُ أُنَاسٌ دُونِي فَأَقُولُ: يَا رَبِّ مِنِّي وَمِنْ أُمَّتِي، فَيُقَالُ: أَمَا شَعَرْتَ مَا عَمِلُوا بَعْدَكَ، وَاللَّهِ مَا بَرِحُوا بَعْدَكَ يَرْجِعُونَ عَلَى أَعْقَابِهِمْ، قَالَ: فَكَانَ ابْنُ أَبِي مُلَيْكَةَ يَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنَّا نَعُوذُ بِكَ أَنْ نَرْجِعَ عَلَى أَعْقَابِنَا أَوْ أَنْ نُفْتَنَ عَنْ دِينِنَا). {الحديث: ٥٩٢٨ = ٥٩٢٧ فم. بخاري. رقاق: ٦٥٩٣، ٧٠٤٨. تحفة الأشراف: ١٥٧١٩}:

داوود فەرمووی: نافیعی کوڕی عومەر فەرمووی: ئیبنو ئەبی مولەیکە فەرمووی: عەبدوڵڵای کوڕی عەمری کوڕی عاص (ڕەزای خودا لە خۆیو لەباوکی بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (حەوزی کەوثەرم پانییەکەی یەك مانگە ڕێیە، هەروا درێژییەکەی چونکە نیوانی گۆشەکانی یەکسانە بەیەکتری، ئاوەکەی لەزیو سپیترە، بۆنی لەبۆنی میسك خۆشترە، ژمارەی سوراحییەکانی سەری کە موسوڵمانان ئاویان پێ نۆش دەکەن وەك ژمارەی ئەستێرەی ئاسمان وان، هەرکەسێ لێی نۆش بکا، هەتا هەتایە تووشی نابێ).

ئیبنو ئەبی مولەیکە، ئەم فەرموودەیەی تریشی لەبارەی حەوزی کەوثەرەوە، لە ئەسمائی کچی ئەبوبەکرەوە گێڕاوەتەوەو فەرمووی: ئەسماء فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (بۆ خۆم لەسەر حەوزی کەوثەر چاوەڕوانتان دەکەم، هەتا بزانم کامانەتان دێن بۆلامو دەبن بەمیوانم لەسەر ئەو حەوزە، بۆ نۆشکردنی ئاوەکەی، کەسانێ لەمن دائەبڕێنو جیایان دەکەنەوە لە میوانەکانمو ناهێڵن لە ئاوەکەی نۆش بکەن، منیش عەرزی خودای گەورە دەکەمو دەڵێم: ئەی پەروەردگاری گەورەم! خۆ ئەمانە لەمننو لە ئۆمەتی منن، ئیتر بۆچی فریشتەکان ڕێگەیان پێ نادەن کەبێن بۆسەر حەوزەکەمو لە ئاوەکەی بخۆنەوە؟ لە وەڵامدا پێم دەگوترێ: ئەدیی تۆ نازانی ئەمانە لەپاش تۆ چی کارێکی ناشیرینیان کردووە: بەخودا ئەمانەی کەوا ڕێگەیان پێ نادرێ کەبێن بۆ خزمەتت، بۆسەر حەوزی

کەوثەر، بۆ نۆشکردن لە ئاوەکەی کەدەبێ بە کلیلی رزگاری هەتا هەتایی، ئەمانە لەپاش مەرگی تۆ یەکسەر پاشگەز بوونەتەوەو لە ئایین هەلگەڕاونەتەوە).

راوی دەفەرموێ: جاران لەکاتی گێڕانەوەی ئەم فەرموودەیەدا لەدوایەوە ئیبنو ئەبی مولەیکە دەیفەرموو: خودایە! ئێمە پەنا دەگرین بە پەنای تۆ، کە خوا نەخواست لە ئایینی پیرۆزیی ئیسیلام پاشگەز ببینەوە، یا تووشی ئاژاوەو سەر لێشێوانی ئایینی ببین). {تاج/١، زنجیرە: ٩، ژمارە: ٦٩ + تاج/٤، زنجیرە: ٨٦، ژمارە: ٤٢٢٨ هەتا ٤٢٣١} + {تاج/٥، زنجیرە: ١٢٦٠، ژمارە: ٥٦٧٥ هەتا ٥٦٨٩} + {تجرید/٢٩٥/٥، رقم: ٢٠٤١ = ٦٥٨٧ فتح الباری}.

١٥٥٠- عَنْ حَارِثَةَ بْنُ وَهب (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: «حَوْضُهُ مَا بَيْنَ صَنْعَاءَ وَالْمَدِينَةِ»، فَقَالَ لَهُ الْمُسْتَوْرِدُ: أَلَمْ تَسْمَعْهُ قَالَ: «الأَوَانِي»؟ قَالَ: لاَ، فَقَالَ الْمُسْتَوْرِدُ: تُرَى فِيهِ الآنِيَةُ مِثْلَ الْكَوَاكِبِ. {الحديث: ٥٩٣٨ = ٥٩٣٧ فم. تجرید/٥، رقم: ٢٠٤٢ = ٦٥٩١ فتح الباری. تحفة الأشراف: ٣٢٨٧}:

حاریثەی کوڕی وەهب (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: بیستم لە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەیفەرموو: (حەوزی کەوثەری من لە صەنعای یەمەنەوە هەتا مەدینە دەبێ).

موستەوریدی کوڕی شەددادی کوڕی عەمر، کەخۆیو باوکی هاوەڵی پێغەمبەر بوون فەرمووی پێی: ئەی لێت نەبیستووە کەباسی پەرداخو پیاڵەو سوراحییەکانی سەری بکات؟ حاریثە فەرمووی: نەء. موستەورید فەرمووی: (دەی بەقەد ئەستێرەی ئاسمان قاپو دەفری وا لەسەر). {تاج/٥، زنجیرە: ١٢٧، ژمارە: ٥٦٨١ ج/٤ = چاپی چوارەم}.

١٥٥١- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: «إِنَّ أَمَامَكُمْ حَوْضًا مَا بَيْنَ نَاحِيَتَيْهِ كَمَا بَيْنَ جَرْبَا وَأَذْرُحَ». وَفِي رِوَايَةٍ: قَالَ عُبَيْدُ اللَّهِ: فَسَأَلْتُهُ – يَعْنِي نَافِعاً – فَقَالَ: قَرْيَتَيْنِ بِالشَّامِ، بَيْنَهُمَا مَسِيرَةُ ثَلاَثِ لَيَالٍ، وَفِي رِوَايَةٍ:

ثَلاَثَةِ أَيَّامٍ. {الحديث: ٥٩٤١ ، ٥٩٤٢ = ٥٩٤٠، ٥٩٤١ فتح الملهم = فم = ف.م، تجريد البخاري/ الترجمة الكردية المجلد/٥، رقم: ٢٠٣٩ = ٦٥٧٧ فتح الباري}:

ئيبنو عومەر (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (حەوزێ لەدەرگای بەهەشتا وا لەپێشتانەوە، لە جەربائەوە هەتا ئەزروح دەبێ) لە گێڕانەوەیەکا: (حەوزەکەی من لەدەرگای بەهەشتا وا لەپێشتانەوە لە جەربائەوە هەتا ئەزووح دەبێ). لە گێڕانەوەیەکا: عوبەیدوڵڵا فەرمووی: لە نافیعم پرسی: ئەم دوو شارە لەکوێن؟ فەرمووی: (دوو ئاوایین وان لەشام، نێوانیان سێ شەو رێگایە، لە گێڕانەوەیەکا: سێ رۆژە رێیە). {تاج/٥، زنجیرە: ١٢٧، ژمارە: ٥٦٨٠}.

١٥٥٢- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «أَلاَ إِنِّي فَرَطٌ لَكُمْ عَلَى الْحَوْضِ، وَإِنَّ بُعْدَ مَا بَيْنَ طَرَفَيْهِ كَمَا بَيْنَ صَنْعَاءَ وَأَيْلَةَ، كَأَنَّ الأَبَارِيقَ فِيهِ النُّجُومُ». {الحديث: ٥٩٥٧ = ٥٩٥٧ فم}:

جابیری کوڕی سەمووره (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (بیداربن! کەمن پێشڕەوی ئێوەم لەسەر حەوزی کەوثەر، دووریی نێوانی ئەم کەناری هەتا ئەو کەناری، وەك دووریی نێوانی صەنعاو ئەیلەوایە، سوراحییەکانی سەری لەزۆریدا دەڵێی ئەستێرەی ئاسمانن). {تاج/٥، زنجیرە: ١٢٧، ژمارە: ٥٦٨٢ چ/٤}.

١٥٥٣- عَنْ أَبِي ذَرٍّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا آنِيَةُ الْحَوْضِ؟ قَالَ: «وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لآنِيَتُهُ أَكْثَرُ مِنْ عَدَدِ نُجُومِ السَّمَاءِ وَكَوَاكِبِهَا، أَلاَ فِي اللَّيْلَةِ الْمُظْلِمَةِ الْمُصْحِيَةِ آنِيَةُ الْجَنَّةِ مَنْ شَرِبَ مِنْهَا لَمْ يَظْمَأْ، آخِرَ مَا عَلَيْهِ يَشْخُبُ فِيهِ مِيزَابَانِ مِنَ الْجَنَّةِ، مَنْ شَرِبَ مِنْهُ لَمْ يَظْمَأْ، عَرْضُهُ مِثْلُ طُولِهِ مَا بَيْنَ عَمَّانَ إِلَى أَيْلَةَ مَاؤُهُ أَشَدُّ بَيَاضًا مِنَ اللَّبَنِ، وَأَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ». {الحديث: ٥٩٤٥ = ٥٩٤٤ فم}:

ئەبو زەر (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: گوتم: ئەی پێغەمبەری خودا! قاپو قاچاخی سەر حەوزەکەی تۆ چییە؟ فەرمووی: (سوێندم بەو کەسەی کە گیانی موحەممەدی بەدەستە، ژمارەی ئەو قاپو قاچاخو سوراحیو پیاڵەو جامو پەرداخانەی کەوان

لەسەری، لە ژمارەی ئەستێرەی ئاسمان زیاترە، لە تاریکە شەودا، کە ئاسمان سایەقەی سامالْ بێ، هەموو حاجەتی بەهەشتن، لەبەرئەوە هەرکەسێ پێیان بخواتەوە، ئیتر هەتا هەتایە جارێکی تر تینووی نابێ، لە بەهەشتەوە دوو پلووسك دەڕژێتە ناوی، پانییەکەی بەقەد درێژییەکەیەتی، لە عەممانەوە تا ئەیلە دەبێ، ئاوەکەی لەشیر سپی ترەو لە هەنگوین شیرینترە). {تاج/٥، زنجیرە: ١٢٧، ژمارە: ٥٦٨٢ ج/٤}.

١٥٥٤- عَنْ ثَوْبَانَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «إِنِّي لَبِعُقْرِ حَوْضِي أَذُودُ النَّاسَ لأَهْلِ الْيَمَنِ، أَضْرِبُ بِعَصَايَ حَتَّى يَرْفَضَّ عَلَيْهِمْ»، فَسُئِلَ عَنْ عَرْضِهِ؟ فَقَالَ: «مِنْ مَقَامِي إِلَى عَمَّانَ»، وَسُئِلَ عَنْ شَرَابِهِ؟ فَقَالَ: «أَشَدُّ بَيَاضًا مِنَ اللَّبَنِ، وَأَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ، يَغُتُّ فِيهِ مِيزَابَانِ، يَمُدَّانِهِ مِنَ الْجَنَّةِ، أَحَدُهُمَا مِنْ ذَهَبٍ، وَالآخَرُ مِنْ وَرِقٍ». {الحديث: ٥٩٤٦ = ٥٩٤٥}:

ئەوبان (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (بەخودی خۆم لەبەرپانی حەوزەکەمدا رادەوەستم، گورێ گورێ لەو خەڵکە دەکەمو بەدار دووریان دەخەمەوەو درپان پێ دەدەم، لەبەر خاتری خەڵکی یەمەنو نۆرە برپیان بۆ دەکەم، هەتا لەپێشا ئەوان لێی بخۆنەوە، لەپاداشی ئەوەدا، کە لەجیهانا لەپێش پێشەوە باوەڕیان هێناوە، لێی پرسیار کرا: ئەو حەوزەی تۆ چەندە پانە؟ فەرمووی: (لێرەوە تا عەممان دەبێ). لەبارەی چۆنیی ئاوەکەشیەوە لێیان پرسی؟ فەرمووی: (لەشیر سپیی ترە، لە هەنگوین شیرینترە، دوو پلوسکی لە بەهەشتەوە تێ دەڕژێ، یەکێکیان لەزێڕە، یەکێکیان لەزیوە، لەئاوی بەهەشت ئەو دوو پلوسکە ئاو بۆ حەوزی کەوثەری من دێنن). {تاجم٥، زنجیرە: ١٢٧، ژمارە: ٥٦٨٥}.

١٥٥٥- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) خَرَجَ يَوْمًا فَصَلَّى عَلَى أَهْلِ أُحُدٍ صَلاَتَهُ عَلَى الْمَيِّتِ، ثُمَّ انْصَرَفَ إِلَى الْمِنْبَرِ فَقَالَ: «إِنِّي فَرَطٌ لَكُمْ، وَأَنَا شَهِيدٌ عَلَيْكُمْ، وَإِنِّي وَاللَّهِ لأَنْظُرُ إِلَى حَوْضِي الآنَ، وَإِنِّي قَدْ أُعْطِيتُ مَفَاتِيحَ خَزَائِنِ الأَرْضِ، أَوْ مَفَاتِيحَ الأَرْضِ، وَإِنِّي وَاللَّهِ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ أَنْ تُشْرِكُوا بَعْدِي

وَلَكِنْ أَخَافُ عَلَيْكُمْ أَنْ تَتَنَافَسُوا فِيهَا». {الحديث: ٥٩٣٢ = ٥٩٣١ فم. تجريد البخاري = الترجمة الكردية/٢، رقم: ٦٤١ = ١٣٤٤، ٣٥٩٩، ٤٠٤٢، ٤٠٨٥، ٦٤٢٦، ٦٥٩٠}:

عوقبەی کوڕی عامیر (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: رۆژێ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەپاش هەشت ساڵ، لەشەهیدبوونی شەهیدانی جەنگی ئوحود، لەماڵ دەرچوو، رۆیشت نوێژی مردووی لەسەر شەهیدانی غەزای ئوحود کرد، لەپاشا گەڕایەوە بۆ مەدینە، رۆیشتە سەر دوانگەکەو، وەك خواحافیزی لە زیندوانو مردووەدان بکا، فەرمووی: (خۆم بەرایی‌و پێشڕەوتانم، لەپێش گەلی ئیسلامی خۆمەوە دەڕۆم، تا ئەوان دێن خۆم حەوزی کەوثەریان بۆ ئامادە دەکەم خۆم چاودێرم بەسەرتانەوە، لەهەردوو جیهاندا کردەوەکانی ئێوەم پێ نیشان دەدرێ‌و لە قیامەتیشا شایەتیتان بۆ دەدەم، سوێندم بەخودا من ئێستاکە لەم چرکە ساتەدا، حەوزی کەوثەر، کە حەوزی تایبەتی خۆمەو ژوانگەی خۆمو ئۆمەتمەو پێشوازیی ئوممەتمی لەبەهەشتا لەسەر دەکەم، ئائێستا ئەو حەوزەم وا لەبەرچاوم‌و، بەچاوی سەر تەماشای دەکەم، بێگومان کلیلەکانی گەنجینەکانی زەوی هەمووی خەڵات کراون بەمن) یا فەرمووی: (کلیلەکانی زەوی دراون بەمن، کەواتە: زوو یا درەنگ گەلی ئیسلام دەست دەگرن بەسەر ئەو وڵاتانەدا، بەخودا تازە من مەترسیم لەوە نەماوە کە ئێوە، خوا نەخواست، لەپاش مەرگی من بچنەوە سەر بتپەرستی‌و فرە خودایی‌و شتی تری واو دەست بکەنەوە بە بتپەرستی، بەپشتی خودا شتی وا تازە لە تێکڕای ئۆمەتم روونادات، تاك‌و تەرایش ئەو بایەخەی نییە، بەڵام مەترسی ئەوەم لێتان هەیە کە ئێوەیش وەك نەتەوەکانی تری پێشین، کە لەسەر پڕو پیتی جیهان، لەناو خۆتانا خۆتان بخۆنەوەو بچن بەگژی یەکتریداو تێك بەربن‌و لەناوبچن، وەك چۆن ئەوان لەسەر شتی وا فەوتان‌و لەناوچوون!).

عوقبە فەرمووی: ئەمە لەئاخر ساڵی ژیانیدا بوو، وە ئەو جارە دواجار بوو کە پێغەمبەر لەسەر مینبەر ببینم). {تاج/٥، زنجیرە: ١٢٦، ژمارە: ٥٦٧٦ چ/٤} + {تاج/٣، زنجیرە: ١١٢، ژمارە: ٣١٨٧}.

١٢١١) باسی سیفەت‌و نیشانەو هاتن‌و تەمەنی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ). (٦٠٣٨ - ٦٠٤٦)

بَابٌ: فِي صِفَةِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَمَبْعَثِهِ وَسِنِّهِ

١٥٥٦- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَيْسَ بِالطَّوِيلِ الْبَائِنِ، وَلاَ بِالْقَصِيرِ، وَلَيْسَ بِالأَبْيَضِ الأَمْهَقِ، وَلاَ بِالآدَمِ، وَلاَ بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ وَلاَ بِالسَّبِطِ، بَعَثَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى رَأْسِ أَرْبَعِينَ سَنَةً، فَأَقَامَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ، وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللَّهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً وَلَيْسَ فِي رَأْسِهِ وَلِحْيَتِهِ عِشْرُونَ شَعْرَةً بَيْضَاءَ). {الحديث: ٦٠٤٢ = ٦٠٤٤ فم}:

ئەنەسی کوڕی ملیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) پیاوێکی دەستەی مام ناوەندی بوو، نەزۆر درێژو نەزۆر کورت بوو، رەنگی سپی‌و سوور بوو، بەڵام نەك سپییەکی سادەی بێ تام، سەوزەیش نەبوو، قژیشی نە لوولێکی کرژبوو، وە نەخاوێکی تەواو خاویش بوو کە خودا کردی بە پێغەمبەرو سرووش (وەحی)ی بۆ نارد، تەمەنی چل ساڵ بوو، دە ساڵ مایەوە لە مەککە لەو ماوەیەدا سرووشی بۆ دەهات، وە لەمەدینەیش هەروەها دە ساڵی تر مایەوەو سرووشی بۆ دەهات، وە کاتێ کە گیانی پاکی سپارد، تەمەنی شەست ساڵ بوو، هەمووی بیست مووی سپی لەسەرو ریشیا نەبوو!). {بڕوانە: ژمارە: ١٥٩٥ + ژمارە: ١٥٩٢ لەم پەڕاوە کەوا لەدواوە، لەزنجیرە: ١٢٣٦دا}. {تاج/٣، زنجیرە: ٨٣، ژمارە: ٣٠٨٤ ج/٤ = چاپی چوارەم}.

١٥٥٧- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلاً مَرْبُوعًا بَعِيدَ مَا بَيْنَ الْمَنْكِبَيْنِ، عَظِيمَ الْجُمَّةِ إِلَى شَحْمَةِ أُذُنَيْهِ، عَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، مَا رَأَيْتُ شَيْئًا قَطُّ أَحْسَنَ مِنْهُ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). {الحديث: ٦٠٨١ = ٦٠١٩ فم. تجريد/٤/١٠٤، رقم: ١٤١٨ = ٣٥٥١، ٥٨٤٨، ٥٩١٠. أبو داود. لباس: ٤٠٧٢. ترمذي. أدب: ٢٨١١م. نسائي. الزينة: ٥٢٤٧. تحفة الأشراف: ١٨٦٩}:

بەراء (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) باڵا ناەندی بوو، نە قووچێکی ناقۆڵاو نە کورتە بنەیەکی بێ تام بوو، سینگو ناوشانی پان بوو، قژە

سەری زۆرو پڕبوو جاری وادەبوو قژی دەیدا لەنەرمەی هەردوو گوێچکەی! جارێ دیم دەستێ جلی سووری لەبەردا بوو، هەرگیز لەژیانی خۆما شتێکم نەدیوە، یا کەسێکم نەبینیوە کە ئاوا وەك پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) جوانو نازدار بێ!). {تاج/٣، زنجیرە: ٨٣، ژمارە: ٣٠٨٥ چ/٤}.

روونکردنەوە:

١- قسەی راست ئەوەیە، کە کاتێ پێغەمبەر وەفاتی کردووە تەمەنی شەستو سێ ساڵ بووە، نەك شەست ساڵ.

٢- ماوەی ریسالەکەیو پێغەمبەرایەتییەکەی بیستو سێ ساڵ بووە، نەك بیست ساڵ.

١٥٥٨- عَنْ أَبِي الطُّفَيْلِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَمَا عَلَى وَجْهِ الأَرْضِ رَجُلٌ رَآهُ غَيْرِي، قَالَ فَقُلْتُ لَهُ: فَكَيْفَ رَأَيْتَهُ؟ قَالَ: كَانَ أَبْيَضَ مَلِيحًا مُقَصَّدًا. قَالَ مُسْلِمُ بْنُ الْحَجَّاجِ: مَاتَ أَبُو الطُّفَيْلِ سَنَةَ مِائَةٍ، وَكَانَ آخِرَ مَنْ مَاتَ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). {الحديث: ٦٠٢٥ = ٦٠٢٦ فم}:

ئەبو طوفەیل (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لەسەر رووی زەوی بێجگە لەخۆم کەسی تر نەماوە لەسەر رووی زەوی، کە پێغەمبەری دیبێ (درودی خودای لەسەر بێ). گوتیان: تۆ کەدیوتە، بۆمان باس بکە کە رەنگو روو شێوەی چۆن بووە؟ فەرمووی: سوورو سپییەکی نازداری شێوە شیرین بوو، لەشو لارێکی ناسكو نازداری رێكو پێکی ئاسایی هەبوو). ئیمامی موسلیمی کوڕی حەججاج کە دانەری صەحیحی موسلیمە (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: ئەبو طوفەیل ساڵی سەدی کۆچی مردووە، وە دواترین کەس بووە لە هاوەڵانی پێغەمبەر کەمردووە!). {تاج/٣، زنجیرە: ٨٣، ژمارە: ٣٠٨٨}.

روونکردنەوە:

ئەبو طوفەیل ناوی عامیری کوڕی واثیلە بوو، بەخزمەت پێغەمبەر گەیشتووە، چەند فەرموودەیێ لە پێغەمبەرەوە دەگێڕێتەوە، کە ئەم فەرموودەیەی ئێرە

یەکێیانە، لە ئیستیعابدا دەفەرموێ: ساڵی غەزای ئوحود لەدایك بووە، هەشت ساڵان بووە کە پێغەمبەر مردووە، لە کووفە نیشتەجێ بوو، هەوا خوای ئیمامی عەلی بوو، لەهەموو شەڕگاکانی عەلیدا لەگەڵ عەلی بوو، ساڵی سەدی کۆچی لە مەککە مردووە، تەمەنی سەد ساڵ بووە، هەندێ دەڵێن: لەسەد تێپەڕیوە، هەستیار (شاعیر)ێکی جوان بوو، پیاوێکی ڕێزداری مەزن بوو، حازر وەڵام بوو، زۆر هۆشمەند بوو، لەدەستەو هەوا خوای ئیمامی عەلی بوو، باوی عەلی دەدا بەسەر ئەبوبەکرو عومەردا، بەڵام مەدحی جوانی ئەبوبەکرو عومەری دەکرد، ڕەحمەتی دەنارد بۆ عوثمان (ڕەزاو ڕەحمەتی خودا لەهەموویان بێ).

١٢١٢) مۆری پێغەمبەرایەتی. (٦٠٢٨ - ٦٠٣٧)
بَابٌ: فِي خَاتَمِ النُّبُوَّةِ

١٥٥٩- عَنْ جَابِرَ بْنَ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَدْ شَمِطَ مُقَدَّمُ رَأْسِهِ وَلِحْيَتِهِ، وَكَانَ إِذَا ادَّهَنَ لَمْ يَتَبَيَّنْ، وَإِذَا شَعِثَ رَأْسُهُ تَبَيَّنَ، وَكَانَ كَثِيرَ شَعْرِ اللِّحْيَةِ. فَقَالَ رَجُلٌ: وَجْهُهُ مِثْلُ السَّيْفِ، قَالَ: لاَ، بَلْ كَانَ مِثْلَ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ، وَكَانَ مُسْتَدِيرًا، وَرَأَيْتُ الْخَاتَمَ عِنْدَ كَتِفِهِ مِثْلَ بَيْضَةِ الْحَمَامَةِ يُشْبِهُ جَسَدَهُ). {الحديث: ٦٠٣٧ = ٦٠٣٩ فم}:

جابیری کوڕی سەمووره (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێشەسەرو چاڵی چەناگەی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) هەنێ بۆز بوو بوون، بەڵام کە چەوری دەکرد بۆ زییەکەی پێوە دیارنەبوو، بەڵام کە قژەکەی دەژاکا، مووە سپییەکان دەردەکەوتن، مووی ریشی پڕبوو، پیاوێ گوتی: ڕووی وەك شمشێر ئاوا بریقەدارو درێژو جوان بوو؟ فەرمووی: نەء، وەك شمشێر نەبوو، بەڵکوو گەڵێ لەوەیش جوانتر بوو، وەك خۆرو مانگ واخڕو گەشو جوان بوو! مۆری پێغەمبەرایەتیم بینی، بەناو شانیەوە بوو، وێنەی هیلکەی کۆتر وابوو، لەرەنگی جەستەی بوو). {تاج/٣، زنجیرە: ٨٤، ژمارە: ٣٠٩٦ + زنجیرە: ٩٢، ژمارە: ٣١٣٨، ٣١٣٧، ٣١٣٩ چاپی چوارەم}.

١٥٦٠- عَنِ السَّائِبَ بْنَ يَزِيدَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: ذَهَبَتْ بِي خَالَتِي إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ ابْنَ أُخْتِي وَجِعٌ، فَمَسَحَ رَأْسِي، وَدَعَا لِي بِالْبَرَكَةِ، ثُمَّ تَوَضَّأَ فَشَرِبْتُ مِنْ وَضُوئِهِ، ثُمَّ قُمْتُ خَلْفَ ظَهْرِهِ، فَنَظَرْتُ إِلَى خَاتِمِهِ بَيْنَ كَتِفَيْهِ مِثْلَ زِرِّ الْحَجَلَةِ. {الحديث: ٦٠٤٠ = ٦٠٤٢ فم. تجريد البخاري، الترجمة الكردية/١، رقم: ١٤١ = ١٩٠، ٣٥٤٠، ٣٥٤١، ٥٦٧٠، ٦٣٥٢}:

سائیبی کوڕی یەزید (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پوورم خوشکی دایکم، بردمی بۆلای پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: ئەی پێغەمبەری خودا! ئەم خوشکەزایەم نەخۆشە، پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) دەستی هێنا بەسەر سەرمداو دوعاو نزای پیتو فەڕی بۆ کردم، ئەنجا دەستنوێژی گرتو لەئاوە چۆڕی دەستنوێژەکەیم بۆ مووفەڕك خواردەوە، ئەوجا لە پشتیەوە راوەستامو سەیری مۆری پێغەمبەرایەتیم کرد، کە بەناو شانیەوە بوو، وەك دوگمەی پەردە کوللە وابوو، یاخود وەك هێلکەی کەو وابوو). {تاج/٣، زنجیرە: ٩٢، ژمارە: ٣١٣٧}.

١٥٦١- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَرْجِسَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، وَأَكَلْتُ مَعَهُ خُبْزًا وَلَحْمًا (أَوْ قَالَ: ثَرِيدًا) قَالَ فَقُلْتُ لَهُ: أَسْتَغْفَرَ لَكَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)؟ قَالَ: نَعَمْ وَلَكَ، ثُمَّ تَلاَ هَذِهِ الآيَةَ: (وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ)، قَالَ: ثُمَّ دُرْتُ خَلْفَهُ، فَنَظَرْتُ إِلَى خَاتَمِ النُّبُوَّةِ بَيْنَ كَتِفَيْهِ عِنْدَ نَاغِضِ كَتِفِهِ الْيُسْرَى جُمْعًا عَلَيْهِ خِيلاَنٌ، كَأَمْثَالِ الثَّآلِيلِ. {الحديث: ٦٠٤١ = ٦٠٤٣ فم}:

عاصم لە عەبدوڵلای کوڕی سەرجیسەوە (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: خۆم پێغەمبەرم دیوە (درودی خودای لەسەر بێ) وە نانو گۆشتیشم لەگەڵیدا خواردووە، یا گوتی: نانو تریتم لەگەڵدا خواردووە. عاصیم گوتی: پێیم گوت: ئایا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پاڕاوەتەوە بۆت؟ فەرمووی: بەڵێ، بۆ تۆیشو بۆ هەموو موسوڵمانێکی تریش پاراوەتەوە، ئەوجا بۆ پشتیوانی قسەکەی خۆی ئەم ئایەتەی خوێندەوە: {وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ – محمد – ١٩/٤٧}.

واتە: داوای لێبوردنو تاوان پۆشی لەخودا بکە، هەم بۆ خۆتو هەم بۆ هەموو موسوڵمانێ، بۆ نێرو مێیان).

عەبدوڵڵا فەرمووی: ئینجا لە پشتیەوە سووڕامەوە چاوم کەوت بە مۆری پێغەمبەرایەتی، بەناو شانیەوە بوو، لەشێوەی دەستی نووقاو وابوو، خاڵێکی زۆری پێوە بوو لە چەشنی وردە بالووکە!). {تاج/٣، زنجیرە: ٩٢، ژمارە: ٣١٣٩ ج/٤}.

روونکردنەوە:

١- عەبدوڵڵای کوڕی سەرجیس (رەزاو رەحمەتی خودای لێ بێ) لە پیاوان (رِجالِ)ی صەحیحی موسلیمە، لە هاوەڵە بچکۆلەکانی پێغەمبەرە، لە بەصرە دائەنیشت، چەند فەرموودەیەکی لە پێغەمبەرەوە گێڕاوەتەوە، یەکێ لەفەقێ ناودارەکانی عاصیمی ئەحوەلە. ئیمامی عەسقەلانی (رەحمەتی خودای لێ بێ) لە ئیصابەدا دەفەرموێ: (صَحَابِیٌّ صَحِیحُ السَّماعِ = هاوەڵی پێغەمبەرە، بەشێوەی دروست فەرموودەی لە پێغەمبەر بیستووەو گێڕاویەتەوە).

١٢١٣) شێوەی دەمو چاوو پاژنەی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ).
(٦٠١٦ - ٦٠٢٧)
بَابٌ: صِفَةُ فَمِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَعَيْنَيْهِ وَعَقِبِهِ

١٥٦٢- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ضَلِيعَ الْفَمِ، أَشْكَلَ الْعَيْنِ، مَنْهُوسَ الْعَقِبَيْنِ. قَالَ: قُلْتُ لِسِمَاكٍ: مَا ضَلِيعُ الْفَمِ؟ قَالَ: عَظِيمُ الْفَمِ، قَالَ: قُلْتُ: مَا أَشْكَلُ الْعَيْنِ؟ قَالَ: طَوِيلُ شَقِّ الْعَيْنِ. قَالَ: قُلْتُ: مَا مَنْهُوسُ الْعَقِبِ؟ قَالَ: قَلِيلُ لَحْمِ الْعَقِبِ). {الحديث: ٦٠٢٤ = ٦٠٢٥ فم}:

جابیری کوڕی سەمورە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەمی گەورە بوو، کە نیشانەی رەوانبێژییە، چاوەکانی قەوی‌و نەخشین‌و جوان بوو، پاژنەی پێی کەم گۆشت بوو. شوعبە دەفەرموێ: عەرزی سیماکی کوڕی حەربم کرد: ضەلیعول فەم واتای چییە؟ فەرمووی: دەم گەورە، وتم: ئەی ئەشکەلول عەین

واتای چییه؟ فەرمووی: کالانەی چاوی درێژبێ، گوتم: ئەی مەنهووسول عەین واتای چییه؟ فەرمووی: گۆشتی پاژنەی کەم بێ). {تاج/٣، زنجیره: ٨٣، ژماره: ٣٠٨٩ ج/٤}.

روونکردنەوه:

زاناکان بەکۆی دەنگ ئەم راڤەیەی سیماك بۆ (أَشْكَلُ العَيْن) بە هەڵەیەکی ئاشکرا دائەنێن، بەڵکوو دەفەرموون: شوکلەت لەچاودا خاڵی سوورە لە سپینەی چاودا، کەشتی وا لەناو عەرەبا زۆر پەسەندە.

١٢١٤) شێوەی ریشی پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ). (٦٠٢٨ - ٦٠٣٧)
بَابٌ: فِي صِفَةِ لِحْيَةِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

١٥٦٣- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: يُكْرَهُ أَنْ يَنْتِفَ الرَّجُلُ الشَّعْرَةَ الْبَيْضَاءَ مِنْ رَأْسِهِ وَلِحْيَتِهِ، قَالَ: وَلَمْ يَخْتَضِبْ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، إِنَّمَا كَانَ الْبَيَاضُ فِي عَنْفَقَتِهِ، وَفِي الصُّدْغَيْنِ، وَفِي الرَّأْسِ نَبْذٌ. {الحديث: ٦٠٣١ = ٦٠٣٢ فم}:

ئەنەس (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ناباشە (واتە: مەکرووهە) کە پیاو مووی سپی لەسەرو ریشی بژار بکا. ئەنەس دەیفەرموو: پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) مووی خۆی بۆیە نەدەکرد، واتە: بەهیچ رەنگێ رەنگی نەدەکرد، هەندێ مووی سپی بەچاڵی چەناگەیەوە بوو، وە هەروەها چەند موویێ پرژو بڵاو لەهەردوو لاجانگیو لەسەریدا هەبوو!).

١٢١٥) مووی سپی پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ). (٦٠٢٨ - ٦٠٣٧)
بَابٌ: فِي شَيْبِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

١٥٦٤- عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَبْيَضَ، قَدْ شَابَ، كَانَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا) يُشْبِهُهُ. {الحديث: ٦٠٣٤ = ٦٠٣٦ فم. تجريد البخاری بالكوردی/٤، رقم: ١٤١٣ = ٣٥٤٤، ٣٥٥٣. ترمذی. أدَب: ٢٨٢، ٢٨٢٧. تحفة الأشراف: ١١٧٩٨}:

ئەبو جوحەیفە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەرم دیوە، پیاوێکی سوورو سپی بوو، سەری بۆز بوو بوو، حەسەنی کوڕی عەلی شێوەی تەواو لە پێغەمبەر دەچێ).

١٢١٦) شێوەی مووی پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ). (٦٠١٦ - ٦٠٢٧)
بَابٌ: صِفَةُ شعر النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

١٥٦٥- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَضْرِبُ شَعَرُهُ مَنْكِبَيْهِ. {الحديث: ٦٠٢٢ = ٦٠٢٣ فم. بخاری: لباس: ٥٩٠٣، ٥٩٠٤، نسائی. زينة: ٥٢٥٠}:

ئەنەس (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: گەلێ جار قژی پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) دەیدا لەهەردوو سەر شانەکانی). {تاج/٣، زنجیرە: ٤٣، ژمارە: ٢٨٦٣ چ/٤}.

١٥٦٦- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ شَعَرُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى أَنْصَافِ أُذُنَيْهِ). {الحديث: ٦٠٢٣ = ٦٠٢٤ فم}:

ئەنەس (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: گەلێ جار درێژیی مووی سەری پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) هەتا نیوەی هەردوو گوێچکەی بوو). {تاج/٣، زنجیرە: ٤٣، ژمارە: ٢٨٦٤ چ/٤}.

١٢١٧) پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) گەلێ جار مووی سەری شۆڕ دەکردەوەو گەلێ جار جیای دەکردەوە بەملاو لای سەریدا. (٦٠١٦ - ٦٠٢٧)
بَابٌ: فِي سَدْلِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) شَعْرَهُ وَفَرْقِهِ

١٥٦٧- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ أَهْلُ الْكِتَابِ يَسْدُلُونَ أَشْعَارَهُمْ، وَكَانَ الْمُشْرِكُونَ يَفْرُقُونَ رُءُوسَهُمْ، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُحِبُّ مُوَافَقَةَ أَهْلِ الْكِتَابِ فِيمَا لَمْ يُؤْمَرْ بِهِ، فَسَدَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَاصِيَتَهُ ثُمَّ فَرَقَ بَعْدُ). {الحديث: ٦٠١٦ = ٦٠١٧ فم. تجريد/٤، رقم: ١٤٢١ = ٣٥٥٨، ٣٩٤٤، ٥٩١٧. أبو اود. ترجُل: ٤١٨٨. نسائی. زينة: ٥٢٥٣. ابن ماجة. لباس: ٣٦٣٢. تحفة الأشراف: ٥٨٣٦}:

ئیبنو عەبباس (رەزای خودایان لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بۆ هەرشتێ کە خودا فەرمانی پێ نەکردایە، کە چۆنی بکا، حەزی دەکرد کە موافەقەی خاوەن نامەکان بکا، خاوەن نامەکان چۆن ئەو شتە ئەنجام دەدەن ئەویش ئاوا ئەنجامی دەدا، خاوەن نامەکانیش دەستووریان وابوو قژی خۆیانیان بە دەوری سەریانا شۆڕ دەکردەوە، بەڵام هاوبەش پەیداکەرەکان (موشریکەکان) دەستووریان وابوو قژی خۆیانیان لەناوەڕاستی سەریاندا دەکرد بەدوو بەشەوەو لایان دەدا بەم لاو لای سەریاندا، جا لەپێشدا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەسەر دەستووری خاوەن نامەکان پێشە سەری خۆی شۆڕ دەکردەوە بەبێ لەتکردن، بەڵام لەدواییدا، قژی خۆی دەکرد بەدوو لەتەوەو لای دا بەملاو بەولای سەریدا). {تاج/٣، زنجیرە: ٤٣، ژمارە: ٢٨٦٥ چ/٤}.

روونکردنەوە:

١- بەپێی دەقی ئەم فەرموودەیە، دروستە کە رەفتاری جوانو باوی پەسەندی ناو کۆمەڵی خاوەن نامەکان، بکرێن بەسەر مەشقو پێشینەو چاویان لێ بکرێو پەیڕەوی بکرێن، بەمەرجێ کە لەبارەی ئەو شتەوە دەقێکی رۆشن نەبێ لە یاسا نامەی خۆمانا، کە بە پێچەوانەی ئەو شتەوەبێ، کەواتە زۆر لە رەفتارو باوی کۆمەڵایەتی جوانی ناو کۆمەڵگاکانی ناو رۆژئاوای ئەم سەردەمە، ئەگەر بکرێن بەسەر مەشقو پێشینەو پەیڕەو بکرێن کارێ پەسەندە.

٢- لەهەمان کاتا، ئەم فەرموودەیە بەڵگەیە لەسەرئەوە: (کە پاراستنو زیندوو کردنەوەی باوو نەریتو خووی باشی ناو کۆمەڵگای خۆت، با پەیوەندی بە ئایینیشەوە نەبێ کارێ رەوایە) ئەوەتانێ پێغەمبەر خۆی (درودی خودای لەسەر بێ) کاتێ گەلی عەرەبی خۆی هەموو موسوڵمان بوونو رێزیان نەما بۆ ئایینی بتپەرستی گەڕایەوە سەر باوی دامەزراوی ناو کۆمەڵگای خۆی، کە عەرەبی سەردەمی خۆی بوونو موافەقەی قەومەکەی خۆی پێ باشتر بووە لە موافەقەی خاوەن نامەکان، تەنانەت ئەگەر ئەم گەڕانەوەی پێغەمبەرە، بۆسەر دەستووری جارانی گەلەکەی، بە

وەحیو سرووشیش بێ، هەر بەڵگەیە لەسەر ئەوە پەیڕەوی پێشینان لەکاری رەوادا کارێ رەوایە.

بۆ پشتیوانی ئەم قسەیە، ئەمەتان عەرزدەکەم:

(لەیاسا نامەی خوادا، چەند بنەمایێ بۆ بڕیاری شت چەسپاوە، وەك عورفو باوی جوانی ناو کۆمەڵو پەیڕەوی پێشینانی باش.... تاد). جا ئالەم روانگەیەوە کە لە ئیسلامدا، وەك لە فیقهی ئاسانا دەفەرموێ: (یاسای سەرەکی بۆ ئەم بڕیارە ئەم دەستوورەیە کە دەڵێ: هەر گیانلەبەرێ عەرەب بەپاکی بزانی، حەڵاڵە، مەگەر شەرع بەحەرامی دابنێ!!).

هەروا لە فیقهی ئاسانا، لەقازی حوسەینەوە راگوێز دەکا، کە مەبەست لە عەرەب کام عەرەبەیە، دەڵێ: قازی حوسەین دەفەرموێ: (مەبەست لەوە کەهەر گیانلەبەرێ عەرەب بەپاکی بزانێ پاکەو حەڵاڵەو هەر گیانلەبەرێ عەرەب بە پیسی بزانێ پیسە، مەگەر رای شەرع بە پێچەوانەوە بێ، مەبەست لەم عەرەبانە، کە دەگەرو بایەخ بۆ بڕیارەکانیان هەیە عەرەبی سەردەمی پێغەمبەر خۆیەتی).
{بڕوانە: فیقهی ئاسان، بەرگی دووەم، زنجیرە: ٣٦٣، لاپەڕە: ٩٨١ هەتا ٩٨٤}.

١٢١٨) چۆنێتی زەردەخەنەی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ). (٥٩٨٩)
بَابٌ: فِي تَبَسُّمِ رَسُولِ اللهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

سەبارەت بەم بابەتە بڕوانە فەرموودەکەی جابیری کوڕی سەمورە، کە لەنامەی نوێژدا، لە زنجیرە: ٢٥٧دا، لەژمارە: ٣٦٢دا لەپێشەوە رابورد. {تاج/٣، زنجیرە: ٨٧، ژمارە: ٣١٠٦ ج/٤}.

١٢١٩) شەرمو شکۆی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ). (٥٩٨٦ - ٩٨٨)
بَابٌ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَشَدَّ حَيَاءً مِنَ الْعَذْرَاءِ فِي خِدْرِهَا

١٥٦٨- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَشَدَّ حَيَاءً مِنَ الْعَذْرَاءِ فِي خِدْرِهَا، وَكَانَ إِذَا كَرِهَ شَيْئًا عَرَفْنَاهُ فِي وَجْهِهِ).
{الحديث: ٥٩٨٦ = ٥٩٨٧ فم. تجريد البخاری/٤، رقم: ١٤٢٥ = ٣٥٦٢، ٦١٠٢، ٦١١٩}:

ئەبو سەعیدی خودری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بۆ شەرمو شکۆ لە گەورە کچی ناو پەردە بەشەرمو شکۆتر بوو، تەنانەت ئەگەر حەزی لەشتێ نەبوایە، شەرمی دەکرد کەباسی بکا، بە رووویا دەمانزانی کە حەزی لێی نییە). {تاج/٣، زنجیرە: ٩٠، ژمارە: ٣١١٦ ج/٤}.

روونکردنەوە:

بەڵام ئەگەر ئەو شتەی کە حەزی لێی نەبوو، پێویستی بەراگەیاندن بووایە، ئەوە بەپێی ئایەتی: {وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ - الأحزاب - ٣٣/٥٣} بە شێنەیی و بە هێمنانە رایدەگەیاند.

١٢٢٠) بۆنی خۆشی پێغەمبەرو نەرمو نۆڵی جەستەی. (٦٠٠٦ - ٦٠٠٨)

بَابٌ: طِيبُ رَائِحَةِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) وَلِينُ مَسِّهِ

١٥٦٩- عَنْ أَنَسِ بْنُ مَالِك (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) أَزْهَرَ اللَّوْنِ، كَأَنَّ عَرَقَهُ اللُّؤْلُؤُ، إِذَا مَشَى تَكَفَّأَ، وَلاَ مَسِسْتُ دِيبَاجَةً وَلاَ حَرِيرَةً أَلْيَنَ مِنْ كَفِّ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) وَلاَ شَمَمْتُ مِسْكَةً وَلاَ عَنْبَرَةً أَطْيَبَ مِنْ رَائِحَةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ). {الحديث: ٦٠٠٨ = ٦٠٠٩ فم. تجريد البخارى/٤، رقم: ١٤٢٤ = ٣٥٦١ = تجريد/٥٦٩ = ١١٤١ فتح البارى}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: رەنگی پێغەمبەر سپی و سوور بوو، گەش و نوورانی بوو، کە ئارەقی دەکرد، ئارەقەکەی دەتگوت گۆی مرواریيە، لەکاتی رۆیيندا کە دەڕۆیشت کەمێ بەبەردا دەینواند، دەتگوت لەسەرەو خوارکەوە دادەپەڕێ!

وە هەرگیزاو هەرگیز دەستم لەهیچ شتێ نەداوە، نە دیباج و نە ئاورێشم و نەشنتی تر، کە وەك دەست و جەستەی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئاوا نەرمو شل و ناسك و نازدار بێ!

وە قەت قەت، بۆنی هیچ شتێکم نەکردووە، نەمیسك و نە عەنبەرو نەهیچی تر، کە بۆنی لەبۆنی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) خۆشتر بووبێ!). {تاج/٣، زنجیرە:

٨٥، ژماره: ٣٠٩٧} + {تاج/٣، زنجيره: ٨٣، ژماره: ٣٠٩٢، ٣٠٩١ + تاج/٣، زنجيره: ٨٣، ژماره: ٣٠٨٤}.

١٥٧٠- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلاَةَ الأُولَى، ثُمَّ خَرَجَ إِلَى أَهْلِهِ وَخَرَجْتُ مَعَهُ، فَاسْتَقْبَلَهُ وِلْدَانٌ، فَجَعَلَ يَمْسَحُ خَدَّيْ أَحَدِهِمْ وَاحِدًا وَاحِدًا، قَالَ: وَأَمَّا أَنَا فَمَسَحَ خَدِّي، قَالَ: فَوَجَدْتُ لِيَدِهِ بَرْدًا أَوْ رِيحًا كَأَنَّمَا أَخْرَجَهَا مِنْ جُؤْنَةِ عَطَّارٍ). {الحديث: ٦٠٠٦ = ٦٠٠٧ فم}:

جابيرى كوڕى سەمووره (رەزاى خودا لێ بێ) فەرمووى: لەگەڵ پێغەمبەردا (درودى خودا لەسەر بێ) نوێژى نيوەڕۆم بە كۆمەڵ (بە جەماعەت) كرد، ئەنجا پێغەمبەر (درودى خودا لەسەر بێ) ڕۆيشتەوە بۆ ماڵەوەى و منيش لەگەڵيا چوومەوە، جا منداڵان هاتن بە پيريەوە، پێغەمبەريش (درودى خودا لەسەر بێ) يەكە يەكە دەستى دەهێنا بەروومەتيانا، دەستى هێنا بە روومەتى منيشا. فەرمووى: دەستى وا فێنك و بۆنى وا خۆشەويستى بوو دەتگوت كردوويەتى بە قوتوى گوڵاو فرۆشا، يا لەشووشەى گوڵاوى هەڵگيشاوە). {تاج/٣، زنجيره: ٨٥، ژماره: ٣٠٩٩ چ/٤}.

١٢٢١) تەنانەت لەكاتى سەرماو سۆڵەشدا كە سرووش (وەحى) دەهات بۆ پێغەمبەر (درودى خودا لەسەر بێ) چۆڕاوگەى ئارەق بەناو چاوانيدا خوڕ خوڕ دەهاتە خوارەوە. (٦٠٠٩ - ٦٠١٦)

بَابٌ: عرق النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي البَرْدِ حِين يَأْتِيهِ الوَحْيُ

١٥٧١- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) قَالَتْ: إِنْ كَانَ لَيُنْزَلُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الْغَدَاةِ الْبَارِدَةِ ثُمَّ تَفِيضُ جَبْهَتُهُ عَرَقًا. {الحديث: ٦٠١٢ = ٦٠١٣ فم. تجريد/١، رقم: ٢ = ٢، ٣٢١٥. ترمذى. مناقب: ٣٦٣٤. نسائى. إفتتاح: ٩٣٣، ٩٣٤. تحفة الأشراف: ١٦٨٤٩}:

عائيشە (رەزاى خودا لێ بێ) دەفەرموێ: بەخودا خۆم پێغەمبەرم ديوە، لەرۆژى سەرماو سۆڵەدا، كە سرووش (وەحى) دەهاتە خوارەوە بۆى، وا شەكەتى دەكرد،

لەوكاتەدا كە حاڵەتی سرووشەكە بەری دەدا، چۆڕاوگەی ئارەق بەناو چاوانیدا خوڕ خوڕ دەهاتە خوارەوە). {تاج/٣، زنجیرە: ٩٧، ژمارە: ٣١٤٤ ج/٤ = چاپی چوارەم}.

١٥٧٢- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْها): أَنَّ الْحَارِثَ بْنَ هِشَامٍ سَأَلَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): كَيْفَ يَأْتِيكَ الْوَحْيُ؟ فَقَالَ: «أَحْيَانًا يَأْتِينِي فِي مِثْلِ صَلْصَلَةِ الْجَرَسِ، وَهُوَ أَشَدُّهُ عَلَيَّ ثُمَّ يَفْصِمُ عَنِّي وَقَدْ وَعَيْتُهُ، وَأَحْيَانًا مَلَكٌ فِي مِثْلِ صُورَةِ الرَّجُلِ، فَأَعِي مَا يَقُولُ». {الحديث: ٦٠١٣ = ٦٠١٤ فم. تجريد/١، رقم: ٢ = ٢، ٣٢١٥ فتح البارى}:

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: حاریثی كوڕی هیشام لە پێغەمبەری پرسی، فەرمووی: ئەی پێغەمبەری خودا! سرووشت چۆن بۆ دێ؟ فەرمووی (دروودی خودای لەسەر بێ): (گەلێ جار بەوێنەی زرنگەی زەنگ بۆم دێ، ئەم جۆرەیان سەختترین شێوەیەتی لەلام، جا كە فریشتەی سرووش، یان سرووشەكە خۆی، بەرم دەداو باری لەشم سووك دەبێو بارو دۆخی دابەزینو هاتنی سرووش تەواو دەبێ، ئیتر فریشتەكە هەرچی فەرمووە پێم دێتە بەرمو رەوانمەو باش باش دەیزانمو لێی تێ دەگەم. زۆر جارانیش فریشتەكە (واتە: جوبرائیل) لەشێوەی پیاوێكا وەك دەحیەی كەلبی خۆی دەردەخا بۆمو قسەم لەگەڵ دەكاو هەرچی دەفەرموێ: وەری دەگرمو دێتە بەرمو رەوانی دەكەم). {تاج/٣، زنجیرە: ٩٧، ژمارە: ٣١٤٤ ج/٤}.

١٢٢٢) باسی بۆنی خۆشی ئارەقی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ).
(٦٠٠٩ - ٦٠١٦)

بَابٌ: طِيبُ عَرَقِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)

١٥٧٣- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: دَخَلَ عَلَيْنَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَقَالَ: عِنْدَنَا، فَعَرِقَ، وَجَاءَتْ أُمِّي بِقَارُورَةٍ فَجَعَلَتْ تَسْلُتُ الْعَرَقَ فِيهَا، فَاسْتَيْقَظَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فَقَالَ: «يَا أُمَّ سُلَيْمٍ مَا هَذَا الَّذِي تَصْنَعِينَ»؟ قَالَتْ: هَذَا عَرَقُكَ، نَجْعَلُهُ فِي طِيبِنَا وَهُوَ مِنْ أَطْيَبِ الطِّيبِ. {الحديث: ٦٠٠٩ = ٦٠١٠ فم}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هات بۆ ماڵمان، لەوێ سەرخەوی نیوەڕۆی شکان، کە خەوی لێ کەوت ئارەقی دەردا، جا دایکم شووشەیەکی هێناو بەدەستی ئارەقەکەی دائەلێسایە ناوی، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) خەبەری بۆوە، فەرمووی: (ئەی دایکی سولەیم! ئەوەچی دەکەی؟) فەرمووی: ئەمە ئارەقی تۆیە، دەیکەینە ناو گوڵاوی خۆمانەوە، ئەم لە گوڵاو گەلێ بۆنی خۆشترە). {تاج/٣، زنجیرە: ٨٥، ژمارە: ٣١٠٠ چ/٤}.

١٢٢٣) خۆ مووفەڕك كردن بە ئارەقی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ).

(٦٠٠٩ - ٦٠١٦)

بَابٌ: التَّبَرُّكُ مِنْ عَرَقِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)

١٥٧٤- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَدْخُلُ بَيْتَ أُمِّ سُلَيْمٍ فَيَنَامُ عَلَى فِرَاشِهَا، وَلَيْسَتْ فِيهِ. قَالَ: فَجَاءَ ذَاتَ يَوْمٍ فَنَامَ عَلَى فِرَاشِهَا فَأُتِيَتْ، فَقِيلَ لَهَا: هَذَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) نَامَ فِي بَيْتِكِ عَلَى فِرَاشِكِ، قَالَ: فَجَاءَتْ وَقَدْ عَرِقَ وَاسْتَنْقَعَ عَرَقُهُ عَلَى قِطْعَةِ أَدِيمٍ عَلَى الْفِرَاشِ، فَفَتَحَتْ عَتِيدَتَهَا فَجَعَلَتْ تُنَشِّفُ ذَلِكَ الْعَرَقَ فَتَعْصِرُهُ فِي قَوَارِيرِهَا، فَفَزِعَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَقَالَ: «مَا تَصْنَعِينَ يَا أُمَّ سُلَيْمٍ»؟ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ نَرْجُو بَرَكَتَهُ لِصِبْيَانِنَا. قَالَ: «أَصَبْتِ». {الحديث: ٦٠١٠ = ٦٠١١ فم}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: جاران گەلێ جار، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەهات بۆ ماڵی ئوممو سولەیمی دایکم، کە هاوسەری ئەبو طەلحەی زڕبابم بوو، گەلێ جار کە دایکم لەسەر نوێنەکەی خۆی نەبوایە، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەسەر نوێنەکەی دایکم دەخەوت، ڕۆژێ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هات بۆ ماڵمان، دایکم لەماڵ نەبوو، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەسەر نوێنەکەی دایکم خەوت، چوون بەدایکمیان گوت: ئەی ئوممو سولەیم! پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) تەشریفی هاتووە، بۆ ماڵتان، لەماڵی ئێوە لەسەر نوێنەکەی تۆ نووستووە، فەرمووی: جا ئوممو سولەیم هاتەوە، تەماشای کرد پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ)

ئارەقێکی زۆری دەرداوە، چۆڕاوەتە سەر پارچەیێ چەرم لەسەر نوێنەکە، جا دایکم هەبگەکەیی کردەوەو شووشەیەکی لێ دەرهێناو ئەو ئارەقەی بەشتێ هەڵ دەمژیو دەیگوشییە ناو شووشەکانییەوە. جا پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) لەخەوەکەی راچەنیو فەرمووی: (ئەوە خەریکی چیت ئەی دایکی سولەیم!) دایکم فەرمووی: قوربان! ئەی پێغەمبەری خودا! بە ئومێدی پیرۆزیو مووفەڕکی بۆ منالەکانمان ئەم ئارەقەی تۆ کۆدەکەینەوە! فەرمووی: (پێکاوتە ئافەریم بۆ خۆت!). {تاج/٣، زنجیرە: ٨٥، ژمارە: ٣١٠٠}.

روونکردنەوە:

یەکەم:- بۆ وەڵامی چەند پرسیارێکو تێگەیشتنی تەواو لەم فەرموودەیە بڕوانە ئەم جێگەیانە:

أ- تاجی کوردی بەرگی سێیەم، زنجیرە: (٤٣)، لاپەڕە: ٦٨٥، چاپی چوارەم، ژمارە: ٣٤٤٧، ٣٤٤٨ + لاپەڕە: ٧٠٤، زنجیرە: ٥٤، ژمارە: ٣٤٨٥، ٣٤٨٦، ٣٤٨٧، ٣٤٨٨، ٣٤٨٩، ٣٤٩٠، ٣٤٩١ + لاپەڕە: ٧٠٠، زنجیرە: ٤٩، ژمارە: ٣٤٧٧، ٣٤٧٨.

ب- تەجریدی بوخاری، بەرگی سێیەم، لاپەڕە: ٣٢٤، ژمارە: ١٢٠٠ = ٢٩٢٤ ژیاننامەی ئوم حەرام پووری ئەنەسی کوڕی مالیك + بەرگی/١، لاپەڕە: ٣٤، ژمارە: ١٣ ژیاننامەی ئەنەسی کوڕی مالیك + بەرگی/٢، لاپەڕە: ٤٤، ژمارە: ٦١٧ ژیاننامەی ئەبو طەلحە.

ج- موختەصەری صەحیحی بوخاری، ژمارە: ٢٢، ژیاننامەی ئەنەسی کوڕی مالیك.

دووەم:- کۆمەڵێ فەرموودەو شوێنەوارو بیسراوی زانایان هەیە کە دەگەنە رادەی تەواتور، ئەوە دەچەسپێنن کە خۆ پیرۆزکردنو خۆ مووفەڕککردن بە پاشماوەو شوێنەوارو ئاساری پێغەمبەرانو پیاوچماکان، کارێ رەواو پەسەندە، بەمەرجێ کە ئەوە سەرنەکێشێ بۆ هاوەڵ داناو شیرك بۆ خودا.

١٢٢٤) نزيكى پێغەمبەر (دروودى خودای لەسەر بێ) لەخەڵك و پیرۆزیی وەرگرتن لێی. (٥٩٩٦ - ٥٩٩٨)

بَابٌ: فِي قُرْبِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنَ النَّاسِ وَتَبَرُّكِهِمْ بِهِ

١٥٧٥- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا صَلَّى الْغَدَاةَ، جَاءَ خَدَمُ الْمَدِينَةِ بِآنِيَتِهِمْ فِيهَا الْمَاءُ، فَمَا يُؤْتَى بِإِنَاءٍ إِلاَّ غَمَسَ يَدَهُ فِيهَا، فَرُبَّمَا جَاءُوهُ فِي الْغَدَاةِ الْبَارِدَةِ فَيَغْمِسُ يَدَهُ فِيهَا. {الحديث: ٥٩٩٦ = ٥٩٩٧ فم}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) کە نوێژی بەیانی دەکرد، ئیتر راژە کەران و ئاوکێشەکانی مەدینە حاجەت و دەفرەکانیان بە ئاوەکەوە دەهێنا بۆی، ئەویش بۆ موفەرك و پیرۆزیی دەستی پیادەکردن، گەلێ جاربەیانیان زۆر ساردیش بوو، بەڵام لەگەڵ ئەوەشا هەردەستی دەکرد بەناو ئاوەکەداو نائومێدی نەدەکردن و دڵی رادەگرتن!). {تاج/٣، زنجیرە: ٩٠، ژمارە: ٣١٢٨ ج/٤}.

١٥٧٦- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَالْحَلاَّقُ يَحْلِقُهُ، وَأَطَافَ بِهِ أَصْحَابُهُ، فَمَا يُرِيدُونَ أَنْ تَقَعَ شَعْرَةٌ إِلاَّ فِي يَدِ رَجُلٍ}. {الحديث: ٥٩٩٧ = ٥٩٩٨ فم}:

ئەنەس (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: بەچاوی خۆم پێغەمبەرم بینی، سەرتاش سەری دەتاشی، یارانی خەرمانەیان لێ دابوو، هەر تەڵەموویەك بەردەبۆوە، یاران دەیان قۆستەوەو دەکەوتە ناو دەستی یەکێکیانەوە!). {تاج/٣، زنجیرە: ٩٠، ژمارە: ٣١٢٩ ج/٤}.

١٥٧٧- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): أَنَّ امْرَأَةً كَانَ فِي عَقْلِهَا شَيْءٌ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ لِي إِلَيْكَ حَاجَةً، فَقَالَ: «يَا أُمَّ فُلاَنٍ انْظُرِي أَيَّ السِّكَكِ شِئْتِ حَتَّى أَقْضِيَ لَكِ حَاجَتَكِ»، فَخَلاَ مَعَهَا فِي بَعْضِ الطُّرُقِ، حَتَّى فَرَغَتْ مِنْ حَاجَتِهَا}. {الحديث: ٥٩٩٨ = ٥٩٩٩ فم}:

ئەنەس (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ژنێ هەبوو، لەکاتی خۆیدا شانەکار (ماشیطة)ی دایکە خەدیجەی ژنی پێغەمبەر بوو، تۆزێ هۆشی تەواو نەبوو، جارێ گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا! فرمانێکی نهێنیم پێت هەیە، فەرمووی: ئەی دایکی فیسار! کوێت پێ خۆشە بچۆ بۆ ئەوێ تا بێم کارەکەتت بۆ جێبەجێ بکەم، ئیتر لەسەرە رێیەکا دوو بەدوو کۆبوونەوە هەتا ژنەکە ئیشەکەی تەواو بوو، نهێنییەکەی خۆی عەرزی حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) کرد). {تاج/٣، زنجیرە: ٩٠، ژمارە: ٣١٣٠ چ/٤}.

١٢٢٥) پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەرەحمترین کەسە بۆ منالان و خاوو خێزان. (٥٩٧٩ - ٥٩٨٥)

بَابٌ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) أَرْحَمَ النَّاسِ بِالصبيانِ وَالْعِيَالِ

١٥٧٨- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: مَا رَأَيْتُ أَحَدًا كَانَ أَرْحَمَ النَّاسْ بِالْعِيَالِ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: كَانَ إِبْرَاهِيمُ مُسْتَرْضِعًا لَهُ فِي عَوَالِي الْمَدِينَةِ، فَكَانَ يَنْطَلِقُ وَنَحْنُ مَعَهُ فَيَدْخُلُ الْبَيْتَ وَإِنَّهُ لَيُدَّخَنُ وَكَانَ ظِئْرُهُ قَيْنًا فَيَأْخُذُهُ فَيُقَبِّلُهُ، ثُمَّ يَرْجِعُ. قَالَ عَمْرٌو: فَلَمَّا تُوُفِّيَ إِبْرَاهِيمُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «إِنَّ إِبْرَاهِيمَ ابْنِي وَإِنَّهُ مَاتَ فِي الثَّدْيِ، وَإِنَّ لَهُ لَظِئْرَيْنِ تُكَمِّلاَنِ رَضَاعَهُ فِي الْجَنَّةِ». {الحديث: ٥٩٨٠ = ٥٩٨١ فم}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: کەسم نەدیوە کەئاوا وەك پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەزەیی بێتەوە بەخێزانا، گوتی: لەگوندێ لە گوندەکانی دەوروبەری مەدینە، ئیبراهیمی کوڕی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) درابوو بەدایەن، کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەچوو بۆلای، ئێمەیش لەخزمەتیا دەچووین، مێردی دایەنەکەی ئیبراهیم (واتە: باوکە شیرییەکەی) ئاسنگەربوو، ئاسنگەریی دەکرد، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کەدەچووە ژوورەوە ماڵەکە پڕبوو لەدووکەڵ و بۆچڕووك و، خانووەکە قانگ درابوو، جا حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) ئیبراهیمی کوڕی هەڵ دەگرت و تێر تێر ماچی دەکردو بۆنی دەکردو ئینجا دەگەڕایەوە، کاتێ کە ئیبراهیم مرد، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئیبراهیم کوڕی منە، مەمکە

خۆره بوو کەمرد، لەبەرئەوە لەبەهەشتا دوو دایەنی هەیە، مەمکی پێ دەدەن، هەتا لەمەمك دەبڕێتەوە!). {تاج/١، زنجیرە: ١٩٧، ژمارە: ١٠٣٥ ج/٤ = چاپی چوارەم} + {تاج/٣، زنجیرە: ٩٠، ژمارە: ٣١٢٥، ٣١٢٦ + تجرید/٢، لاپەڕە: ٥١، رقم: ٦٢٦}.

١٥٧٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ الأَقْرَعَ بْنَ حَابِسٍ أَبْصَرَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يُقَبِّلُ الْحَسَنَ فَقَالَ: إِنَّ لِي عَشَرَةً مِنَ الْوَلَدِ، مَا قَبَّلْتُ وَاحِدًا مِنْهُمْ! فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «إِنَّهُ مَنْ لاَ يَرْحَمْ لاَ يُرْحَمْ». {الحديث: ٥٩٨٢ = ٥٩٨٣ فم. تجريد البخاری بالكوردی/٥، رقم: ١٩٢٠ = ٥٩٩٨ فتح الباری}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ئەقرەعی کوڕی حابیس چاوی لێ بوو، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) حەسەنی کوڕی عەلی ماچ دەکرد، کە کچەزای بوو، کوڕی فاطیمەی کچی بوو، ئەقرەع وتی: من دەمنالم هەیە، تا ئێستا کەسیانم ماچ نەکردووە! پێغەمبەریش (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (کەسێ رەحمی نەبێ رەحمی پێ ناکرێ!). {تاج/٣، زنجیرە: ١٩٧، ژمارە: ١٠٣٥ + تاج/١، زنجیرە: ١٩٧، ژمارە: ١٠٣٥، ١٠٣٦ + تاج/٣، زنجیرە: ٩٠، ژمارە: ٣١٢٦ ج/٤}.

١٢٢٦) میهرەبانی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) بۆ ژنان، فەرمانی دەکرد بە وشترەوانەکان کە وشتری ژێر ژنان بەهێواشی لێ خوڕن. (٥٩٩٠ - ٥٩٩٥)

بَابٌ: رَحْمَةُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) النِّسَاءَ وَأَمْرُهُ السُّوَّقَ بِهِنَّ بِالرِّفْقِ

١٥٨٠- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فِي بَعْضِ أَسْفَارِهِ وَغُلاَمٌ أَسْوَدُ يُقَالُ لَهُ أَنْجَشَةُ يَحْدُو، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «يَا أَنْجَشَةُ رُوَيْدَكَ سَوْقًا بِالْقَوَارِيرِ». {الحديث: ٥٩٩٠ = ٥٩٩١. تجريد البخاری = مختصر صحيح البخاری = الترجمة الكردية/٥/٢٢٥، رقم: ١٩٠٦ = ٦٢٠٢، ٦١٤٩، ٦١٦١، ٦٢٠٩، ٦٢١٠، ٦٢١١. تحفة الأشراف: ٣٠٠ ء ٩٤٩}:

١- لە تاجول ئوصولدا دەفەرموێ:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) وشترەوانێکی دەنگخۆشی هەبوو، ناوی ئەنجەشە بوو، جارێ پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر

بێ) تووشی بوو، بەهۆرە بەدەنگە خۆشەکەی وشترەکانی ژێر هاوسەرە پاکیزەکانی پێغەمبەری لێ دەخوریو وشترەکان بەتەکانا دەڕۆیشتن، جا پێی فەرموو: (ئەی ئەنجەشە! تۆزێ هێواش، باریان شووشەیە مەیشکێنە!). واتە: ئافرەت وەك مینا ناسکە، بەرگەی ئەم هەڵبەز هەڵبەزو خێراییە ناگرێ).

٢- لە تەجریدا دەفەرموێ:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: کۆمەڵێ ژن، کە یەکێکیان ئوم سولەیمی دایکم بوو، بەسواری وشتر لەسەفەرێکا، لەناو بارو بنەکەدا بوون، ئەنجەشە کە نۆکەری پێغەمبەر بوو، بەدەنگە خۆشەکەی خۆی، بەهۆرە، وشترەکانی ژێر ئافرەتەکانی لێ دەخوڕی، وەك زانراوە وشتر ئەگەر بەدەنگی خۆشەویستی هۆرەی بۆ بکرێ تەواو خێرا دەبێ، هەروەك چۆن ران بەدەنگی شمشاڵی خۆش باش دەلەوەڕێ ئاوا! جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بۆئەوەی کە ئەنجەشە پێی لێ هەڵنەبڕێو بەئاسایی وشترەکان لێ بخوڕێ، پێی فەرموو: ئەی ئەنجەشە! هێواش لەسەرەخۆبە، وڵاخەکان بەهێواشی لێ بخوڕە، چونکە باریان ئافرەتە، کە وەك شووشەو مینا ناسکنو بەرگەی ئەم هەڵبەز هەڵبەزە ناگرن!). {تجریدی بوخاری/٢٢٥/٥، ژمارە: ١٩٦٠ = ٦٢٠٢ + تاج/٣، لاپەڕە: ٤١٨، زنجیرە: ٩٠، ژمارە: ٣١٢٧ + تاج/٥، لاپەڕە: ٥٠٦ چاپی/٤، زنجیرە: ٧٨، ژمارە: ٥٤٦٠}.

١٢٢٧) دلێڕیی پێغەمبەرو لەپێشەوە بوونی بەرەو جەنگ. (٥٩٦١ - ٥٩٦٣)

بَابٌ: فِي شجاعَةِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَتقدُّمُهُ إِلَى الحَرْبِ

١٥٨١- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَحْسَنَ النَّاسِ، وَكَانَ أَجْوَدَ النَّاسِ، وَكَانَ أَشْجَعَ النَّاسِ، وَلَقَدْ فَزِعَ أَهْلُ الْمَدِينَةِ ذَاتَ لَيْلَةٍ، فَانْطَلَقَ نَاسٌ قِبَلَ الصَّوْتِ، فَتَلَقَّاهُمْ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَاجِعًا، وَقَدْ سَبَقَهُمْ إِلَى الصَّوْتِ وَهُوَ عَلَى فَرَسٍ لأَبِي طَلْحَةَ عُرْيٍ فِي عُنُقِهِ السَّيْفُ، وَهُوَ يَقُولُ: «لَمْ تُرَاعُوا، لَمْ تُرَاعُوا». قَالَ: «وَجَدْنَاهُ بَحْرًا، أَوْ إِنَّهُ لَبَحْرٌ»، قَالَ: وَكَانَ فَرَسًا يُبَطَّأُ).
{الحديث: ٥٩٦١ = ٥٩٦١ فم. تجريد البخاری/٣/٣٠٩، رقم: ١١٨٠ = ٢٨٥٧، ٢٨٢٠،

٢٨٧٢، ٢٨٦٦، ٢٨٦٧، ٢٩٠٨، ٢٩٦٨، ٢٩٦٩، ٢٠٤٠، ٦٠٣٣، ٣٢١٢. ترمـــــذى. جهاد: ١٩٨٧}:

ئەنەسـى كـوڕى ماليـك (رەزاى خـودای لێ بێ) فـەرمووى: پێغەمبـەر (درودى خـودای لەسـەر بێ) لەهـەموو كەسێ چاكتر بـوو، وە لەهـەموو كەسـێ سـەخيترو بەخشـندەتر بـوو، وە لەهەموو كەسێ ئازاترو دلێرتر بوو، شەوێ شارى مەدينە شـەلەژاو مـەردوم هـەموو تۆقين، قـاوەو شـەلەژانێو تـرسو تۆقينـێ روويـدا، پێغەمبـەر (درودى خودای لەسەر بێ) بـۆ سۆراخى ئـەم هەواڵە، ئەسـپێكى پشت رووتـى بـێ جلو زينـى لـە ئـەبو طـەلحـەى زڕبـابم خواسـت نـاوى مەنـدووب بـوو، بەسـوارى ئـەو ئەسـپە چـوو بـۆ سـۆراخى رووداوەكە، چەند كەسێكى تـريش بـەرەو ئـەو دەنگـە چـوون كـە بـوو بـوو بـەهۆى شپرزە بوونى خەڵكى شارەكە لەولاوە پێغەمبەر (درودى خودای لەسەر بێ) بـەرەنگاريان بـوو شمشێرەكەى لە مليدا بوو، بەسوارى ئەسپەكە دەگەڕايـەوە لـە سۆراخى هەواڵەكـەو دەيفەرموو: (مەشەلەژێن، مەشەلەژێن، هيچـى وامـان نـەدى كـەببێ بـەهۆى تـرسو بيمو نا ئارامى) وە فەرمووى: (بەڵام بەڕاستى ئەم ئەسپە وەك شەپۆلى دەريا وايـە، ئەوەندە گورجو گۆڵو خێرايە!).

ئەنـەس فـەرمووى: خێرايـىو گـورجو گـۆڵى ئەسـپەكە لـەو هەڵمەتـەدا بـە موعجيزەى پێغەمبەر بوو، دەنا ئەسپەكە خـۆى ناسـراو بـوو بـە تەمـەڵىو سستىو تەوەزەلى!!). {تاج/٣، زنجيرە: ٩٠، ژمارە: ٣١٢٢}.

١٢٢٨) پێغەمبەر (درودى خودای لەسەر بێ) رەفتارى لەهەموو كەس بەرزترو رەوشتى لەهەموو كەس جوانتر بوو. (٥٩٦٦ = ٥٩٧١)

بَابٌ: كَانَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ أَحْسَنِ النَّاسِ خُلُقًا

١٥٨٢- عَنْ أَنَسٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): كَانَ رَسُولُ اللَّـهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْـهِ وَسَلَّمَ) مِـنْ أَحْسَنِ النَّاسِ خُلُقًا، فَأَرْسَلَنِى يَوْمًا لِحَاجَةٍ فَقُلْتُ: وَاللَّهِ لاَ أَذْهَبُ، وَفِى نَفْسِى أَنْ أَذْهَبَ لِمَا أَمَرَنِى بِهِ نَبِىُّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، فَخَرَجْتُ حَتَّى أَمُرَّ عَلَى صِبْيَانٍ، وَهُمْ يَلْعَبُـونَ فِى السُّوقِ، فَإِذَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْـهِ وَسَـلَّمَ) قَـدْ قَـبَضَ بِقَفَـاىَ مِـنْ وَرَائِـى، قَـالَ:

فَنَظَرْتُ إِلَيْهِ وَهُوَ يَضْحَكُ، فَقَالَ: «يَا أُنَيْسُ! أَذْهَبْتَ حَيْثُ أَمَرْتُكَ»؟ قَالَ: قُلْتُ: نَعَمْ، أَنَا أَذْهَبُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ أَنَسٌ: وَاللَّهِ لَقَدْ خَدَمْتُهُ تِسْعَ سِنِينَ مَا عَلِمْتُهُ قَالَ لِشَيْءٍ صَنَعْتُهُ: «لِمَ فَعَلْتَ كَذَا وَكَذَا»، أَوْ لِشَيْءٍ تَرَكْتُهُ: «هَلاَّ فَعَلْتَ كَذَا وَكَذَا». {الحديث: ٥٩٧٠ = ٥٩٧٠، ٥٩٧١ فم}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەهەموو کەس رەوشتی جوانتر بوو، رەفتاری تا بڵێیت بەرزو جوان بوو، رۆژێ ناردمی بۆ کارێ پێیم گوت: بەخودا ناچم. بەڵام لەدڵەوە نیازم هەبوو کەبچم بۆی. جا رۆیشتم لەڕێ، تووشی تاقمێ منداڵ بووم یارییان دەکرد لەناو بازاڕدا، منیش چوومە ناویان، جا کاتێکم زانی کە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەپشتەوە، پشتە ملی گرتم، کە سەیرم کرد پێ دەکەنی، فەرمووی: (نەسەکە! چووی بۆ ئەوەی کە پێیم گوتیت؟ منیش گوتم: بەڵێ، وا دەڕۆم بۆی ئەی پێغەمبەری خودا! ئینجا چووم!

ئەنەس فەرمووی: سوێندم بەخودا، نۆ ساڵ خزمەتی ئەو زاتەم کردووە، چ لەماڵەوەو چ لەڕێگەو سەفەردا، لەبیرم نایێ کە شتێکم کردبێ، یا شتێکم نەکردبێ، پێمی فەرموویێ: بۆ ئەمەت واکردووە، یا بۆ ئەوەت وانەکردووە!). {تاج/٣، زنجیرە: ٩٠، ژمارە: ٣١٢٤، ٣١٢٣}.

١٢٢٩) چۆنێتی قسەی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ). (٧٤٣٤ - ٧٤٣٥)
بَابٌ: صفة حديث النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)

١٥٨٣- عَنْ عروة بن الزبير قَالَ: كَانَ أَبُو هُرَيْرَةَ يُحَدِّثُ وَيَقُولُ: اسْمَعِي يَا رَبَّةَ الْحُجْرَةِ، اسْمَعِي يَا رَبَّةَ الْحُجْرَةِ، وَعَائِشَةُ (رضوان الله عليها) تُصَلِّي، فَلَمَّا قَضَتْ صَلاَتَهَا قَالَتْ لِعُرْوَةَ: أَلاَ تَسْمَعُ إِلَى هَذَا وَمَقَالَتِهِ آنِفًا؟ إِنَّمَا كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يُحَدِّثُ حَدِيثًا لَوْ عَدَّهُ الْعَادُّ لأَحْصَاهُ. {الحديث: ٧٤٣٤ = ٧٤٦٩ فم}:

عوروەی کوڕی زوبەیر (رەزای خودا لەخۆیو لەباوکی بێ) فەرمووی: ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرموودەی پێغەمبەری بۆ مەردومەکە دەگێڕایەوە، عائیشە لەوکاتەدا نوێژی

دەکرد، لەناو هۆدەکەی خۆیدا، ئەبو هورەیرە ئاگای لەوە نەبوو کە لەوکاتەدا عائیشە نوێژ دەکا، بۆ پشتیوانی گێڕانەوەکەی خۆی، بەدەنگی بەرز، دەیفەرموو: ئەی عائیشە! ئەی خاوەنی ئەم هۆدەیەی تەنیشتمان تۆش گوێت لێ بێ، ئەگەر هەڵەیەکم کرد بۆمی راست بکەرەوە، جا کاتێ عائیشەی پوورم نوێژەکەی تەواوکرد، بەمنی وت، کە عوروەی خوشکەزای عائیشەم: سەیری ئەم کابرا ناکەی کردوویەتی بەچی گاڵە گاڵێ لەم کاتەدا؟ پێغەمبەر (درووەی خودای لەسەر بێ) وا لەسەر خۆو بەشێنەیی‌و بەرووەنی فەرمایشتی دەفەرموو، ئەگەر کەسێ قسەکانی ئەوی بژماردایە وشە بەوشە دەیژمارد، نەك وەك ئەم یەك لەدوایەك هەڵیڕێژێ!). {تاج/٣، زنجیرە: ٨٦، ژمارە: ٣١٠٢ ج/٤ = چاپی چوارەم}.

١٢٣٠) پێغەمبەر (درووەی خودای لەسەر بێ) تەمێ‌و ئامۆژگاری لەسەر شێوەیەکی مەیانەکار دەکردین. (٧٠٥٥ - ٧٠٥٧)

بَابٌ: كَانَ رَسُولُ اللهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَتَخَوَّلُنَا بِالْمَوْعِظَةِ

١٥٨٤- عَنْ شَقِيقٍ أَبِي وَائِلٍ قَالَ: كَانَ عَبْدُ اللَّهِ يُذَكِّرُنَا كُلَّ يَوْمِ خَمِيسٍ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ: يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ إِنَّا نُحِبُّ حَدِيثَكَ وَنَشْتَهِيهِ، وَلَوَدِدْنَا أَنَّكَ حَدَّثْتَنَا كُلَّ يَوْمٍ، فَقَالَ: مَا يَمْنَعُنِي أَنْ أُحَدِّثَكُمْ إِلاَّ كَرَاهِيَةُ أَنْ أُمِلَّكُمْ، إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) كَانَ يَتَخَوَّلُنَا بِالْمَوْعِظَةِ فِي الأَيَّامِ كَرَاهِيَةَ السَّآمَةِ عَلَيْنَا). {الحديث: ٧٠٥٨ = ٧٠٨٣ فم. تجريد البخاري/١/٨٧. مجلد/١، رقم: ٦١ = ٦٨، ٧٠، ٦٤١١ فتح الباري. ترمذي. أدب: ٢٨٥٥. تحفة الأشراف: ٩٢٥٤}:

شەقیق ناسراو بە ئەبو وائیل فەرمووی: عەبدوڵڵای کوڕی مەسعوود (رەزای خودای لێ بێ) دەستووری وابوو، هەموو رۆژی پێنج شەموانێ، تەمێ‌و ئامۆژگاریی دەکردین‌و وەعزی دەخوێندەوە بۆمان، رۆژێ پیاوێ پێی گوت: ئەی باوکی ئەورەحمان! خۆزگەم هەموو رۆژێ ئەم پەندو ئامۆژەت بۆمان دەخوێندەوە، چونکە ئێمە حەزمان لەم فەرمایشتانەی تۆیەو ئەم قسانەی تۆمان پێ خۆشە، فەرمووی: ئەدیی من لەبەرئەوە واناکەم چونکە حەزناکەم بەوەعزی زۆر وەڕستان بکەم، منیش وەك

جـارانی پێغەمبـەر خـۆی دەکـەم، ئـەو جـاران نـاو بـەناو پەنـدی ئێمـەی دادەداو ئامۆژگاریو فەرمایشتی بـۆ دەخوێندینـەوە، نـەبادا ئەگـەر هـەموو رۆژێ پەنـدمان دابـداو وەعزمـان بـۆ بخوێنێتـەوە جـارِس ببین، منـیش ئێسـتا لەگـەل ئێـوەدا ئـاوا دەکەمو چاو لەو دەکـەم). {ریـاض/٢، لاپـەرە: ٢١٩، زنجیرە: ٩١، ژمـارە: ٦٩٩/١ چـاپی دووەم}.

١٢٣١) پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) بۆ بەخشندەیی و پیاوەتی و خێرخوایی لە وێنەی نەبوو. (٥٩٦٤ - ٥٩٦٥)

بَابٌ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) أَجْوَدَ النَّاسِ بِالْخَيْرِ

١٥٨٥- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّـهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْـهِ وَسَلَمَ) أَجْوَدَ النَّاسِ بِالْخَيْرِ، وَكَانَ أَجْـوَدَ مَـا يَكُـونُ فِـي شَـهْرِ رَمَضَـانَ، إِنَّ جِبْرِيـلَ عَلَيْـهِ السَّلاَمُ كَانَ يَلْقَاهُ فِي كُلِّ سَنَةٍ فِي رَمَضَانَ حَتَّى يَنْسَلِخَ، فَيَعْرِضُ عَلَيْهِ رَسُـولُ اللَّـهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) الْقُرْآنَ، فَإِذَا لَقِيَهُ جِبْرِيلُ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْـهِ وَسَـلَمَ) أَجْـوَدَ بِـالْخَيْرِ مِـنَ الـرِّيحِ الْمُرْسَـلَةِ). {الحـديث: ٥٩٦٤ = ٥٩٦٤ فـم. تجريـد البخـاري. الترجمـة الكردية/١، لاثەرِة: ٢٠، رقم: ٦ = ٦، ١٩٠٢، ٣٢٢٠، ٣٥٥٤، ٤٩٩٧}:

ئیبنـو عـەبباس (رەزای خودایـان لێ بـێ) فـەرمووی: پێغەمبـەر (دروودی خـودای لەسـەر بـێ) بـۆ بەخشـندەیی و پیـاوەتی و چـاکە خـوازی مانەنـدی نـەبوو! لـە رەمەزانانیشـا، کـە جوبرائیل (دروودی خودای لەسەر بێ) دەهات بۆلای، لەهەموو کاتێکی تر زیاتر خێری دەکـردو شـتی دەبەخشـی و بەخشـندەتر بـوو، جـوبرائیلیش (سـلاوی خـودای لەسـەر بـێ) دەستووری وابوو، هەموو ساڵێ، لەمانگی رەمەزانا، هەتا مانگ تەواو دەبـوو، هـەموو شـەوێ دەهـات بـۆ خزمـەتی، پێغەمبـەر (دروودی خـودای لەسـەر بـێ) لـەو ماوەیـەدا، دەوری قورئـانی بـۆی دەکـردەوە، هـەتا بەباشـی رەوانـی بکـاو لـەیادی نەچـێتەوە. جـا لـەم کاتەدا، کە جوبرائیل (دروودی خودای لەسەر بێ) دەهات بۆ خزمەتی، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) بۆ بەخشندەیی و خێرخوایی سەری پێوە نەبوو، وە بۆ ئەمە ئەوەندە خێرا بـوو، وە ئەوەنـدە بەهـەر چـوار لادا شـتی دەبەخشـی، دەتگـوت بـای هـەلگراوە، سـۆزەی

بەهەموو لایەکا دەگات!). {تاج/٢، لاپەڕە: ٩٨، زنجیرە: ٣٦، ژمارە: ١٣٤٤ ج/٤ = چاپی چوارەم}.

١٢٣٢) نەبووە کەشتیّ لە پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بیّ) داوا بکرێو بڵێ: نا. (٥٩٧٢ - ٥٩٧٨)

بَابٌ: مَا سُئِلَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) شَيْئًا قَطُّ فَقَالَ: لاَ

١٥٨٦- عَنِ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: مَا سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) شَيْئًا قَطُّ فَقَالَ: لاَ. {الحديث: ٥٩٧٢ = ٥٩٧٣ فم. تجريد البخاری بالكوردی/٥، لاپەڕە: ٢١٢، رقم: ١٩٣٥ = ٦٠٣٤ فتح الباری}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (رەزای خودایان لیّ بیّ) فەرمووی: هەرگیز نەبووە کەشتیّ لە پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بیّ) داوا بکرێو بڵێ: نا!!). {تاج/٣، زنجیرە: ٩٠، ژمارە: ٣١١٩ ج/٤}.

روونکرنەوە:

لەچەند دەقێکا لە قورئانو لە سوننەتدا چەسپاوە کە پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بیّ) وشەی (لا = نا)ی بەکارهێناوە، وەك ئایەتی: {لاَ أَجِدُ مَا أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ}. وەك ئەوەی پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بیّ) بە ئەشعەرییەکانی فەرموو: {وَاللهِ لاَ أَحْمِلُكُمْ}. {بڕوانە: ژمارە: ١٢٠٥ = ٤٦٥٩ کە لەپێشەوە رابورد}.

وەڵامی لەبار بۆ ئەم پرسەیە: مەبەست ئەمەیە، بەشێوەی گشتی پێغەمبەر کە داوای شتێکی لیّ دەکرا، جیّبەجیّی دەکرد، مەگەر کاتیّ کە مەهانەیەکی رەوای ببوایە، وەك ئەم نموونانەی سەرەوەی کۆمەڵیّ نموونەی تر، کە شارەوانین لەلای کەسی خۆی.

١٥٨٧- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ رَجُلاً سَأَلَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) غَنَمًا بَيْنَ جَبَلَيْنِ، فَأَعْطَاهُ إِيَّاهُ، فَأَتَى قَوْمَهُ فَقَالَ: أَيْ قَوْمِ أَسْلِمُوا، فَوَاللَّهِ إِنَّ مُحَمَّدًا (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) لَيُعْطِي عَطَاءً مَا يَخَافُ الْفَقْرَ، فَقَالَ أَنَسٌ: إِنْ كَانَ الرَّجُلُ لَيُسْلِمُ مَا يُرِيدُ

إلاَّ الدُّنْيَا، فَمَا يُسْلِمُ حَتَّى يَكُونَ الإِسْلاَمُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا عَلَيْهَا). {الحديث: ٥٩٧٥ = ٥٩٧٦ فم}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: مێگەلێ ئەوەندە زۆر بوو لەبەینی دوو شاخابوو، پیاوێ داوای ئەو رانەی لە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) کرد، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) بە خەڵاتی دای پێی، جا پیاوەکە کاتێ رۆیشتەوە ناو هۆزەکەی، گوتی: ئەی خزمینە! تازووە ئیسلام ببن، سوێندم بەیەزدانی پاك، موحەممەد (دروودی خودای لەسەر بێ) بە چەشنێ خەڵات دەداتو بەخشیش دەبەخشێ وادیارە لەبەرئەوەی کە پشتی بەخودای خۆی ئەستووره، مەترسی لەهەژاری نییە. ئەنەس دەیفەرموو: گەلێ جار وادەبوو پیاو هەبوو، کە موسوڵمان دەبوو، لەپێشدا بۆ پرۆپاتاڵو پرۆپیتی جیهان ئیسلام دەبوون، بەڵام هەر لەگەڵ ئیسلام دەبوو، ئیتر وا ئەم ئیسلامەتییە دەچووە ناو دڵیەوە، وا تێکەڵی خوێنو مۆخی دەبوو، ئیسلامی خۆشتر دەویست لەهەموو ماڵو موڵكو سامانی جیهان!). {تاج/٣، زنجیره: ٩٠، ژماره: ٣١٢٠ ج/٤}.

١٢٣٣) خەڵاتی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) هەم گەورە بوو، هەم زۆر بوو. (٥٩٧٢ - ٥٩٧٨

بَابٌ: فِي عَطَاءِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) وَعِظَمِهِ وَكَثْرَتِهِ

١٥٨٨- عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: غَزَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) غَزْوَةَ الْفَتْحِ فَتْحِ مَكَّةَ، ثُمَّ خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) بِمَنْ مَعَهُ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، فَاقْتَتَلُوا بِحُنَيْنٍ، فَنَصَرَ اللَّهُ دِينَهُ وَالْمُسْلِمِينَ، وَأَعْطَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَوْمَئِذٍ صَفْوَانَ بْنَ أُمَيَّةَ مِائَةً مِنَ النَّعَمِ، ثُمَّ مِائَةً، ثُمَّ مِائَةً، قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ أَنَّ صَفْوَانَ قَالَ: وَاللَّهِ لَقَدْ أَعْطَانِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) مَا أَعْطَانِي وَإِنَّهُ لأَبْغَضُ النَّاسِ إِلَيَّ، فَمَا بَرِحَ يُعْطِينِي حَتَّى إِنَّهُ لأَحَبُّ النَّاسِ إِلَيَّ). {الحديث: ٥٩٧٦ = ٥٩٧٧ فم}:

زوهری ئیبنو شەهاب (رەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) کاتێ شاری مەککەی ئازاد کردو لەدەستی بێباوەڕان رزگاری کرد، ئەوجا خۆیو سوپاکەی دەرچوون، لەحونەین لەگەڵ بێباوەڕاندا پێك هەڵپڕژان، لەئەنجاما خودای مەزن ئایینی خۆیو سوپای موسوڵمانانی سەرخست، لەو رۆژەدا پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) سەد وشتری دا بەصەفوانی کوڕی ئومەییە، لەپاشا سەدی تریشی داپێی، لەپاشا دیسان سەدی تریشی داپێی. زوهری (ئیبنو شەهاب) دەیفەرموو: سەعیدی کوڕی موسەییەب گێڕایەوە بۆم کە صەفوان دەیگوت: سوێندم بەخودا لەسەرەتاوە کە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) ئەو خەڵاتانەی دەکردم، لەهەموو کەسێ زیاتر رقم لێی بوو، بەڵام بەرە بەرە هەر خەڵاتی دەکردم، هەتا وام لێهات کە پێغەمبەرم لەهەموو کەسێکی تر لەلا خۆشەویستتر بوو. {بڕوانە: تاج/٣، زنجیرە: ٩٠، ژمارە: ٣١٢١ + تاج/٤، زنجیرە: ٦٥، ژمارە: ٤٥٢٠، ٤٥١٩ + ژمارە: ١١٨٩و ١١٩٠و ١١٩١ کە لەپێشەوە لە زنجیرە: ٩٤٧ی ئەم پەڕاوی پوختەی صەحیحی موسلیمەدا رابوردن}.

١٢٣٤) باسی بەڵێنەکانی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ).
(٥٩٧٢ - ٥٩٧٨)
بَابٌ: فِي عِدَاتِهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)

١٥٨٩- عَنْ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «لَوْ قَدْ جَاءَنَا مَالُ الْبَحْرَيْنِ، لَقَدْ أَعْطَيْتُكَ هَكَذَا وَهَكَذَا وَهَكَذَا»، وَقَالَ بِيَدَيْهِ جَمِيعًا، فَقُبِضَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَبْلَ أَنْ يَجِيءَ مَالُ الْبَحْرَيْنِ، فَقَدِمَ عَلَى أَبِي بَكْرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) بَعْدَهُ فَأَمَرَ مُنَادِيًا فَنَادَى: مَنْ كَانَتْ لَهُ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) عِدَةٌ أَوْ دَيْنٌ فَلْيَأْتِ، فَقُمْتُ فَقُلْتُ: إِنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «لَوْ قَدْ جَاءَنَا مَالُ الْبَحْرَيْنِ أَعْطَيْتُكَ هَكَذَا وَهَكَذَا وَهَكَذَا». فَحَثَى أَبُو بَكْرٍ مَرَّةً، ثُمَّ قَالَ لِي: عُدَّهَا، فَعَدَدْتُهَا فَإِذَا هِيَ خَمْسُمِائَةٍ، فَقَالَ: خُذْ مِثْلَيْهَا). {الحديث: ٥٩٧٧ = ٥٩٧٨ فم. تجريد البخاري بالكوردي/٣، رقم: ١٠١١ = ٢٢٩٦، ٢٥٩٨، ٢٦٨٣، ٣١٢٧، ٣١٦٤، ٤٣٨٣. تحفة الأشراف: ٢٦٤٠}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی پێم: (ئەگەر ماڵ (سەرانە: جزیە)ی بەحرەین هات، ئەوەندەو ئەوەندەو ئەوەندەت پێ دەدەم). پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) هەردوو دەستی خۆی کرد بەمستو ئاماژەی پێیان کرد، کە سێ مستی ئاوا لەوپارەی سەرانەی بەحرەینەت پێ دەبەخشم.

ئیتر چارەنووسی خودایی وابوو، سەرانەی بەحرەین هەر نەهات هەتا پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) گیانی پاکی سپارد، بەڵام کاتێ ئەو سامانە گەیشت، ئەبوبەکر (ڕەزای خودای لێ بێ) بوو بوو بەجێنشین، فەرمانی فەرموو جارچی جارپیدا: هەرکەسێ بەڵێنێ، یا قەرزێکی هەیە لەسەر پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) بابێ بۆلای ئێمە. منیش چووم بۆلایو عەرزیم کرد: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) پێی فەرمووم: (ئەگەر سامانەکەی بەحرەین گەیشت سێ مشتی ئاوا وات پێ دەدەم).

ئەویش مشتی لە سامانەکەی پێمدا، بەمشتی خۆیو فەرمووی: ئادەی بێ ژمێرە، کە ژماردم پێنج سەد پارە بوون فەرمووی: دوو ئەوەندەی تریش هەڵبگرە بۆ خۆت کە هەمووی کردیە هەزارو پێنج سەد پارە). {ریاض/٢، زنجیرە: ٨٦، ژمارە: ٦٩١ ج/٢ = چاپی دووەم}.

١٢٣٥) ژمارەی ناوەکانی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ).
(٦٠٥٨ - ٦٠٦١)
بَابٌ: فِي عَدَدِ أَسْمَاءِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

١٥٩٠- عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: «إِنَّ لِي أَسْمَاءً، أَنَا مُحَمَّدٌ، وَأَنَا أَحْمَدُ، وَأَنَا الْمَاحِي الَّذِي يَمْحُو اللَّهُ بِيَ الْكُفْرَ، وَأَنَا الْحَاشِرُ الَّذِي يُحْشَرُ النَّاسُ عَلَى قَدَمَيَّ، وَأَنَا الْعَاقِبُ الَّذِي لَيْسَ بَعْدَهُ أَحَدٌ»، وَقَدْ سَمَّاهُ اللَّهُ رَءُوفًا رَحِيمًا. {الحديث: ٦٠٥٩ = ٦٠٦٢ فم. تجرید/کوردی/٤، لاپەڕە: ٩٦، رقم: ١٤٠٦ = ٣٥٣٢، ٤٨٩٦. ترمذی. أدب: ٢٨٤٠. تحفة الأشراف: ٣١٩١}:

جوبەیری کوڕی موطعیم (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (من کۆمەڵێ ناوم هەیە: من ناوم موحەممەدە، کە بەواتا بەردەوام سوپاسکراوە، من ناوم ئەحمەدە، کە بەواتا بەردەوام سوپاسی خوا دەکا، زیاتر لەهەموو کەس، من ناوم (الماحی)یە، واتە: ناوم قەلاچۆکەرە، واتە: ئەو کەسەم کە خودا بەهۆی منەوە کوفرو بێ باوەڕی دەسڕێتەوەو قەڵاچۆی دەکاو قڕی تێ دەخا، من ناوم (الحاشر)ە، واتە: کۆکەرەوە، ئەو کەسەم کە هەموو نەوەی ئادەم کۆدەکەمەوەو بەشوێن مندا دێنو دەچین بۆ مەحشەرو کۆدەبینەوە لەدەشتی کۆبوونەوە، من ناوم (العاقب = پاشەبەرە)یە، واتە: دواهەمین پێغەمبەرم).

زوهری دەیفەرموو: بێگومان کە خودای گەورەیش لە قورئانا، لەکۆتایی سوورەتی بەقەرەدا، ناوی ناوە (رەئووف)و (رەحیم) وەك دەفەرموێ: {لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَّحِيمٌ – التَّوْبَة – ٩/١٢٨}:

واتە: ئەی نەتەوەی موسوڵمانان! خودا پێغەمبەرێکی بۆتان ناردووە، کە لەخۆتانەو ئەویش وەك ئێوە ئادەمیزادە، کە دارای کۆمەڵێ رەوشی بەرزی وایە، کە هاندەرن بۆئەوەی کە باوەڕی پێ بهێنن.

یەکەم سیفەتی باشی ئەوەیە: لە رەگەزی خۆتانەو ئەویش ئادەمیزادە.

دووەم: پەرۆشە بۆتانو هەرکاتێ تووشی رەنجو مەینەتو سەراسێ ببن هەوڵ دەدا کە رزگارتان بکا.

سێیەم: خەمخۆرتانەو بەدڵ حەزدەکا دەرگای هەموو خێرێکتان لێ بکاتەوە.

چوارەم: بۆ موسوڵمانانو بڕواداران زۆر بەسۆزو دڵسۆزو میهرەبانە).

١٥٩١- عَنْ أَبِي مُوسَى الأَشْعَرِيِّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يُسَمِّي لَنَا نَفْسَهُ أَسْمَاءً فَقَالَ: «أَنَا مُحَمَّدٌ، وَأَحْمَدُ، وَالْمُقَفِّي، وَالْحَاشِرُ، وَنَبِيُّ التَّوْبَةِ، وَنَبِيُّ الرَّحْمَةِ». {الحديث: ٦٠٦١ = ٦٠٦٤ فم}:

ئەبو مووسنای ئەشعەری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) هەندێ لەناوەکانی خۆی باس دەکرد بۆمان، دەیفەرموو: من ناوم موحەممەدە، وە ناوم ئەحمەدە، وە ناوم: دواهەمینە، چونکە پاشە بەرەو دوایین پێغەمبەرم، وە ناوم کۆکەرەوەیە، وە ناوم پێغەمبەری تەوبەیە، چونکە خودا بەهۆی منەوە دەرگای تەوبەی بۆ خەڵك کردۆتەوە، وە ناوم پێغەمبەری رەحمەتە). {تاج/٣، زنجیرە: ٨٢، ژمارە: ٣٠٨٣ ج/٤ = چاپی چوارەم}.

١٢٣٦) پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) بەشێوەی پێغەمبەر چەندێ لە مەککەو لەمەدینە بووە. (٦٠٤٧ - ٦٠٥٧)

بَابٌ: كَمْ أَقَامَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِمَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ

١٥٩٢- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: أَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِمَكَّةَ ثَلاَثَ عَشْرَةَ سَنَةً يُوحَى إِلَيْهِ، وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرًا، وَمَاتَ وَهُوَ ابْنُ ثَلاَثٍ وَسِتِّينَ سَنَةً. {الحديث: ٦٠٥٠ = ٦٠٥٢ فم}:

ئیبنو عەبباس (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: تەمەنی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) چل ساڵ بوو، کە خودا کردی بە پێغەمبەر، ئەوکاتە لەشاری مەککە بوو، جا لەمەککە سیازدە ساڵ مایەوە، لەو ماوەیەدا نیگا (وەحی = سرووش)ی بۆ دەهات، ئەوجا خودا فەرمانی پێکرد کە لە مەککەوە کۆچو بارو رەو بکا بۆ شاری مەدینەی نازدار، ئیتر کۆچی کرد بۆ ئەوێو لەوێش دە ساڵ مایەوە، لەوێش سرووشی بۆ دەهاتو سەر گەرمی پەخشی پەیامەکەی بوو، کاتێ مەرگیش بوو بە میوانیو مرد تەمەنی شەستو سێ ساڵ بوو). {تاج/٣، زنجیرە: ٩٩، ژمارە: ٣١٥، ٣١٥٤}. بڕوانە: ژمارە: ١٥٥٦ لە زنجیرە: ١٢١١ کە لەپێشەوە رابورد + ژمارە: ١٥٩٥ کە لەدواوە دێت.

١٥٩٣- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: أَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِمَكَّةَ خَمْسَ عَشْرَةَ سَنَةً، يَسْمَعُ الصَّوْتَ، وَيَرَى الضَّوْءَ سَبْعَ سِنِينَ، وَلاَ يَرَى شَيْئًا، وَثَمَانَ سِنِينَ يُوحَى إِلَيْهِ، وَأَقَامَ بِالْمَدِينَةِ عَشْرًا). {الحديث: ٦٠٥٧ = ٦٠٦٠ فم}:

ئیبنو عەبباس (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەتەمەنی چل ساڵیدا کە خودا کردی بە پێغەمبەر پازدە ساڵ لە مەککە مایەوە، حەوت ساڵیان، گوێی لە دەنگی فریشتەکە بوو، کە لەغەیبەوە بانگی دەکردو هەروا روونـاکیو نـووری فریشـتەکەو نـووری ئایـاتی خـودای دەبینـی، بـەڵام خـودی فریشتەکەی نەدەبینی، هەشت ساڵیشیان وەحی بۆ دەهاتو لەو کاتەدا فریشتەکەی دەبینی. وە دەساڵیش لەمەدینە مایەوە).

١٢٣٧) پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەتەمەنی چەند ساڵیدا گیانی سپاردو کۆچی دوایی کرد. (٦٠٣٨ - ٦٠٤٦)

بَابٌ: كَمْ سِنُّ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ قُبِضَ

١٥٩٤- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قُبِضَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ ابْنُ ثَلاَثٍ وَسِتِّينَ، وَأَبُو بَكْرٍ الصديق وَهُوَ ابْنُ ثَلاَثٍ وَسِتِّينَ، وَعُمَرُ وَهُوَ ابْنُ ثَلاَثٍ وَسِتِّينَ). {الحديث: ٦٠٥٣ = ٦٠٥٥ فم}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: کاتێ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کۆچی دوایی کردو خوا بردیەوە بۆلای خۆی تەمەنی شەستو سێ ساڵ بوو، ئەبوبەکریش کەمرد هەر تەمەنی شەستو سێ ساڵ بوو، عومەریش کە کوژرا هەر تەمەنی شەستو سێ ساڵ بوو). {تاج/٣، زنجیرە: ٩٩، ژمارە: ٣١٥٤}.

١٥٩٥- عَنْ عَمَّارٍ مَوْلَى بَنِي هَاشِمٍ قَالَ: سَأَلْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ: كَمْ أَتَى لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ مَاتَ. فَقَالَ: مَا كُنْتُ أَحْسِبُ مِثْلَكَ مِنْ قَوْمِهِ يَخْفَى عَلَيْهِ ذَلِكَ، قَالَ: قُلْتُ: إِنِّي قَدْ سَأَلْتُ النَّاسَ فَاخْتَلَفُوا عَلَيَّ، فَأَحْبَبْتُ أَنْ أَعْلَمَ قَوْلَكَ فِيهِ. قَالَ: أَتَحْسُبُ؟ قَالَ: قُلْتُ: نَعَمْ. قَالَ: أَمْسِكْ أَرْبَعِينَ بُعِثَ لَهَا خَمْسَ عَشْرَةَ بِمَكَّةَ، يَأْمَنُ وَيَخَافُ، وَعَشْرَ مِنْ مُهَاجَرِهِ إِلَى الْمَدِينَةِ. وقد تقدم حديث أنس أنه (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) توفي وهو ابن ستين سنة). {الحديث: ٦٠٥٣ = ٦٠٥٥ فم}:

عەممارى ئازادکراوی بەنی هاشم فەرمووی: لە ئیبنو عەبباسم پرسی: تەمەنی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) چەند بوو، کاتێ کەمرد؟ فەرمووی: باوەڕم وانەبوو، کە

وێنەی تۆ لەناو هۆزی خۆیدا، شتی وانەزانێو ئەم پرسەی لەلا پەنهان بێ، فەرمووی: عەرزیم کرد: من لەم بارەیەوە پرسیارم لەخەڵکی کردووە، وەڵامەکانیان جیا جیایە، هەرکەسێ شتێ دەڵێ، لەبەرئەوە حەزدەکەمو پێم خۆشە رای تۆش بزانم لەم بارەیەوە. فەرمووی: ژمارە دەزانی؟ گوتم: بەڵێ. فەرمووی: لەپێشا چل بگرە بە دەستەوە، کە لەتەواوی چل ساڵیدا خودا رەوانەی کردو کردی بە پێغەمبەر، ئەوە چل، پازدە ساڵیش لە مەککە مایەوە، کە لەوماوەیەدا لەلایەکەوە لەخۆی ئەمین بوو، لەلایەکیشەوە دەترسا، چلو پازدە ئەمە پەنجاو پێنج، دەساڵیش لەمەدینە مایەوە لەو رۆژەوە کە لەمەککەوە کۆچی کرد بۆ مەدینە، کەواتە: چلو پازدەو دە، هەمووی دەکاتە شەستو پێنج ساڵ: تەواوی تەمەنی پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ).

بڕوانە فەرموودەکەی ئەنەسی کوڕی مالیك کە لەپێشەوە لە ژمارە: ١٥٥٦دا، لە زنجیرە: ١٢١١دا رابورد، کە ئەنەس دەفەرموێ: (کاتێ پێغەمبەر خودا بردیەوە بۆلای خۆی تەمەنی شەستو سێ ساڵ بوو).

١٢٣٨) خوای گەورە ئەگەر خواستی خێری هەبێ بە نەتەوەیێ ئەوە لەپێش خۆیانەوە گیانی پێغەمبەرەکەیان دەکێشێ. (٥٩٢٣)

بَابٌ: إِذَا رَحِمَ اللهُ أُمَّةً قَبَضَ نَبِيَّهَا قَبْلَهَا

١٥٩٦- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ إِذَا أَرَادَ رَحْمَةَ أُمَّةٍ مِنْ عِبَادِهِ، قَبَضَ نَبِيَّهَا قَبْلَهَا، فَجَعَلَهُ لَهَا فَرَطًا، وَسَلَفًا بَيْنَ يَدَيْهَا، وَإِذَا أَرَادَ هَلَكَةَ أُمَّةٍ عَذَّبَهَا وَنَبِيُّهَا حَيٌّ، فَأَهْلَكَهَا وَهُوَ يَنْظُرُ، فَأَقَرَّ عَيْنَهُ بِهَلَكَتِهَا حِينَ كَذَّبُوهُ وَعَصَوْا أَمْرَهُ». {الحديث: ٥٩٢٣ = ٥٩٢٠ فم}:

ئەبو مووسای ئەشعەری (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (خودای گەورەو سەروەر، ئەگەر خواستی خێرو نیازی باشی بە نەتەوەیێ هەبێ، لە بەندەکانی خۆی، ئەوە لەپێش خۆیانەوە گیانی پێغەمبەرەکەیان دەکێشێو دەیکا بە بەرایی و پێشەنگیانو لەپێش ئەوانەوە

رەوانەی دەکا هەتا لە بەهەشتا پێشوازییان لێ بکا، ئاوا مەرگی پێغەمبەرەکەیان وەك حاڵی ژیانی بۆیان دەبێ بەمایەی رەحمەتو خێرو خۆشی، بەڵام ئەگەر خودا ویستی نەتەوەیێ لەناوبدا، ئەوە لەژیانی پێغەمبەرەکەیانا، ئەو نەتەوە لەناو دەبا، وە بەوە چاوو دڵی ئەو پێغەمبەرە رۆشن دەکاتەوە، لەسەرئەوەی کە بەدرۆیان دەخستەوەو بێگوێییان دەکرد). {تاج/٣، زنجیرە: ٩١، ژمارە: ٣١٣٦ چاپی چوارەم}.

١٢٣٩) باسی فەرمایشتی خودای گەورە: {فَلاَ وَرَبِّكَ لاَ يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ} الآية {٦٠٦٥}

بَابٌ: فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: (فَلاَ وَرَبِّكَ لاَ يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ) الآية

١٥٩٧- عَنْ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ الزُّبَيْرِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما): حَدَّثَهُ أَنَّ رَجُلاً مِنَ الأَنْصَارِ خَاصَمَ الزُّبَيْرَ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فِي شِرَاجِ الْحَرَّةِ الَّتِي يَسْقُونَ بِهَا النَّخْلَ، فَقَالَ الأَنْصَارِيُّ: سَرِّحِ الْمَاءَ يَمُرُّ، فَأَبَى عَلَيْهِمْ، فَاخْتَصَمُوا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) لِلزُّبَيْرِ: «اسْقِ يَا زُبَيْرُ، ثُمَّ أَرْسِلِ الْمَاءَ إِلَى جَارِكَ»، فَغَضِبَ الأَنْصَارِيُّ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْ كَانَ ابْنَ عَمَّتِكَ، فَتَلَوَّنَ وَجْهُ نَبِيِّ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، ثُمَّ قَالَ: «يَا زُبَيْرُ اسْقِ ثُمَّ احْبِسِ الْمَاءَ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى الْجَدْرِ». فَقَالَ الزُّبَيْرُ: وَاللَّهِ إِنِّي لأَحْسِبُ هَذِهِ الآيَةَ نَزَلَتْ فِي ذَلِكَ: (فَلاَ وَرَبِّكَ لاَ يُؤْمِنُونَ) الآية. {الحديث: ٦٠٦٥ = ٦٠٦٨ فم}:

عەبدوڵڵای کوڕی زوبەیر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: زوبەیری باوکمو پیاویکی ئەنصاری لە خزمەتی پێغەمبەردا، لەسەر سەرەی ئاو، کە لە ئاوەڕۆکانی ئەلحەررەوە دەهات، کە باخە خورمایان پێ ئاودەدا، بوو بەهەرایان، پیاوە ئەنصارییەکە بە زوبەیری گوت: ئاوەکە بەردە، بابڕوا بۆ ناو باخەکانی ئێمەیش، زوبەیریش رازی نەبوو، بە پێشنیارەکەی ئەو، جا بۆ ناوبژیو دادگایی کردن چوونە خزمەتی حەزرەت (درووودی خودای لەسەر بێ). حەزرەت (درووودی خودای لەسەر بێ) بە زوبەیری فەرموو: (ئەی زوبەیر! مەزراکەت ئاوبدەو ئەوسا ئاوەکە بەرەڵا بکە بۆ دراوسێی

باخەکەت). کابرای ئەنصاریش تووڕە بوو، گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا! ئەوە پوورزای خۆتە، بۆیە بەلای ئەودا دەیبەی!

جا رووی پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) گۆڕاو رەنگی زویری لێ نیشتو فەرمووی: (ئەی زوبەیر! باخەکەت ئاوبدە، هەتا دێراوەکانیان تەواو پڕدەبنو ئاوەکە دەدا لە قەدیان ئەوجا ئاوەکەیش بگرەوە!).

زوبەیر (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: وادەزانم کە ئەم ئایەتە لەم بارەیەوە هاتە خوارەوە، کە دەفەرموێ: {فَلاَ وَرَبِّكَ لاَ يُؤْمِنُونَ حَتَّىَ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ}.

واتە: رووداو وانییە، کەوەك ئەوان گومان دەبەن، بەو کەسەی کە وا پەروەردگاری تۆیە، ئەو ناپاکانە باوەڕناهێنن هەتا بە ئارەزووی دڵ، تۆ دەکەن بە حەکەمو بە فەرمانڕەوا، لەو کێشەو بەرنانەدا کە روو دەدەن لەناویانا، وە لەگەڵ ئەوەیشا بەو بڕیارو حوکمە رازی ببن، کەتۆ دەیدەیت بەبێ چەنو چۆنو پێناخۆش بوون). {تاج/٢، زنجیرە: ١٧٣، ژمارە: ١٩٢٤ ج/٤ = چاپی چوارەم}.

١٢٤٠) باسی پەیڕەویی پێغەمبەرو فەرمایشتی خودای گەورە: {لاَ تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءَ إِنْ تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْ}. {٦٠٦٦ - ٦٠٧٨}

بَابُ: فِي اتباعِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَوْلُهُ تَعَالَى: {لاَ تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءَ إِنْ تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْ}

١٥٩٨- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: بَلَغَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ أَصْحَابِهِ شَيْءٌ، فَخَطَبَ فَقَالَ: «عُرِضَتْ عَلَيَّ الْجَنَّةُ وَالنَّارُ فَلَمْ أَرَ كَالْيَوْمِ فِي الْخَيْرِ وَالشَّرِّ، وَلَوْ تَعْلَمُونَ مَا أَعْلَمُ، لَضَحِكْتُمْ قَلِيلاً، وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا»، قَالَ: فَمَا أَتَى عَلَى أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمٌ أَشَدُّ مِنْهُ، قَالَ: غَطَّوْا رُءُوسَهُمْ وَلَهُمْ خَنِينٌ، قَالَ: فَقَامَ عُمَرُ بن الخطاب (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ)، فَقَالَ: رَضِينَا بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِالإِسْلاَمِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا، قَالَ: فَقَامَ ذَاكَ الرَّجُلُ فَقَالَ: مَنْ أَبِي؟ قَالَ: «أَبُوكَ فُلاَنٌ»، فَنَزَلَتْ هذه الآيَةُ: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لاَ تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءَ إِنْ تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْ). {الحديث: ٦٠٧٢ = ٦٠٧٥ فم. تجريد البخاري بالكوردي/٤، رقم: ١٦٥٨ = ٤٦٢١، ٩٣، ٥٤٠، ٧٤٩، ٦٣٦٢، ٦٤٦٨، ٦٤٨٦، ٧٠٨٩، ٧٠٩٠، ٧٠٩١، ٧٢٩٤، ٧٢٩٥}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لەتەرەف هاوەڵانیەوە شتێ گەیشتەوە بە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) حەزی لەو جۆرە شتە نەبوو، جا وتارێکی دڵهەژێنی دا، فەرمووی: (ئەمڕۆ لەناو ئەم نوێژەدا کە بەجەماعەت بۆم کردن، بەهەشتو دۆزەخیان هێنایە بەرچاوم، ئەو نازو بەهرەو خێرو خۆشییەی کە ئەمڕۆ لە بەهەشتدا بینیم هەرگیزاو هەرگیز شتی وام نەدیوە، وەکی تریش ئەو ناخۆشیو سزاو ئێشو ئازارەی کە ئەمڕۆ لە دۆزەخدا بینیم قەت قەت شتی وا ناخۆشم نەبینیوە!

دەی ئەوە کەمن دەیزانم، لە هەواڵو باسی سزاو تۆڵەی خودا، ئەگەر ئێوە دەتانزانی، سامو ترسو بیم دایدەگرتنو، کەم پێ دەکەنینو زۆر دەگریان).

فەرمووی: جا رۆژی وا سەختو ناخۆش لە یارانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) رووی نەداوە، فەرمووی: جا هاوەڵانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) رووی خۆیان داپۆشیو دایان لەپڕمەی گریان، فەرمووی: جا عومەری کوڕی خەتتاب (رەزای خودای لێ بێ) هەستاو بۆ دڵدانەوەی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (خودامان بە پەروەردگاری خۆمان قەبووڵەو ئیسلاممان بە ئایینی خۆمان قەبووڵەو موحەممەدمان بە پێغەمبەر قەبووڵە. پیاوێ هەبوو ناوی عەبدوڵڵای کوڕی حوزافە بوو، کە لەگەل یەکێکا دەمی تێ دەگیرا، بەرابەرەکەی تانەی زۆڵی لێ دەداو پێی دەگوت: تۆ کوڕی باوکی خۆت نیت، جا پیاوە بۆ ساخکردنەوەی رشتەی بنەچەی خۆی، عەرزی حەزرەتی کرد: قوربان! ئەی پێغەمبەری خودا! باوکی من کێیە؟ فەرمووی: (تۆ کوڕی باوکی خۆتیو باوکی تۆ حوزافەیە!). جا بەم بۆنەیەوە ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە، کە دەفەرموێ: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لاَ تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءَ إِنْ تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْ – المائدة – ٥/١٠١}:

واتە: ئەی موسوڵمانینە! پرسیاری وا لە پێغەمبەری خۆتان مەکەن کە بەدەردتان نەخواو ئەرکی سەرشانتان گرانتر بکا، بەتایبەتی پرسیاری وا ئەگەر وەڵام بدرێتەوە راستی رووداوەکەتان بۆ دەردەکەوێو زۆر جار وادەبێ بە

پێچەوانەی خواستی ئێوەوە دەبێ، لەکاتی وادا تووشی تەریقیو شەرمەزاریو ناخۆشیو دڵتەنگی دەبن!!). {بڕوانە: تاج/٣، زنجیرە: ١١٣، ژمارە: ٣١٩٥ ج/٤ + تاج/٤، زنجیرە: ٦، ژمارە: ٣٨٤٢ + تاج/٢، زنجیرە: ٧٩، ژمارە: ١٤٧٩ + ریاض/١، زنجیرە: ٥٠، ژمارە: ٤٠١ + ریاض/٢، زنجیرە: ٥٤، ژمارە: ٤٤٧}.

١٥٩٩- عَنْ سَعْدِ بْنُ أَبِي وَقَاص (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّه (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «إِنَّ أَعْظَمَ الْمُسْلِمِينَ فِى الْمُسْلِمِينَ جُرْمًا مَنْ سَأَلَ عَنْ شَىْءٍ لَمْ يُحَرَّمْ عَلَى الْمُسْلِمِينَ فَحُرِّمَ عَلَيْهِمْ مِنْ أَجْلِ مَسْأَلَتِه». {الحديث: ٦٠٦٩ = ٦٠٧٢ فم. بخارى. إعتصام: ٧٢٨٩}:

سەعدی کوڕی ئەبو وەقاص (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (لەناو موسوڵمانانا تاوانبارترین موسوڵمان ئەو کەسەیە، کە لەشتێ بەبێ پێویستی زۆر، بکۆڵیتەوەو پرسیاری زۆری لەبارەوە بکا، شتەکە خۆی هێشتا حەرام نەکرابێ، بەڵام بەهۆی پرسیارەکەی ئەوەوە حەرام ببێ، لە موسوڵمانانی تریش). {تاج/٤، زنجیرە: ٦، ژمارە: ٣٨٤٥ ج/٤}.

١٦٠٠- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ رَجُلاً قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيْنَ أَبِى؟ قَالَ: «فِى النَّارِ». قَالَ: فَلَمَّا قَفَّى دَعَاهُ فَقَالَ: «إِنَّ أَبِى وَأَبَاكَ فِى النَّارِ». {الحديث: ٤٩٩ = فم}:

ئەنەس (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پیاوێ عەرزی پێغەمبەری کرد: قوربان! ئەی پێغەمبەری خودا! باوکم لەسەردەمی نەزانیدا مردووە، لەپێش هاتنی ئایینی پیرۆزیی ئیسلاما، جێگەی کوێیە: بەهەشتییە، یان دۆزەخی؟ فەرمووی: (باوکت دۆزەخییە، وا لەناو ئاگردا). راوی دەفەرموێ: جا کابرا کەپشتی هەڵکرد، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) بانگی کردەوە فەرمووی: (باوکی منو باوکی تۆیش لەبەرئەوەی کە لە ئەهلی فەترەتن دۆزەخینو وان لەئاگری دۆزەخدا). {تاج/٥، زنجیرە: ١١، لاپەڕە: ٣٦٤، ژمارە: ٥١٧٦ = ما ورد في أهل الفترة}. لەم شویچنەدا لە تاجول ئوصولدا، روونکردنەوەیەکی جوانم نووسیوە لەبارەی جێگەی دواڕۆژی باوکی پێغەمبەرەوە، تکایە بفەرموو بیخوێنەرەوە.

١٢٤١) وازهێنان لەهەرشتێ کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) نەهیی لێ بکاو خۆ پاراستن لە پێچەوانەی فەرمانی ئەو. (٦٠٦٦ - ٦٠٧٨)

بابٌ: فِي الإنْتهاءِ عمَّا نَهى عَنْهُ النَّبيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) وَترك الإخْتِلاف عَلَيْهِ فِي المَسْأَلَةِ

١٦٠١- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَقُولُ: «مَا نَهَيْتُكُمْ عَنْهُ فَاجْتَنِبُوهُ، وَمَا أَمَرْتُكُمْ بِهِ فَافْعَلُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ، فَإِنَّمَا أَهْلَكَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ، كَثْرَةُ مَسَائِلِهِمْ، وَاخْتِلاَفُهُمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ». {الحديث: ٦٠٦٦ = ٦٠٦٩ فم. بخاری. إعتصام: ٧٢٨٨}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: گوێم لە پێغەمبەر بوو دەیفەرموو: (ئەوەی کە گوتم پێتان مەیکەن توخنی مەکەون، وە ئەوەی کە گوتم پێتان بیکەن، چەندەی لە تواناتانا هەیە بیکەن، چونکە نەتەوەکانی پێش ئێوە لەبەرئەوە فەوتانو لەناوچوون، چونکە پرسیاری زۆریان لە پێغەمبەرەکانیان دەکردو لەدژیان دەوەستانو چەندو چوونیان لەگەڵدا دەکردن). {ریاض/١، زنجیرە: ١٦، ژمارە: ١٥٦}.

١٢٤٢) جیاوازی هەواڵو فەرمانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەبارەی کاروباری ئایینەوە، لەگەڵ رای پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) سەبارەت بەکاروباری دنیایی. (٦٠٧٩ - ٦٠٨١)

بابٌ: فيما أخْبرَ بِهِ النَّبيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) مِنْ أمْرِ الدِّينِ وَالفَرْقُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الرَّأيِ لِلدُّنْيا

١٦٠٢- عَنْ طَلْحَةَ بْنُ عبيدالله (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: مَرَرْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) بِقَوْمٍ عَلَى رُؤُوسِ النَّخْلِ، فَقَالَ: «مَا يَصْنَعُ هَؤُلاَءِ»؟ فَقَالُوا: يُلَقِّحُونَهُ: يَجْعَلُونَ الذَّكَرَ فِى الأُنْثَى فَيَلْقَحُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «مَا أَظُنُّ يُغْنِى ذَلِكَ شَيْئًا»، قَالَ: فَأُخْبِرُوا بِذَلِكَ فَتَرَكُوهُ، فَأُخْبِرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) بِذَلِكَ، فَقَالَ: «إِنْ كَانَ يَنْفَعُهُمْ ذَلِكَ فَلْيَصْنَعُوهُ، فَإِنِّى إِنَّمَا ظَنَنْتُ ظَنًّا، فَلاَ تُؤَاخِذُونِى بِالظَّنِّ، وَلَكِنْ إِذَا حَدَّثْتُكُمْ عَنِ اللَّهِ شَيْئًا فَخُذُوا بِهِ، فَإِنِّى لَنْ أَكْذِبَ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ». {الحديث: ٦٠٧٩ = ٦٠٨٢ فم}:

طەلحەی کوڕی عوبەیدوڵڵا (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لەخزمەتی پێغەمبەردا، دامان بەلای کۆمەڵێکا، بەسەر دارخورماوە بوون، خەریکبوون موتوربەیان دەکرد،

پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەمانە چی دەکەن؟) عەرزیان کرد: ئەوە پەیوەندو موتوربەی دەکەن، تۆوی خورما نێرەکە دەتەکێننە ناو بۆڵی خورمای مێیەکە، کەوا لەناو کیفێکا، ئیتر موتوربە دەبێو دەبێ بەخورما!

پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (گومان نابەم شتی وا کەڵکی هەبێ!).

فەرمووی: جا ئەم فەرمایشتەی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) باسکرا بۆ ئەو کۆمەڵە، ئەوانیش وازیان لە موتوربە کردنەکە هێنا، جا هەواڵ درا بە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کە کۆمەڵەکە، بەهۆی فەرمایشتەکەی تۆوە، وازیان لەخورما موتوربەکردنەکە هێناوە، ئەویش فەرمووی: (ئەگەر ئەو موتوربە کردنە سوودی هەیە بۆ بەروبوومی باخەکانیان، وە بە ئەزموونو تەجرەبە ئەوە چەسپاوە، باوازی لێ نەهێننو وەك جاران دارە خورماکانیان موتوربە بکەن، ئەوەی کەمن گوتم لەم بارەیەوە بە گومانی خۆم گوتم، نەوەك بە وەحیو لەلای خوداوە ئەوەم پێ گوترابێ، واتە: ئەوە رای تایبەتی خۆم بوو، لەکارێکا کە پەیوەندی بە راگەیاندنی ئایینییەوە نییە، کارێکی دنیایی رووتە، دەی ئەو جۆرە گومانو رادەربڕینی خۆمە مەکەن بەرەخنە لەسەرم، منیش وەك ئێوە هەر ئادەمیزادم خۆ غەیب زان نیم، بگرە خۆتان لەکاروباری جیهانی خۆتان باشتر دەزانن، بەڵام هەرکاتێ شتێکم پێتان گوت، کە بەفەرمانی خودا پێتانم راگەیاند، ئەوە کاری پێ بکەنو جێبەجێی بکەن، چونکە من قەت قەت بەدەم خوداوە درۆناکەمو قسەی خودا هەمیشە راست دەردەچێو هەڵەی تیانابێ!). {تاج/٣، زنجیرە: ١٠٣، ژمارە: ٣١٦٩. چاپی چوارەم} + {ژمارە: ٣١٦٨ تاج/٣} + {تاج/٣، زنجیرە: ١٠١، ژمارە: ٣١٥٩}.

روونکردنەوە:

گوتارو کردارو ئاکاری پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەبن بەدوو بەشی سەرەکییەوە:

١- ئەوەی کە پەیوەندی بەکاروباری ئایینەوە بێ، وەك: نوێژو رۆژوو، وەك کردارەکانی حەجو عەمرە، وەك: یاساو دەستوورەکانی حەڵاڵو هاوسەریو تەڵاقو

ظيهار، وەك: فەرمانكردن بەچاكەو رێگرتن لەخراپە، وەك: ئەو هەموو باسو بابەتانەی كە لەپەڕاوەكانی شەریعەتدا باسكراون ئەوەی كەلەم بابەتە بێ، ئەوە لەخوداوەیەو هەمووی راستو دروستەو قەبوولی هەڵە ناكاتو پەیڕەوی كردنی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دائەنرێ بە پەیڕەوی فەرمانەكانی خودای گەورە، جا یا واجبە، یا حەرامە، یا مندوبە، یا مكروهە، یا موباحە، هەركامێ لەمانە بەمەرجی خۆی.

٢- ئەوەی كە كردەوەی تایبەتی پێغەمبەر خۆی بێ، یا گوتەی ئەوبێ، كە پەیوەندی بە بابەتی ئایینەوە نەبێ، یا رای تایبەتی پێغەمبەر خۆی بێ، وەك ئەم نموونەیەی ئێرە، ئەوە وەك كردارو گوتارو رای خەڵكی ترواية، گەڵێ جار راستو دروست دەردەچێ، جاری وایش هەیە، لەوانەیە كە نەیپێكێ، وەك زۆر لەو شتانەی كە رۆژانە كردوونی، یا گوتوویانی، لەسەر شێوەی عادەت، نەك لەسەر شێوەی عیبادەت، یا لەسەر شێوەی رێكەوتو ئیتیفاق، نەك لەسەر شێوەی مەبەستو قەصد.

٣- ئەمەیش چەند نموونەیەكە كە لەبابەتی دووەمی كردارو گوتارو ئاكاری پێغەمبەرن، كە لەشێوەی عادەتو رای تایبەتن، نەك لەشێوەی ریسالەتو عیبادەت:

١- فەرموودەی ژمارە: ١١٥٨ كە لەزنجیرە: ٩٢٤دا لەم پوختەی صەحیحی موسلیمەدا رابورد.

٢- فەرموودەی ژمارە (٢٦٦ = ١٣٦٦ مسلم) لەپێشەوە لە زنجیرە (١٦٧)دا رابورد.

٣- فەرموودەی ژمارە: (٢٧٦) + (٣٠٨) + (٣٢٠) + (٣٤٢) + (٣٥٢) + (٣٥٥) +

٤- {تاج/١، زنجیرە: ١٠٩، ژمارە: ٦٤٠ + ٦٤١ + ٦٤٢ + ٦٤٣ + ٦٤٤} + {تاج/٤، زنجیرە: ٩، ژمارە: ٣٨٨٩}.

٥- تەجریدی بوخاری ژمارە: (١٢٠٩ + ١٢٥٦ + ١٢٧٢ + ١٢٨١ + ١٢٨٣ + ١٣٠٣ + ١٣٤٩ + ١٣٦٠ + ١٣٦٢).

١٢٤٣) خۆزگە خواستن بۆ بینینی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) بەچاوی سەرو شەیدابوونی ئەوە. (٦٠٨٢)

بَابٌ: تَمَنِّى رُؤْيَةُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) وَالحِرْصُ عَلَيْهِ

١٦٠٣- عَنْ أبى هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «وَالَّذِى نَفْسُ مُحَمَّدٍ فِى يَدِهِ لَيَأْتِيَنَّ عَلَى أَحَدِكُمْ يَوْمٌ وَلاَ يَرَانِى، ثُمَّ لأَنْ يَرَانِى أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنْ أَهْلِهِ وَمَالِهِ مَعَهُمْ». قَالَ أَبُو إِسْحَاقَ (يعني إبراهيم بن سفيان): الْمَعْنَى فِيهِ عِنْدِى لأَنْ يَرَانِى مَعَهُمْ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنْ أَهْلِهِ وَمَالِهِ ثم لا يراني، وَهُوَ عِنْدِى مُقَدَّمٌ وَمُؤَخَّرٌ}.
{الحديث: ٦٠٨٢ = ٦٠٨٥ فم. تجريد/٤، نالبخارى، الترجمة الكردية، رقم: ١٤٣١ = ٣٥٨٩}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (سوێندم بەو کەسە کە گیانی موحەممەدی بەدەسە، کەخۆی کەسی هەموو کەسە، دیارە کە خودای گەورەو سەروەرە، ئێوە دەکەونە رۆژێکی واوە لەپاش مەرگی من، حەزدەکەن کە سەرو ماڵی خۆتان بەخت بکەنو لەباتی ئەوە یەك چرکەسات من ببینن، ئیتر ئەگەر لەوەدوایش نەم بینن بەو دەمە کەمەو بەو تاقە چاوپێکەوتنە قاییل دەبنو بەستان دەکا). (مامۆستا ئیبراهیم کوڕی موحەممەد کوڕی سوکفیانی نەیسابووری کە شاگردی ئیمامی موسلیمە، کە صەحیحی موسلیم لە ئیمامی موسلیمەوە گێڕانەوە – ریوایەت – دەکا، کە ناسراوە بە ئەبو ئیسحاق دەفەرموێ: لە رستەکانی ئەم فەرموودەیەدا پێش‌و پاش هەیە بەلای منەوە، بەم شێوەیە: دەقەکە خۆی ئاوایە: (وَلاَ يَرَانِى لأَنْ يَرَانِى أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنْ أَهْلِهِ وَمَالِهِ مَعَهُمْ). لەسەر فەرمایشتی ئەبو ئیسحاق ئەم دەقە لەپێشا ئاوا بووە: «وَالَّذِى نَفْسُ مُحَمَّدٍ فِى يَدِهِ لَيَأْتِيَنَّ عَلَى أَحَدِكُمْ يَوْمٌ وَلاَ يَرَانِى، ثُمَّ لأَنْ يَرَانِى {مَعَهُمْ} أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنْ أَهْلِهِ وَمَالِهِ» جا وشەی (مَعَهُمْ) دواخراوەو براوەتە دوا دواوە.

روونكردنەوە:

نـەوەوی (رەحمەتی خـودای لێ بـێ) دەفـەرموێ: مەبەسـت لـەم فەرموودەیـە ئەوەیـە کـە هاوەڵان هانبدا لەسەر ئامادە بوونی کۆڕی زانستی پێغەمبـەر، لەماڵەوە، لەسـەفەر، بە مەبەستی فێربوونی یاسانامەو لەبەرکردنی فـەرموودەکانیو راگەیناندنیان بـە پەیوەندیداران وە ئەوەشینان پێ رابگەیەنێ، ئەگەر لـەم لایەنـەوە درێغـیو کۆتـایی بکەن رۆژێ دەبێ پەشیمان دەبنەوە، وەك ئیمامی عومەر لەم لایەنەوە دەیفـەرموو: (هاموشـۆی بـازاڕو سـەرقاڵیم بـە مامەڵـەوە دووری خسـتمەوە لـە کـۆڕی زانسـتی پێغەمبەر).

١٢٤٤) کەسانێ ئاوات دەخوازن، کە کەسوکارو ماڵو منداڵیان بکەن بەقوربانی یەك دەم بینینی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ). (٧٠٦١ - ٧٠٩٢)

بَابٌ: فِيمَنْ يَوَدُّ رُؤْيَةَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِأَهْلِهِ وَمَالِهِ

١٦٠٤- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: «مِنْ أَشَدِّ أُمَّتِي لِي حُبًّا نَاسٌ يَكُونُونَ بَعْدِي، يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ رَآنِي بِأَهْلِهِ وَمَالِهِ». {الحديث: ٧٠٧٤ = ٧١٠١ فم}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فـەرمووی: پێغەمبـەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فـەرمووی: (بەشێکن لەو کەسانەی نەتەوەی ئیسلامی من، کە منیان زۆر خۆش دەوێ، کەسانێ کـە لـەپاش مـەرگی مـن دێنـە دنیـاوە، ئاواتیانـە کـە بەسـەرو مـاڵو منـاڵ بـبن بـە قوربانی یەك دەم کەمنی تیادا ببینن!).

بسم الله الرحمن الرحيم

٥٠- نامەی یادی پێغەمبەرانو باسی پایە بەرزییان

كِتَابُ ذِكْرِ الْأَنْبِيَاءِ وَفَضْلِهِمْ

١٢٤٥) باسی سەرەتای دروستکردنی ئادەم (سلاوی خودای لەسەر بێ). (٦٩٨٥)

بَابٌ: فِي ابْتِدَاءِ خَلْقِ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ

١٦٠٥- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِيَدِي فَقَالَ: «خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ التُّرْبَةَ يَوْمَ السَّبْتِ، وَخَلَقَ فِيهَا الْجِبَالَ يَوْمَ الأَحَدِ، وَخَلَقَ الشَّجَرَ يَوْمَ الاثْنَيْنِ، وَخَلَقَ الْمَكْرُوهَ يَوْمَ الثُّلَاثَاءِ، وَخَلَقَ النُّورَ يَوْمَ الأَرْبِعَاءِ، وَبَثَّ فِيهَا الدَّوَابَّ يَوْمَ الْخَمِيسِ، وَخَلَقَ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ بَعْدَ الْعَصْرِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ، فِي آخِرِ الْخَلْقِ وَفِي آخِرِ سَاعَةٍ مِنْ سَاعَاتِ الْجُمُعَةِ، فِيمَا بَيْنَ الْعَصْرِ إِلَى اللَّيْلِ». {الحديث: ٦٩٨٥ = ٧٠٠٩ فم}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەستی گرتمو فەرمووی: (خودای گەورەو مەزن لەرۆژی شەممەدا زەوی دروستکردو، لەرۆژی یەك شەممەدا چیاکانی لەزەویدا دروسمت کردو، لەرۆژی دووشەممەدا دارو درەختی دروست کردو لەرۆژی سێ شەممەدا بەدییو خراپەو ناخۆشی دروست کردو، لەرۆژی چوار شەممەدا نوورو رووناکی دروسمت کردو، لەرۆژی پێنج شەممەدا زیندەوەرانی دروست کردو پەخشو بلاوی کردنەوە، بەناو زەویدا، وە لەدوا دوایی دروستکراوانا ئادەمی دروست کرد، لەپاش عەصری رۆژی هەینی، لەدوا کاژێریدا، لە کاژێرەکانی رۆژی هەینی). {تاج/٤، زنجیرە: ٣، ژمارە: ٣٦٩٠ ج/٤}.

١٢٤٦) باسی گەورەیی ئیبراهیمی خەلیل (سلاوی خودای گەورەی لەسەر بێ).

(٦٠٩٠ - ٦٠٩٧)

بَابٌ: فِي فَضْلِ إِبْرَاهِيمَ الْخَلِيلِ عَلَيْهِ السَّلَامُ

١٦٠٦- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، فَقَالَ: يَا خَيْرَ الْبَرِيَّةِ! فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «ذَاكَ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ». {الحديث: ٦٠٩٠ = ٦٠٩٤ فم}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پیاوێ هاتە خزمەتی حەزرەت (دروودی خودای لەسەر بێ) عەرزی کرد: ئەی چاکترین دروستکراوەکان! پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەوە ئیبراهیمە کە چاکترینی هەموو دروستکراوانە).

١٢٤٧) خۆ سوننەتکردنی ئیبراهیم. (٦٠٩٠ - ٦٠٩٧)
بَابٌ: إِخْتَتَانِ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ

١٦٠٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «اخْتَتَنَ إِبْرَاهِيمُ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَهُوَ ابْنُ ثَمَانِينَ سَنَةً بِالْقَدُومِ». {الحديث: ٦٠٩٣ = ٦٠٩٧ فم. بخاری (تجريد البخاری = مختصر صحيح البخاری. المجلّد الرّابع، رقم: ١٣٤٨ = ٣٣٥٦، ٦٢٩٨ فتح الباری. لاپەڕە: ٢٥، چاپی: ١٠١٠ز)}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (حەزرەتی ئیبراهیم (دروودی خودای لەسەر بێ) بەفەرمانی خودا، لەتەمەنی هەشتا ساڵیدا، لە گوندی قەددوم کەوا لەشام، بە تەشوێ خۆی بەدەستی سوننەتکرد). {تاج/٣، زنجیرە: ١١٥، ژمارە: ٣٢٠٣ ج/٤}.

١٢٤٨) باسی فەرمایشتی ئیبراهیم (سلاوی خودای لەسەر بێ): (رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى) وە باسی لووتو یووسف (دروودی خودایان لەسەر بێ). (٦٠٩٠ - ٦٠٩٧)
بَابٌ: قَوْلِ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: (رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى) وَذِكْرِ لُوطٍ وَ يُوسُفَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ

١٦٠٨- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «نَحْنُ أَحَقُّ بِالشَّكِّ مِنْ إِبْرَاهِيمَ، إِذْ قَالَ: (رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى، قَالَ: أَوَلَمْ تُؤْمِنْ، قَالَ: بَلَى وَلَكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِي)، قَالَ: «وَيَرْحَمُ اللَّهُ لُوطًا، لَقَدْ كَانَ يَأْوِي إِلَى رُكْنٍ شَدِيدٍ، وَلَوْ لَبِثْتُ فِي السِّجْنِ طُولَ لَبْثِ يُوسُفَ لَأَجَبْتُ الدَّاعِيَ». {الحديث: ٦٠٩٤ = ٦٠٩٨ فم. تجريد/٤، لاپەڕە: ٤٠ چاپی/١٠١٠ز، رقم: ١٣٥٥ = ٣٣٧٢، ٣٣٧٥، ٣٣٨٧، ٤٥٣٧، ٤٦٩٤، ٦٩٩٢}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (گریمان من لەفەرزی مەحاڵدا، گومانم لەزیندوو بوونەوەدا هەبێ، حەزرەتی

ئیبراهیم شتی وای نەبووەو گومانی وای بەدڵدا نەهاتووە، بەڵام ئەم گفتوگۆی ئیبراهیمە، کە لەم ئایەتەدا خودا باسی فەرمووە بۆمان، تەنیا بۆ ئەوە بووە کە بەهۆی دیتن بەچاوی سەرەوە، تەواو دڵ ئەستوورو دڵنیابێ، وەکوو چۆن ئێمە بە بیستن بۆمان دەرکەوتووە، کە دەریای گەورە هەیە، بەڵام کاتێ بەچاوی سەر ئەو دەریایانە دەبینین، هەرچەند زانستو عیلمە کۆنەکەمان، کە لە رێگەی ژنەوتنەوە بووە، هیچ پتر نابێ، بەڵام پتەوترو دامەزراو تر دەبێ، تەنانەت ئەگەر یەکێ لەوەدوا بڵێ دەریا هەبوونی نییە، ئێمە بڕوای پێ ناکەین.

ئایەتی گوفتوگۆکە ئەمەیە: {رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى قَالَ: أَوَلَمْ تُؤْمِن قَالَ: بَلَى وَلَكِن لِّيَطْمَئِنَّ قَلْبِي – البقرة – ٢/٢٦٠}:

واتە: ئیبراهیم فەرمووی: پەروەردگاری من! ئەی خاوەنی هەردوو جیهان! نیشانم بدە ئەم خەڵکە کە دەمرنو ساڵەهای ساڵ دەبنەوە بە خاك و ئەندامەکانی لەشیان دەڕزێنو دەبن بەخۆڵو خاشاك و بای رۆژگار، بە ئارەزووی خۆی، شەنو کەویان دەکاو، پەخشو پرشیان دەکا لە وولاتا، چۆن چۆنی تۆ لەقیامەتا زیندوویان دەکەیتەوەو، بەچی شێوەیێ ئەو پارچە پەرتو پرژو بلاوانە یەك دەخەیتەوە؟!

خودا لە وەڵامی ئەم پرسیارەی ئیبراهیمدا فەرمووی: ئەی ئیبراهیم! ئایا تۆ هێشتا باوەڕت نەهێناوە بەوە کەمن دەتوانم مردوو زیندوو بکەمەوە؟ عەرزی کرد: با، بەخودا زۆر باش ئەوە دەزانمو باوەڕم بەوە هەیە، بەڵام دەمەوێ کە دڵم ئاو بخواتەوەو وەها دابمەزرێ، کە ئیتر دڵە ڕاوکێو رێگەی سووسەی سووسەبای وەسواسو ڕاڕاییو دوو دڵی نەفسو دەروون، لەدڵو ناخی مندا نەمێنێو، ئەوەی کە بەدڵ باوەڕم پێی کردووە، بەچاوی سەریش ببینم!!

خودای مەزن بۆ خۆی دەیزانی کە ئیبراهیم ئەمە دەزانێ، وەلێ بۆیە ئەم پرسیارەی لێ کرد، تا بیسەران وەڵامەکەی ئیبراهیم ببیستن!). {تاج/٤، زنجیرە: ٣، ژمارە: ٣٧٤٥ چ/٤}.

پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووشی: ڕەحمەتی خودا لە پێغەمبەر لووط بێ، لەسەر چی بیرو باوەڕێ فەرموویەتی: {لَوْ أَنَّ لِي بِكُمْ قُوَّةً أَوْ آوِي إِلَى رُكْنٍ شَدِيدٍ}. واتە: حەزرەتی لووط پێغەمبەر، کاتێ هۆزەکەی پەلاماری میوانەکانیان داو، ویستیان دەستدرێژی لە ناموسیان بکەنو، هەوڵی لەگەڵیاندا دا، کە وازبێننو دست لەدەستدرێژی ناموسی لەگەڵ میوانەکانی هەڵبگرنو روو زەردی بەسەر خۆیو میوانەکانی نەهێننو هەوڵەکەی سوودی نەبوو، پاش ئەمە فەرمووی: کاشکی یاخۆم هێزێکم ببوایە، هەتا چارەی ئەم بێ شەرمیو نامەردیو دەستدرێژییەی ئێوەم پێ بکردایە، یاخۆم هێزێکی ئاوەهام ببوایە، یاخود لەپەنای زاتێکی تەواناو بەهێزدا بوومایە، تا ئەو چارەسەری ئەم بێ شەرمییەی ئێوەی بکردایە!).

پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: لووط چۆن وا دەفەرموێ، خۆ ئەو، واتە: حەزرەتی لووط، لەڕاستیدا لەپەنای زاتێکی تەواناو بەهێزدا بوو، کە خودای تەوانایە، ئیتر چۆن وا دەفەرموێ). حەزرەت فەرمووی: (لەلایەکی تریشەوە ئافەریم بۆ حەزرەتی یووسف، بۆ خۆیو بۆ ئارامو بۆ سەبریو بۆ خۆگرتنی، بەڕاستی مەردو بەسەبرو ئازاو بە پشوو بوو، ئەوە بوو پاش ئەو هەمکە حەپسو زیندانییە، کاتێ پاشا ناردی بەشوێنیدا، کە بچێ بۆلای، ئەو نەچوو، وە ویستی لەپێشدا بیسەلێنێ کە ئەو بەناڕەوا بەندکراوە، بۆیە بە فروستادەکەی پاشای فەرموو، بڕۆ عەرزی پاشا بکە، فەرمان بدا، ئەو ژنانە کەدەستی خۆیان لەتو پەت کرد، لەگەڵ ژنی وەزیردا، لەکاتی دەعوەتەکەدا، کۆیان بکاتەوەو لێیان بپرسێ، حاڵی ئەوان چۆن بووەو حاڵی منیش چۆن بووە؟ تا پاکو پیس دەربکەوێ بۆ هەموو لایێ، ئەوسا من دێم بۆلای پاشا، وەلێ ئەگەر من لەجێگەی یووسف بوومایەو ئەوەندەی ئەو، وازۆر لە بەندیخانەدا بمایەتەوە، هەر کەدەهاتن بەدوامدا، گورج بەبێ چەندو چوون دەچووم لەگەڵیان بۆ لای پاشا). {تاج/٤، زنجیرە: ١٢، ژمارە: ٣٩٢٣ چ/٤}.

١٢٤٩) فەرمایشتی ئیبراهیم (درووودی خودای لەسەر بێ): (إنّی سقیمٌ)، وە (بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا) هەرەها فەرمایشتەکەی ئیبراهیم سەبارەت بە سارای ژنی (ئەمە خوشکمە). (٦٠٩٠ - ٦٠٩٧)

بَابٌ: فِي قَوْلِ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: (إِنِّي سَقِيمٌ)، وَ(بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا) وَفِي سَارَةَ (هِيَ أُخْتِي)

١٦٠٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: «لَمْ يَكْذِبْ إِبْرَاهِيمُ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَطُّ، إِلاَّ ثَلاَثَ كَذَبَاتٍ، ثِنْتَيْنِ فِي ذَاتِ اللَّهِ: قَوْلُهُ (إِنِّي سَقِيمٌ)، وَقَوْلُهُ: (بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا)، وَوَاحِدَةً فِي شَأْنِ سَارَةَ، فَإِنَّهُ قَدِمَ أَرْضَ جَبَّارٍ، وَمَعَهُ سَارَةُ وَكَانَتْ أَحْسَنَ النَّاسِ، فَقَالَ لَهَا: إِنَّ هَذَا الْجَبَّارَ إِنْ يَعْلَمْ أَنَّكِ امْرَأَتِي يَغْلِبْنِي عَلَيْكِ، فَإِنْ سَأَلَكِ فَأَخْبِرِيهِ أَنَّكِ أُخْتِي، فَإِنَّكِ أُخْتِي فِي الإِسْلاَمِ، فَإِنِّي لاَ أَعْلَمُ فِي الأَرْضِ مُسْلِمًا غَيْرِي وَغَيْرَكِ، فَلَمَّا دَخَلَ أَرْضَهُ رَآهَا بَعْضُ أَهْلِ الْجَبَّارِ، أَتَاهُ فَقَالَ: لَهُ لَقَدْ قَدِمَ أَرْضَكَ امْرَأَةٌ لاَ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تَكُونَ إِلاَّ لَكَ، فَأَرْسَلَ إِلَيْهَا، فَأُتِيَ بِهَا، فَقَامَ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ إِلَى الصَّلاَةِ، فَلَمَّا دَخَلَتْ عَلَيْهِ لَمْ يَتَمَالَكْ أَنْ بَسَطَ يَدَهُ إِلَيْهَا، فَقُبِضَتْ يَدُهُ قَبْضَةً شَدِيدَةً فَقَالَ لَهَا: ادْعِي اللَّهَ أَنْ يُطْلِقَ يَدِي، وَلاَ أَضُرُّكِ، فَفَعَلَتْ، فَعَادَ، فَقُبِضَتْ أَشَدَّ مِنَ الْقَبْضَةِ الأُولَى، فَقَالَ لَهَا مِثْلَ ذَلِكَ، فَفَعَلَتْ، فَعَادَ، فَقُبِضَتْ أَشَدَّ مِنَ الْقَبْضَتَيْنِ الأُولَيَيْنِ، فَقَالَ: ادْعِي اللَّهَ أَنْ يُطْلِقَ يَدِي، فَلَكِ اللَّهَ أَنْ لاَ أَضُرَّكِ، فَفَعَلَتْ، وَأُطْلِقَتْ يَدُهُ، وَدَعَا الَّذِي جَاءَ بِهَا فَقَالَ لَهُ: إِنَّكَ إِنَّمَا أَتَيْتَنِي بِشَيْطَانٍ، وَلَمْ تَأْتِنِي بِإِنْسَانٍ، فَأَخْرِجْهَا مِنْ أَرْضِي وَأَعْطِهَا هَاجَرَ، قَالَ: فَأَقْبَلَتْ تَمْشِي، فَلَمَّا رَآهَا إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ انْصَرَفَ فَقَالَ لَهَا: مَهْيَمْ؟ قَالَتْ: خَيْرًا، كَفَّ اللَّهُ يَدَ الْفَاجِرِ، وَأَخْدَمَ خَادِمًا). قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: فَتِلْكَ أُمُّكُمْ يَا بَنِي مَاءِ السَّمَاءِ). {الحديث: ٦٠٩٧ = ٦١٠١ فم. تجريد/٤، لاپەڕە: ٢٦، رقم: ١٣٤٩ = ٩٩٢، تجريد/٣ = ٢٢١٧ فتح الباري. سالّی چاپ: ١٠١٠ز}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) **فەرمووی: پێغەمبەر** (درووودی خودای لەسەر بێ) **فەرمووی: (ئیبراهیم پێغەمبەر** (درووودی خودای لەسەر بێ) **هەرگیز درۆی نەکردووە، تەنیا سێ درۆ نەبێت، ئەو سێ درۆیەیش دوانیان ساخ لەبەر رەزای خودا بووە: یەکێ لەو دووە ئەوە بووە کە فەرموویەتی: (إِنِّي سَقِيمٌ): من نەخۆش و دەردەدارم. کە مەبەستی حەزرەتی ئیبراهیم لەم قسەیە ئەوە بووە کە لەگەڵ هۆزەکەی دەرنەچێ بۆ کارێکی**

ناشایسته، ئەوەکەی تریشیان ئەوە بووە کە فەرموویەتی: (بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا).
واتە: کاتێ هۆزەکەی گەڕانەوە بۆ بوتخانەکەو روانیان هەموو بتەکانیان شکاوە، تەنیا گەورەکەیان نەبێ، ئیبراهیمیان گومانبار کرد کە ئەم کارەی کردبێ، ئەویش فەرمووی: ئەم بتانە من نەم شکاندوون، بەڵکوو گەورەکەیان ئەوەی کردووە، درۆکەی تریشیان لەبارەی خاتوو سارەی خێزانیەوە بووە، جارێ ئیبراهیم سارەی پێ دەبێ دەگاتە پادشایەکی زۆرداری ملهوڕ، سارە بۆ جوانی لەوێنەی نابێ، لەبەرئەوە پێی فەرموو: ئەگەر ئەم زۆرداره زەبرداره ملهوڕە پێ بزانێ کە تۆ ژنی منی، زەوتت دەکا لێم، خۆشم دەکوژێ تا نەڵێن: ئەم پادشایە ئەوەندە خوا نەناسو بێ رەزاو بێ ویژدانو بێ رەوشتە ژن بەمارەو تەڵاقەوە زەوت دەکا، جا ئەگەر پرسیاری لێ کردی مەڵێ مێردمە، پێی بڵێ: کە تۆ خوشکی منی، لەڕاستیدا تۆ بەپێی ئایینی ئیسلامەتی، تۆ خوشکی ئایینیی منیتو موسوڵمان براو خوشکی یەکترین، لەم سەر زەمینەشدا جگە لەخۆمو لەخۆت موسوڵمانێکی تر گومان نابەم، کاتێ ئیبراهیم دەڕواتە ناو وڵاتی زۆردارەکەوە، هەندێ لە دەستوپای پادشا ملهوورەکە چاویان بەسارە دەکەوێ، جا دەچێ بۆلایو پێی دەڵێ: ئافرەتێ هاتۆتە قەڵەمڕەوی تۆوە هەر قابیل بەخۆتە! پادشاش دەنێرێ بەشوێن سارەداو دەیبەن بۆی، ئیبراهیم هەڵ دەستێو دەچێ بەلای نوێژەوە، بە ئومێدی ئەوە کە خودا ناموسی بپارێزێ لەدەمی گڵاوی ئەو سەگە هارەو خودا بەتوانایی خۆی وەك سەگ سنکی بکات. جاهەر کە سارە دەچێتە ژوورەوەو دەیبەن بۆ زۆردارەکە، زۆردارەکە خۆی پێ راناگیرێو دەستی بۆ دەبا، بەڵام لەلایەنی خوداوە توند دەستی رەق دەبێ! جا پادشا بەسارە دەڵێ: لەخودا داوابکە کە دەستم چاك بکاتەوە وازت لێ دەهێنمو زیانم بۆت نابێ، ئەویش دەپارێتەوەو دەستی چاك دەبێتەوە، کەچی دیسانەوە کابرای زۆردار دەستی بۆ دەباتەوە، وەلێ ئەمجارە دەستی لەجاری یەکەم زیاتر رەق دەبێ، دووبارە داوای لێ دەکاتەوە کە هەمدیسانەوە بۆی بپارێتەوە، ئەویش دیسان بۆی دەپارێتەوە، کەچی هەمدیسانەوە دەستی بۆ دەباتەوە کە دەستدرێژیی

ناموسی لێ بکا، ئەمجارە دەستی لەهەردوو جارەکەی پێشوو زیاتر وشك دەبێ، ئەنجا پێی دەڵێ: لەخودا بپاڕێرەوە کە دەستم چاك بکاتەوە، سوێندت بۆ دەخۆم بە خودای گەورە، کەئیتر زیانم نابێ بۆت، ساراش (سلاوی خودا لەخۆیو لەمێردیو لەنەوەی پیرۆزی خۆیو مێردی) وادەکاو دەستی پادشا چاك دەبێتەوە، جا ئەوجا پادشا ئەو کابرایە بانگ دەکا کەخاتوو سارەی هێنابوو بۆی، وەپێی دەڵێ: تۆ شەیتانت بۆمن هێناوە، نەوەکوو ئادەمیزاد، خەریك بوو دەستم لێ بوەشێنێ، ئەم ژنە لە وڵاتی من دەربکەو بیکەرە دەرەوەی قەڵەمڕەوی وڵاتی منو هاجەرەشی پێ بدە کە خزمەتی بکا).

فەرمووی: (ئینجا سارە پاش ئەوە خودا ناموسی پاراست، بەپێ گەڕایەوە بۆ ماڵەوە، ئیبراهیم کەچاوی پیی کەوت نوێژەکەی تەواوکردو پێی فەرموو: چی بوو؟ سارە خاتوون فەرمووی: سوپاس بۆ خودا، باش بوو، بەدڵی خۆمان بوو) خودا لەباڵی ئەو بەدکارەی داو رێگەی دەستی نەداو ئەم کارەکەرەیشی رەخساند بۆمان، کەناوی هاجەرەیە).

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: دەی ئەی گەلی عەرەب! کە لەسەر ئاوی باران دەژینو لەم روانگەوە ناسراون بە (بەنی ماء السّماء = نەوەی ئاوی ئاسمان) ئەم ژنە واتە: خاتوو هاجەرە، دایکە گەورەی ئێوەیە، چونکە دایکی حەزرەتی ئیسماعیل پێغەمبەرە، کە بابا گەورەی پێغەمبەرەو ئێوەیش لەنەوەی ئەون! {تاج/٣، زنجیرە: ١١٥، ژمارە: ٣٢٠٤ چ/٤ + تاج/٤، زنجیرە: ٣، ژمارە: ٣٧٠١ چ/٤}.

روونکردنەوە:

١- ئەم فەرموودەیە روونکردنەوەیەکی چاکی دەوێ، لەپێشا بڕوانە ئەم سەرچاوانە، بۆ حاڵیبوونی تەواو لە کوڕۆك و ناوەرۆك و مەبەست لەم فەرموودەیە. عەینی/١١، ص٣٠ + فتح الباری، ژمارە: ٢٦٣٥، ٣٣٥٧، ٣٣٥٨، ٥٠٨٤، ٦٩٥٠.

٢ - هاجەر، یا ئاجەر، ناوێکی سەریانییە، دەڵێن: باوکی یەکێ بووە لە پادشایانی قیبط، خەڵکی گوندی حەفنە لە میصر، لە صەعیدی میصر، کە ئێستا شوێنەواری لێ ماوە.

٣ - لە گێڕانەوەکانی ئەم فەرموودەیەوە دەردەکەوێ: کە دەسنوێژو نوێژو دووعاو نزا، لەناو نەتەوە موسوڵمانەکانی تری پێش ئێمەدا بوون.

٤ - نوێژو نزاو پاڕانەوەو دەستنوێژو یادی خوداو پشت بەستن بەخوداو هەنا بردن بۆ خوداو خودا کردن بەشایەت لەسەر کردەوەی چاك، ئەم جۆرە شتانە هەمیشەو هەموو کاتێك باشترین چەکی دەستی مرۆی موسوڵمانن، بەتایبەتی لەکاتی لێقەومانو کەساسیو داماویو بێ دەرەتانیدا.

٥ - فێڵە شەرعانەو حیلە شەرعو درۆو سوێنی درۆ تەورییەو شوێنە ونێ، لەکاتی وادا دروستە، تەنانەت تەڵاق خواردنو ظیهار کردنیش، لەکاتی وادا دروستەو نە تەڵاقەکە دەکەوێو نە ظیهارەکە دادەمەزرێ، بەمەرجێ بۆ بەرژەوەندییەکی رەوای وابێ کە شایستەی کردن یان گوتنی ئەم شتانە بێ، کردنو گوتنی ئەم جۆرە شتانە لە حوکمو بڕیاری ئیکراهدان، بەمەرجێ کردنو گوتیان بۆ پاراستنو رزگارکردنی سەرو ناموووسو سامانی بێ، کە شایستەی ئەوەبێ، بەڵکوو هەندێ جار سوننەتن بگرە جاری وادەبێ پێویستن واتە: واجبن. بەڵام دەبێ هەموومان ئەوە بزانین، کە رەوابوونی ئەم جۆرە شتانە، بەهیچ شێوەیێ پەیوەندی نییە، بە تەقیەوە کە شیعە دەیکەنو دایدەنێن بەنیوەی ئایین.

٦ - وشەی (ئیبراهیم) لەسەر فەرمایشتی عەسقەلانی (رەحمەتی خودای لێ بێ) ناوێکی سەریانییە، واتە: (إبراهیم = أبٌ رحیم = باوکی دڵسۆز = باوکی میهرەبان).

٧ - زۆرجار خودای گەورە پیاو چاکانو ئافرەتە باشەکان تاقی دەکاتەوەو تووشی دەردو بەڵاو کێشەو بەرەو تەنگو چەڵەمەو سەخڵەتی دەروونیو جەستەییو سامانیو منداڵو کەسوکارییان دەکا، تا بزانێ پلەی صەبرو ئارامو خۆگرییان

چەندەو چۆنە، مەبەست لەو ئەزموونو تاقیکردنانەوەیە رەفعی دەرەجاتو پایە بەرزییانە، هەروەك مەبەست ئەوەیشە کە ببن بەسەر مەشقو پێشەوا، لەخۆشیو ناخۆشیداو لە تەنگانەو فەرحانەدا، بۆ موسوڵمانان، بەشێوەی گشتی کە لەکاتی وادا بڵێن: خۆ من لە حەزرەتی ئیبراهیم زیاتر نیم.

١٢٥٠) باسی پێغەمبەر مووسا (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمایشتی خودای گەورە: (فَبَرَّأَهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهًا). {٦٠٩٨ - ٦١١٠}

بَابٌ: فِي ذِكْرِ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ، وَقَوْلِهِ تَعَالَى: (فَبَرَّأَهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهًا)

١٦١٠- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ رَجُلاً حَيِيًّا، قَالَ: فَكَانَ لاَ يُرَى مُتَجَرِّدًا، قَالَ: فَقَالَ بَنُو إِسْرَائِيلَ: إِنَّهُ آدَرُ، قَالَ: فَاغْتَسَلَ عِنْدَ مُوَيْهٍ، فَوَضَعَ ثَوْبَهُ عَلَى حَجَرٍ، فَانْطَلَقَ الْحَجَرُ يَسْعَى، وَاتَّبَعَهُ بِعَصَاهُ يَضْرِبُهُ: ثَوْبِي حَجَرُ، ثَوْبِي حَجَرُ! حَتَّى وَقَفَ عَلَى مَلإٍ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ، وَنَزَلَتْ: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لاَ تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَى فَبَرَّأَهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهًا). {الحديث: ٦٠٩٩ = ٦١٠٣ فم. تجريد/١، لاپەڕە: ٢١٥، چاپی/١٠١٠ز، رقم: ١٩٢ = ٢٧٨، ٣٤٠٤، ٤٧٩٩}:

ئەم فەرموودەیە لە تاجول ئوصولدا ئاوایە دەیکەین بە راڤەو شەرح بۆ ئەم گێڕانەوەی ئێرە:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (مووسا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پیاوێکی زۆر بە شەرمو شکۆ بوو، هەمیشە خۆی باش دادەپۆشی، بە رەنگێکی وا پێستی لەشی هیچ نەدەبینرا، جا هەندێ کەس لەنەوەی ئیسرائیل، بەم جۆرە قسانە، ئازاری دلی مووسایان دەداو دەیانگوت: مووسا بۆیە بەم شێوەیە خۆی دادەپۆشێ دیارە نەنگێ بە لەشیەوە هەیە، سایا بەڵەکە، یا دەبەو قۆڕە، یا دەردێکی تری هەر هەیە. جا خودای گەورەو سەروەر ویستی ئەم قسەو باسەی ئەوانە بەدرۆ بخاتەوەو پاکیو بێ نەنگی مووسا دەربخات، جا بۆیە رۆژێ مووسا (درودی خودای لەسەر بێ) بەتەنیا خۆی لەوان کلا کردو رۆیشت بۆ چۆڵییەك

خۆی بشۆرێو جلەکانی خۆیی لەبەر داکەندو لەسەر بەردێ داینان، جا کاتێ کەخۆی شۆردو لێبۆوە چوو بۆلای جلەکانی هەتاکوو لەبەریان بکاتەوە، بەڵام بە فەرمانی خودای گەورە بەردەکە جلەکەی مووسای فڕاند!!

مووسایش داردەستەکەی خۆی هەڵگرتو بەڕاکردن نیشتەسەر بەردەکەو رایکرد بەشوێنیاو بانگی دەکرد: بەردەکە! جلەکانم دانێ! بەردەکە! جلەکانم دانێ!! بەردەکەیش رۆیشت، مووسایش لەشوێنی رۆیشت، هەتا گەیشت بەکۆمەڵێ لەنەوەی ئیسرائیلو هەموو تەماشای لەشی مووسایان کرد، بەرووتو قووتیو بەچاوی خۆیان دییان کە لەشو لار لەوە جوانترو پاکترو بێ نەنگ تر نابێو زۆر دوورە لەو درۆیانەی کە ئەوان دەیانڵێن!!

جا ئەوجا بەردەکە رەق راوەستاو مووسایش جلەکانی هەڵگرتەوەو دەستی کرد بەلێدانی بەردەکەو بەگۆچانەکەی چەن کوتەکێکی باشی لێدا!!

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: سوێندم بە خودای گەورە، مووسا وا بەتوندیو بەزەبرو بەهێزو نهێم، بەدار دەستەکەی بەردەکەی داپڵۆسی بوو، سێ یاچوار، یا پێنج خاڵی لێکرد بوو، وەك جێگە برین، ئەمە ئەو داستانەیە کە خودای گەورە بەم ئایەتە ئاماژەی بۆ دەکاو دەفەرموێ:

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَى فَبَرَّأَهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِندَ اللَّهِ وَجِيهًا – الأحزاب – ٣٣/٦٩}:

واتە: ئەی کەسانێ کە باوەڕتان هەیە بەخوداو بە ئایینی پیرۆزی ئیسلام! ئێوە وەکوو ئەوانە مەبن کە ئازاری دڵی مووسایان دەدا، بەم جۆرە قسەو قسەڵۆکانەی کە لە فەرموودەکەدا باس کران، تا خودای گەورە پاکیو بێ نەنگی مووسای دەرخستو قسە ناهەقەکانی ئەوانی بەدرۆ خستەوە، لەڕاستیدا مووسا لەلای خودای گەورە، گەلێ خاوەنی خاترو پایەو رێزدارو بەڕێز بوو!). {تاج/٤، لاپەڕە: ٤٢٩، زنجیرە: ١٦، ژمارە: ٤٠٥٤ ئایەتی: (٦٩) لەسوورەتی ئەحزاب، کە ژمارەکەی لەناو سوورەتەکانی قورئاندا (٣٣)یە}.

لەبەر خاتری سوورەتی ئەحزاب
خودا لامانداا لەشەڕی ئەحزاب

١٢٥١) داستانی حەزرەتی مووسا لەگەڵ حەزرەتی خدری زیندە (سلاوی خودایان لێ بێ). (٦١١٣ - ٦١١٨)

بَابٌ: فِي قِصَّةِ مُوسَى مَعَ الْخَضِرِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ

١٦١١- عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ قَالَ: قُلْتُ لِابْنِ عَبَّاسٍ: إِنَّ نَوْفًا الْبِكَالِيَّ يَزْعُمُ أَنَّ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ صَاحِبَ بَنِي إِسْرَائِيلَ، لَيْسَ هُوَ مُوسَى صَاحِبَ الْخَضِرِ! فَقَالَ: كَذَبَ عَدُوُّ اللَّهِ، سَمِعْتُ أُبَيَّ بْنَ كَعْبٍ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: «قَامَ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ خَطِيبًا فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ، فَسُئِلَ: أَيُّ النَّاسِ أَعْلَمُ؟ فَقَالَ: أَنَا أَعْلَمُ، قَالَ: فَعَتَبَ اللَّهُ عَلَيْهِ إِذْ لَمْ يَرُدَّ الْعِلْمَ إِلَيْهِ، فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ: أَنَّ عَبْدًا مِنْ عِبَادِي بِمَجْمَعِ الْبَحْرَيْنِ هُوَ أَعْلَمُ مِنْكَ، قَالَ مُوسَى: أَيْ رَبِّ كَيْفَ لِي بِهِ؟ فَقِيلَ لَهُ: احْمِلْ حُوتًا فِي مِكْتَلٍ فَحَيْثُ تَفْقِدُ الْحُوتَ فَهُوَ ثَمَّ، فَانْطَلَقَ، وَانْطَلَقَ مَعَهُ فَتَاهُ، وَهُوَ يُوشَعُ بْنُ نُونٍ، فَحَمَلَ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ حُوتًا فِي مِكْتَلٍ، وَانْطَلَقَ هُوَ وَفَتَاهُ يَمْشِيَانِ حَتَّى أَتَيَا الصَّخْرَةَ، فَرَقَدَ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ وَفَتَاهُ، فَاضْطَرَبَ الْحُوتُ فِي الْمِكْتَلِ حَتَّى خَرَجَ مِنَ الْمِكْتَلِ فَسَقَطَ فِي الْبَحْرِ، قَالَ: وَأَمْسَكَ اللَّهُ عَنْهُ جِرْيَةَ الْمَاءِ، حَتَّى كَانَ مِثْلَ الطَّاقِ فَكَانَ لِلْحُوتِ سَرَبًا، وَكَانَ لِمُوسَى وَفَتَاهُ عَجَبًا، فَانْطَلَقَا بَقِيَّةَ يَوْمِهِمَا وَلَيْلَتِهِمَا وَنَسِيَ صَاحِبُ مُوسَى أَنْ يُخْبِرَهُ، فَلَمَّا أَصْبَحَ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ لِفَتَاهُ: (آتِنَا غَدَاءَنَا لَقَدْ لَقِينَا مِنْ سَفَرِنَا هَذَا نَصَبًا). قَالَ: وَلَمْ يَنْصَبْ حَتَّى جَاوَزَ الْمَكَانَ الَّذِي أُمِرَ بِهِ، قَالَ: (أَرَأَيْتَ إِذْ أَوَيْنَا إِلَى الصَّخْرَةِ فَإِنِّي نَسِيتُ الْحُوتَ وَمَا أَنْسَانِيهُ إِلاَّ الشَّيْطَانُ أَنْ أَذْكُرَهُ وَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِي الْبَحْرِ عَجَبًا). قَالَ مُوسَى: (ذَلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِي فَارْتَدَّا عَلَى آثَارِهِمَا قَصَصًا). قَالَ: يَقُصَّانِ آثَارَهُمَا، حَتَّى أَتَيَا الصَّخْرَةَ فَرَأَى رَجُلاً مُسَجًّى عَلَيْهِ بِثَوْبٍ، فَسَلَّمَ عَلَيْهِ مُوسَى، فَقَالَ لَهُ الْخَضِرُ: أَنَّى بِأَرْضِكَ السَّلَامُ؟ قَالَ: أَنَا مُوسَى، قَالَ: مُوسَى بَنِي إِسْرَائِيلَ؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: إِنَّكَ عَلَى عِلْمٍ مِنْ عِلْمِ اللَّهِ عَلَّمَكَهُ اللَّهُ لاَ أَعْلَمُهُ، وَأَنَا عَلَى عِلْمٍ مِنْ عِلْمِ اللَّهِ عَلَّمَنِيهِ لاَ تَعْلَمُهُ، قَالَ لَهُ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ: (هَلْ أَتَّبِعُكَ عَلَى أَنْ تُعَلِّمَنِي مِمَّا عُلِّمْتَ رُشْدًا، قَالَ: إِنَّكَ لَنْ

تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا، وَكَيْفَ تَصْبِرُ عَلَى مَا لَمْ تُحِطْ بِهِ خُبْرًا. قَالَ: سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ صَابِرًا وَلاَ أَعْصِي لَكَ أَمْرًا). قَالَ لَهُ الْخَضِرُ: (فَإِنِ اتَّبَعْتَنِي فَلاَ تَسْأَلْنِي عَنْ شَيْءٍ حَتَّى أُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا). قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: فَانْطَلَقَ الْخَضِرُ وَمُوسَى يَمْشِيَانِ عَلَى سَاحِلِ الْبَحْرِ، فَمَرَّتْ بِهِمَا سَفِينَةٌ فَكَلَّمَاهُمْ أَنْ يَحْمِلُوهُمَا، فَعَرَفُوا الْخَضِرَ فَحَمَلُوهُمَا بِغَيْرِ نَوْلٍ، فَعَمَدَ الْخَضِرُ إِلَى لَوْحٍ مِنْ أَلْوَاحِ السَّفِينَةِ فَنَزَعَهُ، فَقَالَ لَهُ مُوسَى: قَوْمٌ حَمَلُونَا بِغَيْرِ نَوْلٍ عَمَدْتَ إِلَى سَفِينَتِهِمْ فَخَرَقْتَهَا لِتُغْرِقَ أَهْلَهَا لَقَدْ جِئْتَ شَيْئًا إِمْرًا، (قَالَ: أَلَمْ أَقُلْ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا، قَالَ: لاَ تُؤَاخِذْنِي بِمَا نَسِيتُ وَلاَ تُرْهِقْنِي مِنْ أَمْرِي عُسْرًا). ثُمَّ خَرَجَا مِنَ السَّفِينَةِ فَبَيْنَمَا هُمَا يَمْشِيَانِ عَلَى السَّاحِلِ إِذَا غُلاَمٌ يَلْعَبُ مَعَ الْغِلْمَانِ، فَأَخَذَ الْخَضِرُ بِرَأْسِهِ فَاقْتَلَعَهُ بِيَدِهِ فَقَتَلَهُ، فَقَالَ مُوسَى: (أَقَتَلْتَ نَفْسًا زَاكِيَةً بِغَيْرِ نَفْسٍ لَقَدْ جِئْتَ شَيْئًا نُكْرًا). قَالَ: (أَلَمْ أَقُلْ لَكَ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا). قَالَ: - وَهَذِهِ أَشَدُّ مِنَ الأُولَى - (قَالَ: إِنْ سَأَلْتُكَ عَنْ شَيْءٍ بَعْدَهَا فَلاَ تُصَاحِبْنِي قَدْ بَلَغْتَ مِنْ لَدُنِّي عُذْرًا. فَانْطَلَقَا، حَتَّى إِذَا أَتَيَا أَهْلَ قَرْيَةٍ اسْتَطْعَمَا أَهْلَهَا فَأَبَوْا أَنْ يُضَيِّفُوهُمَا، فَوَجَدَا فِيهَا جِدَارًا يُرِيدُ أَنْ يَنْقَضَّ فَأَقَامَهُ). يَقُولُ: مَائِلٌ، قَالَ: الْخَضِرُ بِيَدِهِ هَكَذَا فَأَقَامَهُ. قَالَ لَهُ مُوسَى: قَوْمٌ أَتَيْنَاهُمْ فَلَمْ يُضَيِّفُونَا وَلَمْ يُطْعِمُونَا وَ (لَوْ شِئْتَ لَتَخِذْتَ عَلَيْهِ أَجْرًا. قَالَ: هَذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَبَيْنِكَ، سَأُنَبِّئُكَ بِتَأْوِيلِ مَا لَمْ تَسْتَطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا». قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «يَرْحَمُ اللَّهُ مُوسَى لَوَدِدْتُ أَنَّهُ كَانَ صَبَرَ حَتَّى يُقَصَّ عَلَيْنَا مِنْ أَخْبَارِهِمَا». وَقَالَ: وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «كَانَتِ الأُولَى مِنْ مُوسَى نِسْيَانًا». قَالَ: «وَجَاءَ عُصْفُورٌ حَتَّى وَقَعَ عَلَى حَرْفِ السَّفِينَةِ ثُمَّ نَقَرَ فِي الْبَحْرِ. فَقَالَ لَهُ الْخَضِرُ: مَا نَقَصَ عِلْمِي وَعِلْمُكَ مِنْ عِلْمِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِلاَّ مِثْلَ مَا نَقَصَ هَذَا الْعُصْفُورُ مِنَ الْبَحْرِ». قَالَ سَعِيدُ بْنُ جُبَيْرٍ: وَكَانَ ابن عباس (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) يَقْرَأُ: (وَكَانَ أَمَامَهُمْ مَلِكٌ يَأْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ صَالِحَةٍ غَصْبًا). وَكَانَ يَقْرَأُ: (وَأَمَّا الْغُلاَمُ فَكَانَ كَافِرًا). {الحديث: ٦١١٣ = ٦١١٩ فم. تجريد البخاري/١، چاپي/١٠١٠ز، رقم: ١٠١ = ١٢٢، ٧٨، ٢٢٦٧، ٢٧٢٨، ٣٢٧٨، ٣٤٠٠، ٣٤٠١، ٤٧٢٥، ٤٧٢٦، ٤٧٢٧، ٦٦٧٢، ٧٤٧٨ز ترمذي. تفسير القرآن: ٣١٣٠. أبو داود. السنة: ٤٧٠٥. تحفة الأشراف: ٣٩}:

سەعیدی کوڕی جوبەیر (ڕەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: بە ئیبنو عەبباسم گوت: کە نەوف بەککالی دەڵێ: ئەو مووسایە کە هاوڕێی خدری زیندە بووەو داستانەکەیان لە قورئاندا باسی کراوە، ئەو مووسا مەشهوورە نییە کە پێغەمبەری نەوەی ئیسرائیل بووە!

ئیبنو عەبباس (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: ئەو دوشمنی خودایە درۆ دەکا (ئەو لای خۆی پیاوی باشەو زانایەکی پایە بەرزە چۆن هەڵەی وا گەورە دەکا) چونکە من ئوبەییەی کوڕی کەعب خۆی قسەی بۆم کرد، فەرمووی: بەگوێی خۆم بیستم لەزاری پیرۆزی خۆشەویست (درووودی خودای لەسەر بێ) دەیفەرموو: (مووسا پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) هەڵسایەوە لەناو نەوەی ئیسرائیلدا وتارێکی دا (نەوەی ئیسرائیل واتە: نەتەوەی یەعقووب) لێیان پرسی: کێ لەهەموو کەسێ زاناترە؟ فەرمووی: من! خودای گەورەیش (لەبەرئەوەی کەزانینی ئەم باسەی هەواڵە نەکرد بە عیلمی خودا) گلەیی لەمووسا کردو سرووشو نیگای نارد بۆی: ئەی مووسا! بەندەیەکی من هەیە ئەو لەتۆ زاناترە، ئێستا وا لە مەجمەعول بەحرەین (واتە: لەدواوانی دوو دەریای فارسو ڕۆم، کە ئێستا پێیان دەگوترێ: دەریای سوورو دەریای سپی، کە ئێستە ئەو جەمسەرە پارچەیە زەوییە لە وڵاتی میسرە، وا لەنێوانی کیشوەری ئاسیاو کیشوەری ئەفریقادا، کەناڵێکی گەورەی لێ هەڵکەنراوە بەناوی کەناڵی سویسو بووە بەڕارەوی پاپۆڕی گەورە، لەدەریای سوورەوە بەرەو دەریای سپیو بە پێچەوانەشەوە).

مووسا فەرمووی: ئەی پەروەردگارم! جا ئەوە چۆن خۆم بگەیەنمە لای؟ فەرمووی: ماسییەك ببرژێنەو لەگەڵ خۆتدا لە زەمیلەیەکا ببیە، جا لەکوێدا ئەو ماسییەت وون کرد، ئەو بەندەیە وا لەوێدا، جا لەزەمیلەیەکا ماسییەکی هەلگرتو خۆیو یۆشەعی کوڕی نوون، کە هەم سوختەی بوو، هەم خوشکەزای بوو، کەوتنەڕێو ڕۆیشتن هەتا گەیشتنە لای تاوێرەکەی قەراخ دەریاکە، کە خدری زیندە لەوێ بوو، ئیتر لەوێ سەریان نایەوەو خەوتن، ماسییەکەیش لەزەمیلەکەدا

راپەڕیو هاتە دەرەوەو کەوتە ناو دەریاکەوە، وە بەناو نێرینەی ئاوی دەریاکەدا خەندەکێکی بۆ خۆی دروست کردو ڕێگەی خۆی گرتە بەرو کەوتەڕێ، خودای گەورەیش شڵپاوی ئاوەکەی کە بەڕۆیشتنی ماسییەکە شەق دەبوو، وەك تاقی سەردەرگاو پەنجەرە کرد بە تووندێل لەژێر ئاوەکەدا!

لە گێڕانەوەیەکا: لەبن ئەو گا بەردەدا کانیاوێ هەیە ناوی ئاوی کانی ژیانەو ناسراوە بەئاوی حەیات، هەرچی شتێ لەو ئاوەی لێ بکەوێ، زیندوو دەبێتەوە، جا ماسییەکە لەئاوی ئەو کانیەی لێ دەکەوێو دەجوولێتەوەو رادەچەنێو لە زەمیلەکە دەردەپەڕێو دەچێتە ناو دەریاکەوە، کە مووسا (درووودی خودای لەسەر بێ) خەبەری دەبێتەوە، یووشەعی هاوڕێی لەبیر نابێ باسی ئەم حاڵەی ماسییەکەی بۆ بکا، جاماوەی ئەو ڕۆژەو شەوێکی تەواو هەتا بەیانی دەڕۆن، تا بۆ سبەینێ مووسا بە یووشەع دەفەرموێ: نانی بەیانیمان بۆ بهێنە، بەڕاستی لەم سەفەرەماندا تووشی ماندوویی بووین! فەرمووی: هەتا لەو شوێنە رەت نەبوون کە خودا کردبووی بە نیشانە بۆی، هەستی بەماندوویی‌و کفتی‌و شەکەتی نەکرد، خزمەتکارەکەی عەرزیکرد: {أَرَأَيْتَ إِذْ أَوَيْنَا إِلَى الصَّخْرَةِ فَإِنِّي نَسِيتُ الْحُوتَ وَمَا أَنْسَانِيهُ إِلاَّ الشَّيْطَانُ أَنْ أَذْكُرَهُ وَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِي الْبَحْرِ عَجَبًا – الكهف – ١٨/٦٣}:

واتە: قوربان! پێم نالێی بۆچی وام بەسەرهات؟ دەزانی کاتێ گەیشتینە لای بەردەکەو تۆ نووستیت، من شتێکی سەیرم دی تەماشام کرد وا ماسییە برژاوەکەمان لەناو زەمیلەکە دەرپەڕیو خۆی فڕەدایە ناو دەریاکەوەو لەسەر شێوەیەکی زۆر سەیرو سەر سوڕهێنەر بەناوی ئاوەکەدا دەستی کرد بەڕۆیشتن، من لەبیرم چوو ئەم رووداوەت بۆ بگێڕمەوە، دیارە شەیتان ئەوەی لەبیر بردمەوە، بەهۆی خەیاڵی دڵەوە، فەرمووی: ئەو تونێلەی کە بۆ مووساو شاگردەکەی سەر سووڕهێنەر بوو، کە بۆ ماسییەکە لە غەمو قوموش بوو، وەك بۆشایی ناو بۆری وابوو، بەڵام بۆ مووساو شاگردەکەی سەرسوڕهێنەر بوو. مووسا بە یووشەعی فەرموو: {قَالَ ذَلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِ فَارْتَدَّا عَلَى آثَارِهِمَا قَصَصًا - الكهف – ١٨/٦٤}:

واتە: دەی ئێمە بۆئەمە دەگەڕێین، کەتۆ دیوتە، ئیتر ڕێك بەشوێنی خۆیاندا گەڕانەوە، فەرمووی: بەشوێنی خۆیاندا ڕێك گەڕانەوەو شوێنەواری خۆیانیان دەقاو دەق هەلگرتەوە تا گەیشتنەوە لای تاوێرەکە، تەماشایانکرد وا پیاوێ بەنوێنی خۆی داپۆشیوە، جا مووسا سلاوی لێکرد، خضریش (سلاوی لێ بێ) فەرمووی: لەکوێ لەم وڵاتی تۆیە ئەم جۆرە سلاوو ڕۆژباشییە هەیە! فەرمووی: من مووسام. خدری زیندە فەرمووی: مووسای پێغەمبەری بەنی ئیسرائیل؟ فەرمووی: بەڵێ ئەوم، هاتووم بۆلای تۆ کە لەم عیلمو زانستە نایابەی کە لەلای خوداوە فێرکراوی، هەندێکم فێربکەی، کە ببێ بەهۆی گەییشتنم بە ڕەزای خودا، خدر فەرمووی: تۆ ناتوانی لەگەڵ مندا، خۆت بگریو صەبر بکەی، ئەی مووسا! من خودا لە عیلمو زانستی خۆی، بازە عیلمو زانستێکی وای فێرکردووم، تۆ بەتەواوی نایزانیتو وەك من شارەزاییەکی تەواوت نییە لەو بابەتەدا، کەپێی دەگوترێ: عیلمی حەقیقەت، یا عیلمی لەدوننی، یا زانستی بەهرەیی (عِلْمِی لَدُنِّی) وە هەروەها تۆیش خوای مەزن لە عیلمو زانستی خۆی بازە عیلمو زانیارییەکی فێرکردووی، کە بریتییە لە شەریعەتو عیلمی ظاهیر، من وەك تۆ نایزانم، کەوابوو وازبێنە تۆ بەڕێگەی خۆتو من بەڕێگەی خۆم. مووسا فەرمووی: {سَتَجِدُنِي إِن شَاء اللَّهُ صَابِرًا وَلَا أَعْصِي لَكَ أَمْرًا - الكهف - ١٨/٦٩}.

واتە: خودا یاربێ ئەگەر ڕێگەم بدەی لە خزمەتتابم، دەبینی بەباشی ئارام دەگرمو سەرپێچی لە فەرمانت ناکەم، خدریش فەرمووی: {فَإِنِ اتَّبَعْتَنِي فَلَا تَسْأَلْنِي عَن شَيْءٍ حَتَّى أُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا - الكهف - ١٨/٧٠}.

واتە: باشە، بەڵام بەمەرجێ لەشت زۆر مەکۆڵەرەوە، هەرچیم کرد قسەمەکەو هەقت بەسەرمەوە نەبێ، هەتا خۆم تێت دەگەیەنم.

فەرمووی: پاش ئەوە کە لەسەر ئەم مەرجە ڕێکەوتن، هەردوکیان لەقەراخی دەریاکەوە کەوتنە ڕێ، تا پاپۆڕێ هات، قسەیان لەگەڵیان کرد، کە هەڵیان بگرن، خدریان ناسی، بەبێ کرێ بەخۆڕایی هەڵیان گرت، کەسواری پاپۆڕەکە بوون، لەپڕ

لەناكاو مووسا چاوی لێ بوو كەوا خدر بە تەشوێ تەختەیەكی لە تەختەكانی پاپۆڕەكە هەڵكەند، مووسا پێی فەرموو: ئەوە چیت كرد! لای خۆی ئەم پیاوانە پیاوەتییان لەگەڵمان كردو بە بەلاش ئێمەیان سوار كردووە، كەچی تۆ دەچیت پاپۆڕەكەیان كون دەكەی، تاكوو سەرنشینەكانی نوقم بكەیو لەئاودا بخنكێن! بەڕاستی تاوانێ گەورەو ناهەموارت كرد.

خدر فەرمووی: ها! ئەدیی من پێم نەگوتیت كەتۆ لەگەڵ مندا هەڵناكەیتو ناتوانی ئۆقرە بگری؟ مووسا فەرمووی: لەبیرم نەبوو، لێم مەگرەو هاوڕێیەكی باش بەو چاو پۆشیم لێ بكە، با نەبیت بە مایەی باری زەحمەت بۆم. فەرمووی: ئەم جاری یەكەمەیان مووسا لەیادی نەبوو، فەرمووی: لەوكاتەدا چۆلەكەیێ هات لەسەر لێواری پاپۆڕەكە نیشتەوەو دەندووكێكی ژەند بەئاوی دەریاكەدا، خدر پێی فەرموو: زانیاری منو زانیاری تۆ لەچاو زانیاری خودادا وەك دەنووك ژەندنی ئەم چۆلەكەیە وایە بەم دەریایەدا، ئەوجا لە پاپۆڕەكە هاتنە دەرێو هەردوكیان بەكەناری دەریاكەدا دەستیانكرد بە رۆیشتن، لەناكاو خدر چاوی كەوت بە كوڕێكی منالكار لەناو منداڵاندا یاری دەكرد، یەكسەر پڕی كرد بەسەریاو بەدەست وەك بەچكە چۆلەكە سەری هەڵكەندو ملی هەڵكێشاو بەبێ قسەو پرسیارو چەندو چوون كوشتی!! مووسا پێی فەرموو: {أَقَتَلْتَ نَفْسًا زَكِيَّةً بِغَيْرِ نَفْسٍ لَّقَدْ جِئْتَ شَيْئًا نُّكْرًا – الكهف – ١٨/٧٤}.

واتە: ئەو منداڵە بێ تاوانو گیانە پاكەت بەناهەق چۆن كوشمت، بەبێ ئەوەی كەسێكی كوشتبێ، لەخۆتەوە كوشتت؟! بەڕاستی كارێكی زۆر ناڕەوات كردو كاری وا ناشیرین كەس پەسەندی ناكا.

لە غایەتولەئموولی شەرحی تاجول ئوصولدا دەفەرموێ: دەگێڕنەوە خدر لەم وەڵامی مووسایە زۆر تووڕە دەبێ، دەچێ دەفەی شانی چەپی منالەكە دەردەهێنێو گۆشتەكەی لێ دادەماڵێ، سەیردەكەن لێی نووسراوە، لەخواییەوە: ئەم كوڕە كافرە،

قەت ئیمانو باوەڕ ناهێنێ! ئیتر مووسا هێواش دەبێتەوە. خدر دەفەرموێ: {قَالَ أَلَمْ أَقُل لَّكَ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ صَبْرًا – الكهف – ١٨/٧٥}:

واتە: کوڕە! من پێم نەگوتی کەتۆ لەگەل مندا هەڵناکەیو ناتوانی خۆت بگریو سەر لەکاری من دەرناکەی، لەبەرئەوە خۆت پێ ناگیرێو هەڵ دەدەیتێ؟ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (رەددی ئەم جارەی خدر توندو تیژتر بوو، لە رەددی جاری یەکەمی). مووسا فەرمووی: {إِن سَأَلْتُكَ عَن شَيْءٍ بَعْدَهَا فَلَا تُصَاحِبْنِي، قَدْ بَلَغْتَ مِن لَّدُنِّي عُذْرًا – البقرة – ١٨/٧٦}:

واتە: ئەگەر جارێکی تر پاش ئەمجارە هەڵەی وام کردو لەمەرجی خۆم دەرچووم ئیتر هاوڕێتیم مەکە، ئیتر بیانوو مەهانەت بڕیوم.

فەرمووی: پاش ئەوە کەوتنەوە رێو رۆیشتن هەتا چونە ئاوەدانییەك (شاری ئەنطاکییە) لەوێ داوای نانو ئاویان لەهەموو خەڵکی ئەو ئاوەدانیە کرد کە بیخۆن، بەڵام کەسیان قاییل نەبوون کە میوانداریان بکەنو بەنائومێدی رۆیشتن، دیوارێکیان بینی خەریك بوو هەرەس بهێنێو بڕووخێ، خدر دەستێکی پیادا هێناو راستی کردەوە. مووسا پێی فەرموو: خەڵکی ئەم شارە بێ ویژدانو چروكو پیسکەن، ئەم هۆزە لای خۆی ئێمە بووین بەمیوانیان، کەچی نەنانو ئاوێکیان پێمانداو نە میوانداریان پێ کردین، ئەگەر ئارەزووت ببوایە کرێت لێ وەردەگرتنو بەکرێ دیوارەکەت راسمت دەکردەوە بۆیان.

خدر فەرمووی: {هَذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَبَيْنِكَ سَأُنَبِّئُكَ بِتَأْوِيلِ مَا لَمْ تَسْتَطِع عَّلَيْهِ صَبْرًا – الكهف – ١٨/٧٨}.

واتە: ئەمە کاتی لەیەك جیابوونەوەی منو تۆیە لەیەکتری، بەزوویی ئەو شتانەت بۆ روون دەکەمەوەو نهێنییەکەیانت پێ دەڵێم کەتۆ خۆت بۆ رانەگیرا بەرابەریان. پێغەمبەری خۆمان، حەزرەتی موحەممەد (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (خۆزگەم مووسا زیاتر ددانی بەخۆیدا بگرتبایە، هەتا خودا زیاتر داستانی ئەم دوو زاتەی باس بکردایە بۆمان!

سەعیدی کوڕی جوبەیر (رەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: ئیبنو عەبباس (رەزای خودایان لێ بێ) ئەم ئایەتەی بەم قیرائەتە دەخوێندەوە: {وَكَانَ أَمَامَهُم مَّلِكٌ يَأْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ غَصْبًا} وە ئەم ئایەتەی تریشی بەم قیرائەتە دەخوێندەوە: {وَأَمَّا الْغُلَامُ فَكَانَ أَبَوَاهُ مُؤْمِنَيْنِ}. {تاج/٤، لاپەرشە: ٣٤٠، چاپی چوارەم، زنجیرە: ١، ژمارە: ٣٩٧٤}.

١٢٥٢) فەرمایشتی پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ): باوی هیچ پێغەمبەرێ مەدەن بەسەر پێغەمبەرێکی تردا. (٦٠٩٨ - ٦١١٠)

بَابٌ: فِي قَوْلِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): لاَ تُفَضِّلُوا بَيْنَ أَنْبِيَاءِ اللَّهِ

١٦١٢- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَيْنَمَا يَهُودِيٌّ يَعْرِضُ سِلْعَةً لَهُ أُعْطِيَ بِهَا شَيْئًا كَرِهَهُ، أَوْ لَمْ يَرْضَهُ، (شَكَّ عَبْدُ الْعَزِيزِ) قَالَ: لاَ وَالَّذِي اصْطَفَى مُوسَى عَلَيْهِ السَّلاَمُ عَلَى الْبَشَرِ. قَالَ: فَسَمِعَهُ رَجُلٌ مِنَ الأَنْصَارِ، فَلَطَمَ وَجْهَهُ قَالَ: تَقُولُ: وَالَّذِي اصْطَفَى مُوسَى عَلَيْهِ السَّلاَمُ عَلَى الْبَشَرِ وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَيْنَ أَظْهُرِنَا، قَالَ: فَذَهَبَ الْيَهُودِيُّ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، فَقَالَ: يَا أَبَا الْقَاسِمِ إِنَّ لِي ذِمَّةً وَعَهْدًا، وَقَالَ: فُلاَنٌ لَطَمَ وَجْهِي. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «لِمَ لَطَمْتَ وَجْهَهُ»؟ قَالَ: قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَالَّذِي اصْطَفَى مُوسَى عَلَيْهِ السَّلاَمُ عَلَى الْبَشَرِ، وَأَنْتَ بَيْنَ أَظْهُرِنَا. قَالَ: فَغَضِبَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَتَّى عُرِفَ الْغَضَبُ فِي وَجْهِهِ، ثُمَّ قَالَ: «لاَ تُفَضِّلُوا بَيْنَ أَنْبِيَاءِ اللَّهِ، فَإِنَّهُ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ، فَيَصْعَقُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الأَرْضِ إِلاَّ مَنْ شَاءَ اللَّهُ. قَالَ: ثُمَّ يُنْفَخُ فِيهِ أُخْرَى فَأَكُونُ أَوَّلَ مَنْ بُعِثَ أَوْ فِي أَوَّلِ مَنْ بُعِثَ، فَإِذَا مُوسَى عَلَيْهِ السَّلاَمُ آخِذٌ بِالْعَرْشِ فَلاَ أَدْرِي أَحُوسِبَ بِصَعْقَتِهِ يَوْمَ الطُّورِ، أَوْ بُعِثَ قَبْلِي، وَلاَ أَقُولُ: إِنَّ أَحَدًا أَفْضَلُ مِنْ يُونُسَ بْنِ مَتَّى عَلَيْهِ السَّلاَمُ».

{الحديث: ٦١٠٢ = ٦١٠٧ فم. تجريد البخاري بالكوردي/٣، رقم: ١٠٥٢ = ٢٤١١، ٣٤٠٨، ٣٤١٤، ٦٥١٧، ٧٤٧٢، ٧٤٢٨. تحفة الأشراف: ١٣٩٣٩. أبو داود. السنة: ٤٦٧١. ترمذي. تفسير: ٣٢٤٥}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: جارێ کابرایەکی جوولەکە، شمەکێکی خۆیی دەفرۆشت، نرخێکیان پێی دابوو، پێی رازی نەبوو، جا بەم بۆنەیەوە ئاوا

سوێندی خوارد: نا، بەو کەسە کە مووسای هەڵبژاردووەو کردوویەتی بەسەر دەستەی هەموو جیهان بەو نرخە نایدەم، فەرمووی: جا پیاوێ لە موسوڵمانان، لە کۆمەڵەی یاریدەدەران، گوێی لەم قسەیەی جوولەکەکە بوو، شەقازللەیەکی لێ دەداو پێی دەڵێ: چۆن وا دەڵێی بەم قسەیەی تۆبێ، مووسا لە پێغەمبەری ئێمەیش گەورەترە؟! فەرمووی: جوولەکەکە چوو بۆ خزمەتی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) عەرزیکرد: ئەی باوکی قاسم! من ذیممیەو لە ئەهلی ذیممەم، کەچی ئەوەتا فیسارە هاوەڵی تۆ لەسەر شتێکی وا شەقازللەیەکی لێ دام. پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) بە ئەنصارییەکەی فەرموو: (بۆچی شەپازللەت لەم کابرایە داوە؟). گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا! واوا دەڵێ، شتی وایش واتای وایە کە مووسا لەتۆ گەورەترە، کە پێغەمبەری ئێمەی!

فەرمووی: جا پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) وا تووڕەبوو، تووڕەیی بەروخساریەوە دیاربوو، پاشان فەرمووی: (لەخۆتانەوە بەبێ بەڵگەیەکی رۆشن باوی هیچ پێغەمبەرێ لە پێغەمبەران، مەدەن بەسەر پێغەمبەرێکی تردا لە پێغەمبەران، لەڕاستیدا، لەپێش رۆژی قیامەتا، کەفووی یەکەم دەکرێ بەصووردا، وەك قورئان دەفەرموێ، هەرچی وا لەئاسمانەکانو هەرچی وا لەزەویدا، خورپەیان لێ دەکەوێو لەسامو بیمی نرکەو نەعرەتە گەورەکە هەموو لەهۆش خۆیان دەچنو دەبوورێنەوە، مەگەر ئەو کەسانە کە بەویستو خواستی خودا، ئەم نرکەو نەعرەتەیە کاریان تێ ناکا) فەرمووی: (لەپاشا کەفووی دووەم دەکرێ بە صووردا، هەموو زیندو دەبنەوە، من یەکەم کەس دەبم کە زیندوو دەبمەوە) یا فەرمووی: (لە یەکەم کەسەکان دەبم کە زیندوو دەکرێنەوە کەچی لەوکاتەدا دەبینم وا مووسا پەلاماری دامێنی تەختو بارەگای خودای داوەو بەتوندی کەمەری عەرشی گرتووە، جا نازانم مووسا بەهۆی بوورانەوەکەی کێوی طوورەوە رزگاری بووە لە بوورانەوەی نەفخەی یەکەم، یا ئەو لەپێش مندا هۆشی هاتۆتەوە!).

پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (من شتی وا نالێم کە بڵێم کەسێ باشترە لە یوونسی کوڕی مەتتا). {تاج/٣، زنجیرە:١١٦، ژمارە: ٣٢٠٦، ٣٢١٥ چ/٤ + تەجریدی بوخاری بەکوردی بەرگی چوارەم، چاپی دووەم، لاپەڕە: ٤٧، ژمارە: ١٣٦٢ = ٣٤١٦، ٣٤١٥، ٤٦٣١، ٤٦٠٤، ٤٨٠٥}.

روونکردنەوە:

١- مەبەست لەوە کە دەفەرموێ لەخۆتانەوە، بەبێ دەقی رۆشن، باوی پێغەمبەرێ مەدەن بەسەر پێغەمبەرێکی تردا، ئەوەیە: کە بەبێ پێویست ئەم جۆرە پرسە نەوروووژێنرێ، یا مەبەست ئەوەیە: کە ئەو باودانە سەربکێشێ بۆ کەموکورتی پێغەمبەرێ، دەنا خودای گەورە بۆ خۆی لە قورئانا دەفەرموێ: {تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ} کە ئەم ئایەتە پیرۆزە دەقێکی رۆشنە لەسەرئەوە کە هەندێ لە پێغەمبەرەکان لەهەندێکی تریان گەورەترن!

٢- بورانەوەکەی کێوی تووری حەزرەتی مووسا، لەم ئایەتەدا، لە سوورەتی ئەعرافدا، تۆمارکراوە، کە دەفەرموێ: {وَلَمَّا جَاء مُوسَى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنظُرْ إِلَيْكَ قَالَ لَن تَرَانِي وَلَكِنِ انظُرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَانِي فَلَمَّا تَجَلَّى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَى صَعِقًا فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَاْ أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ - الأعراف – ١٤٣/٧}:

ئەوەتا لەم ئایەتەدا، بەپێی بەڵێنێ، مووسا دەچێ بۆ سەر کێوی طوور کەوا لە سارای سینا، لە وڵاتی میسری ئێستا، لەوێ لەگەڵ خوادا دەست دەکا بە گوفتوگۆ، وە داوا لەخودا دەکا کەخۆی نیشانی مووسا بدا هەتا بەچاوی سەر لەدنیادا، تەماشای بکاو زاتی خودا ببینێ!! خودایش ویستی کە تێی بگەیەنێ کە ناتوانێ ئەو ببینێ، فەرمووی: ئەی مووسا! تەماشای ئەو کێوی طوورە بکە، من ورشەیەکی خۆمی بۆ دەرئەخەم ئەگەر خۆی بۆ راگیراو بەرگەی ئەو ورشە دەرخستنەی منی گرت ئەوا تۆش دەتوانی من ببینیو بەرگەی دەرکەوتنی جیلوەو ورشەی من دەگری، کە خودا خۆی پیشانی کێوەکەدا، بەجارێ کێوەکە هەپروون هەپروون بوو لەگەڵ

تـەختی زەوییەکـەدا یەکسـان بـوو، جـا مووسـا لـە سـامو هەیبـەتی ئـەم رووداوە سەختو دیژوارە تۆقیو لەشوێنی خۆیدا بوورایەوەو بێ هۆش کەوت، کاتێ هۆشی هاتـەوەو هاتـەوە سـەرەخۆو لـە حاڵەکـە بەباشـی حـاڵی بـوو، بـۆ عـوزر هێنانـەوە فـەرمووی: ئـەی پـەروەردگاری گـەورەم! بەڕاسـتی پـاكو پـیرۆزیو بـێ گـەردی هەمیشەیی هەر بۆ تۆیەو بەس، پەشیمانم لەم داوایەی کە لەخۆمـەوە لـەتۆم کـرد، وەمن یەکەم باوەڕداری سەردەمی خۆمم).

٣- فووی یەکەمیش کە دەکرێ بە صوووردا، لـەم ئایەتـەدا روون کراوەتـەوە، کـە دەفەرموێ: {وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَمَن فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَن شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَى فَإِذَا هُم قِيَامٌ يَنظُرُونَ - الزمر - ٣٩/٦٨}.

واتە: فووی یەکەم دەکرێ بە کەڕەنا (صوور)دا، کۆتایی بـەژیانی جیهـان دێنـێ، ئـیتر بەفـەرمانی خـودا، هەرچـی زینـدوو هەیـە لـە ئاسمانـەکانو زەویـدا، هـەمووی بەیـەکجار دەمـرن، مەگـەر کەسـانێ نـەبێ، کـەخودا لـەم مەرگـە سـاتە جیـای کردوونەتـەوەو خواسـتی لەسـەر ئەوەیـە کـە نـەمرن، وەك پەریـەکانی بەهەشـتو کەسانی تـر، جـا لـەپاش چـل سـاڵ فـووی دووەم دەکـرێ بـە کـەڕەنادا، ئـیتر هـەموو زینـدوو دەبنـەوەو هەرچـی مـردوو هەیـە هـەموویان لـەناو خـاك دەردەچـنو چاوەڕوانی دەکەن کەچییان لێ دەکرێ!).

١٢٥٣) باسی مەرگی مووسا پێغەمبەر (دروودو سلاوی خودای گەورەی لەسەر بێ). (٦٠٩٨ - ٦١١٠)

بَابٌ: فِي وَفَاةِ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ

١٦١٣- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «جَاءَ مَلَكُ الْمَوْتِ إِلَى مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ، فَقَالَ لَهُ: أَجِبْ رَبَّكَ، قَالَ: فَلَطَمَ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ عَيْنَ مَلَكِ الْمَوْتِ فَفَقَأَهَا، قَالَ: فَرَجَعَ الْمَلَكُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى فَقَالَ: إِنَّكَ أَرْسَلْتَنِي إِلَى عَبْدٍ لَكَ لَا يُرِيدُ الْمَوْتَ وَقَدْ فَقَأَ عَيْنِي، قَالَ: فَرَدَّ اللَّهُ إِلَيْهِ عَيْنَهُ، وَقَالَ ارْجِعْ إِلَى عَبْدِي فَقُلِ: الْحَيَاةَ تُرِيدُ؟ فَإِنْ كُنْتَ تُرِيدُ الْحَيَاةَ، فَضَعْ يَدَكَ عَلَى مَتْنِ ثَوْرٍ فَمَا

تَوَارَتْ يَدُكَ مِنْ شَعْرَةٍ فَإِنَّكَ تَعِيشُ بِهَا سَنَةً. قَالَ: ثُمَّ مَهْ؟ قَالَ: ثُمَّ تَمُوتُ. قَالَ: فَالآنَ مِنْ قَرِيبٍ، رَبِّ أَمِتْنِي مِنَ الأَرْضِ الْمُقَدَّسَةِ رَمْيَةً بِحَجَرٍ). قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «وَاللَّهِ لَوْ أَنِّي عِنْدَهُ لأَرَيْتُكُمْ قَبْرَهُ إِلَى جَانِبِ الطَّرِيقِ عِنْدَ الْكَثِيبِ الأَحْمَرِ».
{الحديث: ٦١٠٠ = ٦١٠٥ فم. تجريد البخاری بالكوردی/٢، رقم: ٦٣٩ = ١٣٣٩، ٣٠٤٧، لاپەڕە: ٥٩. چاپی یەکەم، لاپەڕە: ٧٤ چاپی سالّی/ ١٠١٠ز}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: فریشتەی گیانکێشان بە فەرمانی خودا، لەشێوەی پیاوێکا، دەچێ بۆلای پێغەمبەر مووسا (دروودی خودای لەسەر بێ) پێی دەڵێ: وەڵامی پەروەردگارت بدەرەوە، من بەفەرمانی خودا هاتووم کە گیانی تۆ بکێشم، تۆش وەرە بەدەنگی فەرمانەکەی پەروەردگارتەوە! مووسا شەقازللەیەکی لێ دەدا، چاوێکی قەلپووچ دەکا) فەرمووی: جا فریشتەکە دەگەڕێتەوە بۆلای خوداو پێی دەفەرموێ: تۆ منت ناردووە بۆلای بەندەیێ کەنایەوێ بمرێ، ئەوەتانێ مشتەکۆڵەیەکی دا لەچاوم، چاومی تەقاند، فەرمووی: جا خودا چاوی چاك دەکاتەوەو، پێی دەفەرموێ: بچۆرەوە بۆلای بەندەکەم کە مووسایەو پێی بڵێ: ئایا حەزت لەژیانە؟ ئەگەر حەزت لەژیانە، دەستت دابنێ لەسەر پشتی جوانەگایێ، چەند موو بوو بەژێر دەستتەوە، لەباتی هەر موویێ لەو مووانە ساڵێ تریش بژی. مووسا فەرمووی: ئەی پەروەردگارم! لەپاش ئەوە چییە؟ فەرمووی: لەپاش ئەوەیش هەر مردنە، مووسا فەرمووی: کەواتە با ئێستابێ زوو بەزوو، بەڵام داوای لە خودای گەورە کرد، کەوا نزیکی بکاتەوە لەخانەی پیرۆزەوە (واتە لە بەیتولمەقدیسەوە) کە بەقەد یەك بەردە هاوێژی بمێنێ بۆیو لەوێدا بمرێو بنێژرێ).

حەزرەت (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (بەخودا، ئەگەر ئێستا لەوێ بوومایە، لەو جێگەدا کە مووسای تیادا نێژراوە گۆڕەکەیم نیشان دەدان، کەوا لەتەنیشت ڕێگەکەوە، لەبن تەپۆڵکە لە سوورەکەدایە، بەردە هاوێژێکی دەمێنێ بۆ بەیتول مەقدیس). {بڕوانە: ژمارە: ١٦١٤ کە یەکسەر وا لەدوا ئەم فەرموودەوە کەواین لەخزمەتیدا + تاج/٣، زنجیرە: ١١٧، ژمارە: ٣٢٠٧ = تاج/٣، زنجیرە: ١١٦، ژمارە: ٣٢٠٨}.

روونكردنەوە:

ئەم بەهرانە لەم فەرموودەیە وەردەگیرێ:

١- فریشتە دەچێتە شەكڵو شێوەی مرۆڤەوە.

٢- ئەم جۆرە فەرموودەیە جۆرە غەیبایەتییەكی واتیادا، باش وایە بەبێ زانیاری تەواو قسەی لێ نەكرێ.

٣- فەرموودەی پێغەمبەریش، وەك قورئانی پیرۆز، لەرووی دەقەكانیەوە، دوو جۆری هەیە: موحكەمو موتەشابەه، ئەوەی موحكەم بێ لەهەموو رووەیكەوە (واضح الدّلال)یە بەلگەی رۆشنە لەسەر مەبەست، بەڵام موتەشابەهەكەی پێویستی بەشیكردنەوەی قووڵە، لەلایەن پسپۆڕانەوە، وە ئەم جۆرە فەرموودە، لە ئەدەبی هاوچەرخدا ناسراوە، بە رەمزییەت.

دینێ پاك و پوخت پڕ لەسەروەری
رێكی هۆشی ساخ، بێ دەردی سەری
تەنیا ئیسلامە، گەردین پەروەری
لەسەری بژی و لەسەری بمری!
دەریای بێ پەیی پڕ تەلیسمی ژین
مەلەی تیابكە بەڕابەری دین!
بخۆو بخەوەو سەركە سەر سەرین
دوور بە لەوانەی كەوا سەرسەرین!
بەبێ شیاوی تەواوی تەواو
لەدەریای بێ پەی قەت مەنێ هەنگاو
لەسەفەری ژین، شەقاو بەشەقاو
خەڵاتی خودا بنێرە بان چاو!
رازو نهێنی و تەلیسمی ناو ژین
هەروا هەواڵی هەردوو دنیاو دین
مەر لەژێر خاكا پەیی پێ بەرین
ئێمە تا نەمرین زۆر بێ خەبەرین!
لەپەڕەی دڵت لەجێگەی دەفتەر
بنووسە بڵێ: (اللّهُ أكْبَرْ!!)
فەرمایشتی خوا، قسەی پێغەمبەر
بەبێ چەن و چوون، وەك تاجی گەوهەر

دەنێمـــە سەرچـــاو، دەنێمـــە ســـەر ســـەر
بـــە پشـــتیوانی خـــودای بـــانی ســـەر
قســـەیە دەکـــەم بیکـــە بـــە پێـــوەر
لەبـــەری بـــە وەک شـــیعری زێـــوەر:
بەقـــەد نیســـکێکە دیســـکی کۆمپیوتـــەر
بەقـــەد ســـەد زانـــا عیلمـــی وا لەبـــەر!!

١٢٥٤) فەرموودەی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ): لەلای مووساوە تێپەڕیم لە گۆڕەکەیدا نوێژی دکرد. (٦٠٩٨ - ٦١١٠)

بابٌ: فِي قَوْلِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَرَرْتُ عَلَى مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ يُصَلِّي فِي قَبْرِهِ

١٦١٤- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: «أَتَيْتُ (وَفِي رِوَايَةِ هَدَّابٍ) مَرَرْتُ عَلَى مُوسَى لَيْلَةَ أُسْرِيَ بِي عِنْدَ الْكَثِيبِ الأَحْمَرِ، وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فِي قَبْرِهِ». {الحديث: ٦١٠٧ = ٦١١٣ فم. نسائي. قِيَامُ الليل: ١٦٣١. تحفة الأشراف: ٨٨٢}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: ئەو شەوە کە چووم بۆ ئیسرا، واتە: ڕۆیشتم بۆ شەو ڕەوی، لەرێگە لەلای مووسا پێغەمبەرەوە ڕەت بووم، لەلای تەپۆڵکە لە سوورەکەدا بوو، لەناو گۆڕەکەیدا ڕاوەستابوو بەپێوە نوێژی دکرد). {تاج/٣، زنجیرە: ١١٦، ژمارە: ٣٢٠٨ چ/٤}.

ڕوونکردنەوە:

١- بڕوانە: تەجریدی بوخاری، وەرگەڕاوە کوردییەکەی، بەرگی یەکەم، لاپەڕە: ١٧٢، چاپی یەکەم، ژمارە: ١٥٩ = ٢١٦ فتح الباری هەتا کۆتایی ڕوونکردنەوەکە.

٢- کۆمەڵێ دەقی ڕۆشن هەیە: لەسەرئەوە کە پێغەمبەرانو شەهیدان لە گۆڕەکانیاندا ز یندوون، وەگیانیان پەیوەندییەکی بەهێزی هەیە بە جەستەیانەوە، بەڵام مەرج نییە کە ژیانی شەهیدانو پێغەمبەرانو پیاو چاکان، لەژیانی دووهەمدا، بەتایبەتی لەژیانی بەرزەخو ناو گۆڕدا، دەقاو دەق وەك ژیانی جیهانیان وابێ، ڕەنگبێ لەزۆر ڕووەوە، ئەم سێ ژیانە جیاوازییان زۆر بێ، واتە: ژیانی

جیهانو ژیانی بەرزەخو ژیانی دوا رۆژ! ئەمە بیرو باوەڕی جەماوەری زانایانی ئەهلی سوننەتو جەماعەتن.

٣- خواپەرستیو عیبادەتو پەرستشی خواناسانو باوەڕداران لە گۆڕو لەژیانی بەرزەخو لە بەهەشتا، لەجۆری عیبادەتی تەکلیفی نین، بەڵکوو خودی ئەم عیبادەتانە خۆیان بۆ خاوەنەکانیان جۆرێکن لە بەهرەی گیانیو نازو نیعمەتی دوا رۆژیو لەززەتی تایبەت.

لە فەرموودەی ساخدا، کۆمەڵێ شت لەم بابەتە چەسپاوە: وەك ئەم نوێژەی مووسا لە گۆڕەکەیدا، وەك تەوافی حەزرەتی عیسا بەدەوری بەیتا. {تاج/٣، زنجیرە: ١١٧، ژمارە: ٣٢٠٩ = تجرید/٤، ژمارە: ١٣٧٠ = ٣٤٤٠ فتح الباری + مسلم. إیمان: ٤٢٤، ٤٢٥، ٧٢٨٩ شیحا}.

وەك: تەلبییەو عەمرەی مووساو یونس (بڕوانە: تاج/٣، زنجیرە: ١١٨، ژمارە: ٣٢١٤ = بخاری. حج)، (تەجرید/٢، لاپەڕە: ١٧٠ ج/١، ژمارە: ٧٤٧ = ١٥٥٥ فتح الباری. موسلیمیش لە میعراجدا گێڕاویەتەوە).

وەك بەهەشتییەکان بەیانیانو ئێواران سوپاسو حەمدو یادو زیکرو تەسبیحاتی خودای مەزن دەکەن (تاج/٥، لاپەڕە: ٧٥٢، زنجیرە: ١٤٢ أوصاف أهل الجنەز ژمارە: ٥٧٣٧، ٥٧٣٨. مسلم. جنە ونعیمها رقم: ٧٠٧٦، ٧٠٧٧، ٧٠٧٨ شیحا. تجرید البخاری/٣، ژمارە: ١٣١٢ = ٣٢٤٥ فتح الباری). وەك ئەوە قورئان خوێنەکان لەبەهەشتا قورئان دەخوێنن (بڕوانە: تاج/٤، لاپەڕە: ٧، زنجیرە: ٧٦، ژمارە: ٣٥٩٥، ٣٥٩٦ حدیثان صحیحان عند الترمذی). وەك: خوێندنی سوورەتی تەبارەك لەناو گۆڕدا. (بڕوانە: تاج/٤، زنجیرە: ٨٨، ژمارە: ٣٦٥٦ ج/٤).

وەك: تەلبیەو حەجو عەمرەو تەوافی بەیت لەلایەنی پێغەمبەرانەوە، وەك نوێژکردنی مووساو نوێژکردنی عیساو نوێژکردنی ئیبراهیم، کە پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) لەشەوی ئیسراءدا بینیویانی نوێژیان کردووە. {تاج/٣، زنجیرە: ١٠٠، ژمارە: ٣١٥٧ = مسلم. إیمان: ٤٢٩} لە فەتحولهیمدا ئەم حەدیثە نەقڵ دەکا، کە بەیهەقیو مەناوی بە صەحیحیان داناوە: (الأَنْبِيَاءُ أَحْيَاءٌ فِي قُبُورِهِمْ يُصَلُّونَ). واتە:

پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (پێغەمبەران زیندوون لە گۆڕەکانیانا نوێژ دەکەن). شەرحی فەرموودەی ژمارە (٦١١٣ فتح الملهم = فم).

وەك: ئەوە لەشەوی ئیسراء دا، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەرنوێژی بۆ کۆمەڵێ لە پێغەمبەران دەکا. {بڕوانە: تاج/٣، زنجیرە: ١٠٠، ژمارە: ٣١٥٧. مسلم. إیمان: ٤٢٩}.

٤- کورتو پوختو بەکوردی پەتی:

(پێغەمبەرانو شەهیدانو پیاو چاکان، لەژیانی بەرزەخدا زیندوون، وە پەیوەندییان بە جەستەکانیانو بە گۆڕەکانیانەوە هەیە، وە پەیوەندی بە یەکترییەوە دەکەن، هاموشۆی ئاسمانەکانو شوێنانی تر دەکەن، وە هەروەها بەشداری لە بۆنەو رووداوە گرنگەکانی جیهاندا دەکەن، وەك هاوبەشی لە بۆنەی حەجو عەمرەو تەوافو نوێژی جەماعەتو پێشوازی یەکتری.

لەجیهانی دووهەمیشا هەست بەخۆشیو ناخۆشی خۆیانو گەلەکانیان دەکەن، بەخۆشییو باشیی نەتەوەکانیان شادمان دەبن، بەکزیو بێ نازیو کەساسیو لاوازییان دلگران دەبن، کەیفخۆش دەبن، تووڕە دەبن، پێدەکەنن، دەگرین، ئاگایان لەحاڵی ئۆمەتیان هەیە. {تاج/٣، زنجیرە: ٢٠، ژمارە: ٣٣٧٨ + تاج/٣، زنجیرە: ١٠٠، ژمارە: ٣١٥٥}.

لەژیانی بەرزەخا: خواپەرستیو عیبادەتو پەرستشو کاری تری جیا جیا ئەنجام دەدەن، وەك: نوێژو جەماعەتو دەستنوێژ گرتن. {ژمارە: ١٦٣٢ = ٦١٥٠ صحیح مسلم} و حەجو تەوافی بەیتو عەمرەو یادی خوداو نزای باشو ئامۆژگاری خێرو سلاوو رۆژباشیو چاکوچۆنی لە یەکتریو وەڵامدانەوەی سلاو، وە زۆر لە رەفتارو خوو عادەتو باوی کۆمەڵایەتی جوانی دنیایی لەناویانا دەمێنێو پەیڕەوی دەکەن، وەك ئەوە ئادەمو ئیبراهیم شانازی بەوەوە دەکەن، کە کوڕی خانەدانو پایە بەرزی وەك موحەممەدیان هەیە، وەك: گریانو خەم خواردن بۆ جێماویو کەساسی گەلی خۆیان، وەك پێشوازیو چوون بەپیر میوانو چاكو چۆنی.

هەروا مردوو دەتوانێ پەیوەندیو قسەو گوفتوگۆو چاكو چۆنیو تەفاهوم لەگەل زیندوو بكا.

وە جیاوازی زمانو رەگەزو نیشتمانو نەتەوە، نابێ بەرێگر لە تێگەیشتن لە یەكتری {بڕوانە: تەجریدی بوخاری بەكوردی بەرگی چوارەم ژمارە: ١٥١٣ = ٣٨٨٧، ٣٢٠٧، ٣٣٩٣، ٣٤٣٠ فتح الباری}.

(كورتو پوخت: زۆر شت لەجیهانی دووهەما بە پێوەری ئەم جیهانی یەكەمە ناپێوری، بەڵكوو زۆر شت لەوجیهان رێك بە پێچەوانەی پێوەرەكانی ئەم جیهانی یەكەمەیە!).

١٢٥٥) باسی یادی یووسف پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ). (٦١١١)
بَابٌ: فِي ذِكْرِ يُوسُفَ عَلَيْهِ السَّلَامُ

١٦١٥- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ أَكْرَمُ النَّاسِ؟ قَالَ: «أَتْقَاهُمْ». قَالُوا: لَيْسَ عَنْ هَذَا نَسْأَلُكَ، قَالَ: «فَيُوسُفُ نَبِيُّ اللَّهِ ابْنُ نَبِيِّ اللَّهِ ابْنِ نَبِيِّ اللَّهِ ابْنِ خَلِيلِ اللَّهِ». قَالُوا: لَيْسَ عَنْ هَذَا نَسْأَلُكَ، قَالَ: «فَعَنْ مَعَادِنِ الْعَرَبِ تَسْأَلُونِي؟ خِيَارُهُمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ خِيَارُهُمْ فِي الإِسْلَامِ إِذَا فَقِهُوا». {الحديث: ٦١١١ = ٦١١٧ فم. تجريد البخاری/٤، رقم: ١٣٤٥ = ٣٣٥٣، ٣٣٧٤، ٣٣٨٣، ٣٤٩٠، ٤٦٨٩ز تحفة الأشراف: ١٤٣٠٧}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: لە پێغەمبەر پرسیار كرا: كام كەسێ گەورەترو بەرێزترە؟ فەرمووی: (گەورەترینو بەرێزترینیان لەلای خودای گەورە، ئەو كەسەیانە كەزۆرتر لەخودا بترسێ!). عەرزیان كرد: مەبەستمان ئەمە نییەو لەم لایەنەوە لێت ناپرسین. فەرمووی: (دەی گەورەترینو بەرێزترینیان بەرشتەی نەسەبو بنەچەو رەسەننامە: پێغەمبەر یوسوفە، كە هەم خۆی پێغەمبەری خودایە، هەم باوكی پێغەمبەری خودایە، هەم باپیرەی پێغەمبەری خودایە، هەم باپیرە گەورەیشی كە حەزرەتی ئیبراهیم خەلیلە دۆستی خودایە. واتە: (خلیل الله)یە. گوتیان: قوربان! مەبەستمان ئەمەیش نییەو پرسیاری ئەمەیشت لێ

ناكەین. فەرمووی: (دیارە لەبنەچەی بنەماڵەو خانەدانە كانی عەرەب پرسیار دەكەن، كەرێك وەك كان وان، كە هەركانێ تایبەتمەندی خۆی هەیە، چۆن جیاوازییو بەرزیو نزمی لەنێوان كانەكانا هەیە، بەهەمان شێوەیش لەنێوان بنەماڵەكانی عەرەبدا هەیە؟).

عەرزیان كرد: بەڵێ مەبەستمان ئەوانە. فەرمووی: (دەی بزانن كە ئەو كەسانەتان كە لەسەردەمی پێش هاتنی ئیسلامەتیدا باش بوون، ئێستاش لەسەردەمی هاتنی ئیسلامەتیدا هەر ئەوانەتان باشەكانتانن، بەڵام بەمەرجێ كە شارەزایی لە ئایینداپەیدا بكەنو بەجوانی رەفتاری پێ بكەن!). {تاج/٤، زنجیرە: ١٣، ژمارە: ٣٩٢٧ چ/٤ = چاپی چوارەم}.

روونكردنەوە:

حەزرەتی یوسف خۆیو باوكیو باپیرەیو باپیرە گەورەی پێغەمبەر بوون، ناوی یوسفی كوڕی یەعقوبی كوڕی ئیسحاقی كوڕی ئیبراهیمە (سلاوو دروودی خودایان لەسەر بێ). {بڕوانە: تاج/٤، زنجیرە: ١٣، ژمارە: ٣٩٢٦ چ/٤ = چاپی چوارەم}.

١٢٥٦) باسی یادی زەكەریا (دروودی خودای لەسەر بێ). (٦١١٢)
بَابٌ: فِي ذِكْرِ زَكَرِيَّاءُ عَلَيْهِ السَّلَامُ

١٦١٦- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «كَانَ زَكَرِيَّاءُ نَجَّارًا». {الحديث: ٦١١٢ = ٦١١٨ فم}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (پێغەمبەر زەكەریا (دروودی خودای لەسەر بێ) دارتاش بوو). {تاج/٣، زنجیرە: ١١٨، ژمارە: ٣٢١٦ چ/٤}.

١٢٥٧) باسی یونوس (دروودی خودای لەسەر بێ). (٦٠٩٨ - ٦١١٠)
بَابٌ: فِي ذِكْرِ يُونُسَ عَلَيْهِ السَّلَامُ

١٦١٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) أَنَّهُ قَالَ: «قَالَ: يَعْنِي اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ: لاَ يَنْبَغِي لِعَبْدٍ لِي (وَقَالَ ابْنُ الْمُثَنَّى لِعَبْدِي) أَنْ يَقُولَ أَنَا خَيْرٌ

مِنْ يُونُسَ بْنِ مَتَّى عَلَيْهِ السَّلاَمُ». {الحديث: ٦١٠٩ = ٦١١٥ فم. تجريد/٤، رقم: ١٣٦٢ = ٣٤١٦، ٣٤١٥، ٤٦٠٤، ٤٦٣١، ٤٨٠٥، ٤٦٣٣. تحفة الآشراف: ١٢٢٧٢}:

ئەبو هورەيرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (واتە: خودای گەورەو مەزن فەرمووی): بۆ هیچ بەندەیەکی من رەوا نییە کە لەخۆیەوە بڵێ: من باشترم لە یونسی کوڕی مەتتا). {تاج/٣، زنجیرە: ١١٨، ژمارە: ٣٢١٥}.

روونکردنەوە:

١- ئەم فەرموودەیە ئیمامی موسلیم (رەحمەتی خودای لێ بێ) لەدوو مامۆستای خۆیەوە دەیگێڕێتەوە، کە (ئەبوبەکری کوڕی شەیبە)و (موحەممەی کوڕی موثەننا)ن، جیاوازییەکی زۆر کەم لەیەك وشەدا هەیە، لەنێوانی گێڕانەوەی ئەبوبەکرو موحەممەدی کوڕی موثەننادا، بەم شێوەیە: لە گێڕانەوەی ئەبوبەکرا وشەکە (لِعَبْدٍلِی)یە، بەڵام لە گێڕانەوەی موحەممەدی کوڕی موثەننادا، وشەکە (لِعَبْدِي)یە، لە وەرگەڕاوە کوردییەکەدا پاڵفتەی واتای دوو وشەکە (یا دوو لەفظەکە) رەچاوکراوە.

٢- مەبەست لەوە کە دەفەرموێ: بۆ هیچ بەندەیێ رەوا نییە، کە لەخۆیەوە بڵێ... تاد، بەڵام ئەگەر لەخۆیەوە نەبوو، وە بەپێی بەڵگەیەکی قورئانی، یا فەرموودەیی بوو، ئەوە دروستە.

١٢٥٨) باسی عیسا (دروودی خودای لەسەر بێ). (٦٠٨٣ - ٦٠٨٩)

بَابٌ: فِي ذِكْرِ عِيسَى عَلَيْهِ السَّلاَمُ

١٦١٨- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «أَنَا أَوْلَى النَّاسِ بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ فِي الأُولَى وَالآخِرَةِ». قَالُوا: كَيْفَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «الأَنْبِيَاءُ إِخْوَةٌ مِنْ عَلاَّتٍ، وَأُمَّهَاتُهُمْ شَتَّى، وَدِينُهُمْ وَاحِدٌ، فَلَيْسَ بَيْنَنَا نَبِيٌّ». {الحديث: ٦٠٨٥ = ٦٠٨٦ فم. تجريد البخاری بالكوردی/٤، رقم: ١٣٧١ = ٣٤٤٢، ٣٤٤٣. أبو داود. السنة: ٤٦٧٥. تحفة الأشراف: ١٤٧٦٩}:

ئـەبو هـورەيرە (رەزای خـودای لێ بـێ) دەفـەرموێ: خۆشەويسـت (دروودی خـودای لەسـەر بـێ) دەفەرموێ: (لەهـەردوو جيهانـدا مـن لەهـەموو كەسێكی تـر، لەپێشـترم بـە عيسای كوڕی مەريەم).

عەرزيان كرد: چۆن؟ ئەی پێغەمبەری خودا! فەرمووی: (پێغەمبەرەكان هەموو بـرای يـەكترين، بـەڵام دايكيـان جيايـەو هەريـەكێ لەهەوێيـەكن، گەرچـی دايكيـان جيايە (واتە: شەريعەتەكانيان جيا جيايە) بەڵام لە بنەڕەتدا ئايينەكەيان يەكە، كە خـودا بەيـەك زانـينو يـەكتا پەرسـتيە، هـۆی ئـەوەيش كـەمن لەپێشـتر پێغەمبـەرم بەعيسا ئەوەيە كە لەنێوانی منو لەنێوانی ئـەودا پێغەمبـەری تـر نييـە). {تـاج/٣، زنجيرە: ١١٧، ژمارە: ٣٢١٢}.

١٢٥٩) هەموو منداڵێ كاتێ لەدايك دەبێ شەيتان سەرە سيخورمەيەكی لێ دەدا، مەريەمو عيسای كوڕی نەبێ. (٦٠٨٣ - ٦٠٨٩)

بَابٌ: مَسَّ الشَّيْطَانِ كُلُّ مَوْلُودٍ إِلاَّ مَرْيَمَ وَابْنَهَا عَلَيْهِ السَّلاَمُ

١٦١٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «مَا مِنْ مَوْلُودٍ يُولَدُ إِلاَّ نَخَسَهُ الشَّيْطَانُ، فَيَسْتَهِلُّ صَارِخًا مِنْ نَخْسَةِ الشَّيْطَانِ إِلاَّ ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ». ثُمَّ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: اقْرَءُوا إِنْ شِئْتُمْ: (وَإِنِّي أُعِيذُهَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ). {الحديث: ٦٠٨٦ = ٦٠٨٩ فم. بخاری. تفسير: ٤٥٤٨. تحفة الأشراف: ١٣٢٧٦}:

ئەبو هورەيرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (هەموو منداڵێ كاتێ لەدايك دەبێ، شەيتان سەرە سيخورمەيەكی لێ دەدا، بەهۆی ئەو سەرە سيخورمەی شەيتانەوەيە كە منداڵ هەر كەلەدايك دەكەوێتە خوارەوە، دەس بەجێ هاوارو قيژەيێ دەكا، بەڵام عيسای كوڕی مەريەمو مەريەمی دايكی، بەرئەم سەرە سيخورمەيە نەكەوتوون).

ئەبو هورەيرە (خودای لێ رازی بێ) فەرمووی: ئەگەر حەزدەكەن بۆ پشتيوانی ئەم فەرموودەيە ئەم ئايەتە بخوێنن:

{وَإِنِّي أُعِيذُهَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ - آل عمران - ٣/٣٦}: واتە: وە بەڕاستی من ئەم كچەمو نەتەوەی ئەم كچەم دەهاوەمە پەنای ميهرەبانو تەوانايی

تۆوە، لە دەس بۆ بردنو زیان لێدانی ئیبلیسی دەرکراوی بەشبڕاو لە رەحمەتی تۆ!). {تاج/٣، زنجیرە: ١١٧، ژمارە: ٣٢١١ چ/٤}.

١٢٦٠) فەرمایشتی عیسا: باوەڕم هەیە بەخوداو چاوی خۆم بەدرۆ دەخەمەوە!
(٦٠٨٣ - ٦٠٨٩)

بَابٌ: قَوْلُ عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ آمَنْتُ بِاللَّهِ وَكَذَّبْتُ نَفْسِي

١٦٢٠- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «رَأَى عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَجُلاً يَسْرِقُ فَقَالَ لَهُ عِيسَى: سَرَقْتَ؟ قَالَ: كَلاَّ وَالَّذِي لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ، فَقَالَ عِيسَى: آمَنْتُ بِاللَّهِ، وَكَذَّبْتُ نَفْسِي». {الحديث: ٦٠٨٩ = ٦٠٩٣ فم. تجريد البخاري/٤، رقم: ١٣٧٢ = ٣٤٤٤ فتح الباري}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (درووودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (عیسای کوڕی مەریەم (سلاوی خودایان لێ بێ) چاوی لێ بوو، کابرایێ دزی دەکا، پێی فەرموو: تۆ دزیت دەکرد. کابراکە گوتی: نەء، بەو خودایەی کەهەر خۆی خودایە، من شتی وام نەکردووە! عیسای کوڕی مەریەمیش (درووودی خودایان لەسەر بێ) فەرمووی: باوەڕم هەیە بەخوداو چاوی خۆم بەدرۆ خستەوە!!). {تاج/٣، زنجیرە: ١١٧، ژمارە: ٣٢١٣}.

روونکردنەوە:

دەڵێن: جارێ کوێرێكو ئیفلیجێكو پیاوێکی ساخ، لەجێگەیێ دەبن، ساخەکە بڕێ پارەی پێ دەبێ، لە بنمیچی جێگەکەدا دەیشارێتەوەو دەڕوا بۆ کارێ، کەدێتەوە دەڕوانێ پارەکە نەماوە، بۆ چارەسەرو راوێژ دەچێ بۆلای عیسا، عیسا دەچێ لەگەڵیا بۆ جێگەی پارە دزراوەکە، لێی دەپرسێ: کێت لەگەڵدا بوو؟ دەڵێ: منو ئەم کوێرەو ئەم ئیفلیجە بووین، دیارە ئەم کوێرە چاوی لێم نەبووەو ئەمەیش ئیفلییجە، کەواتە دزەکە ئەمانە نییە!! عیسا دەفەرموێ: (بە پێچەوانەوە، قاچی ئەم کوێرەو چاوی ئەم ئیفلییجە ئەم دزییەیانکردووە!).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

٥١- نامەی گەورەیی هاوەڵانی پێغەمبەر (دروودی خودا لەسەر پێغەمبەرو رەزای خودای گەورە لە یاران‌و هاوەڵانی بێ)

كِتَابُ فَضَائِلِ أَصْحَابِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

{بڕوانە: تاجول ئوصول بە کوردی، بەرگی سێیەم زنجیرە: ١ هەتا زنجیرە: ٧٥ لە ژمارە: ٣٢٢١ وە هەتا ژمارە: ٣٥٨٩ لە لاپەڕە: ٥٣٠ وە هەتا لاپەڕە: ٧٨٠ ج/٤} + {مختصر صحيح البخاری المسمّی بـ(التجريد الصَريح) لە زنجیرە:٦٦ وە هەتا زنجیرە: ٦٧ لە ژمارە: ١٤٤٩ وە هەتا ژمارە: ١٥٢٢}.

١٢٦١) باسی بەهرەو گەورەیی ئەبوبەکری صەدیق (رەزای خودای لێ بێ) لەگەڵ باسی فەرمایشتی پێغەمبەر: (ئەی ئەبوبەکر گومانت چییە بەو دوو کەسە، کە خودا خۆی کەسی سێیەمیانە). (٦١١٩ - ٦١٣٦)

بَابٌ: فَضَائِلُ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَقَوْلُهُ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): (مَا ظَنُّكَ بِاثْنَيْنِ اللَّهُ ثَالِثُهُمَا)

١٦٢١- عَنْ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ أَبَا بَكْرٍ الصِّدِّيقَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: نَظَرْتُ إِلَى أَقْدَامِ الْمُشْرِكِينَ عَلَى رُءُوسِنَا وَنَحْنُ فِي الْغَارِ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! لَوْ أَنَّ أَحَدَهُمْ نَظَرَ إِلَى قَدَمَيْهِ أَبْصَرَنَا تَحْتَ قَدَمَيْهِ، فَقَالَ: «يَا أَبَا بَكْرٍ مَا ظَنُّكَ بِاثْنَيْنِ اللَّهُ ثَالِثُهُمَا». {الحديث: ٦١١٩ = ٦١٢٥ فم. تجريد البخاری/٤، رقم: ١٥١٩ = ٣٩٢٢، ٣٦٥٣، ٤٦٦٣}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ئەبوبەکری صەدیق (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لەخزمەت پێغەمبەردا بووم، لەسەفەری کۆچدا، لەناو ئەشکەوتەکەی چیای سەور بووین، ئەو دەستەیەی کەلە ناموسوڵمانەکانی مەککە شوێنمان کەوتبوون، کە یا بمانکوژن، یا دیلمانبکەن، سەرکەوتبوونە سەر سەربانی ئەشکەوتەکەو، بەسەر سەرمانەوە راوەستابوون، کە تەماشام کردو سەرم هەڵبڕی وا قاچی ئەو دەستەیە دیارن لەمنەوە، عەرزی حەزرەتم کرد: ئەی پێغەمبەری خودا! خۆ ئەگەر یەکێکیان تەماشای ژێرپێی خۆی بکا، لەبەرپێی خۆیدا دەمانبینێو کەشف دەبین‌و دەمان کوژن!

فەرمووی (دروودی خودای لەسەر بێ): (ئەی ئەبوبەکر! بێ دەنگبە، ئێمە دوو کەسین، خودا خۆی کەسی سێیەممانە، دەی گومانت چییە بەو دوو کەسە کەخودا خۆی کەسی سێیەمیانە. واتە: خەمت نەبێ خودای گەورە لەگەڵمانە، کەسێ خودای لەگەڵ بێ، کەس زەفەری پێ نابا). {تاج/٤، زنجیرە: ١٠، ژمارە: ٣٩٠٣. تەفسیری سوورەتی تەوبە}.

١٢٦٢) فەرموودەی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ): (ئەبوبەکر لەگشت کەس پتر پیاوەتی بەسەر منەوە هەیە).

بابٌ: قَوْلُهُ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنَّ أَمَنَّ النَّاسِ عَلَيَّ فِي مَالِهِ وَصُحْبَتِهِ أَبُو بَكْرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ)

١٦٢٢- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِي (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) جَلَسَ عَلَى الْمِنْبَرِ فَقَالَ: «عَبْدٌ خَيَّرَهُ اللَّهُ بَيْنَ أَنْ يُؤْتِيَهُ زَهْرَةَ الدُّنْيَا وَبَيْنَ مَا عِنْدَهُ، فَاخْتَارَ مَا عِنْدَهُ». فَبَكَى أَبُو بَكْرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) وَبَكَى، وَقَالَ: فَدَيْنَاكَ بِآبَائِنَا وَأُمَّهَاتِنَا، قَالَ: فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) هُوَ الْمُخَيَّرُ، وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ أَعْلَمَنَا بِهِ، وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «إِنَّ أَمَنَّ النَّاسِ عَلَيَّ فِي مَالِهِ وَصُحْبَتِهِ أَبُو بَكْرٍ، وَلَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا خَلِيلاً، لاَتَّخَذْتُ أَبَا بَكْرٍ خَلِيلاً، وَلَكِنْ أُخُوَّةُ الإِسْلاَمِ، لاَ تُبْقِيَنَّ فِي الْمَسْجِدِ خَوْخَةٌ إِلاَّ خَوْخَةَ أَبِي بَكْرٍ». {الحديث: ٦١٢٠ = ٦١٢٦ فم. تجريد البخاري/١، رقم: ٢٨٦ = ٤٦٦، ٣٦٥٤، ٣٩٠٤ فتح الباري. ترمذي. مناقب: ٣٦٦٠. تحفة الأشراف: ٤١٤٥}:

ئەبو سەعیدی خودری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەسەردوانگە دانیشت، وتارێکی بۆماندا، فەرمووی: (خودا بەندەیەکی خۆیی کردووە بەسەر پشك: کە یا لەجیهاندا بمێنێو بەهرەمەندبێ لەخۆشی دنیای رازاوە، یان ئەو بەشو بارەیە هەڵبگرێ کە لەلای خودا دانراوە بۆی، ئەو بەندەیەیش ئەو بەشو بارەیەی هەڵبژار کە لەلای خودایە).

فەرمووی: جا ئەبوبەکری صەدیق، کە گوێی لەم فەرمایشتەی پێغەمبەر بوو، دەستی کرد بەگریانو زۆر گریا، وە فەرمووی: قوربان! ئەی پێغەمبەری خودا! باوکو دایکمان دەکەین بە قوربانی تۆ!

فەرمووی: ئێمە ئەم گریانەی ئەومان بەلاوە سەیر بوو!! تەنانەت من لەدڵی خۆما گوتم: ئەم پیرە مێردە بۆ دەگری؟ لەبەرئەوەی کەخودا بەندەیەکی کردووە بەسەرپشك لەنێوانی خۆشی جیهانو لەنێوانی ئەو بەشو بارەیەی کەوا لەلای خودا، وە بەندەکەیش بەشو بارەو بەهرەکەی لای خودای هەڵبژاردبێ شتی وا گریانی بۆچییە؟

تومەز ئەو بەندەیەی کەکرابوو بەسەرپشكو خاترخۆ کرابوو، لەنێوان ئەم جیهانو ئەو جیهاندا پێغەمبەر خۆی بوو (درووودی خودای لەسەر بێ) وە ئەبوبەکر (رەزای خودای لێ بێ) لەئێمە باشتر لەمەبەستی فەرموودەکەی حەزرەت (درووودی خودای لەسەر بێ) تێگەشتبوو. پێغەمبەر فەرمووی: (ئەی ئەبوبەکر! مەگری، بەڕاستی ئەبوبەکر لەهەموو کەس زیاتر پیاوەتی بەسەرمنەوە هەیە، چ بەگیان، چ بەسامان، ئەگەر من لە ئۆمەتم کەسێکم بگرتایە بەدۆست بۆ خۆم، ئەبوبەکرم هەڵ دەبژاردو دەمکرد بەدۆستی گیانی بەگیانی خۆم، بەڵام کەسێ لەئۆمەتم ناگرم بەدۆستو خەلیلی تایبەتی بۆ خۆم، چونکە من خودا کردوومی بەدۆستی خۆی، بەڵام لەگەڵ ئەمەشدا تا بڵێی برایەتیو دۆستایەتی ئایینی ئیسلام لەنێوانمانا پتەوو بەهێزە لەسایەی خوداوە!). هەتا ئەوکاتە گەڵێ لە هاوەڵان دەرگایان لەسەر ماڵی مزگەوت بوو، جا پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) سەبارەت بەم بابەتە فەرمووی: (هەردەرگایێ لەسەر مزگەوتە دەبێ بگیرێ، تەنیا دەرگای ماڵەکەی ئەبوبەکر نەبێ!). {تاج/٤، زنجیرە: ٣، ژمارە: ٣٢٣٤، ج/٤}.

١٢٦٣) خۆشەویستترین کەس لەلای پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) ئەبوبەکری صەدیقە. (٦١١٩ - ٦١٣٦)

بَابٌ: أَحَبُّ النَّاسِ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَأَرْضَاهُ

١٦٢٣- عَنْ أَبِي عُثْمَانَ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَعَثَهُ عَلَى جَيْشِ ذَاتِ السَّلَاسِلِ فَأَتَيْتُهُ فَقُلْتُ: أَيُّ النَّاسِ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: «عَائِشَةُ»، قُلْتُ: مِنَ الرِّجَالِ؟ قَالَ: «أَبُوهَا»، قُلْتُ: ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ: «ثُمَّ عُمَرُ». فَعَدَّ رِجَالاً. {الحديث: ٦١٢٧ = ٦١٣٣ فم. تجريد البخاری/٤، رقم: ١٤٥٢ = ٣٦٦٢، ٤٣٥٨}:

ئەبو عثمان فەرمووی: عەمری کوڕی عاص (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) منی کرد بە فەرماندەی سوپای غەزای زاتو سەلاسیل، چوومە خزمەتی، عەرزیمکرد: ئەی پێغەمبەری خودا! کێ زۆر خۆشەویستە لەلات؟ فەرمووی: (عائیشە). وتم: ئەی لەپیاوان؟ فەرمووی: (باوکی عائیشە). واتە: ئەبوبەکری صەدیق. گوتم: لەپاش ئەوان کێی تر؟ فەرمووی: (عومەر). حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) چەند کەسێکی تریشی ژمارد کە خۆشی دەوێن). {تاج/٣، زنجیرە: ٣١، ژمارە: ٣٤١٨}.

١٢٦٤) کۆمەڵێ کاری چاکە لە ئەبوبەکری صەدیقدا کۆبوونەتەوەو بوون بەهۆی ئەوە کە بیکەن بە بەهەشتی

بَابٌ: إجْتِمَاعُ أعْمَالِ البِرِّ للصدّيق ودخوله الجنة

{بڕوانە: فەرموودەکەی ئەبو هورەیرە، کە لەپێشەوە لەژمارە: (٥٤٣)دا رابورد}.

١٢٦٥) فەرموودەکەی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ): (منو ئەبوبەکرو عومەر باوەڕمان بەمە هەیە). (٦١١٩ - ٦١٣٦)

بَابٌ: فِي قَوْلِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): فَإِنِّي أُومِنُ بِهِ وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ

١٦٢٤- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «بَيْنَمَا رَجُلٌ يَسُوقُ بَقَرَةً لَهُ قَدْ حَمَلَ عَلَيْهَا الْتَفَتَتْ إِلَيْهِ الْبَقَرَةُ فَقَالَتْ: إِنِّي لَمْ أُخْلَقْ لِهَذَا، وَلَكِنِّي إِنَّمَا خُلِقْتُ لِلْحَرْثِ». فَقَالَ النَّاسُ: سُبْحَانَ اللَّهِ تَعَجُّبًا وَفَزَعًا! أَبَقَرَةٌ تَكَلَّمُ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «فَإِنِّي أُومِنُ بِهِ وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ». قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «بَيْنَا رَاعٍ فِي غَنَمِهِ عَدَا عَلَيْهِ الذِّئْبُ، فَأَخَذَ مِنْهَا شَاةً، فَطَلَبَهُ الرَّاعِي، حَتَّى اسْتَنْقَذَهَا مِنْهُ، فَالْتَفَتَ إِلَيْهِ الذِّئْبُ فَقَالَ لَهُ: مَنْ لَهَا يَوْمَ السَّبُعِ؟ يَوْمَ لَيْسَ لَهَا رَاعٍ غَيْرِي». فَقَالَ النَّاسُ: سُبْحَانَ اللَّهِ! فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «فَإِنِّي أُومِنُ بِذَلِكَ أَنَا وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ». {الحديث: ٦١٣٣ = ٦١٣٩ فم. تجريد البخاري/٣، رقم: ١٠٢٢ = ٢٣٢٤، ٢٤٧١، ٣٦٦٣، ٣٦٩٠}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (جارێ پیاوێ رەشەوڵاخێکی بارکردبوو، لێی دەخوڕی، لەوکاتەدا رەشەوڵاخەکە ئاوڕی لێ دایەوەو گوتی: من بۆ ئەمە دروست نەکراوم، من بۆ جووتکردنو زەوی کێڵان دروست کراوم، نەك بۆ بارو سواربوون، خودا هەرشتێکی بۆ شتێ دروست کردووە: مرۆڤ بۆ خواپەرستی، گا بۆ جووتکردن!

جا خەڵکەکە لەمە سەرسام بوونو تۆقین، کە وڵاخ قسەبکاو هانایان بردەبەر یادوزیکری خوداو گوتیان: سوبحانەڵلا! نامەخوا لەکاری خوا، رەشە وڵاخ قسە دەکا!!

جا حەزرەت (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەگەر هەندێ کەس سەرسام دەبن لەقسەکردنی ئاژەڵی بێ زمان، بەڵام من خۆمو ئەبوبەکری صەدیقو عومەری فاروق، باوەڕدەکەین بەم گفتوگۆیە، سەرسام مەبن لەشتی وا، بۆ خوا چی تێ دەچێ، ئەوکەسەی کە ئادەمیزادی هێناوەتە قسە، دەتوانێ ئاژەڵیش بهێنێتە قسە!).

ئەبو هورەیرە فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووشی: (جارێ گورگێ مەڕێ دەفڕێنێت لەبەر شوانێ، شوانەکە شوێنی دەکەوێو دەنیشێتە سەری، هەتا لێی دەسێنێتەوە، جا گورگەکە ئاوڕ لە شوانەکە دەداتەوەو پێی دەڵێ: ئەی رۆژەکە کە رۆژ رۆژی درندەیەو، جگە لەمن شوانی تری نییە، کێ رزگاری دەکا لەچنگم!!

مەردومەکە گوتیانەوە: سوبحانەڵلا، نامەخوا لەکاری خوا، چەند جوانە!

خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (منو ئەبوبەکرو عومەر باوەڕ بەمە دەکەین!). {تاج/٢، زنجیرە: ١٧١، ژمارە: ١٩١٩ چاپی چوارەم}.

١٢٦٦) هاوڕێتی ئەبوبەکری صەدیقو عومەری فاروق بۆ پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ). (٦١٣٧ - ٦١٥٨)

بَابٌ: مرافقة الصدّيق والفاروق النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

١٦٢٥- عَنْ ابْنَ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: وُضِعَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَلَى سَرِيرِهِ، فَتَكَنَّفَهُ النَّاسُ يَدْعُونَ وَيُثْنُونَ وَيُصَلُّونَ عَلَيْهِ قَبْلَ أَنْ يُرْفَعَ، وَأَنَا فِيهِمْ، قَالَ: فَلَمْ يَرُعْنِي إِلاَّ بِرَجُلٍ قَدْ أَخَذَ بِمَنْكِبِي مِنْ وَرَائِي، فَالْتَفَتُّ إِلَيْهِ فَإِذَا هُوَ عَلِيٌّ (رَضِيَ

اللهُ عَنْهُ)، فَتَرَحَّمَ عَلَى عُمَرَ وَقَالَ: مَا خَلَّفْتَ أَحَدًا أَحَبَّ إِلَيَّ أَنْ أَلْقَى اللَّهَ بِمِثْلِ عَمَلِهِ مِنْكَ، وَايْمُ اللَّهِ إِنْ كُنْتُ لأَظُنُّ أَنْ يَجْعَلَكَ اللَّهُ مَعَ صَاحِبَيْكَ وَذَاكَ أَنِّي كُنْتُ أُكَثِّرُ أَسْمَعُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَقُولُ: «جِئْتُ أَنَا وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ، وَدَخَلْتُ أَنَا وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ، وَخَرَجْتُ أَنَا وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ، فَإِنْ كُنْتُ لأَرْجُو أَوْ لأَظُنُّ أَنْ يَجْعَلَكَ اللَّهُ مَعَهُمَا». {الحديث: ٦١٣٧ = ٦١٤٣ فم. تجريد البخاري/٤، رقم: ١٤٥٧ = ٣٦٧٧، ٣٦٨٥}:

ئیبنو عەبباس (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: لەپاش پێکانی عومەر (رەزای خودای لێ بێ) کاتێ مرد، لەسەر دارە تەرمێ، تەرمی عومەریان دانابوو، خەڵکەکە دەورەیان لێی دابوو، بۆی دەپاڕانەوەو وەسپی باشیی ئەویان دەکردو نوێژیان لەسەر تەرمەکەی دەکرد، من خۆمیان تیادابووم، ئەمەیش لەپێش ئەوەدابوو کە بیبەن بینێژن، لەناکاو ئەوەندەم زانی پیاوێ لە پشتمەوە ئانیشکی دانا لەسەر سەرشانم، کە ئاوڕم لێ دایەوە، تەماشایم کرد عەلی کوڕی ئەبو طالیب بوو (رەزای خودای لێ بێ)، جا رەحمەتی نارد بۆ عومەرو فەرمووی: ئەی رەحمەتی خودات لێ بێ، کارێکی مەردانەی وات کردووە کە کەسێکی ترت نەهێشتۆتەوە، لەپاش خۆتەوە، کە حەزبکەم رەفتاری ئەو بگرمو بە مانەندی کردەوەی ئەوەوە بچمەوە دیداری خودا جگە لەخۆت، بەڕاستی بوویت بەسەر مەشقی هەرە باڵا بۆمان، سوێندم بەخودا بەڕاستی هیوام وابوو کە خودا بەسەر بەرزی شادت بکاتەوە بە دیداری هەردوو هاوڕێکانت، کە پێغەمبەرو ئەبوبەکرن، چونکە گەلێ جار من دەمژنەوت لە پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) باسی پێکەوە ژیانی خۆشیی خۆیو ئێوەی بەشانازییەوە دەکردو دەیفەرموو: (منو ئەبوبەکرو عومەر چووین بۆ ئەوێ، وەمنو ئەبوبەکرو عومەر چووین بۆ ماڵەوە، وە منو ئەبوبەکرو عومەر دەرچووین بۆ فیسارە شوێن!).

ئەوجا عەلی فەرمووی: (هەمیشە من ئومێدم بە لوتفی خودا وابوو کە شادت بکا بەهەردوو هاوەڵەکەت، واتە: بە پێغەمبەرو بە ئەبوبەکر).

١٢٦٧) دانانی ئەبوبەکری صەدیق بەجێنشین (رەزای خودای لێ بێ). (٦١١٩ - ٦١٣٦)
بَابٌ: إِسْتِخْلَافُ الصِّدِّيقِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)

١٦٢٦- عَنِ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ قَالَ: سَمِعْتُ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا)، وَسُئِلَتْ مَنْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُسْتَخْلِفًا لَوِ اسْتَخْلَفَهُ؟ قَالَتْ: أَبُو بَكْرٍ، فَقِيلَ لَهَا: ثُمَّ مَنْ بَعْدَ أَبِي بَكْرٍ؟ قَالَتْ: عُمَرُ. ثُمَّ قِيلَ لَهَا: مَنْ بَعْدَ عُمَرَ؟ قَالَتْ: أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ. ثُمَّ انْتَهَتْ إِلَى هَذَا. {الحديث: ٦١٢٨ = ٦١٣٤ فم}:

ئیبنو ئەبی مولەیکە فەرمووی: من گوێم لێ بوو، پرسیار لە عائیشە کرا: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کێی دەکرد بەجێنشین ئەگەر لەپاش مەرگی جێنشینی بۆخۆی دابنایە؟ فەرمووی: ئەبوبەکری صەدیق. عەرزیان کرد: ئەی دوای ئەو کێی تری دەکرد بەجێنشینی خۆی لەپاش ئەبوبەکر؟ فەرمووی: عومەر، دیسان عەرزیکرا: ئەی دوای عومەر کێی دەکرد بەجێنشین ئەگەر جێنشینی دیاری بکردایە لەدوا عومەر؟ فەرمووی: ئەبو عوبەیدەی کوڕی جەرراح. ئیتر عائیشە لێرەدا کۆتایی پێ هێناو باسی جێنشینی تری نەکرد لەپاش ئەبو عوبەیدە.

روونکرنەوە:

وەك بڵێیت عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) ئەم وەڵامەی خۆی لەم فەرموودەیەوە هەڵێنجابێ، کە دەفەرموێ: لەغەزای مۆتەدا حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) زەیدی کوڕی حاریثی کرد بەسەرکردەی سوپاکە، لەپاشا فەرمووی: (ئەگەر زەید کوژرا ئەوا جەعفەر لەشوێنی ئەو سەرکردەیە، ئەگەر جەعفەریش کوژرا عەبدوڵڵای کوڕی رەواحە سەرکردەیە). {بخاری. مغازی: ٤٢٦٢. تاج/٤، زنجیرە: ١٠٠، ژمارە: ٤٦٤٠ چ/٤}.
{بڕوانە: فەرموودەی ژمارە: (١٦٢٨) کە لەپاش یەك فەرموودەی تر دێت}.

١٦٢٧- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ عَنْ أَبِيهِ: أَنَّ امْرَأَةً سَأَلَتْ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) شَيْئًا، فَأَمَرَهَا أَنْ تَرْجِعَ إِلَيْهِ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ إِنْ جِئْتُ فَلَمْ أَجِدْكَ. قَالَ أَبِي: كَأَنَّهَا تَعْنِي الْمَوْتَ. قَالَ: «فَإِنْ لَمْ تَجِدِينِي فَأْتِي أَبَا بَكْرٍ». {الحديث: ٦١٢٩ = ٦١٣٥ فم. تجريد البخاری/٤، رقم: ١٤٤٩ = ٣٦٥٩، ٧٢٢٠، ٧٣٦٠}:

موحەممەدی کوڕی جوبەیری کوڕی موطعیم (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: باوکم فەرمووی: ژنێ هاتە خزمەتی حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) داوای شتێکی لێ کرد، لەوکاتەدا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئەو شتەی نەبوو، فەرمووی پێی: جارێکی تر وەرەوە ژنەکەیش گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا! ئەگەر هاتمەوەو تۆم دەست نەکەوت بچم بۆلای کێ کە لەباتی خۆت بەلێنەکەت جێبەجێ بکا بۆم؟ ژنەکە لەم پرسیارە وەك بلێیت مەبەستی ئەوە بوو، ئەگەر من هاتمەوەو تۆ مردبووی، بۆ موراجەعە بچم بۆلای کێ ئەی پێغەمبەری خودا! فەرمووی (درودی خودای لەسەر بێ): (ئەگەر هاتیتەوەو منت دەست نەکەوت، بچۆ بۆلای ئەبوبەکر، ئەو لەباتی من کارەکەت بۆ جێبەجێ دەکات). {تاج/٣، زنجیرە: ١١٠، ژمارە: ٢٤٥٩ چ/٤}.

١٦٢٨- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْها) قَالَتْ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فِي مَرَضِهِ: «ادْعِي لِي أَبَا بَكْرٍ أَبَاكِ، وَأَخَاكِ، حَتَّى أَكْتُبَ كِتَابًا، فَإِنِّي أَخَافُ أَنْ يَتَمَنَّى مُتَمَنٍّ، وَيَقُولَ قَائِلٌ أَنَا أَوْلَى، وَيَأْبَى اللَّهُ وَالْمُؤْمِنُونَ إِلاَّ أَبَا بَكْرٍ». {الحديث: ٦١٣١ = ٦١٣٧ فم. تجريد البخاری بالكوردی. المجلد/٥، رقم: ١٨٦٥ = ٥٦٦٦، ٧٢١٧}:

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەو نەخۆشییەیدا کەتیا مرد، فەرمووی: ئەی عائیشە! ئەبوبەکری باوکتو براکەتم بۆ بانگ بکە، هەتا وەصێتنامەیێ بنووسم بۆ ئەبوبەکر کە لەپاش مەرگی خۆم ئەو جێنشینم بێ، نەبادا هەرکەسە بۆ خۆی هەولبدا بۆ شوێنەکەمو بڵێ: جێنشینی هەقی منەو بۆ من رەواترەو بڕوبیانوو بۆ ئەمە بدۆزنەوە. بەڵام نا، پێویست بە نووسینی راسپیرینامە ناکا، چونکە نەخودا شتی وا دەکا، کە جگە لە ئەبوبەکر کەسێ ببێ بە جێگەنشینم، نە موسوڵمانانیش شتی وا قەبووڵ دەکەنو جگە لە ئەبوبەکر بەکەسی تر رازی نابن کە لەپاش خۆم ببێ بەجێنشینم).

ئەوەبوو وابوو لەپاش مەرگی حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) ئەبوبەکر بە هەڵبژاردن کرا بەجێنشین!

١٢٦٨) باسی بەهرەو گەورەیی عومەری کوڕی خەطاب (رەزای خودای لێ بێ).
(٦١٣٧ - ٦١٥٨)

بَابٌ: فَضَائِل عُمَرُ بْنُ الْخَطَّاب (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ)

١٦٢٩- عَنْ أَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِىَّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «بَيْنَا أَنَا نَائِمٌ رَأَيْتُ النَّاسَ يُعْرَضُونَ علىَّ، وَعَلَيْهِمْ قُمُصٌ، مِنْهَا مَا يَبْلُغُ الثُّدِىَّ، وَمِنْهَا مَا يَبْلُغُ دُونَ ذَلِكَ، وَمَرَّ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ وَعَلَيْهِ قَمِيصٌ يَجُرُّهُ»، قَالُوا: مَاذَا أَوَّلْتَ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «الدِّينَ». {الحديث: ٦١٣٩ = ٦١٤٥ فم. تجريد البخارى/١، رقم: ٢٢ = ٢٣، ٣٦٩١، ٧٠٠٨، ٧٠٠٩. ترمذى. رؤيا: ٢٢٨٥. نسائى. إيمان: ٥٠٢٦. تحفة الأشراف: ٦٧٠٠}:

ئەبو سەعیدی خودری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (نووستبووم لەخەوما ئەو خەڵکەم پێ نیشان دران، هەموو سەرو کراسیان لەبەردا بوو، هەیان بوو کراسەکەی زۆر کورمت بوو دەگەیشتە سەر مەمکیو هەیان بوو لەوە زیاتر یا کەمتر بوو، بەڵام کە سەرەی عومەری کوڕی خەتاب هاتو ئەو بە بەردەمما رانوێنراو رەت بوو، تەماشام کرد کراسێکی ئاودامانی لەبەردابوو لەبەر پێی دەخشا).

عەرزیان کرد: قوربان! ئەی پێغەمبەری خودا! ئەوەت بەچی خەو پەرژێن کردو بەچی لێکت دایەوە؟ فەرمووی: (بە ئایین!).

روونکردنەوە:

کراس لەخەوندا ئایینە، هەتا باشو داپۆشەرو تێرو تەسەل بێ واتای وایە خاوەنەکەی ئایینی قایمترە.

١٦٣٠- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) أَنَهُ قَالَ: «بَيْنَا أَنَا نَائِمٌ إِذْ رَأَيْتُ قَدَحًا أُتِيتُ بِهِ فِيهِ لَبَنٌ فَشَرِبْتُ مِنْهُ حَتَّى إِنِّى لأَرَى الرِّىَّ يَجْرِى فِى أَظْفَارِى، ثُمَّ أَعْطَيْتُ فَضْلِى عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ». قَالُوا: فَمَا أَوَّلْتَ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «الْعِلْمَ». {الحديث: ٦١٤٠ = ٦١٤٦ فم. تجريد البخارى بالكوردى. المجلد الأوّل، رقم الحديث: ٧١ = ٨٢، ٣٦٨١، ٧٠٠٦، ٧٠٠٧، ٧٠٢٧، ٧٠٣٢}:

عەبدوڵڵای کوڕی عومەر (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: جارێ خەوتبووم، لەخەوما کاتێچکم زانی پیاڵەیێ شیریان هێنا بۆم، جا خۆم لێیم خواردەوە هەتا تەواو تەواو پاراو بووم و شیر لەسەری پەنجەکانمەوە سەر ڕێژی دەکردو لە لووتمەوە هاتەوە، ئەنجا پاشماوەکەی خۆمم دا بە عومەری کوڕی خەتاب، عەرزیان کرد: ئەی پێغەمبەری خودا! ئەوە بەچی لێك دەدەیتەوە؟ فەرمووی: (بەزانین).

لەپەڕەی دڵت لەجێگەی دەفتەر
بنووسە، بڵێ: (اللّٰهُ أَكْبَرْ)
وەك لەوحولمەحفوز نەخشەی بوونەوەر
نووسرا لە لەوحی سنگی پێغەمبەر
پەنجەی چون قەڵەم، سینگی چون دەفتەر
نووسرا لەدوو توێی زانین سەراسەر
مەڵێ چۆن چۆنی جێی دەبێتەوە
ڕەخنەی وابخە ژێری پێتەوە!!
(گەر زەرری شوعوور وەها پێتەوە
کە گوتت خودا دەبڕێتەوە!!)
پێوەری ژێری بکە بەرابەر
شت لەگەڵ شتا بکە بەرابەر:
بەقەد نیسکێکە دیسکی کۆمپیتەر
بەقەد سەد مەلا عیلمی وا لەبەر

١٦٣١- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: «بَيْنَا أَنَا نَائِمٌ رَأَيْتُنِي عَلَى قَلِيبٍ عَلَيْهَا دَلْوٌ، فَنَزَعْتُ مِنْهَا مَا شَاءَ اللّٰهُ، ثُمَّ أَخَذَهَا ابْنُ أَبِي قُحَافَةَ فَنَزَعَ بِهَا ذَنُوبًا أَوْ ذَنُوبَيْنِ وَفِي نَزْعِهِ ضَعْفٌ (وَاللّٰهُ يَغْفِرُ لَهُ) ثُمَّ اسْتَحَالَتْ غَرْبًا فَأَخَذَهَا ابْنُ الْخَطَّابِ، فَلَمْ أَرَ عَبْقَرِيًّا مِنَ النَّاسِ يَنْزِعُ نَزْعَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، حَتَّى ضَرَبَ النَّاسُ بِعَطَنٍ». {الحديث: ٦١٤٢ = ٤١٤٨ فم. بخاري. فضائل أصحاب النَّبِيِّ: ٣٦٦٤، ٧٠١٩، ٧٠٢٠، ٧٠٢١}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لە پێغەمبەرم بیست دەیفەرموو: (جارێ خەوتبووم، لەخەوما لەسەر بیرێ بووم، سەتڵێکی لەسەر بوو، چەندەی خودا حەزی

لەسەری بوو ئاوم بەو سەتڵە لێ هەڵگۆزێ، لەوکاتەا ئەبوبەکرو عومەریش پەیدابوون، لەپاش من ئەبوبەکری کوڕی ئەبو قوحافە دۆڵچە (سەتڵ)کەی هەڵگرتو بەکزێکەوە، دۆڵچەیێ، دوو دۆڵچە ئاوی هەڵکێشا، خودای گەورە بە بەخششی خۆی لێی ببورێ، ئەنجا عومەری کوڕی خەطاب لەدەستی ئەبوبەکری وەرگرتو دۆڵچەکە لەدەسنتی عومەردا بوو بە سەتڵێکی گەورە، کە بەقەد مەشکەیێ گاوەس ئاوبگرێ، کەسم نەدیوە لەو خەڵکە، کە ئاوا وەك عومەر بلیمەت بێو ئاوا بەهەڵپەو هەڵمەتو دەستو بردبێ، جا عومەر بەشێوەیەکی وا ئاوی زۆرکرد، هەتا خەڵکەکە لەدەوری بیرەکە پەچەیان بۆ ئاژەڵەکانیان بەست، بۆ حەوانەوەیان لەپاش پاراو بوون!). {تاج/٤، زنجیرە: ٤، ژمارە: ٤٢٥١ چ/٤}.

روونکردنەوە:

نەوەوی (رەحمەتی خودای لێ بێ) دەفەرموێ: زاناکان (رەحمەتی خودایان لێ بێ) دەفەرموون: ئەم خەونەی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) نموونەیەکی روونو ئاشکرایە بۆ حاڵی ئەبوبەکرو عومەر، لەکاتی جێنشینییاندا، لەپاش پێغەمبەر، کەچۆن ئەمانیش شوێن پێی حەزرەتیان هەڵگرتووەو بە سوننتو رەفتاری جوانی ئەو کاریان کردووەو بوون بەمایەی رەحمەتو پیتو فەرو سوود بۆسەرجەمی خەڵك.

١٦٣٢- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِىِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) أَنَّهُ قَالَ: «بَيْنَا أَنَا نَائِمٌ إِذْ رَأَيْتُنِى فِى الْجَنَّةِ، فَإِذَا امْرَأَةٌ تَوَضَّأُ إِلَى جَانِبِ قَصْرٍ، فَقُلْتُ لِمَنْ هَذَا؟ فَقَالُوا: لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ. فَذَكَرْتُ غَيْرَةَ عُمَرَ، فَوَلَّيْتُ مُدْبِرًا». قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: فَبَكَى عُمَرُ وَنَحْنُ جَمِيعًا فِى ذَلِكَ الْمَجْلِسِ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، ثُمَّ قَالَ عُمَرُ: بِأَبِى أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَعَلَيْكَ أَغَارُ؟. {الحديث: ٦١٤٨ = ٦١٥٤ فم. تجريد البخارى/٤، رقم: ١٤٥٨ = ٣٦٧٩، ٥٢٢٦، ٧٠٢٤}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) لە پێغەمبەرەوە (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (خەوتبووم، وا لەخەوما وام لەبەهەشتا، تەماشام کرد وا ئافرەتێ نازدار لەپاڵ تەلارێکا دەسنوێژ دەگرێ. گوتم: ئەم کۆشكو تەلارە هی کێیە؟ گوتیان: هیی

عومەری کوڕی خەتابە، جا ویستم کە بچمە ناوی‌و لەناوەوە تەماشای بکەم، بەڵام کەیادی غیرەتی عومەرم کەوتەوە، کەچەندە بەتەنگ ناموسەوە دێت ئیتر نەچوومە ژوورەوەو بەرەو دوا گەڕامەوە).

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ئێمە هەموومان لەو کۆڕی دانیشتنی پێغەمبەردا ئامادەبووین، عومەریش لەوێ بوو، لەخۆشیدا دەستی کرد بەگریان، لەپاشا عومەر فەرمووی: ئەی پێغەمبەری خودا! باوك‌و دایکم بەقوربانت بن، چۆن دڵ لەتۆ پیس دەکەم؟). {تاج/٣، زنجیرە: ٤، ژمارە: ٣٢٤٩، ٣٢٤٨}.

١٦٣٣- عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِى وَقَّاصٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: اسْتَأْذَنَ عُمَرُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، وَعِنْدَهُ نِسَاءٌ مِنْ قُرَيْشٍ يُكَلِّمْنَهُ وَيَسْتَكْثِرْنَهُ، عَالِيَةً أَصْوَاتُهُنَّ، فَلَمَّا اسْتَأْذَنَ عُمَرُ، قُمْنَ يَبْتَدِرْنَ الْحِجَابَ فَأَذِنَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَضْحَكُ، فَقَالَ عُمَرُ: أَضْحَكَ اللَّهُ سِنَّكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «عَجِبْتُ مِنْ هَؤُلاَءِ اللاَّتِى كُنَّ عِنْدِى، فَلَمَّا سَمِعْنَ صَوْتَكَ ابْتَدَرْنَ الْحِجَابَ»!. قَالَ عُمَرُ: فَأَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَحَقُّ أَنْ يَهَبْنَ. ثُمَّ قَالَ عُمَرُ: أَىْ عَدُوَّاتِ أَنْفُسِهِنَّ أَتَهَبْنَنِى وَلاَ تَهَبْنَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)؟! قُلْنَ: نَعَمْ أَنْتَ أَغْلَظُ وَأَفَظُّ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)! قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ مَا لَقِيَكَ الشَّيْطَانُ قَطُّ سَالِكًا فَجًّا، إِلاَّ سَلَكَ فَجًّا غَيْرَ فَجِّكَ». {الحديث: ٦١٥٢ = ٦١٥٨ فم. بخارى. بدء الخلق: ٣٢٩٤، ٣٦٨٣، ٦٠٨٥}:

سەعدی کوڕی ئەبو وەققاص (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: دەستەیێ لەژنانی قوڕەیش لەلای حەزرەت دەبن‌و گوفتوگۆی لەگەڵ دەکەن بەدوورو درێژی، لەبەر غەڵبەغەڵبی خۆیان دەنگی پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) کپ دەکەن، جا لەوکاتەدا عومەر داوای ڕێگە دەکاو مۆڵەت دەخوازێ کەبچێ بۆلای حەزرەت (درووودی خودای لەسەر بێ). ئیتر ژنەکان گورج هەڵ دەستن‌و خۆیان گورج دەکەنەوەو خۆیان دەیپێچنەوەو دەیانەوێ بڕۆن، پێغەمبەریش (درووودی خودای لەسەر بێ) ڕێگە دەدا بە عومەرو عومەر دەچێتە ژوورەوە، دەڕوانێ وا حەزرەت (درووودی خودای لەسەر بێ) پێ دەکەنێ، دەڵێ: ئەی

پێغەمبەری خودا! یاخودا پێکەنینی خێرت بێ، خێرە وا پێدەکەنی؟ دەفەرموێ: (سەیرم هات لەم ژنانە کە لەلای منن، هەر کە گوێیان لەدەنگی تۆ بوو گورج پەلاماریاندا، خۆیان گورج کردەوەو پەچەیان گرتەوەو خۆیان گرد کردەوە! عومەر گوتی: قوربان! ئەی پێغەمبەری خودا! هەق وابوو کە ئەمانە شەرمو شکۆ لەتۆ پتر بکەن، ئەنجا عومەر بەژنەکانی فەرموو: ئەی دوژمنانی خۆتان! چۆن سام لەمن دەکەنو کەچی سام لە حەزرەت ناکەن!

گوتیان: ئاخر تۆ مۆنیتو پیاوێکی گەلێ رەقو توندو تیژیت، بەلاّم حەزرەت (درووودی خودای لەسەر بێ) زۆر بەنەزاکەتو نەرمونیانو هێدییە. جا حەزرەت (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (بەسە، ئەی کوڕی خەتاب! ئەم بەسەزمانانە لەکوێ دەرەقەتی تۆ دێن، تۆ شەیتان دەرەقەتت نایێ، بەوکەسە کە رەوانی منی وا لەدەسنا تۆ لەهەر رێگەیەکەوە بڕۆیت، شەیتان لەترسی تۆ بەو رێگەیەدا ناڕوات!). {تاج/٣، زنجیرە: ٤، ژمارە: ٣٢٤٨، ج/٤ = چاپی چوارەم}.

١٦٣٤- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْها) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: «قَدْ كَانَ يَكُونُ فِي الأُمَمِ قَبْلَكُمْ مُحَدَّثُونَ، فَإِنْ يَكُنْ فِي أُمَّتِي مِنْهُمْ أَحَدٌ، فَإِنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ مِنْهُمْ». قَالَ ابْنُ وَهْبٍ: تَفْسِيرُ مُحَدَّثُونَ: مُلْهَمُونَ. {الحديث: ٦١٥٤ = ٦١٦٠ فم}:

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: جاران پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) دەیفەرموو: (لەپێشینان، لەنەوەی ئیسرائیل، لەهۆزی جوولەکە، گەلێ پیاوی واهەبوون، لەگەل ئەوەدا کە پێغەمبەریش نەبوون، بەلاّم قسەیان راست دەردەچوو، وەك خودا بیخاتە ناو دڵیان وابوو، یا فریشتە قسەیان بۆ بکا ئاوا، جا ئەگەر لەئۆمەتی مندا، لەم جۆرە پیاوانە هەبێ، عومەر یەکێکە لەوان!).

رشتە (سەنەد)ی ئەم فەرموودەیە ئاوایە:

١- ئیمامی موسلیم.

٢- ئەبو طاهیر، کەناوی ئەحمەدی کوڕی عەمری کوڕی سەرحە.

٣- عەبدوڵڵای کوڕی وەهب.

٤- ئیبراهیمی کوڕی سەعد.

٥- لەباوکیەوە کە سەعدی کوڕی ئیبراهیمە.

٦- لە ئەبو سەلەمەوە.

٧- لە عائیشەوە.

٨- لە پێغەمبەرەوە.

جا عەبدوڵڵای کوڕی وەهب واتای (مُحَدَّثُونَ) لەدەقی فەرموودەکەدا بە (مُلْهَمُونَ) لێك دەداتەوە.

روونکردنەوە:

زاناکان دەفەرموون: ئەم فەرموودەیە بەڵگەیە لەسەرئەوە کە پیاو چاکانی ئەم گەلی ئیسلامەیش وەك پیاو چاکانی گەلە پێشینەکان، ئەولیایان، تیادەبێ و کەرامەتیان لێ روودەدا وە ئەم فەرموودەیە باشترین بەڵگەیە لەسەر هەبوونی کەرامەت. {بڕوانە: تەجریدی بوخاری/١/٢٩٠، ژمارە: ٢٨٥ = ٤٦٥ فتح الباری}.

١٦٣٥- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: قَالَ عُمَرُ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): وَافَقْتُ رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ فِي ثَلاَثٍ: فِي مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ، وَفِي الْحِجَابِ، وَفِي أُسَارَى بَدْرٍ. {الحديث: ٦١٥٦ = ٦١٦٢ فم. تجريد البخاری/١، رقم: ٢٥٥ = ٤٠٢، ٤٤٨٣، ٤٧٩٠، ٤٩١٦}:

درێژەی ئەم فەرموودەیە لە تەجریدی بوخاریدا ئاوەهایە:

ئیبنو عومەر فەرمووی: پێشەوا عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: لەسایەی خوداوە، لەم سێ پرسە (مەسەلەیە)دا رای من لەگەڵ فەرمانی پەروەردگاری گەورەما یەکی گرت:

یەکەم: عەرزی پێغەمبەرم کرد: ئەی پێغەمبەری خودا! خۆزگە مەقامی ئیبراهیممان دەکرد بەنوێژگا! واتە: ئەو شوێنەی کە لەکاتی دروستکردنی کەعبەدا ئیبراهیم تیادا رادەوەستا، دەمانکرد بەجێگە نوێژ، جا بەم بۆنەیەوە ئەم ئایتە هاتە خوارەوە: {وَاتَّخِذُواْ مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى - البقرة}.

واته: له مەقامی ئیبراهیم جێگە نوێژ وەربگرنو نوێژی سوننەتی تیا بکەن بۆخۆتان.

دووەم: گوتم: ئەی پێغەمبەری خودا! خۆزگە فەمانت دەکرد بەژنەکانت بەلەچك کردنو خۆ داپۆشین، واتە: لەپیاوی بێگانە چارشێو بگرنەوە، یا لەپشتی پەردەوە قسەو گفتوگۆیان لەگەڵدا بکەن، چونکە چاك و خراپ قسەیان لەگەڵ دەکەن، جا بەم بۆنەیەشەوە ئایەتی حیجاب هاتە خوارەوە کە دەفەرموێ: {وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِن وَرَاءِ حِجَابٍ - الأحزاب – ٣٣/٣٥}.

واتە: کاتێ قسەو گفتوگۆتان لەگەل ژنەکانی پێغەمبەردا کرد، وەك ئەوە داوای ئاوێ، نانێ، روونکردنەوەیێ، پرسیارێکی شەرعتان لێ کردن، لەپشتی پەردەوە، وەك دیوارو دەرگاو پەردەی ناو بارەگا، قسەیان لەگەڵدا بکەن.

سێیەم: کاتێ کە ژنەکانی پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) لەبەر هەوێباریی یەکتریی، گەلەکۆمەیان لە حەزرەت کرد، منیش پێیانم گوت: هیوا وایە ئەگەر تەلاقتان بدا خودا لەباتی ئێوە چەند ژنێکی باشتری پێ بدا) جا لەم روویەشەوە ئەم ئایەتە هات بۆ پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) کە دەقی هیواکەی منە: {عَسَى رَبُّهُ إِن طَلَّقَكُنَّ أَن يُبْدِلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِّنكُنَّ – التحريم/٥}.

روونکردنەوە:

لە فەتحولهیمدا دەفەرموێ: تەفصیلی ئەم فەرموودەیەی ئیمامی موسلیم لەبوخاریدا، بەم شێوەیەیە کە لەپێشەوە نووسرا. بەڵام ئەوەندە هەیە لێرەدا موافەقەی سێیەم ئەمەیە کە دەفەرموێ: {وَفِي أُسَارَى بَدْرٍ}. کە روونکردنەوەی ئەم بڕگەی سێیەمەیش لەپێشەوە، لەم پەڕاوە پیرۆزەدا، لەژمارە (١١٥٨)دا رابورد، لەزنجیرە (٩٢٤).

١٦٣٦- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: لَمَّا تُوُفِّيَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أُبَيّ ابْنُ سَلُولَ، جَاءَ ابْنُهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فَسَأَلَهُ أَنْ يُعْطِيَهُ قَمِيصَهُ أَنْ يُكَفِّنَ فِيهِ أَبَاهُ، فَأَعْطَاهُ، ثُمَّ سَأَلَهُ أَنْ يُصَلِّيَ عَلَيْهِ، فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ

عَلَيْهِ وَسَلَمَ) لِيُصَلِّيَ عَلَيْهِ، فَقَامَ عُمَرُ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ)، فَأَخَذَ بِثَوْبِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَتُصَلِّي عَلَيْهِ وَقَدْ نَهَاكَ اللَّهُ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيْهِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «إِنَّمَا خَيَّرَنِيَ اللَّهُ فَقَالَ: (اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لاَ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللهُ لَهُمْ)، وَسَأَزِيدُ عَلَى سَبْعِينَ». قَالَ: إِنَّهُ مُنَافِقٌ، فَصَلَّى عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، وَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: (وَلاَ تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلاَ تَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ). {الحديث: ٦١٥٧ = ٦١٦٣ فم. تجريد البخاري بالكوردي/٢، رقم: ٦٠٩ = ١٢٦٩، ٤٦٧٠، ٤٦٧٢، ٥٧٩٦. تحفة الأشراف: ٧٨٢٦}:

ئيبنو عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: کە عەبدوڵڵای کوڕی ئوبەیی کوڕی سەلوول (سەرۆکی ناپاکانی مەدینە) مرد، عەبدوڵڵای کوڕی ئەم عەبدوڵڵایە، کە یەکێ بوو لە هاوەڵە راستو دروستەکانی حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) هات بۆلای حەزرەت، عەرزیکرد: ئەی پێغەمبەری خودا! کراسێکی خۆتم پێ بدە، تا بیکەم بەکفن بۆ باوکم، بەڵکوو بە پیرۆزی ئەو کراسەی تۆ سزای لەسەر سووك ببێ، ئەویش کراسێکی خۆیی پێدا، لەپاشا داواشی لێ کرد کە نوێژی مردووشی لەسەر بکا. پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) هەڵسا کەبچێ نوێژی لەسەر بکا، عومەر هەڵسا جلەکەی پێغەمبەری گرتو عەرزیکرد: قوربان! ئەی پێغەمبەری خودا! تۆ خودا ریگەی ئەمەی نەداویت، ئیتر نوێژی چی لەسەر دەکەیت!

فەرمووی (درودی خودای لەسەر بێ): خودا منی کردووە بەسەرپشكو خاتر خۆی کردووەو دەفەرموێ: {اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لاَ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِن تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَن يَغْفِرَ اللّهُ لَهُمْ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُواْ بِاللّهِ وَرَسُولِهِ وَاللّهُ لاَ يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ – التوبة – ٩/٨٠}.

واتە: ئارەزووی خۆتە، داوای لێ خۆشبوون بکە بۆیان، یان مەیکە، ئێمە ریگەی ئەوەت لێ ناگرین، بەڵام ئەوە بێ سوودە، نەك جارو دووجار، ئەگەر حەفتا جاریش داوای لێخۆشبوونیان بۆ بکەی، خودا لێیان خۆش نابێ).

پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (دەی من لە حەفتا جار زیاتر داوای لێخۆشبوونی بۆ دەکەم!!).

عومەر (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ئاخر ئەمە ناپاك و مونافیقە. قسەبەر (راوی دەڵێ: جاکاتێ کە حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) نوێژی لەسەری کرد، خودا ئەم ئایەتەی تری نارده خوارەوە کە دەفەرموێ: {وَلاَ تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِّنْهُم مَّاتَ أَبَدًا وَلاَ تَقُمْ عَلَىَ قَبْرِهِ – التوبة – ٩/٨٤}.

واتە: بەهیچ شێوەیێ، نابێ نوێژی مردوو بکەی لەسەر هیچ کامێ لەوان کاتێ کە دەمرن، وە لەسەر گۆڕەکەی رامەوەستە بۆ نزاکردن بۆی). {تاج/٤، زنجیرە: ١٠، ژمارە: ٣٩٠٧ – سوورەتی تەوبە}.

روونکردنەوە:

١- لە تەجریدی بوخاریدا، بەکوردی، لەژمارە: (٦٠٩ = ١٢٦٩)دا روونکردنەوەیەکی زۆر دوورو درێژم لەسەر ئەم باسەی وا لەم فەرموودەیەدا نووسیوە، ئەگەر بفەرمووی رەچاوی بکەی جێگەی خۆیەتی.

٢- عەبدوڵڵای کوڕی عەبدوڵڵای کوڕی سەلوول (رەزای خودای لێ بێ) یەکێکە لەهاوڕێ زۆر بەڕێزەکانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەهۆزی خەزرەجە، کە خەزرەج یەکێکە لەدوو هۆزە گەورەکەی مەدینە، کە ناسراون بە ئەوس و خەزرەج، لەپێش کۆچکردنی پێغەمبەر بۆ مەدینە، ئەم دوو هۆزە کێشەی گەورەو شەڕو شۆڕی زۆرو دوورو درێژیان لەنێوانا بوو، خودا بەهۆی ئایینی پیرۆزی ئیسلامەوە کردنی بەدۆست و برای یەکتری و ناوی نان: (أنصار: یاریدەدەران).

کەواتە: عەبدوڵڵا ئەنصارییە، لەپێشدا ناوی حوباب بوو، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ناوەکەی گۆڕی و ناوی نا عەبدوڵڵا، ئامادەی غەزای بەدرو ئوحودو گشت غەزەواتەکانی تری پێغەمبەر بووە، لەخزمەت پێغەمبەر خۆیدا، عەبدوڵڵا یەکێ بوو لە نووسەرنانی سرووش، وە لەغەزای تەبووکا عەبدوڵڵای باوکی، کە ناوداره بە عەبدوڵڵای کوڕی ئوبەیی کوڕی سەلوول، کە سەرۆکی ناپاکەکان بوو، هەڕەشەی لە

پێغەمبەر (درودی لەسەر) کردو گوتی: (منو موحەممەد کاتێ گەڕاینەوە بۆشاری مەدینە، منو موحەممەد کاممان بەدەسەڵاتترو تواناتر بوو بەوی ترمانی چۆڵ دەکات مەدینە یابۆ من دەبێ یابۆ ئەو!).

جا کاتێك قورئانی پیرۆز، پەردەی لەسەر ئەم قسە ژەهراوییەی ئیبنو سەلوول هەڵماڵی، عەبدوڵڵای کوڕی، پشتی پێغەمبەری گرتو لەدژی باوکی وەستاو بە پێغەمبەری فەرموو: (سوێندم بەخودا ئەی پێغەمبەری خودا! داماوو ناتەوان ئەوە، عەزیزو دلێرو توانا تۆی!

هەروەها فەرمووی: (ئەی پێغەمبەری خودا! ئەگەر رێگەم پێ بدەی بەدەستی خۆم دەیکوژم!).

بەڵام پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) رێگەی پێ نەداو پێی فەرموو: (بەڵام بەجوانی هاوڕێتی بکە!). پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) زۆر لێی رازی بوو، وە گەڵ جار پەسنو مەتحی ئەوی کردووە، لەشەڕی هەڵگەڕاوەکاندا (ئەهلی ریددەدا) لەکاتی جێنشینی ئەبوبەکری صەدیقا، لەساڵی دوازدەی کۆچیدا، لە وڵاتی یەمامە شەهید بوو.

٣- ئەم عەبدوڵڵای کوڕی سەلوولە، باوکی ناوی ئوبەیی کوڕی مالیکە، سەلوول نەنکییەتی، دایکی باوکیەتی، ژنێ بوو لەهۆزی خوزاعە، ئیبنو سەلوول یەکێك بوو، لەسەرۆك هۆزەکانی هۆزی خەزرەج لەمەدینە، هۆزی خەزرەج، لەپێش کۆچی پێغەمبەر بۆ مەدینە، بڕیاریاندابوو کە ئیبنو سەلوول بکەن بە پادشای خۆیان، بەڵام کە پێغەمبەرو موسوڵمانان دەوڵەتی ئیسلامییان لەمەدینە دامەزراند، ئەم هەلەی لەدەست چوو لەبەرئەوە ئەم کابرایە هەتا مرد، ئەو کۆنە قینەی لەدڵدا بوو، وەرقی لە پێغەمبەر بوو، ناسراوە بە سەرۆکی ناپاکەکان، کە لەزاراوەی سزوننەتدا ناوداره بە سەرۆکی ناپاکەکان، واتە: سەرۆکی مونافیقەکان! ئیبنو سەلوول لەساڵی نۆی کۆچیدا مرد.

١٢٦٩) باسی بەهرەو گەورەیی عوثمانی کوڕی عەففان (رەزای خودای لێ بێ).
(٦١٥٩ - ٦١٦٦)

بَابٌ: فِي فَضَائِلْ عُثْمَانُ بْنُ عَفَانَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ)

١٦٣٧- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْها) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) مُضْطَجِعًا فِي بَيْتِي، كَاشِفًا عَنْ فَخِذَيْهِ أَوْ سَاقَيْهِ، فَاسْتَأْذَنَ أَبُو بَكْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)، فَأَذِنَ لَهُ وَهُوَ عَلَى تِلْكَ الْحَالِ، فَتَحَدَّثَ، ثُمَّ اسْتَأْذَنَ عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)، فَأَذِنَ لَهُ وَهُوَ كَذَلِكَ، فَتَحَدَّثَ، ثُمَّ اسْتَأْذَنَ عُثْمَانُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)، فَجَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) وَسَوَّى ثِيَابَهُ، (قَالَ مُحَمَّدٌ: وَلاَ أَقُولُ ذَلِكَ فِي يَوْمٍ وَاحِدٍ) فَدَخَلَ فَتَحَدَّثَ، فَلَمَّا خَرَجَ، قَالَتْ عَائِشَةُ: دَخَلَ أَبُو بَكْرٍ فَلَمْ تَهْتَشَّ لَهُ، وَلَمْ تُبَالِهِ، ثُمَّ دَخَلَ عُمَرُ فَلَمْ تَهْتَشَّ لَهُ، وَلَمْ تُبَالِهِ، ثُمَّ دَخَلَ عُثْمَانُ، فَجَلَسْتَ وَسَوَّيْتَ ثِيَابَكَ، فَقَالَ: «أَلاَ أَسْتَحِي مِنْ رَجُلٍ تَسْتَحِي مِنْهُ الْمَلاَئِكَةُ». {الحديث: ٦١٥٩ = ٦١٦٥ فم = فتح الملهم شرح صحيح مسلم}:

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: جارێ پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەماڵی من راکشابوو، هەردوو رانی، یا فەرمووی: هەردوو لاقی هەڵماڵی بوو، ئەبوبەکری صەدیق هات، مۆڵەتی هاتنە ژوورەوەی خواست، حەزرەت ڕێگەی پێدا، هاتە ژوورەوە، بەڵام پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) وەزعی لەخۆی تێك نەداو لەسەر حاڵی خۆی مایەوەو دەستیان کرد بە گوفتوگۆ، لەپاش ئەو عومەر مۆڵەتی هاتنە ماڵەوەی خواستو ئەویش هەربەو شێوەیە هاتە ژوورەوەو دانیشتو دەستی کرد بە گوفتوگۆ لەگەڵ پێغەمبەردا، لەپاشدا عوثمانی کوڕی عەففان مۆڵەتی خواست، کەچی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) ڕێك دانیشتو جلەکانی خۆیی ڕێك خست. موحەممەدی قسەبەر (واتە: راوی لە رشتەی ئەم فەرموودەیەدا) دەڵێ: من نالێم کە ئەمە هەمووی لەیەك ڕۆژدا رووی داوە. ئەوجا عوسمان هاتە ژوورەوەو قسەی خۆی کرد، کە رۆیی، عەرزی حەزرەتم کرد: قوربان! ئەبوبەکر هاتە ژووری رووت خۆش نەبوو لەگەڵی و زۆر دەربایستی نەبووی، لەپاشا عومەریش هات بۆ ئەویش هەروەها بووی، کەچی کە عوسمان هات، هەڵسایت دانیشتی و خۆت کۆکردەوەو جلەکانی خۆتت ڕێك خست!؟ فەرمووی: (چۆن شەرمو شکۆ نەکەم لەپیاوێ کە

فريشته شەرمو شكۆی لێ دەكەن، كە عوسمانە!). لە گێڕانەوەیەكی تاجول ئوصولدا (ژمارە: ٦١٦٠ صحيح مسلم): فەرمووی (دروودی خودای لەسەر بێ): (عوسمان پیاوێكی زۆر شەرمنە، مەترسی ئەوەم هەبوو ئەگەر لەسەر ئەو حاڵە رێگەی پێ بدەم كەبێتە ژوورەوە بۆلام، ئەو ئیشەی كە بەمنی هەبوو بۆی جێبەجێ نەكرێ لەشەرمانا). {تاج/٣، زنجيره: ٨، ژماره: ٣٢٧٩ ج/٤}.

١٦٣٨- عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ قَالَ: أَخْبَرَنِى أَبُو مُوسَى الأَشْعَرِىُّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ)، أَنَّهُ تَوَضَّأَ فِى بَيْتِهِ ثُمَّ خَرَجَ فَقَالَ: لأَلْزَمَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، وَلأَكُونَنَّ مَعَهُ يَوْمِى هَذَا، قَالَ: فَجَاءَ الْمَسْجِدَ، فَسَأَلَ عَنِ النَّبِىِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَقَالُوا: خَرَجَ وَجَّهَ هَا هُنَا، قَالَ: فَخَرَجْتُ عَلَى أَثَرِهِ أَسْأَلُ عَنْهُ، حَتَّى دَخَلَ بِئْرَ أَرِيسٍ، قَالَ: فَجَلَسْتُ عِنْدَ الْبَابِ، وَبَابُهَا مِنْ جَرِيدٍ، حَتَّى قَضَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) حَاجَتَهُ وَتَوَضَّأَ، فَقُمْتُ إِلَيْهِ، فَإِذَا هُوَ قَدْ جَلَسَ عَلَى بِئْرِ أَرِيسٍ وَتَوَسَّطَ قُفَّهَا وَكَشَفَ عَنْ سَاقَيْهِ وَدَلاَّهُمَا فِى الْبِئْرِ، قَالَ: فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ، ثُمَّ انْصَرَفْتُ، فَجَلَسْتُ عِنْدَ الْبَابِ، فَقُلْتُ: لأَكُونَنَّ بَوَّابَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) الْيَوْمَ، فَجَاءَ أَبُو بَكْرٍ، فَدَفَعَ الْبَابَ، فَقُلْتُ: مَنْ هَذَا؟ فَقَالَ: أَبُو بَكْرٍ، فَقُلْتُ: عَلَى رِسْلِكَ، قَالَ: نَعم، ثُمَّ ذَهَبْتُ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا أَبُو بَكْرٍ يَسْتَأْذِنُ؟ فَقَالَ: «ائْذَنْ لَهُ، وَبَشِّرْهُ بِالْجَنَّةِ»، قَالَ: فَأَقْبَلْتُ حَتَّى قُلْتُ لأَبِى بَكْرٍ: ادْخُلْ، وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يُبَشِّرُكَ بِالْجَنَّةِ، قَالَ: فَدَخَلَ أَبُو بَكْرٍ، فَجَلَسَ عَنْ يَمِينِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) مَعَهُ فِى الْقُفِّ، وَدَلَّى رِجْلَيْهِ فِى الْبِئْرِ، كَمَا صَنَعَ النَّبِىُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) وَكَشَفَ عَنْ سَاقَيْهِ، ثُمَّ رَجَعْتُ، فَجَلَسْتُ، وَقَدْ تَرَكْتُ أَخِى يَتَوَضَّأُ وَيَلْحَقُنِى، فَقُلْتُ: إِنْ يُرِدِ اللَّهُ بِفُلاَنٍ (يُرِيدُ أَخَاهُ) خَيْرًا يَأْتِ بِهِ، فَإِذَا إِنْسَانٌ يُحَرِّكُ الْبَابَ، فَقُلْتُ: مَنْ هَذَا؟ فَقَالَ: عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ، فَقُلْتُ: عَلَى رِسْلِكَ، ثُمَّ جِئْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ، وَقُلْتُ: هَذَا عُمَرُ يَسْتَأْذِنُ؟ قَالَ: «ائْذَنْ لَهُ وَبَشِّرْهُ بِالْجَنَّةِ». فَجِئْتُ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) فَقُلْتُ: أَذِنَ وَيُبَشِّرُكَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) بِالْجَنَّةِ، قَالَ: فَدَخَلَ فَجَلَسَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فِى الْقُفِّ عَنْ يَسَارِهِ، وَدَلَّى رِجْلَيْهِ فِى الْبِئْرِ، ثُمَّ رَجَعْتُ فَجَلَسْتُ، فَقُلْتُ: إِنْ يُرِدِ اللَّهُ بِفُلاَنٍ خَيْرًا - يَعْنِى

أَخَاهُ - يَأْتِ بِهِ، فَجَاءَ إِنْسَانٌ فَحَرَّكَ الْبَابَ. فَقُلْتُ: مَنْ هَذَا؟ فَقَالَ: عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ. فَقُلْتُ عَلَى رِسْلِكَ، قَالَ: وَجِئْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَأَخْبَرْتُهُ، فَقَالَ: «ائْذَنْ لَهُ، وَبَشِّرْهُ بِالْجَنَّةِ، مَعَ بَلْوَى تُصِيبُهُ». قَالَ: فَجِئْتُ فَقُلْتُ: ادْخُلْ وَيُبَشِّرُكَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) بِالْجَنَّةِ مَعَ بَلْوَى تُصِيبُكَ، قَالَ: فَدَخَلَ فَوَجَدَ الْقُفَّ قَدْ مُلِئَ، فَجَلَسَ وُجَاهَهُمْ مِنَ الشِّقِّ الآخَرِ. قَالَ شَرِيكٌ: فَقَالَ سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ: فَأَوَّلْتُهَا قُبُورَهُمْ. {الحديث: ١٦٦٤ = ٦١٧٠ فم = فتح الملهم. تجريد البخاري بالكوردي/٤، رقم: ١٤٥٤ = ٣٦٧٤، ٣٦٩٣، ٣٦٩٥، ٦٢١٦، ٧٠٩٧، ٧٢٦٢. تحفة الأشراف: ٨٩٩٦}:

سەعیدی کوڕی موسەییەب فەرمووی: ئەبو مووسای ئەشعەری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لەماڵەوە دەستنوێژم گرتو دەرچووم، گوتم: دەبێ ئەمڕۆ لە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) جیانەبمەوە، بە هەناسە خزمەتی بەجێ نەهێڵم، فەرمووی: جا چووم بۆ مزگەوت، لەوێ پرسیاریم کرد، گوتیان: تەشریفی دەرچووە، بەرەو ئێرەوە ڕۆیشت، منیش بەشوێنیدا ڕۆیشتمو دەمپرسی، تازانیم کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) وا لەناو باخێ لە باخەکانی مەدینەدا، خەریکە دەست بەئاو دەگەیەنێ، لەپاشا چووە ناو بیری ئەریسەوەو دەسنوێژی گرت، بیرەکە دەرگاکەی لە چەپەری پەلکە خورمابوو، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەسەر ئاخڵەی بیرەکە، لەناوەڕاستیدا دانیشتو، هەردوو لاقی بەرووتی داهێشتنە ناو بیرەکەوە، منیش چووم بۆ خزمەتیو سڵاوم لێ کردو ئەوجا گەڕامەوە دواوە لەبەردەم دەرگای بیرەکەدا دانیشتم، بووم بەدەرکەوانی! زۆری نەخایاند ئەبوبەکری صەدیق هات، پاڵی نا بە چەپەرەکەوە کە بیکاتەوە. گوتم: ئەوە کێیە؟ فەرمووی: منم ئەبوبەکرم. گوتم: هێواش بە، جا چووم، گوتم: قوربان! ئەوە ئەبوبەکرە داخوازی دەکا کەبێتە ژوورەوە؟ فەرمووی: ڕێگەی پێ بدەو موژدەی بەهەشتی پێ بدە).

منیش چوومەوە بۆلایو عەرزیم کرد: بفەرموو وەرە ژوورەوە، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) موژدەی بەهەشتت پێ دەدا، ئیتر ئەبوبەکر هاتە ژوورەوە، لەلای ڕاستی پێغەمبەرەوە، لەسەر ئاخڵەکە دانیشت لەگەڵیداو هەردوو قاچی خۆی بەناو

بیرەکەدا، داهێڵا دەق وەك پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) هەردوو لاقی خۆشی هەڵماڵی، وە سوپاس‌و ستایشی پەروەردگاری کرد، منیش گەڕامەوەو لەبەردەرگا، لەشوێنەکەی پێشووم دانیشتمەوە، برایەکم هەبوو، کە لەماڵ دەرچووم بڕیارمان وابوو کە دەستنوێژ بگرێ‌و بێت بۆلای من، جا لەدڵی خۆما گوتم: ئەگەر خودا مەیلی لەسەربێ کە ئەو برایەم ئەمڕۆ تووشی خێرێکی گەورە ببێ بەزوویی دەیهێنێ، جا لەم دەمە دەمی چاوەڕوانییەدا هەستم کرد کەوا کەسێ دەرگاکە دەبزوێنێ. گوتم: ئەوە کێیە؟ گوتی: عومەری کوڕی خەتابم، وتم: لەسەرخۆبە، تۆزێ هێواشکە با مۆڵەتت بۆ بخوازم.

ئەوجا چوومە خزمەتی حەزرەت‌و عەرزیم کرد: عومەری کوڕی خەتابە مۆڵەت دەخوازێ؟ فەرمووی: (ڕێگەی پێ بدە بابێتە ژوورەوەو موژدەی بەهەشتیشی پێ بدە. چووم پێیم گوت: بفەرموو وەرە ژوورەوە، پێغەمبەر موژدەی بەهەشتت پێ دەدا).

ئەویش ڕۆیشتە ژوورەوە، سوپاس‌و ستایشی خودای کرد، لەخزمەت پێغەمبەردا، لە ئاخڵەی بیرەکەدا، لەلای چەپی پێغەمبەرەوە دانیشت‌و هەردوو پێی خۆیی بەبیرەکەدا شۆڕکردەوە، منیش دیسان چوومەوە لەشوێنی خۆم دانیشتمەوەو دیسانەوە لەبەرخۆمەوە گوتمەوە: ئەگەر خودا حەزکا، ئەمڕۆ فیسارە کەسی برام تووشی خێرو خۆشی بکا، لەم بۆنە جوانەدا دەیڕەخسێنێ، جا مرۆڤێ هات لەدەرگای دا، گوتم: ئەوە کێیە؟ گوتی: عوسمانی کوڕی عەففانم، منیش گوتم: هێواشکە، چوومەوە بۆ خزمەتی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) عەرزیم کرد کە عوسمانە. فەرمووی: (ڕێگەی پێ بدەو موژدەی بەهەشتی پێ بدە، گەرچی تووشی قۆرتێکی گەورەش دەبێ!).

منیش چوومەوە بۆ خزمەتی‌و عەرزیم کرد: فەرموو وەرە ژوورەوە، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) موژدەی بەهەشتت دەداتێ، ئەگەرچی لەو پێناوەدا تووشی مەینەتێ دەبێ! ئەویش هاتە ژوورەوە، تەماشای کرد وا سەکۆی قەراخ دەمی بیرەکە

پڕبووە، پێغەمبەرو ئەبوبەکرو عومەری تیادا دانیشتووە، جێگەی کەسی تری تیادا نابێتەوە کە لەگەڵ ئەوانا تیادا دابنیشێت، لەبەرئەوە بەرامبەر پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دانیشت لەلاکەی ترەوە).

شەریکی کوڕی ئەبو نەمیر، کە لەڕشتەی ئەم فەرموودەیەدا فەقێو شاگردی سەعیدی کوڕی موسەییەبە دەڵێ: سەعیدی کوڕی موسەییەبی مامۆستام دەیفەرموو: من ئەم دانیشتنەیان لەسەر ئەم شێوەیە لەم بیری ئەریسەدا، ئاوا لێك دەدەمەوە: کە ئەمە هێماو ئاماژەیە بۆ گۆڕەکانیان، کە ئەوەتا شەیخەین: ئەبوبەکرو عومەر گۆڕیان وا لەگەڵ گۆڕی پێغەمبەردا، لەرەوضەی پیرۆزدا، بەڵام ئیمامی عوسمان گۆڕەکەی لە گۆڕستانی بەقیعە، لەگەڵ ئەوانا نییە). {تاج/٤، زنجیرە: ٨، ژمارە: ٣٢٧٢ ج/٤ = چاپی چوارەم}.

روونکردنەوە:

ئەم بیری ئەریسە وا لەنزیك قەباوە، لەمەدینە، ئەو بیرەیە کە ئەموستیلەکەی پێغەمبەر، کە لەدەستی عوسماندا بوو کەوتە ناوی‌و گەرچی هەوڵێکی زۆری دا کە بیدۆزێتەوە، بەڵام نەدۆزرایەوەو رەشەڕا هات، ئیتر دوائەوە بەرە بەرە ئاشووبو فەرتەنەو ئاژاوە لەناو ریزی موسوڵمانانا سەری هەڵدا وە هەتا ئێستایش هەر بەردەوامە، هەر رۆژێ بەناوێکەوەو هەر جارێ بە جۆرێك. ئەو مەینەتەیش کە تووشی ئیمامی عوسمان بوو ئەوەبوو کە لەماڵەکەی خۆیدا، گەمارۆیاندا هەتا شەهیدیان کرد. {بڕوانە: ژمارە: ٩ لەپێشەوە لەبەرگی یەکەمدا رابورد}.

١٢٧٠) باسی بەهرەو گەورەیی عەلی کوڕی ئەبو طالیب (رەزای خودای لێ بێ).

(٦١٦٧ - ٦١٧٩)

بَابٌ: فِي فَضَائِلُ عَلِيَّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)

١٦٣٩- عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: خَلَّفَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ تُخَلِّفُنِي فِي النِّسَاءِ

وَالْصِّبْيَانِ؟ فَقَالَ: «أَمَا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى غَيْرَ أَنَّهُ لاَ نَبِيَّ بَعْدِي». {الحديث: ٦١٦٧ = ٦١٧٣ فم. تجريد البخاري بالكوردي. المجلد الرابع رقم: ١٦١٨ = ٤٤١٦، ٣٧٠٦. ترمذي. مناقب: ٣٧٣١. تحفة الأشراف: ٣٨٥٨}:

سەعدی کوڕی ئەبو وەققاص (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: کاتێ پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەرچوو بۆ غەزای تەبووك، عەلی کوڕی ئەبو طالیبی کرد بەجێنشینی خۆیو لەسەر شاری مەینە بەجێی هێشت بەسەر شارەوە داینا. عەلی فەرمووی: ئەی پێغەمبەری خودا! دەمکەیت بەجێنشینو بەجێم دەهێڵی لەناو ژنانو منالاندا؟! فەرمووی: (ئەدی تۆ بەوە رازی نابی کەتۆ بۆمن لەپایەی هاروونـدا بیت بۆ مووسای برای، وەك کاتێ مووسا دەرچوو بۆ کێوی طور، بە هاروونی برای فەرموو، وەك لە قورئانی پیرۆزدا دەفەرموێ: {وَقَالَ مُوسَى لأَخِيهِ هَارُونَ اخْلُفْنِي فِي قَوْمِي وَأَصْلِحْ وَلاَ تَتَّبِعْ سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ – الأعراف - ٧/١٤٢}.

واتە: مووسا کاتێ رۆیشت بۆ بەجێهێنانی خواپەرستی چل رۆژەکە لەکێوی طوور، بەهاروونی برای فەرموو: لەجێگەی من دانیشەو ئیشو کاری ئایینیو دنیایی بەجێ بهێنە لەناو گەلەکەماناو با رەفتارو کردارتو هەڵسوکەوتو مامەڵەت لەگەڵیانا، بەشێوەی خۆم بێو مەبەستت رێكو پێکیو دامەزرانی ناو کۆمەڵ بێو ئاژاوە بەرپا مەکەو چاو لە ئاژاوە گێڕانو گێرە شێوێنان مەکەو دووربە لە رەفتارو کردارو کۆمەڵو کۆڕیان).

فەرمووی (دروودی خودای لەسەر بێ): ئەی عەلی! ئەمە حاڵو پایەی منو تۆیە لەگەڵ یەکا، لەم سەفەرەی مندا بۆ ئەم غەزایە، بەڵام ئەوەندە هەیە: جیاوازی هەیە لەنێوان تۆو هاروونـدا، هاروون پێغەمبەر بووە، بەڵام تۆ پێغەمبەر نیت، چونکە لەدوای من پێغەمبەری تر نییەو نابێ، کەواتە: وەجهە شەبەهەکە لەنێوانی تۆو هاروونـدا، تەنیا ئەوەیە کەتۆ لەماوەی ئەم سەفەرەی منا جێنشینی منی لەسەر شاری مەدینە هەتا دێمەوە!). {تاج/٣، زنجیرە: ٩، ژمارە: ٣٢٩١ ج/٤} + {تاج/٣، زنجیرە: ٩، ژمارە: ٣٢٩٣}.

١٦٤٠- عَنْ سَهْلُ بْنُ سَعْدٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ يَوْمَ خَيْبَرَ: «لأُعْطِيَنَّ هَذِهِ الرَّايَةَ رَجُلاً يَفْتَحُ اللَّهُ عَلَى يَدَيْهِ، يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ، وَيُحِبُّهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ». قَالَ: فَبَاتَ النَّاسُ يَدُوكُونَ لَيْلَتَهُمْ أَيُّهُمْ يُعْطَاهَا، قَالَ: فَلَمَّا أَصْبَحَ النَّاسُ غَدَوْا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) كُلُّهُمْ يَرْجُونَ أَنْ يُعْطَاهَا، فَقَالَ: «أَيْنَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ؟». فَقَالُوا: هُوَ يَا رَسُولَ اللَّهِ يَشْتَكِي عَيْنَيْهِ. قَالَ: (فَأَرْسَلُوا إِلَيْهِ)، فَأُتِيَ بِهِ، فَبَصَقَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فِي عَيْنَيْهِ وَدَعَا لَهُ، فَبَرَأَ حَتَّى كَأَنْ لَمْ يَكُنْ بِهِ وَجَعٌ، فَأَعْطَاهُ الرَّايَةَ، فَقَالَ عَلِيٌّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): يَا رَسُولَ اللَّهِ أُقَاتِلُهُمْ حَتَّى يَكُونُوا مِثْلَنَا؟ فَقَالَ: «انْفُذْ عَلَى رِسْلِكَ حَتَّى تَنْزِلَ بِسَاحَتِهِمْ ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى الإِسْلاَمِ وَأَخْبِرْهُمْ بِمَا يَجِبُ عَلَيْهِمْ مِنْ حَقِّ اللَّهِ فِيهِ، فَوَاللَّهِ لأَنْ يَهْدِيَ اللَّهُ بِكَ رَجُلاً وَاحِدًا خَيْرٌ لَكَ مِنْ أَنْ يَكُونَ لَكَ حُمْرُ النَّعَمِ». {الحديث: ٦١٧٣ = ٦١٨٠ فم. تجريد البخاري/٣، رقم: ١٢٠٧ = ٢٩٤٢، ٣٠٠٩، ٣٧٠١، ٤٢١٠ فتح الباري. تحفة الأشراف: ٤٧٧٧}:

سەهلی کوڕی سەعد (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: رۆژی غەزای خەیبەر، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (سبەینێ ئەم ئاڵایە دەدەم بەپیاوێ، خوداو پێغەمبەری خودای خۆشدەوێو خوداو پێغەمبەری خودایش ئەویان خۆشدەوێ، لەسەر دەستی ئەو پیاوەدا خودا خەیبەر فەتحو ئازاد دەکا، ئیتر ئەو شەوە هەتا بەیانی خەڵکەکە هەر رەملیان لێ دەدا: ئاخۆ پێغەمبەر ئاڵاکە دەدا بەکامیان، وەکام لەوان ئەم شانازییە بێ مانەندەی دەست دەکەوێ. جا کەرۆژ بۆوە مەردومەکە زوو چوونە خزمەتی حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) هەرکەسەیان لەدڵەوە بەتەمابوو کە ئاڵاکە بدرێ بەو، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (عەلی کوڕی ئەبو طالیب لەکوێیە؟) عەرزیان کرد: قوربان! ئەی پێغەمبەری خودا! هەردوو چاوەکانی دێشێن. فەرمووی: دەبنێرن بەشوێنیا).

کە عەلی هات، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) تفی خۆی کردە ناو هەردوو چاوەکانیەوەو نزای چاکبوونەوەی بۆیکردو بۆیپاڕایەوە. ئیتر دەست بەجێ چاوەکانی واچاك بوونەوە، دەتگوت لەوەوپێش قەت چاوی نەئێشاوە!

ئەوسا ئالاکەی پێیدا، عەلی فەرمووی: ئەی پێغەمبەری خودا! هەتا وەك ئێمەیان لێ دێو وەك ئێمە موسوڵمان دەبن هەر شەڕیان لەگەڵ بکەم؟

فەرمووی: (بەئاهیستەو هێدیو هێواشی لەگەڵ سوپاکەتا بکشێ هەتا دەچیتە مەیدان بۆیانو دەگەیتە قەراخ ماڵەکانیان، لەوێ بانگیان بکە بۆ موسوڵمان بوون، ئەوەی کە مافی خودایەو لەئایینی ئیسلاما لەسەریان پێویستە بۆیان روون بکەرەوە، جا ئەگەر ژنەوتیانو ئیسلام بوون ئەوا باشەو لێیان قەبووڵ بکە، ئەگینا ئەوسا شەڕبکە لەگەڵیان. دەسا بەوکەسە کە کەسی لەڕەنگ نییە، کە خودای گەورەیە، ئەگەر بەهۆی تۆوە، خودا تاقە پیاوێ ڕێنمایی بکا، ڕێگەی ڕاستی ئایینی خودای پێ نیشانبدا، خێرو پاداشی باشی ئەوە لەلای خودا، بۆ تۆ باشترە لەهەرچی وشتری سوور هەیە کە نایابترینی ماڵی عەرەبە). {تاج/٣، زنجیرە: ٩، ژمارە: ٣٢٨٩، ٣٢٩٣ + تاج/١، زنجیرە: ١٥، ژمارە: ١١٣/٥} + {تاج/٣، زنجیرە: ٩، ژمارە: ٣٢٩٠}.

١٦٤١- عَنْ سَهْلَ بْنَ سَعْدٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: استُعْمِلَ عَلَى المَدِينة رجلٌ من آل مروان، قَالَ: فَدَعَا سهلَ بنْ سَعْدٍ، فَأَمَرَهُ أَنْ يَشْتِمَ عَلِيًّا، قَالَ: فَأَبَى سَهْلٌ، فَقَالَ لَهُ: أَمَّا إِذْ أَبَيْتَ فَقُلْ: لَعَنَ اللَّهُ أَبَا التُّرَابِ! فَقَالَ سَهْلٌ: مَا كَانَ لِعَلِيّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) اسْمٌ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ أَبِي التُّرَابِ، وَإِنْ كَانَ لَيَفْرَحُ إِذَا دُعِيَ بِهَا. فَقَالَ لَهُ: أَخْبِرْنَا عَنْ قِصَّتِهِ، لِمَ سُمِّيَ أَبَا تُرَابٍ؟. قَالَ: جَاءَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) بَيْتَ فَاطِمَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا)، فَلَمْ يَجِدْ عَلِيًّا فِي الْبَيْتِ. فَقَالَ: «أَيْنَ ابْنُ عَمِّكِ»؟ فَقَالَتْ: كَانَ بَيْنِي وَبَيْنَهُ شَيْءٌ فَغَاضَبَنِي، فَخَرَجَ فَلَمْ يَقِلْ عِنْدِي، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): لإِنْسَانٍ «انْظُرْ أَيْنَ هُوَ»؟ فَجَاءَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هُوَ فِي الْمَسْجِدِ رَاقِدٌ، فَجَاءَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) وَهُوَ مُضْطَجِعٌ قَدْ سَقَطَ رِدَاؤُهُ عَنْ شِقِّهِ فَأَصَابَهُ تُرَابٌ، فَجَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَمْسَحُهُ عَنْهُ وَيَقُولُ: «قُمْ أَبَا التُّرَابِ قُمْ أَبَا التُّرَابِ». {الحديث: ٦١٧٩ = ٦١٨٦ فم. تجريد/١، رقم: ٢٧٠ = ٤٤١ فتح البارى}:

سەهلی کوڕی سەعدی ئەل-ساعیدی (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پیاوێ لەکەسوکاری مەڕوان بوو بەسەرکاری سەر شاری مەدینەی نازدار، ناردی بەشوێنما،

گوتی: وەرە جنێو بە عەلی بدە. گوتم: من شتی وا ناکەم. پێی گوتم: کە ئەوە ناکەی بڵێ: لەعنەتو نەفرینی خودا لە ئەبو توراب بێ، گوتم: من هەڵەی وا ناکەم، چونکە هیچ ناوێکی عەلی وەك ئەم ناوەی لەلای خۆش نەبوو، کە بەئەبو توراب بانگیان دەکرد کەیفخۆش دەبوو، جا پێیان گوت: بۆچی بە عەلی دەڵێن ئەبو توراب، واتە: خۆڵاوی؟ فەرمووی: جارێ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەڕوا بۆ ماڵی فاطیمەی کچی، کە هاوسەری عەلی بوو، دەڕوانێ عەلی لەماڵەوە نییە، دەفەرموێ: فاطیمە! ئامۆزات کوا، عەلی لەکوێیە؟) فاتیمە دەفەرموێ: شتێ لەنێوانماندا روویدا، تۆزێ عاجزی کەوتە نێوانمانو لەبەرئەوە چووەتە دەرەوەو وچانی نیوەڕۆی لەلای من نەکرد، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەمرۆڤێ دەفەرموێ: (ئادەی بزانە عەلی لەکوێیە؟). کەدێتەوە دەڵێ: ئەی پێغەمبەری خودا! عەلی لەمزگەوت خەوتووە، حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) دەچێ بۆ مزگەوت بۆلای عەلی، دەڕوانێ وا راکشاوەو پۆشاکەکەی لەلایا کەوتووەو خۆڵاوی بووە، جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەدەستی خۆی خۆڵەکەی لێ دەتەکێنێو خۆش خۆش پێی دەفەرموێ: (هەڵسە ئەی خۆڵاوی، هەڵسە ئەی ئەبو توراب!). {تاج/٣، زنجیرە: ٩، ژمارە: ٣٢٩٢، ٣٢٩٣ چ/٤}.

١٢٧١) باسی بەهرەو گەورەیی زوبەیری کوڕی عەوام. (٦١٩٢ - ٦٢٠١)
بابٌ: فِي فَضَائِلِ الزُّبَيْرِ بْنِ العَوَامِ

١٦٤٢- عَنْ أَبِي عُثْمَانَ قَالَ: لَمْ يَبْقَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي بَعْضِ تِلْكَ الأَيَّامِ الَّتِي قَاتَلَ فِيهِنَّ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) غَيْرُ طَلْحَةَ وَسَعْدٍ. (عَنْ حَدِيثِهِمَا). {الحديث: ٦١٩٢ = ٦١٩٩ فم. تجريد/٤، رقم: ١٤٦٤ = ٣٧٢٢، ٤٠٦٣، ٣٧٢٣، ٤٠٦١}:

ئەبو عوثمانی نەهەدی (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لەغەزایێ لە غەزاکانی پێغەمبەردا (درودی خودای لەسەر بێ) کە لەگەڵ دوژمندا دەجەنگی، واتە: لە غەزای ئوحوددا، کەسی لەگەڵ نەما، بێجگە لە طەلحەو سەعدی کوڕی ئەبو وەقاص.

ئەبو عوثمان کەخۆی تابیعییە دەفەرموێ: خۆمن لەوێ نەبووم و ئامادەی ئەم جەنگی ئوحودە نەبووم، بەڵام ئەمەی کە گوتم: قسەی طەلحەو سەعد خۆیانەو ئەم فەرموودەیەم لەوان لەخۆیان بیستووە).

روونکردنەوە:

١- ئەم فەرموودەیە پەیوەندی بەم سەرباسەوە نییە، کە باسی بەهرەو گەورەیی زوبەیری کوڕی عەوامە. لە ئەصڵەکەدا، کە شێخی ئەلبانی تەحقیقی کردووە، لە چاپەکەی بەردەستی منا کراوە بەدواهەمین فەرموودەی سەرباسی (فضائِل عَلِي بن أبي طالب) دیارە کە پەیوەندی بەو باسەیشەوە نییە.

لەهەمووی سەیرتر ئەلبانی لە پەراوێزداو لەشەرحی فەتحول مولهیمدا ضەمیری (عَنْ حَدِيثِهِمَا) بۆ طەلحەو زوبەیر دەبەنەوە، بەڵام لە فەتحولباریدا ضەمیرەکە دەباتەوە بۆ طەلحەو سەعد، کە حەقی خۆشی وەهایە. بەڵام بەزەینم لە نێوانی زنجیرە (١٢٧٠)دا کە باسی بەهرەی عەلییەو لەنێوانی زنجیرە (١٢٧١)دا، کەباسی گەورەیی زوبەیرە، سەرباسێ پەڕابێ بەناوی {فَضَائِلُ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِاللهِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ)}.

٢- ئەوەی کە لەم فەرموودەیەدا دەفەرموێ: بەس طەلحەو سەعد، لەم جەنگەدا، لەدەوری پێغەمبەر مابوون، مەبەست بازێ حاڵی تایبەتە، دەنا کەسانی تریش لەم جەنگەدا پشتی پێغەمبەریان چۆڵ نەکردو لەدەوروبەری وەك شێرو پوڵەنگ دەجەنگان، لە فەتحولباریدا ناوی ئەم زاتانە دەبا، کە سەنگەری پێغەمبەریان چۆڵ نەکردووە:

١- طەلحە. ٢- سەعد. ٣- میقداد. ٤- ئەبوبەکر. ٥- عەلی. ٦- عەبدورەحمانی کوڕی عەوف. ٧- زوبەیر. ٨- ئەبو عوبەیدەو کەسانی تریش. {بڕوانە: ژمارە: ١١٦٠ کە لەزنجیرە: ٩٢٦دا لەپێشەوە رابورد + تاج/٣، زنجیرە: ٤٩، ژمارە: ٣٤٧٧ + فەتحولباری. ژمارە: ٣٧٢٢ بەتایبەتی ژمارە: ٤٠٦٠ هەتا ٤٠٦٣}.

١٦٤٣- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا) قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ: نَدَبَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) النَّاسَ يَوْمَ الْخَنْدَقِ فَانْتَدَبَ الزُّبَيْرُ، ثُمَّ نَدَبَهُمْ فَانْتَدَبَ الزُّبَيْرُ، ثُمَّ نَدَبَهُمْ فَانْتَدَبَ الزُّبَيْرُ، فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «لِكُلِّ نَبِيٍّ حَوَارِيٌّ وَحَوَارِيَّ الزُّبَيْرُ». {الحديث: ٦١٩٣ = ٦٢٠٠ فم. تجريد/٣، رقم: ١١٧٤ = ٢٨٤٧ فتح الباري}:

موحەممەدی کوڕی ئەلمونکەدیر فەرمووی: جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: لەرۆژی غەزای خەندەقا، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) مەردومی هان دەدا لەسەر خەباتو تێکۆشانو جەنگینی شێرانە لەپێناوی بەرزی ئالای ئیسلامدا، یەکەم کەس کەچوو بەدەنگی پێغەمبەرەوەو ئامادەیی خۆیی عەرزیکرد زوبەیر بوو، تا سێجار حەزرەت هەر موسوڵمانەکانی هان دەدا لەسەر غەزاکردنو خەباتگێڕانو هەموو جارێ زوبەیر مەردانەو شێرانە دەچوو بەدەنگیەوە، پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (هەموو پێغەمبەرێ لەسەردەمی خۆیدا، لەکاتی ژیانیدا، یارو یاوەرو دۆستێکی گیانی بەگیانی بووە، یارو یاوەرو دۆستی گیانی بەگیانی منیش لەسەردەمی خۆما زوبەیرە). {تاج/٣، زنجیرە: ١٠، ژمارە: ٣٣١٢ چ/٤}.

ئەم فەرموودەیە، هۆکەی لە بوخاریدا ئاوایە:

جابیر فەرمووی: لەرۆژی غەزای خەندەقا، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ویستی سووسە کارێ بنێرێ، سووسەی هەواڵی دوژمنی بۆ بکا، فەرمووی: (ئای بۆ پیاوێ بچێ هەواڵی دوژمنم بۆ بهێنێ!؟) زوبەیر فەرمووی: من دەچم، دووبارە هەمان فەرمایشتی فەرموو، دیسان زوبەیر فەرمووی: (من دەچم هەواڵی دوژمنت بۆ دەزانمو بۆت دەهێنم! پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئەم هەڵوێستەی زوبەیری زۆر پێ خۆشبوو، فەرمووی: (هەموو پێغەمبەرێ لەسەردەمی خۆیدا لەکاتی ژیانیدا، یارو یاوەرو دۆستێکی گیانی بەگیانی بووە، یارو یاوەرو دۆستی گیانی بەگیانی منیش لەسەردەمی خۆما زوبەیرە).

١٦٤٤- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ قَالَ: كُنْتُ أَنَا وَعُمَرُ بْنُ أَبِي سَلَمَةَ يَوْمَ الْخَنْدَقِ مَعَ النِّسْوَةِ فِي أُطُمِ حَسَّانٍ، فَكَانَ يُطَأْطِئُ لِي مَرَّةً فَأَنْظُرُ وَأُطَأْطِئُ لَهُ مَرَّةً فَيَنْظُرُ، فَكُنْتُ أَعْرِفُ أَبِي إِذَا مَرَّ عَلَى فَرَسِهِ فِي السِّلَاحِ إِلَى بَنِي قُرَيْظَةَ، قَالَ: وَأَخْبَرَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُرْوَةَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ، قَالَ: فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لأَبِي، فَقَالَ: وَرَأَيْتَنِي يَا بُنَيَّ؟ قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: أَمَا وَاللَّهِ لَقَدْ جَمَعَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَوْمَئِذٍ أَبَوَيْهِ، فَقَالَ: «فِدَاكَ أَبِي وَأُمِّي». {الحديث: ٦١٩٥ = ٦٢٠٢ فم. تجريد/٤، رقم: ١٤٦٣ = ٣٧٢٠ فتح الباري. ترمذي. مناقب: ٣٧٤٣}:

عەبدوڵڵای کوڕی زوبەیر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: لەرۆژی غەزای خەندەقا، کە پێشی دەگوترێ: غەزای ئەحزاب، منو عومەری کوڕی ئەبو سەلەمە، دانرابووین بەدیار ژنەکانی پێغەمبەرەوە کە لەناو قەڵاکەی حەساندا بوون بۆ ئاگاداریو سەرپەرشتی کردنیان جارجارە ئەو پشتی دائەنەواند، من ئەچوومە سەر پشتیو لەسەر دیواری قەڵاکەوە سەرەنجی دەوروبەری قەڵاکەم دەدا، جارجارە بە پێچەوانەوە من پشتی خۆمم دەچەمانەوەو ئەو دەچووە سەر پشتمو تەماشای دەوروبەری قەڵاکەی دەکرد. جا هەموو جارێ باوکم دەناسییەوە کە بەسواری ئەسپەکەی بەچەکی تەواوەوە دەهاتو دەچوو بۆ گەڕەکی جوولەکەکانی بەنی قوڕەیظە، دوو سێ جارم بینی.

عەلی کوڕی موسهیر، هەتا ئێرە ئەم فەرموودەیە، لەهیشامی کوڕی عوروەوە، لە عوروەوە لە عەبدوڵڵای کوڕی زوبەیرەوە دەگێڕێتەوە، کە عەبدوڵڵا برای عوروەی کوڕی زوبەیرە. لێرە بەدواوە عەلی ئەم فەرموودەیە دەگێڕێتەوە لە عەبدوڵڵای کوڕی عوروەی کوڕی زوبەیرەوە، لە مامەیەوە کە عەبدوڵڵای کوڕی زوبەیرە ئاوەها: عەلی کوڕی موسهیر دەفەرموێ: عەبدوڵڵای کوڕی عوروە دەفەرموێ: عەبدوڵڵای کوڕی زوبەیر فەرمووی: کاتێ گەڕامەوە بۆ ماڵەوە، گوتم: باوە! من تۆم دی، هەر دەهاتیو دەچووی بۆ بەنی قوڕەیزە، ئەوە خێربوو؟ فەرمووی: بۆ کوڕم! تۆ بەچاوی خۆت لەم کاتەدا منت بینی؟ گوتم: ئا، فەرمووی: ئەوە پێغەمبەر (درودی

خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (کێ دەچێ بۆ هۆزی بەنی قورەیزە دەنگوباسی ئەوانم بۆ دەهێنێ هەتا بزانین کە پەیمانەکەیان لەگەڵ ئێمە دەشکێنن و شەڕ لەدژی ئێمە دەکەن یانا؟).

جامن چووم و دەنگوباسی ئەوانم بۆیهێنایەوە، کە چوومەوە خزمەتی، پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) باوك و دایکی خۆی پێکەوە کرد بەقوربانم و فەرمووی: (باوك و دایکم بەقوربانت بن!). {تاج/٣، زنجیرە: ١٠، ژمارە: ٣٣١٣ ج/٤}.

١٦٤٥- عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ قَالَ: قَالَتْ لِي عَائِشَةُ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا): أَبَوَاكَ وَاللَّهِ مِنَ الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ. (وَفِي رِوَايَةٍ): أَبَا بَكْرٍ وَالزُّبَيْرِ. {الحديث: ٦١٩٩ = ٦٢٠٧ فم. تجريد/٤، رقم: ١٥٤٩ = ٤٠٧٧}:

عوروەی کوڕی زوبەیر فەرمووی: عائیشەی پوورم (رەزای خودای لێ بێ) پێی فەرمووم: بەخودا باوك و باپیرەی تۆ، لەو کۆمەڵەیەن کەخودا لەوەسپو ستایشیاندا دەفەرموێ:

{الَّذِينَ اسْتَجَابُواْ لِلّهِ وَالرَّسُولِ مِن بَعْدِ مَآ أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ لِلَّذِينَ أَحْسَنُواْ مِنْهُمْ وَاتَّقَواْ أَجْرٌ عَظِيمٌ - آل عمران - ٣/١٧٣}.

واتە: ئەو کەسانەی کە فەرمانی خوداو پێغەمبەری خودایان بەجێ هێناو کەوتنە ڕێگە بەشوێنی دوژمنەکانیانا، لەپاش ئەوەی کەتووشیان بوو لەزامو لە کوشتار لەغەزای ئوحودداو ئەو شەکەتیو زامارىو ئێشو ئازارە ساردی نەکردنەوە، بۆ ئەم کۆمەڵە دلێرە دلسۆزە نەبەردە نەبەزە لە هاوڕێیانی تۆ، ئەی موحەممەد! کە بە بەڵگەو گفتارو کردارو رەفتار ساخیان کردەوەو چەسپاندیان کە خاوەن هەڵوێستو چاکەنو دارای باوەڕی ساغنو لەخودا ترسی راستو دروستن بۆ ئەمانە پاداشو بەشو بارەیەکی گەورە لەهەردوو جیهاندا هەیە، خودای گەورە لەجیهاندا ئەنا خوانیانەو بەهەشتی بەرین لەو جیهانا جێگەیانە!).

لەگێڕانـەوەی ژمـارە: (٦٢٠٠)ی صـەحیحی موسـلیمدا دەفـەرموێ: مەبەسـتی عائیشە لە باوك‌و بـاپیرەی عـوروە: زوبـەیری کـوڕی عەوامـە کـە بـاوکی عوروەیـەو ئەبوبەکری صەدیقە، کە باوکی ئەسمای دایکیەتی.

روونکردنەوە:

زوبەیری کـوڕی عـەووامی کـوڕی خووەیلیـد، قوڕەیشییە، پـورزای پێغەمبـەرە، دایکی صەفییەی کچی عەبدولموتتەلیبە، کە خوشکی عەبدوڵڵای باوکی پێغەمبـەرە، یەکێکـە لـە عەشـەرەی موبەشـەرە، یەکێکـە لـەو شـەش کەسـە، کـە ئیمـامی عومـەر رایسپارد لەپاش خۆی یەکێکیان لێ هەڵبژێرن بۆ جێنشین، لەتەمەنی دوازدە ساڵیدا موسوڵمان بوو، مامەی زوبەیر دەیپێچا لـە حەسـیرێکەوەو بـە دووکـەڵ قـانگی دەدا، هەتا لە ئیسلام پاشگەز ببێتەوە. زوبەیر گەنم رەنـگ بـوو، بـاڵا مـام ناوەنـدی بـوو، ریشی تەنك بوو، لەوسـەردەمەدا کـە پێغەمبـەر (درووودی خودای لەسـەر بێ) پـەیمانی برایـەتی بەست لەنێوانی موسوڵمانانا لە مەککە، کردی بەبرای عەبدوڵڵای کـوڕی مەسعوود، زوبەیر زاوای ئەبوبەکری صەدیق بوو چونکە مێردی ئەسمای کچی بوو، کـوڕی زۆر بوو، وەك: عەبدوڵڵا و عوروەو موصعەب‌و مونذیر، زوبەیر بازرگانێکی گـەورە بـوو، زۆر زۆر دەوڵەمەند بوو، زوبەیر لەشەڕی ئەلجەمەلدا بەشداری کـرد، بـەڵام دوایـی وازی هێنا، زەلامێ کـەناوی عـەمری کـوڕی جـەرمووز بـوو، بەنامەردانـە لەپشـتەوە رمێکی لێدا، ئەوجا بەکۆمەکی دوو نامەردی تر، کەناویان فوضالەی کوڕی حابیس‌و نوفەیع بوو، بەنامەردی بەتەواوی کوشتیان. ئەم رووداوە دڵتەزێنـە، لـەرۆژی پێـنج شـەممەدا بـوو، لـەدەی مـانگی جومـادای یەکـەم، سـاڵی سـیی‌و شەشـی کۆچـی، وە لەهـەمان رۆژدا کارەسـاتی دڵتـەزێنی جـەنگی ئەلجەمـەل رووییـدا، گوتـەی بـەهێزتر ئەوەیـە کـە لەتەمـەنی شەسـت‌و حـەوت سـاڵیدا شـەهید کـراوە، لەناوچـەی زوبـەیر لەبەصرە نێژراوە، بەندە چوومەتە سەر گۆڕی پیرۆزی، زوبەیر دوو کۆچی کردووە، یەکێ بۆ حەبەشەو کۆچێ بۆ مەدینە، صەفییەی دایکی زوبەیر یەکێکـە لـە پـوورە موسوڵمانەکانی پێغەمبەر، هەموو شەڕگاکان لە خزمـەت پێغەمبـەردا ئامـادە بـووە،

سیی‌و هەشت (٣٨) فەرموودەی هەیە، دوو فەرموودەیان موتتەفەقو عەلەیهین، بوخاری بەتەنیا حەوتیانی گێڕاوەتەوە، لەناوچەیەکی بەصرە بەناوی (وادی السباع = دۆڵی درندە) شەهیدکرا، لەپێشا لەوێ نێژرا، لەپاشا تەرمەکەی گوازرایەوە بۆ بەصرەو لەبەصرە سپێردرا بەخاك. گۆڕەکەی لەبەصرە ناسراوەو زیارەتگایە (بۆ زانیاری تەواو سەبارەت بەم بنەماڵە خانەدانە بڕوانە: ژمارە: ٣، ١٥٣٣، ٨، ٤١، ١٨٦، ٢٣١، ١٢٣٧ لەم پەڕاوە پیرۆزە کە موختەصەری صەحیحی موسلیمە). هەروا بڕوانە {تاج/٣، زنجیرە: ١٩٨، ژمارە: ٣٣١٢، ٣٣١٣، ٣٣١٤، ٣٣١٥، ٣٣١٦، ٣٣١٧، ٣٣١٨، ٣٣١٩، ٣٣٢٤. زنجیرە: ٣٧، ژمارە: ٣٤٣٠ هەتا ٣٤٤٠} هەروا بڕوانە {تەجرید/١، ژمارە: ٣/٣ + ٧٥ = ٨٦ فەتح + ژمارە: ٧٨٤ = ١٦٤٣ فەتح} + {ریاضی الصالحین/٢، زنجیرە: ٢٥، ژمارە: ٢٠٢/٤ چاپی دووەم، لاپەڕە: ١٨٦}.

١٢٧٢) باسی بەهرەو گەورەیی طەلحەو زوبەیر (رەزای خودایان لێ بێ).

(٦١٩٢ - ٦٢٠١)

بَابٌ: فِي فَضَائِلِ طَلْحَةَ وَالزُّبَيْرِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما)

١٦٤٦- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ عَلَى جَبَلِ حِرَاءٍ فَتَحَرَّكَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «اسْكُنْ حِرَاءُ فَمَا عَلَيْكَ إِلاَّ نَبِيٌّ أَوْ صِدِّيقٌ أَوْ شَهِيدٌ»، وَعَلَيْهِ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَبُو بَكْرٍ، وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ وَعَلِيٌّ وَطَلْحَةُ وَالزُّبَيْرُ وَسَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ، (رضى الله عنهم). {الحديث: ٦١٩٨ = ٦٢٠٥ فم}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: جارێ پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەگەڵ کۆمەڵێکا، لەسەر چیای حیراء بوون، کێوەکە جووڵاو کەوتە لەرزە لەرز، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەی کێوی حیراء! دامەزرێ، لەرزە لەرزی چیتە، ئەوانەی کە لەسەر پشتی تۆن، لەیەکێ لەم سێ جۆرە کەسە بەدەرنین: یا پێغەمبەرە، یا دۆستێکی خوای راستگۆو راستاڵە، یا شەهیدەو لەپێناوی خودادا دەکوژرێ!).

فەرمووی: لەوکاتەدا ئەم زاتانە لەسەر چیاکە دەبن: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ)و ئەبوبەکری صەدیقو عومەرو عوثمانو عەلیو طەلحەو زوبەیرو سەعدی کوڕی ئەبو وەققاص (رەزای خودا لەهەموویان بێ). {تاج/٣، زنجیرە: ١٠، ژمارە: ٣٣١٣ + تاج/٣، زنجیرە: ٨، ژمارە: ٣٢٨٠، ٣٢٨٣}.

١٢٧٣) بەهرەو گەورەیی سەعدی کوڕی ئەبو وەققاص (رەزای خودای لێ بێ).
(٦١٨٠ - ٦١٩١)
بَابٌ: فِي فَضَائِلُ سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)

١٦٤٧- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: سَهِرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَقْدَمَهُ الْمَدِينَةَ لَيْلَةً، فَقَالَ: «لَيْتَ رَجُلاً صَالِحًا مِنْ أَصْحَابِي يَحْرُسُنِي اللَّيْلَةَ»، قَالَتْ: فَبَيْنَا نَحْنُ كَذَلِكَ سَمِعْنَا خَشْخَشَةَ سِلاَحٍ، فَقَالَ: «مَنْ هَذَا»؟ قَالَ: سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «مَا جَاءَ بِكَ»؟ فَقَالَ: وَقَعَ فِي نَفْسِي خَوْفٌ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَجِئْتُ أَحْرُسُهُ، فَدَعَا لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، ثُمَّ نَامَ. {الحديث: ٦١٨١ = ٦١٨٨ فم. تجريد/٣، رقم: ١١٨٧ = ٢٨٨٥، ٧٢٣١}:

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لەو سەردەمەدا کە حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) هات بۆ مەدینە، شەوێ خەوی لێ زڕا، فەرمووی: (خۆزگەم ئەم شەو پیاوێکی باش لە هاوەڵانی خۆم ئێشکی دەگرتم!).

عائیشە فەرمووی: زۆری پێ نەچوو گوێمان لەخڕەی چەك بوو، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەوە کێیە؟). فەرمووی: منم سەعدی کوڕی ئەبو وەقاصم!

پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پێی فەرموو: (بۆچی هاتووی؟) فەرمووی: مەترسیم لە پێغەمبەر هەبوو، کەسێ دەستدرێژی لێ بکا، هاتووم ئەمشەو ئێشکت دەگرم.

پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پارایەوە بۆی و نزای باشی بۆی کردو ئەوجا بەدڵنیایی بەبێ ترس و بیم نووست. {تاج/٣، زنجیرە: ١٢، ژمارە: ٣٣٢٧ ج/٤ = چاپی چوارەم}.

١٦٤٨- عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ أَبِيهِ: أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) جَمَعَ لَهُ أَبَوَيْهِ، يَوْمَ أُحُدٍ، قَالَ: كَانَ رَجُلٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ قَدْ أَحْرَقَ الْمُسْلِمِينَ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «ارْمِ فِدَاكَ أَبِي وَأُمِّي»، قَالَ: فَنَزَعْتُ لَهُ، بِسَهْمٍ لَيْسَ فِيهِ نَصْلٌ، فَأَصَبْتُ جَنْبَهُ فَسَقَطَ، فَانْكَشَفَتْ عَوْرَتُهُ، فَضَحِكَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، حَتَّى نَظَرْتُ إِلَى نَوَاجِذِهِ. {الحديث: ٦١٨٧ = ٦١٩٤ فم}:

عامیری کوڕی سەعدی کوڕی ئەبو وەقاص (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: باوکم فەرمووی: لەڕۆژی غەزای ئوحوددا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) باوك و دایکی خۆی پێکەوە کرد بەقوربانم و پێی گوتم باوك و دایکم بەقوربانت بن، پیاوێ لەهاوبەشپەیداکارەکان، ئاگری بەردابووە موسوڵمانەکان، ئەوەندەی لێ کوشتبوون، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەباوکم دەفەرموێ: (تیر تێ بگرە باوك و دایکم بەقوربانت بن!)

باوکم فەرمووی: منیش تیرێکی بێ نووکم لەو کابرایە گرت، کە ئاگری بەردابوو لە لەشکری موسوڵمانان، تیرەکە دای لەلاتەنیشتی کابرا کەوت بەلادا، شەرمگای دەرکەوت و تۆپی، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەخۆشی ئەوەی کەوا بەداماوی تۆپی پێکەنی، تەنانەت واپێکەنی بەچاوی خۆم تەماشای ددانەکانیم کرد).

١٦٤٩- عَنْ مُصْعَبُ بْنُ سَعْدٍ عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّهُ نَزَلَتْ فِيهِ آيَاتٌ مِنَ الْقُرْآنِ، قَالَ: حَلَفَتْ أُمُّ سَعْدٍ أَنْ لاَ تُكَلِّمَهُ أَبَدًا، حَتَّى يَكْفُرَ بِدِينِهِ، وَلاَ تَأْكُلَ وَلاَ تَشْرَبَ، قَالَتْ: زَعَمْتَ أَنَّ اللَّهَ وَصَّاكَ بِوَالِدَيْكَ وَأَنَا أُمُّكَ وَأَنَا آمُرُكَ بِهَذَا، قَالَ: مَكَثَتْ ثَلاَثًا، حَتَّى غُشِيَ عَلَيْهَا مِنَ الْجَهْدِ، فَقَامَ ابْنٌ لَهَا يُقَالُ لَهُ: عُمَارَةُ فَسَقَاهَا، فَجَعَلَتْ تَدْعُو عَلَى سَعْدٍ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي الْقُرْآنِ هَذِهِ الآيَةَ: (وَوَصَّيْنَا الإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا — ٢٩/٩)،

(وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلاَ تُطِعْهُمَا، وَصَاحِبْهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا – ٣١/١٦). قَالَ: وَأَصَابَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) غَنِيمَةً عَظِيمَةً، فَإِذَا فِيهَا سَيْفٌ، فَأَخَذْتُهُ فَأَتَيْتُ بِهِ الرَّسُولَ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، فَقُلْتُ: نَفِّلْنِي هَذَا السَّيْفَ فَأَنَا مَنْ قَدْ عَلِمْتَ حَالَهُ، فَقَالَ: «رُدُّهُ مِنْ حَيْثُ أَخَذْتَهُ»، فَانْطَلَقْتُ حَتَّى إِذَا أَرَدْتُ أَنْ أُلْقِيَهُ فِي الْقَبَضِ، لاَمَتْنِي نَفْسِي، فَرَجَعْتُ إِلَيْهِ، فَقُلْتُ: أَعْطِنِيهِ. قَالَ: فَشَدَّ لِي صَوْتَهُ: «رُدُّهُ مِنْ حَيْثُ أَخَذْتَهُ». قَالَ: فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: (يَسْأَلُونَكَ عَنِ الأَنْفَالِ). قَالَ: وَمَرِضْتُ فَأَرْسَلْتُ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، فَأَتَانِي، فَقُلْتُ: دَعْنِي أَقْسِمْ مَالِي حَيْثُ شِئْتُ، قَالَ: فَأَبَى، قُلْتُ: فَالنِّصْفُ؟ قَالَ: فَأَبَى، قُلْتُ: فَالثُّلُثُ. قَالَ: فَسَكَتَ، فَكَانَ بَعْدُ الثُّلُثُ جَائِزًا. قَالَ: وَأَتَيْتُ عَلَى نَفَرٍ مِنَ الأَنْصَارِ وَالْمُهَاجِرِينَ فَقَالُوا: تَعَالَ نُطْعِمْكَ وَنَسْقِيكَ خَمْرًا، وَذَلِكَ قَبْلَ أَنْ تُحَرَّمَ الْخَمْرُ، قَالَ: فَأَتَيْتُهُمْ فِي حَشٍّ (وَالْحَشُّ: الْبُسْتَانُ) فَإِذَا رَأْسُ جَزُورٍ مَشْوِيٌّ عِنْدَهُمْ، وَزِقٌّ مِنْ خَمْرٍ، قَالَ: فَأَكَلْتُ وَشَرِبْتُ مَعَهُمْ، قَالَ: فَذُكِرَتِ الأَنْصَارُ وَالْمُهَاجِرُونَ عِنْدَهُمْ، فَقُلْتُ: الْمُهَاجِرُونَ خَيْرٌ مِنَ الأَنْصَارِ، قَالَ: فَأَخَذَ رَجُلٌ أَحَدَ لَحْيَيِ الرَّأْسِ فَضَرَبَنِي بِهِ فَجَرَحَ بِأَنْفِي، فَأَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَخْبَرْتُهُ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِيَّ - يَعْنِي نَفْسَهُ - شَأْنَ الْخَمْرِ: (إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالأَنْصَابُ وَالأَزْلاَمُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ). {الحديث: ٦١٨٨ = ٦١٩٥ فم}:

موصعەبی کوڕی سەعد فەرمووی: باوکم فەرمووی: چەند ئایەتێ لە قورئان سەبارەت بەمن دابەزیو من هۆی هاتنیان بووم. فەرمووی: ئوم سەعدی دایکم سوێندی خوارد کە نەقسەم لەگەڵ بکاو نەنانو ئاو بخوا، تامن پەشیمان (پاشگەز) نەبمەوە لەئایینی ئیسلام، وە دایکم دەیگوت پێم: تۆ لەکن خۆت دەڵێی خودا فەرمانی پێ کردووی کەبۆ باوکو دایکت باش بیت، دەی ئەگەر ئەمە وایەو تۆ باوەڕت پێی هەیە، من دایکتمو فەرمانت پێ دەکەم کەواز بێنی لەئیسلامو بۆ ئەمە لەفەرمانی من دەرنەچیت.

فەرمووی: جادایکم سێ شەوو سێ رۆژ بەوحاڵە مایەوە، تامی ئاوو زادی نەکرد، تا لەبەر پەریشانی بوورایەوە، هەتا کوڕێکی تری هەبوو، ناوی عوماره بوو، چوو

ئاوی پێدا، کە دەیانویست ئاوی بدەنێ، یانانی پێ بدەن، بەداری دەمی دایکمیان دادەچەقاندو بەزۆر ئاوو نانیان دەکرد بەقوڕگیا، جا ئەویش دەستی دەکرد بەنزای خراپ لەسەعد.

خودای گەورەیش لەم بارەیەوە ئەم ئایەتەی نارده خوارەوە: {وَوَصَّيْنَا الإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا – العنكبوت - ٢٩/٩}:

واتە: ئامۆژگاری ئادەمیزادمان کردووە، کەبۆ باوك و دایکی زۆر باش بێ و چاك بێ لەگەڵیانا، بەڵام لەبێ ئەمری و بێ فەرمانیی خودادا بەهیچ جۆرێ بەگوێیان مەکەن، وە ئەم ئایەتەی تریش بەم بۆنەیەوە هاتە خوارەوە:

{وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلاَ تَطِعْهُمَا، وَصَاحِبْهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا – لوقمان - ٣١/١٥}:

واتە: ئامۆژگاری ئادەمیزادمان کردووە کەزۆر باش و فرە خاس بێ، لەگەڵ دایك و باوك و نەنك و باپیرو، چاکەی ئەوانی لەبەرچاو بێ و دڵسۆزیان بێ و سپڵەی بەدنمەك نەبێ، چونکە ئەوان هۆو رشتەی بوونی ئەون، ئەوەتانێ دایکی بەسەزمان بەچەرمی سك بەهەزار ئەرك و ئازارو دەردی سەری نۆ مانگ هەڵی دەگرێ و دوو ساڵی رەبەق شیری دەداتێ و خزمەتی دەکا، هەتا دەیبڕێتەوە لەشیر، پاش ئەوەیش جۆرەها ناخۆشی لەپێناوی خۆشیی ئەودا دەکێشێ و دەچێژێ، دەی سوپاسی من بکەن، کە خودای ئێوەم و دروستم کردوون لەنەبوون، سوپاسی ئەوانیش بکەن و چاکەیان بدەنەوە، ئەوەیش بزانن کەدوا ئەنجامتان لای منەو زووبێ یا درەنگ بەداماوی دێنەوە بەردەستی خۆم، بەڵام ئەگەر باوك و دایك و کەسوکارو هەرکەسێکی تر هەوڵیاندا لەگەڵتان کە هاوەڵ و هاوبەشی بۆ من دابنێن و شتێ کە خۆی هەبوونی نییەو ئێوە خۆتان باوەڕتان پێی نییەو بەشیاوی نازانن بەقسەی ئەم و ئەوو تەنانەت بەزۆری زۆرداریش مەیکەن بە هاوەڵ و هاوتاو هاوڕێی من، وەلێ خودا هەقەو هەموو هەقێکی پێ خۆشە، لەدنیادا بەجوانی و بەمەردی و بە پیاوەتی رەفتاریان لەگەڵ بکەن).

سەعد فەرمووی: لەرۆژی رووداوی بەدردا، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) تاڵانیو دەسکەوتی جەنگیی زۆری دەست کەوت، منیش شمشێرێکم لەماڵی تاڵانییەکە هەڵگرتو بردم بۆلای پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) عەرزیم کرد: ئەی پێغەمبەری خودا! لەسایەی خوداوە، لەخودا بەزیادبێ، داخی دڵی خۆمم بەکافرەکان رشت، لەتۆڵەی عومەیری برامدا، سەعیدی کوڕی عاصم کوشتو ئەمە شمشێرەکەیەتی، واهێناومە بۆلای تۆ، ئەم شمشێرەم پێ ببەخشە، تۆ خۆتیش ئاگات لەحاڵی من هەیە.

پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەمە نەهی منو نەهی تۆیە، بیخەرەوە سەر تاڵانییەکە!).

جا شمشێرەکەم برد، هەتا خەریك بووم هەڵی بدەمە سەر خەرمانی تاڵانییەکان، کەچی دڵم بەرایی نەداو گەڕامەوە بۆلای پێغەمبەرو عەرزیمکردەوە: ئەم شمشێرەم پێ ببەخشە، بەڵام ئەمجارەیان بەدەنگێکی تیژو توندتر فەرمووی: (لەکوێت هێناوە بیبەرەوە بۆ ئەوێو لەسەر کۆگای تاڵانییەکان دایبنێ!

جا بەم بۆنەیەشەوە ئەم ئایەتەی تریش، هەر بەهۆی منەوە هاتە خوارەوە:

{يَسْأَلُونَكَ عَنِ الأَنفَالِ قُلِ الأَنفَالُ لِلّهِ وَالرَّسُولِ فَاتَّقُواْ اللّهَ وَأَصْلِحُواْ ذَاتَ بَيْنِكُمْ وَأَطِيعُواْ اللّهَ وَرَسُولَهُ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ – الأنفال – ٨/١}:

واتە: ئەی پێغەمبەر! پرسیارت لێ دەکەن، لە بڕیارو حوکمی ئەو ماڵو تاڵانییەی کە بەجەنگ، بەزەبری شیرو تیرو گوللەو بەهێزی بازوو، لە ناموسوڵمانەکانی وەردەگرن، دەبێ چۆن دابەش بکرێو بدرێ بەکێ، تۆ ئەی پێغەمبەر! بەفەرمانی من وەڵامیان بدەرەوەو بڵێ: ئەو ماڵە ماڵی خوداو پێغەمبەری خودایە، پێغەمبەری خودا بەفەرمانی خودا بەکێی بوێ پێی دەدا، ئێوە بەردی بناغەی ئیسلامن هەتا هەتایە دەبن بەسەرمەشقو پێشەوا، بۆ وەچەو نەوەی دوای خۆتان، کەواتە: چاوتان لەماڵی دنیا نەبێ، چاوتان لە بەرژەوەندی ئیسلام بێ، ئاشووب مەگێڕنو لەسەر چڵکی دەست ئاژاوە بەرپا مەکەنو گوێڕایەڵی

خوداو پێغەمبەر بن، ئەگەر ئێوە بەڕاستی موسوڵمانی ساغن). {بڕوانە: تاج/٤، زنجیرە: ٩، ژمارە: ٣٨٧٥ — سوورەتی ئەنفال}.

سەعد فەرمووی: جارێکیش نەخۆش کەوتم، ناردم بەشوێنی پێغەمبەردا (درودی خودای لەسەر بێ) تەشریفی هات بۆلام، عەرزیمکرد: (ئەگەر مۆڵەتم بدەی سامانەکەم بە ئارەزووی خۆم دابەش دەکەم؟).

سەعد فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) رێگەی ئەوەی پێم نەدا، گوتم: دەی مۆڵەتم پێ بدە کە سێیەکی ماڵەکەم بکەم بەخێرو راسپێری؟ سەعد فەرمووی: دیسان پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) رێگەی نیوەیشی پێم نەدا، گوتم: دەی مۆڵەتم پێ بدە کە سێیەکی ماڵەکەم بکەم بەخێرو وەسێت؟ سەعد فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بێ دەنگ بوو، ئیتر لەوە بەدوا کردنی سێیەك بەخێر دروست بوو.

سەعد فەرمووی: جارێکیش چووم بۆناو دەستەیێ لە ئەنصارو لە موهاجیرین (لە یاریدەدەرانو لە کۆچکاران) گوتیان: وەرە لەگەڵ ئێمە بخۆو مەی بنۆشە، ئەمەش لەپێش حەرامبوونی مەیو بادە نۆشیدا بوو، فەرمووی منیش چووم، روانیم وا وان لەناو دێبەرێکا، دێبەر واتە باخ، سەری وشترێکیان برژاندووەو کوندەیێ ئارەقیان داناوە، لەو گۆشتە برژاوەیان دەخواردو لەو بادەیەیان دەکرد بەسەردا.

فەرمووی: منیش لەگەڵیانا دەستم کرد بەگۆشت خواردنو مەیخواردنەوە، جا بەسەرخۆشی دەستم کرد بەباسی یاریدەدەرانو کۆچکارانو گوتم: کۆچکاران باشترن لە یاریدەدەران! سەعد خۆی لە کۆچکارە پێشینەکان بوو، فەرمووی: جا پیاوێ لەوان تەنگە گرتیو ئێسکی لاشەویلەی کەللە سەرەکەی هەڵگرتو پیایا کێشامو لووتمی زامارکردو لووتم پژاو چووم بۆ خزمەتی پێغەمبەرو هەواڵەکەم بۆی شیکردەوە، جا بەم بۆنەیشەوە، سەبارەت بەمن لەم بارەیەوە، خودای گەورەو شکۆدار، ئەم ئایەتەی دابەزاند:

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالأَنصَابُ وَالأَزْلاَمُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ – المائدة – ٥/٩٠}:

واتە: ئەی موسوڵمانینە! بزانن عارەق و مەی و بادەو شەراب و قومارو یاری قومارو پەرستن و ڕێزگرتنی بتەکان و فالگرتنەوەو دانەگرتنەوە بە ئەزلام و شتی وا، ئەمانە هەموو لە کردەوەی شەیتانن، زۆر پیس و حەرام و چەپەڵن، کەوابێ خۆتانی لێ بپارێزن، تا رزگارو سەرفراز ببن لەهەردوو جیهاندا). {تاج/٤، زنجیرە: ٣، ژمارە: ٣٧٣٢ چ/٤}.

١٦٥٠- عَنْ سَعْدٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) سِتَّةَ نَفَرٍ، فَقَالَ الْمُشْرِكُونَ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): اطْرُدْ هَؤُلاَءِ لاَ يَجْتَرِئُونَ عَلَيْنَا، قَالَ: وَكُنْتُ أَنَا وَابْنُ مَسْعُودٍ وَرَجُلٌ مِنْ هُذَيْلٍ وَبِلاَلٌ وَرَجُلاَنِ لَسْتُ أُسَمِّيهِمَا، فَوَقَعَ فِي نَفْسِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَقَعَ، فَحَدَّثَ نَفْسَهُ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: (وَلاَ تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ). {الحديث: ٦١٩١ = ٦١٩٨ فم}:

سەعدی کوڕی ئەبو وەققاص (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: دەستەیەکی شەش کەسی بووین لەخزمەتی پێغەمبەردا بووین: من و ئیبنو مەسعوودو پیاوێکی هوزەیلی و بیلال و دوو پیاوی تر بووین، کە نامەوێ ناویان بهێنم، هاوبەشپەیداکەرەکان بە پێغەمبەریان گوت: ئێمە پێشنیارێکمان هەیە: ئەم هەژارانە لەدەوری خۆت دەربکە، تا ئێمەیش هاموشۆت بکەین، با ئەمانە سامیان لێمان نەشکێ و زات نەکەن بەسەرمانا.

پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەم لایەنەوە، ئەوەی کەخودا لەچارەی نووسیبوو هات بەدڵیاو دڵی چەکەرەی کرد، کە داواکەیان جێبەجێ بکا، بە ئومێدی ئیسلامبوونیان!

جا خودا لەم بارەیەوە ئەم ئایەتەی نارده خوارەوە: {وَلاَ تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُم بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِم مِّن شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِم مِّن شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ - الأنعام – ٦/٥٢}:

واتـه: ئـەی خۆشەویسـت! تـۆ پێغەمبـەری خودایـت، نـەوەك پیـاوی دنیـایی‌و سیاسەتباز، کەواتە نەکەی دڵی ئەو هەژارانە بشکێنی‌و لە کۆڕو مەجلیسی خۆت، بەقسـەی ئـەو بتپەرسـتانە دەریـان بکـەی، ئەوانـە بـەڕۆژو بەشـەو، هەمیشـە سەرگەرمی عیبادەت‌و بەندەیی ساغ‌و دروستن بۆ رەزای خودا، حسێب‌و لێکۆڵینـەوە لە ئیمان‌و رازی دڵی ئـەو هەژارانـە لەسـەر تـۆ نییـە، تـۆ نابـێ بـاوەڕی ساغی ئـەم موسوڵمانە ساغە باشانە، بەرابـەر بەکەسبی مـەیلی ئـەو ناموسوڵمانە بەگزادانـە بخەیتە سەر سەوداو، بەتەمای ئیمانهێنانی ئەو دەوڵەمەندو دارایانە، دڵی پاکی ئەو موسوڵمانە هەژارانە بشکێنی، چونکە هـەڵ دەگـرێ ئیمـانی ئـەم هـەژارە دڵسۆزانە لەلای خودا گـەڵ مـەزنتر بـێ لـەئیمانی ئـەو بێباوەڕانـە، لەفـەرزی ئیمانهێنانیانـدا، بەڵێ گشت کەسێ حسێبی خۆی لەسەر خۆیەتی، تەنانەت ئـەم مەسـەلەیە ئەوەنـدە روون‌و ئاشکراو بەڵگە نەویستە تـۆو ئـەوان تێیـدا چـون یەکـەن، هـەروەك حسـێبی ئەوان بەدەست تۆ نییە، حسـێبی تـۆیش بەدەسـت ئـەوان نییـە، کەواتـە بـۆ دەریـان دەکـەی! ئـەی خۆشەویسـت! ئەگـەر پـاش ئـەم روونکردنەوەیـە کـە گرێـی دڵـی کردنـەوەو، دەفعـی ئیشـکالی کـردن شـتی وا بکـەی ئـەوا تـۆ بـەزۆردارو سـتەمگەرو سـتەمکار حسـێب دەکرێیـت، دیـارە کـە لەمـەولا تـۆ شـتی وا ناکـەی، بـەڵام ئـەم روونکردنەوەیـە پایـەی بـەرزی هـەژاری بـاوەڕداری سـاغ لـەلای خـودا دەردەخـاو هەڕەشەیەکی تونده لەو کەسانەی کە لەمەولا پێشنیاری وا ناهـەق بـۆ تـۆ دەکـەن).

{تاج/٥، زنجیرە: ٩٨، ژمارە: ٥٢٠١م، چ/٤ = چاپی چوارەم}.

١٢٧٤) باسی بەهرەو گەورەیی ئەبو عوبەیدەی کوڕی ئەلجەرراح (رەزای خودای لێ بێ). (٦٢٠٢ - ٦٢٠٥)

فِي فَضَائِلُ أَبِي عُبَيْدَةَ بْنَ الْجَرَّاحِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)

١٦٥١- عَنْ حُذَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: جَاءَ أَهْلُ نَجْرَانَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ ابْعَثْ إِلَيْنَا رَجُلاً أَمِينًا. فَقَالَ: «لأَبْعَثَنَّ إِلَيْكُمْ رَجُلاً أَمِينًا حَقَّ أَمِينٍ، حَقَّ أَمِينٍ»، قَالَ: فَاسْتَشْرَفَ لَهَا النَّاسُ، قَالَ: فَبَعَثَ أَبَا عُبَيْدَةَ بْنَ الْجَرَّاحِ.

{الحديث: ٦٢٠٤ = ٦٢١١ فم. تجريد/٤، رقم: ١٤٧٤ = ٣٧٤٤، ٤٣٨٢، ٧٢٥٥ = فتح الباري + تجريد/٤، رقم: ١٦١٠ = ٤٣٨٠ فتح الباري تحفة الأشراف/٩٤٨}:

حوذەیفەی کوڕی یەمان (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خەڵکی نەجران هاتنە خزمەتی حەزرەت (دروودی خودای لەسەر بێ) عەرزیانکرد: ئەی پێغەمبەری خودا! پیاوێکی هێمن و ئەمینمان بۆ بنێرە، فەرمووی: پیاوێکی تەواو هێمن و ئەمینداری بەحەق ئەمین و دەستپاکتان بۆ دەنێرم!

فەرمووی: جا خەڵکەکە هەرکەسێ لەلای خۆیەوە، لەخۆشی ئەم نازناوە جوانە خۆی قوت کردەوەو گوێقوڵاخ بوون بۆ ئەو فەرمانە مەزنە. پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) ئەبو عوبەیدەی کوڕی جەرراحی نارد، تاببێ بە مامۆستایان و فێری ئیسلامیان بکا). {تاج/٣، زنجیرە: ١٣، ژمارە: ٣٣٣٣ چ/٤}.

روونکردنەوە:

ئەبو عوبەیدە ناوی تەواوی: عامیری کوڕی عەبدوڵڵای کوڕی جەرراحە، ئەبو عوبەیدەو عوثمانی کوڕی مەظعوون و عوبەیدەی کوڕی حاریث و عەبدورەحمانی کوڕی عەوف و ئەبو سەلەمەی کوڕی عەبدول ئەسەد لەیەك کاتدا موسوڵمان بوون، لەپێش ئەوەدا کە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) ماڵی ئەلئەرقەم بکا بە بارەگای نهێنی کۆمەڵەی موسوڵمانان.

دایکی ناوی ئومەیمەی کچی غەنەمە لە موسوڵمانە هەرە پێشینەکانە، ئەبو عوبەیدەدوو کۆچی کردووە، کۆچێ بۆ حەبەشەو کۆچێ بۆ مەدینە. ئامادەی شەڕگەی بەدرو شەڕگاکانی تری پاشی بووە، لەغەزای ئوحوددا دوو ئەڵقەی کلاو زریەکەی پێغەمبەر چەقیبوونە روومەتی، ئەبو عوبەیدە بەددان دەری هێنان، بەهۆی ئەمەوە دوو ددانی پێشینەی کەوتن و بۆی بوون بەهۆی جوانی!!

زۆرینەی وڵاتی شام لەسەر دەستی ئەبو عوبەیدەدا ئازادکرا، فەرموودەی زۆری لە پێغەمبەرەوە گێڕاوەتەوە. ئەبو عوبەیدە پیاوێکی لەڕو لاوازبوو، ریشێکی تەنکی هەبوو، باڵا بەرزبوو، ماڵ و سامانێکی وای نەبوو، گوزەرانی زۆر سادەو ئاسایی بوو،

عومەر پێی فەرموو: دەبوو هەندێ ماڵت ببوایە، فەرمووی: ئەی فەرمانڕەوای موسوڵمانان! ئەمەی هەمانە دەمانگەیەنێتە هەوار. یەکێ لە دروشمەکانی ئەم گوتەیە بوو: (خراپەی دێرین بە چاکەی شیرین بسڕنەوە!).

لە تاعونەکەی عەمواسدا بەتاعوون شەهید بوو لەشام، لەگوندێ کەناوی عەمواس بوو، لەبەینی رەملەو بەیتولمەقدیسدا بوو، لەساڵی هەژدەی کۆچیدا، لەتەمەنی پەنجاو هەشت ساڵیدا، یەکێکە لەدە کەسەکەی کە موژدەی بەهەشتیان لەلایەنی پێغەمبەرەوە پێ بەخشراوە، کە ناسراون بە عەشەرەی موبەشەرە، نازناوی لەناو هاوەڵانا (ئەمینداری پێغەمبەر) بوو. {بڕوانە: تاج/٣، زنجیرە: ١٣، ژمارە: ٣٣٣٢ هەتا ژمارە: ٣٣٣٤ + ژمارە: ٣٣٣٥ + ٣٣٣٨ + تاج/٣، زنجیرە: ٥٣، ژمارە: ٢٩٤٥، ٢٩٤٦، ٢٩٤٧، ٢٩٤٨}.

١٢٧٥) باسی بەهرەو گەورەیی حەسەنو حوسەین (رەزای خودایان لێ بێ).
(٦٢٠٦ - ٦٢١١)
بَابٌ: فِي فَضَائِلُ الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا)

١٦٥٢- عَنْ سلمة بن الأكوع (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَقَدْ قُدْتُ بِنَبِيِّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) وَالْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ بَغْلَتَهُ الشَّهْبَاءَ حَتَّى أَدْخَلْتُهُمْ حُجْرَةَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، هَذَا قُدَّامَهُ، وَهَذَا خَلْفَهُ. {الحديث: ٦٢١٠ = ٦٢١٧ فم = فتح الملهم بِشَرْح صحيح الإمام مسلم. ترمذى. أدب: ٢٧٥}:

سەلەمەی کوڕی ئەکوەع (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆم بەدەستی خۆم جڵەوی هێسترە بۆزی پێغەمبەرم رادەکێشا، پێغەمبەرو حەسەنو حوسەینی بەسەر پشتەوە بوون، ئەمیان لەبەردەمیاو ئەویان لەپاشکۆیا بوو، لەسەر ئەم حاڵە جڵەوی هێسترەکەم بۆیان راکێشا هەتا بردیانمە هۆدەکەی پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ). {تاج/٣، زنجیرە: ٢٠، ژمارە: ٣٣٦٧ ج/٤}.

روونكردنەوە:

ئەم هێسترە رەنگی بۆز بوو، ناوی دوڵ دوڵ بوو، موقەوقەس بەدیاری ناردی بۆ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئەم هێسترە ما هەتا زۆر پیربوو، هەتا هەموو ددانەكانی كەوتن، هەتا لەبەر پیریی كوێریش بوو، لەپاش مردنی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) عەلی كوڕی ئەبو طالیب سواری دەبوو، لەپاش عەلیش حەسەن، لەپاش حەسەن حوسەین، لەپاش ئەویش موحەممەدی كوڕی ئەلحەنەفییە.

١٦٥٣- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: خَرَجْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فِى طَائِفَةٍ مِنَ النَّهَارِ، لاَ يُكَلِّمُنِى وَلاَ أُكَلِّمُهُ، حَتَّى جَاءَ سُوقَ بَنِى قَيْنُقَاعَ، ثُمَّ انْصَرَفَ حَتَّى أَتَى خِبَاءَ فَاطِمَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) فَقَالَ: «أَثَمَّ لُكَعُ، أَثَمَّ لُكَعُ»، يَعْنِى حَسَنًا (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ)، فَظَنَنَّا أَنَّهُ إِنَّمَا تَحْبِسُهُ أُمُّهُ لأَنْ تُغَسِّلَهُ وَتُلْبِسَهُ سِخَابًا، فَلَمْ يَلْبَثْ أَنْ جَاءَ يَسْعَى، حَتَّى اعْتَنَقَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا صَاحِبَهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «اللَّهُمَّ إِنِّى أُحِبُّهُ فَأَحِبَّهُ وَأَحْبِبْ مَنْ يُحِبُّهُ». {الحديث: ٦٢٠٧ = ٦٢١٤ فم. تجريد البخارى بالكردى/٣، رقم: ٩٦٠ = ٢١٢٢، ٥٨٨٤}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: جارێك بەرۆژ لەگەڵ پێغەمبەردا (درودی خودای لەسەر بێ) دەرچووم، لەڕێ نە ئەو قسەی لەگەڵ من كرد، نە من قسەم لەگەڵ ئەوكرد، تاچووینە بازاڕی قەینوقناع، كە یەكێكە لە بازاڕەكانی شاری مەدینە ئەوجا گەڕایەوەو چوو بۆ ماڵی فاطیمەی كچی، كە هاوسەری ئیمامی عەلیو دایكی حەسەنو حوسەینە، لەوێ لە حەوشەكەی ماڵی فاطیمە دانیشتو فەرمووی: (ئەرێ بچكۆل لەكوێیە؟ ئەرێ بچكۆل لەوێیە؟).

جا دایكی نەختێ بەندی كرد، وابزانم دایكی ویستی بیشواتو هەنێ حەتحەتۆكەی بۆنخۆشی لەمل بكا، زۆری پێ نەچوو كە حەسەن بەهەڕاكردن هاتو لەگەڵ پێغەمبەردا (درودی خودای لەسەر بێ) دەستیان كردە ملی یەكتریو باوەشیان كرد بەیەكاو پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) خۆش خۆش ماچی دەكرد، ئەوجا خۆشەویست (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (خودایە! من ئەمەم خۆش دەوێ، ساتۆیش خۆشت

بوێو ئەو کەسەیشت خۆش بوێ کە ئەوی خۆش دەوێ!). {تاج/٣، زنجیرە: ٢٠، ژمارە: ٣٣٦٦}.

١٢٧٦) باسی بەهرەو گەورەیی فاطیمەی کچی پێغەمبەر (دروودی خودایان لەسەر بێ). (٦٢٥٧ - ٦٢٦٤)

بَابٌ: فِي فَضَائِلِ فَاطِمَةَ عَلَيْهَا السَّلَامُ بِنْتِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

١٦٥٤- عَنْ الْمِسْوَرَ بْنَ مَخْرَمَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما): أَخْبَرَهُ أَنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) خَطَبَ بِنْتَ أَبِي جَهْلٍ، وَعِنْدَهُ فَاطِمَةُ بِنْتُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَلَمَّا سَمِعَتْ بِذَلِكَ فَاطِمَةُ (رَضِيَ اللهُ عَنْها)، أَتَتِ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فَقَالَتْ لَهُ: إِنَّ قَوْمَكَ يَتَحَدَّثُونَ أَنَّكَ لاَ تَغْضَبُ لِبَنَاتِكَ، وَهَذَا عَلِيٌّ نَاكِحًا ابْنَةَ أَبِي جَهْلٍ، قَالَ الْمِسْوَرُ: فَقَامَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فَسَمِعْتُهُ حِينَ تَشَهَّدَ، ثُمَّ قَالَ: «أَمَّا بَعْدُ فَإِنِّي أَنْكَحْتُ أَبَا الْعَاصِ بْنَ الرَّبِيعِ، فَحَدَّثَنِي وَصَدَقَنِي، وَإِنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ مُحَمَّدٍ مُضْغَةٌ مِنِّي، وَإِنَّمَا أَكْرَهُ أَنْ يَفْتِنُوهَا، وَإِنَّهَا وَاللَّهِ لاَ تَجْتَمِعُ بِنْتُ رَسُولِ اللَّهِ وَبِنْتُ عَدُوِّ اللَّهِ عِنْدَ رَجُلٍ وَاحِدٍ أَبَدًا». قَالَ: فَتَرَكَ عَلِيٌّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) الْخِطْبَةَ. {الحديث: ٦٢٦٠ = ٦٢٦٨ فم. بخاری. الجمعة: ٩٢٦، ٣١١٠، ٣٧١٤}:

میسوەری کوڕی مەخرەمە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: عەلی کوڕی ئەبو طالیب خوازبێنی کچێکی ئەبو جەهلی کرد بۆ خۆی، کە بەسەر فاطیمەی کچی پێغەمبەر بیهێنێ کە ئەوکاتە فاطیمە ژنی عەلی بوو، جا کاتێ فاطیمە بەمە دەزانێ، دێت بۆ خزمەتی باوکی، عەرزی دەکا: قوربان! ئەی پێغەمبەری خودا! خزمانی تۆ قسە لەوە دەکەن، کە گوایە تۆ لەسەر کچەکانت ناکەیتەوەو دەربەستی ئەوەنیت کە مێردەکانیان ژنیان بەسەر بهێنن، هەر لەم روانگەیەوە کە ئەوەتا عەلی کوڕی ئەبو طالیب دەیەوێ ژن بەسەر من بهێنێو دەیەوێ کچەکەی ئەبو جەهل مارەبکا بۆ خۆی!؟

میسوەر فەرمووی: جا بەم بۆنەیەوە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) هەڵسایەوە، وتارێکی دا، بەگوێی خۆم گوێم لێ بوو، کاتێ شایەتمانی هێنا، ئەوجا فەرمووی:

(پاش ئەمە، من کاتی خۆی زەینەبی کچمم دا بە ئەبولعاصی کوڕی ربیع، بەڵێنی لەم لایەنەوە پێمداو قسەی بۆکردم، بەڵێنو قسەکەی راست دەرچوو، بۆ کچەکەم زۆر باش بوو، لەڕاستیدا فاطیمەی کچم پارچەیەکە لەخۆم، هەرچی ئازاری ئەو بدا ئازاری منیش دەدا، وە ئێستایش بەهۆی ئەم خوازبێنییەی عەلییەوە، کە دەیەوێ ژنی بەسەر بهێنێ، مەترسی ئەوەم هەیە کە تووشی ئاژاوەی بکەن، دەی سوێندم بەزاتی خودا قەت شتی وانابێ: کە فاطیمەی کچم کەکچی پێغەمبەری خودایە، لەگەڵ کچی ئەبوجەهل دا، کە دوژمنی خودایە لەیەك کاتدا ژنی یەك پیاوبن کە عەلی کوڕی ئەبو طالیبە، ئەگەر عەلی دەیەوێ کچەکەی من تەلاق بدا، ئەوسا کچی ئەوان بهێنێ!!).

فەرمووی: ئیتر عەلی (رەزای خودای لێ بێ) وازی لەخوازبێنییەکەی هێنا.

روونکردنەوە:

فاطیمەی زەهراء (رەزای خودای لێ بێ) کچی حەزرەتی پێغەمبەرە (درودی خودا لەسەر پێغەمبەرو رەزای خودا لەهەموو منالو هاوسەرو هاوەڵانو شوێنکەوتوانو پەیڕەوانی بێ. ئامین خودایە). فاطیمە هاوسەری ئیمامی عەلییە، یەکەم هاوسەریەتی، هەر ئەو شووەی کردووە، بەکچی شووی بەعەلی کردووە، هەتا ما ژنی عەلی بوو، عەلی ژنی تری بەسەر نەهێنا لەپاش مەرگی فاطیمە ژنی تری هێنا.

فاطیمە دایکی حەسەنو حوسەینە، نەنکە گەورەی هەموو سەیدەکانە، نەوەی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هەر لەڕێگەی فاطیمەوە ماوە، لە منالەکانی تریەوە، پێغەمبەر نەوەو وەچەی نەماوە، بەپێی تەمەن، کچەکانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەڕیز ئەمانەن:

١- زەینەب، لەپێش بیعثەتدا، بەدەساڵ لەدایك بووە، یەکەم کچی پێغەمبەر بووە کە شووی کردووە، شوویکرد بە پورزای خۆی کە ناوی ئەبولعاص بوو، زەینەب لەگەڵ پێغەمبەردا کۆچی کرد، هەتا ما ژنی ئەبولعاص: لەقیطی ربیع بوو،

کوڕێکی بوو ناوی عەلی بوو، لەڕۆژی ئازادکردنی مەککەدا لەپاشکۆی پێغەمبەرەوە سوار بوو بوو، بەمێرد منالی مرد، کچێکیشی هەبوو ناوی ئومامە بوو، ئەو کچەزایەی پێغەمبەر بوو، کە لەنوێژدا دەیکردە قەڵاندۆشکانی، کاتێ فاطیمە مرد، عەلی ئەم ئومامەیەی مارەکرد: زەینەب سەرەتای ساڵی هەشتی کۆچی مرد. {بڕوانە: ژمارە: ٣٤٦ لەپێشەوە رابورد، ژیاننامەی زەینەب}.

٢- روقییە، ساڵی سیی‌و سێ لەتەمەنی پێغەمبەر، روقییە لەدایکبووە، هاوسەری ئیمامی عوثمان بوو، کۆچی پێکرد بۆ حەبەشە، منالێکی لە عوثمان بوو ناوی عەبدوڵڵا بوو، روقییە زۆر جوان بوو، دوو کۆچی کردووە، لەغەزای بەدردا کۆچی دوایی کرد.

٣- ئوم کەلثووم (رەزای خودای لێ بێ) لەپاش مەرگی روقیەی خوشکی ساڵی سێی کۆچی شووی کرد بە عوثمان، لەساڵی نۆی کۆچی لەلای عوثمان مەرگ بوو بەمیوانی، منداڵی نەبوو لێی.

٤- فاطیمەی زەهراء، راجیایی سەبارەت بەساڵی لەدایکبوونی هەیە، هەندێ دەڵێن: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) تەمەنی چل‌و یەك ساڵ بووە کە فاطیمە لەدایك بووە، هەنێ تر دەفەرموون: تەمەنی سیی‌و پێنج ساڵ بووە کە فاطیمە لەدایك بووە، دیارە کە فاطیمەو براو خوشکەکانی، بێجگە لە ئیبراهیمیان، هەموویان لەخەدیجە بوون، کە یەکەم هاوسەری پێغەمبەر بووە، فاطیمە کەشووی کرد بەعەلی تەمەنی پازدە ساڵ بوو، لەپاش مەرگی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەشەش مانگ فاطیمەیش دەمرێ. لەئیمامی عەلی سێ کوڕی بووە: حەسەن‌و حوسەین‌و موحسین، موحسینیان بەمنالی دەمرێ، هەروا سێ کچیشی لێی دەبێ: روقییەو زەینەب‌و ئوم کەلثووم. {بڕوانە: ژمارە: ٧٣ ژیاننامەی خەدیجەی دایکی فاطیمە + ژمارە: ٦٩٢ ژیاننامەی عەلی کوڕی ئەبو طالیب + تاج/٣، زنجیرەك ١٩ لە ژمارە: ٣٣٥٧ وە هەتا ژمارە: ٣٣٨٠، زنجیرە: ٢٠} + {تەجریدی بوخاری بە کوردی، ژمارە: ١٤٦٢ = ٣٧٠٥، ١٢٦، ٦١٦، بڕوانە: ژمارە: ١٤٦٢ ژیاننامەی فاطیمەی کچی موحەممەد}.

١٦٥٥- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كُنَّ أَزْوَاجُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) عِنْدَهُ، لَمْ يُغَادِرْ مِنْهُنَّ وَاحِدَةً، فَأَقْبَلَتْ فَاطِمَةُ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) تَمْشِي، مَا تُخْطِئُ مِشْيَتُهَا مِنْ مِشْيَةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) شَيْئًا، فَلَمَّا رَآهَا رَحَّبَ بِهَا فَقَالَ: «مَرْحَبًا بِابْنَتِي»، ثُمَّ أَجْلَسَهَا عَنْ يَمِينِهِ أَوْ عَنْ شِمَالِهِ، ثُمَّ سَارَّهَا، فَبَكَتْ بُكَاءً شَدِيدًا، فَلَمَّا رَأَى جَزَعَهَا سَارَّهَا الثَّانِيَةَ، فَضَحِكَتْ، فَقُلْتُ لَهَا: خَصَّكِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) مِنْ بَيْنِ نِسَائِهِ بِالسِّرَارِ ثُمَّ أَنْتِ تَبْكِينَ؟ فَلَمَّا قَامَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) سَأَلْتُهَا: مَا قَالَ لَكِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)؟ قَالَتْ: مَا كُنْتُ أُفْشِي عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) سِرَّهُ. قَالَتْ: فَلَمَّا تُوُفِّيَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، قُلْتُ: عَزَمْتُ عَلَيْكِ بِمَا لِي عَلَيْكِ مِنَ الْحَقِّ لَمَا حَدَّثْتِنِي مَا قَالَ لَكِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَقَالَتْ: أَمَّا الآنَ فَنَعَمْ، أَمَّا حِينَ سَارَّنِي فِي الْمَرَّةِ الأُولَى، فَأَخْبَرَنِي « أَنَّ جِبْرِيلَ كَانَ يُعَارِضُهُ الْقُرْآنَ فِي كُلِّ سَنَةٍ مَرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ، وَإِنَّهُ عَارَضَهُ الآنَ مَرَّتَيْنِ، وَإِنِّي لاَ أُرَى الأَجَلَ إِلاَّ قَدِ اقْتَرَبَ، فَاتَّقِي اللَّهَ وَاصْبِرِي، فَإِنَّهُ نِعْمَ السَّلَفُ أَنَا لَكِ، قَالَتْ: فَبَكَيْتُ بُكَائِي الَّذِي رَأَيْتِ، فَلَمَّا رَأَى جَزَعِي: سَارَّنِي الثَّانِيَةَ فَقَالَ: «يَا فَاطِمَةُ أَمَا تَرْضَيْ أَنْ تَكُونِي سَيِّدَةَ نِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ، أَوْ سَيِّدَةَ نِسَاءِ هَذِهِ الأُمَّةِ»؟ قَالَتْ: فَضَحِكْتُ ضَحِكِي الَّذِي رَأَيْتِ. {الحديث: ٦٢٦٣ = ٦٢٧١ فم = فتح الملهم بشرح صحيح مسلم. بخاري. مناقب: ٣٦٢٣. تجريد البخاري بالكوردي، المجلد الرابع، رقم: ١٦٢١ = ٤٤٣٣، ٤٤٣٤، ٣٦٢٣، ٣٦٢٥، ٣٧١٥، ٦٢٨٥، ٣٦٢٦، ٣٧١٦، ٦٢٨٦. فتح الباري بشرح صحيح البخاري. ابن ماجة. الجنائز: ١٦٢١. تحفة الأشراف: ١٧٦١٥}:

عائیشەی هاوسەری پێغەمبەر (دروودی خودا لەسەر پێغەمبەرو رەزای خودا لەگشت هاوسەرو نەوەو یارو یاوەرانو هاوەڵانو پەیڕەوانی بێ) فەرمووی: لەنەخۆشینی سەرەمەرگا، ژنەکانی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) گشتیان لەلای کۆبوونەوە، یەك ژنیان لێ کەم نەبوو، هەموویان بوون، لەوکاتەدا فاتیمە هات، شێوەی رۆیشتنەکەی کوتومت لەشێوەی رۆیشتنی پێغەمبەر خۆیی دەکرد. حەزرەت

کەچاوی پێی کەوت، بەخێرهاتنێکی گەرمی کرد، فەرمووی: (خۆش هاتی مەرحەبا لەکچی خۆم).

ئەوجا یا لەلای راستی خۆیەوە، یا لەلای چەپی خۆیەوە داینیشان، لەپاشا بەنهێنی، بەچپەو سرتە قسەیەکی بۆیکرد، فاتیمە دەستی کرد بەگریان، گریانێکی بەکوڵ، کەبینی فاتیمە وا پەشێوەو وا پەرۆشە، بەچپە قسەیەکی نهێنی تری بۆیکرد، ئەمجارە فاطیمە دەستی کرد بەپێکەنین.

عائیشە فەرمووی: لەم بارەیەوە پرسیارم لە فاطیمە کردو پێیم گوت: لەسەر ئەم هەموو ژنانەیدا، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) تەنیا قسەی نهێنیو رازی دڵی خۆی لەلای تۆ درکان، کەچی دەگریت ئەمە بۆچی؟ جاکاتێ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هەڵسا، لە فاطیمەم پرسی: ئەوە ئەو قسە نەهێنییە چی بوو کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بۆیکردی؟

فەرمووی: بۆمن نەهاتووە کە نهێنی تایبەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئاشکرا بکەمو زڕاندنی کاری وا لەکاتی وادا نابەجێیە.

عائیشە فەرمووی: جاکاتێ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) گیانی پاکی سپارد، بە فاتیمەم گوت: بەو مافەی کەمن هەمە لەسەر تۆ، کەمن هاوسەری باوکتمو تۆ لەجێی کچی منی، بەجەخت داوات لێ دەکەم، کەپێم بڵێیت ئەو رۆژە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەنهێنی چی پێت گوت؟

فاتیمە فەرمووی: ئێستا پێت دەڵێم بەسەرچاو، چونکە هۆکار نەماوە بۆ نەگوتنی، جاری یەکەم قسە نهێنییەکەی ئەمە بوو، پێی فەرمووم: (کە جوبرائیل، لەمەوپێش هەموو ساڵێ یەك جار دەوری قورئانی لەگەڵدا دەکردمەوە، لەمانگی رەمەزانا گوێی لێ دەگرتمو زۆر بەجوانی پێی رەوان دەکردمو فێری تەجویدو قیرائەتەکانی دەکردم، بەڵام ئەمساڵ دووجار دەوری قورئانی لەگەڵدا کردمەوە، جا وادەزانم کە ئەمە بۆ ئەوەیە تا بەباشی قورئانەکە لەبەربکەمو بە ئوممەتمی رابگەیەنم، دیارە ئەمەیش کەنیشانەی ئەوەیە ئاکامم نزیك بۆتەوەو لەم ساڵەدا

دەمرم، دەی تۆیش ئەی کچی شیرینم! ترسی خودات هەبێ، بەتایبەتی لەکاتی وادا، بێ فەرمانی خودا مەکەو لەسەر ئەم موصیبەتە صەبرو ئارام بگرە، ئەوەیش بزانە کەمن باشترین پێشەنگو پێشینەم بۆتۆ). {بڕوانە: ژمارە: ١٥٨٥ لە نجیرە: ١٢٣١ دا لەپێشەوە}.

فاطیمە فەرمووی: جا ئەوەبوو منیش ئەو گریانە گریام کە بینیت جا کاتی باوکم بینیمی ئاوا پەرێشانو پەشێوم، بۆجاری دووەم قسەی نهێنی بۆ کردمو فەرمووی پێم: (ئەی فاطیمە! ئەدیی باشە تۆ رازی نابی بەوە کەتۆ خانمی گەورەی ژنە موسوڵمانەکان بیت) یا فەرمووی: (گەورە خانمی ژنانی ئەم نەتەوەی ئیسلامە بیت؟).

فەرمووی: جا ئەوەبوو منیش لەخۆشی ئەوە بەو شێوەی بینیت پێکەنیم!). {تاج/٣، زنجیرە: ١٩، ژمارە: ٣٣٦٠، ٣٣٥٩. چ/٤}.

١٢٧٧) باسی بەهرەو گەورەیی کەسوکاری پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ).
(٦٢٠٦ - ٦٢١١)

بَابٌ: فِي فَضَائِلُ أَهْلَ الْبَيْتِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)

١٦٥٦- عَنْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) قَالَتْ: خَرَجَ رَسُولُ اللّه (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) ذَات غَدَاةً، وَعَلَيْهِ مِرْطٌ مُرَحَّلٌ مِنْ شَعْرٍ أَسْوَدَ، فَجَاءَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيّ، فَأَدْخَلَهُ، ثُمَّ جَاءَ الْحُسَيْنُ فَدَخَلَ مَعَهُ، ثُمَّ جَاءَتْ فَاطِمَةُ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُم) فَأَدْخَلَهَا، ثُمَّ جَاءَ عَلِيٌّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) فَأَدْخَلَهُ، ثُمَّ قَالَ: (إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا). {الحديث: ٦٢١١ = ٦٢١٨ فم = فتح الملهم بشرح صحيح الامام مسلم}:

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: سەر لەبەیانیانێك، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) رۆیشتە دەرەوە، بالا پۆشێکی یەمەنی لەبەردا بوو، لەمووی رەش بوو، بەوێنەی کورتانی وشتر نەخشابوو، یا بەوێنەی مەنجەڵو قازانگو تیانجە نەخشابوو، حەسەنی کوڕی عەلی هات بۆلای، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) خستیە ناو بالا

پۆشەکەوە، لەپاشا حوسەینیش هات، ئەویشی کردە ژێریو لەگەڵ حەسەنا داینان لەژێر باڵا پۆشەکەیدا، لەپاشا فاطیمەیش هات ئەویشی کرد بەژێر باڵا پۆشەکەیەوە، لەپاشا عەلیش هات، ئەویشی کرد بەژێر باڵا پۆشەکەیەوەو لەگەڵ حەسەنو حوسەینو فاتیمەدا لەژێر عاباکەیدا داینانو ئەوجا فەرمووی: {إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا – الأَحْزَاب – ٣٣/٣٣}:

واتە: خودای گەورەو سەروەر کە ئەوەندە ئامۆژگاریتان دەکاو ئەوەندە دەربایستو بەتەنگی ئێوەوەیە، مەبەستو خواستی تەنیا ئەوەیە کە پاکتان بکاتەوە لەنەنگی ئاشکراو نهێنیو لە گەردی دنیاو دینی، چونکە ئێوە ئەی کەسوکاری موحەممەد! ئەی خانە نشینانی خانەی پێغەمبەرایەتی! چونکە ئێوە وەکوو بلووری بێگەرد وان، بەفووێ، بەقسەیەکی سەرد، گەرد دەگرن!).

روونکردنەوە:

ئەمە بەشێکە لەئایەتی ژمارە سیو سێ لەسوورەتی ئەحزاب، کە تەواوی ئەم ئایەتی سیو سێیەمە دەکەوێتە نێوانی تەواوی ئایەتی سیو دوو، وە تەواوی ئایەتی سیو چوار لە سوورەتی ئەحزاب، کە تێکڕای ئایەتەکان، سەرجەمیان قسە لەوەدەکەن کە رەفتارو هەڵسوکەوتی هاوسەرەکانی پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) دەبێ چۆن بێ، جا پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) بەم کردارە ویستی کەبیسەلێنێ ئەم ئایەتانە مەرج نییە هەر هاوسەرەکانی بگرنەوە، بەڵکوو شمولی منالەکانیو منالی منالەکانیو مێردەکانیشیان دەکا.

١٦٥٧- عَنْ يَزِيدُ بْنُ حَيَّانَ قَالَ: انْطَلَقْتُ أَنَا وَحُصَيْنُ بْنُ سَبْرَةَ وَعُمَرُ بْنُ مُسْلِمٍ إِلَى زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ، فَلَمَّا جَلَسْنَا إِلَيْهِ، قَالَ لَهُ حُصَيْنٌ: لَقَدْ لَقِيتَ يَا زَيْدُ خَيْرًا كَثِيرًا، رَأَيْتَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، وَسَمِعْتَ حَدِيثَهُ، وَغَزَوْتَ مَعَهُ، وَصَلَّيْتَ خَلْفَهُ، لَقَدْ لَقِيتَ يَا زَيْدُ خَيْرًا كَثِيرًا، حَدِّثْنَا يَا زَيْدُ مَا سَمِعْتَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، قَالَ: يَا ابْنَ أَخِي وَاللَّهِ لَقَدْ كَبِرَتْ سِنِّي وَقَدُمَ عَهْدِي، وَنَسِيتُ بَعْضَ الَّذِي كُنْتُ أَعِي مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَمَا حَدَّثْتُكُمْ فَاقْبَلُوا، وَمَا لاَ فَلاَ تُكَلِّفُونِيهِ، ثُمَّ قَالَ: قَامَ رَسُولُ

اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَوْمًا فِينَا خَطِيبًا بِمَاءٍ يُدْعَى (خُمًّا) بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ، فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ وَوَعَظَ وَذَكَّرَ، ثُمَّ قَالَ: «أَمَّا بَعْدُ، أَلاَ أَيُّهَا النَّاسُ! فَإِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ يُوشِكُ أَنْ يَأْتِيَ رَسُولُ رَبِّي فَأُجِيبَ، وَأَنَا تَارِكٌ فِيكُمْ ثَقَلَيْنِ أَوَّلُهُمَا كِتَابُ اللَّهِ، فِيهِ الْهُدَى وَالنُّورُ، فَخُذُوا بِكِتَابِ اللَّهِ وَاسْتَمْسِكُوا بِهِ»، فَحَثَّ عَلَى كِتَابِ اللَّهِ وَرَغَّبَ فِيهِ، ثُمَّ قَالَ: «وَأَهْلُ بَيْتِي، أُذَكِّرُكُمُ اللَّهَ فِي أَهْلِ بَيْتِي، أُذَكِّرُكُمُ اللَّهَ فِي أَهْلِ بَيْتِي، أُذَكِّرُكُمُ اللَّهَ فِي أَهْلِ بَيْتِي ثلاثاً». فَقَالَ لَهُ حُصَيْنٌ: وَمَنْ أَهْلُ بَيْتِهِ يَا زَيْدُ أَلَيْسَ نِسَاؤُهُ؟ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ؟ قَالَ: نِسَاؤُهُ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ، وَلَكِنْ أَهْلُ بَيْتِهِ مَنْ حُرِمَ الصَّدَقَةَ بَعْدَهُ، قَالَ: وَمَنْ هُمْ؟ قَالَ: هُمْ آلُ عَلِيٍّ، وَآلُ عَقِيلٍ، وَآلُ جَعْفَرٍ، وَآلُ عَبَّاسٍ، قَالَ: كُلُّ هَؤُلاَءِ حُرِمَ الصَّدَقَةَ؟ قَالَ: نَعَمْ. {الحديث: ٦١٧٥ = ٦٢٨٢ فم}:

یەزیدی کوڕی حەییان (ڕەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: مەن و حوصەینی کوڕی سەبرەو عومەری کوڕی موسلیم پێکەوە ڕۆیشتین چووین بۆلای زەیدی کوڕی ئەرقەم (ڕەزای خودای لێ بێ) کەدانیشتین لەخزمەتیدا، حوصەین عەرزیکرد: ئەی زەید! بەڕاستی خێری زۆرت دەست کەوتووە، بەچاوی خۆت پێغەمبەرت دیوەو بەگوێی خۆت گوێت لە فەرموودەی بووەو خۆت لەخزمەتی خۆیدا چوویت بۆ غەزاو لەگەڵیا غەزات کردووەو نوێژت لەپشتیەوە کردووە، ئەی زەید! بەڕاستی خێری زۆر زۆرت بەدەست هێناوە، ئەی زەید! فەرموودەیەکمان بۆ بگێڕەوە کەخۆت بەگوێی خۆت لەدەمی پێغەمبەر خۆیت بیستبێت.

زەید فەرمووی: ئەی کوڕی برام! ئەی برازای خۆم! بەخودا پیرو ئیختیار بووم، هەندێ شتم لەیاد نەماوە، لەوشتانەی کەلە پێغەمبەرم وەرگرتوون، جا هەرچی فەرموودەیەکم بۆتان گێڕایەوە وەری بگرن، ئەگینا رووی زیاترم لێ مەنێن!

زەید فەرمووی: ڕۆژێ، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەسەر ئاوێ بوو، ناوی غەدیر خومم بوو، کەوا لەنێوانی مەککەو مەدینەدا، لەو کاتەدا لەحەجی ماڵ ئاوایی دەگەڕایەوە، لەمەککەوە بۆ مەدینە، لەوێ لەسەر ئەو کانیاوە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هەڵسایەوە وتارێکی دلگیری بۆمان دا، سوپاس و ستایشی جوانی

خودای کردو پەندو ئامۆژگاری کردینو، لەپاشدا فەرمووی: (لەپاش سوپاسو ستایشی خودای گەورەو سەروەر، ئەی خەڵکینە! ئاگاداربن، بزانن کەمنیش ئادەمیزادێکم وەکوو ئێوە، بەسەرهاتی ژیانو مردن، وەك لەئێوە روو دەدا لەمنیش روودەدا، جا هاکا رابەری پەروەردگارم، سەری لێ دامو خوای زوو، خوای درەنگ، مردن بەفەرمانی خودا یەخەم دەگرێو منیش دەچم بەپیریەوەو ملی بۆکەچ دەکەم، جا لەم حاڵەدا دوو شتی سەنگینو گرانبەهاتان لەناودا بەجێ دەهێڵم، جا ئێوەیش بەباشی ئاگاداری ئەم دووشتە بکەنو هەقیان بەجێ بهێنن، یەکەمیان کە نامەی خودایە، بەڕاستی بۆ رێگەی راست چرایە، جا نامەی خودا بگرنو بەری مەدەنو بیکەن بەسەر مەشقو هەمیشە پەیڕەوی بکەن).

ئیتر پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) گەلێ هانە هانەی دان لەسەر کارکردنو رەفت کردن بەنامەی خودای گەورە کە قورئانی پیرۆزە، ئینجا فەرمووی: (وە ئەوی تریان کەسوکارەکەی خۆمە، هەمیشە ترسی خواتان لەدڵدا بێ، لەهۆی کەسوکارەکەی منەوە، هەمیشە ترسی خواتان لەدڵدا بێ لەهۆی کەسوکارەکەی منەوە).

سێجار لەسەر یەك، دووپاتی کردەوە: هەمیشە ترسی خواان لەدڵدابێ، لەهۆی کەسوکارەکەی منەوە).

حوصەین پێی گوت: ئەدیی کەسوکاری پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کێو کێن؟ ئەی زەید! ئایا ژنەکانی بەر کەسوکاری دەکەون یانا؟ فەرمووی: ژنەکانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دادەنرێن بەکەسوکاری بەم مەعنایەی لەخێزانی ئەونو پاك و بێگەردن، بەڵام کەسوکاری تایبەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئەوانەن کە لەپاش خۆی، زەکاتیان پێ ناشێ. حوصەین عەرزی زەیدی کرد: دەی ئەوانە کێن، لەکەسوکاری پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کە زەکاتیان پێ ناشێ؟ ئەی زەید! زەید فەرمووی: ئەوانە لەعورفی موسوڵماندا برێتین لەنەوەی عەلیو لەنەوەی عەقیلی برای عەلیو لەنەوەی جەعفەر، کە ئەم سێ کەسە لەکوڕانی ئەبو طالیبن، وە لەنەوەی عەبباسی مامەی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ).

حوصەین فەرمووی: جا ئەی زەید! ئەمانە هەموویان زەکاتیان پێ ناشێ؟ فەرمووی: بەڵێ). {تاج/٣، زنجیرە: ١٦، ژمارە: ٣٣٤٣ چ/٤ = تاجول ئوصول بەکوردی، بەرگی سێیەم، زنجیرە: شازدە، فەرموودەی ژمارە: ٣٣٤٣ بەپێی ژمارە دانان بۆ فەرموودەکان لەچاپی چوارەمدا}.

١٢٧٨) باسی بەهرەو گەورەیی عائیشە دایکی بڕواداران (رەزای خودای لێ بێ)، هاوسەری پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ). (٦٢٣٣ - ٦٢٥٤)

بَابٌ: فِي فَضَائِلُ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) زَوْجِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

١٦٥٨- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) أَنَّهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «أُرِيتُكِ فِي الْمَنَامِ ثَلاَثَ لَيَالٍ، جَاءَنِي بِكِ الْمَلَكُ فِي سَرَقَةٍ مِنْ حَرِيرٍ، فَيَقُولُ هَذِهِ امْرَأَتُكَ، فَأَكْشِفُ عَنْ وَجْهِكِ، فَإِذَا أَنْتِ هِيَ، فَأَقُولُ: إِنْ يَكُ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ يُمْضِهِ». {الحديث: ٦٢٣٣ = ٦٢٤١ فم. بخاری. نكاح: ٥١٢٥. تحفة الأشراف: ١٦٨٥٩}:

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پێی فەرمووم: (سێ شەو لەخەوما تۆم پێ نیشاندرا، جوبرائیل (درودی خودای لەسەر بێ) وێنەی تۆی لەناو دەسماڵێکی ئاوریشما بۆم دەهێناو دەیفەرموو: ئەمە ژنی تۆیە، منیش رووییم هەڵ دەدایەوەو تەماشایم دەکرد، ئەوا ئێستا دەرکەوت کەخاوەنی ئەم وێنەیە تۆ بووی! ئەوکاتە کە وێنەکەی تۆم پێ نیشان دەدرا، دەمگوت: ئەم خەونە ئەگەر لەسەر باری خۆی بێو پێویستی بەلێکدانەوەو تەفسیر نەبێو وەك رواڵەتەکەی دەخوازێ، خەونێ بێ لەخوداوە، ئەوا خودا دەیهێنێتە دیو تۆ دەبی بەهاوسەرم، وە لەڕاستیشدا وابوو ئەوەتا تۆ بووی بەهاوسەری من). {تاج/٣، زنجیرە: ٣٧، ژمارە: ٣٤٣٠}.

١٦٥٩- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) قَالَتْ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «إِنِّي لأَعْلَمُ إِذَا كُنْتِ عَنِّي رَاضِيَةً، وَإِذَا كُنْتِ عَلَيَّ غَضْبَى»، قَالَتْ: فَقُلْتُ: وَمِنْ أَيْنَ تَعْرِفُ ذَلِكَ؟ قَالَ: «أَمَّا إِذَا كُنْتِ عَنِّي رَاضِيَةً، فَإِنَّكِ تَقُولِينَ: لاَ وَرَبِّ مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، وَإِذَا كُنْتِ غَضْبَى، قُلْتِ: لاَ وَرَبِّ إِبْرَاهِيمَ»، قَالَتْ: قُلْتُ: أَجَلْ وَاللَّهِ يَا

رَسُولَ اللَّهِ مَا أَهْجُرُ إِلاَّ اسْمَكَ. {الحديث: ٦٢٣٥ = ٦٢٤٣ فم. تجريد البخاري بالكوردي المجلد الخامس رقم: ١٧٨١ = ٥٢٢٨، ٦٠٧٨. تحفة الأشراف: ١٦٨٠٣}:

عائيشه (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) پێی فەرمووم: (عائيشه من دەزانم كەتۆ لێم رازيت يالێم دلگيريت). گوتم: ئەوە بەچيا دەزانی؟ ئەی پێغەمبەری خودا! فەرمووی: (ئەگەر لێم رازی بيت، دەڵێی: نا، يە خودای موحەممەد، بەڵام ئەگەر لێم زيز بيت، دەڵێی: نا، بەخودای ئيبراهيم!).

گوتم: ئەرێ بەخودا ئەی پێغەمبەری خودا! چۆن دەفەرمووی وايە، زويرييەكەم لەتۆ بەس بەڕواڵەتە، بەدڵ نييە، بەس ناوەكەت لەكاتی تووڕەييدا نايەت بەسەر زمانو زارما، ئەگينا خۆشەويستيی تۆ هەميشە وا لەناو ناخی دڵما). {تاج/٣، زنجيرە: ٣٧، ژمارە: ٣٤٣٨ ج/٤ = چاپی چوارەم}.

ئەم فەرموودەيە لەتەجريدی بوخاريدا ئاوا كراوە بەكوردی:

عائيشه (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی پێم: (من دەزانم كەتۆ، ئەی عائيشه! لەمن رازيت يانا).

گوتم: چۆن چۆنیو بەچيا دەزانی؟ فەرمووی: (بەوەدا دەزانم، كاتێ تۆ لەمن رازيت، لەكاتی گوفتوگۆدا، بەوێنە، ئاوا سوێند دەخۆيت: نا، بەخودای موحەممەد، بەڵام كاتێ لەمن نيگەران بيت، لەكاتی گوفتوگۆدا، ئاوا سوێند دەخۆيت: نا، بە پەروەردگاری ئيبراهيم).

عائيشه فەرمووی: منيش عەرزيم كرد: بەڵێ چۆن دەفەرمووی وايە، ئەی پێغەمبەری خودا! بەس ناوەكەت تەرك ئەكەم، ئەويش بەدەمو بەس، بەڵام لەدڵەوە هەردڵم لای تۆيە، لەكاتی ئاشتیو لەكاتی زويريدا، قەت بەدڵ لێت زوير نابم). {تەجريدی بوخاری = مختصر صحيح البخاری/٥، ژمارە: ١٧٨١ = ٥٢٢٨، ٦٠٧٨}.

١٦٦٠- عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا كَانَتْ تَلْعَبُ بِالْبَنَاتِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَتْ وَكَانَتْ تَأْتِينِي صَوَاحِبِي فَكُنَّ يَنْقَمِعْنَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

قَالَتْ فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يُسَرِّبُهُنَّ إِلَيَّ. {الحديث: ٦٢٣٧ = ٦٢٤٥ فم. بخاری. أدب: ٦١٣٠. أبو داود. أدب: ٤٩٣١}:

عائیشه (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: کاتێ هاوسەری حەزرەت بووم بە بوکلە یاریم دەکرد، گەلێ جار رێدەکەوت دەستە خوشکەکانم دەهاتن بۆلام، بووك بووکێنەمان دەکرد، کە چاویان بە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەکەوت شەرمیان لێ دەکردو لەئاستی ئەو خۆیان دەشاردەوە، ئەویش رێی بۆ چۆڵ دەکردنو رەتی دەکردن بۆلای من). {تاج/٣، زنجیره: ٣٧، ژماره: ٣٤٣٧}.

روونکردنەوە:

١- بەپێی ئەم فەرموودەیە: وێنەی یارۆچکەی منالان، با قەبارە دارو بارستە داریش بێو لەسەر شێوەی پەیکەر بێ، وەك لەسەر شێوەی بووك بێ، دروستەو قەیدی نییە.

٢- بۆ زانیاری زیاتر بڕوانە: (تاجول ئوصول/٣، لاپەڕە: ٣١٢، زنجیرە: ٥٠، ژمارە: ٢٩٢٢، لەسەرەتای زنجیرەکەوە هەتا کۆتایی + ئەم ژمارانەیش کە لەپێشەوە رابووردن: ١٣٦٣ هەتا ژمارە: ١٣٧٠، لەزنجیرە: ١٠٥٢ وەوە هەتا زنجیرە: ١٠٥٧. بەتایبەتی بڕوانە ژمارە: ١٦٥٨ کە لە زنجیرە: ١٢٧٨دا لەپێشەوە رابورد، لەم کتێبە پیرۆزەدا لەو فەرموودەیشدا رێگە بەسوودو بەهرە وەرگرتنی رەوا، لەوێنە، دراوە).

١٦٦١- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا): أَنَّ النَّاسَ كَانُوا يَتَحَرَّوْنَ بِهَدَايَاهُمْ يَوْمَ عَائِشَةَ يَبْتَغُونَ بِذَلِكَ مَرْضَاةَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ). {الحديث: ٦٢٣٩ = ٦٢٤٧ فم. تجريد/٣، رقم: ١١٠٢ = ٢٥٨١ فتح الباری}:

ئەم فەرموودەیە لەتاجول ئوصولدا ئاوایە، دەیکەین بەڕاڤەو روونکردنەوە بۆ ئەم گێڕانەوە کورتەی ئێرە:

لەسەر گێڕانەوەی بوخاریو تەرمەزی:

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: موسوڵمانان کە دیارییەکیان دەبرد بۆ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) چاوەڕوانی ئەو رۆژەیان دەکرد، کە رۆژی سەرەی

عائیشه بێ، هەتا لەوێ دیارییەکەی بۆبەرن، چونکە دەیانزانی کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) عائیشەی خۆش دەوێ، عائیشە فەرمووی: جا هەوێکانم لەلای ئوم سەلەمە کۆدەبنەوەو دەڵێن: ئەی ئوم سەلەمە! تۆیش وەك ئێمە هاوسەری پێغەمبەری، بەخودا خەڵکەکە کەدیاری دەبەن بۆ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هەڵی دەگرن هەتا رۆژی سەرەی عائیشە دێ، ئەوسا لەوێ دیارییەکەی بۆ دەبەن، دەی ئێمەیش وەك عائیشە دەمانەوێ لەو خێرو خۆشییەمان بەربکەوێ، کەوابوو تۆ عەرزی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بکە، کە بەخەڵکەکە بفەرموێ کە خۆی تەشریفی لەماڵی هەرکامێ لە ژنەکانی بێ، با لەوێ دیاری بۆ ببەنو جیاوازیی لەنێوانی ماڵی هاوسەرەکانیا لەم لایەنەوە نەکەن.

ئوممو سەلەمە فەرمووی: کە ئەمەم عەرزی حەزرەت کرد وەرامی نەدامەوە، بۆ جاری دووەم کە سەرەم هاتەوەو حەزرەت هاتو لەلای من شەوی کردەوە، دووبارە پێشنیارەکەم عەرزیکردەوە، دیسانەوە وەڵامی نەدامەوە، بەڵام لەجاری سێیەمدا کە ئەمەم عەرزیکرد، فەرمووی (درودی خودای لەسەر بێ): (ئەی ئوم سەلەمە! لەسەر عائیشە ئازارم مەدە، چونکە بەخودا نەبووە کە لەناو نوێنی ژنێ لەئێوەدا بەمو سرووشم بۆبێ جگە لەنوێنی عائیشە!). {تاج/٣، زنجیرە: ٣٧، ژمارە: ٣٤٣٥ چ/٤}.

{بەتایبەتی بڕوانە: تەجریدی بوخاری، بەرگی سێیەم، ژمارە: ١١٠٢ = ٢٥٨١ هەتا کۆتایی هەتا لە حاڵەکە تێبگەین! هەروا ژمارەی دوا ئەم ژمارەیش رەچاو بکە کە ژمارە: ١٦٦٢ وە}.

١٦٦٢- عَنْ عَائِشَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَتْ: أَرْسَلَ أَزْوَاجُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فَاطِمَةَ بِنْتَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَاسْتَأْذَنَتْ عَلَيْهِ وَهُوَ مُضْطَجِعٌ مَعِي فِي مِرْطِي، فَأَذِنَ لَهَا، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أَزْوَاجَكَ أَرْسَلْنَنِي إِلَيْكَ يَسْأَلْنَكَ الْعَدْلَ فِي ابْنَةِ أَبِي قُحَافَةَ وَأَنَا سَاكِتَةٌ، قَالَتْ: فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «أَيْ بُنَيَّةُ أَلَسْتِ تُحِبِّينَ مَا

أُحِبُّ»؟ فَقَالَتْ: بَلَى، قَالَ: «فَأَحِبِّى هَذِهِ»، قَالَتْ: فَقَامَتْ فَاطِمَةُ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) حِينَ سَمِعَتْ ذَلِكَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَرَجَعَتْ إِلَى أَزْوَاجِ رَسُولِ اللهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فَأَخْبَرَتْهُنَّ بِالَّذِى قَالَتْ، وَبِالَّذِى قَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَقُلْنَ لَهَا: مَا نُرَاكِ أَغْنَيْتِ عَنَّا مِنْ شَىْءٍ، فَارْجِعِى إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فَقُولِى لَهُ: إِنَّ أَزْوَاجَكَ يَنْشُدْنَكَ الْعَدْلَ فِى ابْنَةِ أَبِى قُحَافَةَ، فَقَالَتْ فَاطِمَةُ: وَاللَّهِ لاَ أُكَلِّمُهُ فِيهَا أَبَدًا، قَالَتْ عَائِشَةُ: فَأَرْسَلَ أَزْوَاجُ النَّبِىِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) زَيْنَبَ بِنْتَ جَحْشٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) زَوْجَ النَّبِىِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، وَهِىَ الَّتِى كَانَتْ تُسَامِينِى مِنْهُنَّ فِى الْمَنْزِلَةِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، وَلَمْ أَرَ امْرَأَةً قَطُّ خَيْرًا فِى الدِّينِ مِنْ زَيْنَبَ، وَأَتْقَى لِلَّهِ، وَأَصْدَقَ حَدِيثًا، وَأَوْصَلَ لِلرَّحِمِ، وَأَعْظَمَ صَدَقَةً، وَأَشَدَّ ابْتِذَالاً لِنَفْسِهَا فِى الْعَمَلِ الَّذِى تَصَدَّقُ بِهِ وَتَقَرَّبُ بِهِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى مَا عَدَا سَوْرَةً مِنْ حَدٍ كَانَتْ فِيهَا، تُسْرِعُ مِنْهَا الْفَيْئَةَ، قَالَتْ: فَاسْتَأْذَنَتْ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) مَعَ عَائِشَةَ فِى مِرْطِهَا عَلَى الْحَالَةِ الَّتِى دَخَلَتْ فَاطِمَةُ عَلَيْهَا وَهُوَ بِهَا، فَأَذِنَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أَزْوَاجَكَ أَرْسَلْنَنِى إِلَيْكَ يَسْأَلْنَكَ الْعَدْلَ فِى ابْنَةِ أَبِى قُحَافَةَ، قَالَتْ: ثُمَّ وَقَعَتْ بِى، فَاسْتَطَالَتْ عَلَىَّ، وَأَنَا أَرْقُبُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، وَأَرْقُبُ طَرْفَهُ هَلْ يَأْذَنُ لِى فِيهَا، قَالَتْ: فَلَمْ تَبْرَحْ زَيْنَبُ حَتَّى عَرَفْتُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) لاَ يَكْرَهُ أَنْ أَنْتَصِرَ، قَالَتْ: فَلَمَّا وَقَعْتُ بِهَا لَمْ أَنْشَبْهَا حِينَ أَنْحَيْتُ عَلَيْهَا، قَالَتْ: فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) وَتَبَسَّمَ: «إِنَّهَا ابْنَةُ أَبِى بَكْرٍ». {الحديث: ٦٢٤٠ = ٦٢٤٨ فم = ف.م = فتح الملهم بشرح صحيح الامام مسلم. تجريد/٣، رقم: ١١٠٢ = ٢٥٨١ فتح البارى بشرح صحيح البخارى. نسائى. عشرة النساء: ٣٩٥٤. تحفة الأشراف: ١٧٥٩٠}:

عائیشەی هاوسەری پێغەمبەر (درودی خودا لەسەر پێغەمبەرو رەزای خودا لەهەموو هاوسەرو هاوەڵو یارو یاوەرو پەیرەوانی بێ) فەرمووی:

هاوسەرەکانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فاطیمەی کچی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بانگ دەکەن‌و دەینێرن بۆلای پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کە عەرزی بکا: ژنەکانت گلەییەکیان هەیەو منیان ناردووە بۆلای تۆ.

جا فاطیمە کاتێ هات، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەگەڵ منداا، لەژێر شاڵینەکەی منداا، راکشابووین، کە فاطیمە داوای مۆڵەتی هاتنە ژوورەوەی کرد، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) مۆڵەتی پێیدا، جا فاطیمە گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا! ژنەکانت منیان ناردووە بۆلای تۆ، داوات لێ دەکەن، کە لەبەر خاتری خودا، یەکسان رەفتاریان لەگەڵدا بکەیت‌و هەموویان بەیەك چاو تەماشا بکەیت‌و جیاوازی لەنێوانی ئەوان‌و عائیشەدا نەکەی.

عائیشە فەرمووی: من لەم کاتەدا نقەم نەکردو خامۆش‌و بێ دەنگ بووم. فەرمووی: جاکاتێ فاطیمە ئەم پەیامەی هاوسەرەکانی پێغەمبەری پێی راگەیاند، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پێی فەرموو: (ئەی کچی شیرینم! ئایا تۆیش ئەوەت پێ خۆش نییە کەمن پێم خۆشە؟!).

فاطیمە فەرمووی: (با، ئەوەی تۆ پێت خۆش بێ، منیش پێم خۆشە). فەرمووی (درودی خودای لەسەر بێ): (دەی ئەمەت وەك من پێ خۆش بێ!).

فەرمووی: جا فاطیمە کە ئەمەی لە پێغەمبەر بیست، لەلای پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هەڵساو زوو رۆیشتەوە بۆلای هاوسەرەکانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) و چی گوتبوو بە پێغەمبەرو وەڵامی پێغەمبەر چی بوو، هەمووی باسکرد بۆیان. ئەوانیش گوتیان: وادیارە هیچ سوودێکت نەبووە بۆ ئێمە، تکایە دیسان بچۆرەوە بۆلای پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) و پێی بڵێ: هاوسەرەکانت منیان ناردووە بۆلای تۆ، بەجەخت تکات لێ دەکەن کە دادپەروەرانە رەفتار لەنێوانی ئەوان‌و لەنێوانی عائیشەدا بکەیت‌و هەموویان بەیەك چاو تەماشا بکەیت‌و باوی عائیشە نەدەیت بەسەر ئەواندا.

فاطیمه فەرمووی: بەخودا شتی واناکەم، قەت لەم بارەیەوە قسەی لەگەڵدا ناکەم.

عائیشە فەرمووی: جا هاوسەرەکانی پێغەمبەر، لەپاش ئەمە بڕیاریاندا: کە زەینەبی کچی جەحش (رەزای خودای لێ بێ) بنێرن بۆلای پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کە ئەو بەم ئەرکە هەڵ بستێ، زەینەب خۆشی هاوسەری پێغەمبەر بوو، لەناو هاوسەرەکانی پێغەمبەردا، تەنیا زەینەبیان تیا هەبوو، کە هاوتای من بکاو، وەك من لەلای خاتری هەبێو، بەجوانیی خۆی لەلای حەزرەت نازبکاو شان لەشانی من بداو، لەپلەو پایەی منابێ لەلای، لەڕاستیدا هەرگیز ژنی وا دین قایمو پابەندی ئایینم وەك زەینەب نەدیوە، تا بڵێی لەخودا ترس، زمان پاك، قسە راست، خزم دۆست، خێرکەر، تا ئەوپەڕی توانای خۆی دەرەنجانو کاری قورسی ئەنجام دەدا، هەتا شتێ پەیدا بکاو بیکا بەخێرو بەخششو خۆی لەخوداوە پێ نزیك بکاتەوە، بەڵام لەگەڵ ئەمەیشدا، زوو تووڕە دەبوو، جۆرە هەڵچوونێکی تیابوو، بەڵام گورج ئاشت دەبۆوەو رقەکەی خۆی زوو قووت دەدایەوە!

عائیشە فەرمووی: جا کاتێ زەینەب بۆ ئەم کارە داوای مۆڵەتی کرد، کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) رێگەی پێبدا کەبچێ بۆلای، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەوکاتەدا لەژێر باڵا پۆشەکەی مندا، لەگەڵ مندا راکشابوو، وەك ئەوکاتەی کە فاطیمەی کچی هات بۆ هەمان مەبەست، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) مۆڵەتی دا، زەینەب هاتە ژوورەوە. گوتی: زەینەب کەهات قسەی رەق بوو، گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا! هاوسەرەکانت منیان ناردووە بۆلای تۆ، داوات لێ دەکەن، کە لەبەر خاتری خودا، بەیەکسان رەفتارو مامەڵەیان لەگەڵدا بکەیتو جیاوازی لەنێوانی ئەوانو لەنێوانی عائیشەدا نەکەیت، تا بەرە بەرە زەینەب پێی لێ هەوڵبڕیو دەنگی بەرزەوە کرد، تا گەیاندیە ئەوە قسەی بەمن وت، وە لەبارەی منەوە دەستی کرد بەدەم درێژیی.

عائیشه فەرمووی: منیش لەم کاتەدا، سەرەنجی پێغەمبەرم دەدا، بەتایبەتی سەرەنجی تیلەی چاویم دەدا، هەتا بزانم ئایا پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) رێگەی ئەوەم دەدا، کەمنیش وەلامی جنێوو دەست درێژییەکەی بدەمەوە یانا؟

عائیشه فەرمووی: بەرە بەرە ئەوەندەی نەخایاند کە زەینەب هەستی کرد: کە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) پێی ناخۆش نییە، کەمن لەسەر خۆم بکەمەوەو وەلامی شیاوی ئەو بدەمەوە، عائیشه فەرمووی: جا کاتێ شالاوم بۆیبردو دامە بەرجمێنو قسەی ناشیرین، بوارەم نەدا کەدەم بکاتەوەو دەمکوتیم کرد!!

فەرمووی: پێغەمبەریش سەرنجێکی منی داو، وەك بڵێی قسەکانی منی بەدڵ بێو بۆ پشتگیری شالاوەکەی من زەردە خەنەیەکی کردو فەرمووی:

عائیشه کچی باوکی خۆیەتی، ئەمیش وەك ئەبوبەکری باوکی دەزانێ چۆن قسە بکاو چۆن بەرامبەر دەمکوت بکات!!). {تاج/٣، زنجیره: ٣٧، ژماره: ٣٤٣٥ ج/٤}.

١٦٦٣- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْها) قَالَتْ: إِنْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) لَيَتَفَقَّدُ، يَقُولُ: «أَيْنَ أَنَا الْيَوْمَ أَيْنَ أَنَا غَدًا». اسْتِبْطَاءً لِيَوْمِ عَائِشَةَ، قَالَتْ: فَلَمَّا كَانَ يَوْمِي، قَبَضَهُ اللَّهُ بَيْنَ سَحْرِي وَنَحْرِي. {الحديث: ٦٢٤٢ = ٦٢٥٠ فم. تجريد/٢، رقم: ٦٦٣ = ١٣٨٩، ١٩٨، ٦٦٤، ٦٦٥، ٢٥٨٨، ٣٠٩٩، ٤٤٣٨، ٤٤٤٦ فتح الباری}:

عائیشه (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەری خۆشەویستو نازدار (دروودی خودای لەسەر بێو سەرو ماڵو منداڵو دایكو باوكو هەستو نەست، گشتی بەقوربانی گەردی بەرپێی دێنیکەرانی گۆڕی پیرۆزی بێ) لەنەخۆشی سەرە مەرگیدا، بەسەرەو نۆرە هەر رۆژەی لەماڵی یەکێ لەژنەکانی دەبوو، ئەڵهای نۆرە رۆژی منی بوو، دەیفەرموو: (ئەمڕۆ لەکوێم، سبەینێ لەلای کێم لە هاوسەرەکانم، دوو سبەی لەلای کامیانم؟).

بۆیە وای دەفەرموو چونکە حەزی لەماڵی من بوو، جاکە سەرەی رۆژی من هات، ئیتر لەلای من گلی خواردەوەو لەنێوانی ماڵی هاوسەرەکانیدا، ماڵەو ماڵی نەکرد، بەپێی نۆرە رۆژی ژنەکانی، کە لەشەرعی پیرۆزدا پێی دەگوترێ (قەسم)

ئیتر لەو ماوەیەدا، خۆم خزمەتیم دەکرد، هەتا گیانی پاکی سپاردو شادبوو بە دیداری پەروەردگاری، جا واڕێکەوت لەڕۆژی نۆرە سەرەی خۆمدا، لە ڕۆژانی دەورو قەسمە ئەصڵییەکە، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەباوشمدا بوو، پشتی پیرۆزی دابوو بەسینگو بەرۆکمەوە، کە خودای مەزن گیانی کێشاو ڕۆحی موبارەکی وەرگرتەوە). {تاج/٣، زنجیرە: ٣٧، ژمارە: ٣٤٣٦}.

ڕوونکردنەوە:

١- پێغەمبەری خودا (درودی خودای لەسەر بێ) زۆر ڕێزو نازی حەزرەتی عائیشەی دەگرت، لەبەر چەند هۆیەك کە گرنگترینیان ئەم دوو هۆیەن:

یەکەم: عائیشە ژنێکی ژیرو زرنگو هۆشیارو هۆشمەند بوو، هەروا زاناو داناو خانەدانو خانو مان بوو، یەکێ بوو لە بلیمەتەکانی مێژوو، لەهەمان کاتدا لەبەرئەوەی کە لەهەموو ڕوویەکەوە هاوسەنگییەکی تەواو لەنێوانی ئەوو لەنێوانی پێغەمبەردا هەبوو، بەتایبەتی لە کەماڵو جەماڵا، عائیشە پێغەمبەری زۆر خۆش دەویستو پێغەمبەریش لەبەر هەمان هۆ ئەوی زۆر خۆش دەویست. {بڕوانە: تاج/٣، زنجیرە: ٣٧، ژمارە: ٣٤٣٠، ٣٤٣٣ هەتا: ٣٤٤٠}.

دووەم: وەك لەچەند فەرموودەیەکی ساغو دروستەوە دەردەکەوێ، عائیشە ڕێزو قەدرو فەزڵی لەلای خودای گەورە هەبووە، وە بەسرووش (بەوەحی) پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەوە ئاگادار کراوە: کە عائیشە لەهەردوو جیهاندا ژنی دەبێو لەدنیاو دوا ڕۆژدا سەروەریی دایکی ئیمانارانی پێ دەبڕێ، جا بەتایبەتی لەبەر ئەم دوو هۆیە، عائیشە لەلای پێغەمبەر نازدار بوو، بەڵام لەکاتی داستانی بوختیانە گەورەکەدا، کەکرا بۆ عائیشە {بڕوانە: ژمارە: ٢١٥٣ کە لەدواوە دێ + تاج/٤، زنجیرە: ٧، ژمارە: ٤٠٠٨ چ/٤ + تەجرید/٣، ژمارە: ١١٢١ = ٢٦٦١ = داستانی هەلاتو بوختیانە گەورەکە = حديث الإفك} بەڵام لەکاتی کردنی ئەم بوختیانەدا بۆ عائیشە، حەزرەتی عائیشە نەخۆش کەوت، وە ئاگای لەم کەینوبەینە نەبوو، کەبۆی کرابوو، جا لەم ڕووەوە حەزرەت وەك لەوەو پێش نازی عائیشەی نەدەکێشا،

بەڵکوو هەندێ کێشەشی بۆ دروست بوو، لەم رووەوە پرسو رای بەمو بەو کرد، تا خودای گەورە پاکانەی بۆ عائیشە کرد، بەناردنی کۆمەڵێ ئایەتی قورئانی پیرۆز. ئیتر پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هیچی لەدڵا نەماو گەڕایەوە سەرحاڵی ئاسایی لەوەوبەری.

تەنانەت لەسەرە مەرگیشدا، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) مەبەستی بوو، کە شوێنەواری ئەو رووداوە ساردو سڕە لەدڵی عائیشەدا بسڕێتەوە، بۆیە لەو ماوە ناسکەدا لەماڵی عائیشە مایەوە تا گیانی پاکی سپارد. وە لەهەمان کاتدا تا موسوڵمانانیش تێبگەیەنێ رێزو قەدری هاوسەری خۆیان بزانن‌و رێزو فەزڵی فەرامۆش نەکەن!

٢- بەندە بۆ روونکردنەوەی ئەم دوو هەڵوێستەی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) گوتوومە:

بولبول نازدەکا، لەگوڵ دەتۆرێ
بۆیە بەئەسری دەسنوێژ دەشۆرێ!

واتە:

حەزرەتی پێغەمبەری خۆشەویست‌و نازدار (درودی خودای لەسەر بێ) لەکاتی بوختانە گەورەکەدا، کەکرا بۆ عائیشە، کە عائیشە نەخۆشکەوت، لەو نەخۆشینەدا، حەزرەت وەك جاران نازی نەدەگرت، بەڵام لەکاتی سەرەمەرگا بۆ سڕینەوەی ئەو یادگارە ناخۆشە، حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) لەباوەشی عائیشەدا گیانی سپارد، دیارە لەو دەمەدا، عائیشە فرمێسکی زۆری بۆ حەزرەت رێژاوە، مەبەست ئەوەیە: چۆن بولبول لەشەودا، کە تاریکە دادێ، خۆی لەگوڵ دەدزێتەوە، بەڵام بەیانی زوو دەچێ خۆی هەڵدەسوێ لەبۆن‌و بەرامەی گوڵ‌و شەونمی سەر رووی گوڵ، وەك داوای چاوپۆشیی لێ بکا ئاوا، پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) لەبەرە بەیانی ژیانی ناو بەهەشتا، دستنوێژی بە فرمێسکی عائیشە گرتووەو ئەو گەردە کۆنەی لەدڵا سڕیوەتەوە.

٣- بەبۆنەی ئەم فەرموودەیشەوە، کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەکۆش و باوەشی عائیشەدا، گیانی سپاردو خواحافیزی لەجیهان و کەسوکار کرد دەڵێم:

رازێکی سەیرە، پرسی ئەمجارە:
داوای دۆست لەدۆست رۆحی نازدارە
دەرمانی دەردی: نووشتووی یەزدان بوو
سەر قەڵەمانەی رۆحی رەوان بوو!!
سپاردی گیانی، لەکۆشی یارا
لەگەڵ یارەکەی بەخودای دارا!!

١٦٦٤- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْها): أَنَّهَا أَخْبَرَتْهُ أَنَّهَا سَمِعَتْ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَقُولُ قَبْلَ أَنْ يَمُوتَ وَهُوَ مُسْنِدٌ إِلَى صَدْرِهَا وَأَصْغَتْ إِلَيْهِ وَهُوَ يَقُولُ: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي، وَارْحَمْنِي، وَأَلْحِقْنِي بِالرَّفِيقِ». {الحديث: ٦٢٤٣ = ٦٢٥١ فم = ف.م = فتح الملهم بشرح صحيح الامام مسلم. تجريد/٤، رقم: ١٦٢٤ = ٤٤٤٠، ٥٦٧٤ فتح الباري. ترمذي. دعوات: ٣٤٩٦. تحفة الأراف: ١٦١٧٧}:

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەری خۆشەویست و نازدار، لەسەرە مەرگا، سەری نابوو بەسینگەوە، لەوکاتەدا گوێم هەڵخست تا بزانم چی دەفەرموێ، گوێم لێی بوو لەوکاتەدا دەیفەرموو: {اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي، وَارْحَمْنِي، وَأَلْحِقْنِي بِالرَّفِيقِ الْأَعْلَى}: ئەی خودای خۆم! لێم خۆشبەو بەزەییت بێتەوە پیاماو رەحمم پێ بکەو بمگەیەنە بەکاروانی یارانی ئازیزو شادم کە بەدیداریان!). {تاج/٣، زنجیرە: ١١٤، ژمارە: ٣١٩٨ ج/٤}.

١٦٦٥- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْها) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَقُولُ وَهُوَ صَحِيحٌ: «إِنَّهُ لَمْ يُقْبَضْ نَبِيٌّ قَطُّ حَتَّى يَرَى مَقْعَدَهُ فِي الْجَنَّةِ، ثُمَّ يُخَيَّرُ». قَالَتْ عَائِشَةُ: فَلَمَّا نَزَلَ بِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، وَرَأْسُهُ عَلَى فَخِذِي غُشِيَ عَلَيْهِ سَاعَةً، ثُمَّ أَفَاقَ فَأَشْخَصَ بَصَرَهُ إِلَى السَّقْفِ، ثُمَّ قَالَ: «اللَّهُمَّ الرَّفِيقَ الأَعْلَى». قَالَتْ عَائِشَةُ: قُلْتُ: إِذًا لاَ يَخْتَارُنَا، قَالَتْ عَائِشَةُ: وَعَرَفْتُ الْحَدِيثَ الَّذِي كَانَ يُحَدِّثُنَا بِهِ وَهُوَ صَحِيحٌ فِي قَوْلِهِ: «إِنَّهُ لَمْ يُقْبَضْ نَبِيٌّ قَطُّ حَتَّى يَرَى مَقْعَدَهُ مِنَ الْجَنَّةِ، ثُمَّ يُخَيَّرُ». قَالَتْ

عَائِشَةُ: فَكَانَتْ تِلْكَ آخِرُ كَلِمَةٍ تَكَلَّمَ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَوْلُهُ: «اللَّهُمَّ الرَّفِيقَ الأَعْلَى». {الحديث: ٦٢٤٧ = ٦٢٥٥ فم. تجريد/٤، رقم: ١٦٢٢ = ٤٤٣٥، ٤٤٣٦، ٤٤٣٧، ٤٤٦٣، ٤٥٨٦، ٦٣٤٨، ٦٥٠٩ + ١٦٢٢م = ٤٤٣٧، ٤٤٣٥}:

عائيشه (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: جاران پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) کاتێ لەژیاندا بوو، وە لەشی ساخ بوو، دەیفەرموو: (هەرگیز هیچ پێغەمبەرێ، گیانی ناکێشرێ، هەتا جێگەی خۆی لەبەهەشتا ئەبینێ، ئەوجا خودا پێغەمبەرەکە خۆی دەکا بەسەرپشك لەنێوانی مانو نەمانا).

عائیشە فەرمووی: لەسەرەمەرگا، سەری پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەسەر رانم بوو، لەوکاتەدا تاوێ بووریەوە، لەپاشا هۆشی هاتەوەو چاوی بڕییە بنمیچەکەو فەرمووی: {اللَّهُمَّ الرَّفِيقَ الأَعْلَى: ئەی خودایە! بمبەرە ناو کاروانی یاران‌و شادمکە بەزەواری هاودەمانی خۆم! کەوان لەبەهەشتی هەرە باڵادا!}.

عائیشە فەرمووی: کە گوێم لەم فەرمایشتەی بوو ئیتر زانیم کەئیتر حەزرەت (دروودی خودای لەسەر بێ) لای ئێمە هەڵ نابژێرێ‌و لای ئێمە نامێنێ‌و حەزی لەژیانی جیهان نەماوەو وادیارە کە ئەمجارە ئارەزووی لای پەروەردگاری هەیە. هەروا عائیشە فەرمووی: وەزانیم کە ئەمە ئەو فەرمایشتەیەتی کە کاتێ ساخ بوو، باسی دەکرد بۆمان، کە دەیفەرموو: (هەرگیز هیچ پێغەمبەرێ، گیانی ناکێشرێ، هەتا جێگەی خۆی لەبەهەشتا نەبینێ، ئەوسا خودای گەورە پێغەمبەرەکە خۆی دەکا بەسەرپشك کەژیانی جیهان، یا جیهانی دواڕۆژ هەڵبژێرێ!).

خاتوو عائیشە فەرمووی: دوا وشەی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) کە فەرمووی ئەم گوتەیەی بوو: (اللَّهُمَّ الرَّفِيقَ الأَعْلَى: خودایە! شادمکە بەهاوەڵی هەرە باڵا).

روونکردنەوە:

ڕاڤە نووسان دەفەرموون مەبەست لە (الرَّفِيق الأَعْلَى = هاوڕێی هەرە باڵا) یا خودای گەورەو هەرە باڵایە، یا فریشتە نازدارەکانە، یا ئەو کەسانەن کە لەم ئایەتەدا ناو هێنراون، کە دەفەرموێ:

{وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُوْلَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاء وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا – النساء – ٤/٦٩}:

واته: لەگەڵ ئەو بەختەوەرانەدا، کە خودا گەورەترین بەهرەو نازو نیعمەتی پێ بەخشیونو دەستی قەدرو ڕێزی لێ ناون، لە پێغەمبەرانو لە پیاوە ڕاستو دروستەکانی خوداو لە دۆستانی خوداو لە شەهیدانو لەپیاو چاکانو هەموو باشانو چاکانو خاسانی خودا، بەڕاستی ئەم چەشنە دۆستو برادەرو هاوڕێو هاوەڵانە، برادەرییان زۆر خۆشەو دۆستایەتیو ئاشنایەتی لەگەڵیانا زۆر جوانو شیرینو پەسەندو خۆشە). خوا بەنسیبمانی بکا. ئامین.

١٦٦٦- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْها) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) إِذَا خَرَجَ أَقْرَعَ بَيْنَ نِسَائِهِ، فَطَارَتِ الْقُرْعَةُ عَلَى عَائِشَةَ وَحَفْصَةَ، فَخَرَجَتَا مَعَهُ جَمِيعًا، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) إِذَا كَانَ بِاللَّيْلِ سَارَ مَعَ عَائِشَةَ يَتَحَدَّثُ مَعَهَا، فَقَالَتْ حَفْصَةُ لِعَائِشَةَ: أَلاَ تَرْكَبِينَ اللَّيْلَةَ بَعِيرِي، وَأَرْكَبُ بَعِيرَكِ فَتَنْظُرِينَ وَأَنْظُرُ؟ قَالَتْ: بَلَى، فَرَكِبَتْ عَائِشَةُ عَلَى بَعِيرِ حَفْصَةَ وَرَكِبَتْ حَفْصَةُ عَلَى بَعِيرِ عَائِشَةَ، فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) إِلَى جَمَلِ عَائِشَةَ وَعَلَيْهِ حَفْصَةُ فَسَلَّمَ ثُمَّ صَارَ مَعَهَا حَتَّى نَزَلُوا، فَافْتَقَدَتْهُ عَائِشَةُ، فَغَارَتْ، فَلَمَّا نَزَلُوا جَعَلَتْ تَجْعَلُ رِجْلَهَا بَيْنَ الإِذْخِرِ وَتَقُولُ: يَا رَبِّ سَلِّطْ عَلَيَّ عَقْرَبًا أَوْ حَيَّةً تَلْدَغُنِي، رَسُولُكَ، وَلاَ أَسْتَطِيعُ أَنْ أَقُولَ لَهُ شَيْئًا. {الحديث: ٦٢٤٨ = ٦٢٥٦ فم. تجريد البخارى المسمّى مختصر صحيح البخارى، المجلّد الخامس الترجمة الكردية الحديث الرقم: ١٧٧٦ = ٥٢١١ من شرح فتح البارى عَلَى صحيح البخارى للإمام العسقلانى رحمه الله تعالى. تحفة الأراف: ١٧٤٦٢}:

عائیشە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کە دەیویست بچێت بۆ سەفەرێ، لەنێوانی ژنەکانیدا تیرو پشکی دەکرد، پشکی هەرکامیان دەربچوایە ئەوەیانی لەگەڵ خۆی دەبرد بۆ ئەو سەفەرە. واریکەوت لەسەفەرێکا پشکی عائیشەو حەفصە هەردووکیان دەرچوون، کە لەگەڵ پێغەمبەردا بچن بۆ ئەو سەفەرە، جا هەردووکیان لەگەڵیدا دەرچوون.

پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەشەودا کە دەکەوتنە رێ، دەهاتەوە بۆلای عائیشەو پێکەوە دەڕۆیشتنو دەمە تەقێو قسەو گوفتوگۆیان دەکرد، حەفصە بە عائیشە دەڵێ: با ئەم شەو وشترەکانمان ئاڵوگۆڕ بکەین، تۆ سواری وشترەکەی من بەو منیش سواری وشترەکەی تۆ دەبم، دەور دەگۆڕینەوە: ئەوەی تۆ لەشەوانی پێشوودا بەسواری وشترەکەی خۆت دیوتەو من نەمدیوە منیش دەیبینم، وە ئەوەی منیش لەشەوانی پێشوودا دیومەو تۆ نەتبینیوە تۆیش دەیبینی؟

عائیشەیش دەڵێ: باشە وادەکەین، لەمەبەستی راستینەی حەفصە تێ ناگا. وەوا دەکەنو وشترەکان دەگۆڕنەوەو عائیشە سواری وشترەکەی حەفصە دەبێو حەفصەیش سواری وشترەکەی عائیشە دەبێ، جا لەشەودا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) وەك شەوانی پێشوو دەچێ بۆلای ئەو وشترە نێرەی کە عائیشە لەشەوانی پێشوودا سواری دەبوو، دەڕوانێ حەفصە سواری بووە، سلاوی لێ دەکاو دەست دەکەن بەدەمە تەقێو دەڕۆن هەتا کاتی لادانو دابەزینو وچان.

جا هەر ئەو شەوە عائیشە هەست دەکا بەدووری لە پێغەمبەرو هەستی هەوێباری زاڵ دەبێ بەسەریدا، لەبەرئەوە کە دادەبەزن، لەداخانا هەردوو قاچی خۆی دەخاتە ناو بنچکێ سووڕناتکەوە، کە زۆرینەی کات حەشارگەی جڕوجانەوەرو دەعباو گەزندەیەو نزای خراپ لەخۆی دەکاو دەڵێ: ئەی خوایە! لەتۆڵەی ئەم هەڵەدا کە کردم، کە ئەوەبوو ئەمشەو، بەهەڵەی خۆم، لەهاودەمی پێغەمبەر دابڕامو بێ بەشبووم، دووپشکێ، یا مارێکم بۆ بڕەخسێنە کە پێمەوە بدات!

سەبارەت بە پێغەمبەریش، کە پێغەمبەری تۆیە ئەی خوایە! لەم بارەیەوە ناتوانم هیچی دەربارە بڵێم چونکە سووچ سووچی خۆمە، سووچی کەسی تری تیادا نییە!

١٦٦٧- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «كَمَلَ مِنَ الرِّجَالِ كَثِيرٌ، وَلَمْ يَكْمُلْ مِنَ النِّسَاءِ غَيْرُ مَرْيَمَ بِنْتِ عِمْرَانَ، وَآسِيَةَ

امْـرَأةِ فِرْعَـوْنَ، وَإِنَّ فَضْـلَ عَائِشَـةَ عَلَـى النِّسَـاءِ، كَفَضْـلِ الثَّرِيـدِ عَلَـى سَائِرِ الطَّعَـامِ». {الحـديث: ٦٢٢٢ = ٦٢٣٠ فـم. التجريـد/٤، رقـم: ١٣٦١ = ٣٤١١، ٣٤٣٣، ٣٧٦٩، ٥٤١٨. ترمذى. مناقب: ٣٨٨٧. ابمن ماجة. أطعمة: ٣٢٨١}:

ئەبو مووسای ئەشعەری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (زۆر کەس لەپیاوان، پیاوی تەواو تەواویان لێ دەرچووەو بوون بە پیاوی یەکی یەکی کەڵە میرد، وەك پێغەمبەرانو پیاو چاکان، بەڵام لەژنان بەس مەریەمی کچی عیمرانو ئاسیەی ژنی فیرعەون، ئافرەتی تەواو تەواویان لێ دەرچووە، وە باوو فەضلو گەورەیی عائیشە لەچاو ژنانی تردا، وەك باوو باشیی تریت وایە لەچاو خواردەمەنییەکانی تردا). {تاج/٣، زنجیرە: ٢١، ژمارە: ٢٧١٨ ج/٤}.

١٦٦٨- عَـنْ عَائِشَـةَ (رَضِـيَ اللهُ عَنْهـا) قَالَـتْ: قَـالَ رَسُـولُ اللَّـهِ (صَـلَّى اللهُ عَلَيْـهِ وَسَلَمَ): «يَا عَائِشُ هَذَا جِبْرِيلُ يَقْرَأُ عَلَيْكِ السَّلاَمَ». فَقَالَتْ: فَقُلْـتُ وَعَلَيْـهِ السَّـلاَمُ وَرَحْمَـةُ اللَّهِ، قَالَتْ: وَهُوَ يَرَى مَا لاَ أَرَى. {الحديث: ٦٢٥٤ = ٦٢٦٢ فم. تجريد البخارى/٣، رقم: ١٢٩٩ = ٣٢١٧، ٣٧٦٨، ٦٢٠١، ٦٢٤٩، ٦١٥٣. ترمـذى. مناقـب: ٣٨٨١. نسـائى. عشرة النساء: ٣٩٦٤. تحفة الأشراف: ١٧٧٦٦}:

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی پێم: (ئەی عائیشە! ئەمە جوبرائیلە تەشریفی هاتووە بۆلای من سلاوت لێ دەکا).

منیش گوتم: (وَعَلَيْـهِ السَّـلاَمُ وَرَحْمَـةُ اللَّـهِ وَبَرَكَاتُـهُ: سلاوو رەحمەتو پیتو پیرۆزییەکانی خودای گەورە لەسەر ئەویش بێ).

تۆ ئەی پێغەمبەری خودا! گەلێ شتی وا هەیە بەتۆ دەبینرێ بەئێمە نابینرێ!). {تاج/٣، زنجیرە: ٣٧، ژمارە: ٣٤٣٣ ج/٤}.

١٦٦٩- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْها) أَنَّهَا قَالَتْ: جَلَسَ إِحْدَى عَشْرَةَ امْرَأَةً فَتَعَاهَدْنَ وَتَعَاقَدْنَ أَنْ لاَ يَكْتُمْنَ مِنْ أَخْبَارِ أَزْوَاجِهِنَّ شَيْئًا، قَالَتِ الأُولَى: زَوْجِى لَحْمُ جَمَلٍ غَثٍّ عَلَى رَأْسِ جَبَلٍ وَعْرٍ، لاَ سَهْلٌ فَيُرْتَقَى، وَلاَ سَمِينٌ فَيُنْتَقَلَ. قَالَتِ الثَّانِيَـةُ: زَوْجِى لاَ أَبُـثُّ خَبَـرَهُ، إِنِّى أَخَافُ أَنْ لاَ أَذَرَهُ، إِنْ أَذْكُرْهُ أَذْكُرْ عُجَرَهُ وَبُجَرَهُ. قَالَتِ الثَّالِثَةُ: زَوْجِى الْعَشَنَّقُ إِنْ أَنْطِقْ

أُطَلِّقْ، وَإِنْ أَسْكُتْ أُعَلَّقْ، قَالَتِ الرَّابِعَةُ: زَوْجِى كَلَيْلِ تِهَامَةَ، لاَ حَرٌّ وَلاَ قُرٌّ، وَلاَ مَخَافَةَ وَلاَ سَآمَةَ. قَالَتِ الْخَامِسَةُ: زَوْجِى إِنْ دَخَلَ فَهِدَ وَإِنْ خَرَجَ أَسِدَ، وَلاَ يَسْأَلُ عَمَّا عَهِدَ. قَالَتِ السَّادِسَةُ: زَوْجِى إِنْ أَكَلَ لَفَّ، وَإِنْ شَرِبَ اشْتَفَّ، وَإِنِ اضْطَجَعَ الْتَفَّ، وَلاَ يُولِجُ الْكَفَّ لِيَعْلَمَ الْبَثَّ. قَالَتِ السَّابِعَةُ: زَوْجِى غَيَايَاءُ أَوْ عَيَايَاءُ، طَبَاقَاءُ كُلُّ دَاءٍ لَهُ دَاءٌ، شَجَّكِ أَوْ فَلَّكِ أَوْ جَمَعَ كُلاًّ لَكِ. قَالَتِ الثَّامِنَةُ: زَوْجِى الرِّيحُ رِيحُ زَرْنَبٍ وَالْمَسُّ مَسُّ أَرْنَبٍ. قَالَتِ التَّاسِعَةُ: زَوْجِى رَفِيعُ الْعِمَادِ، طَوِيلُ النِّجَادِ، عَظِيمُ الرَّمَادِ، قَرِيبُ الْبَيْتِ مِنَ النَّادِى. قَالَتِ الْعَاشِرَةُ: زَوْجِى مَالِكٌ، وَمَا مَالِكٌ؟ مَالِكٌ خَيْرٌ مِنْ ذَلِكِ، لَهُ إِبِلٌ كَثِيرَاتُ الْمَبَارِكِ، قَلِيلاَتُ الْمَسَارِحِ، إِذَا سَمِعْنَ صَوْتَ الْمِزْهَرِ أَيْقَنَّ أَنَّهُنَّ هَوَالِكُ. قَالَتِ الْحَادِيَةَ عَشْرَةَ: زَوْجِى أَبُو زَرْعٍ فَمَا أَبُو زَرْعٍ؟ أَنَاسَ مِنْ حُلِىٍّ أُذُنَىَّ وَمَلأَ مِنْ شَحْمٍ عَضُدَىَّ وَبَجَّحَنِى فَبَجِحَتْ إِلَىَّ نَفْسِى، وَجَدَنِى فِى أَهْلِ غُنَيْمَةٍ بِشِقٍّ فَجَعَلَنِى فِى أَهْلِ صَهِيلٍ وَأَطِيطٍ وَدَائِسٍ وَمُنَقٍّ، فَعِنْدَهُ أَقُولُ فَلاَ أُقَبَّحُ، وَأَرْقُدُ فَأَتَصَبَّحُ وَأَشْرَبُ فَأَتَقَنَّحُ. أُمُّ أَبِى زَرْعٍ، فَمَا أُمُّ أَبِى زَرْعٍ؟ عُكُومُهَا رَدَاحٌ، وَبَيْتُهَا فَسَاحٌ. ابْنُ أَبِى زَرْعٍ، فَمَا ابْنُ أَبِى زَرْعٍ؟ مَضْجِعُهُ كَمَسَلِّ شَطْبَةٍ. وَيُشْبِعُهُ ذِرَاعُ الْجَفْرَةِ. بِنْتُ أَبِى زَرْعٍ، فَمَا بِنْتُ أَبِى زَرْعٍ؟ طَوْعُ أَبِيهَا وَطَوْعُ أُمِّهَا وَمِلْءُ كِسَائِهَا وَغَيْظُ جَارَتِهَا. جَارِيَةُ أَبِى زَرْعٍ، فَمَا جَارِيَةُ أَبِى زَرْعٍ؟ لاَ تَبُثُّ حَدِيثَنَا تَبْثِيثًا، وَلاَ تُنَقِّثُ مِيرَتَنَا تَنْقِيثًا. وَلاَ تَمْلأُ بَيْتَنَا تَعْشِيشًا. قَالَتْ: خَرَجَ أَبُو زَرْعٍ وَالأَوْطَابُ تُمْخَضُ، فَلَقِىَ امْرَأَةً مَعَهَا وَلَدَانِ لَهَا كَالْفَهْدَيْنِ، يَلْعَبَانِ مِنْ تَحْتِ خَصْرِهَا بِرُمَّانَتَيْنِ، فَطَلَّقَنِى وَنَكَحَهَا. فَنَكَحْتُ بَعْدَهُ رَجُلاً سَرِيًّا، رَكِبَ شَرِيًّا، وَأَخَذَ خَطِّيًّا، وَأَرَاحَ عَلَىَّ نَعَمًا ثَرِيًّا، وَأَعْطَانِى مِنْ كُلِّ رَائِحَةٍ زَوْجًا، وَقَالَ: كُلِى أُمَّ زَرْعٍ، وَمِيرِى أَهْلَكِ. فَلَوْ جَمَعْتُ كُلَّ شَىْءٍ أَعْطَانِى مَا بَلَغَ أَصْغَرَ آنِيَةِ أَبِى زَرْعٍ. قَالَتْ عَائِشَةُ: قَالَ لِى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «كُنْتُ لَكِ كَأَبِى زَرْعٍ لأُمِّ زَرْعٍ». {الحديث: ٦٢٥٥ = ٦٢٦٣ فم. تجريد/٥، رقم: ١٧٧٣ = ٥١٨٩ فتح البارى. تحفة الأشراف: ١٦٣٥٤}:

عائیشەی هاوسەری پێغەمبەر (درووودی خودا لە پێغەمبەرو رەزای خودا لەهەموو هاوسەرو هاوەڵانو پەیڕەوانی بێ) فەرمووی: یازدە ژن کۆڕی قسەی لێ

دەبەستن، وە بەڵێن بەیەکتری دەدەنو، پەیمان دەبەستن کە هیچ شتێ لەدەنگوباسی مێردەکانیان نەشارنەوە لەیەکتری، ژنی یەکەمیان دەڵێ:

مێردەکەی من گۆشتە لەڕکی وشترە لەڕە، وا بەسەر لووتکەی شاخێکی زۆر سەختەوە، نە شاخەکە سەرکەوتنی ئاسانەو، نە گۆشتەکەش ئەوەندە باشو قەڵەوە، هەتا کەسێ خۆی ماندوو بکاتو بچێ بۆیو بیبات بۆ خۆی. واتە: مێردەکەی هەم رژدو چرووکەو هەم چەمووشو بەدخووە.

ژنی دووەمیان دەڵێ:

هەواڵی مێردەکەم بڵاو ناکەمەوە، چونکە ناوێرم ناوی بەرم، ئەگینا شەنو کەوی دەکەمو ناوی بەدیی دەزڕێنم!. واتە: نەنگی زۆرە، کەم نەنگ هەیە کەتیا نەبێ.

ژنی سێیەمیان دەڵێ:

مێردەکەی من قووچێکی ناقۆڵای نەگریسە، ئەگەر نقەبکەم تەڵاقم دەدا، ئەگەر نقەیش نەکەم ئەوا وەك بێوەژن بەسراومەتەوە، نەخۆی بەمێرد دەچێو، نە بەرەڵاشم دەکا، تا بۆخۆم شوویەکی تری تەڕو تازە بکەم بۆ خۆم.

ژنی چوارەمیان دەڵێ:

مێردەکەی من وەك شەوی تیهامە فێنكو خۆشە، نەساردەو نەگەرمە، بەبێ ترسو بەبێ بێزاریی، دوو بەدوو سەردەکەین بەیەکاو بۆخۆمان رادەبوێرین.

ژنی پێنجەمیان دەڵێ:

مێردەکەی من لەماڵەوە وێزە هەردەکاو دەخەوێو، لەدەشتو دەر شێرەو ئازایەو چاو تێرەو لەشتی ناوماڵ ناپرسێتەوە!

ژنی شەشەمیان دەڵێ:

مێردەکەی من بۆ خواردن لرفەی لێ دێو لەکاتی خواردنەوەدا چۆڕەی لێ هەڵ دەستێنێو بەشی کەس ناداو، کە دەخەوێ خۆی گرمۆڵە دەداو دەس ناگێڕێ

بەسینگو بەرۆکا، تا لەپەژارەی دڵ تێ بگا! واتە: زۆر خۆرو بەد فەڕو رژدو دژە کردنە!

ژنی حەوتەمیان دەڵێ:

مێردەکەی من دژێکی ئێسك قورسی دژ پەڕینە! لاژگو گەوجو گێلە، هەموو دەردێ بۆ ئەو دەردەو دەردەدارەو دەغەزارەو، دەرد نییە کە تووشی نەبووبێ!

لەگەڵ ئەوەیشا هەروا بەئاسانی لەدەستی رزگارت نابێ، لەخوتو خۆڕایی یا سەرت دەشکێنێ، یا شوێنێکت دەقرنجێنێ، یا تووشی چورتومێکی گەورەترت دەکا!

ژنی هەشتەمیان دەڵێ:

مێردەکەی من نەرمو نۆڵە، وەك کەرویشك، بۆنی خۆشە وەك زەعفەران و وەنەوشە!.

ژنی نۆیەم دەڵێ:

مێردەکەی من خانەدان و نانبدەو خاوەن خوان و دیوەخان و، جوانمەردو باڵا بەرزو شۆخو شەنگەو ئاڵای بەخشندەیی لێ هەڵکردووەو خانەی نزیکی یانەیەو سەردارو نازدارو خاوەن دیوەخان و میوان پەروەرو ژیرو هۆشمەندە!!

ژنی دەیەمیان دەڵێ:

مالیکی مێردی من چۆن مالیکێکە! گەڵێ لەم پیاوانەی کە ئێوە دەڵێن باشترە، وشترو پەچە رانی وشتری زۆرە، بەڵام پاوان و پاکژی کەمە، چونکە وشترو ئاژەڵەکانی بۆ سەربڕین بۆ مێوان، راگرتووە نەوەك بۆ بەرهەمهێنان و بەخێوکردن، کاتێ وشترەکان کە دەنگی کەمانچە دەبیستن کە بەبۆنەی هاتنی میوانەکانەوە لێ دەدرێ، بەفیترەت هەست دەکەن کەوا سەریان دەبڕن بۆ میوانی نوێ!

ژنی یازدەهەمیان دەڵێ:

ئەبو زەرعی مێردی من چۆن ئەبو زەرعێکە! هەردوو گوێچکەی پڕکردووم لە گوارەو خشڵ، وە بازووی پڕکردووم لە گۆشتو بەز، ئەوەندە نازی گرتووم و ئەوەندە نازی کێشاوم تا نازدارو نازەنین بووم!

لـەناو خێزانێکـی هـەژاری مـەڕداردا بـووم، لەپەنایـەکا بـووین، گـوزەرانێکی سادەمان هـەبوو، ئـەو هێنامیـە نـاو خێزانێکی تێـرو پـڕی دەوڵەمەنـدی داراوە، کـە بەچـەندان رەوگـو رانـە وشـترو مێگـەڵو گاگـەڵو خەلـەو خـەرمانو مشـتاخیان هـەبوو، کـە قسـەم دەکـرد لەگـەڵیا، بـەدڵ گـوێی لێ دەگـرتم، کـەس نەیدەدایـەوە بەدەمماو قسەی پێ نـەدەبڕیم، بەشـەو کـە دەخـەوتم لەباوەشـیا، تابـەیانی لەخـەو هـەڵ نەدەسـام، چـونکە کارەکـەرو نۆکـەری زۆرم هـەبوو، ئـەوان ئیشـی ناومالێـان دەکرد، وەتا دەمتوانی لە جۆرەها خواردنەوەو شەرابی نایاب دەمخواردەوە!

دایکی ئەبو زەرع، کە خەسووم بوو، چۆن ژنێکی شاهانە بوو، چۆن خانو مانـێ بوو!

هەبگـەو خورجـەکانی هەمیشـە پڕبـوونو هـەم قەبـەو هـەم کەشـخە بـوونو هەموو کاتێ پڕبوون لە گەوهەرو زێڕو زیوو جلی ئاڵاو والا، وە ماڵەکەی پانو پۆرو بەرین بوو، وە بۆ هیچ شتێ دانەدەما!

کوڕەکـەی ئـەبو زەرع چـۆن کوڕێـك بـوو، کەڵەگـەتو ناوقـەد باریـك، پـاکخۆرو کەمخۆر، بەژنو باڵای ئەوەندە رێكو پێكو شووشو قەڵەمی بـوو، لەشـوێن تڵیشـی پەلکە خورمایەکا، جێگەی دەبـۆوە، لەبـەر کـەمخۆری لەدەسـتی کارژەڵـەیێ لەبـەری دەمایەوە!

کچەکەی ئەبو زەرع چـۆن کچێك بـوو! گوێڕایـەڵو فەرمانبـەرو کارمەنـد بـوو، لەفـەرمانی بـاوكو دایکـی دەرنـەدەچـوو، بـۆ جـوانی وێنـەی نـەبوو، خرپنـەو خـڕو خـەپانو خەپـە تۆڵـە بـوو، لەبـەر شـۆخو شـەنگیو ناسـكو نـازداریو داوێنپـاکی هەوێکەی رقەی لێ دەکێشاو، بوو بوو بەچقڵی چاوی ناحەزی!

کەنیزەکەکەی ئەبو زەرع چۆن کەنیزەکێك بوو!! نە قسەمانی دەبردە دەرەوەو، نە ئازووقەو دانەوێڵەی دەپژانـدینو نـە ناومـاڵی پڕدەکـردین لەپووشـکەو پـەڵاش، زمان پاكو دڵسۆزو پاكو تەمیزو ئیش جوان بوو.

ئوم زەرع گوتی:

مەشکە دەژەنرا، کات گەرمەی بەهار بوو، بەهارێکی خۆش، رۆژێ ئەبو زەرع دەرچوو بۆ دەشتو دەر، تووشی ئافرەتێ دەبێ، دوو کوڕی خۆیی بەبەرەوە دەبێ، وەك دوو بەچکە وێز، مەمکە هەناریيەکانی دایکیان دەمژن، کەوەك دوو هەنار وادەبن، خڕو نەرمو نۆڵو پڕ بەدەست دەبن، ئیتر ئەبو زەرع منی تەلاق داو ئەوی مارە کرد، بەهیوای ئەوەی کە منالی وەجاخ زادەی لێ ببێ، وەك ئەو دوو منالە کە لەبەچکە وێزیان دەکرد، ئەوەندە نەشمیلەو خنجیلە بوون!

ئینجا منیش، لەدوا ئەبو زەرع، شوومکردەوە بە پیاوێکی خانەدانی داراو دەولەمەندو جوامێر، سواری ئەسپێکی نایابی خۆشڕۆ بوو، وەڕمێکی چاکی هەلگرت، وە سەر لەئێوارێ ئاژەلێکی زۆری بێ شوماری هێنایەوە بۆم، وە لەهەموو چەشنێ سەرو جووتی پێمدا، وە گوتی: ئەی ئوم زەرع! لەهیچ دەست مەگرەوە، نە لەخۆتو نە لەکەسوکارت درێغی مەکە!

ئوم زەرع گوتی: بەلام ئەم هەموو نازو نیعمەتەی کە ئەم مێردە تازەیەم دەیدا بەمن، نادات لە گوێچکەیێ نانی ئەبو زەرع، چی جای ئەو هەموو خێرو بێرەی کەهەی بوو!

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) پێی فەرمووم:

(ئەی عائیشە! ئەبو زەرع چۆن بوو، بۆ ئوم زەرع، منیش بۆ تۆ وام، بەلام لەنازگرتنو قەدر زانیندا، نەوەك لەجیابوونەوەو تەلاق داندا). {تاج/٢، زنجیرە: ٤٩، ژمارە: ٢١٧٠ ج/٤}.

روونکردنەوە:

کۆمەڵێ بەهرەو کەڵك لەم فەرموودەیەدا هەیە:

١- بە بۆچوونی بەندەی هەژار، ئەم فەرموودەیەو چەندین فەرموودەی تری لەم بابەتە، جۆرێکن لە ئەدەبی رەمزی، هەروەك شێوەیەکی بەرزن لە مەقاماتی جوان، وەك مەقاماتی حەریریو هەمەدانی.

٢- لەم فەرموودەدا ڕێزگرتنی ژن، ئایا هاوسەر بێ، یا کچ بێ، یا خۆیی بێ، یا بیانی، بەباشی دیاریکراوە، وە گوزەرانی خۆش لەگەڵیدا زۆر پەسەندە، فەمانکراوە بە حوسنی موعاشەرەی، وە زۆر لەرەفتاری بەرزی مێرد لەگەڵ ژنی خۆیداو، ژن لەگەڵ مێردی خۆیدا دیاریکراوەو پەسەندکراوە، هەروەك بەئاشکرا، ئەم جۆرە بڕیارە شەرعییەشیان لێ وەردەگیرێ، وەك ڕاڤە نووسەکان ئاماژەیان بۆ دەکەن بەتایبەتی ئیمامی عەسقەلانی.

٣- تەمسیلو نمایشو شانۆگەریو چیرۆك دانانو چیرۆك گێڕانەوە دروستن، بەمەرجێ لەپەردەی شەرمو شکۆ دەرنەچنو، سوودو بەرژەوەندی کۆمەڵیان تیادا بێو، ببن بەهۆی پێشکەوتنی زمانو بڕەودان بەوێژەو ئەدەبو وێڵی جوان، تەنانەت دروستە رۆمانو چیرۆكو حیکایەتو رۆمانی دەستهەڵبەست بۆ ئەم جۆرە شتانە دابنرێنو داستانو سەرگوزەشتەی نەتەوە پێشینەکان بکرێن بەسەر مەشقو نموونەو چاویان لێ بکرێو بکرێن بەفیلمو رۆمانو شتی واو، لەهۆکارەکانی روونکردنەوەدا، وەك رادیۆو رۆژنامەو گۆڤارو شتی واداو، پەخش بکرێنەوە، دارشتنی گفتوگۆ لەم بوارەدا دانانرێ بەدرۆ.

٤- گفتوگۆی خۆشو گاڵتەو سوعبەتو قسەی نەستەق کردنو قسەی رەوا، بەهەر شێوەیێ بێ، دروستەو هیچی تیا بەستە نییە.

٥- واباشو پەسەندە، قسەو گفتوگۆو گێڕانەوەو ئاخاوتن، بە وشەی ناسكو رستەی هەست بزوێنو گوتەی دڵهەژێنو بەقسەی نەستەق بێو بەپەندی بەرزی رەوانو بەدەر بڕینی جوانی پڕلە رەوانبێژی بڕازێتەوە، بەسەجعو هاو سەروایی جوان بنەخشێنرێن.

٦- چەند بڕگەیێ لە فەرمایشتەکانی مامۆستای عەسقەلانی، بەعەرەبی، سەبارەت بەسوودو بەهرەی ئەم فەرموودەیە، لەپاشەوە راگوێز دەکەین، بۆ پشتیوانی ئەم خاڵانەی پێشەوە، عەسقەلانی دەفەرموێ:

{فِي هذا الحديثِ مِنَ الفَوائِدِ: حُسْنُ عُشْرةِ المَرْءِ أهْلَهُ، والمُحادَثَةُ بِالْأُمُورِ المُباحَةِ. وَفِيهِ المُزاحُ أحْيانَاً وَبَسْطُ النَّفْسِ، وَفِيهِ الحَدِيثُ عَنِ الْأُمَمِ الخَالِيَةِ، وَضَرْبُ الأمْثَالِ بِهِمْ اعْتِبَاراً، وَجَوازُ الْانْبِساطِ بِذِكْرِ طُرَفِ الْأخْبَارِ وَمُسْتَطَابَاتِ النَّوادِرِ، وَتَنْشِيطاً لِلنُّفُوسِ، وَجَوازُ المُبالَغَةِ، وَفِيهِ جَوازُ التَّأسِّي بِأهْلِ الفَضْلِ مِنْ كُلِّ أمَّةٍ ... وَفِيهِ جَوازُ الكَلامِ بِالْألفاظِ الغَرِيبَةِ، وَاسْتِعْمالِ السَّجْعِ ... وَفِي كَلامِهِنَّ مِنْ فُنُونِ التَّشْبِيهِ وَالاسْتِعارَةِ وَالكِنايَةِ وَالمُوازَنَةِ والتَّرْصِيعِ وَالإشارَةِ وَضَرْبِ المَثَلِ، وَاللّهُ يَمُنُّ عَلَى مَنْ يَشاءُ بِمَاشاءَ...}.

٧- ئەم كۆمەڵە ژنە لەنەتەوەكانی پێش ئیسلام بوون.

١٢٧٩) باسی بەهرەو گەورەیی خاتوو خەدیجەی هاوسەری پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر پێغەمبەرو رەزای خودا لەهەموو هاوسەرو هاوەڵو پەیڕەوانی بێ). (٦٢٢١ - ٦٢٣٢)

بابٌ: فَضائِلُ خَدِيجَةَ أمِّ المُؤْمِنِينَ (رَضِيَ اللّهُ عَنْها) زَوْجِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

١٦٧٠- عَنْ عَبْدِ اللّهِ بْنِ جَعْفَرٍ قَالَ: سَمِعْتُ عَلِيًّا (رَضِيَ اللّهُ عَنْهُ) بِالْكُوفَةِ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّهِ (صَلَّى اللّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: «خَيْرُ نِسائِهَا مَرْيَمُ بِنْتُ عِمْرانَ، وَخَيْرُ نِسائِهَا خَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ». قَالَ أبُو كُرَيْبٍ: وَأشارَ وَكِيعٌ إلَى السَّماءِ وَالأرْضِ. {الحديث: ٦٢٢١ = ٦٢٢٩ فم. تجريد/٤، رقم: ١٣٦٥ = ٣٤٣٢، ٣٨١٥ فتح}:

عەبدوڵڵای كوڕی جەعفەر (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: بەگوێی خۆم لەزاری پیرۆزی ئیمامی عەلی كوڕی ئەبو طالیبم بیست (رەزای خودای لێ بێ) دەیفەرموو: بەگوێی خۆم لەزاری پیرۆزی خۆشەویستم بیست (دروودی خودای لەسەر بێ) دەیفەرموو: (باشترینی ژنانی جیهان مەریەمی كچی عیمران بوو لەكاتی خۆیدا، لەم سەردەمەی ئێمەیشدا باشترینی ژنانی جیهان خەدیجەی كچی خووەیلیدە). {تاجول ئوصول بەكوردی، بەرگی سێیەم، زنجیرە: ٣٦، ژمارە: ٣٤٢٧}. لەم گێڕانەوەی پێشەوا موسلیمدا (رەزاو رەحمەتی خودای گەورەی لێ بێ) لەكۆتاییەكەیدا ئەمەی پترە:

ئیمامی موسلیم دەفەرموێ: ئەبو کورەیبی مامۆستام فەرمووی: وەکیعی مامۆستام بە ئاماژە فەرمووی: واتە لەنێوانی ئەرزو ئاسمانا، لەم دوو ژنەی باشتر تیانەبووە، هەرکەسەیان لەسەردەمی خۆیدا.

١٦٧١- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَى جِبْرِيلُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذِهِ خَدِيجَةُ قَدْ أَتَتْكَ مَعَهَا إِنَاءٌ فِيهِ إِدَامٌ أَوْ طَعَامٌ أَوْ شَرَابٌ، فَإِذَا هِيَ أَتَتْكَ فَاقْرَأْ عَلَيْهَا السَّلاَمَ مِنْ رَبِّهَا عَزَّ وَجَلَّ وَمِنِّي، وَبَشِّرْهَا بِبَيْتٍ فِي الْجَنَّةِ مِنْ قَصَبٍ، لاَ صَخَبَ فِيهِ وَلاَ نَصَبَ. {الحديث: ٦٢٢٣ = ٦٢٣١ فم. تجريد/٤، رقم: ١٤٩٩ = ٣٨٢٠، ٧٤٩٧}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: جوبرائیل (سلاوی خودای لێ بێ) لە ئەشکەوتی حیراء، لەو سەردەمەدا کە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەوێ ئیعتیکافی دەکردو خەڵوەی دەکێشا، دێت بۆلای و پێی دەفەرموێ: ئەی پێغەمبەری خودا! ئەوە خەدیجەی هاوسەرتە، وابەڕێوە واهات بۆلات، دەفرێکی پێیە، پێخۆری واتیادا، هێناویەتی بۆت، یا فەرمووی: خۆراك، یا خواردنەوەی تیادا هێناوە بۆت، جا کە گەیشتە لات، لەلایەنی خودای گەورەو سەروەرەوەو لەلایەنی منیشەوە، سلاوی لێ بکەو، مزگێنیو موژدەی ئەوەیشی پێ بدە: کە خودا لەبەهەشتا تەلارێکی بۆ داناوە، لە مرواری هوڵوڵ دروست کراوە، نەدەنگە دەنگو نەقڕە قڕی واتیاداو، نە ناڕەحەتیو شەکەتیو ماندوو بوونی واتیادا). {تاج/٣، زنجیرە: ٣٦، ژمارە: ٣٤٢٦}.

١٦٧٢- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) قَالَتْ: مَا غِرْتُ عَلَى نِسَاءِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلاَّ عَلَى خَدِيجَةَ، وَإِنِّي لَمْ أُدْرِكْهَا. قَالَتْ: وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا ذَبَحَ الشَّاةَ فَيَقُولُ: «أَرْسِلُوا بِهَا إِلَى أَصْدِقَاءِ خَدِيجَةَ». قَالَتْ: فَأَغْضَبْتُهُ يَوْمًا، فَقُلْتُ: خَدِيجَةَ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «إِنِّي قَدْ رُزِقْتُ حُبَّهَا». {الحديث: ٦٢٢٨ = ٦٢٣٦ فم. تجريد/٤، رقم: ١٩٨ = ٣٨١٨، ٣٨١٧، ٥٢٢٩، ٦٠٠٤، ٧٤٨٤. ترمذي. بروصلة: ٢٠١٧. تحفة الأشراف: ١٦٧٨٧}:

ئەم فەرموودەیە لە بوخاریدا ئاوایە، دەیکەیمن بە ڕاڤە بۆ گێڕانەوەی ئێرەی موسلیم:

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: رقەم نەکێشاوە لە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەسەر هیچ ژنێکی، وەکوو لەسەر خەدیجەی هاوسەری رقەم لێ دەکێشاو، هەستم بەدەمارگیریی هەوێباریی دەکرد، خەدیجەشم هەرگیز نەدیوە، چونکە سێ ساڵ بەرلەوەی کە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) من بگوێزێتەوە، خەدیجە مردووە، هۆی ئەم رقە کێشانو هەوێبارییەم ئەوەبوو:

(پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) زۆر باسی خۆشەویستی خەدیجەی دەکردو زۆر ناوی دەهێنا، بگرە گەلێ جار کە مەڕێکی سەردەبڕی، پارچە پارچەی دەکردو ئەوجا دەینارد بۆ دۆستو خۆشەویستانو دەستە خوشكو ئاشناو ڕۆشناکانی خەدیجە، بۆ وەفاو ئەمەکداری بۆ ماڤو یادی خەدیجە، گەلێ جار، لەرووی ڕەخنەوە، عەرزی پێغەمبەرم دەکرد: ئەوە چییە ئەوەندە ناوی خەدیجە دەهێنیتو هەر دەڵێی: خەدیجە، خەدیجە، دەڵێی ئەم جیهانە کەسی تری تیادا نییە ئەو نەبێ؟!)

ئەویش دەیفەرموو (دروودی خودای لەسەر بێ): (ئافرەتێکی فرەباش بوو، وەها وەها باش بوو، سەرەرای هەموو شتێکی باشیشی منالم لێی هەبوو!). {تاج/٣، زنجیرە: ٣٦، ژمارە: ٣٤٢٥ ج/٤}.

١٦٧٣- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) قَالَتْ: لَمْ يَتَزَوَّجِ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) عَلَى خَدِيجَةَ حَتَّى مَاتَتْ. {الحديث: ٦٢٣١ = ٦٢٣٩ فم}:

عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: هەتا خەدیجە لەژیانا مابوو، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) ژنی بەسەر نەهێنا).

١٦٧٤- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) قَالَتِ: اسْتَأْذَنَتْ هَالَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ أُخْتُ خَدِيجَةَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَعَرَفَ اسْتِئْذَانَ خَدِيجَةَ، فَارْتَاحَ لِذَلِكَ، فَقَالَ: «اللَّهُمَّ هَالَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ»، فَغِرْتُ. فَقُلْتُ: وَمَا تَذْكُرُ مِنْ عَجُوزٍ مِنْ عَجَائِزِ قُرَيْشٍ حَمْرَاءِ

الشِّدْقَيْنِ، هَلَكَتْ فِي الدَّهْرِ فَأَبْدَلَكَ اللَّهُ خَيْرًا مِنْهَا. {الحديث: ٦٢٣٢ = ٦٢٤٠ فم. تجريد/٤، رقم: ١٥٠٠ = ٣٨٢١}:

عائيشه (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: هالەی کچی خووەیلیدی خوشکی خەدیجەی هاوسەری پێغەمبەر، داوای مۆڵەتی کرد کە بێتە خزمەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەدەنگی ئەودا دەنگی خەدیجەی بیرکەوتەوەو وایزانی کە ئەوە، چونکە دەنگیان لەیەك دەچوو، لەبەرئەوە راچەنیو فەرمووی: (ئەی خودایە! دەی هالەی کچی خووەیلید بێ!).

منیش دەمار گرتمیو گوتم: ئەوە چییە ئەوەندە یادی ئەم پیرێژنە قورەیشییە لالفاوە سوورە ددان لەدەما نەماوەی قورەیشە دەکەیتەوە، کە سەردەمێکی دوورو درێژە لەناوچووەو مردووە، کە لەگەڵ ئەوەیشدا، خودا لەجیاتی ئەو، ژنی باشتری پێ بەخشیوی). {تاج/٣، زنجیرە: ٣٦، ژمارە: ٣٤٢٨ ج/٤}.

١٢٨٠) باسی بەهرەو گەورەیی دایکی بڕواداران زەینەبی هاوسەری پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر پێغەمبەرو رەزای خودا لەسەر هاوسەرو هاوەڵو پەیڕەوانی بێ). (٦٢٦٦)

بَابٌ: فِي فَضَائِلْ زَيْنَبُ زَوجِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا)

١٦٧٥- عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «أَسْرَعُكُنَّ لَحَاقًا بِي أَطْوَلُكُنَّ يَدًا». قَالَتْ: فَكُنَّ يَتَطَاوَلْنَ أَيَّتُهُنَّ أَطْوَلُ يَدًا. قَالَتْ: فَكَانَتْ أَطْوَلَنَا يَدًا زَيْنَبُ، لأَنَّهَا كَانَتْ تَعْمَلُ بِيَدِهَا وَتَصَدَّقُ. {الحديث: ٦٢٦٦ = ٦٢٧٤ فم. تجريد/٢، رقم: ٦٨١ = ١٤٢٠}:

عائیشە دایکی ئیمانداران (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: هەندێ هاوسەرەکانی پێغەمبەر، عەرزی پێغەمبەریانکرد: قوربان! لەپاش مردنی تۆ کاممان زووتر دەمرینو لەودنیا بەخزمەتت دەگەینەوە؟! پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەوەتان کە دەستی درێژترە زووتر دەگاتەوە بەمن!).

جا ژنەکانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) تەڵێ قامیشیان هێنا، باسکی خۆیان پێی پێوا، تابزانن دەستی کامیان درێژترە، بەڵام لەپاش مەرگی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەرکەوت مەبەستی حەزرەت لەدەستی درێژ خێرەو مەندیو بەخشندەیی بوو، چونکە سەودەی هاوسەری، لەهەموو ژنەکانی تری باسکی درێژتر بوو، بەڵام زەینەبی هاوسەری، لەپێش هەموویانا ئەمری خودای کردو مرد، دیاربوو کە دەستدرێژییەکەی زەینەب برێتی بوو لەخێرەو مەندیو خێر خوایی، چونکە هەمیشە بەدەستی خۆی ئیشی دەکردو پارەکەی کۆدەکردەوەو دەیکرد بەخێرو ئەوەی بەدەستو پەنجە پەیای دەکرد، دەیبەخشیو دەیکرد بەخێرو چاکە!). {تاج/٣، زنجیرە: ٤٠، ژمارە: ٣٤٤٣ = چاپی چوارەم}.

روونکردنەوە:

زەینەبی هاوسەری پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ژنێکی دەست رەنگین بوو، پێستەو شتی وای دەباخ دەکردو کوندەو مەشکەو ئەمانەی پینە دەکردو دەدوورییەوەو پارەکەی دەکرد بەخێرو دەیدا بەهەژاران. {بڕوانە: ژمارە: ٨٢٤ لەپێشەوە رابورد}.

١٢٨١) باسی گەورەو بەهرەیی ئوم سەلەمەی دایکی ئیمانداراني هاوسەری پێغەمبەر (درودی خودای لە پێغەمبەرو هەموو هاوسەرو هاوەڵو پەیڕەوانی بێ). (٦٢٦٥)

بَابٌ: فِي فَضَائِلِ أُمِّ سَلَمَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا)

١٦٧٦- عَنْ أَبِي عُثْمَانَ عَنْ سَلْمَانَ قَالَ: لاَ تَكُونَنَّ إِنِ اسْتَطَعْتَ أَوَّلَ مَنْ يَدْخُلُ السُّوقَ، وَلاَ آخِرَ مَنْ يَخْرُجُ مِنْهَا، فَإِنَّهَا مَعْرَكَةُ الشَّيْطَانِ، وَبِهَا يَنْصِبُ رَايَتَهُ. قَالَ: وَأُنْبِئْتُ أَنَّ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلاَمُ أَتَى نَبِيَّ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) وَعِنْدَهُ أُمُّ سَلَمَةَ، قَالَ: فَجَعَلَ يَتَحَدَّثُ ثُمَّ قَامَ، فَقَالَ نَبِيُّ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) لأُمِّ سَلَمَةَ: «مَنْ هَذَا»؟ أَوْ كَمَا قَالَ، قَالَتْ: هَذَا دِحْيَةُ الكلبي. قَالَ: فَقَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ: ايْمُ اللَّهِ مَا حَسِبْتُهُ، إِلاَّ إِيَّاهُ حَتَّى سَمِعْتُ خُطْبَةَ نَبِيِّ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يُخْبِرُ خَبَرَنَا، أَوْ كَمَا قَالَ، قَالَ: فَقُلْتُ لأَبِي عُثْمَانَ:

مِمَّنْ سَمِعْتَ هَذَا؟ قَالَ: مِنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ. {الحديث: ٦٢٦٥ = ٦٢٧٣ فم. بخاری. مناقب: ٣٦٣٤، ٤٩٨٠ فتح الباری}:

ئەبو عوثمان فەرمووی: سەلمان (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ئەگەر بۆت ئەکرێ نە یەکەم کەسبە کەبچی بۆ بازاڕو نەدواهەمین کەسیشبە کە لەبازاڕ دەرچیت، چونکە بازاڕ مەیدانو شەڕگای شەیتانەو شەیتان ئالای سوپای خۆی لەوێ هەڵ دەدات. سەلمان دەیفەرموو: هەواڵم زانیوە کە جارێ جوبرائیل (درودی خودای لەسەر بێ) دێ بۆلای پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەست دەکا بە گفتوگۆ لەگەڵیا، ئوم سەلەمەیش لەوکاتەدا لەخزمەتیدا دەبێ، لەپاشا جوبرائیل هەڵدەستێو دەڕوا، جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بە ئوم سەلەمە دەفەرموێ: (دەزانی ئەمە کێ بوو؟) یا شتێکی ئاوای پێ دەفەرموێ، ئوم سەلەمەیش دەڵێ: ئەمە دیحیەی ئەلکەلبی بوو، ئوم سەلەمە دەیگوت: بەخوداسا لەڕاستیدا هەر بەدیحیەم دەزانی، هەتا ئەو دەمەی گوێم لەوتاری پێغەمبەر بوو، باسی ئەم هەواڵەی ئێمەی دەگێڕایەوەو باسی ئەم هاتنەی جوبرائیلی دەکرد، یاشتێکی لەم بارەیەوە فەرموو، گوتم بەئەبو عوثمان: تۆ ئەم فەرموودەیەت لەکێ بیستووە؟ فەرمووی: لە ئوسامەی کوڕی زەید). {تاج/٣، زنجیرە: ٣٩، ژمارە: ٣٤٤٢}.

١٢٨٢) باسی بەهرەو گەورەیی ئوم سولەیم، دایکی ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودایان لێ بێ). (٦٢٦٩ - ٦٢٧٤)

بَابٌ: فِي فَضَائِلُ أُمِّ سُلَيْمٍ أُمِّ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا)

١٦٧٧- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لاَ يَدْخُلُ عَلَى أَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ إِلاَّ عَلَى أَزْوَاجِهِ، إِلاَّ أُمِّ سُلَيْمٍ فَإِنَّهُ كَانَ يَدْخُلُ عَلَيْهَا، فَقِيلَ لَهُ فِي ذَلِكَ. فَقَالَ: «إِنِّي أَرْحَمُهَا قُتِلَ أَخُوهَا مَعِي». {الحديث: ٦٢٦٩ = ٦٢٧٧ فم. تجريد/٣، رقم: ١١٧٢ = ٢٨٤٤ فتح الباری}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەمەدینەی نازدار، بێجگە لەماڵی ژنەکانی خۆی، بۆ ماڵی ژنی تر نەدەچوو، بۆ

مالّی ئوم سولەیمی دایکم نەبێ، بەڵام بۆلای ئەو دەچوو، لەماڵی خۆی دێنی ئەوی دەکرد، کە لەم لایەنەوە پرسیاری لێکرا، فەرمووی: (دروودی خودای لەسەر بێ): (دڵم پێی دەسووتێ، بەزەییم پێیدا دێتەوە، چونکە براکەی، کە حەرامی کوڕی مەلحان بوو، لەشەڕی بیری مەعوونەدا، لەپێناوی ئیسلاماو، لەپێناوی جێبەجێ کردنی فەرمانی منا کوژراوە). {تاج/٣، زنجیرە: ٤٣، ژمارە: ٣٤٤٧ چ/٤}.

١٦٧٨- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: «دَخَلْتُ الْجَنَّةَ فَسَمِعْتُ خَشْفَةً فَقُلْتُ: مَنْ هَذَا؟ قَالُوا: هَذِهِ الْغُمَيْصَاءُ بِنْتُ مِلْحَانَ أُمُّ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ». {الحديث: ٦٢٧٠ = ٦٢٧٨ فم}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: چوومە بەهەشت، چرپەیەکم بەرگوێ کەوت، گوێم لەخشپە خشپی پێی کەسێ بوو، بە بەهەشتیەوانەکانم گوت: ئەوە کێیە؟ وا خودا ئەم بەهرە گەورەی پێ بەخشیوە؟ گوتیان: ئەوە غومەیصای کچی میلحانە، کە دایکی ئەنەسی کوڕی مالیکە، کە هاوسەری ئەبو طەلحە بوو (رەزای خودا لەهەموویان بێ). {تاجول ئوصول، بەکوردی، زنجیرە: ٤٣، ژمارە: ٣٣٤٨ چ/٤}.

١٢٨٣) باسی بەهرەو گەورەیی ئوم ئەیمەن، ئازادکراوی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) کە دایکی ئوسامەی کوڕی زەید بوو. (٦٢٦٦)

بَابٌ: فِي فَضَائِلِ أُمِّ أَيْمَنَ مَوْلَاةِ النَّبِيِّ أُمِّ سَلَمَةَ بْنُ زَيْدٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ جَمِيعاً)

١٦٧٩- عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ أَبُو بَكْرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا) بَعْدَ وَفَاةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِعُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): انْطَلِقْ بِنَا إِلَى أُمِّ أَيْمَنَ نَزُورُهَا كَمَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَزُورُهَا، فَلَمَّا انْتَهَيْنَا إِلَيْهَا بَكَتْ، فَقَالَا لَهَا: مَا يُبْكِيكِ، مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ لِرَسُولِهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). فَقَالَتْ: مَا أَبْكِي أَنْ لَا أَكُونَ أَعْلَمُ أَنَّ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ لِرَسُولِهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، وَلَكِنْ أَبْكِي أَنَّ الْوَحْيَ قَدِ انْقَطَعَ مِنَ السَّمَاءِ، فَهَيَّجَتْهُمَا عَلَى الْبُكَاءِ، فَجَعَلَا يَبْكِيَانِ مَعَهَا. {الحديث: ٦٢٦٨ = ٦٢٧٦ فم}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لەسەر بێ) فەرمووی: لەپاش مەرگی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئەبوبەکری صەدیق بە عومەری کوڕی خەتابی فەرموو: وەرە بابچین بۆ دێنی ئوم ئەیمەن، دایەنەکەی پێغەمبەر، وەك ئەوسا کە پێغەمبەر خۆی (درودی خودای لەسەر بێ) دێنیو سەردانی ئەوی دەکرد، جا کە گەیشتینە لای، دەستی کرد بەگریان، ئەوانیش پێیان گوت: بۆ دەگریت؟ لای خودا باشترە بۆ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئوم ئەیمەن فەرمووی: خۆ من لەبەرئەوە ناگریم کە ئەوە نەزانم، منیش دەزانم کەلای خودا باشترە بۆ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەلام بۆیە دەگریم چونکە ئیتر سرووش (نیگا = وەحی) لەئاسمان نایەتە خوارەوە، کەوای گوت: ئەوانیش دڵیان پڕبوو، هەردووکیان لەگەڵیا دەستیانکرد بەگریان). {تاج/٣، زنجیرە: ٤٢، ژمارە: ٣٤٤٦}.

١٢٨٤) باسی بەهرەو گەورەیی زەیدی کوڕی حاریثە (رەزای خودای لێ بێ).
(٦٢١٢ - ٦٢١٥)
بَابٌ: فِي فَضَائِلُ زَيْدَ بْنَ حَارِثَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ)

١٦٨٠- عَنْ ابن عمر (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: مَا كُنَّا نَدْعُو زَيْدَ بْنَ حَارِثَةَ إِلاَّ زَيْدَ بْنَ مُحَمَّدٍ حَتَّى نَزَلَ الْقُرْآنُ: (ادْعُوهُمْ لآبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ). {الحديث: ٦٢١٢ = ٦٢١٩ فم. بخاری. تفسير: ٤٧٨٢. ترمذی. تفسير القرآن: ٣٢٠٩}:

ئیبنو عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: لەپێشا هەر بە زەیدی کوڕی حاریثەمان دەگوت: زەیدی کوڕی موحەممەد، هەتا ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە لە قورئانا، کە دەفەرموێ: {ادْعُوهُمْ لآبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ — ٥/٣٣}.

واتە: ئەو کەسانە کە کردووتانن بەکوڕی خۆتان، لەڕاستیدا کوڕی ئێوە نینو کوڕی کەسانی ترن، ئیتر بەناوی خۆتانەوە بانگیان مەکەنو بەڵکوو بەناوی باوکی خۆیانەوە بانگیان بکەنو ناویان بهێنن، چونکە ئەوە رێکی شەریعەتی خودایە).

ئیتر لەپاش دابەزینی ئەم ئایەتە هەرکەسە لەوانە بەناوی باوکی خۆیانەوە ناومان دەهێنانو بەزەیدیشمان دەگوت: زەیدی کوڕی حاریثە). {تاج/٣، زنجیرە: ٢٣، ژمارە: ٣٣٨٦ ج/٤}.

١٢٨٥) باسی بەهرەو گەورەیی زەیدی کوڕی حاریثەو ئوسامەی کوڕی زەید (رەزای خودایان لێ بێ). (٦٢١٢ - ٦٢١٥)

بَابٌ: فِي فَضَائِلِ زَيْدِ بْنِ حَارِثَةَ وَ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما)

١٦٨١- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ: «إِنْ تَطْعَنُوا فِي إِمَارَتِهِ (يُرِيدُ أُسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ) فَقَدْ طَعَنْتُمْ فِي إِمَارَةِ أَبِيهِ مِنْ قَبْلِهِ. وَايْمُ اللَّهِ إِنْ كَانَ لَخَلِيقًا لَهَا، وَايْمُ اللَّهِ إِنْ كَانَ لأَحَبَّ النَّاسِ إِلَيَّ، وَايْمُ اللَّهِ، إِنَّ هَذَا لَهَا لَخَلِيقٌ (يُرِيدُ أُسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ)، وَايْمُ اللَّهِ إِنْ كَانَ لأَحَبَّهُمْ إِلَيَّ مِنْ بَعْدِهِ، فَأَوْصِيكُمْ بِهِ، فَإِنَّهُ مِنْ صَالِحِيكُمْ». {الحديث: ٦٢١٥ = ٦٢٢٣ فم. تجريد/٤، رقم: ١٤٦٨ = ٣٧٣٠، ٤٢٥٠، ٤٤٦٨، ٤٤٦٩، ٧١٨٧، ٦٦٢٧ فتح الباري}:

ئیبنو عومەر (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەشکرێکی نارد بۆ غەزای مۆتە لە وڵاتی شام، زەیدی کوڕی حاریثەی کرد بەسەرکردەی سوپاکە، زەید شەهید بوو {بڕوانە: تاجول ئوصول، بەرگی چوارەم، زنجیرە: ١٠٠، ژمارە: ٤٦٤٠} لەپاشا لەنەخۆشینی سەرە مەرگدا، ویستی لەشکرێ تر بنێرێ بۆ هەمان شوێن، وە ئوسامەی کوڕی زەیدی کوڕی حاریثەی کرد بە سەرلەشکریان، هەندێ کەس رەخنەیان هەبوو، لەسەرکردەیی ئوسامەو لە سەرکردەیی باوکیشی، هەرکەسەیان لەکاتی خۆیدا، جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەم بۆنەیەوە فەرمووی: (خۆئەگەر ئێوە ئێستا تانەو تانووت لە فەرماندەیی ئوسامە بدەن، ئەوە شتێکی تازە نییە، چونکە کاتی خۆی رەخنەشتان لەسەرکردەیی زەیدی باوکیشی هەبوو، گوایە: دەیانگوت: زەید کۆیلەی ئازادکراوە، چۆن دەبێ ببێ بەسەر لەشکری لەشکرێ کە زوربەیان پیاوی ئازادبن!

دەسا بەهەقی خودا زەیدی باوکی شایستەی فەرمانڕەوایی بوو، دیسان بەهەقی خودا زۆر زۆریش خۆشەویست بوو لەلام، وە سوێندم بەهەقی خودا ئەم کوڕەیشی شایستەی فەرماندەییە، وە سوێندم بەخودا، لەپاش باوکی، ئوسامە خۆشەویستترین کەسە لەلام، دەی ئامۆژگاری هەموو لایەکتان دەکەم کە باشبن بۆی، چونکە لەپیاو باشانی ئێوەیە). {تاج/٣، زنجیرە: ٢٣، ژمارە: ٣٣٨٦ چ/٤}.

١٢٨٦) باسی بەهرەو گەورەیی بیلالی کوڕی رەباح کە بەندەی ئازادکراوی ئەبوبەکری صەدیق بوو (رەزای خودایان لێ بێ). (٦٢٦٩ - ٦٢٧٤)

بَابٌ: فِي فَضَائِلِ بِلَالُ بْنُ رباح مولى أبي بكر الصديق (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما)

١٦٨٢- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِبِلَالٍ عِنْدَ صَلَاةِ الْغَدَاةِ: «يَا بِلَالُ حَدِّثْنِي بِأَرْجَى عَمَلٍ عَمِلْتَهُ عِنْدَكَ فِي الإِسْلَامِ مَنْفَعَةً، فَإِنِّي سَمِعْتُ اللَّيْلَةَ خَشْفَ نَعْلَيْكَ بَيْنَ يَدَيَّ فِي الْجَنَّةِ». قَالَ بِلَالٌ: مَا عَمِلْتُ عَمَلاً فِي الإِسْلَامِ أَرْجَى عِنْدِي مَنْفَعَةً مِنْ أَنِّي لاَ أَتَطَهَّرُ طُهُورًا تَامًّا فِي سَاعَةٍ مِنْ لَيْلٍ وَلاَ نَهَارٍ إِلاَّ صَلَّيْتُ بِذَلِكَ الطُّهُورِ مَا كَتَبَ اللَّهُ لِي أَنْ أُصَلِّيَ. {الحديث: ٦٢٧٤ = ٦٢٨٢ فم. بخاری. تهجّد: ١١٤٩. تحفة الأشراف: ١٤٩٢٨}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: رۆژێ لەپاش نوێژی بەیانی، حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: ئەی بیلال! پێم بڵێ: کام کاری باش دەکەی کە بەلاتەوە زیاتر جێگەی ئومێدبێ لەلای خودا، کە لەسەردەمی ئیسلامدا دەیکەی! چونکە ئەم وشە لەبەهەشتا لەبەردەم خۆمەوە گوێم لەچڕپەی سۆلەکانت بوو؟).

بیلال فەرمووی: ئەو کارەی کە لەکاتی ئیسلامەتیدا دەیکەمو لەلام پتر جێگەی ئومێد بێ ئەوەیە: هەرکاتێك بەشەو یا بەڕۆژ کەدەسنوێژ دەگرم، دەسنوێژێکی تەواو دەگرمو چەندە خودا لە چارەی نووسیبم نوێژ دەکەم!). {تاج/٣، زنجیرە: ٢٣، ژمارە: ٣٣٨٦ چ/٤}.

١٢٨٧) باسی بەهرەو گەورەیی سەلمانو صوهەیبو بیلال (رەزای خودایان لێ بێ)
(٦٣٦١) (بَابٌ: فِي فَضَائِلِ سَلْمَانَ وَصُهَيْبٍ وَبِلَالٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُم))

١٦٨٣- عَنْ عَائِذِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ أَبَا سُفْيَانَ أَتَى عَلَى سَلْمَانَ وَصُهَيْبٍ وَبِلَالٍ فِي نَفَرٍ فَقَالُوا: وَاللَّهِ مَا أَخَذَتْ سُيُوفُ اللَّهِ مِنْ عُنُقِ عَدُوِّ اللَّهِ مَأْخَذَهَا، قَالَ: فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: أَتَقُولُونَ هَذَا لِشَيْخِ قُرَيْشٍ وَسَيِّدِهِمْ؟.. فَأَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَخْبَرَهُ، فَقَالَ: «يَا أَبَا بَكْرٍ لَعَلَّكَ أَغْضَبْتَهُمْ؟ لَئِنْ كُنْتَ أَغْضَبْتَهُمْ لَقَدْ أَغْضَبْتَ رَبَّكَ». فَأَتَاهُمْ أَبُو بَكْرٍ فَقَالَ: يَا إِخْوَتَاهْ أَغْضَبْتُكُمْ؟ قَالُوا: لاَ، يَغْفِرُ اللَّهُ لَكَ يَا أُخَيَّ. {الحديث: ٦٣٦١ = ٦٣٧١ فم}:

عائیزی کوڕی عەمر (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: ئەبو سوفیان لەپێش موسوڵمان بوونیا، لەکاتی پێکهاتن (هودنە: ئاگر بەست)ەکەی حودەیبیەدا بەلای سەلمانو صوهەیبی رۆمیو بیلالی حەبەشیو چەند موسوڵمانێکی تردا رەت دەبێ، دەڵێن: بەخودا ئەم دوژمنی خودایە هەرمایەوەو گەردنی بەر شیری قاری خودا نەکەوت!

ئەبوبەکریش دەفەرموێ: ئەوە چۆن قسەی وا بەسەر گەورەو ئاغای هەموو قوڕەیش دەڵێن؟! ئینجا ئەبوبەکر دەچێ بۆلای پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ)و ئەم باسو خواسەی عەرز دەکا دەفەرموێ (درووودی خودای لەسەر بێ): (ئەی ئەبوبەکر! رەنگە تووڕەت کردبن بزانە ئەگەر ئەوانت تووڕە کردبێت ئەوە بەبێ گومان خودایشت تووڕە کردووە لەخۆت).

ئەبوبەکر (رەزای خودای لێ بێ) دەچێتەوە بۆلایان، پێیان دەڵێ: ئەی گەلی براییەنە! خۆ خوانە خواستە تووڕە نەبوون لەقسەکەی من؟ دەڵێن: نەء، تووڕە نەبووین، خودا لێت خۆشبێ ئەی براله!). {تاج/٣، زنجیرە: ٦، ژمارە: ٣٥١٠، چ/٤}.

١٢٨٨) باسی بەهرەو گەورەیی ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ).
(٦٣٢٢ - ٦٣٢٩) (بَابٌ: فِي فَضَائِلِ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ))

١٦٨٤- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: جَاءَتْ بِي أُمِّي أُمُّ أَنَسٍ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَدْ أَزَّرَتْنِي بِنِصْفِ خِمَارِهَا، وَرَدَّتْنِي بِنِصْفِهِ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ

اللَّهِ هَذَا أُنَيْسٌ ابْنِي أَتَيْتُكَ بِهِ يَخْدُمُكَ، فَادْعُ اللَّهَ لَهُ، فَقَالَ: «اللَّهُمَّ أَكْثِرْ مَالَهُ وَوَلَدَهُ»، قَالَ أَنَسٌ: فَوَاللَّهِ إِنَّ مَالِي لَكَثِيرٌ، وَإِنَّ وَلَدِي وَوَلَدَ وَلَدِي لَيَتَعَادُّونَ عَلَى نَحْوِ الْمِائَةِ الْيَوْمَ. {الحديث: ٦٣٢٦ = ٦٣٣٣ فم}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: دایکم نیوەی سەرپۆشەکەی خۆی وەك کراس ئالان بەلای سەرووی لەشمەوە ئەو نیوەکەی تریشی لەباتی دەرپێ پێچای بەلای خوارووی لەشمەوەو ئینجا بردمی بۆ خزمەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی پێی: قوربان! ئەی پێغەمبەری خودا! ئەمە ئەنەسەکەی کوڕمە، هێناومە خزمەتت بکات، لەخودای گەورە بپاڕێرەوە بۆیو نزای باشی بۆ بکە. فەرمووی (درودی خودای لەسەر بێ): خودایە! ماڵو منالی زۆری پێ ببەخشە).

ئەنەس دەیفەرموو: دەی بەخودا، لەپیتو فەڕی نزاکەی پێغەمبەرەوە، بەڕاستی ماڵم زۆرە، بۆ منالیش ئەمڕۆکە منالو وەچەو نەوەی خۆم، دەوری سەد کەس دەبن). {تاج/٣، زنجیرە: ٥٤، ژمارە: ٣٤٨٦ چ/٤}.

١٦٨٥- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فَسَمِعَتْ أُمِّي أُمُّ سُلَيْمٍ صَوْتَهُ، فَقَالَتْ: بِأَبِي وَأُمِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ أُنَيْسٌ، فَدَعَا لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) ثَلاَثَ دَعَوَاتٍ قَدْ رَأَيْتُ مِنْهَا اثْنَتَيْنِ فِي الدُّنْيَا، وَأَنَا أَرْجُو الثَّالِثَةَ فِي الآخِرَةِ. {الحديث: ٦٣٢٧ = ٦٣٣٥ فم}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) رەت بوو، ئوم سولەیمی دایکم گوێی لەدەنگی بوو، فەرمووی: قوربان! ئەی رەوانەکراوی خودا! باوكو دایکم بەقوربانت بن، ئەمە ئەنەسۆڵەی کوڕمە، نزای بۆ بکە. پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) سێ نزای کرد بۆم، دوانیانم بەچاوی خۆم دیوە ئەم دوانەیان هاتوونەتە دی، ئومێد دەکەم کە سێیەمیشیان لەقیامەتا بێتەدی! کە ئەوەیە خودا لەگوناهم خۆش بێ بەهۆی نزای پێغەمبەرەوە بۆم. {تاج/٣، زنجیرە: ٥٤، ژمارە: ٣٤٨٧ چ/٤}.

روونکردنەوە:

سێ نزاکەی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بۆ ئەنەس ئەم سێ شتە بوو:

١- خودا ماڵی زۆری پێبدا، وە خۆشی وابوو ئەنەس تەواو دەوڵەمەند بوو بوو.

٢- خودا منداڵی زۆری پێ ببەخشێ، ئەمەشیان دیسان وابوو.

٣- خودا لەگوناهەکانی خۆش بێ لەبەهەشتی بەریندا جێنشینی بفەرموێ، ئەمەشیان خودا یاربێ وادەبێ.

١٦٨٦- عَنْ ثَابِتٌ عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَى عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، وَأَنَا أَلْعَبُ مَعَ الْغِلْمَانِ، قَالَ: فَسَلَّمَ عَلَيْنَا، فَبَعَثَنِي إِلَى حَاجَةٍ فَأَبْطَأْتُ عَلَى أُمِّي، فَلَمَّا جِئْتُ، قَالَتْ: مَا حَبَسَكَ؟ قُلْتُ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) لِحَاجَةٍ، قَالَتْ: مَا حَاجَتُهُ؟ قُلْتُ: إِنَّهَا سِرٌّ. قَالَتْ: لاَ تُحَدِّثَنَّ بِسِرِّ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) أَحَدًا. قَالَ أَنَسٌ: وَاللَّهِ لَوْ حَدَّثْتُ بِهِ أَحَدًا لَحَدَّثْتُكَ يَا ثَابِتُ. {الحديث: ٦٣٢٨ = ٦٣٣٦ فم. بخاری. إستئذان: ٦٢٨٩}:

ثابیتی بەنانی لە ئەنەسەوە (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: لەناو منالاندا گەمەم دەکرد، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هات بۆلام، سلاوی لێ کردینو منی نارد بۆ فرمانێ، لەپاشا درەنگ چوومەوە بۆلای دایکم، دایکم فەرمووی: بۆچی وا درەنگت پێ چوو؟ گوتم: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ناردمی بۆ فرمانێ، گوتی: فرمانەکەی چی بوو؟ گوتم: شتێکی نهێنییە، فەرمووی: رازو نهێنی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بکەسی تر مەلێ: ئەنەس فەرمووی: ئەی ثابیت! بەخودا ئەم نهێنییەم ئەگەر بۆ کەسێکی تر بگێڕایەتەوە، بۆ تۆم دەگێڕایەوە). {تاج/٣، زنجیرە: ٥٤، ژمارە: ٣٤٨٨ چ/٤}.

١٢٨٩) باسی بەهرەو گەورەیی جەعفەری کوڕی ئەبو طالیبو ئەسمائی کچی عومەیس (رەزای خودایان لێ بێ). (٦٣٦٠)

بابٌ: فِي فَضَائِلْ جَعْفَرَ بْنَ أَبِي طَالِبٍ وَأَسْمَاءُ بِنْتُ عُمَيْسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا)

١٦٨٧- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: بَلَغَنَا مَخْرَجُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) وَنَحْنُ بِالْيَمَنِ، فَخَرَجْنَا مُهَاجِرِينَ إِلَيْهِ أَنَا وَأَخَوَانِ لِي أَنَا أَصْغَرُهُمَا، أَحَدُهُمَا

أَبُو بُرْدَةَ، وَالآخَرُ أَبُو رُهْمٍ، إِمَّا قَالَ: بِضْعًا، وَإِمَّا قَالَ: ثَلاَثَةً وَخَمْسِينَ أَوِ اثْنَيْنِ وَخَمْسِينَ رَجُلاً مِنْ قَوْمِى، قَالَ: فَرَكِبْنَا سَفِينَةً فَأَلْقَتْنَا سَفِينَتُنَا، إِلَى النَّجَاشِىِّ بِالْحَبَشَةِ، فَوَافَقْنَا جَعْفَرَ بْنَ أَبِى طَالِبٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) وَأَصْحَابَهُ عِنْدَهُ، فَقَالَ جَعْفَرٌ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) بَعَثَنَا هَا هُنَا وَأَمَرَنَا بِالإِقَامَةِ، فَأَقِيمُوا مَعَنَا. قَالَ: فَأَقَمْنَا مَعَهُ، حَتَّى قَدِمْنَا جَمِيعًا، قَالَ: فَوَافَقْنَا جَمِيعاً رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) حِينَ افْتَتَحَ خَيْبَرَ، فَأَسْهَمَ لَنَا، أَوْ قَالَ: أَعْطَانَا مِنْهَا، وَمَا قَسَمَ لأَحَدٍ غَابَ عَنْ فَتْحِ خَيْبَرَ مِنْهَا شَيْئًا، إِلاَّ لِمَنْ شَهِدَ مَعَهُ، إِلاَّ لأَصْحَابِ سَفِينَتِنَا مَعَ جَعْفَرٍ وَأَصْحَابِهِ، قَسَمَ لَهُمْ مَعَهُمْ. قَالَ: فَكَانَ نَاسٌ مِنَ النَّاسِ يَقُولُونَ لَنَا - يَعْنِى لأَهْلِ السَّفِينَةِ - نَحْنُ سَبَقْنَاكُمْ بِالْهِجْرَةِ، قَالَ: فَدَخَلَتْ أَسْمَاءُ بِنْتُ عُمَيْسٍ - وَهِىَ مِمَّنْ قَدِمَ مَعَنَا - عَلَى حَفْصَةَ زَوْجِ النَّبِىِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) زَائِرَةً، وَقَدْ كَانَتْ هَاجَرَتْ إِلَى النَّجَاشِىِّ فِيمَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِ، فَدَخَلَ عُمَرُ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَلَى حَفْصَةَ وَأَسْمَاءُ عِنْدَهَا. فَقَالَ عُمَرُ حِينَ رَأَى أَسْمَاءَ: مَنْ هَذِهِ؟ قَالَتْ: أَسْمَاءُ بِنْتُ عُمَيْسٍ. قَالَ عُمَرُ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): الْحَبَشِيَّةُ هَذِهِ؟ الْبَحْرِيَّةُ هَذِهِ؟ فَقَالَتْ أَسْمَاءُ: نَعَمْ. فَقَالَ عُمَرُ: سَبَقْنَاكُمْ بِالْهِجْرَةِ فَنَحْنُ أَحَقُّ بِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) مِنْكُمْ. فَغَضِبَتْ، وَقَالَتْ كَلِمَةً: كَذَبْتَ يَا عُمَرُ، كَلاَّ وَاللَّهِ كُنْتُمْ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، يُطْعِمُ جَائِعَكُمْ، وَيَعِظُ جَاهِلَكُمْ، وَكُنَّا فِى دَارٍ أَوْ فِى أَرْضِ الْبُعَدَاءِ الْبُغَضَاءِ، فِى الْحَبَشَةِ، وَذَلِكَ فِى اللَّهِ وَفِى رَسُولِهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، وَايْمُ اللَّهِ لاَ أَطْعَمُ طَعَامًا وَلاَ أَشْرَبُ شَرَابًا حَتَّى أَذْكُرَ مَا قُلْتَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، وَنَحْنُ كُنَّا نُؤْذَى وَنُخَافُ، وَسَأَذْكُرُ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) وَأَسْأَلُهُ، وَوَاللَّهِ لاَ أَكْذِبُ وَلاَ أَزِيغُ وَلاَ أَزِيدُ عَلَى ذَلِكَ. قَالَ: فَلَمَّا جَاءَ النَّبِىُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، قَالَتْ: يَا نَبِىَّ اللَّهِ! إِنَّ عُمَرَ قَالَ: كَذَا وَكَذَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «لَيْسَ بِأَحَقَّ بِى مِنْكُمْ وَلَهُ وَلأَصْحَابِهِ هِجْرَةٌ وَاحِدَةٌ، وَلَكُمْ أَنْتُمْ أَهْلَ السَّفِينَةِ هِجْرَتَانِ». قَالَتْ: فَلَقَدْ رَأَيْتُ أَبَا مُوسَى وَأَصْحَابَ السَّفِينَةِ يَأْتُونِى أَرْسَالاً، يَسْأَلُونِى عَنْ هَذَا الْحَدِيثِ، مَا مِنَ الدُّنْيَا شَىْءٌ هُمْ بِهِ أَفْرَحُ وَلاَ أَعْظَمُ فِى أَنْفُسِهِمْ، مِمَّا قَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ). قَالَ أَبُو بُرْدَةَ: فَقَالَتْ أَسْمَاءُ: فَلَقَدْ رَأَيْتُ أَبَا مُوسَى، وَإِنَّهُ لَيَسْتَعِيدُ هَذَا الْحَدِيثَ مِنِّى. {الحديث: ٦٣٦٠ =

٦٣٦٩ فم = ف.م = فتح الملهم بِشَرْح صحيح الإمام مسلم، تجريد/ ٤، رقم: ١٥٧٦ = ٤٢٣٠، ٣١٣٦، ٣٨٧٦، ٤٢٣٣، فتح الباري. تحفة الأشراف: ٩٠٥١}:

ئەبو مووسا (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: لەیەمەن بووین خەبەرمان بیست، کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لە مەککەوە کۆچی کردووە بۆ مەدینە، جا خۆمو دوو برامو پەنجاو سێ کەسی تر، یا فەرمووی: پەنجاو دوو کەسی تر لە خزمەکانم کۆچمان کرد بۆلای پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) من بچووکی هەردوو براکانم بووم: کە یەکێکیان ئەبو بەردەو ئەوی تریان ئەبو رەهم بوو، سواری پاپۆڕێ بووین، لە حەبەشە لەلای نەجاشی هەڵی رشتین، وە لەوێ تووشی جەعفەری کوڕی ئەبو تالیبو هاوڕێکانی بووین.

جەعفەر فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئێمەی ناردووە بۆ ئێرە، وە فەرمانی پێمانکردووە کە لێرە بمێنینەوە ئێوەیش لەگەڵ ئێمە بمێننەوە، ئیتر ئێمەیش لەوێ ماینەوە، لەگەڵ جەعفەردا، هەتا گشتمان پێکەوە هاتینەوە بۆ مەدینە.

وا رێکەوت کەچووینە خزمەتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئەوکاتە بوو کە قەڵای خەیبەری ئازاد کردبوو، جا بەشە پشکی لەتاڵانی خەیبەر بۆ ئێمەیش دانا، یا گوتی: بەشە پشکی ئێمەشی دالێی، ئەوەی لەکاتی گرتنی قەڵای خەیبەردا لەوێ نەبووبێ، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەشی بۆ دانەناوە، بێجگە لەئێمە، کە تاقمەی پاپۆڕەکە بووین، جگە لە جەعفەرو هاوڕێکانی بەشی ئەوانیشی دانا لەگەڵ ئەوانا، جاهی وا هەبوو پێمانی دەگوت: ئێمە لەکۆچکردندا لەپێش ئێوەوەین، ئەی دەستەی گەمێکە!

فەرمووی: رۆژێ ئەسمای کچی عومەیس کە یەکێك بوو لەدەستەی گەمێکە، دەچێ بۆ سەردانی حەفصەی هاوسەری پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کە حەفصەی کچی حەزرەتی عومەرە (رەزای خودایان لێ بێ) ئەسمایش یەکێ بوو لەوانە کە کۆچیان کردبوو بۆلای نەجاشی پاشای حەبەشە، جا عومەریش دەچێ بۆلای حەفصە،

دەڕوانێ ئەسمائی والەلا، بە حەفصەی کچی دەڵێ: ئەم ژنە کێیە؟ دەڵێ: ئەسمائی کچی عومەیسە عومەر دەفەرموێ: ئەمە ئەوەیە کە لەحەبەشە بووەو لەدەریاوە گەڕاوەتەوە بەپاپۆڕ؟ ئەسماء دەڵێ: بەڵێ ئەوم. عومەر دەفەرموێ: ئێمە بۆ کۆچکردن لەپێش ئێوەوەین، کەواتە ئێمە لەئێوە لەپێشترین بە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ).

ئەسمائیش تووڕە دەبێو دەڵێ: درۆت کرد ئەی عومەر! نەخێر، بەخودا وانییە، چونکە ئێوە لەخزمەتی پێغەمبەردا بوونو خۆی سەرپەرشتی کردوونو برسیتانی نانو ئاو داوەو نادانتانی تەمێو ئامۆژگاری کردووە، وەڵێ ئێمە لەحەبەشە بووینو لەدوورە وڵات بووینو، لەناو بێگانانو ناحەزاندا ژیاوین، ئەمەش کەبووەو قەبووڵمان کردووە، هەمووی لەپێناوی رەزای خوداو لەپێناوی ئایینی پێغەمبەری ئەودا بووە، جا سوێندبێ بە خودا نەنان دەخۆمو نەئاو دەخۆمەوە هەتا ئەم قسەی تۆیە نەگێڕمەوە بۆ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئێمە ئازارو ئەشکەنجە دەدراینو تاڵاومان دەنۆشیو دەترسێنراین، وە ئەمانە هەمووی باس دەکەم بۆ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) وە بەباشی لێی دەپرسم، دەسا بەو خودایە رێكو راست عەرزی دەکەم نە درۆی تیا دەکەمو نە راوە رێویی، وە نەلێی پتر دەکەم، جا کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هات، گوتم: ئەی پێغەمبەری خودا! عومەر واوا دەڵێ. فەرمووی (درودی خودای لەسەر بێ): (ئەی تۆ چیت پێ گوت؟). گوتم: واوام پێ گوت.

فەرمووی: ئەو لەئێوە لەپێشتر نییە بەمن، وەبۆ ئەوو بۆ هاوڕێکانی یەك کۆچ هەیە، بەڵام بۆ ئێوە (کە دەستەی گەمێکەن، کە لەحەبەشەوە بەپاپۆڕ گەڕاونەتەوە بۆ مەدینە) دوو کۆچتان بۆ هەیە!).

ئەسماء فەرمووی: ئیتر ئەبو مووساو دانیشتوانی ناو پاپۆڕەکە دەستە دەستە دەهاتن بۆلای منو ئەم فەرموودەیەیان لێ دەپرسیمەوە، شت نییە لەم جیهانەدا کە وەك ئەم موژدەی پێغەمبەرە (درودی خودای لەسەر بێ) ئاوا شادمانیان بکاو ئاوا لەدڵیانا گەورەو دڵ خۆشکەرە بێ.

ئـەسماء فـەرمووی: (گـەلێ جـار ئـەبو مووسـا لەخۆشـییانا ئـەم فەرموودەیـەی دووبـارەو سـێ بـارە پـێ دەگێڕامـەوە!). {تـاج/٣، زنجـیرە: ١٠٢، ژمـارە: ٣١٦٧ چـاپی چوارەم}.

١٢٩٠) باسی بەهرەو گەورەیی عەبدوڵڵای کوڕی جەعفەری کوڕی ئەبو طالیب (رەزای خودایان لێ بێ). (٦٢١٦ - ٦٢٢٠)

بَابٌ: فِي فَضَائِلِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ جَعْفَرِ بْنُ أَبِي طَالِبْ

١٦٨٨- عَنْ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ جَعْفَرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا قَدِمَ مِنْ سَفَرٍ تُلُقِّيَ بِنَا، قَالَ: فَتُلُقِّيَ بِي وَبِالْحَسَنِ أَوْ بِالْحُسَيْنِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: فَحَمَلَ أَحَدَنَا بَيْنَ يَدَيْهِ، وَالآخَرَ خَلْفَهُ حَتَّى دَخَلْنَا الْمَدِينَةَ. {الحديث: ٦٢١٩ = ٦٢٢٧ فم}:

عەبدوڵڵای کوڕی جەعفەری کوڕی ئەبو تالیب (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: هەموو جارێ، کاتێ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کە لەڕێبواریی (سەفەر) دەهاتـەوە، منـالانی کەسوکاری دەچوون بەپیریـەوە، جارێ لەسـەفەرێ هاتـەوە، لەپێشدا مـن گەیشـتم پێی، لەبەردەمی خۆیەوە سواری کردم، لەدواییدا یەکێ لەدوو کوڕەکەی فاتیمەشیان هێنا، یا حەسەن، یـا حوسـەینیان هێنـا، ئەویشی سـواری پاشـکۆی خـۆی کـرد، ئـیتر هەرسێکمان: منو پێغەمبەرو یەکێ لە حەسەنو حوسەین، هەتا چووینە ناو شاری مەدینە، بەسواری ئەو وڵاخە لەسەر ئـەو شـێوەیە ڕۆیشـتین). {تـاج/٣، زنجـیرە: ٢١، ژمارە: ٣٣٨٤ چ/٤}.

١٦٨٩- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ قَالَ: أَرْدَفَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَاتَ يَوْمٍ خَلْفَهُ، فَأَسَرَّ إِلَيَّ حَدِيثًا لاَ أُحَدِّثُ بِهِ أَحَدًا مِنَ النَّاسِ. {الحديث: ٦٢٢٠ = ٦٢٢٨ فم}:

عەبدوڵڵای کوڕی جەعفەری کوڕی ئەبو تالیـب (رەزای خودایان لێ بێ) فـەرمووی: ڕۆژێ خۆشەویست (درودی خودای لەسـەر بـێ) لەپاشـکۆی خۆیـەوە سـواری کـردمو فەرموودەیـەکی بەنهێنی پێی فـەرمووم، بـۆ کەسـی ناگێڕمـەوە). {تـاج/٣، زنجـیرە: ٢٢، ژمـارە: ٣٣٨٥ چ/٤}.

١٢٩١) باسی بەهرەو گەورەیی عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس (رەزای خودایان لێ بێ).
(٦٣١٨)

(بَابٌ: فِي فَضَائِلِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُما))

١٦٩٠- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما): أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَتَى الْخَلاَءَ، فَوَضَعْتُ لَهُ وَضُوءًا، فَلَمَّا خَرَجَ قَالَ: «مَنْ وَضَعَ هَذَا»؟ - فِي رِوَايَةِ زُهَيْرٍ: قَالُوا - وَفِي رِوَايَةِ أَبِي بَكْرٍ قُلْتُ: ابْنُ عَبَّاسٍ. قَالَ: «اللَّهُمَّ فَقِّهْهُ فِي الدِّينِ». {الحديث: ٦٣١٨ = ٦٣٢٦ فم. تجريد/١، رقم: ١١٦ = ١٤٣}:

ئیبنو عەبباس (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) رۆیشتە ناو ئاودەست، منیش ئاوی دەسنوێژم بۆیدانا، جا کەهاتە دەرەوەو ئاوەکەی دی فەرمووی: (کێ ئەم ئاوەی داناوە؟) گوتم: من. فەرمووی: (خودایە! شارەزای ئایینی ئیسلامی بفەرموو، وەبیکە بەزانایەکی گەورەی ئایین). {تاج/٣، زنجیرە: ٢١، ژمارە: ٣٣٨٣ چ/٤}.

١٢٩٢) باسی بەهرەو گەورەیی عەبدوڵڵای کوڕی عومەر (رەزای خودایان لێ بێ).
(٦٣١٩ - ٦٣٢٠)

بَابٌ: فِي فَضَائِلِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُما)

١٦٩١- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: كَانَ الرَّجُلُ فِي حَيَاةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا رَأَى رُؤْيَا قَصَّهَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، فَتَمَنَّيْتُ أَنْ أَرَى رُؤْيَا أَقُصُّهَا عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، قَالَ: وَكُنْتُ غُلاَمًا شَابًّا عَزَبًا، وَكُنْتُ أَنَامُ فِي الْمَسْجِدِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، فَرَأَيْتُ فِي النَّوْمِ كَأَنَّ مَلَكَيْنِ أَخَذَانِي فَذَهَبَا بِي إِلَى النَّارِ، فَإِذَا هِيَ مَطْوِيَّةٌ كَطَيِّ الْبِئْرِ، وَإِذَا لَهَا قَرْنَانِ كَقَرْنَيِ الْبِئْرِ، وَإِذَا فِيهَا نَاسٌ قَدْ عَرَفْتُهُمْ، فَجَعَلْتُ أَقُولُ: أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ، أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ، أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ، قَالَ: فَلَقِيَهُمَا مَلَكٌ فَقَالَ لِي: لَمْ تُرَعْ، فَقَصَصْتُهَا عَلَى حَفْصَةَ، فَقَصَّتْهَا حَفْصَةُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «نِعْمَ الرَّجُلُ عَبْدُ اللَّهِ، لَوْ كَانَ يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ». قَالَ

سَالِمٌ: فَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ بَعْدَ ذَلِكَ لاَ يَنَامُ مِنَ اللَّيْلِ إِلاَّ قَلِيلاً. {الحديث: ٦٣٢٠ = ٦٣٢٨ فم. تجريد البخاري = مختصر صحيح البخاري بالكوردي، المجلد الأوّل الرقم: ٥٥٩ = ١١٢١، ١١٢٢، ١١٥٧، ٣٧٣٩، ٣٧٤١، ٧٠١٦، ٧٠٢٩، ٧٠٧١ فتح الباري. تحفة الأشراف: ١٥٨٠٥}:

عەبدوڵڵای کوڕی عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: جاران لەژیانی پێغەمبەر خۆیدا (درودی خودای لەسەر بێ) پیاو هەبوو خەونی دەبینیو دەیگێڕایەوە بۆ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) منیش بە عەزرەتەوە بووم کە خەونێ ببینم هەتا بیگێڕمەوە بۆی، لەوسەردەمەدا من هەرزەکار بووم ژنم نەهێنابوو، رەبەن بووم، لەمزگەوت دەخەوتم، جارێ لەخەوما دیم وادوو فریشتە وەك بمگرنو بمبەن بۆ دۆزەخ وابوو، ئاگرەکەیش، وەك بیری هەڵچنراو، لەناوەوە هەڵچنرا بوو، هەروا دوو شاخەی هەبوو، وەك دوو شاخەی چەرخی سەربیر، کە لەهەردوو تەنیشتی بیرەوە هەن، هەردوو سەری داری چەرخەکەیان دەخرێتە سەر، چەند کەسێکی تیادابوون ناسیمنەوە، ئیتر دەستم کرد بەگوتنی (أعوذ بالله من النّار: پەنا دەگرم بەخودا لەزیانی ئاگر!).

فەرمووی: جا گەیشتین بە فریشتەیەکی تر، بەمنی فەرموو: ترست نەبێ،مەترسە،جا ئەم خەونەم گێڕایەوە بۆ حفصەی خوشکم، کەهاوسەری پێغەمبەر بوو، (درودی خوای لەسەر بێ)، حەفصەیش دەیگێڕتەوە بۆ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (عەبدوڵڵای برات پیاوی چاکە، بریا بەشەو شەونوێژی دەکرد) سالی کوڕی عەبدوڵڵای کوڕی عمر(رەزای خوادایان لێ بێ) دەیفەرموو: ئیتر لەوەدوا عەبدوڵڵای باوکم بە شەو نەختێك نەبێ، نەدەنوست، هەر خەریکی شەونوێژو شتی وا بوو). {تاج/٣، زنجيره: ٢٧، ژماره: ٣٣٩٨ چاپی چوارەم}.

١٢٩٣) باسی گەورەیی عەبدوڵڵای کوڕی زوبەیر (رەزای خودایان لێ بێ).
(٦٢١٦ - ٦٢٢٠)

بَابٌ: فِي فَضَائِلِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا)

١٦٩٢- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ أَنَّهُ قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ جَعْفَرٍ لابْنِ الزُّبَيْرِ: أَتَذْكُرُ إِذْ تَلَقَّيْنَا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَا وَأَنْتَ وَابْنُ عَبَّاسٍ؟ قَالَ: نَعَمْ، فَحَمَلَنَا وَتَرَكَكَ. {الحديث: ٦٢١٢ = ٦٢٢٤فم، تجريد البخارى = مختصر صحيح البخارى بالكوردى، المجلد الثالث، الرقم: ١٢٥٤ = ٣٠٨٢. تحفة الأشراف: ٥٢٢٠}:

عەبدوڵڵای کوڕی ئەبو مولەیکە فەرمووی: عەبدوڵڵای کوڕی جەعفەر بە عەبدوڵڵای کوڕی زوبەیری فەرموو: ئایا لەیادتە کە منو تۆو ئیبنو عەبباس چووین بەپێری پێغەمبەرەوە (درودی خودای لەسەر بێ) کە لەسەفەرێ دەگەڕایەوە؟ فەرمووی: بەڵێ لەبیرمە. عەبدوڵڵای کوڕی جەعفەر فەرمووی: ئەوەبوو ئێمەی هەڵگرتو تۆی هەڵنەگرت، چونکە منو ئیبنو عەبباس، یەکێکمانی خستە پاشکۆیو یەکێکمانی خستە بەردەمی خۆی). {تاج/٤، زنجیرە: ٢٥، ژمارە: ٤٣٩٠}.

١٢٩٤) باسی گەورەیی عەبدوڵڵای کوڕی مەسعوود (رەزای خودای لێ بێ).
(٦٢٧٥ - ٦٢٨٩)

بَابٌ: فِي فَضَائِلِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مسعود (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)

١٦٩٣- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مسعود قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الآيَةُ: (لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوا إِذَا مَا اتَّقَوْا وَآمَنُوا) إِلَى آخِرِ الآيَةِ، قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «قِيلَ لِي: أَنْتَ مِنْهُمْ». {الحديث: ٦٢٧٥ = ٦٢٨٣ فم}:

عەبدوڵڵای کوڕی مەسعوود (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: کە ئەم ئایەتە دابەزی: {لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُواْ وَعَمِلُواْ الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُواْ إِذَا مَا اتَّقَواْ وَّآمَنُواْ وَعَمِلُواْ الصَّالِحَاتِ ثُمَّ اتَّقَواْ وَّآمَنُواْ ثُمَّ اتَّقَواْ وَّأَحْسَنُواْ وَاللّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ - المائدة - ٥/٩٣}:

واتە: گوناحو تاوان نییە لەسەر ئەو کەسانە کە باوەڕو ئیمانیان هێناوە بە ئایینی ئیسلامو کردەوەی باشیان کردووە، لەو شەرابەدا کە خواردوویانەتەوەو لەو

کردەوانەدا، کە کردوویانن، لەپێش ئەوەدا کە ئەو شتانە حەرام ببن، بەمەرجی ئەوە کە ئیمرۆ لەسەر ئەو ئیمانە مابنو خۆیان بپارێزن، لەو شتانە، کە ئیسلام قەدەغەی کردوونو، مادەم بەردەوام بن لەسەر کردنی کردەوەی چاکەو، پاش ئەوەیش لەخودا بترسنو پیشەو کارو کردەوەیان چاکەبێ، دیارە چاکەکەرانیش دوورن لەخراپە، خەڵاتی پیاو چاکانو چاکەکەرانیش ئەوەیە کە خودای گەورە خۆشی دەوێن).

فەرمووی: کاتێ ئەم ئایەتە هات حەزرەت پێی فەرمووم: (ئەی عەبدوڵڵا! پێم گوترا: کەتۆ یەکێکیت لەمانە کە لەم ئایەتەدا باسکراون). {تاج/٣، زنجیرە: ٢٨، ژمارە: ٣٤٠٦ چ/٤}.

١٦٩٣ب- عَنْ أَبِی مُوسَى (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَدِمْتُ أَنَا وَأَخِی مِنَ الْيَمَنِ فَكُنَّا حِينًا وَمَا نُرَى ابْنَ مَسْعُودٍ وَأُمَّهُ إِلاَّ مِنْ أَهْلِ بَيْتِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ كَثْرَةِ دُخُولِهِمْ وَلُزُومِهِمْ لَهُ. {الحديث: ٦٢٧٦ = ٦٢٨٤ فم. بخاری. فضائل الصحابة: ٣٧٦٣، ٤٣٨٤. ترمذی. مناقب: ٣٨٠٦، تحفة الأشراف: ٨٩٧٩}:

ئەبو مووسای ئەشعەری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: کاتێ خۆمو براکەم لەیەمەنەوە کۆچمان کرد بۆ حەبەشەو لەویشەوە کۆچمان کرد بۆ مەدینە، تاماوەیەکی زۆریش، وامان دەزانی کە عەبدوڵڵای کوڕی مەسعوودو دایکی، لەکەسوکارو خاوو خێزانی پێغەمبەرن، ئەوەندە بەگەرمی هاموشۆی ماڵی پێغەمبەریان دەکردو ئەوەندە پەیوەندیو تێکەڵییان بەهێز بوو). {بۆ روونکردنەوەی تەواو، سەبارەت بە کۆچکردنی ئەبو مووساو براکانی بڕوانە ژمارە: ١٦٨٧، لەزنجیرە: ١٢٨٩ لەپێشەوە}.

١٦٩٤- عَنْ أَبِی الأَحْوَصِ قَالَ: كُنَّا فِی دَارِ أَبِی مُوسَى مَعَ نَفَرٍ مِنْ أَصْحَابِ عَبْدِ اللَّهِ، وَهُمْ يَنْظُرُونَ فِی مُصْحَفٍ، فَقَامَ عَبْدُ اللَّهِ، فَقَالَ أَبُو مَسْعُودٍ: مَا أَعْلَمُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تَرَكَ بَعْدَهُ أَعْلَمَ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنْ هَذَا الْقَائِمِ. فَقَالَ أَبُو مُوسَى: أَمَا لَئِنْ قُلْتَ ذَاكَ لَقَدْ كَانَ يَشْهَدُ إِذَا غِبْنَا، وَيُؤْذَنُ لَهُ إِذَا حُجِبْنَا. {الحديث: ٦٢٨٠ = ٦٢٨٨ فم}:

ئـەبول ئـەحوەص فـەرمووی: رۆژێ لـەماڵی ئـەبو مووسـای ئەشـعەری بـووین، کۆمـەڵێ بـووین لـەهاوەڵانی عەبـدوڵڵای کـوڕی مەسـعوود، لەوکاتـەدا موتـاڵای قورئانێکیان دەکرد، لەوکاتەدا عەبدوڵڵای کوڕی مەسعوود هەڵسا راوەستا.

ئـەبو مەسـعوود فـەرمووی: بـەپێی زانیـاریی مـن، پێغەمبـەر (درووودی خـودای لەسـەر بـێ) لەپاش مەرگی خۆی، قورئان زانێکی تری وەك عەبدوڵڵای کوری مەسعوودی بـەجێ نەهێشتووە، کە ئێستا والەوێدا راوەستاوە!

ئـەبو مووسـایش بـۆ پشـتیوانی شـایەتییەکەی ئـەو، فـەرمووی: دەی مـادەم تـۆ وادەڵێیـت، بـامن هـۆی ئـەوەت بـۆ روون بکەمـەوە: عەبـدوڵڵا ئامـادەی خزمـەتی پێغەمبەر دەبوو، لەوکاتانـەدا کـە ئێمـە نائامـادە بـووین، هـەروا مۆڵـەتی عەبـدوڵڵا دەدرا، کەبچێ بۆ خزمەتی پێغەمبەر، بەڵام مۆڵەتی ئێمە نەئەدرا).

١٦٩٥- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مسعود أَنَّهُ قَالَ: (وَمَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَـلَّ يَـوْمَ الْقِيَامَـةِ). ثُمَّ قَالَ: عَلَى قِرَاءَةِ مَنْ تَأْمُرُونِى أَنْ أَقْرَأَ؟ فَلَقَدْ قَرَأْتُ عَلَـى رَسُـولِ اللَّـهِ (صَـلَّى اللهُ عَلَيْـهِ وَسَلَمَ) بِضْعًا وَسَبْعِينَ سُورَةً، وَلَقَدْ عَلِمَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّـهِ (صَـلَّى اللهُ عَلَيْـهِ وَسَـلَمَ) أَنِّـى أَعْلَمُهُمْ بِكِتَابِ اللَّهِ، وَلَوْ أَعْلَمُ أَنَّ أَحَدًا أَعْلَمُ مِنِّى لَرَحَلْتُ إِلَيْهِ. قَالَ شَـقِيقٌ: فَجَلَسْـتُ فِـى حَلَقِ أَصْحَابِ مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فَمَا سَمِعْتُ أَحَدًا يَـرُدُّ ذَلِـكَ عَلَيْـهِ أَو يَعِيبُـهُ. {الحديث: ٦٢٨٢ = ٦٢٩٠ فم. تجريد البخارى/٤، رقم: ١٧٢٦ = ٥٠٠٠}:

عەبـدوڵڵای کـوڕی مەسـعوود (رەزای خـودای لێ بـێ) ئـەم ئایەتـەی بەبۆنـەی ئـەوەوە کـە قورئانەکەی خۆی نەدا بە عوثمانو شاردیەوە لێـی، لـەکاتی جـەمعی قورئانـدا، بـەم بۆنەیەوە ئەم ئایەتەی خوێندەوە: {وَمَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَـةِ – آل عمـران – ٣/١٦١}:

واتە: وە هەرکەسێ دەست پیسی لەشتێ بکا، لەرۆژی قیامـەتا، دەینـێ بەنـەرەی شانیەوەو دەیهێنێ بۆ مەیدانی لێپرسینەوە). {بڕوانـە: تـاج/٤، زنجیرە: ٦٨ ئایـەتی یەکەم لەپێش ژمارە: ٤٥٣٠ دا + تاج/٤، زنجیرە: ٤، ژمارە: ٣٧٨٢ چ/٤ + تاج/٣، زنجیرە: ١٠٩، ژمارە: ٢٤٥٧ چ/٤}.

ئـەوجا عەبـدوڵڵا فـەرمووی: ئێـوە دەتانـەوێ لـەمن کـە بـەپێی قیرائـەتی کـێ قورئان بخوێنمو شێوە قورئان خوێندنی خۆم کە لە پێغەمبـەرم وەرگرتـووە، وازی لێ بهێنم؟ دەی بـەبێ گومـان مـن حـەفتاو ئەوەنـدە سـوورەتم لەخزمـەتی حـەزرەت خۆیدا (درووودی خودای لەسەر بێ) خوێندووە، بێگومان کە یـاران‌و هـاوەڵانی موحەممـەد (درووودی خودای لەسەر بێ) خۆیان باش باش دەزانـن کـەمن لەگشـتیان باشـتر لـەقورئان تـێ دەگـەم‌و لەگشتیان باشتر شارەزام لە قورئانی پیرۆز کەنامەو پەڕاوی خودایـە، خـۆش ئەگـەر بشزانم کـە یـەکێك هەیـە لـەخۆم زانـاتر، کـۆچ دەکـەم بـۆ خزمـەتی، تـا لێـی فێـری زانست ببم.

شـەقیق دەیگـوت: خـۆم لـەکۆڕی یـارانی موحەممـەددا (درووودی خـودای لەسـەر بـێ) گـەلێ دانیشتووم، نەم بیستووە کـە کەسـێ ئـەم قسـەیەی ئیبنـو مەسعوود رەت بکاتـەوە، یاخود نەنگـو خراپەی لێ بگرێ). {تاج/٣، زنجیرە: ٢٨، ژمارە: ٣٤٠٨}.

١٦٩٦- عَنْ مَسْرُوقٍ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمـا) فَـذَكَرْنَا حَدِيثًا عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ فَقَالَ: إِنَّ ذَاكَ الرَّجُلَ لاَ أَزَالُ أُحِبُّهُ بَعْـدَ شَـيْءٍ سَـمِعْتُهُ مِـنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَقُولُهُ، سَمِعْتُهُ يَقُولُ: «اقْرَءُوا الْقُرْآنَ مِنْ أَرْبَعَةِ نَفَرٍ: مِنِ ابْنِ أُمِّ عَبْدٍ، فَبَدَأَ بِهِ، وَمِنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ، وَمِنْ سَالِمٍ مَـوْلَى أَبِـي حُذَيْفَـةَ وَمِـنْ مُعَـاذِ بْـنِ جَبَلٍ». {الحديث: ٦٢٨٥ = ٦٢٩٣ فم. تجريد/٣، رقم: ١٤٧٩ = ٣٧٥٨، ٣٧٦٠، ٣٨٠٦، ٤٩٩٩}:

مەسـرووق (رەحمەتی خودای لێ بێ) فـەرمووی: لـەلای عەبـدوڵڵای کـوڕی عـەمری کـوڕی عـاص بـووین، باسـی عەبـدوڵڵای کـوڕی مەسـعوود کـرا، فـەرمووی: ئـەوەتی ئـەم فەرمایشتەم لە پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) بیستووە ئـیتر ئـەو پیـاوەم خـۆش دەوێ، گـوێم لێ بـوو خۆشەویسـت (درووودی خودای لەسەر بێ) دەیفـەرموو: (لـەلای ئـەم چـوار کەسـە فێری قورئان ببن‌و دەرسی قورئان بخوێنن: لەلای عەبدوڵڵای کوڕی مەسعوود، کـە ناسراوە بە (ئیبنو ئوم عەبد)و لەلای ئوبەییەی کوڕی کەعب‌و لەلای سالی بەندەی ئازادکراوی ئەبو حوذەیفەو لەلای موعاذی کوڕی جەبەل!). فەرمووی:

پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) یەکەم کەس کەناوی هێنا لەم چوار کەسە، ناوی ئیبنو مەسعوودی هێنا، بۆ گرنگی پێدانی زیاتر). {تاج/٣، زنجیرە: ٢٨، ژمارە: ٣٤٠١ چاپی چوارەم}.

روونکردنەوە:

سالم کە ناسراوە بە (سالی بەندەی ئازادکراوی ئەبو حوذەیفە) یەکێکە لە موسوڵمانە هەرە پێشینەکان، خەڵکی إصطخر بوو، لەوڵاتی فارس، لە هاوەڵە گەورەو ناسراوەکانی پێغەمبەر بووە، مامۆستایەکی قورئان زانی گەورە بووە، لە قوباء پێشنوێژی بۆ کۆچکاران دەکرد، بەرلەوە پێغەمبەر کۆچ بکا بۆ مەدینە، لەگەڵ کۆمەڵێکا، کە یەکێکیان عومەری کوڕی خەطاب بوو، لە مەککەوە کۆچیان کرد بۆ مەدینە، لەڕێگە سالم بەرنوێژیی بۆیان دەکرد، چونکە لەهەموویان زیاتر قورئانی لەبەربوو، عومەری کوڕی خەتاب، زیادەڕەوی دەکرد لەوەسپی سالمدا، لەکاتی بەستنی پەیمانی برایەتی لەنێوان موسوڵماناندا، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کردی بەبرای موعاذی کوڕی ماعیض، ئیمامی عومەر فەرمووی: (ئەگەر سالم ئێستا بمایە، ئەوم دەکرد بەجێنشینو جێنشینیم نەدەکرد بەشوراو بەڕاوێژ).

ئەبو حوذەیفە لەپێش ئیسلاما سالی کردبوو بە کوڕی خۆی، دوایی ئیسلام تەبەننی حەرام کرد، پێغەمبەر فەرمانی کرد بە سەهلەی ژنی ئەبو حوذەیفە کەشیر بدا بەسالم، هەتا ببێ بەکوڕی شیرییان. {بڕوانە: تەجریدی بوخاری/٥، ژمارە: ١٧٤٨ = ٥٠٨٨، ٤٠٠٠ فتح الباری}.

ئەبو حوذەیفە برازایەکی خۆی لێ مارەکرد، ناوی فاطیمەی کچی وەلید بوو، لە مەسجیدی قەباء سالم بەرنوێژیی بۆ کۆچکاران دەکرد، کە ئەبوبەکرو عومەریشیان تیادا بوو، جارێ سالم بەشەو، بە دەنگێکی خۆشی سازگار قورئانی دەخوێند، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) گوێی لێ گرتو فەرمووی: (سوپاس بۆ خودا کەپیاوی وەك سالمی لە ئۆمەتی منا داناوە!).

مامۆستای عەسقەلانی لە ئیصابەدا دەفەرموێ: پیاوانی رشتەی ئەم فەرموودەیە، هەموویان جێگەی متمانەن‌و متمانەدارن.

لەڕۆژی شەڕی یەمامەدا، ئاڵای کۆچکاران لەلای سالم بوو، لەم لایەنەوە قسەکرا لەگەڵیا، سالم فەرمووی: (ئەگەر وەك ئەمانە دەڵێن، ئەگەر لەم جەنگەدا زۆرم بۆ هات من هەڵدێم، ئەوە واتای وایە کەمن حامیل قورئانێکی زۆر خراپم!).

جا لەکاتی جەنگیندا دەستی راستی بەشمشێر پەڕی، بەدەستی چەپی ئاڵاکەی هەڵگرت، دەستی چەپیشی بە شمشێر پەڕی، ئاڵاکەی بەهەردوو قۆڵی گرتە باوەشی، کاتێ کەوتە گیانەڵا، فەرمووی: ئەبو حوذەیفە کوژراوە لەم شەڕەدا، یاماوە؟

عەرزیانکرد: کوژراوەو شەهید بووە، فەرمووی: تەرمەکەم لەپاڵ تەرمەکەی ئەودا دابنێن، ساڵی دوازدەی کۆچی شەهیدبوون، لەشەڕی یەمامەدا. ئیمامی عومەر کەلەپوورو میراتەکەی نارد بۆ ئازادکەرەکەی، کەژنی ئەبو حوذەیفە بوو، کە هەوێی سەهلەی کچی سوهەیلی عامیری بوو، کەناوی ثوبەییە بوو، چونکە بەپێی یاسای وەلاو سەرداری مردوو، ئەگەر میراتبەری تری نەبوو، کەلەپوورەکەی هی ئازادکەرەکەیەتی، بەڵام ثوبەییە کەلەپوورەکەی وەرنەگرتو فەرمووی: من بۆ خودا ئازادم کردووە، بەتەمای هیچ شتێ ئازادم نەکردووە، جا عومەر کەلەپوورەکەی سالی دا بە بەیتولمال.

بۆ ژیاننامەی ئیبنو مەسعوود {بڕوانە: ژمارە: ٣٥ لەم پەڕاوە پیرۆزە}. بۆ ژیاننامەی موعاذی کوڕی جەبەل {بڕوانە: ژمارە: ١١١٣}. بۆ ژیاننامەی ئوبەییەی کەعب {بڕوانە: ژمارە: ٢٤٢}.

١٢٩٥) باسی گەورەیی عەبدوڵڵای کوڕی عەمری کوڕی حەرام (رەزای خودای لێ بێ). (٦٣٠٤ - ٦٣٠٧)

بابٌ: في فضائل عبد الله بن عمرَ بنْ حرام (رضي اللهُ عنهُ)

١٦٩٧- عَنْ جابرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: أُصِيبَ أَبِي يَوْمَ أُحُدٍ، فَجَعَلْتُ أَكْشِفُ الثَّوْبَ عَنْ وَجْهِهِ وَأَبْكِي، وَجَعَلُوا يَنْهَوْنَنِي، وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لاَ يَنْهَانِي، قَالَ: -

وَجَعَلَتْ فَاطِمَةُ بِنْتُ عَمْرٍو تَبْكِيهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «تَبْكِيهِ أَوْ لاَ تَبْكِيهِ، مَا زَالَتِ الْمَلاَئِكَةُ تُظِلُّهُ بِأَجْنِحَتِهَا حَتَّى رَفَعْتُمُوهُ». {الحديث: ٦٣٠٥ = ٦٣١٣ فم = ف.م = فتح الملهم بشرح صحيح الامام مسلم. تجريد البخارى، الترجمة الكردية، المجلّد الثانى الرقم: ٦٠٢ = ١٢٤٤، ١٢٩٣، ٢٨١٦، ٤٠٨٠. نسائى. جنائز: ١٨٤٤. تحفة الأشراف: ٣٠٤٤}:

جابير (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لەرۆژی غەزای ئوحوددا باوکم کوژرا، کاتێ لاشەکەیان هێنا بۆلای پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لووتو گوێیان کردبوو، منیش چووم سەریم هەڵدایەوەو دەستم کرد بەگریان بۆی!

خزمان نەیاندەهێشت بۆیبگریم، بەڵام پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) گەرچی ئاگای لێم بوو، بەڵام قەدەغەی لێ نەکردمو رێی لێ نەگرتم کە بۆی بگریم، تا فاتیمەی کچی عەمر، کە خوشکی باوکم بوو، وە پووری باوکیم بوو، هاتە سەر تەرمەکەو دەستی کرد بەگریان بۆی.

ئەوسا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (بۆی بگریتو بۆی نەگریت ئەی فاتیمە! بۆ عەبدوڵڵای برات چون یەکە، چونکە ئەو بەپایەی شەهیدیی گەیشتووە، بەپایەو شانی خۆی شادبووە، ئەو لەلای خودا ئەوەندە بەقەدرو بەڕێزە، فریشتەی ڕەحمەت بە باڵیان سێبەریان بۆی کردبوو، تا لەخۆرەتاوەکە بیپارێزنو تا لاشەکەی تێك نەچێت، وەگیانی پاكو پیرۆزی بەرزەوە بکەن بۆ ئاسمان، ئەمە حاڵیان بوو هەتا ئەوکاتەی کە لەسەر تاتەشۆڕەکە هەڵتان گرت). {تاج/٣، زنجیرە: ٥١، ژمارە: ٣٤٨٢ چ/٤}.

روونکردنەوە:

عەبدوڵڵای کوڕی عەمری کوڕی حەرام، باوکی جابیری کوڕی عەبدوڵڵا، ئنامادەی غەزای بەدر بووە، لەغەزای ئوحوددا کوژراو شەهیدکرا، کافرەکان لەشیان شێواندبوو، لووتو گوێو دەستو پایان کردبوو، لەپەیمانی عەقەبەدا یەکێك بوو لە نوقەباکان. لەپاش شەهیدبوونی کەرامەتی لێ بینراوە، لەپاش چڵو شەش ساڵ،

لافاو گۆڕەکەی دەرخست، کە لاشەکەیان گواستەوە وەك خۆی مابوو، وەك دوێنێ نێژرابێ وابوو، هەروا لاشەی عەمری کوڕی جەمووحیش لەگەڵ ئەودا لەیەك گۆڕدا بوون، ئەویش وەك خۆی مابوو، یەك دەنك نەگۆڕابوو، یەکێکیان لەکاتی ناشتنەکەیدا، دەستێکی لەسەر برینەکەی بوو، ویستیان دەستی لابەن لەسەر برینەکەیو لەتەنیشتی تەرمەکەیەوە دەستی رکێشن، کەوایان لێ کرد، دەستەکە وەك جاران رۆیشتەوە سەر شوێن برینەکەیو لەوێ لەسەر برینەکە راوەستا.

١٢٩٦) **باسی گەورەیی عەبدوڵڵای کوڕی سەلام (رەزای خودای لێ بێ).** (٦٢٢٠ - ٦٢٢٢)

بَابٌ: فِي فَضَائِلِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)

١٦٩٨- عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ: مَا سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ لِحَيٍّ يَمْشِي: (أَنَّهُ فِي الْجَنَّةِ إِلاَّ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلاَمٍ). {الحديث: ٦٣٣٠ = ٦٣٣٨ فم = ف.م = فتح الملهم بِشَرْح صحيح الامام مسلم. تجريد البخاری بالكوردی، المجلد الرّابع الرقم: ١٤٩٦ = ٣٨١٢. تحفة الأشراف: ٣٨٧٩}:

ئەم فەرموودەیە لە تەجریدی بوخاریدا بەکوردی، ئاوایە دەیکەین بەڕاڤەی ئێرە:

سەعدی کوڕی ئەبو وەقاص (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لە پێغەمبەرم نەبیستووە بەکەسێ کەهێشتا لەژیانا بێو لەسەر رووی زەوی بگەڕێ، پێی بفەرموێ: ئەم کەسە بەهەشتییە، جگە لە عەبدوڵڵای کوڕی سەلام، بەوی فەرموو عەبدوڵڵا بەهەشتییە.

فەرمووی: ئەم ئایەتەیش دەربارەی عەبدوڵڵا هاتە خوارەوە، کە دەفەرموێ: {وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّن بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى مِثْلِهِ – النساء – ٤/١٠}:

واتە: شایەتێکی راستگۆی قسە رەوای وا کەخودای گەورە رێزو بایەخی بۆ شایەتییەکەی داناوە، کە لەنەوەی یەعقوب پێغەمبەر، کە ناسراون بە بەنی ئیسرائیل، شایەتی دا لەسەرئەوە کە ئەم قورئانە فەرموودەی خودایە، نامەو پەڕاوی نێردراوی خودایە). {تاج/٣، زنجیرە: ٦١، ژمارە: ٣٥١٦}.

١٦٩٩- عَنْ خَرَشَةَ بْنِ الْحُرِّ قَالَ: كُنْتُ جَالِسًا فِى حَلْقَةٍ فِى مَسْجِدِ الْمَدِينَةِ، قَالَ: وَفِيهَا شَيْخٌ حَسَنُ الْهَيْئَةِ وَهُوَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَلاَمٍ، قَالَ: فَجَعَلَ يُحَدِّثُهُمْ حَدِيثًا حَسَنًا، قَالَ: فَلَمَّا قَامَ، قَالَ الْقَوْمُ: مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَلْيَنْظُرْ إِلَى هَذَا، قَالَ: فَقُلْتُ: وَاللَّهِ لأَتْبَعَنَّهُ فَلأَعْلَمَنَّ مَكَانَ بَيْتِهِ، قَالَ: فَتَبِعْتُهُ، فَانْطَلَقَ حَتَّى كَادَ أَنْ يَخْرُجَ مِنَ الْمَدِينَةِ، ثُمَّ دَخَلَ مَنْزِلَهُ. قَالَ: فَاسْتَأْذَنْتُ عَلَيْهِ، فَأَذِنَ لِى، فَقَالَ: مَا حَاجَتُكَ يَا ابْنَ أَخِى؟ قَالَ: فَقُلْتُ لَهُ: سَمِعْتُ الْقَوْمَ يَقُولُونَ لَكَ لَمَّا قُمْتَ: مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ، فَلْيَنْظُرْ إِلَى هَذَا، فَأَعْجَبَنِى أَنْ أَكُونَ مَعَكَ، قَالَ: اللَّهُ أَعْلَمُ بِأَهْلِ الْجَنَّةِ، وَسَأُحَدِّثُكَ مِمَّ قَالُوا ذَاكَ، إِنِّى بَيْنَمَا أَنَا نَائِمٌ إِذْ أَتَانِى رَجُلٌ فَقَالَ لِى: قُمْ، فَأَخَذَ بِيَدِى، فَانْطَلَقْتُ مَعَهُ، قَالَ: فَإِذَا أَنَا بِجَوَادَّ عَنْ شِمَالِى. قَالَ: فَأَخَذْتُ لآخُذَ فِيهَا، فَقَالَ لِى: لاَ تَأْخُذْ فِيهَا فَإِنَّهَا طُرُقُ أَصْحَابِ الشِّمَالِ، قَالَ: وَإِذَا جَوَادُّ مَنْهَجٌ عَلَى يَمِينِى، فَقَالَ لِى: خُذْ هَا هُنَا. قَالَ: فَأَتَى بِى جَبَلاً، فَقَالَ لِى: اصْعَدْ. قَالَ: فَجَعَلْتُ إِذَا أَرَدْتُ أَنْ أَصْعَدَ خَرَرْتُ عَلَى اسْتِى. قَالَ: حَتَّى فَعَلْتُ ذَلِكَ مِرَارًا. قَالَ: ثُمَّ انْطَلَقَ بِى حَتَّى أَتَى بِى عَمُودًا رَأْسُهُ فِى السَّمَاءِ وَأَسْفَلُهُ فِى الأَرْضِ فِى أَعْلاَهُ حَلْقَةٌ، فَقَالَ لِىَ: اصْعَدْ فَوْقَ هَذَا. قَالَ: قُلْتُ: كَيْفَ أَصْعَدُ هَذَا وَرَأْسُهُ فِى السَّمَاءِ؟ قَالَ: فَأَخَذَ بِيَدِى فَزَجَلَ بِى. فَقَالَ: فَإِذَا أَنَا مُتَعَلِّقٌ بِالْحَلْقَةِ، قَالَ: ثُمَّ ضَرَبَ الْعَمُودَ فَخَرَّ، قَالَ: وَبَقِيتُ مُتَعَلِّقًا بِالْحَلْقَةِ حَتَّى أَصْبَحْتُ، قَالَ: فَأَتَيْتُ النَّبِىَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فَقَصَصْتُهَا عَلَيْهِ، فَقَالَ: «أَمَّا الطُّرُقُ الَّتِى رَأَيْتَ عَنْ يَسَارِكَ فَهِىَ طُرُقُ أَصْحَابِ الشِّمَالِ». قَالَ: «وَأَمَّا الطُّرُقُ الَّتِى رَأَيْتَ عَنْ يَمِينِكَ فَهِىَ طُرُقُ أَصْحَابِ الْيَمِينِ، وَأَمَّا الْجَبَلُ فَهُوَ مَنْزِلُ الشُّهَدَاءِ وَلَنْ تَنَالَهُ، وَأَمَّا الْعَمُودُ فَهُوَ عَمُودُ الإِسْلاَمِ، وَأَمَّا الْعُرْوَةُ فَهِىَ عُرْوَةُ الإِسْلاَمِ، وَلَنْ تَزَالَ مُتَمَسِّكًا بِهَا حَتَّى تَمُوتَ». {الحديث: ٦٣٣٣ = ٦٣٤١ فم}:

خەرەشەی کوڕی ئەلحورڕ فەرمووی: لەناو ئەڵقەیەکا، لەمزگەوتی مەدینە دانیشتبووم. فەرمووی: پیرە مێردێکی شێوە شیرین لەناویانا دانیشتبوو، کە عەبدوڵڵای کوڕی سەلام بوو.

فەرمووی: پیرە مێردەکە قسەی جوان جوانو فەرموودەی جوان جوانی باس دەکرد بۆیان.

فەرمووی: جا کەهەڵسا، دانیشتوانی کۆڕەکە گوتیان: هەرکەسێ حەزدەکا کە بەچاوی سەر لەجیهانا تەماشای پیاوێکی بەهەشتی بکا، با تەماشای ئەم پیرە مێردە بکا. فەرمووی: گوتم: بەخودا دەبێ شوێنی بکەوم، هەتا شوێنی ماڵەکەی دەزانم، فەرمووی: جا شوێنی کەوتم، رۆیشت هەتا خەریکبوو لەمەدینە دەربچێ، تاچووە ناو ماڵەکەی.

فەرمووی: منیش مۆڵەتم خواست کەبچم بۆ خزمەتی، مۆڵەت درام. فەرمووی: ئەی برازای خۆم ئیشت بەمن هەیە، چییە بفەرموو؟ عەرزیم کرد: ئەو خەڵکەی لە کۆڕەکەدا لەخزمەتتا دانیشتبوون لەمزگەوت، کەتۆ هەڵسایتو رۆیشتیت گوتیان بەتۆ: هەرکەسێ حەزدەکا، باتەماشای ئەم پیرە مێردە بکا).

جا منیش بەم بۆنەیەوە هاتووم بۆ خزمەتت.

فەرمووی: خودا خۆی زۆر باش دەزانێ کێ بەهەشتییە، دەی باهۆی ئەوەت پێ بڵێم، کە ئەوانە بۆ وایان گوتووە: شتەکە خۆی ئاوابوو: جارێ خەوتبووم لەخەوما پیاوێ هات بۆلام، پێی گوتم: هەڵسە سەرپێ، منیش هەڵسامە سەرپێو دەستی گرتمو لەگەڵیدا رۆیشتم، تەماشام کرد واجادە گەلێك وا لەلای چەپمەوە، ویستم کە ئەو رێگەیانە بگرم، پیاوەکە فەرمووی پێم: ئەم رێگەلە مەگرەو بەو رێگەیانەدا مەڕۆ، ئەوانە رێگەی چەپڕەوانن رێگە گەلی یارانی دەستە چەپن فەرمووی: کە تەماشام کرد وا لەلای راستمەوە شەقامە رێگەیەك هەیە، لەخەوما پیاوەکەی لەگەڵما بوو فەرمووی پێم: ئالێرەوە بڕۆ بەم شەقامە رێگەیەدا کەوا لەلای راستتەوە.

فەرمووی: جابردمی بۆلای کێوێ، فەرمووی پێم: بەم کێوەدا سەرکەوە، فەرمووی: جا هەرخەریکبووم بەکێوەکەدا هەڵزنێم، کەچی دەکەوتم بەپشتاو دەخزام، فەرمووی: چەند جارێ ئەم هەوڵەم دووبارە کردەوە. فەرمووی: ئەوجا لەگەڵی رۆیشتم هەتا بردمیە لای کۆڵەکەیەك، سەری لە ئاسمان بوو، بنەکەی لەزەوی بوو، بە نووچکەکەیەوە قولفەیەك هەبوو، فەرمووی پێم: ئادەی بەم

کۆڵەکەیەدا سەرکەوە سەریٚ! گوتم: چۆن بەمەدا سەرکەوم، ئەو نووچکەکەی وا لەحەوا، سەری وا لەئاسمان؟

فەرمووی: جا دەستی گرتمو هەڵی دام، کاتێکم زانی خۆم بە ئەڵقەکەدا هەڵواسیوە، دوایی دای لە کۆڵەکەکە، کۆڵەکەکە کەوت، بەڵام هەتا بەیانی لەخەوما دەستم بە قوڵفەکەوە بوو.

فەرمووی: جا چووم بۆ خزمەتی پێغەمبەری خودا (درودی خودای لەسەر بێ) ئەم خەونەم بەتەواوی گێڕایەوە بۆی، فەرمووی (درودی خودای لەسەر بێ):

(ئەو رێگایانەی کەدیت لەلای چەپتەوە بوون، ئەوانە رێگە گەلی (أصحاب الشِّمَال)ن، کە لەقورئاندا ئاوا وەصفیان کراوە: {وَأَصْحَابُ الشِّمَالِ مَا أَصْحَابُ الشِّمَالِ - الواقعة – ٥٦/ ٤١ - ٤٢}:

ئەو رێگایانەیش کەدیت لەلای راستتەوە بوون، ئەوانە رێگە گەلی (أَصْحَابُ الْيَمِينِ)ن، کە لەقورئاندا ئاوا وەسپو مەدحیان کراوە: {وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ مَا أَصْحَابُ الْيَمِينِ، فِي سِدْرٍ مَّخْضُودٍ، وَطَلْحٍ مَّنضُودٍ، وَظِلٍّ مَّمْدُودٍ – ٥٦/ ٢٨ - ٣١}.

ئەو کێوەیش کە دیتو نەتوانی بچیتە سەری، ئەوە پلەو پایەی شەهیدییە، تۆ نایگەیتێو بەمردنی خودا دەمریت، ئەو کۆڵەکەیەیش ستوونی ئیسلامە، ئەو قوڵفەی کە بەسەر سەری کۆڵەکەکەوە بوو، ئەوە قوڵفەی قایمی ئیسلامە، ئەی عەبدوڵڵا تۆ لەسەر ئیسلامەتی دەمریتو دەست بە عوروەتول ووثقا دەگریت تامردن). {تاج/٣، زنجیرە: ٦١، ژمارە: ٣٥١٧ چ/٤}.

روونکردنەوە:

عەبدوڵڵای کوڕی سەلام (رەزای خودای لێ بێ) لەڕەگەزی جوولەکەیە، یەکێکە لە هاوەڵە مەزنەکانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کاتێ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) تەشریفی کۆچی کرد لەمەککەی پیرۆزەوە بۆ مەدینەی نازدار، عەبدوڵڵا موسوڵمان بوو (بۆ چیرۆکی موسوڵمان بوونی عەبدوڵڵای کوڕی سەلام بڕوانە: تەجریدی بوخاری بەکوردی، ژمارە: ١٣٣٧، بەرگی چوارەم، فەتحولباری، ژمارە: ٣٣٢٩).

لەپێشا عەبدوڵڵا زانایەکی گەورەی جوولەکە بوو، لەنـەوەی پێغەمبـەر یوسـفی کوڕی پێغەمبەر یەعقوبە (دروودی خودایـان لەسـەر بـێ)، کاتـێ ئیسلام بـوو نـاوی حوسەین بوو، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) ناوەکەی گۆڕیو ناوی نا: عەبدوڵڵا.

عەبدوڵڵای کوڕی سەلام یەکێکە لەدە هاوەڵـە مـوژدەی بەهەشـت پـێ دراوەکـان، کـە ناسـراون بـە عەشـەرەی موبەششـەرە، دوو کـوڕی خـۆی کـە ناویـان یوسـفو موحەممـەد بـوو، فـەرموودەکانی ئـەویان گێڕایـەوە، دوو فـەرموودەی لـە بوخاریـدا هەیە، لەسەر فەرمایشتی موقەددیمەی فەتحولباری.

عەبدوڵڵا ئامۆژگاری ئیمامی عەلی کرد: کە دوانگەکەی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەمەدینـە بـەجێ نـەهێڵیو نەچێت بـۆ عێـراق، وە عـەرزیکرد: (ئـەم دوانگەیـە بەجێ بهێڵی جارێکی تر نایبینیتەوە). وە خۆشی وابوو، کە عەلی مەدینـەی بـەجێ هێشت هەتا شەهیدبوو نەگەڕایەوە بۆی.

بەکۆی دەنگ: عەبدوڵڵای کوڕی سەلام (رەزای خودای لێ بێ) لەساڵی چلو سێی کۆچیدا، لەشاری مەدینە بەمەرگی خودا مردووە!).

کۆمـەڵێ فـەرموودە لـە مـەتحی عەبـدوڵڵادا هەیـە، زۆریـان لـەتاجول ئوصـولدا هەیە، {بڕوانە: تاجول ئوصول بەکوردی، بەرگی سێیەم، زنجیرە: ٦١، لـەژمارە: ٣٥١٦ وە هەتا ژمارە: ٣٥٢٠. چاپی چوارەم}.

بەشی سێیەم لە لیستو ناوی ئەو هاوەڵو کەسانەی کە لەژمارە (١٥٣٦)ەوە دەست پێ دەکەن

ژمارەی زنجیرەیی	ناوی خاوەن ژیاننامە یا بابەت	ژمارەی فەرموودەکە
-	یادی مەلا جەبار لە مستشفی کرکوك العسکری	١٥٣١
١٩٤	عبدالرحمنی کوڕی ئەبوبەکری صەدیق	١٥٣٣
١٩٥	ابوبەکری صەدیق	١٥٣٣
	کەرامەتێکی ئوم مالیك	١٥٣٦

١٩٦	ام مالك الأنصارية	١٥٣٦
١٩٧	ئەبو حومەیدی ئەل-ساعیدی	١٥٤٧
١٩٨	أبو طفيل عامر بن واثلة	١٥٥٨
١٩٩	عەبدوڵڵای کوڕی سەرجیس	١٥٦١
-	پێغەمبەرانو شەهیدان لە گۆڕەکانیاندا زیندوون. جیاوازی ژیانی: دنیاو بەرزەخو قیامەت	١٦١٤
٢٠٠	عەبدوڵڵای کوڕی عەبدوڵڵای کوڕی سەلوول	١٦٣٦
٢٠١	عەبدوڵڵای کوڕی سەلوول	١٦٣٦
٢٠٢	زوبەیری کوڕی عەوام	١٦٤٥
٢٠٣	ئەبو عوبەیدەی کوڕی جەرراح	١٦٥١
٢٠٤	فاتیمەی زەهراء کچی موحەممەد (درووودی خودایان لەسەر بێ)	١٦٥٤
٢٠٥	روقیەی کچی پێغەمبەر (درووودی خودایان لەسەر بێت)	١٦٥٤
٢٠٦	ئوم کولثوم کچی پێغەمبەر (درووودی خودایان لەسەر بێت)	١٦٥٤
٢٠٧	زەینەبی کچی پێغەمبەر (درووودی خودایان لەسەر بێ)	١٦٥٤
-	داستانی ئوم زەرع	١٦٦٩
-	کۆمەڵی بەهرەو سوودرو کەڵکی فەرموودەی ئوم زەرع	١٦٦٩
٢٠٨	سالم مَوْلى أبى حُذَيفة	١٦٩٦
٢٠٩	عەبدوڵڵای کوڕی عەمری کوڕی حەرام (رەزای خودای لێ بێ) باوکی جابیری کوڕی عەبدوڵڵا	١٦٩٧
٢١٠	عەبدوڵڵای کوڕی سەلام	١٦٩٩

١٢٩٧) باسی گەورەیی سەعدی کوڕی موعاذ (رەزای خودای لێ بێ).(٦٢٩٥ - ٦٣٠٢)

بَابٌ: فِي فَضَائِلِ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)

١٧٠٠- عَنْ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُما) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَجَنَازَةُ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ: «اهْتَزَّ لَهَا عَرْشُ الرَّحْمَن». {الحديث: ٦٢٩٥ = ٦٣٠٣ فم = ف.م = فتح الملهم بِشَرْحِ صحيح الامام مسلم. تجريد البخارى المسمى بمختصر صحيح البخارى، المجلد الرابع الرقم: ١٤٩٢ = ٣٨٠٣ فتح البارى}:

جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: تەرمەکەی سەعدی کوڕی موعاز لەبەردەممانا دانرابوو، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: تەختو بارەگای خودای میهرەبان بۆی کەوتە لەرزەو بۆی خورۆشاوە!). {تاج/٣، زنجیرە: ٤٥، ژمارە: ٣٤٦٧ چ/٤ = چاپی چوارەم + تاج/١، زنجیرە: ٢٢٤، ژمارە: ١١٥٤ چ/٤} = (پرسیارو وەڵامی ناوگۆڕو سزای گۆڕ).

گێڕانەوەی تاج لەبەرگی یەکەما ژمارە: (١١٥٤) ئاوایە:

ئیبنو عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: ئائەم سەعدی کوڕی موعازە، کە تەختو بارەگای مەزنی خودای گەورە، بۆ مەرگی هاتە جەو جووڵو خرۆشو دەرگاکانی ئاسمانی، بۆ پێشوازی لێی، خرانە سەر پشتو حەفتا هەزار فریشتە هاتنە دیدەنیو دیاری، لەکاتی سەرە مەرگیداو لەکاتی بەڕێکردنی تەرمەکەیدا، ئائەم سەعدە کە ئەمە پلەو پایەیەتی لەلای خودا، لەگەڵ ئەوەش دا، گۆڕەو شارێکی وەها وەها درا، کە پەراسووی راستو پەراسووی چەپی تێك پەڕاند، ئاوا بەتوندی گوشی، بەڵام لەپاشا رزگاری بوو). {تاج/٣/٥٧٣ چ/٤ — ن/ش}.

١٧٠١- عَنْ الْبَرَاءَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: أُهْدِيَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) حُلَّةُ حَرِيرٍ، فَجَعَلَ أَصْحَابُهُ يَلْمُسُونَهَا، وَيَعْجَبُونَ مِنْ لِينِهَا، فَقَالَ: «أَتَعْجَبُونَ مِنْ لِينِ هَذِهِ؟ لَمَنَادِيلُ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ فِي الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِنْهَا وَأَلْيَنُ». {الحديث: ٦٢٩٨ = ٦٣٠٦ فم. بخاری. مناقب الأنصار: ٣٨٠٢. تحفة الأشراف}:

بەرائی کوڕی عازیب (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ئوکەیدیری دەومەتولجەندەل، قاتێ جلی ئاورێشمینی بەدیاریی هێنا بۆ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئێمەیش دەستمان لێ دەخشانو پێمان سەیربوو کە ئەوەندە نەرمە، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (سەیرتان لە نەرمیو سفتی ئەم جلە دێ؟) گوتمان: بەڵێ. فەرمووی: (دەستە سرەکانی سەعدی کوڕی موعاز لەبەهەشتا لەمە باشترو نەرمترن!).

{تاج/٣، زنجيره: ٢٩، ژماره: ٢٧٦٢ چ/٤} + {تاج/٤، زنجيره: ٦٦، ژماره: ٤٥٢٥. چاپی چوارەم = باسی سەرانە}.

١٢٩٨) باسی گەورەیی ئەبو طەلحەی ئەنصاریو ئوم سولەیمی هاوسەری (رەزای خودایان لیّ بیّ). (٦٢٦٩ - ٦٢٧٤)

بَابٌ: فِي فَضَائِلِ أَبِي طَلْحَةَ الأَنْصَارِي وَأَمْرَأَتِهِ أُمِّ سُلَيْمٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا)

١٧٠٢- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): مَاتَ ابْنٌ لأَبِي طَلْحَةَ مِنْ أُمِّ سُلَيْمٍ، فَقَالَتْ لأَهْلِهَا: لاَ تُحَدِّثُوا أَبَا طَلْحَةَ بِابْنِهِ حَتَّى أَكُونَ أَنَا أُحَدِّثُهُ. قَالَ: فَجَاءَ فَقَرَّبَتْ إِلَيْهِ عَشَاءً فَأَكَلَ وَشَرِبَ، قَالَ: ثُمَّ تَصَنَّعَتْ لَهُ أَحْسَنَ مَا كَانَ تَصَنَّعُ قَبْلَ ذَلِكَ، فَوَقَعَ بِهَا، فَلَمَّا رَأَتْ أَنَّهُ قَدْ شَبِعَ وَأَصَابَ مِنْهَا قَالَتْ: يَا أَبَا طَلْحَةَ أَرَأَيْتَ لَوْ أَنَّ قَوْمًا أَعَارُوا عَارِيَتَهُمْ أَهْلَ بَيْتٍ، فَطَلَبُوا عَارِيَتَهُمْ، أَلَهُمْ أَنْ يَمْنَعُوهُمْ؟ قَالَ: لاَ. قَالَتْ: فَاحْتَسِبِ ابْنَكَ! قَالَ: فَغَضِبَ، فَقَالَ: تَرَكْتَنِي حَتَّى تَلَطَّخْتُ ثُمَّ أَخْبَرْتَنِي بِابْنِي. فَانْطَلَقَ حَتَّى أَتَى رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَخْبَرَهُ بِمَا كَانَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «بَارَكَ اللَّهُ لَكُمَا فِي غَابِرِ لَيْلَتِكُمَا». قَالَ: فَحَمَلَتْ، قَالَ: فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي سَفَرٍ وَهِيَ مَعَهُ، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا أَتَى الْمَدِينَةَ مِنْ سَفَرٍ لاَ يَطْرُقُهَا طُرُوقًا، فَدَنَوْا مِنَ الْمَدِينَةِ، فَضَرَبَهَا الْمَخَاضُ، فَاحْتُبِسَ عَلَيْهَا أَبُو طَلْحَةَ، وَانْطَلَقَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). قَالَ: يَقُولُ أَبُو طَلْحَةَ: إِنَّكَ لَتَعْلَمُ يَا رَبِّ إِنَّهُ يُعْجِبُنِي أَنْ أَخْرُجَ مَعَ رَسُولِكَ إِذَا خَرَجَ، وَأَدْخُلَ مَعَهُ إِذَا دَخَلَ، وَقَدِ احْتُبِسْتُ بِمَا تَرَى. قَالَ: تَقُولُ أُمُّ سُلَيْمٍ: يَا أَبَا طَلْحَةَ، مَا أَجِدُ الَّذِي كُنْتُ أَجِدُ، انْطَلِقْ، فَانْطَلَقْنَا. قَالَ: وَضَرَبَهَا الْمَخَاضُ حِينَ قَدِمَا، فَوَلَدَتْ غُلاَمًا، فَقَالَتْ لِي أُمِّي: يَا أَنَسُ لاَ يُرْضِعُهُ أَحَدٌ حَتَّى تَغْدُوَ بِهِ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). فَلَمَّا أَصْبَحَ احْتَمَلْتُهُ، فَانْطَلَقْتُ بِهِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). قَالَ: فَصَادَفْتُهُ وَمَعَهُ مِيسَمٌ، فَلَمَّا رَآنِي، قَالَ: «لَعَلَّ أُمَّ سُلَيْمٍ وَلَدَتْ؟». قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: فَوَضَعَ الْمِيسَمَ. قَالَ: وَجِئْتُ بِهِ فَوَضَعْتُهُ فِي حَجْرِهِ، وَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِعَجْوَةٍ مِنْ عَجْوَةِ الْمَدِينَةِ، فَلاَكَهَا فِي فِيهِ حَتَّى ذَابَتْ، ثُمَّ قَذَفَهَا فِي فِي الصَّبِيِّ، فَجَعَلَ الصَّبِيُّ يَتَلَمَّظُهَا، قَالَ: فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «انْظُرُوا

إِلَى حُبِّ الأَنْصَارِ التَّمْرَ». قَالَ: فَمَسَحَ وَجْهَهُ وَسَمَّاهُ عَبْدَ اللَّهِ). {الحديث: ٦٢٧٢ = ٦٢٨٠ فم}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: برایەکی دایکیم هەبوو، کوڕی ئەبو طەلحە بوو، کە هاوسەری دایکم بوو، ئەم برایەم بە منالی مرد، دایکم بە کەسوکارەکەی فەرموو: کەس باسی مردنی کوڕەکە نەکات بۆ ئەبو طەلحەی باوکی، هەتا خۆم پێی دەڵێم.

فەرمووی: جا ئەبو طەلحە هاتەوە، دایکم شێوی بۆ دانا، ئەویش بە ئاسوودەیی نانو ئاوەکەی خوارد، ئەنجا ژنەکەی خۆی دەرازێنێتەوە بۆی، زۆر بەجوانی، وەك جاری جاران، وەك بڵێی هیچ رووی نەدابێ، جا پێکەوە دروست دەبن، ژنەکەی کە تەماشا دەکا کەوا ئەبو تەلحە هەم تێری خواردو هەم ئیشی شەرعی کرد لەگەڵیا، پێی دەڵێ: ئەی ئەبو طەلحە! پێم بڵێ: ئەگەر کۆمەڵێ ئەمانەتو سپاردەی ماڵێکیان لەلابێو ماڵەکە داوای سپاردەکەی خۆیان بکەنەوە، ئایا ئەو کۆمەڵە مافی ئەوەیان هەیە کە ئەو سپاردەو ئەمانەتەیان نەدەنەوە!!

گوتی: نەء، دایکم پێی فەرموو: دە داوای پاداش لەخودا بکە، لەسەر مردنی کوڕەکەت!

ئەنەس فەرمووی: ئەبو تەلحە تووڕە بوو، وەگوتی: چۆن پەندێکت پێدام، لە کۆڵم نەبوویتەوە هەتا چەپەڵ بووم‌و لەشم پیس بوو، ئەوجا مەرگی کوڕەکەمم پێ دەڵێیت، دوایی رۆیی بۆلای پێغەمبەرو چی رووویدابوو هەمووی بۆ دەگێڕێتەوە. پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (خودا شەوی رابووردووتان بۆ پیرۆز بکا).

فەرمووی: هەر ئەو شەوە بەفەرمانی خودا ئوممو سولەیم سکی پڕبوو، منالٌ دەکەوێتە سکی، تا جارێ حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) دەچێ بۆ سەفەرێ، ئوممو سولەیم‌و ئەبو طەلحەی مێردیشی لەگەڵیا دەڕۆن بۆ ئەو سەفەرە، دەستووری پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) وابوو کە لەسەفەر دەگەڕایەوە بۆ شاری مەدینە، بەشەو لەناکاودا نەیدەکرد بەناو خاوو خێزاندا، کاتێ لەمەدینە نزیك دەبنەوە ئوممو

سولەیم ژانی منالبوون دەیگرێ، ئەبو طەلحەیش ناچار بەدیاریەوە دەمێنێتەوەو پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەرەو مەدینە دەجمێ، فەرمووی: ئەبو طەلحە دەفەرموێ: ئەی خودایە! بۆ خۆت دەزانیت کە هەمیشە حەزدەکەم کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئەگەر دەربچێ، منیش لەگەڵیا دەربچم بۆ ئەو سەفەرە، هەروا کە بگەڕێتەوە بۆ ماڵەوە بۆ مەدینە، حەزدەکەم منیش لەگەڵیا بگەڕێمەوە بۆ مەدینەو لێی دانەبڕێمو لێی دوانەکەوم، بەڵام وەك دەبینیت ئەوا من بەم ئیشەوە پلکاوەو بەدەست ئەم ژنەی خۆمەوە گیرم خواردووە!

فەرمووی: ئوم سولەیم دەفەرموێ: ئەی ئەبو تەلحە! ئەو ژانی منالەی کەبووم نەم ماوە، بڕۆ با لەخزمەتی حەزرەتدا بڕۆینەوە، ئیتر هەموومان ملی ڕێمان گرتو کەوتینەڕێ. فەرمووی: کە لەگەڵ گەیشتینە بەرەوە دیسان ژان گرتیەوەو کوڕێکی بوو!

ئەنەس فەرمووی: دایکم فەرمووی پێم: ئەی ئەنەس! نابێ کەس گۆشی بکاو مەمکی پێ بدات، تابەیانەکی بەدەستی خۆت هەڵی دەگریتو دەیبەیت بۆلای پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ).

منیش بەیانی کۆرپە ساواکەم هەلگرتو بردم بۆلای پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ). فەرمووی: کەچووم وارێکەوت پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەمە داخێکی بەدەستەوە بوو، وشتری زەکاتی پێ داخ دەکرد بۆ نیشانە.

کاتێ منی دی منالەکەم بەباوەشەوە بوو، فەرمووی: (رەنگبێ ئوم سولەیم منداڵی بووبێت؟). گوتم: بەڵێ. فەرمووی: جا دەمە داخەکەی دانا، فەرمووی: منالەکەم برد بۆی داینا لەکۆشیا.

جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) داوای خورمای عەجوەی کرد، لە عەجوەی مەدینە، داینا لەناو دەمی خۆیداو خورما عەجوەکەی تەواو جوی، هەتا توایەوە، ئەوجا دەمی منداڵەکەی دا چەقاندو ماجوومی خورماکەی تفاندە ناودەمی، منداڵەکەیش یەکسەر دەستی کرد بە ملچاندنی ماجوومەکەو زمانی بۆ دەگێڕا!

ئەنەس فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (خورما خۆشەویستی یاریدەدەرانە، بۆیە ئەم مناڵە کە لەئەنصارە، هەر لەئێستاوە ئاوەها دەیقۆزێتەوە!).

ئەنەس فەرمووی: جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بۆ پیرۆزیی دەستی هێنا بەدەمو چاویداو ناوی نا: عەبدوڵڵا). {ریاض صالحین/١، زنجیرە: ٣ باسی ئارامو خۆگری، ژمارە: ٤٤}.

روونکردنەوە:

لە ریاض صالحیندا دەفەرموێ:

لەگێڕانەوەیەکی بوخاریدا دەفەرموێ: ئیبنو عویەینە فەرمووی: پیاوێکی ئەنصاری دەیگوت: بەچاوی خۆم نۆ منالی ئەم عەبدوڵڵایەم دیوە، کە پێغەمبەر ناوی ناو، دەمو مەلاشووی بە ماجوومی خورمای عەجوە هەنوو، هەر نۆیان قورئان خوێن بوون.

١٢٩٩) باسی گەورەیی ئوبەیی کوڕی کەعب. (٦٢٩٠ - ٦٢٩٤)

بَابٌ: فِي فَضْلِ أُبَيُّ بْنُ كَعْبٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ)

١٧٠٣- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: جَمَعَ الْقُرْآنَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) أَرْبَعَةٌ كُلُّهُمْ مِنَ الأَنْصَارِ: مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ، وَأُبَيُّ بْنُ كَعْبٍ، وَزَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ، وَأَبُو زَيْدٍ. قَالَ قَتَادَةُ: قُلْتُ لأَنَسٍ: مَنْ أَبُو زَيْدٍ؟ قَالَ: أَحَدُ عُمُومَتِي. {الحديث: ٦٢٩٠ = ٦٢٩٨ فم. تجريد/٤، رقم: ١٤٩٤ = ٣٨١٠، ٣٩٩٦، ٥٠٠٣، ٥٠٠٤. فتح البارى. تحفة الأشراف: ١٢٤٨. ترمذى. مناقب: ٣٧٩٤}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: بەسەرینی پێغەمبەر خۆی (درودی خودای لەسەر بێ) ئەم چوار کەسەیە هەموو قورئانیان بەتەواوی لەبەربوو، وەهەر چواریشیان لە یاریدەدەران (ئەنصار) بوون: موعازی کوڕی جەبەلو ئوبەییەی کوڕی کەعبو زەیدی کوڕی ثابیتو ئەبو زەید، قەتادە گوتی: بە ئەنەسم گوت: ئەبو زەید کێیە؟ فەرمووی: (ئامۆزایەکی من بوو). {تاج/٣، زنجیرە: ٤٨، ژمارە: ٣٤٧٤. چاکێتی موعازی کوڕی جەبەل. چ/٤. ش/ت = شەیخانو تەرمەزی}.

١٣٠٠) باسی گەورەیی ئەبو زەرِی ئەلغەفاری (رەزای خودای لێ بێ).(٦٣٠٩-٦٣١٢)
بَابٌ: فِي فَضْلِ أَبِي ذَرٍّ الغِفَارِي (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ)

١٧٠٤- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الصَّامِتِ قَالَ: قَالَ أَبُو ذَرٍّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): خَرَجْنَا مِنْ قَوْمِنَا غِفَارٍ، وَكَانُوا يُحِلُّونَ الشَّهْرَ الْحَرَامَ، فَخَرَجْتُ أَنَا وَأَخِي أُنَيْسٌ وَأُمُّنَا، فَنَزَلْنَا عَلَى خَالٍ لَنَا، فَأَكْرَمَنَا خَالُنَا وَأَحْسَنَ إِلَيْنَا، فَحَسَدَنَا قَوْمُهُ، فَقَالُوا: إِنَّكَ إِذَا خَرَجْتَ عَنْ أَهْلِكَ خَالَفَ إِلَيْهِمْ أُنَيْسٌ، فَجَاءَ خَالُنَا فَنَثَا عَلَيْنَا الَّذِي قِيلَ لَهُ، فَقُلْتُ: لَهُ أَمَّا مَا مَضَى مِنْ مَعْرُوفِكَ فَقَدْ كَدَّرْتَهُ، وَلاَ جِمَاعَ لَكَ فِيمَا بَعْدُ، فَقَرَّبْنَا صِرْمَتَنَا فَاحْتَمَلْنَا عَلَيْهَا، وَتَغَطَّى خَالُنَا ثَوْبَهُ فَجَعَلَ يَبْكِي، فَانْطَلَقْنَا حَتَّى نَزَلْنَا بِحَضْرَةِ مَكَّةَ، فَنَافَرَ أُنَيْسٌ عَنْ صِرْمَتِنَا، وَعَنْ مِثْلِهَا، فَأَتَيَا الْكَاهِنَ، فَخَيَّرَ أُنَيْسًا، فَأَتَانَا أُنَيْسٌ بِصِرْمَتِنَا وَمِثْلِهَا مَعَهَا. قَالَ: وَقَدْ صَلَّيْتُ يَا ابْنَ أَخِي قَبْلَ أَنْ أَلْقَى رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِثَلاَثِ سِنِينَ. قُلْتُ: لِمَنْ؟ قَالَ: لِلَّهِ. قُلْتُ: فَأَيْنَ تَوَجَّهُ؟ قَالَ: أَتَوَجَّهُ حَيْثُ يُوَجِّهُنِي رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ، أُصَلِّي عِشَاءً حَتَّى إِذَا كَانَ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ أُلْقِيتُ كَأَنِّي خِفَاءٌ حَتَّى تَعْلُونِي الشَّمْسُ، فَقَالَ لِي أُنَيْسٌ: إِنَّ لِي حَاجَةً بِمَكَّةَ فَاكْفِنِي، فَانْطَلَقَ أُنَيْسٌ حَتَّى أَتَى مَكَّةَ، فَرَاثَ عَلَيَّ، ثُمَّ جَاءَ، فَقُلْتُ: مَا صَنَعْتَ؟ قَالَ: لَقِيتُ رَجُلاً بِمَكَّةَ عَلَى دِينِكَ، يَزْعُمُ أَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَرْسَلَهُ. قُلْتُ: فَمَا يَقُولُ النَّاسُ؟ قَالَ: يَقُولُونَ: شَاعِرٌ، كَاهِنٌ، سَاحِرٌ، وَكَانَ أُنَيْسٌ أَحَدَ الشُّعَرَاءِ. قَالَ أُنَيْسٌ: لَقَدْ سَمِعْتُ قَوْلَ الْكَهَنَةِ، فَمَا هُوَ بِقَوْلِهِمْ، وَلَقَدْ وَضَعْتُ قَوْلَهُ عَلَى أَقْرَاءِ الشِّعْرِ، فَمَا يَلْتَئِمُ عَلَى لِسَانِ أَحَدٍ بَعْدِي أَنَّهُ شِعْرٌ، وَاللَّهِ إِنَّهُ لَصَادِقٌ، وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ. قَالَ: قُلْتُ: فَاكْفِنِي حَتَّى أَذْهَبَ فَأَنْظُرَ. قَالَ: فَأَتَيْتُ مَكَّةَ، فَتَضَعَّفْتُ رَجُلاً مِنْهُمْ، فَقُلْتُ: أَيْنَ هَذَا الَّذِي تَدْعُونَهُ الصَّابِئَ؟ فَأَشَارَ إِلَيَّ فَقَالَ: الصَّابِئَ، فَمَالَ عَلَيَّ أَهْلُ الْوَادِي بِكُلِّ مَدَرَةٍ وَعَظْمٍ حَتَّى خَرَرْتُ مَغْشِيًّا عَلَيَّ. قَالَ: فَارْتَفَعْتُ حِينَ ارْتَفَعْتُ كَأَنِّي نُصُبٌ أَحْمَرُ، قَالَ: فَأَتَيْتُ زَمْزَمَ فَغَسَلْتُ عَنِّي الدِّمَاءَ، وَشَرِبْتُ مِنْ مَائِهَا، وَلَقَدْ لَبِثْتُ يَا ابْنَ أَخِي ثَلاَثِينَ بَيْنَ لَيْلَةٍ وَيَوْمٍ، مَا كَانَ لِي طَعَامٌ إِلاَّ مَاءُ زَمْزَمَ فَسَمِنْتُ حَتَّى تَكَسَّرَتْ عُكَنُ بَطْنِي، وَمَا وَجَدْتُ عَلَى كَبِدِي سُخْفَةَ جُوعٍ. قَالَ: فَبَيْنَا أَهْلُ مَكَّةَ فِي لَيْلَةٍ قَمْرَاءَ إِضْحِيَانَ، إِذْ ضُرِبَ عَلَى أَسْمِخَتِهِمْ فَمَا يَطُوفُ بِالْبَيْتِ أَحَدٌ، وَامْرَأَتَانِ مِنْهُمْ تَدْعُوَانِ إِسَافًا وَنَائِلَةَ. قَالَ: - فَأَتَتَا عَلَيَّ فِي طَوَافِهِمَا، فَقُلْتُ: أَنْكِحَا أَحَدَهُمَا الأُخْرَى، قَالَ: فَمَا تَنَاهَتَا عَنْ قَوْلِهِمَا؟ قَالَ: فَأَتَتَا عَلَيَّ، فَقُلْتُ: هُنَّ

مِثْلُ الْخَشَبَةِ، غَيْرَ أَنِّي لاَ أَكْنِي! فَانْطَلَقَتَا تُوَلْوِلاَنِ وَتَقُولاَنِ: لَوْ كَانَ هَا هُنَا أَحَدٌ مِنْ أَنْفَارِنَا، قَالَ: فَاسْتَقْبَلَهُمَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَبُو بَكْرٍ وَهُمَا هَابِطَانِ، قَالَ: «مَا لَكُمَا»؟ قَالَتَا: الصَّابِئُ بَيْنَ الْكَعْبَةِ وَأَسْتَارِهَا. قَالَ: «مَا قَالَ لَكُمَا»؟ قَالَتَا: إِنَّهُ قَالَ: لَنَا كَلِمَةً تَمْلأُ الْفَمَ. وَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَتَّى اسْتَلَمَ الْحَجَرَ، وَطَافَ بِالْبَيْتِ هُوَ وَصَاحِبُهُ، ثُمَّ صَلَّى، فَلَمَّا قَضَى صَلاَتَهُ، قَالَ أَبُو ذَرٍّ: فَكُنْتُ أَنَا أَوَّلُ مَنْ حَيَّاهُ بِتَحِيَّةِ الإِسْلاَمِ، قَالَ: فَقُلْتُ: السَّلاَمُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَقَالَ: «وَعَلَيْكَ وَرَحْمَةُ اللَّهِ»، ثُمَّ قَالَ: «مَنْ أَنْتَ»؟ قَالَ: قُلْتُ: مِنْ غِفَارٍ. قَالَ: فَأَهْوَى بِيَدِهِ فَوَضَعَ أَصَابِعَهُ عَلَى جَبْهَتِهِ، فَقُلْتُ فِي نَفْسِي: كَرِهَ أَنِ انْتَمَيْتُ إِلَى غِفَارٍ، فَذَهَبْتُ آخُذُ بِيَدِهِ فَقَدَعَنِي صَاحِبُهُنَّ وَكَانَ أَعْلَمَ بِهِ مِنِّي، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ ثُمَّ قَالَ: «مَتَى كُنْتَ هَا هُنَا»؟ قَالَ: قُلْتُ: قَدْ كُنْتُ هَا هُنَا مُنْذُ ثَلاَثِينَ بَيْنَ لَيْلَةٍ وَيَوْمٍ. قَالَ: «فَمَنْ كَانَ يُطْعِمُكَ؟». قَالَ: قُلْتُ: مَا كَانَ لِي طَعَامٌ إِلاَّ مَاءُ زَمْزَمَ فَسَمِنْتُ حَتَّى تَكَسَّرَتْ عُكَنُ بَطْنِي، وَمَا أَجِدُ عَلَى كَبِدِي سُخْفَةَ جُوعٍ. قَالَ: «إِنَّهَا مُبَارَكَةٌ إِنَّهَا طَعَامُ طُعْمٍ». فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): يَا رَسُولَ اللَّهِ، ائْذَنْ لِي فِي طَعَامِهِ اللَّيْلَةَ. فَانْطَلَقَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَبُو بَكْرٍ وَانْطَلَقْتُ مَعَهُمَا، فَفَتَحَ أَبُو بَكْرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) بَابًا، فَجَعَلَ يَقْبِضُ لَنَا مِنْ زَبِيبِ الطَّائِفِ، وَكَانَ ذَلِكَ أَوَّلَ طَعَامٍ أَكَلْتُهُ بِهَا، ثُمَّ غَبَرْتُ مَا غَبَرْتُ، ثُمَّ أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، فَقَالَ: «إِنَّهُ قَدْ وُجِّهَتْ لِي أَرْضٌ ذَاتُ نَخْلٍ، لاَ أُرَاهَا إِلاَّ يَثْرِبَ، فَهَلْ أَنْتَ مُبَلِّغٌ عَنِّي قَوْمَكَ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَنْفَعَهُمْ بِكَ، وَيَأْجُرَكَ فِيهِمْ»؟ فَأَتَيْتُ أُنَيْسًا، فَقَالَ: مَا صَنَعْتَ؟ قُلْتُ: صَنَعْتُ أَنِّي قَدْ أَسْلَمْتُ وَصَدَّقْتُ. قَالَ: مَا بِي رَغْبَةٌ عَنْ دِينِكَ، فَإِنِّي قَدْ أَسْلَمْتُ وَصَدَّقْتُ. فَأَتَيْنَا أُمَّنَا، فَقَالَتْ: مَا بِي رَغْبَةٌ عَنْ دِينِكُمَا، فَإِنِّي قَدْ أَسْلَمْتُ وَصَدَّقْتُ، فَاحْتَمَلْنَا حَتَّى أَتَيْنَا قَوْمَنَا غِفَارًا، فَأَسْلَمَ نِصْفُهُمْ، وَكَانَ يَؤُمُّهُمْ إِيمَاءُ بْنُ رَحَضَةَ الْغِفَارِيُّ وَكَانَ سَيِّدَهُمْ، وَقَالَ نِصْفُهُمْ: إِذَا قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمَدِينَةَ أَسْلَمْنَا. فَقَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمَدِينَةَ، فَأَسْلَمَ نِصْفُهُمُ الْبَاقِي، وَجَاءَتْ أَسْلَمُ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِخْوَتُنَا نُسْلِمُ عَلَى الَّذِي أَسْلَمُوا عَلَيْهِ، فَأَسْلَمُوا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «غِفَارُ غَفَرَ اللَّهُ لَهَا، وَأَسْلَمُ سَالَمَهَا اللَّهُ». {الحديث: ٦٣٠٩ = ٦٣١٧ فم. تجريد/٤، رقم: ١٤٠٣ = ٣٥٢٢، ٣٨٦١. تحفة الأشراف: ١١٩٤٢}:

عەبدوڵڵای کوڕی صامیت (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ئەبو زەڕ (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: هۆزەکەمان کە هۆزی غیفار بوو، مانگە حەرامەکان کە خودا شەڕو شۆڕی تیا حەرام کردوون، ئەوان شەڕو شۆڕیان لەو مانگانەدا بەحەڵاڵ دەزانیو ڕێزی ئەو مانگانەیان دەشکاند، جا لەبەر ئەمە منو دایکمو ئونەیسی برام لەناویان دەرچووینو ڕۆیشتین، چووین بۆلای خاڵێکمان، لەوێ لەلای ئەو ماینەوە، خاڵەکەمان ڕێزێکی باشی لێ گرتین وە پیاوەتی زۆری لەگەڵ نواندین، بەڵام هۆزەکەی حەسوودییان پێ بردین، بە خاڵمیان گوتبوو: کەتۆ لەماڵ نابی، ئونەیسی خوشکەزات بە ژنەکەت فێربووە!

جا خاڵمان هات بۆلامان ئەوەی کە بیستبووی لەم لایەنەوە گێڕایەوە بۆمان!

منیش پێیم گوت: ئەو چاکەو پیاوەتییەی کەتۆ لەگەڵت کردین، بەمە لەکەدارت کرد، لەبەرئەوە لەپاش ئەم گومانە خراپەی تۆ بەئێمە، پێکەوە بوونی ئێمەو ئێوە بەیەکەوە زۆر ئەستەمە، جارۆیشتین بەلای وڵاخەکانمانەوەو کۆچو بارمان پێچایەوەو سواربووین ڕۆیشتین.

خاڵیشمان سەری خۆی بەجلەکەی داپۆشیو دەستی کرد بەگریان، ڕۆیشتین لەنزیك شاری مەککە دابەزین!! جا لەوێ ئونەیسی برام کەخۆی شاعیربوو، لەگەڵ شاعیرێکی تردا، کە پیاوێ بوو، گرەویان لەسەرئەوە کرد: کە کامیان شاعیرتر بێ، گرەوەکە بۆئەو بێ، ئونەیس رانە وشترەکەی خۆمانی دانا لەبارمتەی گرەوەکەدا، کابراکەی تریش رانە وشترێکی وەك ئەوەی ئێمەی دانا، لەبارمتەی گرەوەکەدا کە هەرکامیان بیبەنەوە هەردوو بڕە وشترەکان بۆ ئەوبێ!

جابۆ دادگایی چوون بۆلای پیاوێکی کاهینو دەستیان کرد بەشەڕە شیعر، لە ئەنجاما کاهینەکە بڕیاریدا کە ئونەیس براوەیە، چونکە ئەو شاعیرترە. جا ئونەیس دوو بڕکە وشتری هێنایەوە، بڕکە وشترەکەی خۆمان کەداینابوو لە بارمتەی گرەوەکەداو بڕکە وشتری شاعیرەکەی تریش کە بەقەد بڕکە وشترەکەی ئێمە بوو!!

ئەبو زەڕ فەرمووی بە عەبدوڵڵای کوڕی صامیت: ئەی برازای خۆم! بەسێ ساڵ بەرلەوە کە بەخزمەت پێغەمبەر بگەمو ئیسلام ببم، نوێژم دەکرد، بەشێوە نوێژێکی تایبەتی، کە جیابوو لەم نوێژەی ئێستای خۆمان.

عەبدوڵڵا فەرمووی: پێم گوت: نوێژت بۆ کێ دەکرد؟ فەرمووی: بۆ خودا. عەرزیم کرد: ئەی بەرەو کوێ رووت دەکردو لەنوێژەکەدا رووت دەکردە کوێ؟

فەرمووی: بەرەو ئەوێ لە نوێژەکەما رووم دەکرد کە خودا خۆی ئاڕاستەی دەکردمو مەیلی لەسەری بوو کە رووبکەمە ئەوێ!

ئیتر بەشەو نوێژێکی دوورو درێژم دەکرد، هەتا بەرە بەرە خەو زۆری بۆ دەهێنامو لاڵو پاڵ دەکەوتم بەلادا، وەك خەرقە کۆنێکی فڕێ دراو! هەتا هەتاو زۆری بۆ دەهێنام ئەوسا خەبەرم دەبۆوە!

جا ئونەیسی برام پێی گوتم: من لە مەککە ئیشێکم هەیە، دەچم بۆ ئەوێ، تۆ لێرە بمێنەرەوە، ئەرکەکانی منیش جێبەجێ بکە، جا ئونەیس رۆیشت بۆ مەککە، درەنگ هاتەوە، کەهاتەوە پێیم گوت: چیت کرد بەچی؟ گوتی: پیاوێکم بینی لە مەککە، لەسەر ئایینەکەی تۆیە، ئەویش وەك تۆ تاك پەرستەو بەس خودا دەپەرستێو بتو شتی وا ناپەرستێ، وە بەقسەی خۆی دەڵێ: خودای پیرۆزو گەورە ئەوی رەوانە کردووە، بۆ رابەریی ئەو خەڵکە. گوتم: ئەی باشە، ئەی خەڵکەکە دەڵێن چی؟ گوتی: یەکێ دەڵێ: شاعیرە، یەکێ تر دەڵێ: شاعیر نییە کاهینە، یەکێ تر دەڵێ: نە شاعیرەو نە کاهینە ساحیرەو جادوو بازە!!

فەرمووی: ئونەیس خۆی شاعیر بوو، یەکێ بوو لەشاعیرانی سەردەمی خۆی. ئونەیس گوتی: من قسەو گوتەی کاهینم زۆر بیستووە، وە قسەی کاهینانم زۆر بەراورد کردووە، ئەم پیاوە بەهیچ جۆرێ لەکاهین ناکاو کاهین نییە، وە قسەکانیم بەپێی پێوەرو سەرواو کێشەکانی شیعر بەراورد کرد، لەشیعر ناکەن، وەکەسی تریش ناتوانێ کە بیسەلێنێ کەئەوە شیعرە. سوێندم بەخودا ئەو پیاوە راستەکاو

راستگۆیە، وە ئەوانەی کە دەڵێن: شاعیرە یا کاهینە، یا جادووبازە ئەوانە درۆ دەکەن!!

ئەبو زەڕ فەرمووی: پێیم گوت: دەی تۆ ئەمجارە لەجێگەی من بەو ئیشەکانی منیش بکە، بامن بچم سۆراخی بکەمو بزانم چییە. فەرمووی: جاخۆم رۆیشتم بۆ مەککە، پیاوێکی فرە هەژارم بینی، لەبەر هەژاری گومانی ئەوەی لێ نەدەکرا کە ئازاری کەس بدات، پێیم گوت: ئەو پیاوەی کەئێوە پێی دەڵێن: (وەرگەڕاو: صابیئ) کامەیە پێم بڵێ؟

کەچی لەباتی ئەوەی پێغەمبەرم پیشان بدا، لێم بوو بە بەڵاو بە خەڵکەکەی گوت: ئەمە صابیئەو لەدەستەی موحەممەدە، ئادەی میرازی بکەن!

ئیتر خەڵکی مەککە، لەهەموو لایەکەوە پەلاماریان دامو بە بەردو گڵمتکو پارچە ئێسك بەردە بارانیان کردم، هەتا کەوتمو بوورامەوە.

فەرمووی: کاتێ هۆشم هاتەوەو هەڵسامە سەرپێ، لەو پەیکەری بتانەم دەکرد، کە لەهەندێ شوێنا دایان دەنانو ئاژەڵیان لەپاڵا سەردەبڕینو سووریان دەکرد بەخوێنی سەربڕاوەکان، بە بەردو ئێسقان ئاوا لەشم خەڵتانی خوێن بوو بوو!

فەرمووی: جاچووم بۆسەر بیری زەمزەمو خوێنەکەم لەخۆم شۆردو، لە ئاوەکەیم خواردەوە. ئەبو زەڕ بە عەبدوڵڵای کوڕی صامیتی فەرموو: ئەی کوڕی برام! سیی رۆژی رەبەق کە دەکاتە مانگێ، مامەوە، ئەوەی پێی بڵێیت خۆراك، بەشەوو بەڕۆژ نەمبوو، بێجگە لەئاوی زەمزەم، لەو ماوەیەدا لەباتی نانو ئاو هەر ئاوی زەمزەمم دەخواردەوە، کەچی واپێی قەڵەو بووم، چین چین لۆچی گۆشت کەوتە سکم، وە هەرگیز لەو ماوەیەدا هەستم بەبێ هیزیو زەبوونی برسێتی نەکرد.

ئەبو زەڕ فەرمووی: شەوێ سایەقەی سامال بوو، مانگە شەوێکی زۆر رووناك بوو، کەچی خەڵکی مەککە هەموو گوێیان مۆرکرابوو، هەموو خەوتبوون، دەوری

بەیت چۆڵ بوو، کەسی لێ نەمابوو کە تەوافی بەیت بکا، تەنیا دوو ژنیان نەبێ، کە لەبتی ئیسافو لەبتی نائیلە دەپاڕانەوە!

فەرمووی: جا لەکاتی تەوافەکەیانا، لەلای منەوە رەت بوون، منیش گوتم: یەکێکیان لەوی تریان مارەبکەن بەلاّم وازیان لە پاڕانەوەکەیان لەو دوو بتە نەهێنا. فەرمووی: جارێکی تریش بەدەم تەوافەوە هەر لەو دوو بوتە دەپاڕانەوەو هاتنەوە بۆلای شوێنەکەی من، منیش بەدوو ژنەکەم گوت: هینی وەك تەختە رەپو رەق بەهینی ئیسافو نائیلە، بە ئاشکرا دەڵێم نەوەك لەژێر لێوەوە (مەبەستی ئەبو زەڕ ئەوەبووە: کێرێکی رەقی وەك بڕەدار بەکوزی ئیسافو نائیلە).

جا ژنەکان هەڵسەڵەمینەوە دەستیانکرد بە هەیەڕۆ، هەیەڕۆ لەم بێ شەرمییەو هاوار بۆ ئەم رۆژە رەشە، ئای بۆ پیاوێکی ئازا کە لەخۆمان بێ هەتا لەسەرمان بکاتەوە!!

فەرمووی: جا پێغەمبەرو ئەبوبەکر بەرەو رووی دووژنەکە هاتن، لەکێوەکە دابەزین، یەکێکیان فەرمووی: ئەوە چیتانە بۆوادەکەن؟ ژنەکان گوتیان: ئەوە لەئایین وەرگەڕاوێکە، وا لەنێوانی کەعبەو پەردەکانیدا. فەرمووی: ئایا چی بەئێوە گوت کەوا شەڵەژاون؟ دوو ژنەکە گوتیان: قسەیەکی وای پێ گوتووین، زمان لاڵ دەکا، پڕ بەدەمە، قسەی واناشیرین دەم پڕدەکاو زمان لاڵ دەکا کەقسەی بۆنەکرێ. جا پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) تەشریفی هات، تەوافی بەردە رەشی کردو خۆیو هاوڕێکەی کە ئەبوبەکری صەدیق بوو، تەوافی بەیتیان کرد، لەپاش تەوافەکەی نوێژی کرد، ئەبو زەڕ فەرمووی: کاتێ پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) نوێژەکەی تەواوکرد، من چووم بۆ خزمەتی، وە سلاّوم لێکرد، وەمن یەکەم کەس بووم کە بەسلاّوی ئیسلام سلاّوم لە پێغەمبەر کرد، فەرمووی: گوتم: (السَّلاَمُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللّهِ: سلاّوت لێ بێ ئەی پێغەمبەری خودا!) ئەویش فەرمووی: (وَعليك السَّلاَم وَرَحمة الله: سلاّوو رەحمەتی خودا لەتۆش).

لەپاشا حەزرەت پێی فەرمووم: (تۆ کێیتو لەچی هۆزو تیرەیەکیتو چ کارەیت؟).

گوتم: من ئەبو زەڕم لەهۆزی غیفارم. جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) کەوام گوت، دەستی درێژکرد، پەنجەکانی گرت بەناو چاوانیەوەو سەری دانەواند، منیش وام هەست کرد، کە پێغەمبەر لەوە رەشبینە کەمن لەهۆزی غیفارم کە ناسراون بەدزیو جەردەییەوە، لەدڵی خۆما گوتم: دیارە پێی ناخۆشە کەمن لەهۆزی غیفارم، ویستم دەستی بگرم، بەڵام ئەبوبەکری هاوەڵی نەیهێشتم، دیاربوو کە ئەو باشتر لەحاڵی پێغەمبەری دەزانی. لەپاشا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) سەری هەڵبڕیو بەمنی فەرموو: (لەکەیەوە لێرەیت؟). گوتم: ئەوە سیی شەوو سیی رۆژی تەواوە من لێرەم، فەرمووی: (ئەی کێ نانو ئاوی پێت دەدا؟). گوتم: بێجگە لەئاوی زەمزەم خۆراکی ترم نەبووە، لەگەڵ ئەوەشا وا قەڵەو بووم، چین چینو لۆ لۆ گۆشت لەسکم پەیدابووە، وە بەهیچ جۆرێ هەستم بەتینی برسێتی نەکردووە. حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەوە پیرۆزە، ئەوەی کە دەیخواتەوە هەم برێتی ئاو دەکەوێ، هەم برێتی نان دەکەوێ بۆی).

ئەبوبەکر (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ئەی پێغەمبەری خودا! مۆڵەت بفەرموو، با نانی ئەم شەوی لەسەرمن بێ، جا هەرسێکمان: منو پێغەمبەرو ئەبوبەکر پێکەوە چووین بۆ ماڵی ئەبوبەکر، ئەبوبەکر دەرگایەکی کردەوە، بەمشت مێوژی طائیفی بۆدانایین، دەستمانکرد بەخواردن لێی، ئەوە یەکەم خۆراك بوو کە لەمەککە خواردم، ئیتر ماوەیێ لەسەر ئەم بارودۆخە لەمەککە مامەوە، پاشان چوومە خزمەتی حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (من لە خودای گەورەوە بە سرووش (بە وەحی) بەرەو وڵاتێ ئاڕاستە کراوم، کە باخە خورمای زۆرە، بەزەینم کە وڵاتی یەثریب بێ، دەی ئایا تۆ دەتوانی کە لەجیاتی من ئایینی پیرۆزی ئیسلام بەهۆزەکەی خۆت رابگەیەنیتو تۆیش لەسەرئەوە بە پاداشی باشی خۆت دەگەیت!).

جامنیش گەڕامەوەو چووم بۆلای ئونەیسی برام، گوتی: چیت بەچی کرد؟ گوتم: ئەوەم کرد کە موسوڵمان بووم‌و بڕوام بە ئایینی پیرۆزی ئیسلام هێنا، گوتی: منیش وا موسوڵمان بووم‌و باوەڕم هێنا، بەهیچ جۆرێ لاریم نییە لەم ئایینەی تۆ. جا پێکەوە چووین بۆلای دایکمان‌و داوامان لێکرد، کە ئەویش وەك ئێمە ئیسلام قەبووڵ بکا، ئەویش ئیسلام بوو، وەگوتی: بەهیچ جۆرێ منیش لاریم نییە لەم ئایینەی ئێوە، وامنیش موسوڵمان بووم‌و بڕوام کرد، جا بارمانکردو چووینەوە بۆناو هۆزەکەمان، کە ناسراوە بەهۆزی غیفار، کە بانگەوازمان لێ کردن بۆسەر ئایینی پیرۆزی ئیسلام، نیوەیان موسوڵمان بوون، ئاغاکەیان کەناوی ئیمائی کوڕی رەحەضەی ئەل-غیفاری بوو، ئەو بەرنوێژیی نوێژەکانی بۆیان دەکرد.

وەنیوەکەی تریشیان گوتیان: کاتێ پێغەمبەر خۆی کۆچی کرد بۆ مەدینە، ئەوکاتە ئێمەیش موسوڵمان دەبین!

جا کاتێ پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) تەشریفی هات بۆ مەدینەو کۆچی کرد بۆئەوێ، نیوەکەی تری هۆزی غیفاریش ئیسلام بوون، لەمەدینە هۆزی ئەسلەمیش هاتن، گوتیان: ئەی پێغەمبەری خودا! برا هاوپەیمانەکانمان لەهۆزی غیفار لەسەرچی ئیسلام بوون، ئێمەش بەبێ چەندو چوون لەسەرئەوە ئیسلام دەبین. ئیتر ئەوانیش موسوڵمان بوون، جا پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (خودا لەهۆزی غیفار خۆش بێو هۆزی ئەسلەمیش بێوەی بکا!). {تاج/٣، زنجیرە: ٥٩، ژمارە: ٣٥٠٧ ج/٤. گەورەیی کۆمەڵێ لەیاران}.

١٧٠٥- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: لَمَّا بَلَغَ أَبَا ذَرٍّ مَبْعَثُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) بِمَكَّةَ، قَالَ لأَخِيهِ أُنيس: ارْكَبْ إِلَى هَذَا الْوَادِي فَاعْلَمْ لِي عِلْمَ هَذَا الرَّجُلِ الَّذِي يَزْعُمُ أَنَّهُ يَأْتِيهِ الْخَبَرُ مِنَ السَّمَاءِ، فَاسْمَعْ مِنْ قَوْلِهِ ثُمَّ ائْتِنِي. فَانْطَلَقَ الآخَرُ حَتَّى قَدِمَ مَكَّةَ وَسَمِعَ مِنْ قَوْلِهِ، ثُمَّ رَجَعَ إِلَى أَبِي ذَرٍّ، فَقَالَ: رَأَيْتُهُ يَأْمُرُ بِمَكَارِمِ الأَخْلاَقِ وَكَلاَمًا مَا هُوَ بِالشِّعْرِ. فَقَالَ: مَا شَفَيْتَنِي فِيمَا أَرَدْتُ. فَتَزَوَّدَ وَحَمَلَ شَنَّةً لَهُ فِيهَا مَاءٌ، حَتَّى قَدِمَ مَكَّةَ، فَأَتَى الْمَسْجِدَ فَالْتَمَسَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) وَلاَ يَعْرِفُهُ وَكَرِهَ أَنْ يَسْأَلَ

عَنْهُ، حَتَّى أَدْرَكَهُ - يَعْنِى اللَّيْلَ - فَاضْطَجَعَ، فَرَآهُ عَلِىٌّ، فَعَرَفَ أَنَّهُ غَرِيبٌ، فَلَمَّا رَآهُ تَبِعَهُ، فَلَمْ يَسْأَلْ وَاحِدٌ مِنْهُمَا صَاحِبَهُ عَنْ شَىْءٍ حَتَّى أَصْبَحَ، ثُمَّ احْتَمَلَ قُرَيْبَتَهُ وَزَادَهُ إِلَى الْمَسْجِدِ، فَظَلَّ ذَلِكَ الْيَوْمَ وَلاَ يَرَى النَّبِىَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، حَتَّى أَمْسَى فَعَادَ إِلَى مَضْجَعِهِ، فَمَرَّ بِهِ عَلِىٌّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ)، فَقَالَ: مَا أَنَى لِلرَّجُلِ أَنْ يَعْلَمَ مَنْزِلَهُ؟ فَأَقَامَهُ فَذَهَبَ بِهِ مَعَهُ وَلاَ يَسْأَلُ وَاحِدٌ مِنْهُمَا صَاحِبَهُ عَنْ شَىْءٍ، حَتَّى إِذَا كَانَ يَوْمُ الثَّالِثِ فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ، فَأَقَامَهُ عَلِىٌّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) مَعَهُ، ثُمَّ قَالَ لَهُ: أَلاَ تُحَدِّثُنِى مَا الَّذِى أَقْدَمَكَ هَذَا الْبَلَدَ؟ قَالَ: إِنْ أَعْطَيْتَنِى عَهْدًا وَمِيثَاقًا لَتُرْشِدَنِّى فَعَلْتُ، فَفَعَلَ، فَأَخْبَرَهُ فَقَالَ: فَإِنَّهُ حَقٌّ وَهُوَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَإِذَا أَصْبَحْتَ فَاتَّبِعْنِى، فَإِنِّى إِنْ رَأَيْتُ شَيْئًا أَخَافُ عَلَيْكَ قُمْتُ كَأَنِّى أُرِيقُ الْمَاءَ، فَإِنْ مَضَيْتُ فَاتَّبِعْنِى حَتَّى تَدْخُلَ مَدْخَلِى، فَفَعَلَ. فَانْطَلَقَ يَقْفُوهُ، حَتَّى دَخَلَ عَلَى النَّبِىِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، وَدَخَلَ مَعَهُ، فَسَمِعَ مِنْ قَوْلِهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، وَأَسْلَمَ مَكَانَهُ، فَقَالَ لَهُ النَّبِىُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «ارْجِعْ إِلَى قَوْمِكَ فَأَخْبِرْهُمْ حَتَّى يَأْتِيَكَ أَمْرِى». فَقَالَ: وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ لأَصْرُخَنَّ بِهَا بَيْنَ ظَهْرَانَيْهِمْ. فَخَرَجَ حَتَّى أَتَى الْمَسْجِدَ، فَنَادَى بِأَعْلَى صَوْتِهِ: أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ. وَثَارَ الْقَوْمُ فَضَرَبُوهُ حَتَّى أَضْجَعُوهُ عَلَى الأَرْضِ، وَأَتَى الْعَبَّاسُ بْنُ عَبْدُالْمُطَّلِبِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) فَأَكَبَّ عَلَيْهِ، فَقَالَ: وَيْلَكُمْ أَلَسْتُمْ تَعْلَمُونَ أَنَّهُ مِنْ غِفَارٍ، وَأَنَّ طَرِيقَ تُجَّارِكُمْ إِلَى الشَّامِ عَلَيْهِمْ؟! فَأَنْقَذَهُ مِنْهُمْ، ثُمَّ عَادَ مِنَ الْغَدِ بِمِثْلِهَا، وَثَارُوا عَلَيْهِ، فَضَرَبُوهُ، فَأَكَبَّ عَلَيْهِ الْعَبَّاسُ فَأَنْقَذَهُ). {الحديث: ٦٣١٢ = ٦٣٢٠ فم. تجريد/٤، رقم: ١٤٠٣ = ٣٥٢٢، ٣٨٦١ فتح البارى}:

ئیبنو عەبباس (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: ئەبو زەڕ کاتێ دەبیسێت، خودا پێغەمبەری کردووە بە پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) بە ئونەیسی برای دەڵێ: ئادەی سواربە، بچۆ بۆ ئەم دۆڵی مەککەیە، دەنگوباسی ئەم پیاوەم بۆ بزانە، کە لەمەککە پەیدابووەو خۆی بە پێغەمبەر دەزانێ، گوایە لە ئاسمانەوە هەواڵو باسو خواسی بۆ دێت، گوێ لەقسەی بگرەو لەپاشا وەرەوە بۆلام، جا براکەی دەڕوات تا دەچێتە مەککە، لەوێ گوێ لەفەرمایشتی حەزرەت (درووودی خودای لەسەر بێ) دەگرێو دەگەڕێتەوە

بۆلای ئەبو زەڕو پێی دەڵێ: ئەو پیاوەم دی، فەرمان دەکا بە رەفتاری بەرزو خووی شیرینو جۆرە قسەیێ دەکا، لە شیعرو هۆنراوە ناچێ، ئەبو زەڕیش دەڵێ: بەدەردی منت نەخوارد، ئینجا خۆی توێشوو دەکاو کوندەیێ ئاو هەڵ دەگرێو دەڕوا تا دەچێتە مەککە.

لەوێ دەچێتە مزگەوتو دەگەڕێ بۆ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەڵام لەبەرئەوەی خۆی ناناسێو حەزیش ناکا لەکەسی تر بپرسێ نایدۆزێتەوە، دەمێنێتەوە تاشەو دادێ، جا رادەکشێ، عەلی دەیبینێتو دەزانێ کە ئەمە غەریبەو نامۆیە پێی دەڵێ: نابەڵەدی؟ دەڵێ: بەڵێ، خەڵکی ئێرەنیم، ئیتر عەلی خولکی دەکاو ئەویش شوێنی دەکەوێو دەچنەوە بۆ ماڵەوە، ئەو شەوە کەسیان پرسیار لەکەسیان ناکەن کەتۆ کێیتو کێ نیتو چ کارەیتو چ کارەنیت، کە رۆژ دەبێتەوە ئەبو زەڕ کوندەو توێشووەکەی خۆی هەڵ دەگرێتو دەچێتەوە بۆ مزگەوت، ئەو رۆژەیش تا ئێوارێ دەمێنێتەوەو پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) نابینێ، کە شەوی بەسەردا هات دەچێتەوە لەجێگەی دوێ شەوی خۆیا پاڵ دەکەوێەوەو عەلی کوڕی ئەبو طالیب دێتەوە بۆلایو دەڵێ: ئەوە چییە، هێشتا ئەم پیاوە خانە خوێکەی خۆی نا ناسێتەوە؟ جا هەڵی دەستێنێو لەگەڵیا دەچێتەوە بۆ ماڵی عەلیو ئەو شەوەشیان کەسیان پرسیاری هیچ شتێ لەکەسیان ناکەن، رۆژی سێیەم دیسانەوە عەلی دێتەوەو هەڵی دەسێنێتەوەو دەیباتەوە، ئەوجار عەلی دەڵێ: ئەرێ پێم ناڵێیت تۆ بۆچی هاتوویتو منەی چی دەکەیت؟ ئەویش دەڵێ: ئەگەر گفتو پەیمانم بدەیتێ، کە رابەریم دەکەیت ئەوا پێت دەڵێم کە بۆچی هاتووم، ئەویش بەڵێنی ئەوەی پێ دەدات، جا ئەویش پێی دەڵێ: کە بۆچی هاتووەو عەودالی دوای چییە، عەلی دەڵێ: ئەوەی کە ژنەوتووتە لەم بارەیەوە راستەو دروستەو ئەو پیاوە بەڕاستی فرستادەو پێغەمبەری خودایە، کەوایە بەیانی لەشوێنی منەوە وەرە، ئەگەر شتێکی وام بینی کە زیانو مەترسی هەبوو بۆ تۆ ئەوە دەوەستم لەپاڵ دیوارێکا، گوایا دەست بەئاو دەگەیەنم، تۆش دوور بەدوور چاوەڕوانم بکە، جا کە لەوجێگەیە دەستم کرد

بەڕۆیشتن دیسان شوێنم بکەوەرەوە، تامن چوومە کوێوە تۆیش لەدوامەوە وەرە ژوورەوە، ئەویش وادەکا، لەدوایەوە دەڕوا تا دەچنە لای پێغەمبەرو ئەبو زەڕ گوێ لە فەرمایشتەکانی دەگرێو هەر لەوێدا ئیسلام دەبێ، پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) پێی دەفەرموێ: (بچۆرەوە بۆ ناو هۆزەکەتو قسەیان بۆ بکەو هەواڵیان پێ بدە، هەتا فەرمانی خۆمت بۆ دێ، ئەوجا وەرەوە بۆلام. ئەبو زەڕ دەڵێ: بەو خودایەی کە گیانی من والەدەستی تەوانایی ئەودا، بانگەوازی وشەی یەکتایی خودا، لەناو جەرگەی کۆمەڵەکەیانا، بەبێ پەروا بەدەنگێکی بەرز هەڵ دەدەم. جا ئەبو زەڕ (رەزای خودای لێ بێ) دەردەچێو دەڕوا تادەچێتە مزگەوتو لەوێ بەهەموو هێزی خۆی بانگەواز هەڵ دەداو دەڵێ: {أَشْهَدُ أَنْ لا إِلَـهَ إِلاَّ اللّـه وَأَنَّ مُحَمّـداً رَسُـولُ اللّـهِ}: شایەتی دەدەم کەهەر خودا خۆی خودای راستو دروستەو جگە لەیەزدانی پاك خودای تر نییە، ئەگەر گریمان کەسێ بڵێ خوای تر هەیە درۆیە، وەشایەتیش دەدەم کە موحەممەد پێغەمبەرو رەوانەکراوی خودایە).

ئیتر کەئەبو زەڕ وادەڵێ، هۆزی بت پەرست بۆی هەڵ دەستو دەچنە وێزەیو تێرو پڕی دەکوتنو شل کوتی مەرگی دەکەن، تا رایدەخەنو لەگولو گۆی دەخەن!

تا عەبباس دەچێو خۆی دەدا بەسەریداو دەڵێ: خانە خراپینە! ئەدی خۆتان نازانن کە ئەمە لەهۆزی غیفارەو غیفارییە، رێگەی بازرگانی خۆشتان کەدەچن بۆ شام بەسەر ئەو هۆزەدا تێ دەپەڕێ!

جا بەم شێوەیە عەبباس ئەبو زەڕ رزگار دەکا لەدەستیان لەپاشا لەڕۆژی دواییشدا هەروا دەکاتەوەو ئەوانیش پەلاماری دەدەنەوەو دیسانەوە سەرو گوێلاکی دەکوتنەوەو جەزرەبەی دەدەنەوە، هەمدیسان عەبباس خۆی دەداتەوە بەسەریاو رزگاری دەکاتەوە لەدەستیان). {تاج/٣، زنجیرە: ٥٩، ژمارە: ٣٥٠٧ ج/٤ = باسی گەورەیی کۆمەڵێ لەیارانی پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ)}.

١٣٠١) باسی گەورەیی ئەبو مووسای ئەشعەری (رەزای خودای لێ بێ).(٦٣٥٥-٦٣٥٦)

بَابٌ: فِي فَضَائِلِ أَبِي مُوسَى الأَشْعَرِي (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ)

١٧٠٦- عَنْ أَبِي مُوسَى الأَشْعَرِي (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) وَهُوَ نَازِلٌ بِالْجِعْرَانَةِ بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ، وَمَعَهُ بِلاَلٌ، فَأَتَى رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) رَجُلٌ أَعْرَابِيٌّ، فَقَالَ: أَلاَ تُنْجِزُ لِي يَا مُحَمَّدُ مَا وَعَدْتَنِي؟ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «أَبْشِرْ». فَقَالَ لَهُ الأَعْرَابِيُّ: أَكْثَرْتَ عَلَيَّ مِنْ أَبْشِرْ. فَأَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) عَلَى أَبِي مُوسَى وَبِلاَلٍ كَهَيْئَةِ الْغَضْبَانِ، فَقَالَ: «إِنَّ هَذَا قَدْ رَدَّ الْبُشْرَى فَاقْبَلاَ أَنْتُمَا». فَقَالاَ: قَبِلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ. ثُمَّ دَعَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) بِقَدَحٍ فِيهِ مَاءٌ، فَغَسَلَ يَدَيْهِ وَوَجْهَهُ فِيهِن وَمَجَّ فِيهِ ثُمَّ قَالَ: «اشْرَبَا مِنْهُ، وَأَفْرِغَا عَلَى وُجُوهِكُمَا وَنُحُورِكُمَا وَأَبْشِرَا». فَأَخَذَا الْقَدَحَ، فَفَعَلاَ مَا أَمَرَهُمَا بِهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَنَادَتْهُمَا أُمُّ سَلَمَةَ مِنْ وَرَاءِ السِّتْرِ: أَفْضِلاَ لأُمِّكُمَا مِمَّا فِي إِنَائِكُمَا، فَأَفْضَلاَ لَهَا مِنْهُ طَائِفَةً. {الحديث: ٦٣٥٥ = ٦٣٦٤ فم. تجريد/٤، رقم: ١٥٩٤ = ٤٣٢٨، ١٨٨، ١٩٦}:

ئەبو مووسای ئەشعەری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لەخزمەتی پێغەمبەرا بووم، لەجیعرانە دابەزیبوو، کە جیعرانە وا لەنێوانی مەککەی پیرۆزو مەدینەی نازداردا، بیلالیشی لەخزمەتا بوو، عارەبێکی دەشتەکی هاتە خزمەتی، گوتی: ئەی موحەممەد! گفتت پێم داوە، کە لەم تالانییە بەشم بدەیت، کوا گفتەکەت؟ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (موژدەبێ لەتۆ). ئەویش گوتی: زۆرت پێ گوتووم موژدەبێ لەتۆ! پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) وەك کەسێ دلگیربێ لە قسەکەی کابرا، رووی کردە ئەبو مووساو بیلالو فەرمووی: (خۆ دیتان ئەمە موژدەی ناوێو دایەوە بەسەرما، چونکە نرخی نازانێ، دەی ئێوە ئەو موژدەیە وەربگرن بۆ خۆتان). ئەوانیش گوتیان: قوربان! ئێمە قەبووڵمانە.

جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) داوای جامێ ئاوی کردو هەردوو دەستو دەمو چاوی خۆی تیا شۆردو قۆمێ ئاوی هەلگرتو لەدەمی خۆی وەرداو تفانیەوە ناو

جامەکەو، ئەوجا بە ئێمەی فەرموو: (لێی بخۆنەوەو لێی بپرژێنن لەدەمو چاوو سینگو بەرۆکی خۆتان، وە موژدەبێ لێتان).

ئەوانیش جامەکەیان لێ وەرگرتو فەرمانەکەی پێغەمبەریان بەجێ هێنا، ئوم سەلەمەیش (رەزای خودای لێ بێ) کەَ هاوسەری پێغەمبەرە، لەپشتی پەردەوە، بانگی لێ کردن: لەئاوی جامەکەتان بەشی ئەم دایکی خۆشتانە بهێڵنەوە. ئەوانیش چۆرێکیان تیادا هێشتەوە بۆی). {تاج/٣، زنجیرە: ٦٣، ژمارە: ٣٥٢٧ چ/٤ = باسی ئەبو مووساو ئەبو عامیر}.

روونکردنەوە:

ئەم فەرموودەیەیش بەلگەیەکی گەورەو رۆشنە لەسەر ئەم بابەتانە، وەك لە شەرحەکانا دەفەرموێ:

١- وەلاَم نەدانەوەی پیاوی نەفامو پشتگوێ خستنی، مەگەر لەکاتی پێویستدا.

٢- موژدەی خۆشی پێ دان سوننەتە.

٣- بەلگەیەکی گەورەیە لەسەر خۆ پیرۆزکردنو خۆ موفەڕك کردن بە شوێنەواری پیاوچاکانو شتی وا سوننەتەو دوورە لە بیدعەت، وە ئەمەیش مەرج نییە، وەك هەندێ کەس دەڵێن، تایبەت بێ، بە شوێنەوارو ئاکاری پێغەمبەرانەوە، بەڵکوو دروستە خۆ پیرۆزکردن بەشوێنەواری هەموو پیاو چاکێ بەمەرجێ پیاو چاك بێ.

١٣٠٢) باسی گەورەیی ئەبو مووساو ئەبو عامیری ئەشعەری (رەزای خودایان لێ بێ). (٦٣٥٥ - ٦٣٥٦)

بَابٌ: فِي فَضَائِلِ أَبِي مُوسَى وَأَبِي عَامِرٍ الأَشْعَرِي (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا)

١٧٠٧- عَنْ أَبِي بُرْدَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: لَمَّا فَرَغَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ حُنَيْنٍ بَعَثَ أَبَا عَامِرٍ عَلَى جَيْشٍ إِلَى أَوْطَاسٍ، فَلَقِيَ دُرَيْدَ بْنَ الصِّمَّةِ، فَقُتِلَ دُرَيْدٌ بْنَ الصِّمَّةِ، وَهَزَمَ اللَّهُ أَصْحَابَهُ، فَقَالَ أَبُو مُوسَى: وَبَعَثَنِي مَعَ أَبِي عَامِرٍ، قَالَ: فَرُمِيَ أَبُو

عَامِرٍ فِی رُكْبَتِهِ، رَمَاهُ رَجُلٌ مِنْ بَنِی جُشَمٍ بِسَهْمٍ، فَأَثْبَتَهُ فِی رُكْبَتِهِ فَانْتَهَيْتُ إِلَيْهِ، فَقُلْتُ: يَا عَمِّ مَنْ رَمَاكَ؟ فَأَشَارَ أَبُو عَامِرٍ إِلَى أَبِی مُوسَى فَقَالَ: إِنَّ ذَاكَ قَاتِلِی تَرَاهُ، ذَلِكَ الَّذِی رَمَانِی، قَالَ أَبُو مُوسَى: فَقَصَدْتُ لَهُ فَاعْتَمَدْتُهُ فَلَحِقْتُهُ، فَلَمَّا رَآنِی وَلَّى عَنِّی ذَاهِبًا فَاتَّبَعْتُهُ، وَجَعَلْتُ أَقُولُ لَهُ: أَلاَ تَسْتَحْيِی؟ أَلَسْتَ عَرَبِيًّا؟ أَلاَ تَثْبُتُ؟ فَكَفَّ، فَالْتَقَيْتُ أَنَا وَهُوَ، فَاخْتَلَفْنَا أَنَا وَهُوَ ضَرْبَتَيْنِ، فَضَرَبْتُهُ بِالسَّيْفِ فَقَتَلْتُهُ، ثُمَّ رَجَعْتُ إِلَى أَبِی عَامِرٍ فَقُلْتُ: إِنَّ اللَّهَ قَدْ قَتَلَ صَاحِبَكَ. قَالَ: فَانْزِعْ هَذَا السَّهْمَ، فَنَزَعْتُهُ، فَنَزَا مِنْهُ الْمَاءُ، فَقَالَ: يَا ابْنَ أَخِی انْطَلِقْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فَأَقْرِئْهُ مِنِّی السَّلاَمَ، وَقُلْ لَهُ: يَقُولُ لَكَ أَبُو عَامِرٍ: اسْتَغْفِرْ لِی. قَالَ: وَاسْتَعْمَلَنِی أَبُو عَامِرٍ عَلَى النَّاسِ، وَمَكَثَ يَسِيرًا، ثُمَّ إِنَّهُ مَاتَ، فَلَمَّا رَجَعْتُ إِلَى النَّبِیِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) دَخَلْتُ عَلَيْهِ، وَهُوَ فِی بَيْتٍ عَلَى سَرِيرٍ مُرْمَلٍ وَعَلَيْهِ فِرَاشٌ، وَقَدْ أَثَّرَ رِمَالُ السَّرِيرِ بِظَهْرِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) وَجَنْبَيْهِ، فَأَخْبَرْتُهُ بِخَبَرِنَا وَخَبَرِ أَبِی عَامِرٍ، وَقُلْتُ لَهُ، قَالَ: قُلْ لَهُ يَسْتَغْفِرْ لِی. فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) بِمَاءٍ فَتَوَضَّأَ مِنْهُ، ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِعُبَيْدٍ أَبِی عَامِرٍ»، حَتَّى رَأَيْتُ بَيَاضَ إِبْطَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: «اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَوْقَ كَثِيرٍ مِنْ خَلْقِكَ، أَوْ مِنَ النَّاسِ». فَقُلْتُ: وَلِی يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَاسْتَغْفِرْ. فَقَالَ النَّبِیُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ قَيْسٍ ذَنْبَهُ وَأَدْخِلْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُدْخَلاً كَرِيمًا». قَالَ أَبُو بُرْدَةَ: إِحْدَاهُمَا لأَبِی عَامِرٍ، وَالأُخْرَى لأَبِی مُوسَى). {الحديث: ٦٣٥٦ = ٦٣٦٥ فم. تجريد البخاری = مختصر صحيح البخاری/٤، رقم: ١٥٩٠ = ٤٣٢٣، ٢٨٨٤، ٦٣٨٣ فتح الباری}:

ئەبو بوردە فەرمووی: باوکم ئەبو مووسای ئەشعەری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: کاتێ پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەغەزای حونەین لێ بۆوە، ئەبو عامیری مامەمی کرد بەسەرکردەی لەشکرێك و ناردی بۆ دۆڵی ئەوتاس، لەوێ بەرەنگاری دورەیدی کوڕی صیممە دەبن، وە دورەید خۆی کوژراو هاوڕێکانی لەسایەی خوداوە لەشەڕەکەدا دەشکێن و هەڵدێن.

ئەبو مووسا (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: منیش بەفەرمانی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەگەڵ ئەبو عامیردا چووم بۆ ئەم غەزایە، لەشەڕەکەدا کابرایەکی بەنی جەشەمی، تیرێکی لە ئەژنۆی ئەبو عامیردا، تیرەکە تێی هەڵچەقیو لە ئەژنۆیدا جێگیربوو، منیش خۆم گەیاندە لای مامەمو پێم گوت: مامە کێ ئەم تیرەی پێوەنای؟ ئەویش ئاماژەی بۆم کردو گوتی: هۆ ئەو پیاوە بکوژی منە، منیش نیشتمە سەریو گرتمەوە، کەهەستی پێم کردو منی بینی رایکرد، منیش شوێنی کەوتمو خۆش خۆش تانەم لێ دەداو پێیم دەگوت: ئەوە شەرم ناکەی وا رائەکەیت، دیارە عەرەب نیت بۆیە لەکوشتن دەترسیتو رادەکەیت، ئەگەر مەردی بوەستە بۆم، ئەویش شەرم گرتیو وەستا، ئیتر بە شمشێر بەربووینە یەکتری، من ئەوم کوشت بەشمشێر!!

ئەوجا گەڕامەوە بۆلای ئەبو عامیرو پێم گوت: مامە! کابرای تۆی وا لێکرد، خودا لەکۆڵی کردەوەو بەشمشێر کوشتم.

فەرمووی: ئادەی ئەمجا ئەم تیرە لە ئەژنۆم دەرکێشە، کاتێ تیرەکەم لە ئەژنۆی دەرکێشا، لەجێی تیرەکەوە ئاوی لینجی لێ هات!

جا ئەبو عامیر فەرمووی: سلاوم رابگەیەنە بە پێغەمبەری خودا، وە عەرزی بکە: ئەبو عامیر عەرزی دەکردی کە داوای لێخۆشبوونی لەخودا بۆ بکەی. فەرمووی: ئەبو عامیر منی لەجێی خۆی کرد بەسەر لەشکرو پاش کەمێ عەمری حەقی بەجێ هێناو مرد (رەزای خودای لێ بێ).

کاتێ گەڕامەوە چوومە خزمەتی حەزرەت (دروودی خودای لەسەر بێ) لەماڵی خۆی بوو، لەسەر تەختێ بوو، رایەڵی تەختەکە بە پووشی پەلکە خورما چنرابوو، ئەوەی کە پێی بلێی رایەخو بەڕەو شتی وا بەسەریەوە نەبوو، پەلکە خورماکانی رایەڵی چارپایەکە چەقیبوونە پشتو هەردوو لاتەنیشتی پێغەمبەر، شوێن شریتی تەختەکە، وەك نەخش نەخشابوو، جا دەنگو باسی خۆمانو باسو خواسی ئەبو

عامیرم بۆی گێڕایەوە، ئەوەیشم بۆیگێڕایەوە کە ئەبو عامیر داوای کردبوو لێی کەبۆی بپارێتەوە.

جا حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) داوای ئاوی کردو دەسنوێژی پێ گرتو هەردوو دەستی خۆی ئەوەندە هەڵبڕی هەتا سپیدەی هەردوو بنباخەڵی دەرکەوتن. ئەوجا فەرمووی: دەستی کرد بەنزاکردنو فەرمووی: (خودایە! خۆشبە لەبەندە بچکۆلەکەی خۆت لە ئەبو عامیر، ئەی خودایە! لەڕۆژی دوا رۆژدا، لەسەرووی زۆر لە دروستکراوانی خۆتەوە دایبنێ!).

منیش عەرزیمکرد: قوربان! دەبفەرموو بۆ منیش داوای لێ بووردنو لێخۆشبوون بکە، فەرمووی: (خودایە! لە گوناهی عەبدوڵڵای کوڕی قەیس خۆشبەو، لەڕۆژی قیامەتا، لە پایەیەکی بەڕێزدا دایبنێ!).

ئەبو بوردە فەرمووی: نزای یەکەم کە پێغەمبەر کردی، بۆ ئەبو عامیری کرد، نزای دووەمیش کە پێغەمبەر کردی، بۆ ئەبو مووسای کرد). {تاج/٣، زنجیرە: ٦٣، ژمارە: ٣٥٢٧ چ/٤ = باسی ئەبو مووساو ئەبو عامیری ئەشعەری}.

روونکردنەوە:

ئەم بەهرانە لەم فەرموودەیە وەردەگیرێن:

١- لەکاتی نزاکردندا دەست هەڵبڕین سوننەتە. نەوەوی دەفەرموێ: ئەوەی کە ئیمامی ئەنەس دەفەرموێ: پێغەمبەر، لەسێ شوێندا، لەکاتی نزادا دەستی هەڵبڕیوەو بەس، ئەوە ئەنەس بەس لەوسێ شوێنەدا دیوێتی کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەستی هەڵبڕیوە، دەنا، ساخ بۆتەوە کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەکاتی نزادا لە (٣٠) شوێن زیاتردا، دەستی هەڵبڕیوە. {بڕوانە: ژمارە: ١١٥٨ لەپێشەوە رابورد}.

٢- لەکاتی نزاکردندا دەستنوێژ سوننەتە.

١٣٠٣) باسی گەورەیی ئەبو هورەیرە، کە دەوسییە، واتە: لەهۆزی دەوسە (رەزای خودای لێ بێ). (٦٣٤٦ - ٦٣٥٠)

بَابٌ: فِي فَضْلِ أَبِي هُرَيْرَةَ الدَّوْسِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)

١٧٠٨- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ أَدْعُو أُمِّي إِلَى الإِسْلاَمِ، وَهِيَ مُشْرِكَةٌ. فَدَعَوْتُهَا يَوْمًا فَأَسْمَعَتْنِي فِي رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) مَا أَكْرَهُ، فَأَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) وَأَنَا أَبْكِي، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي كُنْتُ أَدْعُو أُمِّي إِلَى الإِسْلاَمِ، فَتَأْبَى عَلَيَّ، فَدَعَوْتُهَا الْيَوْمَ، فَأَسْمَعَتْنِي فِيكَ مَا أَكْرَهُ، فَادْعُ اللَّهَ أَنْ يَهْدِيَ أُمَّ أَبِي هُرَيْرَةَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «اللَّهُمَّ اهْدِ أُمَّ أَبِي هُرَيْرَةَ». فَخَرَجْتُ مُسْتَبْشِرًا بِدَعْوَةِ نَبِيِّ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَلَمَّا جِئْتُ فَصِرْتُ إِلَى الْبَابِ، فَإِذَا هُوَ مُجَافٌ، فَسَمِعَتْ أُمِّي خَشْفَ قَدَمَيَّ، فَقَالَتْ: مَكَانَكَ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ، وَسَمِعْتُ خَضْخَضَةَ الْمَاءِ، قَالَ: فَاغْتَسَلَتْ وَلَبِسَتْ دِرْعَهَا، وَعَجِلَتْ عَنْ خِمَارِهَا، فَفَتَحَتِ الْبَابَ، ثُمَّ قَالَتْ: يَا أَبَا هُرَيْرَةَ أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ. قَالَ: فَرَجَعْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَأَتَيْتُهُ وَأَنَا أَبْكِي مِنَ الْفَرَحِ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَبْشِرْ، قَدِ اسْتَجَابَ اللَّهُ دَعْوَتَكَ، وَهَدَى أُمَّ أَبِي هُرَيْرَةَ، فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ، وَقَالَ: خَيْرًا. قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! ادْعُ اللَّهَ أَنْ يُحَبِّبَنِي أَنَا وَأُمِّي إِلَى عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ وَيُحَبِّبَهُمْ إِلَيْنَا. قَالَ: فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «اللَّهُمَّ حَبِّبْ عُبَيْدَكَ هَذَا (يَعْنِي أَبَا هُرَيْرَةَ) وَأُمَّهُ إِلَى عِبَادِكَ الْمُؤْمِنِينَ، وَحَبِّبْ إِلَيْهِمُ الْمُؤْمِنِينَ»، فَمَا خُلِقَ مُؤْمِنٌ يَسْمَعُ بِي وَلاَ يَرَانِي إِلاَّ أَحَبَّنِي). {الحديث: ٦٣٤٦ = ٦٣٥٤ فم}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: دایکم بتپەرست بوو، دەمویست کە ئیسلامی بکەم، ملی نەدەدا، جا رۆژێ دام بەگوێیدا کە موسوڵمان ببێ، کەچی قسەی ناشیرینی بە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) گوت: منیش زۆرم پێ ناخۆش بوو، بەگریان چووم بۆ خزمەتی، حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) عەرزیم کرد، ئەی پێغەمبەری خودا! ماوەیەکە دەمەوێ دایکم موسوڵمان بکەم، بەڵام مل نادا، ئەمڕۆ رووم لێنا کە موسوڵمان ببێ، بەڵام بەگوێی نەکردمو سەرەڕای ئەوەش قسەی

ناخۆشی بەتۆ گوت، کە زۆرم پێ ناخۆشە، جا لەخودا داوابکە کە ڕێگەی ڕاستی پێ نیشان بدا، فەرمووی: ئەی خودایە! ڕێنموونی دایکی ئەبو هورەیرە بکە).

جا منیش بەدڵێکی خۆشەوە بەهۆی نزاکەی پێغەمبەرەوە گەڕامەوە، کە گەیشتمە بەردەرگا، ڕوانیم دەرگاکە داخراوە، دایکم گوێی لەدەنگو خشپەی پێم بوو، فەرمووی: ئەی ئەبو هورەیرە! لەجێی خۆت بوەستە، لەهەمان کاتا گوێم لە خوڕەو شڵپە شڵپی ئاو بوو. گوتی: تمەز ئەمە خۆی دەشۆرێ، لەپاشا بەپەلە کراسەکەی لەبەرکردو دەرگاکەی کردەوە، لەخۆشیانا لەبیری چوو بوو سەرپۆشەکەی بداتەوە بەسەر خۆیدا، ئینجا دایکم موسوڵمان بوونی خۆی ڕاگەیاندو فەرمووی: ئەی ئەبو هورەیرە! {أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ: شایەتی دەدەم بەزبانو بەدەمو، بەدڵ باوەڕ دەکەم، کەهیچ خودایێ نییە یەزدانی پاك نەبێ، وە گەواهو شایەتی دەدەم بە دەمو بە زبانو بەدڵ باوەڕ دەکەم کە موحەممەد بەندەو پێغەمبەری ئەوە}.

ئیتر منیش بەدڵخۆشی گەڕامەوە بۆلای پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) بەڵام لەخۆشیانا دەستم کرد بەگریان، گوتم: ئەی پێغەمبەری خودا! موژدەت لێ بێ، خودا دووعاو نزاکەی تۆی گیراکرد، دایکم لەسایەی خوداوە موسوڵمان بوو، ڕێی هەقی گرت.

جا پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) ستایشو سوپاسی جوانی خودای کردو گەڵێ قسەی باشی کرد. گوتم: ئەی پێغەمبەری خودا! بپاڕێرەوە لەخودا کەمنو دایکم، لەلای موسوڵمانانی بەندەکانی خۆی خۆشەویست بکاو ئەوانیش لەلای ئێمە خۆشەویست بکا. فەرمووی: ئەی خودایە! ئەم بەندۆکە، بەندە بچکۆلەی خۆت لەگەڵ دایکیا هەردووکیان خۆشەویست بکە لەلای موسوڵمانانی بەندەکانی خۆت، وە موسوڵمانانیش خۆشەویست بکە لەلای ئەوان!

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: بۆیە ئەوەی موسوڵمان بێو ناوی من ببیستێ، منی خۆش دەوێ، باخۆشم نەبینێو هەر لەدوورەوە ناوم ببیستێ). {تاج/٣، زنجیرە: ٦٢، ژمارە: ٣٥٢٢ چ/٤ = باسی ئەبو هورەیرە}.

١٧٠٩- عَنِ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْها) قَالَتْ: أَلاَ يُعْجِبُكَ أَبُو هُرَيْرَةَ جَاءَ فَجَلَسَ إِلَى جَنْبِ حُجْرَتِي، يُحَدِّثُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُسْمِعُنِي ذَلِكَ، وَكُنْتُ أُسَبِّحُ، فَقَامَ قَبْلَ أَنْ أَقْضِيَ سُبْحَتِي، وَلَوْ أَدْرَكْتُهُ لَرَدَدْتُ عَلَيْهِ، إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَمْ يَكُنْ يَسْرُدُ الْحَدِيثَ كَسَرْدِكُمْ. قَالَ: ابْنُ شِهَابٍ، وَقَالَ ابْنُ الْمُسَيَّبِ: إِنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ: يَقُولُونَ: إِنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَدْ أَكْثَرَ وَاللَّهُ الْمَوْعِدُ، وَيَقُولُونَ: مَا بَالُ الْمُهَاجِرِينَ وَالأَنْصَارِ لاَ يَتَحَدَّثُونَ مِثْلَ أَحَادِيثِهِ، وَسَأُخْبِرُكُمْ عَنْ ذَلِكَ: إِنَّ إِخْوَانِي مِنَ الأَنْصَارِ كَانَ يَشْغَلُهُمْ عَمَلُ أَرَضِيهِمْ، وَإِنَّ إِخْوَانِي مِنَ الْمُهَاجِرِينَ كَانَ يَشْغَلُهُمُ الصَّفْقُ بِالأَسْوَاقِ، وَكُنْتُ أَلْزَمُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى مِلْءِ بَطْنِي، فَأَشْهَدُ إِذَا غَابُوا، وَأَحْفَظُ إِذَا نَسُوا، وَلَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمًا: «أَيُّكُمْ يَبْسُطُ ثَوْبَهُ فَيَأْخُذُ مِنْ حَدِيثِي هَذَا ثُمَّ يَجْمَعُهُ إِلَى صَدْرِهِ فَإِنَّهُ لَمْ يَنْسَ شَيْئًا سَمِعَهُ»؟ فَبَسَطْتُ بُرْدَةً عَلَيَّ حَتَّى فَرَغَ مِنْ حَدِيثِهِ ثُمَّ جَمَعْتُهَا إِلَى صَدْرِي، فَمَا نَسِيتُ بَعْدَ ذَلِكَ الْيَوْمِ شَيْئًا حَدَّثَنِي بِهِ، وَلَوْلاَ آيَتَانِ أَنْزَلَهُمَا اللَّهُ فِي كِتَابِهِ عَزَّ وَجَلَّ مَا حَدَّثْتُ شَيْئًا أَبَدًا: (إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَى) إِلَى آخِرِ الآيَتَيْنِ). {الحديث: ٦٣٤٩ = ٦٣٥٨ فم. تجريد البخاری/٤، رقم: ١٤٢٧م = ٣٥٦٨، ٣٥٦٧. أبو داود. العلم: ٣٦٥٥. تحفة الأشراف: ١٦٦٩٨}:

عوروە (رەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: عائیشەی پوورم (رەزای خودای لێ بێ) پێی فەرمووم: تەماشای ئەبو هورەیرە ناکەی چەند سەیرە، هاتووە لەپاڵ هۆدەکەی منا دانیشتووەو فەرموودەی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەگێڕێتەوە، دەنگیش هەڵ دەبڕێ، تامن گوێم لێ بێ. {ژمارە: ١٥٨٣}.

عائیشە فەرمووی: من لەوکاتەدا نوێژی سوننەتم دەکرد، هەتا نوێژەکەمم تەواوکرد ئەو ڕۆیشتبوو، دەنا بەرپەرچم دەدایەوەو تێم دەگەیاند: کە پێغەمبەر

(درودی خودای لەسەر بێ) لەقسەکردنا وەك ئێوە بەپەلە نەبوو، نەیدەدا بەسەریەکا، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) وا بەشێنەیی‌و لەسەرخۆ، بە روونی‌و رەوانی فەرمایشتی دەفەرموو، ئەگەر کەسێ بیویستبایە قسەکانی بژمێرێ، بە ئاسانی دەیژماردن. {تەجرید/٤، ژمارە: ١٤٢٧}.

ئیبنو شیهاب، کە ناسراوە بەزوهری، فەرمووی: ئیبنولوسەییەب فەرمووی: ئەبو هورەیرە (رەزای خودای گەورەی لێ بێ) فەرمووی: دەڵێن: ئەبو هورەیرە فەرموودە زۆر دەگێڕێتەوە، وادەی من‌و وادەی ئەوان دیوانی خودابێ، کە لەوێ راست‌و درۆ دەردەکەوێ‌و دەردەکەوێ کەکێ لەسەر حەقە، پێم دەڵێن: ئەی بۆ کۆچکاران‌و یاریدەدەران بەقەد تۆ حەدیث‌و فەرموودەی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ناگێڕنەوە؟ دەی خۆم پێتان بڵێم کە ئەمە بۆ وایە، چونکە برا یاریدەدەرەکانمان خەرێکی خۆش کردنی زەوی‌و زارو فەلایی بوون‌و برا کۆچکارەکانیشمان خەریکی سەوداو ئاڵو وێڵی ناوبازاڕ بوون، بەڵام من، بەنانە سکی، دەلکام بە پێغەمبەرەوەو خزمەتی ئەوم بەرنەئەدا، ئەوانیش لەوێ نەبوونایە من هەر لەخزمەتیا دەبووم، گەڵێ شت هەبوو ئەوان دەستیان نەدەپەرژا لەبەری بکەن، لەبەرئەوە لەبیریان دەچۆوە، بەڵام من مەودام هەبوو، لەبەرم دەکردو بەباشی رەوانم دەکرد، سەرەڕای ئەوەیش، هۆیەکی گرنگتر هەیە: رۆژێ حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (کامتان دەیەوێ کە فەرموودەی من وەربگرێ‌و لەبیری نەچێتەوە، با جلەکانی دابخات‌و لەم فەرموودانەی منی تێبکاو لەپاشا کە من لێ بوومەوە لەقسەکردن، جلەکەی کۆبکاتەوەو بینێت بەسینگیەوە، ئیتر هەر فەرموودەیێ لەمن ببیستێ قەت لەبیری ناچێ).

ئەبو هورەیرە فەرمووی: جامنیش بەرماڵێکم بەسەرشانەوە بوو، رام خست هەتا لە فەرمایشتەکەی لێ بۆوە، ئینجا چمکەکانی بەرماڵەکەم کۆکردەوەو گرتم بەسینگ‌و بەرۆکمەوە، ئیتر لەورۆژە بەدواوە، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هەرچی فەرموویێ پێم، فەرامۆشم نەکردووەو قسەی ئەوم لەبیرنەچووە!

لەبەر ئەم دوو ئایەتەش نەبێ کە خودا لەنامەی خۆیدا ناردوونی، بۆ ئەوەی هیچ فەرموودەیەکم نەدەگێڕایەوە، ئەمەیش ئەو دوو ئایەتانەیە:

{ إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَى مِن بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَئِكَ يَلعَنُهُمُ اللّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ، إِلاَّ الَّذِينَ تَابُواْ وَأَصْلَحُواْ وَبَيَّنُواْ فَأُوْلَئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ – البقرة – ٢/ ١٥٩ - ١٦٠}:

واتە: بەڕاستی ئەو زانایانە کە ئەو ئایەتو بەڵگە ڕۆشنانە دەشارنەوە، کە ئێمە نازڵمان کردوون بۆ شارەزاکردنی بەرەی ئادەم بۆ ڕێگەی ڕاست، پاش ئەوەی کەزۆر بەجوانی بەپێی پێداویستو شوێن، ڕۆشنمان کردنەوە لەتەوراتا، کە نامەی خودایە، تا ئەو خەڵکە تێ بگەن. بەڕاستی ئەم بەناو زانایانە، ئەم جۆرە مالووم و قەشە هەق حەشاردەرانە هەموویان خودای گەورە خۆی لەعنەتو نەفرەتیان لێ دەکا، وە هەروەها نەفرینکەرانی تریش لەعنەتو نەفرینیان لێ دەکەن، وەك فریشتەکانی خوداو پیاوانی سەر بەئایین، مەگەر ئەوانەیان کە پەشیمان ببنەوە لەشاردنەوەی زانستی ئایینی. وە خوو ڕەوشتو ڕەفتارو کرداری خۆیان چاك بکەن، وەشتە حەشاردراوەکەیان ئاشکرا کردو دەریان بڕی، تەنیا ئەمانەیان تەوبەو پەشیمان بوونەوەیان لێ گیرا دەکەم، چونکی من تەوبەو پەشیمانی بەندەی تەوبەکاری پەشیمانی خۆم قەبووڵ دەکەم، من لەهەموو کەسێ میهرەبانترم بۆ بەندەی خۆم. {تاج/٣، زنجیرە: ٦٢، ژمارە: ٣٥٢١ چ/٤} + {تاج/٣، زنجیرە: ١٨، ژمارە: ٣٣٥٣ چ/٤ = چاپی چوارەم}. گەورەیی جەعفەری کوڕی ئەبو طالیب.

١٣٠٤) باسی گەورەیی ئەبو دوجانە: سەماکی کوڕی خەرەشە (ڕەزای خودای لێ بێ). (٦٣٠٣)

بَابٌ: فِي فَضْلِ أَبِي دُجَانَةَ سِمَاكِ بْنِ خَرَشَةَ (رَضِيَ اللّهُ عَنْهُ)

١٧١٠- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللّهُ عَنْهُ): أَنَّ رَسُولَ اللّهِ (صَلَّى اللّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَخَذَ سَيْفًا يَوْمَ أُحُدٍ، فَقَالَ: «مَنْ يَأْخُذُ مِنِّي هَذَا»؟ فَبَسَطُوا أَيْدِيَهُمْ، كُلُّ إِنْسَانٍ مِنْهُمْ يَقُولُ: أَنَا، أَنَا.

قَالَ: «فَمَنْ يَأْخُذُهُ بِحَقِّهِ»؟ قَالَ: فَأَحْجَمَ الْقَوْمُ، فَقَالَ سِمَاكُ بْنُ خَرَشَةَ أَبُو دُجَانَةَ: أَنَا آخُذُهُ بِحَقِّهِ. قَالَ: فَأَخَذَهُ فَفَلَقَ بِهِ هَامَ الْمُشْرِكِينَ). {الحديث: ٦٣٠٣ = ٦٣١١ فم}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەرۆژی غەزای ئوحوددا، شمشێرێکی هەلگرتو فەرمووی: (کێ ئەمەم لێ وەردەگرێ؟).

هەموویان دەستیان بۆی درێژ کردو هەرکەسە دەیگوت: من، من، فەرمووی: (بەلاّم کێ بەمەرجی ئەوە وەری دەگرێ کەهەقی خۆیی پێ ئەدا؟).

ئیتر کوڕگەل کشانەوە، بەلاّم ئەبو دوجانە: سیماکی کوڕی خەرەشە، فەرمووی: ئەی پێغەمبەری خودا! من وەری دەگرمو هەقی خۆیی دەدەمێ.

فەرمووی: جا ئەبو دوجانە شیرەکەی وەرگرتو کەللەی بتپەرستەکانی پێ یەکالاّ دەکردەوەو شەقوپەق دەکرد!. {تاج/٣، زنجیرە: ٥٢، ژمارە: ٣٤٨٣ چ/٤}.

روونکردنەوە:

ئەبو دوجانە ناوی سیماکی کوڕی خەرەشەیە، ئەنصارییە، ساعیدییە، ئامادەی جەنگی بەدربوو، لەخزمەتی پێغەمبەردا، لەڕۆژی ئوحوددا، لەگەل موصعەبی کوڕی عومەیردا، بەرگرییەکی گرنگیان لە پێغەمبەر کرد، موصعەب شەهید بوو، لەکوشتنی موسەیلەمەی کەذذابدا، لەگەلّ عەبدوللاّی کوڕی زەیدی کوڕی عاصیمو وەحشی کوڕی حەربدا هاوبەشی کرد، لەغەزای ئوحوددا، لەکاتی بەرگریی لە پێغەمبەر زامی زۆری لێ کرا. کاتێ شمشێرەکەی لە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) وەرگرت، عەرزی کرد: قوربان حەقی خۆی چییە کەپێی بدەم؟

فەرمووی: (هەرگیز موسولمانی پێ نەکوژی، کە ئەو شمشێرەشت پێ بوو لەبەر بێبڕوا هەلّ نەیەیت!!).

ئەبو دوجانە (رەزای خودای لێ بێ) لەیەمامە شەهید بوو. {تاج/٣، زنجیرە: ٥٢، ژمارە: ٣٤٨٣ چ/٤ = چاپی چوارەم}. چاکێتیی سیماکی کوڕی خەرەشە.

١٣٠٥) باسی گەورەیی ئەبو سوفیان، کەناوی صەخری کوڕی حەربە (رەزای خودای لێ بێ). (٦٣٥٩)

بابٌ: فِي فَضْلِ أَبِي سُفْيَانَ: صَخْرِ بْنِ حَرْبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)

١٧١١- عَنْ أَبِى زُمَيْلٍ قَالَ: حَدَّثَنِى ابْنُ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: كَانَ الْمُسْلِمُونَ لاَ يَنْظُرُونَ إِلَى أَبِى سُفْيَانَ وَلاَ يُقَاعِدُونَهُ، فَقَالَ لِلنَّبِىِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): يَا نَبِىَّ اللَّهِ ثَلاَثٌ أَعْطِنِيهِنَّ، قَالَ: «نَعَمْ». قَالَ: عِنْدِى أَحْسَنُ نساء الْعَرَبِ وَأَجْمَلُهُ: أُمُّ حَبِيبَةَ بِنْتُ أَبِى سُفْيَانَ أُزَوِّجُكَهَا، قَالَ: «نَعَمْ». قَالَ: وَمُعَاوِيَةُ تَجْعَلُهُ كَاتِبًا بَيْنَ يَدَيْكَ. قَالَ: «نَعَمْ». قَالَ: وَتُؤَمِّرُنِى حَتَّى أُقَاتِلَ الْكُفَّارَ كَمَا كُنْتُ أُقَاتِلُ الْمُسْلِمِينَ. قَالَ: «نَعَمْ». قَالَ أَبُو زُمَيْلٍ: وَلَوْلاَ أَنَّهُ طَلَبَ ذَلِكَ مِنَ النَّبِىِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) مَا أَعْطَاهُ ذَلِكَ، لأَنَّهُ لَمْ يَكُنْ يُسْئَلُ شَيْئًا، إِلاَّ قَالَ: «نَعَمْ». {الحديث: ٦٣٥٩ = ٦٣٦٨ فم}:

ئەبو زومەیل فەرمووی: ئیبنو عەبباس (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لەپێشدا موسوڵمانان بەچاوێکی باش تەماشای ئەبو سوفیانی باوکی موعاوییەیان نەدەکردو لەگەڵیا دانەدەنیشتن لەبەر کردەوەی پێشووی، تا ئەبو سوفیان عەرزی پێغەمبەری کرد: ئەی پێغەمبەری خودا! ئەم سێ شتەم پێ خەڵات بکەو ئەو سێ تکایەم هەیە لەخزمەتتا، فەرمووی: (بەڵێ باشە).

ئەبو سوفیان فەرمووی: ئوم حەبیبەی کچم کە ئافرەتی وا جوانو نازداری تر کەم هەیە لەناو عەرەبا، کە بۆ خانەدانیش کچی ئەبو سوفیانە، دەمەوێ خۆم مارەی بکەمەوە لێتو مارە بڕینەوەکەی تازە بکەمەوە بۆت.

فەرمووی: (بەڵێ، باشە).

ئەبو سوفیان فەرمووی: موعاوییەی کوڕیشم بکە بە میرزای بەردەستی خۆت. فەرمووی: (بەڵێ باشە).

فەرمووی: (خۆشم بکە بەسەرلەشکر تا چۆن کاتی خۆی لەدژی سوپای موسوڵمانان شەڕم دەکرد ئێستایش ئاوا شەڕبکەمەوە لەدژی لەشکری کافرانو بێباوەڕان)، فەرمووی: (بەڵێ باشە).

ئەبو زومەیر فەرمووی: خۆی داوای ئەم داواکارییانەی کرد لە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەنا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئەوانەی لەخۆیەوە پێ نەدەدا. چونکە عادەتی حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) وابوو دەستی نەدەنا بەرووی کەسەوە، داوای هەرشتێکیان لێ دەکرد بەپێی توانا دەیفەرموو: باشە). {تاج/٣، زنجیرە: ٣٤، ژمارە: ٣٤٢٤} چاکێتیی ئەبو سوفیانی کوڕی حەرب.

روونکردنەوە:

ئەبو سوفیان ناوی صەخری کوڕی حەربە، لەپێش ئیسلام بوونا، دوژمنێکی سەرسەختی ئیسلامو موسوڵمانان بوو، دایکی ئەبو سوفیان ناوی صەفییەی کچی حەربی ئەلهیلالییەیە، لە باوکەوە پووری مەیمونەی هاوسەری پێغەمبەرە (درودی خودا لەسەر پێغەمبەرو رەزای خودا لەسەر هەموو هاوەڵو هاوسەرو پەیڕەوانی بێ). ئەبو سوفیان بەتەمەن دەساڵ لە پێغەمبەر گەورەتر بوو، ساڵی ئازادکردن (فەتح)ی مەککە ئیسلام بوو، لەغەزای حونەینا لەگەڵ موسوڵمانانا بوو، هەروا لەغەزای تائیفا، لەرۆژی ئوحودو لەرۆژی ئەحزابا، سەرۆکی بتپەرستەکان بوو، بەرلەوە ئەبو سوفیان ئیسلام ببێ، پێغەمبەر ئوم حەبیبەی کچی ئەبو سوفیانی مارەکرد بۆ خۆی، ئەم زاتانە فەرموودەکانی ئەویان گێڕاوەتەوە: ئیبنو عەبباسو قەیسی کوڕی حازیمو موعاوییەی کوڕی. لەڕۆژی غەزای طائیفا چاوێکی پێکرا، چوو بۆلای پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) عەرزیکرد، دەبینی چاوم لەڕێگەی خوادا ئاوا پێکراوە، فەرمووی: (ئەگەر ئارەزوو دەکەیت لەخودا دەپاڕێمەوە چاوت چاك دەکاتەوە، حەزیش دەکەیت لەباتی چاوت خودا بەهەشتت پێ دەدا). فەرمووی: بەهەشت هەڵ دەبژێرم.

لەئاخرو ئۆخری تەمەنیدا کوێربوو بوو، خوڵامەکەی دەستی رادەکێشاو چاو ساغی دەکرد، لەسەردەمی جێنشینی پێشەوا عوثمان دا، بە دەردی خودا، لەتەمەنی هەشتاو هەشت ساڵیدا، لەشاری مەدینەی نازدار، لەساڵی (٣٠) سیی کۆچیدا، کۆچی دوایی کرد.

دەڵێن: وەك پێی دەگوترێ ئەبو سوفیان، پێشی دەگوترێ: ئەبو حەنظەلە، بەناوی کوڕێکی تریەوە کەناوی حەنظەلە بووە، گوایە لەغەزای بەدرا، بەکافری، بەدەستی ئیمامی عەلی کوژراوە. بڕوانە ئەم جێگەیانە:

١- پوختەی صەحیحی موسلیم، ژیاننامەی ئوممولوئمنین، مەیموونەی هاوسەری پێغەمبەر، ژمارە: (١١٧) لەپێشەوە رابورد.

٢- ئوم حەبیبەی هاوسەری پێغەمبەر، کچی ئەبو سوفیان ژمارە: (٣٧٠).

٣- موعاوییەی کوڕی ئەبو سوفیان، ژمارە: (١٩٧).

٤- تەجرید بوخاری بەکوردی، بەرگی یەکەم، ژمارە: (٧) ئەبو سوفیان.

٥- تەجرید بوخاری بەکوردی، بەرگی یەکەم، ژمارە: (٦٣) معاویە.

٦- تەجرید بوخاری بەکوردی، بەرگی یەکەم، ژمارە: (١٥٤) مەیموونە.

٧- تەجرید بوخاری بەکوردی، بەرگی دووەم، ژمارە: (٦١٤) ئوم حەبیبە.

٨- تاج بەرگی سێیەم تەرجەمە کوردییەکەی زنجیرە: (٣٣)، ژمارە: (٣٤٢٢) موعاوییە.

٩- تاج بەرگی/٣، زنجیرە: ٣٤، ژمارە: ٣٤٢٤. أبو سوفیان.

١٠- تاج/٢، زنجیرە: ٣٣، ژمارە: ٢٠٩٤ ئوم حەبیبە کەشووی کرد بە پێغەمبەر.

١٣٠٦) باسی گەورەیی جولەیبیب (رەزای خودای لێ بێ). (٦٣٠٨)

بَابٌ: فِي فَضْلِ جُلَيْبِيب (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)

١٧١٢- عَنْ أَبِي بَرْزَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ فِي مَغْزًى لَهُ، فَأَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْهِ، فَقَالَ لأَصْحَابِهِ: «هَلْ تَفْقِدُونَ مِنْ أَحَدٍ»؟ قَالُوا: نَعَمْ فُلاَنًا، وَفُلاَنًا، وَفُلاَنًا، ثُمَّ قَالَ: «هَلْ تَفْقِدُونَ مِنْ أَحَدٍ»؟ قَالُوا: نَعَمْ فُلاَنًا، وَفُلاَنًا، وَفُلاَنًا. ثُمَّ قَالَ: «هَلْ تَفْقِدُونَ مِنْ أَحَدٍ»؟ قَالُوا: لاَ. قَالَ: «لَكِنِّي أَفْقِدُ جُلَيْبِيبًا، فَاطْلُبُوهُ». فَطُلِبَ فِي الْقَتْلَى، فَوَجَدُوهُ إِلَى جَنْبِ سَبْعَةٍ قَدْ قَتَلَهُمْ، ثُمَّ قَتَلُوهُ، فَأَتَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَوَقَفَ عَلَيْهِ فَقَالَ: «قَتَلَ سَبْعَةً ثُمَّ قَتَلُوهُ، هَذَا مِنِّي وَأَنَا مِنْهُ، هَذَا مِنِّي وَأَنَا مِنْهُ». قَالَ:

فَوَضَعَهُ عَلَى سَاعِدَيْهِ، لَيْسَ لَهُ إِلاَّ سَاعِدَا النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، قَالَ: فَحُفِرَ لَهُ وَوُضِعَ فِي قَبْرِهِ. وَلَمْ يَذْكُرْ غَسْلاً). {الحديث: ٦٣٠٨ = ٦٣١٦ فم}:

ئەبو بەرزە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەیەکێ لە غەزاواتەکانی خۆیدا بوو، خودا مالێ تالانی زۆری بەسەردا رژاندو، تالانییەکی مفتی بۆ رەخسان، فەرمووی بە هاوەڵانی: (ئایا هیچ کەستان لێ کەم بۆتەوە؟) عەرزیان کرد: بەڵێ، فیسارو ئەو فیسارو ئەو فیساری تریش دیارنین.

هەمدیسان فەرموویەوە: (ئایا کەسی ترماوە کەدیار نەبێ؟) گوتیان: ئا، ئەوسێ کەسەیش دیارنین، هەمدیسان فەرموویەوە: (دەی ئیتر کەسی تر ماوە کە بزربێ؟).

گوتیان: نەخەیر، ئیتر کەس نەماوە کەدیار نەبێ. فەرمووی: (با، ماوە، جولەیبیب لەبەرچاوم دیارنییە، ئادەی بچن بۆی بگەڕێن!). کاتێ بۆیگەڕان لەناو کوژراوەکاندا بوو، دۆزییانەوە لەتەنیشتی حەوت کوژراوەوە بوو.

جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) چوو لەدیاری راوەستاو فەرمووی: (حەوتی لەدوژمن کوشکتووە ئەوسا کوشتوویانە، ئەمە لەمنەو من لەوم، ئەمە لەمنەو من لەوم). فەرمووی: ئیتر هەتا گۆڕیان بۆ هەڵکەندو نایانە ناو گۆڕەکەیەوە، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هەردوو باڵی خۆی بۆراخستو لاشەکەیی لەباوەشی خۆیدا لەسەر بازووەکانی دانا، لەو ماوەیەدا جگە لەباسکەکانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هیچ تەختو رایەخێکی تری لەژێردا نەبوو! ئەبو بەرزە باسی ئەوەی نەکرد: کە ئایا تەرمەکەیان شۆرد یانا). {تاج/٣، زنجیرە: ٥٣، ژمارە: ٣٤٨٤ ج/٤ = چاپی چوارەم} چاکێتی جولەیبیب.

روونکردنەوە:

جولەیبیب هاوەڵێکی نازداری پێغەمبەر بوو، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ویستی ژنی بۆ بخوازێ، پیاوێکی ئەنصاری کچێکی هەبوو، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) خوازبێنی کچەکەی لەباوك و دایکی کرد بۆ جولەیبیب، بەڵام ژن و مێردەکەی

ئەوەیان پێ ناخۆش بوو، چونکە جولەیبیب کەمێ کورتو کەمێ قەڵەمی نارێك بوو، کاتێ کچەکەیان بەمەی زانی، ئەم ئایەتەی خوێند کە دەفەرموێ:

{وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَن يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ - الأحزاب/ ٣٦}:

کە کورتەی مەبەستەکەی ئەمەیە: (بڕیاری خوداو پێغەمبەری خودا لەسەر سەرو لەسەرچاوە، بۆ موسوڵمانان، چ پیاوبێ، چ ژن، نابێ قەت لەبڕیارو فەرمانی خوداو پێغەمبەر دەربچن). ئەوجا کچەکە گوتی: من بەوە رازیم کە پێغەمبەر پێی رازییە بۆم. جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) نزای باشی بۆ ئەو کچەکرد، فەرمووی:

(أَللَّهُمَّ اصْبُبْ عَلَيْهَا الْخَيْرَ صَبّاً وَلاَ تَجْعَلْ عَيْشَهَا كَدّاً: خودایە! وەك شەستە باران خێر بڕێژە بەسەر ئەم کچەدا، بەدووری بگرە لە گوزەرانی دەستکورتیو هەژاری).

جا ئەم کچە شووی کرد بە جولەیبیب، کە جولەیبیب شەهید بوو، لەناو ژنە ئەنصارییە بێوەژنەکانا، لەم کچەیان خۆش گوزەرانتر تیانەبوو).

١٣٠٧) باسی گەورەیی حەسسانی کوڕی ثابیت (رەزای خودای لێ بێ). (٦٣٣٤ - ٦٣٤٥)

بَابٌ: فِي فَضْلِ حَسَّانِ بْنِ ثَابِتٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)

١٧١٣- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): أَنَّ عُمَرَ مَرَّ بِحَسَّانَ وَهُوَ يُنْشِدُ الشِّعْرَ فِي الْمَسْجِدِ، فَلَحَظَ إِلَيْهِ، فَقَالَ: قَدْ كُنْتُ أُنْشِدُ وَفِيهِ مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنْكَ، ثُمَّ الْتَفَتَ إِلَى أَبِي هُرَيْرَةَ فَقَالَ: أَنْشُدُكَ اللَّهَ أَسَمِعْتَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: «أَجِبْ عَنِّي، اللَّهُمَّ أَيِّدْهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ»؟ قَالَ: اللَّهُمَّ نَعَمْ). {الحديث: ٦٣٣٤ = ٦٣٤٢ فم. تجريد البخاري/١، رقم: ٢٧٧ = ٤٥٣، ٣٢١٢، ٦١٥٢. فتح الباري. أبو داود. أدب: ٥٠١٣. نسائي. مساجد: ٧١٥. تحفة الأشراف: ١٣١٤٠، ١٥١٥٦}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: حەسسانی کوڕی ثابیتی ئەنصاری (رەزای خودای لێ بێ) لەناو مزگەوتەکەی پێغەمبەردا (درودی خودای لەسەر بێ) لەمەدینەی نازدار، هۆنراوی دەخوێندەوە، عومەری کوڕی خەتاب (رەزای خودای لێ بێ) لەلایەوە رەت بوو،

بەگۆشەی چاو خێسەیەکی لێ کردو لێی مۆڕ بۆوە، حەسسانیش فەرمووی: من کارێ نابەجام نەکردووە، تاتۆ بێزاریم لێ دەربڕی، ئالەم شوێنی حازریەدا هۆنراوەم تیادا خوێندۆتەوەو، لەوکاتەدا پیاوێ لەتۆ باشتریش لەوێ بووە، کە پێغەمبەر بوو (درووودی خودای لەسەر بێ) وە کارەکەی منی لەلا پەسەند بوو، ئەوجا حەسسان رووی کردە منو فەرمووی: توخوا ئەی ئەبو هورەیرە! ئایا تۆ بۆخۆت لە پێغەمبەرت نەبیستووە کە بەمن بفەرموێ: (ئەی حەسسان! لەجیاتیی من، تۆ بەشیعر وەرامو بەرپەرچی تانەو تەشەرو رەخنەی بێبڕواکان بدەرەوە، خودایە! بەگیانی پاك، کە جوبرائیلە پشتیوانی حەسسان بکە)؟ واتە: بەهۆی جوبرائیلەوە یاریدەی حەسسان بدە، لەدانانی شیعردا، بۆ لەسەرکردنەوەی پێغەمبەری خودا. ئایا ئەی ئەبو هورەیرە! تۆ ئەمەت لە پێغەمبەر بیستووە یانا؟ ئەبو هورەیرە فەرمووی: منیش گوتم: خودا ئاگادارە کەچۆن دەڵێی، ئەی حەسسان وایەو، قسەکەت راستو دروستە). {تاج/٣، زنجیرە: ٥٧، ژمارە: ٣٤٩٥ ج/٤}. چاکێتی حەسسانی کوڕی ثابیت.

روونکردنەوە:

حەسسانی کوڕی ثابیت، هاوەڵێکی ناسراوی پێغەمبەرە، شاعیرێکی جوان بوو، ناسراوە بە شاعیری پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) لەژمارە (١٧١٦دا، لەدواوە چامەیەکی جوانی تۆمارکراوە، حەسسان ئەنصارییە، خەزرەجییە، دایکی ناوی فورەیعە، بە ئیسلاما گەیشتووە، موسوڵمان بووە، لەگەڵ ژنانا پەیمانی دا بە پێغەمبەر.

حەسسان بەم سێ بەهرەیە باو دەدرێ بەسەر شاعیرانا:

١- لەسەردەمی نەزانیدا، شاعیری ئەنصارەکان بوو.

٢- لەسەردەمی ئیسلاما شاعیری پێغەمبەر بوو.

٣- شاعیری سەراسەری یەمەن بوو لەسەردەمی ئیسلاما.

هەندێ دەڵێن: حەسسان ترسنۆك بووە. وەزۆر نوکتەی لەم لایەنەوە لێ دەگێڕنەوە. هەمیشە بەشیعر بەرگریی لە پێغەمبەرو لە ئیسلامو لە موسوڵمانان دەکرد.

حەسسان سەدو بیست ساڵ ژیاوە، شەستی لەسەردەمی نەزانیداو، شەستی لەسەردەمی ئیسلامدا، لەسەردەمی ئیمامی عەلیدا، لەساڵی پەنجای کۆچیدا، لەتەمەنی سەدو بیست ساڵیدا، بەدەردی خودا مردووە. راجیایی هەیە لەساڵی مردنیو لەکۆی ساڵی تەمەنی، بەڵام جەماوەری زانایان دەڵێن: سەدو بیست ساڵ ژیاوە، شەستی لەنەزانیو شەستی لە ئیسلاما.

ئەم فەرموودەیە بەڵگەیە لەسەر ئەوە شیعری باشو سروودی دینی لەشەرعا پەسەندە.

١٧١٤- عَنْ الْبَرَاءَ بْنَ عَازِبٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَقُولُ لِحَسَّانَ بْنِ ثَابِتٍ: «اهْجُهُمْ، أَوْ هَاجِهِمْ وَجِبْرِيلُ مَعَكَ». {الحديث: ٦٣٣٧ = ٦٣٤٥ فم. تجريد/٣، رقم: ١٢٩٨ = ٣٢١٣، ٤١٢٣، ٤١٢٤، ٦١٥٣}:

بەڕائی کوڕی عازیب (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: بیستم لە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) بە حەسسانی کوڕی ثابیتی دەفەرموو: (ئەی حەسسان! بەشیعر دەستەی بێباوەڕان شڕو وڕبکەو بەتانەو تەشەر دایان شۆرە، لەمکارە پیرۆزەدا، کەلە بەرژەوەندی ئیسلامەو لەزیانی بێباوەڕانە، جوبرائیل بەفەرمانی خودا لەگەڵتایەو پشتت دەگرێ). {تاج/٣، زنجیرە: ٥٧، ژمارە: ٣٤٩٦ چ/٤}. چاکێتی حەسسانی کوڕی ثابیت.

١٧١٥- عَنْ مَسْرُوقٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْها) وَعِنْدَهَا حَسَّانُ بْنُ ثَابِتٍ يُنْشِدُهَا شِعْرًا، يُشَبِّبُ بِأَبْيَاتٍ لَهُ، فَقَالَ:

حَصَانٌ رَزَانٌ مَا تُزَنُّ بِرِيبَةٍ وَتُصْبِحُ غَرْثَى مِنْ لُحُومِ الْغَوَافِلِ

فَقَالَتْ لَهُ عَائِشَةُ: لَكِنَّكَ لَسْتَ كَذَلِكَ. قَالَ مَسْرُوقٌ: فَقُلْتُ لَهَا: لِمَ تَأْذَنِينَ لَهُ يَدْخُلُ عَلَيْكِ؟ وَقَدْ قَالَ اللَّهُ: (وَالَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ)، فَقَالَتْ: فَأَيُّ عَذَابٍ أَشَدُّ مِنَ الْعَمَى؟ فَقَالَت: إِنَّهُ كَانَ يُنَافِحُ أَوْ يُهَاجِي عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ). {الحديث: ٦٣٤١ = ٦٣٤٩ فم. بخاری. مغازی: ٤١٤٦، ٤٧٥٥، ٤٧٥٦ فتح الباری}:

مەسرووق (رەحمەتی خودای لێ بێ) فەرمووی: چووم بۆ خزمەتی عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) حەسسانی کوڕی ثابیتی لەلابوو، پارچەیێ شیعری لە وەسپو مەدحی عائیشەدا دانابوو، دەیخوێندەوە بۆی، فەرمووی: (طویل):

حَصَانٌ رَزَانٌ مَا تُزَنُّ بِرِيبَةٍ
وَتُصْبِحُ غَرْثَى مِنْ لُحُومِ الْغَوَافِلِ

واتە:

پاکیزەو سەلار، لەگومان دوورە
بێ رازو غەیبەت، ژنێ روو سوورە!

وەکوو تریش واتە: ئافرەتێکی داوێنپاك و سەلارو سەنگینەو گومانی خراپەی لێ ناکرێو ناوی کەسیش بەخراپە نابات بەتایبەت ناوی ژنی بێ ئاگای بێ تاوان.

عائیشەیش پێی فەرموو: بەلاّم تۆ خۆت وانیت! ناوی ژنی بێ ئاگای بێ تاوان بەخراپە دەبەیت!

مەسرووق فەرمووی: منیش بە عائیشەم گوت: کەوایە بۆ رێگەی حەسسان دەدەیت کەبێت بۆلات؟ وەلحالّ خودا بۆخۆی سەبارەت بەو کۆمەڵە کە هەلاتە گەورەکەیان بۆ تۆ هەڵبەست، دەفەرموێ:

{وَالَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ – ٢٤/١١}. واتە: وەبۆ هەریەکێ لەو درۆزنانە بەشی خۆی هەیە لە گوناهو تاوانباریو تۆڵەی تاوان، بەتایبەتی بۆ ئەوکەسەیان کە کێشی تاوانەکەی هاویتە سەرشانی خۆیو سەرۆکایەتی درۆ بلاوکردنەوەکەی گرتبووە ئەستۆی خۆی، ئەوە سزاو ئازارێکی گەلێ گەورەی بۆ هەیە.

عائیشە لەوەلاّما فەرمووی: جاچی سزایە هەیە کە لەکوێریی سەختتربێ؟ ئەوەتانێ خودا لەم پایزی تەمەنەدا، باری پیریو کوێریو دوو دەست گۆجیی لێناوە، ئەمە لەلایێ، لەلایەکی تریشەوە ئەم پیاوە لەکاتی خۆیدا لەسەر پێغەمبەری دەکردەوە. یا فەرمووی: لەجیاتیی پێغەمبەر (درووددو صەلاتو سەلامو

بەرەكاتی خودای لەسەر بێ) وەڵامی تانەو هەجوی بێ بڕوایانی دەدایەوە، کە قسەی ناشیرینیان بە پێغەمبەرو بە ئیسلام دەدا). {تاج/٣، زنجیرە: ٥٧، ژمارە: ٣٤٩٧ چ/٤}. چاکێتی حەسسانی کوڕی ثابیت.

روونکردنەوە:

مەسرووقی کوڕی ئەجدەع تابیعییە، لەپیاوانی (ع)ە، بەپێی پەڕاوی (تهذیب التهذیب لابن حجر العسقلانی). واتە: لەپیاوان (رجال)ی شەش پەڕاوە ناودارەکانی سوننەتە کە بریتین لە:

١- صةحیحی بوخاری.

٢- صةحیحی موسلیم.

٣- سنن أبي داود.

٤- سنن الترمذی.

٥- سنن النسائی.

٦- سنن ابن ماجه. واتە: مەسرووق ئەم شەش کتێبە ناوداره فەرموودەکانی ئەویان گێڕاوەتەوە، ئەوەیش ئەوپەڕی سەروەرییە لەبابەتی زانستی فەرموودەدا.

مەسرووق پیاوێکی سۆفیلکە (عابد) بوو، نازناوی ئەبو عائیشەی فەقیە بوو، ریوایەتو گێڕانەوەی لەزۆرینەی سەحابە گەورەکانەوە هەیە، وەك: ئەبو بەکرو عومەرو عوثمانو عەلیو موعاذی کوڕی جەبەلو خەببابی کوڕی ئەرەتتو ئیبنو مەسعوودو عائیشەو أم رۆمانی دایکی عائیشەو کەسانی تریش.

فەقێو شاگردی زۆریشی بووە، کە فەرموودەکانی ئەویان گێڕاوەتەوە، مەسرووق پیاوێکی زانست خوازبوو، خەڵکی دەستە دەستە فێری سوننەت دەکرد، ساڵێ مەسرووق چوو بۆ حەج، لەناو سەجدەدا نەبێ لەو ماوەیەدا نەخەوت، هەر خەریکی ذیکرو شەونوێژ بوو، ژنەکەی مەسرووق دەیفەرموو: (مەسرووق ئەوەندە لەنوێژی سوننەتدا دەوەستا قاچەکانی ئاوسا بوون!) .

مەسرووق لەپشتی ئەبوبەکرەوە نوێژی بەکۆمەڵی کردووە، بە خزمەت عومەرو عەلی گەیشتووە، گێڕانەوەی لە عوثمانەوە نییە. لەتەمەنی (٦٣) شەستو سێ ساڵیدا، لەساڵی (٦٣)ی کۆچیدا بەدەردی خودا مردووەو ئەمری حەقی بەجێهێناوە.

لەشەڕی قادسیەدا، دەستێکی مەسرووق ئیفلیج بوو، بەم بۆنەوە مەسرووق دەیفەرموو: (حەزناکەم کە دەستم وای لێ نەهاتایە، چونکە ئەگەر دەستم ساخ بوایە، دوور نەبوو کە لەم شەڕو شۆڕی ئاژاوە گەلی ناو موسوڵمانانا بەشداریم بکردایە!).

مەسرووق یەکێك بوو لەخوا پەرستە ناوداره‌کانی کووفەی سەردەمی خۆی. لەبابەت دێرە هەڵبەستێکەوە، پرسیار لە مەسرووق کرا، وەڵامی نەدایەوەو فەرمووی: (حەزناکەم لەرۆژی دوا رۆژدا، لەناو تۆماری کردەوەکانما، باسی شیعری تیابێ!!).

زیاد مەسرووقی کرد بە کارمەندی سەر (السِّلْسِلَة) لەوێ لەتەمەنی شەستو سێ ساڵیدا، لەساڵی کۆچی شەستو سێیدا مردووە (رەزاو رەحمەتی خودای گەورەو سەروەری لی بێ). ئامین.

١٧١٦- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْها): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «اهْجُوا قُرَيْشًا فَإِنَّهُ أَشَدُّ عَلَيْهَا مِنْ رَشْقٍ بِالنَّبْلِ»، فَأَرْسَلَ إِلَى ابْنِ رَوَاحَةَ فَقَالَ: «اهْجُهُمْ». فَهَجَاهُمْ، فَلَمْ يُرْضِ، فَأَرْسَلَ إِلَى كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ، ثُمَّ أَرْسَلَ إِلَى حَسَّانَ بْنِ ثَابِتٍ، فَلَمَّا دَخَلَ عَلَيْهِ، قَالَ حَسَّانُ: قَدْ آنَ لَكُمْ أَنْ تُرْسِلُوا إِلَى هَذَا الأَسَدِ الضَّارِبِ بِذَنَبِهِ، ثُمَّ أَدْلَعَ لِسَانَهُ فَجَعَلَ يُحَرِّكُهُ، فَقَالَ: وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لأَفْرِيَنَّهُمْ بِلِسَانِي فَرْيَ الأَدِيمِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «لاَ تَعْجَلْ، فَإِنَّ أَبَا بَكْرٍ أَعْلَمُ قُرَيْشٍ بِأَنْسَابِهَا، وَإِنَّ لِي فِيهِمْ نَسَبًا حَتَّى يُلَخِّصَ لَكَ نَسَبِي». فَأَتَاهُ حَسَّانُ، ثُمَّ رَجَعَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ لَخَّصَ لِي نَسَبَكَ، وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لأَسُلَّنَّكَ مِنْهُمْ كَمَا تُسَلُّ الشَّعَرَةُ مِنَ الْعَجِينِ. قَالَتْ عَائِشَةُ: فَسَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَقُولُ لِحَسَّانَ: «إِنَّ رُوحَ الْقُدُسِ لاَ يَزَالُ يُؤَيِّدُكَ مَا

نَافَحْتَ عَنِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ». وَقَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَقُولُ: «هَجَاهُمْ حَسَّانُ فَشَفَى وَاشْتَفَى». قَالَ حَسَّانُ:

هَجَوْتَ مُحَمَّدًا فَأَجَبْتُ عَنْهُ وَعِنْدَ اللَّهِ فِي ذَاكَ الْجَزَاءُ
هَجَوْتَ مُحَمَّدًا بَرًّا تَقِيًّارَسُولَ اللَّهِ شِيمَتُهُ الْوَفَاءُ
فَإِنَّ أَبِي وَوَالِدَهُ وَعِرْضِي لِعِرْضِ مُحَمَّدٍ مِنْكُمْ وِقَاءُ
تَكِلْتُ بُنَيَّتِي إِنْ لَمْ تَرَوْهَا تُثِيرُ النَّقْعَ مِنْ كَنَفَيْ كَدَاءِ
يُبَارِينَ الأَعِنَّةَ مُصْعِدَاتٍ عَلَى أَكْتَافِهَا الأَسَلُ الظِّمَاءُ
تَظَلُّ جِيَادُنَا مُتَمَطِّرَاتٍ تُلَطِّمُهُنَّ بِالْخُمُرِ النِّسَاءُ
فَإِنْ أَعْرَضْتُمُو عَنَّا اعْتَمَرْنَا وَكَانَ الْفَتْحُ وَانْكَشَفَ الْغِطَاءُ
وَإِلاَّ فَاصْبِرُوا لِضِرَابِ يَوْمٍ يُعِزُّ اللَّهُ فِيهِ مَنْ يَشَاءُ
وَقَالَ: اللَّهُ قَدْ أَرْسَلْتُ عَبْدًا يَقُولُ الْحَقَّ لَيْسَ بِهِ خَفَاءُ
وَقَالَ: اللَّهُ قَدْ يَسَّرْتُ جُنْدًا هُمُ الأَنْصَارُ عُرْضَتُهَا اللِّقَاءُ
لَنَا فِي كُلِّ يَوْمٍ مِنْ مَعَدٍّسِبَابٌ أَوْ قِتَالٌ أَوْ هِجَاءُ
فَمَنْ يَهْجُو رَسُولَ اللَّهِ مِنْكُمْوَيَمْدَحُهُ وَيَنْصُرُهُ سَوَاءُ
وَجِبْرِيلٌ رَسُولُ اللَّهِ فِينَاوَرُوحُ الْقُدْسِ لَيْسَ لَهُ كِفَاءُ

{الحديث: ٦٣٤٥ = ٦٣٥٣ فم}:

عائيشه (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (هەجوی قورەیش بکەن، چونکە لەتیرەباران چاکتر کاریان لێ دەکا، ئەوجا پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) ناردی بۆلای عەبدوڵلای کوڕی رەواحە، کەشاعیر بوو، هەتا خوسپ (هەجو)یان بکاو فەرمووی پێی: (هەجویان بکە).

ئەویش هەجوی کردن، بەڵام بەدڵیان نەبوو، ئەنجا ناردی بۆلای کەعبی کوڕی مالیك، ئەویش هەروا، لەپاشدا ناردی بەشوێن حەسساندا، کەهاتە خزمەتی گوتی: ئاخریی ناردتان بەشوێن شێرە گەورەدا!

ئینجا زمانی دەرکێشاو دەستی کرد بەزمان بزوانو بادان، فەرمووی: بەوکەسە کەتۆی کردووە بە پێغەمبەری راستو دروست، وەك کەوڵەشڕ، بەشیعرو هەڵبەست شڕو ووڕیان دەکەم.

پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (هێواش، پەلەمەکە، هەتا ئەبوبەکر رشتەی رەسەنی منت بۆ دیاری نەکا دەست پێ مەکە، چونکە بنەچەی خۆشم لەوانە. ئەبو بەکریش لەهەموو کەس باشتر رەگەزو رەچەڵەکی قورەیش دەناسێت).

لەپاشدا حەسسان چووە خزمەتی پێغەمبەرو عەرزیکرد: قوربان! ئەی پێغەمبەری خودا! ئەبوبەکر بەجوانیو رێکوپێکی رشتەی رەسەنی تۆی بۆ دیاریو دەستنیشان کردم، بەوخودایە کەتۆی کردووە بە پێغەمبەری راستو دروست وەك چۆن تەڵەموو، سفتو ساخو پاك لەهەویر دەردەکێشرێ، ئاوا تۆیان لێ جیادەکەمەوە.

جا حەزرەت (درودو سلاوو رەحمەتو بەرەکەتی خودای گەورەو مەزنی لەسەربێ) فەرمووی: (دەسا بزانە، تاتۆ لەسەر خوداو پێغەمبەری خودا بکەیتەوە، هەمیشە جوبرائیل دەست دەگرێ بەپشتتو خودای گەورەو سەروەر پشتیوانتەبێ.

حەسسان (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: (بەحری وافیر):

هَجَوْتَ مُحَمَّدًا فَأَجَبْتُ عَنْهُ
وَعِنْدَ اللَّهِ فِي ذَاكَ الْجَزَاءُ
هَجَوْتَ مُحَمَّدًا بَرًّا تَقِيًّا
رَسُولَ اللَّهِ شِيمَتُهُ الْوَفَاءُ
فَإِنَّ أَبِي وَوَالِدَهُ وَعِرْضِي
لِعِرْضِ مُحَمَّدٍ مِنْكُمْ وِقَاءُ
تَكِلْتُ بُنَيَّتِي إِنْ لَمْ تَرَوْهَا
تُثِيرُ النَّقْعَ مِنْ كَنَفَيْ كَدَاءِ

يُبَـــارِينَ الأَعِنَّـــةَ مُصْـــعِدَاتٍ
عَلَـى أَكْتَافِهَـا الأَسَـلُ الظِّمَـاءُ
تَظَـــلُّ جِيَادُنَـــا مُتَمَطِّـــرَاتٍ
تُلَطِّمُهُـــنَّ بِـــالْخُمُرِ النِّسَـــاءُ
فَـإِنْ أَعْرَضْـتُمُو عَنَّـا اعْتَمَرْنَـا
وَكَـانَ الْفَـتْحُ وَانْكَشَـفَ الْغِطَـاءُ
وَإِلاَّ فَاصْـبِرُوا لِضِـرَابِ يَـوْمٍ
يُعِـزُّ اللَّـهُ فِيـهِ مَـنْ يَشَـاءُ
وَقَـالَ: اللَّـهُ قَـدْ أَرْسَـلْتُ عَبْـدًا
يَقُـولُ الْحَـقَّ لَـيْسَ بِـهِ خَفَـاءُ
وَقَـالَ: اللَّـهُ قَـدْ يَسَّـرْتُ جُنْـدًا
هُـمُ الأَنْصَـارُ عُرْضَـتُهَا اللِّقَـاءُ
لَنَـا فِـى كُـلِّ يَـوْمٍ مِـنْ مَعَـدٍّ
سِـبَابٌ أَوْ قِتَـالٌ أَوْ هِجَـاءُ
فَمَـنْ يَهْجُـو رَسُـولَ اللَّـهِ مِـنْكُمْ
وَيَمْدَحُـهُ وَيَنْصُـرُهُ سَـوَاءُ
وَجِبْرِيـلٌ رَسُـولُ اللَّـهِ فِينَـا
وَرُوحُ الْقُـدْسِ لَـيْسَ لَـهُ كِفَـاءُ

واتە:

زەمـــی موحەممـــەد دەکـــەی، ئـــەمن دەدەم وەڵامـــی
پـــاداش لـــەبۆ مـــن هەیـــەو، تۆڵـــەش بـــۆ تـــۆی نـــەفامی
زەمـــی موحەممـــەد دەکـــەی، بەمانگەشـــەو وەڕینـــە!
پێغەمبـــەری خودایـــە، زۆر بـــەوەفاو بەدینـــە
مـــن خـــۆم و کەســـوکارم، نـــاموس و حـــاڵ و مـــاڵم
شـــوورای ناموســـی ئـــەوین، خـــۆم و مـــاڵ و منـــاڵم!

یەک یەک لەکۆستی رۆڵەم، دابنیشم بۆ شیوەن
گەر هەڵمەتی شێرانە، لەهەر چارلاوە نەبەن
رۆژی رووناکی ئێوە، وەک شەوە زەنگ لێ نەکەن
لەخوێنی ئێوەی دوژمن، شیرو تیریان ئاو نەدەن
ولاخ و رەخشی ئێمە، کە بەرەسەن، رەسەنن!
بەهێرشی بێ وچان، تۆڵەتان لێ دەسەنن!
بارانـاوی ئارەقیان، بەس لەکاتی ووچانا
ژنان بەناز دەیسڕن، بەسەر پۆشی خۆیانا
گەر ئێوە شەڕ فرۆش نین، ئێمە بۆ عەمرە هاتووین
بۆ ئێوەش دەردەکەوێ، ئەو حەقەی پێی راهاتووین
دەنا خۆتان رابگرن، بۆ رمبەی شیرو تیرمان
بەفەرمانی خوداوەند، سەردەکەوێ لەشکرمان
خودا بۆخۆی دەفەرموێ: ناردوومە بەندەیێ باش
هەق بێژەو لەگەڵیەتی، سوپایێ لەپێش و پاش
وەک شێری نەڕ لەمەیدان، سەرسنگیان داکوتاوە
تانەو تەشەری ئێوە، بەشیر دەدەنە دواوە
ئێوە لەبەر بێ وێڵی و، بێ نرخی و بێ دینیتان
یەکسانە لامان زەم و، رەف و ئەنا خوانیتان!
چونکە رابەری ئێمە، گیانی پاک پشتی دەگرێ
ئیتر کێ یە رادەی بێ؟ بێ بەرابەر بەو بگرێ!

بە پەخشانیش واتە:

تۆ رەفو خوسپو هەجوی موحەممەد (درووودی خودای لەسەر بێ) دەکەی من لەجیاتی ئەو زاتە وەڵامت بدەمەوە، بەهیواو تەمای پاداشی باش لەلای خودای گەورە، دیارە کەتۆش بە تۆڵەی سەختی خۆت دەگەی، موحەممەد زەم هەڵناگرێ، چونکە ئەو پیاوێکی زۆر زۆر باشە، خێرخواو خوا ناسو راستو راستاڵە، ئەو پێغەمبەرو فروستادەی خودایە، مەردو جەوانمەردو بە ئەمەكو بەوەفایە، لەبەرئەوە من خۆمو هۆزمو کەسو کارمو سەرو حاڵو ماڵو منداڵو ناموسم هەموو دەکەم

بەقوربانی موحەممەدی نازدارو خۆشەویستو، دەبین بەقەڵاو پەرژینو سوپەر بۆ ئابڕوو ناموو‌سو شەرەفی موحەممەد!

وە یەکە یەکە لەشینی کوڕو کچەکانما دابنیشمو بەرودوا شیوەنیان بۆ بگێڕم ئەگەر نەیانبینم وەك بەچکە شێر لەهەر چوارلاوە بەسواریو بە پیادەیی، هەڵمەتی شێرانە نەبەنە سەرتانو دانەی کەدا، کەدانەی سەرووی مەککەیە لەتەپو تۆزی هێرشی بێسامانیانا نوقم نەکەنو رۆژی رووناکتان لێ نەکەن بەشەوی تاریكو نوتەكو لەخوێنی دوشمنانی موحەممەد، شیرو تیرو رمەکانیان ئاو نەدەنو ئاو پاشو ئاو دانەوەیان نەکەن!

ئەسپو وڵاخەکانمان، کە بەرەسەن رەسەنن، هەمیشە لەهێرشو هەڵمەتو شاڵاودان بۆسەر ئێوە، لەبەرئەوە ئارەقیان وشك نابێتەوە، مەگەر ئەوەندە کە ژنەکانمان، لەکاتی پشوودانو وچان گرتندا، بەسەرپۆشو چارشێوەکانی خۆیان، نەك بە پەڕۆ شڕو شتی وا، زۆر بەقەدرو رێزەوە وشکیان بکەنەوەو سەرلەنوێ رنەكو قاشاویان بکەنو رەونەقیان پێ هەڵبهێننەوەو ئامادەیان بکەنەوە بۆ هەڵمەتێکی نوێ، جا ئەگەر ئێوە لەکەلی شەیتان دێنە خوارەوە، ئەوا ئێمە شەڕ فرۆشو شەڕ خوازنین، ئیتر خۆشیو ئاشتی دەکەوێتەوەو ئاسایش باڵ دەکێشێ بەسەر وڵاتاو هەقو ناهەقی دەردەکەوێ بۆ هەردوولا.

ئەگینا ئەوا خۆتان بگرن بۆ گورزو گۆپاڵمان، بۆ شەڕە نێزەو شەڕە شیرو تیرمان، لەو رۆژەدا کەخودا بەخواستی خۆی خۆشەویستانی خۆی سەردەخاو سەریان بەرزدەکاتەوەو کەللەی دوژمن لەبەرپێیانا، گۆیێنی پێ دەکەن.

خوداوەندی گەورەو مەزن دەفەرموێ: من لەشکرێکم لەبەندە باشەکانی خۆم سازکردووەو کردوومن بەیارو یاوەرو یاریدەدەر بۆ بەندەیەکی باشی خۆم، کە رەفتاری ئەو بەندەیەم وایە هەمیشە کردوویەتی بەپیشە راستگۆو راستو راستاڵەو هەق گۆیەو لەڕاستی لاری نییەو لەڕاستی حەق سەری پێوە نییە!

لەشکرەکەشی هەموودەم لەسەرپێنو ئامادەنو لەسوپای کوفرو ناهەقی کۆناکەنو شەوو رۆژ خەبات دەگێڕنو لەمەیدانی نەبەردو لە کۆڕی شەڕدا، وەك

شێری نەڕ لەمەیدانا، نرکەو نەڕە نەڕیان دێو سینگیان وەك سنجووق‌و سنگ داکوتاوە!

ئەو پێغەمبەرە نازدارە هەموو رۆژێ، لەنەفام‌و دەست درێژکەرەکانی قورەیشەوە، کەنەوەی مەعەددی کوڕی عەدنانن، تووشی شەڕە جنێوو شەڕو شۆڕو هەراو قسەی ناشیرین دەبێ، وەلێ ئێوە ئەی میللەتی بێ بڕوایی! ئەی دەستەی نەفامان‌و نەزانان! خۆتان چین‌و شەڕو رەف‌و جمێنتان چییە، ئێوە لەبەر بێ نرخی‌و بێ وێڵی‌و سووك‌و تڕۆیی خۆتان، لەلامان چون یەکە: چ خوسپی پێغەمبەر بکەن‌و چ مەدحی بکەن‌و چ لەسەری بکەنەوە‌و چ لەسەری نەکەنەوە، هەمووی یەکسانە بۆ ئەوو نەسوودو نەزیانی پێ ناگەیەنێ، چونکە ئەو خودای لەگەڵەو جوبرائیل، کە گیانی پاکە، پەیتا پەیتا موژدەی سەرکەوتنی بۆ دەهێنێ، کە شتی وا هەرگیزاو هەرگیز هاوتای نییە.

عائیشە فەرمووی: جا بەگوێی خۆم گوێم لێ بوو، پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) بەزمانی شیرینی خۆی، فەرمووی: (حەسسان شڕو ووڕی کردن‌و داخی دڵی خۆی‌و داخی دڵی موسوڵمانانی پێ رشتن!). {تاج/٣، زنجیرە: ٥٧، ژمارە: ٣٥٠٠ چ/٤}. چاکێتی حەسسانی کوڕی ثابیت.

١٣٠٨) باسی گەورەیی جەریری کوڕی عەبدوڵڵای ئەلبەجەلی (رەزای خودای لێ بێ). (٦٣١٣ - ٦٣١٧)

بَابٌ: فِي فَضْلِ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ البُجَلِّي (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ)

١٧١٧- عَنْ جَرِيرٍ قَالَ: مَا حَجَبَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) مُنْذُ أَسْلَمْتُ، وَلاَ رَآنِي إِلاَّ تَبَسَّمَ فِي وَجْهِي). {الحديث: ٦٣١٤ = ٦٣٢٢ فم. بخاری. جهاد: ٣٠٣٥، ٣٨٢٢، ٦٠٨٩. ترمذی. مناقب: ٣٨٢٠. ابن ماجة. المقدمة: ١٥٩. تحفة الأشراف: ٣٢٢٤}:

جەریری کوڕی عەبدوڵڵای ئەلبەجەلی (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لەوساتەوە کە ئیسلام بووم، هەر وەختێ بم ویستایە کەبچم بۆ خزمەتی پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) دوای نەدەخستم‌و یەکسەر مۆڵەتی دەدام‌و دەچوومە خزمەتی، هەر کاتێکیش

کـه بەخزمـەتی دەگەیشـتم بەروویـەکی گەشـەوە، بـەدەمی پـڕ لەزەردەخەنـەوە پێشوازیی لێ دەکردم).

١٧١٨- عَنْ جَرِيرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «يَا جَرِيرُ أَلاَ تُرِيحُنِي مِنْ ذِي الْخَلَصَةِ»؟ بَيْتٍ لِخَثْعَمَ كَانَ يُدْعَى كَعْبَةَ الْيَمَانِيَةِ، قَالَ: فَنَفَرْتُ إِليه فِي خَمْسِينَ وَمِائَةِ فَارِسٍ، وَكُنْتُ لاَ أَثْبُتُ عَلَى الْخَيْلِ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَضَرَبَ بِيَدِهِ فِي صَدْرِي فَقَالَ: «اللَّهُمَّ ثَبِّتْهُ، وَاجْعَلْهُ هَادِيًا مَهْدِيًّا». قَالَ: فَانْطَلَقَ فَحَرَّقَهَا بِالنَّارِ، ثُمَّ بَعَثَ جَرِيرٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) رَجُلاً يُبَشِّرُهُ، يُكْنَى أَبَا أَرْطَاةَ مِنَّا، فَأَتَى رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فَقَالَ لَهُ: مَا جِئْتُكَ حَتَّى تَرَكْنَاهَا كَأَنَّهَا جَمَلٌ أَجْرَبُ. فَبَرَّكَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) عَلَى خَيْلِ أَحْمَسَ وَرِجَالِهَا خَمْسَ مَرَّاتٍ). {الحديث: ٦٣١٦ = ٦٣٢٣ فم. تجريد البخاري/٤، رقم: ١٢٣٧ = ٣٠٢٠، ٣٠٣٦، ٣٠٧٦، ٣٨٢٣، ٤٣٥٥، ٤٣٥٦، ٤٣٥٨، ٦٠٩٠، ٦٣٣٣. أبو داود. جهاد: ٢٧٧٢. تحفة الأشراف: ٣٢٢٥}:

جـەریری کـوڕی عەبـدوڵڵای بەجـەلی (رەزای خودای لێ بێ) فـەرمووی: پێغەمبـەر (دروودی خودای لەسەر بێ) پێی فەرمووم: (ئەی جەریر! ئادەی بڕۆ بوتخانـەی زولخەلەصـەم لـەکۆڵ بکەرەوە).

فەرمووی: زولخەلەصە بوتخانەی هۆزی خەسعەم بوو، پێیان دەگوت: کەعبـەی یەمانی، منیش خۆم بەسەر ماینو ئەسپەوە بۆنـەدەگیرا، ئـەوەم عـەرزی حـەزرەت کرد کەمن حاڵم وایە، دەستی ماڵی بەسینگماو فەرمووی:

«اللَّهُـمَّ ثَبِّتْـهُ وَاجْعَلْـهُ هَادِيًـا مَهْـدِيًّا»: خودایـە! راگـیراوی بفـەرموو، وەبیکـە بەرەهبەرو ڕێگەی راستی پێ نیشان بدە).

جەریر فەرمووی: جا چوینە وێزەی بوتخانەکەو بەئاگر سووتاندمان!

پیاوێکمان تیابوو پێیان دەگوت: ئەبو ئەرطەئە ئـەومان نـارد، مزگێنـی بـدا بـە پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەچێتە خزمـەتی عـەرزی دەکـا: قوربـان! کـەمن هـاتم بوتخانەکـە سـووتابوو رەشـهەلگەڕابوو، دەتگـوت وشـتری گـەڕەو قـەترانی رەشـی پیاکراوە! (نوخشەبێ لە بتخانەکانی سەدەی ئێمەیش!).

پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پێنج جار نزای پیتو فەڕو پیرۆزی دەکا بۆ هۆزی ئەحمەس، کە هۆزەکەی جەریر بوو، بۆ پیاویانو بۆ سوارەیانو بۆ پیادەیانو بۆ رەوگیانو پێنج جار دەفەرموێ: خودایە! پیتو فەڕو پیرۆزی بخەرە هۆزی ئەحمەسەوە بە پیادەو سوارەو ماینو ئەسپو رەوگیانەوە). {تاج/٣، زنجیرە: ٦٤، ژمارە: ٣٥٣٤ چ/٤}. چاکێتی جەریری کوڕی عەبدوڵڵا.

١٣٠٩) باسی گەورەیی کۆمەڵەی ئەصحابی شەجەرە (رەزای خودایان لێ بێ). (٦٣٥٤)

باب: فَضْلُ أَصْحَابِ الشَّجَرَةِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُم)

١٧١٩- عَنْ أُمِّ مُبَشِّرٍ: أَنَّهَا سَمِعَتِ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَقُولُ عِنْدَ حَفْصَةَ: «لاَ يَدْخُلُ النَّارَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى مِنْ أَصْحَابِ الشَّجَرَةِ أَحَدٌ الَّذِينَ بَايَعُوا تَحْتَهَا». قَالَتْ: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَانْتَهَرَهَا، فَقَالَتْ حَفْصَةُ: (وَإِنْ مِنْكُمْ إِلاَّ وَارِدُهَا)، فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «قَدْ قَالَ اللَّهُ تعالى: (ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا). {الحديث: ٦٣٥٤ = ٦٣٦٣ فم}:

ئوم موبەششیر (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەلای حەفصەی هاوسەری بوو، گوێم لە حەزرەت بوو، فەرمووی: (خودا یاربێ کەس لە کۆمەڵەی درەختەکە، کەناودارن بە ئەصحابی شەجەرە، کە لەژێر ئەو درەختەدا، لەکاتی رێکەوتن (صلح)ی حودەیبییەدا، پەیمانی خۆشنوودییان لەگەڵ پێغەمبەردا بەست، کەناوداره بە بەیعەتی ریضوان، خودا یاربێ کە کەس لەو کۆمەڵەیە ناچنە ناو ئاگری دۆزەخ!).

حەفصەیش (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: با، ئەی پێغەمبەری خودا! لێیان دەچێتە دۆزەخ!!

پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هەڵشاخا بە حەفصەداو سەر کۆنەیکرد لەسەر ئەو قسەیە، حەفصەیش عەرزیکرد: من مەبەستم بەر پەرچی فەرمایشتەکەی تۆ نییە، دەمەوێ لەم ئایەتە تێ بگەم، ئەی لەسەرچی بنەمایێ ئەم ئایەتە لە قورئانا دەفەرموێ: {وَإِن مِّنكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَى رَبِّكَ حَتْمًا مَّقْضِيًّا – ١٩/٧١ - مەریەم}:

واتە: کەستان نییە کە نەچێتە دۆزەخ، ئەوە کارێکی پێویستی بڕیاردراوە لە خودای پەروەردگاری تۆوە).

پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: ئەی ئەوە نییە دوا بەدوای ئەوە یەزدانی پاك دەفەرموێ: {ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوا وَّنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا – مريم – ٧٢/١٩}.

واتە: پاشان تەقوا کاران رزگار دەکەین‌و ستەمکارەکان لەدۆزەخا دەستەو ئەژنۆ دەهێڵینەوە). {تاج/٤، زنجيره: ٢، ژمارە: ٣٩٨٧ سوورەتی مەریەم + تاج/٤، زنجيره: ٣١، ژمارە: ٤١٠٣ + تاج/٤، زنجيره: ٦٧، ژمارە: ٤٢٠٧ + تاج/٤، زنجيره: ٩٤، ژمارە: ٤٦٢٠ ج/٤}. بۆ ژیاننامەی ئوم موبەششیر بڕوانە: دوای ژمارە: (١٧٢٠).

١٣١٠) باسی گەورەیی کەسێ ئامادەی جەنگی بەدر بووبێ. (٦٣٥١ - ٦٣٥٣)
فَضْلِ من شهد بدراً = بابٌ: مَنْ شَهِدَ بدراً

١٧٢٠- عَنْ عَلِيٍّ كرم الله وجهه قَالَ: بَعَثَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) أَنَا وَالزُّبَيْرَ وَالْمِقْدَادَ، فَقَالَ: «ائْتُوا رَوْضَةَ خَاخٍ فَإِنَّ بِهَا ظَعِينَةً مَعَهَا كِتَابٌ فَخُذُوهُ مِنْهَا». فَانْطَلَقْنَا تَعَادَى بِنَا خَيْلُنَا، فَإِذَا نَحْنُ بِالْمَرْأَةِ فَقُلْنَا: أَخْرِجِي الْكِتَابَ، فَقَالَتْ: مَا مَعِي كِتَابٌ. فَقُلْنَا: لَتُخْرِجِنَّ الْكِتَابَ أَوْ لَتُلْقِيَنَّ الثِّيَابَ، فَأَخْرَجَتْهُ مِنْ عِقَاصِهَا، فَأَتَيْنَا بِهِ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَإِذَا فِيهِ مِنْ حَاطِبِ بْنِ أَبِي بَلْتَعَةَ إِلَى نَاسٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ يُخْبِرُهُمْ بِبَعْضِ أَمْرِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «يَا حَاطِبُ مَا هَذَا»؟ قَالَ: لاَ تَعْجَلْ عَلَيَّ يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنِّي كُنْتُ امْرَأً مُلْصَقًا فِي قُرَيْشٍ (قَالَ سُفْيَانُ: كَانَ حَلِيفًا لَهُمْ، وَلَمْ يَكُنْ مِنْ أَنْفُسِهَا) وَكَانَ مِمَّنْ كَانَ مَعَكَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ لَهُمْ قَرَابَاتٌ يَحْمُونَ بِهَا أَهْلِيهِمْ، فَأَحْبَبْتُ إِذْ فَاتَنِي ذَلِكَ مِنَ النَّسَبِ فِيهِمْ، أَنْ أَتَّخِذَ فِيهِمْ يَدًا يَحْمُونَ بِهَا قَرَابَتِي، وَلَمْ أَفْعَلْهُ كُفْرًا وَلاَ ارْتِدَادًا عَنْ دِينِي، وَلاَ رِضًا بِالْكُفْرِ بَعْدَ الإِسْلاَمِ، فَقَالَ: النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): صَدَقَ، فَقَالَ عُمَرُ: دَعْنِي يَا رَسُولَ اللَّهِ أَضْرِبْ عُنُقَ هَذَا الْمُنَافِقِ. فَقَالَ: «إِنَّهُ قَدْ شَهِدَ بَدْرًا، وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ اطَّلَعَ عَلَى أَهْلِ بَدْرٍ فَقَالَ: اعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ فَقَدْ غَفَرْتُ لَكُمْ»، فَأَنْزَلَ

اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لاَ تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ). وَجَعَلَهَا – يعني الآيَةِ - إِسْحَاقُ فِي رِوَايَتِهِ مِنْ تِلاَوَةِ سُفْيَانَ). {الحديث: ٦٣٥١ = ٦٣٦٠ فم. تجريد البخاري/ رقم: ١٧٠٤ = ٤٨٩٠، ٣٠٠٧، ٣٠٨١، ٣٩٨٣، ٤٢٧٤، ٦٢٥٩، ٦٩٣٩. أبو داود. جهاد: ٢٦٥٠. ترمذي. تفسير القرآن: ٣٣٠٥. تحفة الأشراف: ١٠٢٢٧}:

عەلی (رەزای خودای لێ بێ) دەفەرموێ: کاتێ بێبڕواکانی مەککە، پەیمانەکەی حودەیبیەیان شکان، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بڕیاریدا، کە شاری مەککە بگرێو رزگاری بکا، وە فەرمانیدا بە موسوڵمانەکان کە خۆیان ئامادە بکەن بۆ جەنگ، حاطەبی کوڕی ئەبو بەلتەعە، لەژێرەوە بەدزییەوە کاغەزێ دەنووسێ بۆ هەندێ لە دانیشتوانی مەککە، کە ئاگاتان لەخۆتان بێ، چونکە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەم رۆژانەدا دێتە سەرتانو دەدا بەسەرتانا، وە بەدزییەوە بەژنێکی مەککەییدا دەینێرێ بۆیان، ژنەکە ناوی سارە دەبێ، جا حەزرەتی جوبرائیل (سلاوی خودای لێ بێ) دێ بۆلای پێغەمبەرو وەئەم هەواڵەی پێ دەدا، پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) منو زوبەیری کوڕی عەوامو میقدادی کوڕی ئەسوەدی نارد بەشوێنی ئەو ژنەداو فەرمووی: (بڕۆن هەتا دەگەنە باخچەی خاخ، لەوێدا ئافرەتێکی کەژاوە نشینی لێیە، کاغەزێکی پێیە، لێی بستێنن، ئەگەر کاغەزەکەی پێ نەدان بیکوژن، جا بەغار رۆیشتنو ماینەکانمان تاودا، هەتا چووینە باخچەکە، کە سەیرمانکرد وا ژنەکە لەوێیە، وە داوای کاغەزەکەما لێکرد حاشای لێ کردو گوتی: کاغەزم پێ نییە.

جا گوتمان: یا کاغەزەکەمان دەدەیتێ، یا دەبێ خۆت رووتو قووت بکەیتەوە، یا دەتکوژین. ئەوجا ژنەکە کاغەزەکەی لەناو دوو توێی لۆی پەلکەکانی دەرهێنا، ئەوجا ژنەکەو نامەکەمان برد بۆلای پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەمەدینە. کە نامەکەمان خوێندەوە، ئەمەی تیا نووسرا بوو: لە حاطەبی کوڕی ئەبو بەلتەعەوە، بۆ فیسارەکەو ئەو فیسارەکە، کەناوی چەن کەسێ بوون لە ناموسوڵمانەکانی مەککە، وە هەواڵی هەندێ لەکاروباری پێغەمبەری بۆ نووسیبوون، کە دەیەوێ بچێ بۆسەریان، جا پێغەمبەری خودا (درودی خودای لەسەر بێ) حاطەبی بانگ کردو پێی فەرموو:

(ئەی حاطەب! ئەمە چییە؟ ئەم کاغەزەت بۆ نووسیوە؟). ئەویش گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا! پەلەم لێ مەکە، هەتا کارەکەتان بۆ روون بکەمەوە، بەخودا ئەوەتی موسوڵمان بووم، نەلەدین هەڵگەڕاومەتەوەو، نە ناپاکیو منافقیم کردووە، بەڵام من بابایەکی بەڕانی بووم لەناو هۆزی قورەیشا بووم، لەخۆیان نەبووموو ژنو منداڵەکانم لەناو ئەواندا بەجێ ماون، ئەم هەموو کۆچکەرانەی تر کە لەگەڵ تۆدان، هەموو کەسوکارو خزمو خوێشیان لە مەککە هەیە، کە ئاگاداری ماڵو منداڵەکانیان دەکەن لەوێ، تەنیا من نەبێ، لەبەرئەوەی کە بەخزمایەتی هیچم بۆ ناکرێ، ویستم بەم شێوەیە دەستیاوێکیان لەگەل بکەم، هەتا بەرابەر بەوە، ئەوانیش ئاگاداری خزمەکانم بکەن، ئەگینا نە لەبەر بێ بڕوایی‌و نە لەبەر هەڵگەڕانەوە لە ئایینی خۆم ئەمەم نەکردووە.

پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (قسەی راستی بۆ کردن!).

عومەری کوڕی خەتاب (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ئەی پێغەمبەری خودا! ئەمە ناپاکە، مونافیقە، لێم گەڕێ با لەملی بدەم؟

فەرمووی (درووودی خودای لەسەر بێ): (ئەمە لەیارانی بەدرە، لەو موسوڵمانە خوا پێداوانەیە، کە لەشەڕگەی بەدرا بەشداریان کردووە، کەواتە چۆنی دەکوژیت؟ تۆ چووزانیت کە خودای گەورە چی بڕیاردراوە، لەبارەی ئەهلی بەدرەوە، چونکە خودای باڵا دەستو خاوەن شکۆ، روویکردۆتە یارانی بەدرو پێی فەرموون: بە ئارەزووی خۆتان، چی دەکەن بیکەن، من هەر لەئێستاوە لێتان خۆش بووم، لەبەرئەوەی کە بەشداریی ئەم جەنگە پیرۆزەتان کردووە).

جا سەبارەت بەم رووداوە ئەم ئایەتە دابەزی:

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاء - الممتحنة – ٦٠/١}. واتە:

ئەی گەلی ئیسلام! ئەی کۆمەڵی موسوڵمانان! هەرگیزاو هەرگیز ناموسوڵمانو بێباوەڕان، کە بەسروشت هەم دوژمنی منو هەم دوژمنی ئێوەن، مەگرن بەدۆستی خۆتان). {تاج/٤، زنجیرە: ٤٣، ژمارە: ٤١٦٣ سوورەتی مومتەحینە}.

روونكردنەوە:

ئەم فەرموودەیە بەڵگەیە لەسەر ئەم چەند شتە:

یەکەم:

١ - گوناهو تاوان، هەتا جاسووسی کردن بەسەر پێغەمبەرو لەشکری ئیسلامەوە، ئەگەر بەتەئویل بێ، بکەرەکەی پێی کافرنابێ.

٢ - مەهانەو عوزرێ ئەقڵ بیگرێ، واباشە قەبووڵ بکرێ (ادْرَأو الحُدُودَ بالشُّبُهَاتِ).

٣ - پەلە لە حوکمو بڕیاردان نەکرێ، رێگەی گومانبار (متَّهم) بدرێ، هەتا بەتەواوی قسەی خۆی بکاو بەرگری لەخۆی بکا، ئەگەر بەرگرییەکەی راست بوو، بڕوای پێ بکرێت، وە بەپێی توانا چاوپۆشی لەهەڵەی بکرێ، وە دادوەر تابۆی دەکرێ، ئەگەر بەڵگەو شایەت نەبوو لایەنی گومانبار بگرێ.

٤ - واباشە حەددی شەرعی، بەپێی توانا تەئویل بکرێو لەبەر شوبهەو شتی وا جێبەجێ نەکرێ، مەبەست لێی چاو ترساندن بێ نەوەك تۆڵەی کەسیو شتی وا.

٥ - ئەم تەخویلەی لەم فەرموودەدا هەیە، کە ئەهلی بەدر بەکەیفی خۆیان چی دەکەن بیکەن، واتای وانییە:

أ- ئەگەر تاوانێ بکەن شایانی داری حەددبێ، داری حەدیان لی نادرێ، شتی وانییە، بەڵکوو لەکاتی وادا، بڕیاری شەرعیان بەسەردا جێبەجێ دەکرێ، بۆ نموونە: ئەگەر دزی بکەن دەستیان بەپێی شەرع دەبڕرێ.

ب- مەبەست ئەوەیە لەقیامەتا سزانادرێنو بەس.

ج- مەبەست رێزگرتنە لە ئەهلی بەدر، هەتا خەڵکی تر رێزیان بگرن، دەنا مەبەست ئەوە نییە کە بەکەیفی خۆیان گوناهو تاوان تێ گوشن بەبێ لێپرسینەوە، وە جۆرە سەرمەشقێکە لەسەر ئەم بابەتە: {إِنَّ الحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ}.

دووەم: ئوم موبەششیر ناوی: ئوم موبەششیری کچی بەڕائی کوڕی مەعرووره، ئەنصارییە، ژنی زەیدی کوڕی حاریثەیە، یەکێکە لەژنە گەروە هاوەڵەکانی پێغەمبەر، جابیری کوڕی عەبدوڵڵا چەند فەرموودەیەکی لێ دەگێڕێتەوە، کە

یەکێکیان فەرموودەی ژمارە: (٦٣٥٤)ی صەحیحی موسلیمە، کە لەم پوختەی صەحیحی موسلیمەدا، ژمارەکەی (١٧١٩)یە. کۆمەڵێ فەرموودەی لە موسلیمو لە نەسائیو کتێبەکانی تری فەرموودەدا هەیە.

٦- ئیمامی موسلیم ئەم فەرموودەیە لەچەند کەسێکەوە دەگێڕێتەوە، کە یەکێ لە مامۆستاکانی موسلیم، ئیسحاقی کوڕی ئیبراهیمە، جا موسلیم دەفەرموێ: ئیسحاق فەرمووی: خوێندنەوەی ئایەتەکە لە کۆتایی فەرموودەکەوە لە تیلاوەتی سوفیانی مامۆستامە.

١٣١١) باسی گەورەیی هۆزی قورەیشو یاریدەدەران (أنصار)ی پێغەمبەرو کەسانی تریش (٦٣٨٥ - ٦٤٠٠)

بَابٌ: فِي فَضْلِ قُرَيْشٍ وَالأَنْصَارِ وَغَيْرِهِمْ

١٧٢١- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «قُرَيْشٌ وَالأَنْصَارُ وَمُزَيْنَةُ وَجُهَيْنَةُ وَأَسْلَمُ وَغِفَارُ وَأَشْجَعُ مَوَالِيَّ، لَيْسَ لَهُمْ مَوْلًى دُونَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ». {الحديث: ٦٣٨٦ = ٦٣٩٨ فم. تجريد البخاری/٤، رقم: ١٣٩٢ = ٣٥٠٤، ٣٥١٢ فتح الباری}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (هۆزی قورەیشو کۆمەڵەی ئەنصارەکانمو هۆزی موزەینەو هۆزی جوهەینەو هۆزی ئەسلەمو هۆزی غیفارو هۆزی ئەشجەع، ئەمانە دۆستو یارو یاوەری منن، بێجگە لە خوداو لە پێغەمبەری خودا، خاوەنو یارو یاریدەدەری تریان نییە). {تاج/٣، زنجیرە: ٦٧، ژمارە: ٣٥٤٣ چ/٤ = چاپی چوارەم}. پایەی هۆزەکانی غیفارو.....

روونکردنەوە:

هۆزانی موزەینەو جوهەینەو ئەسلەمو غیفارو ئەشجەع، لەپێش هاتنی ئیسلاما، لەچاو هۆزە بەهێزەکانی تری عەرەبەکانا ئەو نموودەیان نەبوو، بەڵام

لەبەرئەوەی لە قەبوڵی ئیسلاما لەپێشەوە بوون خودا نموودو نگین‌و ڕێزداریيەکەی بەخشی بەوان!

١٣١٢) باسی بەڕێزیی ژنانی هۆزی قوڕەیش. (٦٤٠٣ - ٦٤٠٨)
بَابٌ: فِي فَضَائِلِ نِسَاءِ قُرَيْشٍ

١٧٢٢- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: «نِسَاءُ قُرَيْشٍ خَيْرُ نِسَاءٍ رَكِبْنَ الإِبِلَ، أَحْنَاهُ عَلَى طِفْلٍ، وَأَرْعَاهُ عَلَى زَوْجٍ فِي ذَاتِ يَدِهِ». قَالَ: يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ عَلَى إِثْرِ ذَلِكَ: وَلَمْ تَرْكَبْ مَرْيَمُ بِنْتُ عِمْرَانَ بَعِيرًا قَطُّ). {الحديث: ٦٤٠٥ = ٦٤١٧ فم. تجريد البخاری/ ٤، رقم: ١٣٦٦ = ٣٤٣٤ فكتح البارى. تحفة الأشراف: ٣٣٣٩}:

ئەبو هورەیرە (ڕەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: خۆشەویست (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (ئافرەتی باشی قوڕەیش باشترینی ئافرەتانێکن کە سواری وشتر بوون، واتە: باشترینی ئافرەتانی عەرەبن، کە ناسراون بە سواریی وشترەوە، چونکە زۆر دڵسۆزو میهرەبانن بۆ منالی ساواو، زۆر بەجوانی پەروەردەی دەکەن، هەروەك زۆر باشیش دڵیان بەمالی مێرد دەسووتێ! واتە: مالکەرو مالپەروەرن).

ئەبو هورەیرە دوا بەدوای گێڕانەوەی ئەم فەرموودەیە، بۆئەوەی مەریەمی کچی عیمران بەر بڕیاری ئەم فەرموودەیە نەکەوێ، چونکە ئەو باشترە، دەیفەرموو: (قەت قەت مەریەمی کچی عیمران سواری وشتر نەبووە، تا لەفەرموودەکە ئەوە وەربگیرێ کە ژنانی قوڕەیش لەویش باشتربن!). {تاج/٢، زنجیرە: ٢٤، ژمارە: ٢٠٥٢}. باسی ژنی پەسەند.

١٣١٣) باسی گەورەیی ئەنصار (ڕەزای خودایان لێ بێ). (٦٣٦٢ - ٦٣٨٤)
بَابٌ: فِي فَضَائِلِ الأَنْصَارِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُم)

١٧٢٣- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا) قَالَ: فِينَا نَزَلَتْ: (إِذْ هَمَّتْ طَائِفَتَانِ مِنْكُمْ أَنْ تَفْشَلاَ وَاللَّهُ وَلِيُّهُمَا): بَنُو سَلِمَةَ وَبَنُو حَارِثَةَ، وَمَا نُحِبُّ أَنَّهَا لَمْ تَنْزِلْ

لِقَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: (وَاللَّهُ وَلِيُّهُمَا). {الحديث: ٦٣٦٢ = ٦٣٧٢ فم. بخاري. مغازي: ٤٠٥١، ٤٥٥٨. تحفة الأشراف: ٢٥٣٤}:

جابيرى كوڕى عەبدوڵڵا (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: هۆی هاتنی ئەم ئایەتە ئێمە بووین‌و ئەم ئایەتە لەشانی ئێمەدا دابەزیوە کە دەفەرموێ:

{إِذْ هَمَّت طَّآئِفَتَانِ مِنكُمْ أَن تَفْشَلاَ وَاللّهُ وَلِيُّهُمَا وَعَلَى اللّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ - آل عمران – ٣/١٢٢}:

واتە: خودای گەورە خۆی زانابوو، بەقسەی دەم‌و نیازی دڵتان، لەوکاتەدا، کە لەغەزای ئوحوددا، دوو تاقم لەئێوە ویستیان پشتی لەشکری موسوڵمانان چۆڵکەن‌و ئەوانیش وەك سەرۆکی ناپاکەکان: عەبدوڵڵای کوڕی ئوبەیی‌و هۆزەکەی بگەڕێنەوە بۆ مەدینەو خۆیان بدۆڕێنن، بەڵام خودای میهرەبان بەسۆزو میهرەبانی خۆی پاراستنی لە جێبەجێ کردنی ئەو خەیاڵە ناهەموارەو لەو بیرە بەدە لایانیداو پشتی سوپای ئیسلامیان چۆڵ نەکرد، لەبەرئەوە خودا پاراستنی چونکە خودا خۆی دۆستی ئەو دوو تاقمەیەو خۆشی دەوێن، دەی با باوەڕداران هەمیشە پشت بەخودا ببەستن).

جابیر دەیفەرموو: ئەو دوو تاقمەیە ئێمە بووین: تاقمەی بەنی سەلەمەو تاقمەی بەنی حاریسە، وە ئێمە بەش بەحاڵی خۆمان هاتنی ئەم ئایەتەمان زۆر پێ خۆشە، گەرچی لەسەرەتای ئایەتەکەوە سەرکۆنەی ئەم دوو تاقمەی واتیادا، بەڵام لە کۆتایەکەیدا گەورەترین خەڵاتی واتیادا بۆ ئەم دوو تاقمە، چونکە خودا لەبارەیانەوە دەفەرموێ: (وَاللّهُ وَلِيُّهُمَا: خودا خۆی خاوەن‌و دۆستی ئەو دوو تاقمەیەو خۆشی دەوێن). {تاج/٤، زنجیرە: ٤، ژمارە: ٣٧٧٤}.

١٧٢٤- عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلأَنْصَارِ، وَلأَبْنَاءِ الأَنْصَارِ، وَأَبْنَاءِ أَبْنَاءِ الأَنْصَارِ». {الحديث: ٦٣٦٣ = ٦٣٧٣ فم. تجريد البخاري/٤، رقم: ١٧٠٨ = ٤٩٠٦ فتح البناري. ترمذي. مناقب: ٣٩٠٢ م. تحفة الأشراف: ٣٦٨٦}:

زەیدی کوڕی ئەرقەم (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: بەگوێی خۆم لەزاری پیرۆزی خۆشەویستم بیست فەرمووی (دروودی خودای لەسەر بێ): (خودایە! خۆشبە لە یاریدەدەران (ئەنصار)و، لە منالانی یاریدەدەرانو، لە منالانی یاریدەدەران!).

١٧٢٥- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) رَأَى صِبْيَانًا وَنِسَاءً مُقْبِلِينَ مِنْ عُرْسٍ، فَقَامَ نَبِيُّ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) مُمْثِلاً، فَقَالَ: «اللَّهُمَّ أَنْتُمْ مِنْ أَحَبِّ النَّاسِ إِلَيَّ، اللَّهُمَّ أَنْتُمْ مِنْ أَحَبِّ النَّاسِ إِلَيَّ». يَعْنِي الأَنْصَارَ). {الحديث: ٦٣٦٥ = ٦٣٧٦ فم. تجريد البخاري/٤، رقم: ١٤٨٤ = ٣٧٨٥، ٥١٨٠}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: جارێ پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) کۆمەڵێ منالو ژنی یاریدەدەرانی (ئەنصاری) بینی، لەشایيو زەماوەند دەگەڕانەوە، ڕێك هەڵسایە سەرپێو ڕاست ڕاوەستاو سێجار لەسەریەك فەرمووی: (خودای گەورە ئاگادارەو ئاگای لێیەتی، ئێوە ئەی دەستەی یاریدەدەران لە خۆشەویستترین کەسانن لەلای من!). {تاج/٣، زنجیرە: ٤٤، ژمارە: ٣٤٥١}. باسی پاکژیو گەورەیی یاریدەدەران.

١٧٢٥ب- عَنْ أَنَسَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: جَاءَتِ امْرَأَةٌ مِنَ الأَنْصَارِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، قَالَ: فَخَلاَ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) وَقَالَ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّكُمْ لأَحَبُّ النَّاسِ إِلَيَّ». ثَلاَثَ مَرَّاتٍ). {الحديث: ٦٣٦٦ = ٦٣٧٧ فم. تجريد البخاري/٤، رقم: ١٤٨٥ = ٣٧٨٦، ٥٢٣٤، ٦٦٤٥}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: حەزرەت (دروودی خودای لەسەر بێ) ژنێك لەپاریدەدەران (واتە: لەئەنصار هاتە خزمەتی حەزرەت درودی خوای لەسەربێ)) قسەو گفتوگۆی لەگەڵا کرد، قسەی نهێنی خۆی هەبوو، عەرزی حەزرەتی کرد، لەپاشا پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (بەوکەسە کە گیانی منی بەدەستە، کە خودای گەورەیە، ئێوە ئەی کۆمەڵەی یاریدەدەران! خۆشەویستترین کەسن لەلای من). سێجار وای فەرموو. {تاج/٣، زنجیرە: ٤٤، ژمارە: ٣٤٥٢ چ/٤}.

١٧٢٦- عَنْ أَنَسَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) اسْتَغْفَرَ لِلأَنْصَارِ، قَالَ: وَأَحْسِبُهُ قَالَ: «وَلِذَرَارِيِّ الأَنْصَارِ، وَلِمَوَالِي الأَنْصَارِ». لاَ أَشُكُّ فِيهِ). {الحديث: ٦٣٦٤ = ٦٣٧٥ فم}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: جارێ پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) پاڕایەوە لەخوداو داوای لێخۆشبوونو لێبووردنی کرد بۆ یاریدەدەران، فەرمووشی: (خودایە! لە یاریدەدەرانو لە نەوەو وەچەی یاریدەدەرانو لەوەچەی وەچەی یاریدەدەرانو لە ئازادکراوو دەستو پێوەندیشیان خۆشبە). {تاج/٣، زنجیرە: ٤٤، ژمارە: ٣٤٥٧ چ/٤}. باسی پاکژیو گەورەیی یاریدەدەران.

١٧٢٧- عَنْ أَنَسِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «إِنَّ الأَنْصَارَ كَرِشِي وَعَيْبَتِي، وَإِنَّ النَّاسَ سَيَكْثُرُونَ، وَيَقِلُّونَ، فَاقْبَلُوا مِنْ مُحْسِنِهِمْ وَاعْفُوا عَنْ مُسِيئِهِمْ». {الحديث: ٦٣٦٧ = ٦٣٧٩ فم. تجريد البخاری/٤، رقم: ١٤٩٠ = ٣٧٩٩، ٣٨٠١}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (لەڕاستیدا یاریدەدەران (واتە: ئەنصار) جەرگو هەناوی منو بوخچەی رازو نیازو جێی باوەڕی منن، ئەوان زۆر بەجوانی ئەرکی سەرشانی خۆیان بەپیاوانە بەجێ هێناوە، ماوەتەوە ئەوە کەهەقیان بۆ بکرێتەوەو تۆڵەی چاکەیان بدرێتەوە!

بزانن تادێ خەڵکی تر زۆردەبن، بەڵام یاریدەدەران بەرە بەرە کەم دەبنەوە، چونکە لەهەر چوارلاوە خەڵك دێنو ئیسلام دەبن، بەڵام یاریدەدەران چینێکی تایبەتین، کە یەکێکیان لێ مرد، یەکێکی تر نایەتە جێی، جا ئەگەر کەسێ لەئێوە بوو بەسەرەوکاری کارێ، وە دەیتوانی کە زیان یا سوود بەخەڵك بگەیەنێ، ئەوە باچاکەی چاکی یاریدەدەران وەربگرێو چاوپۆشی لەخراپیان بکا). {تاج/٣، زنجیرە: ٤٤، ژمارە: ٣٤٦١}. باسی پاکژیو گەورەیی یاریدەدەران.

١٣١٤) باسی باشترینی ماڵەکانی یاریدەدەران. (٦٣٦٢ - ٦٣٨٤)
بَابٌ: فِي خَيْرِ دُورِ الْأَنْصَارِ

١٧٢٨- عَنْ أَبِي أُسَيْدٍ الأَنْصَارِيِّ، يَشْهَدُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: «خَيْرُ دُورِ الأَنْصَارِ بَنُو النَّجَّارِ، ثُمَّ بَنُو عَبْدِ الأَشْهَلِ، ثُمَّ بَنُو الْحَارِثِ بْنِ الْخَزْرَجِ، ثُمَّ بَنُو سَاعِدَةَ، وَفِي كُلِّ دُورِ الأَنْصَارِ خَيْرٌ». قَالَ أَبُو سَلَمَةَ: قَالَ أَبُو أُسَيْدٍ: أُتَّهَمُ أَنَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)؟! لَوْ كُنْتُ كَاذِبًا لَبَدَأْتُ بِقَوْمِي بَنِي سَاعِدَةَ، وَبَلَغَ ذَلِكَ سَعْدَ بْنَ عُبَادَةَ، فَوَجَدَ فِي نَفْسِهِ، وَقَالَ: خُلِّفْنَا فَكُنَّا آخِرَ الأَرْبَعِ، أَسْرِجُوا لِي حِمَارِي آتِي رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). فَكَلَّمَهُ ابْنُ أَخِيهِ سَهْلٌ، فَقَالَ: أَتَذْهَبُ لِتَرُدَّ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَعْلَمُ، أَوَلَيْسَ حَسْبُكَ أَنْ تَكُونَ رَابِعَ أَرْبَعٍ؟ فَرَجَعَ وَقَالَ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. وَأَمَرَ بِحِمَارِهِ فَحُلَّ عَنْهُ). {الحديث: ٦٣٧٢ = ٦٣٨٤ فم. تجريد البخاری/٤، رقم: ١٤٨٧ = ٣٧٩١ + تجريد/٢، رقم: ٧١٣ = ١٤٨١ فتح الباری}:

ئەبو ئوسەیدی ئەنصاری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: شایەتی دەدەم کە خۆشەویست (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (باشترین هۆزو بنەماڵەی یاریدەدەران هۆزو بنەماڵەی بەنی نەجارن، ئەوجا هۆزو بنەماڵەی بەنی عەبدی ئەشهەل، ئەوجا هۆزو بنەماڵەی بەنی حاریثی کوڕی خەزرەج، ئەوجا بنەماڵەی بەنی ساعیدە، وە گەڕەكو تیرەو بنەماڵەکانی یاریدەدەران هەموویان خێردارو خاسن!).

ئەبو سەلەمە کە ئەم فەرموودەیە لەئەبو ئوسەیدی ئەنصارییەوە دەگێڕێتەوە فەرمووی: ئەبو ئوسەید فەرمووی: گومانی ئەوە بەمن دەبرێ، کە خوانەخواستە درۆ بەدەم پێغەمبەرەوە بکەم؟ ئەگەر من شتی وام بکردایە، هۆزەکەی خۆم کە بنەماڵەی بەنی ساعیدەن ئەوانم دەکرد بەیەکەمو دەمخستنە پێشەوە.

کاتێ ئەم پلە دانانە لەلایەن پێغەمبەرەوە بۆ بنەماڵەکانی ئەنصار دانراو، ئەم هەواڵە گەیشتەوە، بە سەعدی کوڕی عوبادە، کە لەبنەماڵەی بەنی ساعیدەیە، کە لەپلەی چوارەمدا بوون، لەمە دلگران بوو، وە گوتی: ئێمە دواخراوین، دواترینی

ئەم چوار بنەماڵەین، ئادەی گوێ درێژەکەمم بۆزینکەن، دەچم بۆلای پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ).

سەهلی برازای قسەی لەگەڵدا کرد، گوتی: دەچی چی دەکەی؟ گوایە بەرپەرچی پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) دەدەیتەوە، دیارە کە پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) لەخۆیەوە شت نالێ، بەسرووشی خودایی شت دەڵێ، کەواتە ئەو باشتر لە کارەکە دەزانێ، ئەوەت بەس بێ کەچوارەمی چوار بنەماڵەکەیت؟

سەعدیش گەڕایەوەو فەرمووی: (خوداو پێغەمبەری خودا خۆیان باشتری لێ دەزانن!).

جا فەرمانی کرد زینەکەیان لە گوێ درێژەکە گرتەوە. {تاج/٣، زنجیرە: ١٠٣، ژمارە: ٣١٦٨ چ/٤} + {تاج/٣، زنجیرە: ٤٤، ژمارە: ٣٤٥٩ چ/٤}. باسی پاکژیو گەورەیی یاریدەدەران.

١٣١٥) بەجوانی رەفتارکردن لەگەڵ یاریدەدەران
بَابٌ: فِي حُسْنِ صُحْبَةِ الْأَنْصَارِ

١٧٢٩- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: خَرَجْتُ مَعَ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْبَجَلِيِّ فِي سَفَرٍ، فَكَانَ يَخْدُمُنِي، فَقُلْتُ لَهُ: لاَ تَفْعَلْ. فَقَالَ: إِنِّي قَدْ رَأَيْتُ الأَنْصَارَ تَصْنَعُ بِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) شَيْئًا آلَيْتُ أَنْ لاَ أَصْحَبَ أَحَدًا مِنْهُمْ إِلاَّ خَدَمْتُهُ. (وَزَادَفِي رِوَايَةٍ): وَكَانَ جَرِيرٌ أَكْبَرَ مِنْ أَنَسٍ). {الحديث: ٦٣٧٥ = ٦٣٨٧ فم. بخاری. جهاد: ٢٨٨٨. تحفة الأشراف: ٣٢٠٨. تجريد البخاری/٣، رقم: ١١٨٩ = ٢٨٨٩ فتح الباری}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لە سەفەرێکا لەگەڵ جەریری کوڕی عەبدوڵڵای بەجەلیدا بووم، لەڕێگە، لەو سەفەرەدا خزمەتی دەکردم، منیش پێم گوت: شتی وا مەکە، خزمەتم مەکە. فەرمووی: لەڕاستیدا من خۆم بەچاوی خۆم دیومە کە ئەنصار، کە ناسراون بە یاریدەدەرانی پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) چەندە بە دڵسۆزیو بەدڵو بەداو خزمەتی پێغەمبەریان دەکرد، جا منیش

سوێندم خواردووە، کە هەرکاتێ لەگەڵ کەسێ لە یاریدەدەراندابم، ئەو چاکەیەی بدەمەوەو منیش خزمەتی ئەو بکەم.

لە گێڕانەوەیەکا ئەمەی زیاترە: جەریر بەتەمەن لە ئەنەس گەورەتر بوو!).

١٣١٦) باسی گەورەیی ئەشعەرییەکان (رەزای خودایان لێ بێ). (٦٣٥٧ – ٦٣٥٨)

بَابٌ: فِي فَضْلِ الْأَشْعَرِيِّينَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُم)

١٧٣٠- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «إِنِّي لأَعْرِفُ أَصْوَاتَ رُفْقَةِ الأَشْعَرِيِّينَ بِالْقُرْآنِ حِينَ يَدْخُلُونَ بِاللَّيْلِ، وَأَعْرِفُ مَنَازِلَهُمْ مِنْ أَصْوَاتِهِمْ بِالْقُرْآنِ بِاللَّيْلِ، وَإِنْ كُنْتُ لَمْ أَرَ مَنَازِلَهُمْ حِينَ نَزَلُوا بِالنَّهَارِ، وَمِنْهُمْ حَكِيمٌ إِذَا لَقِيَ الْخَيْلَ)، - أَوْ قَالَ: الْعَدُوَّ – «قَالَ لَهُمْ إِنَّ أَصْحَابِي يَأْمُرُونَكُمْ أَنْ تَنْظُرُوهُمْ». {الحديث: ٦٣٥٧ = ٦٣٦٦ فم. تجريد البخاري/٤، رقم: ١٥٧٧ = ٤٢٣٢. تحفة الأشراف: ٩٠٥٥}:

ئەبو مووسای ئەشعەری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (من دەنگی کاروانی هاوڕێیانی ئەشعەرییەکان دەناسمەوە، لەشەودا کە دەڕۆنەوە بۆ ماڵ، لەپاش تەواوکردنی ئیشو کارەکەیان، بەهۆی خوێندنی قورئانەوە دەیان ناسمەوە، گەرچی بەرۆژیش ماڵەکانیانم نەدیوەو نازانم لەکوێ دادەنیشن، حەکیم یەکێکە لەوان، پیاوی دانای وایان تیادایە کاتێ دەگا بەسوار گەل)، یا فەرمووی: (کاتێ دەگا بە لەشکری دوژمن، بەبێ پەروا پێیان دەڵێ: هاوڕێکانم فەرمانتان پێ دەکەن کە چاوەڕوانیان بکەن). واتە: دەڵێ بە هاوڕێیانی خۆی: ئەی دەستە سوار! با پێکەوە بڕۆین بۆسەر دوژمن. یا دەڵێ بە لەشکری دوژمن: ئەی سوپای دوژمن! ئەگەر ئێوە ئازانو مەردنو ترسنۆکو کوونی نین، مەڕۆنو رامەکەن هەتا کۆمەڵەی منیش دێن، ئەوسا بۆتان دەردەکەوێ کەکێ ئازایە). {تاج/٣، زنجیرە: ٦٣، ژمارە: ٣٥٢٩}. باسی ئەبو موساو ئەبو عامیری ئەشعەری.

١٧٣١- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «إِنَّ الأَشْعَرِيِّينَ إِذَا أَرْمَلُوا فِي الْغَزْوِ، أَوْ قَلَّ طَعَامُ عِيَالِهِمْ بِالْمَدِينَةِ جَمَعُوا مَا كَانَ عِنْدَهُمْ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ ثُمَّ اقْتَسَمُوهُ بَيْنَهُمْ فِي إِنَاءٍ وَاحِدٍ بِالسَّوِيَّةِ، فَهُمْ مِنِّي وَأَنَا مِنْهُمْ». {الحديث: ٦٣٥٨ = ٦٣٦٧ فم. تجريد البخاري/٣، رقم: ١٠٧٦ = ٢٤٨٦}:

ئەبو مووسای ئەشعەری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەشعەرییەکان کە هۆزی ئەبو مووسای ئەشعەرین، کە جێگەی دانیشتنیان یەمەنە، مەردایییەکیان واتیادا، ئەگەر لەغەزادا توێشوو خۆراکیان هاتە کزی، یاخود لەناو شارو ئاواییدا، نانو خۆراکی خێزانەکانیان هاتە کەمی، دێن ئەوەی کەماوە لەلایان، هەمووی لەیەك دەفرا، یا لەیەك جێگەدا کۆدەکەنەوە، ئەوجا بەقاپێ، بە حاجەتێ لەبەینی خۆیانا، بەپێی سەر، وەك یەك بەیەکسان بەشی دەکەن ئەوان لە منو من لەوانم!). {تاج/٣، زنجیرە: ٦٣، ژمارە: ٣٥٣٠}.

روونکردنەوە:

راڤەکاران دەفەرموون:

١- قورئان خوێندن لەشەودا، بەدەنگی بەرز سوننەتەو خێرێکی گەورەیە، بەمەرجێ نەبێ بەئازار بۆ کەسێ، وەك خەو لەخەوتوو بزرێنێ، یاسەر لەنوێژکەر بشێوێنێ، یا شتی تری وا، وە بۆ مەرایی‌و ریا بازیش نەبێ.

٢- بۆئەوەی لە تێکەڵکردنی خۆراکەکان لە بارودۆخی ئاوادا بەباشی حاڵی ببین، ئەم نموونەیە دەکەین بە پێوەرو بەسەر مەشق:

أ- ئەحمەد پێنج سەرخێزانی هەیەو پێنج کیلۆ ئاردیشی هەیە.

ب- موحەممەد سێ سەر خێزانی هەیە، بەڵام بیست کیلۆ ئاردی هەیە.

ج- مەحموود دووسەر خێزانی هەیە، بەڵام چل کیلۆ ئاردی هەیە. ئاردەکان لەشوێنێکا کۆدەکەینەوە دەکاتە:

٥ + ٢٠ + ٤٠ = ٦٥ شەستو پێنج کیلۆ ئارد.

ئەوجا خێزانەکانیش کۆدەکەینەوە دەکاتە:

ئەحمەد (٦) موحەممەد (٤) مەحموود (٣) دەكاتە:

٦ + ٤ + ٣ = ١٣ سیازدە كەس. ئەوسا ئاوا ئاردەكە دابەش دەكەین بەسەر ژمارەی كەسەكانا:

٦٥ ÷ ١٣ كەس = هەر سەرێ پێنج كیلۆی دەكەوێ.

دەبینین: خێزانی ئەحمەد لەهەموویان كەمتریان بوو ئێستە لەهەموویان زیاتریان بەركەوتووە (٣٠) كیلۆیان بەركەوتووە. خێزانی موحەممەد وەك خۆیان ماون (٢٠) كیلۆیان بەركەوتووە. خێزانی مەحموود لەهەموویان زیاتریان بوو، ئێستە لەهەموویان كەمتریان بەردەكەوێ (١٥) كیلۆیان بەردەكەوێ!!

٣- مەبەست لەم دابەشكردنە، ئەو دابەشكردنە نییە، كە بەپێی فیقە، مەرجی تایبەتی خۆی هەیە، هەتا سەر نەكێشێ بۆ سوودو ریباو حەرامی، بەڵكوو مەبەست ئەوەیە هەركەسێ ماڵەكەی خۆی رەوا دەبینێ بۆ ئەوانی ترو گەردنیان ئازاد دەكا ئەگەر زیادەیە چوو بەلای یەكێكیانەوە.

١٣١٧) نزاو پاڕانەوەی پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) بۆ هۆزی غیفارو بۆ هۆزی ئەسلەم. (٦٣٦٢ - ٦٣٨٤)

بَابٌ: دُعَاءُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِغِفَارٍ وَأَسْلَمَ

١٧٣٢- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: «أَسْلَمُ سَالَمَهَا اللَّهُ، وَغِفَارُ غَفَرَ اللَّهُ لَهَا، أَمَا إِنِّي لَمْ أَقُلْهَا، وَلَكِنْ قَالَهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ».

{الحديث: ٦٣٨٠ = ٦٣٩٢ فم. تجريد البخارى/٤، رقم: ١٣٩٧ = ٣٥١٣ فتح البارى}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (هۆزی ئەسلەم لەگەڵ خودادا ئاشتن، خودا خۆش و سەلامەتو بێوەییانكات، هۆزی غیفاریش خودا هەتا سەر لێیان خۆش بێ، ئەدی بزانن من ئەم قسەیە لەخۆمەوە ناكەم، بەڵام خودای گەورەو سەروەر خۆی وا دەفەرموێ). {تاج/٣، زنجیرە: ٦٧، ژمارە: ٣٥٤٤ ج/٤}. پایەی هۆزەكانی غیفارو ئەسلەمو ئەشجەعو جوهەینەو موزەینە.

١٧٣٣- عَنْ خُفَافِ بْنِ إِيمَاءٍ الْغِفَارِيِّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّـهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فِي صَلاَةٍ: «اللَّهُمَّ الْعَنْ بَنِي لِحْيَانَ وَرِعْلاً وَذَكْوَانَ وَعُصَيَّةَ، عَصَوُا اللَّـهَ وَرَسُولَهُ، غِفَارُ غَفَرَ اللَّهُ لَهَا، وَأَسْلَمُ سَالَمَهَا اللَّـهُ عَزَّ وَجَلَّ». {الحديث: ٦٣٨١ = ٦٣٩٣ فم}:

خوفافی کوڕی ئەیمائی ئەلغیفاری (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لە قونووتی نوێژی بەیانیدا، کە لەروکوع هەڵدەسایەوە دەیفەرموو: «اللَّهُمَّ الْعَنْ بَنِي لِحْيَانَ وَرِعْلاً وَذَكْوَانَ وَعُصَيَّةَ، عَصَوُا اللَّهَ وَرَسُولَهُ، غِفَارُ غَفَرَ اللَّهُ لَهَا، وَأَسْلَمُ سَالَمَهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ»:

خودایە! نەفرەت بکە لەهۆزی بەنی لەحیانو لەهۆزی ریعلو لەهۆزی زەکوانو لەهۆزی عوصەییە، کە لەخوداو پێغەمبەری خودا یاخی بوونو، نامەردییان لە موسوڵمانەکان کردو، لەروودواوی بیری مەعوونەدا، حەفتا کەسیان لە یارانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) شەهیدکرد، کەپێیان دەگوتن قورراء، واتە: قورئان خوێنەکان). {بڕوانە: تاج/٤، زنجیرە: ١٠٢، ژمارە: ٤٦٤٤ چ/٤}.

پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەپاش ئەم نەفرەتو نزای شەڕە لەمانە، لە قونووتا، نزای خێریشی بۆ ئەم دوو هۆزەی تر دەکرد، لەناو هەمان قونووتداو دەیفەرموو: (هۆزی غیفار خودا لێیان خۆش بێ، هۆزی ئەسلەمیش خودا خۆشو سەلامەتو بێوەییانکات!). {تاج/١، زنجیرە: ٩٢، ژمارە: ٥٦٢ + تاج/٤، زنجیرە: ٤، ژمارە: ٣٧٧٥ چ/٤}. سوورەتی ئالی عیمران.

روونکردنەوە:

خوفافی کوڕی ئەیمائی ئەل – غیفاری (رەزاو رەحمەتی خودایان لێ بێ) خۆیو باوکی هاوەڵی پێغەمبەر بوون، ئەیمائی کوڕی رەحەضەی باوکی خوفاف ئاغای هۆزی غیفار بوو، بەرنوێژی بۆیان دەکرد، لە موسوڵمانە پێشینەکانە. خوفافیش بەرنوێژی بۆ هۆزی غیفار دەکرد خەتیبیشیان بوو، ئامادەی رێکەوتنی حودەیبییە

بوو، لە غەیقە دادەنیشت زۆر هامووشۆی مەدینەی دەکرد، بەغەوی دەفەرموێ: لەسەردەمی عومەردا مردووە.

١٣١٨) باسی گەورەیی موزەینەو جوهەینەو غیفار. (٦٣٨٥ - ٦٤٠٠)

بابٌ: فِي فَضْلِ مُزَيْنَةَ وَجُهَيْنَةَ وَغِفَارٍ

١٧٣٤- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ الأَقْرَعَ بْنَ حَابِسٍ جَاءَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) فَقَالَ: إِنَّمَا بَايَعَكَ سُرَّاقُ الْحَجِيجِ مِنْ أَسْلَمَ وَغِفَارَ وَمُزَيْنَةَ - وَأَحْسِبُ جُهَيْنَةَ — (مُحَمَّدٌ الَّذِي شَكَّ). فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «أَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ أَسْلَمُ وَغِفَارُ وَمُزَيْنَةُ (وَأَحْسِبُ جُهَيْنَةَ) خَيْرًا مِنْ بَنِي تَمِيمٍ، وَبَنِي عَامِرٍ، وَأَسَدٍ وَغَطَفَانَ، أَخَابُوا وَخَسِرُوا»؟! فَقَالَ: نَعَمْ، قَالَ: «فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّهُمْ لأَخْيَرُ مِنْهُمْ». {الحديث: ٦٣٩١ = ٦٤٠٣ فم. تجريد البخاري/٤، رقم: ١٣٩٨ = ٣٥١٥، ٣٥١٦، ٦٦٣٥. ترمذي. مناقب: ٣٩٥٢. تحفة الأشراف: ١١٦٨٠}:

ئەبوبەکرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ئەقرەعی کوڕی حابیس کە پیاوێکی ناوداری هۆزی بەنی تەمیم بوو، هاتە خزمەتی حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) پێی گوت: جاکێ پەیمانی بەتۆ داوە؟ مەگەر ئەو دزو جەردەو چەتانەی کە حاجیان رووت دەکەنەوە، کە لەهۆزی ئەسلەمو غیفارو موزەینەو جوهەینەن) بۆ جوهەینە باش لێم روون نییە، بەڵام وابزانم ئەقرەع ناوی هۆزی جوهەینەیشی هێنا.

پێغەمبەریش (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەدی پێم بڵێ: ئەگەر ئەسلەمو غیفارو موزەینە) وا بزانم فەرمووشی: جوهەینە، لەلای خودای گەورە، چاتربن لەهۆزی بەنی تەمیمو بەنی عامیرو ئەسەدو غەطەفان، ئایە ئەمانە مایە پووچو زیانەومەند دەرناچن؟).

ئەقرەع گوتی: با، مایە پووچ دەردەچن. خۆشەویست (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (دەسا بەو کەسە کە گیانی منی بەدەسە، کە خودای گەورەو فریارەسە، ئەوانە لەمانە باشترن لەلای خودای گەورە، چونکە زووتر لەوان ئیسلامبوون!). {تاج/٣، زنجیرە: ٦٧، ژمارە: ٣٥٤٧ چ/٤}. هۆزەکانی غیفارو ئەسلەم.

روونکردنەوە:

١- ئەقرەعی کوڕی حابیس (رەزای خودای لێ بێ) هاوەڵی پێغەمبەرە (درودی خودای لەسەر بێ) لەسەردەمی نەزانی پێش هاتنی ئایینی پیرۆزیی ئیسلام، ئەقرەع ناوبژیوان (حەکەم) بوو، کێشە کۆمەڵایەتییەکانی بۆ مەردوم چارەسەر دەکرد، لە موئەللەفە قولوبەکان بوو، ئامادەی ئازادکردنی مەککەو غەزای حونەینو غەزای طایيف بوو لەگەڵ لەشکری پێغەمبەردا، لەسەرەتاوە رەخنەی زۆری لە بڕیارەکانی ئیسلام دەگرت، بەڵام لەپاشا موسوڵمانێکی جوانی لێ دەرچوو. دەڵێن: ئەقرەع بەر لەئیسلام بوونی مەجووسی بووە، واتە: ئاگر پەرست بووە، ئەقرەعی کوڕی حابیس خۆیو دە کوڕی لەجەنگی یەرموکدا شەهید بوون، (رەزای خودایان لێ بێ). {تاج/٤، زنجیرە: ٦٥، ژمارە: ٤٥٢٠}. خەڵاتکردنی نۆ موسوڵمان.

١٣١٩) وەسپی جوانی هۆزی طەی. (٦٣٨٥ - ٦٤٠٠)

بَابٌ: مَاذُكِرَ فِي طَيِّئٍ

١٧٣٥- عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَيْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) فَقَالَ لِي: إِنَّ أَوَّلَ صَدَقَةٍ بَيَّضَتْ وَجْهَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) وَوُجُوهَ أَصْحَابِهِ، صَدَقَةُ طَيِّئٍ جِئْتَ بِهَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ).

عەدی کوڕی حاتەم (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: چوومە خزمەتی عومەر (رەزای خودای لێ بێ) پێی فەرمووم: یەکەم صەدەقەیێ کە رووی پێغەمبەرو یارانی پێغەمبەری گەشانەوە، صەدەقەکەی هۆزی طەی بوو کەتۆ خۆت هێنات بۆلای پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ). {تاج/٣، زنجیرە: ٦٨، ژمارە: ٣٥٥٣ چ/٤}. پایەی بەنی تەمیمو دەوسو تەیی.

١٣٢٠) نزای خێر بۆ هۆزی دەوس. (٦٣٨٥ - ٦٤٠٠)

بَابٌ: مَا ذُكِرَ فِي دَوْسٍ

١٧٣٦- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَدِمَ الطُّفَيْلُ وَأَصْحَابُهُ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ دَوْسًا قَدْ كَفَرَتْ وَأَبَتْ، فَادْعُ اللَّهَ عَلَيْهَا. فَقِيلَ: هَلَكَتْ دَوْسٌ، فَقَالَ: «اللَّهُمَّ اهْدِ دَوْسًا وَائْتِ بِهِمْ». {الحديث: ٦٣٩٧ = ٦٤٠٩ فم. بخاری. مناقب: ٤٣٩٢، ٦٣٩٧}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: طوفەیلی کوڕی عەمری ئەل-دەوسی و برادەرەکانی (خودایان لێ رازی بێ) هاتنە خزمەتی حەزرەت (دروودی خودای لەسەر بێ) گوتیان: قوربان! ئەی پێغەمبەری خودا! بەڕاستی هۆزی دەوس خودا ناناسن و مل نادەن و لەکێش دەرچوون! کەواتە نزای خراپیان لێ بکە، کەخودا بیان فەوتێنێ، خەڵکەکەیش گوتیان: تازە هۆزی دەوس فەوتان، چونکە ئێستا پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) نزای شەڕیان لێ دەکا، دیارە نزاکەیشی گیرایە!

کەچی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) لەجیاتی ئەوەی کە نزای خراپیان لێبکا، نزای باشی بۆیانکردو فەرمووی: (ئەی خودایە! رێنمایی هۆزی دەوس بکەو کەمەنکێشایان بکە بۆ قەبووڵی ئیسلام). {تاج/٣، زنجیرە: ٦٨، ژمارە: ٣٥٥١ چ/٤}. پایەی بەنی تەمیمو دەوسو....

روونکردنەوە:

نزاکەی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) گیرابوو، حەبیبی کوڕی عەمری دەوسی، خۆیو باوکی حوکمداری سەر هۆزی دەوس بوون، دەڵێن: حەبیب سێ سەد ساڵ ژیاوە، حەبیب دەیگوت: من دەزانم کە ئەم بوونەوەرو دروستکراوانە، دروستکەرێکیان هەیە، بەڵام نازانم کێیە؟ جا کاتێ بیستی کەوا پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) هاتووە، خۆیو پەنجاو حەوت کەس لەپیاو ماقووڵانی هۆزەکەی هاتن بۆ خزمەتی، ئیتر ئەوان موسوڵمان بوونو هۆزی دەوسیش موسوڵمان بوون!

١٣٢١) باسی گەورەیی هۆزی بەنی تەمیم

بَابٌ: فَضْلُ بَنِي تَمِيمٍ

١٧٣٧- عَنْ أَبِي زُرْعَةَ قَالَ: قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): لاَ أَزَالُ أُحِبُّ بَنِي تَمِيمٍ مِنْ ثَلاَثٍ سَمِعْتُهُنَّ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: «هُمْ أَشَدُّ أُمَّتِي عَلَى الدَّجَّالِ». قَالَ: وَجَاءَتْ صَدَقَاتُهُمْ، فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «هَذِهِ صَدَقَاتُ قَوْمِنَا». قَالَ: وَكَانَتْ سَبِيَّةٌ مِنْهُمْ عِنْدَ عَائِشَةَ،

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «أَعْتِقِيهَا فَإِنَّهَا مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ». {الحديث: ٦٣٩٨ = ٦٤١٠ فم. تجريد البخاري/٣، رقم: ١٠٩٠ = ٢٥٤٣، ٤٣٦٦. فتح الباري. تحفة الأشراف: ١٤٨٨٩}:

ئەبو زورعە فەرمووی: ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ئەوەتی ئەم سێ وەسپو مەدحە جوانەی بەنی تەمیم، لەدەمی پێغەمبەر خۆی (دروودی خودای لەسەر بێ) بەگوێی خۆم بیستووە ئیتر لەوساوە هۆزی بەنی تەمیمم خۆش دەوێ. لێیم ژنەوت دەیفەرموو (دروودی خودای لەسەر بێ): (ئازاترینو خۆگرترینی ئۆمەتم، لەئاستی جەجاڵ، هۆزی بەنی تەمیمن!). کاتێ زەکاتەکانیشیان هات، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئەمە زەکاتی خزمانی ئێمەیە).

ژنێکی دیلی بەتاڵان گیراوی کۆیلەی بەنی تەمیمی کەنیزەکی عائیشەی هاوسەری پێغەمبەر بوو، پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) پێی فەرموو: (ئەی عائیشە! ئەم کارەکەرەت ئازادبکە، چونکە ئەمە لەنەوەی ئیسماعیلی کوڕی حەزرەتی ئیبراهیمە!). {تاج/٣، زنجیرە: ٦٨، ژمارە: ٣٥٥٠}. پایەی بەنی تەمیمو دەوس....

روونکردنەوە:

هۆی فەرمانکردن بە ئازادکردنی ئەم کەنیزەکە ئەوە بووە، چونکە عائیشە (رەزای خودای لێ بێ) ئاهە (نەزر)ی کردبوو، کە یەکێ لەوەچەو نەوەی حەزرەتی پێغەمبەر ئیسماعیل (سلاوی خودای لەسەر بێ) ئازادبکا، کە باپیرەی عەرەبەکان بووە.

١٣٢٢) بەستنی پەیمانی برایەتی لەنێوان یارانی پێغەمبەردا (دروودی خودای لەسەر بێ). (٦٤٠٩ - ٦٤١٢)

بَابٌ: فِي الْمُؤَاخَاةِ بَيْنَ أَصْحَابِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

١٧٣٨- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) آخَى بَيْنَ أَبِي عُبَيْدَةَ بْنِ الْجَرَّاحِ وَبَيْنَ أَبِي طَلْحَةَ. {الحديث: ٦٤٠٩ = ٦٤٢١ فم}:

ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پەیمانی برایەتی بەست لەنێوانی ئەبو عوبەیدەی کوڕی جەرراح و ئەبو طەلحەدا. {تاج/٣، زنجیرە: ٥٨، ژمارە: ٣٥٠٤ ج/٤}.

١٧٣٩- عَنْ عَاصِمٌ الأَحْوَلُ قَالَ: قِيلَ لأَنَسِ بْنِ مَالِكٍ: بَلَغَكَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «لاَ حِلْفَ فِي الإِسْلاَمِ». فَقَالَ أَنَسٌ: قَدْ حَالَفَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) بَيْنَ قُرَيْشٍ وَالأَنْصَارِ فِي دَارِهِ. {الحديث: ٦٤١٠ = ٦٤٢٢ فم. تجريد البخاری/٣، رقم: ١٠١٠ = ٢٢٩٤، ٦٠٨٤، ٧٣٤٠}:

عاصیمی ئەحوەل فەرمووی: عەرزی ئەنەسی کوڕی مالیك کرا: ئایا ئەو فەرموودەیەی پێغەمبەر گەیشتووە بەتۆ کە دەفەرموێ: (پەیمان بەستن لە ئیسلامدا نییە) ؟ فەرمووی: لەماڵی منا لەمەدینە، پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پەیمانی دۆستایەتی و دەستە برایەتی بەست لەنێوانی کۆچکارانا، کە بەشێوەی گشتی لەهۆزی قورەیش بوون و، لەنێوانی یاریدەدەران (ئەنصار)دا، کە لەخەڵکی مەدینە بوون). {تاج/٣، زنجیرە: ٥٨، ژمارە: ٣٥٠٥ ج/٤} + {بڕوانە: ژمارە: ١٧٤٠ لەدواوە}. پەیمانی برایەتی لەنێوانی.....

روونکردنەوە:

وەك لە پەڕاوەکانی ڕاڤەکاندا باسکراوە، دوو جۆرە پەیمان بەستن هەیە:

یەکەم: پەیمانبەستن لەسەر شێوەی سەردەمی نەفامی و نەزانی، کە پەیمانەکە دەبوو بەهۆی کەلەپوور گرتن لەیەکتری و یاریدەدەری یەکتری لەسەر حەق و ناحەق، پەیمان بەم واتەیە لە ئیسلاما نەماوەو نییە.

دووەم: پەیمانبەستن لەسەرئەوە کە دوو لایەن هاوکاری و پشتگیری یەکتری بکەن، لەسنووری پەیڕەوی حەقا، بۆ پاراستنی مافی ڕەوای هەردوولا، ئەم جۆرەیان هەتا ڕۆژی دوایی دەمێنێ.

١٧٤٠- عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «لاَ حِلْفَ فِي الإِسْلاَمِ، وَأَيُّمَا حِلْفٍ كَانَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ لَمْ يَزِدْهُ الإِسْلاَمُ إِلاَّ شِدَّةً». {الحديث: ٦٤١٢ = ٦٤٢٤ فم}:

جوبەیری کوڕی موطعیم (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێت: (پەیمان بەستن لەسەر شتی ناڕەوا، وەك ئەمە لەسەر هەقو ناهەق لەسەر هاوپەیمانی خۆت بکەیتەوە، شتی وا ناڕەوا لە ئیسلامدا نییە، بەڵام ئەو پەیمانە رەوایانەشی کە لەسەردەمی نەزانی پێش هاتنی ئیسلامدا باوبوون، ئیسلام زیاتر پتەویان دەکات!). {تاج/٣، زنجیرە: ٥٨، ژمارە: ٣٥٠٦ چ/٤}. پێغەمبەر پەیمانی برایەتی لەنێوانی یاریدەدەران و کۆچکاراندا دەبەستێ.

١٣٢٣) فەرمایشتەکەی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ): من نیشانەی ئاسوودەیی و ئەمن و ئاسایشم بۆ هاوەڵ و یارانی خۆم و هاوەڵانیشم نیشانەی ئەمن و ئاسایشن بۆ گەلی ئیسلامی من. (٦٤١٣)

بَابٌ: قَوْلُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): أَنَا أَمَنَةٌ لأَصْحَابِي وَأَصْحَابِي أَمَنَةٌ لأُمَّتِي

١٧٤١- عَنْ أَبِي بُرْدَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: صَلَّيْنَا الْمَغْرِبَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، ثُمَّ قُلْنَا: لَوْ جَلَسْنَا حَتَّى نُصَلِّيَ مَعَهُ الْعِشَاءَ. قَالَ: فَجَلَسْنَا، فَخَرَجَ عَلَيْنَا فَقَالَ: «مَا زِلْتُمْ هَا هُنَا؟». قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّيْنَا مَعَكَ الْمَغْرِبَ ثُمَّ قُلْنَا نَجْلِسُ حَتَّى نُصَلِّيَ مَعَكَ الْعِشَاءَ. قَالَ: «أَحْسَنْتُمْ أَوْ أَصَبْتُمْ». قَالَ: فَرَفَعَ رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ، وَكَانَ كَثِيرًا مِمَّا يَرْفَعُ رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ، فَقَالَ: «النُّجُومُ أَمَنَةٌ لِلسَّمَاءِ فَإِذَا ذَهَبَتِ النُّجُومُ أَتَى السَّمَاءَ مَا تُوعَدُ، وَأَنَا أَمَنَةٌ لأَصْحَابِي، فَإِذَا ذَهَبْتُ أَتَى أَصْحَابِي مَا يُوعَدُونَ، وَأَصْحَابِي أَمَنَةٌ لأُمَّتِي، فَإِذَا ذَهَبَ أَصْحَابِي أَتَى أُمَّتِي مَا يُوعَدُونَ». {الحديث: ٦٤١٣ = ٦٤٢٥ فم}:

ئەبو بوردەی کوڕی ئەبو مووسای ئەشعەری (رەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: باوکم فەرمووی: نوێژی شێوانمان لەگەڵ پێغەمبەردا (دروودی خودای لەسەر بێ) کرد، جاگوتمان: دادەنیشین تا نوێژی خەوتنانیش بەکۆمەڵ لەپشت پێغەمبەرەوە دەکەین. فەرمووی: جا دانیشتین، کە هاتەوە بۆلامان بۆ کردنی بەرنوێژیی نوێژی خەوتنان.

فەرمووی: (هێشتا هەر لێرە ماون). عەرزیمانکرد: بەڵێ، ئەی پێغەمبەری خودا! لەدڵی خۆمانا گوتمان: بۆچی بڕۆینەوە، یەکجاری دادەنیشین تا نوێژی خەوتنانیش دەکەین لەخزمەتی تۆدا. فەرمووی: (ئافەرین باشتان کردووە). یا فەرمووی: (چاکتان کردووە، پێکاوتانە).

جا حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) سەری هەڵبڕی بۆ ئاسمانو تەماشای ئاسمانی کردو گەڵێ جار وای دەکرد، ئەوسا فەرمووی: (ئەستێرەکان نەمان، ئەوجا ئەو هەڕەشەیەی لە ئاسمان کراوە دێتەدیو جیهان خاپوور دەبێو قیامەت هەڵدەستێ، منیش نیشانەی ئەمنو ئاسایشم بۆ هاوەڵو یارانی خۆم، هەتا خۆم مابم دوور دەبن لە ئاژاوەو دوو بەرەکیو شەڕی ناوخۆ، بەڵام کەمن نەمامو مردم، ئەوسا ئەو هەڕەشەو گوڕەشەیەی کە لەیارانو هاوەڵانم کراوە، دێتەجێو ئاژاوەو دوو بەرەکیو جیاجیاییو پاشگەزبوونەوە سەرهەڵدەدەن لەناویانا، وە لەڕاستیدا ئەمانەیش لەپاش مەرگی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هەموویان رووياندا، بەڵام سوپاس بۆ خودا، لەسایەی خوداوە، بەپێی بەڵێنی قورئانی پیرۆز: {إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ - الحجر – ٩/١٥}. واتە:

ئێمە خۆمان ئەم قورئانەمان ناردۆتە خوار، هەرخۆشمان دەیپارێزین). سوپاس بۆ خودا بەپێی ئەم بەڵێنە پیرۆزە ئایینی پیرۆزی ئیسلام بەسەر بەرزی پایەدارە.

هاوەڵانو یارانیشم نیشانەی ئاسوودەییو ئاسایشو ئارامین بۆ ئۆمەتم، جا کەهاوەڵانم نەمانو گشتیان مردن، ئەوجا ئەو هەڕەشەیەی لە ئۆمەتم کراوە دێتەدیو شوێنی هەواو هەوەس دەکەونو تووشی دەردی سەریی زۆر دەبن!). {تاج/٣، زنجیرە: ١، ژمارە: ٣٢٢٦، ٣٢٢٤}. باسی گەورەییو پاکژی یارانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەتێکڕایی.

١٣٢٤) باسی کەسانێ کە پێغەمبەریان دیبێ، یا هاوەڵانی پێغەمبەریان دیبێ، یا کەسێکی دیبێ، کە ئەو پێغەمبەری دیبێ (درووودی خودا لەسەر پێغەمبەری خوداو رەزای خودا لە هاوەڵانو یارانو پەیرەوانی هەتا هەتایە). (٦٤١٤ - ٦٤٢٥)

بَابٌ: فِيمَنْ رَأَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَوْ رَأَى أَصْحَابَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَوْ رَأَى مَنْ رَأَى أَصْحَابَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

١٧٤٢- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيُّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ يُبْعَثُ مِنْهُمُ الْبَعْثُ فَيَقُولُونَ: انْظُرُوا هَلْ تَجِدُونَ فِيكُمْ أَحَدًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)؟ فَيُوجَدُ الرَّجُلُ فَيُفْتَحُ لَهُمْ بِهِ، ثُمَّ يُبْعَثُ الْبَعْثُ الثَّانِي، فَيَقُولُونَ: هَلْ فِيهِمْ مَنْ رَأَى أَصْحَابَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)؟ فَيُفْتَحُ لَهُمْ بِهِ، ثُمَّ يُبْعَثُ الْبَعْثُ الثَّالِثُ، فَيُقَالُ: انْظُرُوا هَلْ تَرَوْنَ فِيهِمْ مَنْ رَأَى مَنْ رَأَى أَصْحَابَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)؟ ثُمَّ يَكُونُ الْبَعْثُ الرَّابِعُ فَيُقَالُ: انْظُرُوا هَلْ تَرَوْنَ فِيهِمْ أَحَدًا رَأَى مَنْ رَأَى أَحَدًا رَأَى أَصْحَابَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)؟ فَيُوجَدُ الرَّجُلُ فَيُفْتَحُ لَهُمْ بِهِ». {الحديث: ٦٤١٥ = ٦٤٢٧ فم. تجريد البخاري/٣، رقم: ١١٩٣ = ٢٨٩٧، ٣٥٩٤، ٣٦٤٩}:

ئەبو سەعیدی خودری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (سەردەمێ دادێ، کۆمەڵێ خەڵك، بە فەرمانی فەرمانڕەوای موسوڵمانان دەڕۆن بۆ غەزا، دەچن بۆ جەنگ، بۆ پەخشی نووری ئیسلام، دەڵێن: تەماشابکەن، ئایا کەستان تیادا هەیە، کە لەهاوەڵانی پێغەمبەر بێ؟ دەڵێن: بەڵێ، تاقە یەك پیاو هەیە. ئیتر خودا لەو غەزایەدا بە پیرۆزیو بەرەکەتی ئەو تاقە هاوەڵەی پێغەمبەرەوە زاڵیان دەکاو سەردەکەونو ئەو شوێنە رزگار دەکەن.

لەپاشا سەردەمێ تر دادێ، عەشاماتێ تر دەچن بۆ غەزا، دەڵێن: ئایا کەسێ هەیە لەناویانا، کە هاوەڵانی پێغەمبەری دیبێ؟ دەڵێن: بەڵێ، یەك کەس هەیە، جا بەهۆی پیرۆزیو بەرەکەتی ئەو تاقە تابیعییەوە، خودا ئەوانیش زاڵ دەکاو سەریان دەخاو، ئەو وڵاتەیش ئازاد دەکەن!

لەپاشا سەردەمی سێیەم دادێ، کەسانێ تر لە موسوڵمانان دەڕۆن بۆ غەزا، دەڵێن: سەرنج بدەن، بڕوانن کەسیان واتیادا، کە کەسێکی دیبێ، ئەو کەسێکی وای دیبێ، کە ئەو کەسە هاوەڵی پێغەمبەری دیبێ؟ (واتە: ئەو کەسە تابیعی تابیعی دیبێ!) دەڵێن: بەڵێ هەیە، جا بە بەرەکەتی ئەو تابیعی تابیعی تابیعییەوە، خودا لەو غەزایەدا سەریان دەخا. لەپاشا سەردەمی چوارەم دادێ، دەڵێن: ئادەی تەماشا بکەن ئایا کەسێکیان تیا دەبینن، کە ئەو کەسێکی دیبێ، کە ئەو کەسێکی دیبێ، کە ئەو هاوەڵانی پێغەمبەری دیبێ؟ دەڵێن: بەڵێ، یەك پیاو لەم جۆرە کەسە هەیە، ئیتر خودا بە بەرەکەتی ئەو پیاوەوە ئەو شوێنەیان بۆ ئازاد دەکا). {تاج/٣، زنجیرە: ١، ژمارە: ٣٢٢٤ چ/٤}. باسی گەورەیی و پاکژی یارانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بە تێکڕایی.

١٣٢٥) باشترین چین چینی هاوەڵانی پێغەمبەرە، ئەنجا چینی دوا ئەوان، لەدوا ئەوانیش چینی دوا ئەوان. (٦٤١٤ - ٦٤٢٥)

بَابٌ: خَيْرُ القُرُونِ قَرْنُ الصَّحَابَةِ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ

١٧٤٣- عَنْ عِمْرَانَ بْنَ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما): يُحَدِّثُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «إِنَّ خَيْرَكُمْ قَرْنِي، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ». (قَالَ عِمْرَانُ: فَلاَ أَدْرِي أَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) بَعْدَ قَرْنِهِ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلاَثَةً). «ثُمَّ يَكُونُ بَعْدَهُمْ قَوْمٌ يَشْهَدُونَ وَلاَ يُسْتَشْهَدُونَ، وَيَخُونُونَ وَلاَ يُتَّمَنُونَ، وَيَنْذُرُونَ وَلاَ يُوفُونَ، وَيَظْهَرُ فِيهِمُ السِّمَنُ». {الحديث: ٦٤٢٢ = ٦٤٣٤ فم. تجريد البخارى/٣، رقم: ١١١٨ = ٢٦٥٢، ٣٦٥١، ٣٦٥٠، ٦٤٢٨، ٦٦٩٥، ٦٤٢٩، ٦٦٥٨. نسائى. أيْمان ونُذُور: ٣٨١٨. تحفة: ١٠٨٢٧}:

عیمرانی کوڕی حوصەین (ڕەزای خودایان لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (باشترینی چینی ئیوە چینی هاوچەرخی خۆمە، کەچینی هاوەڵانە، کە ناسراون بەچینی سەحابەی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ). ئەوجا چینی دوای ئەوان کە چینی دووەمی موسوڵمانانن، کە ناودارن بە تابیعین، کە بەکوردی پەیڕەوان و

شوێنکەوتوانیشیان پێ دەگوترێ. ئەوجا چینی دوای ئەوان، کەپێیان دەگوترێ: چینی ئەتباعی ئەتباع کە چینی سێیەمی موسوڵمانانن. ئەوجا چینی دوای ئەوان، کەچینی چوارەمی موسوڵمانن (عیمران فەرمووی: باش نازانم کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەپاش چینی خۆیِ دوو چینی تری فەرموو، یاسێ چین).

حەزرەت (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: ئیتر لەپاش ئەم چینانە، کەسانێ واپەیدا دەبن، کۆناکەنەوە لە شایەتیو سوێند خواردن، هێشتا کەسێ داوای شایەتی لێیان نەکردووە، ئەوان لەخۆیانەوە، پێش ئەوە لە حاڵەکە حاڵی ببن شایەتیی دەدەن! گزیو ناپاکی لە سپاردەو شتی وا دەکەنو بەڕاستی ناپاکو گزیکار خۆیانەو، ئاهو نەزر دەکەنو جێبەجێی ناکەن، بەرە بەرە قەڵەویی لەناویانا پەرە دەستێنێ!). {تاج/٣، زنجیرە: ١١٧، ژمارە: ٢٤٨٠ + تاج/٣، زنجیرە: ١، ژمارە: ٣٢٢١. چاپی چوارەم). باسی گەورەییو پاکژی یارانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەتێکڕایی.

١٣٢٦) مەردوم ریك وەك كان وان، چۆن كان لەبنەڕەتدا چاكو خراپی هەیە، ئەوانیش هەروا. (٦٤٠١ - ٦٤٠٢)

بَابٌ: تَجِدُونَ النَّاسَ مَعَادِنَ

١٧٤٤- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) قَالَ: «تَجِدُونَ النَّاسَ مَعَادِنَ، فَخِيَارُهُمْ فِى الْجَاهِلِيَّةِ خِيَارُهُمْ فِى الإِسْلاَمِ إِذَا فَقُهُوا، وَتَجِدُونَ مِنْ خَيْرِ النَّاسِ فِى هَذَا الأَمْرِ أَكْرَهُهُمْ لَهُ قَبْلَ أَنْ يَقَعَ فِيهِ، وَتَجِدُونَ مِنْ شِرَارِ النَّاسِ ذَا الْوَجْهَيْنِ: الَّذِى يَأْتِى هَؤُلاَءِ بِوَجْهٍ وَهَؤُلاَءِ بِوَجْهٍ». {الحديث: ٦٤٠١ = ٦٤١٣ فم. تجريد البخارى/٤، رقم: ١٣٤٥ = ٣٣٥٣، ٣٣٧٤، ٣٣٨٣، ٣٤٩٠، ٤٦٨٩ فتح البارى}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (دەبینن ئەو خەڵکە، لەبنەڕەتدا، ریك وەك كان وان، چاكو خراپیان هەیە، دەی بزانن ئەو بنەماڵەو کەسانەیان کە لەسەردەمی نەفامیدا باش بوون، هەر ئەوانەشیان لەسەردەمی ئیسلامەتیدا باشن، بەمەرجێ کە شارەزای ئایین ببنو بەجوانی رەفتاری پێ بکەن، هەروا دەبینن باشترین کەسێ بۆ ئەم کاروبارە، ئەو

کەسانەن کە لەپێشا ئەم کارو بارەیان زۆر پێ ناخۆشە، بەڵام کە قەبووڵی دەکەن دەبن بە باشترین دۆستو یارمەتیدەر بۆی!

هەروا دەبینن بەدترینو گەندەڵ ترینی ئەو خەڵکە، ئەوانەن کەدوو روون: کە لەلای لایێ قسەیێ دەکاو لەلای لایەکەی تر قسەیەکی تر دەکاو، بەپێی سوودو قازانجی خۆی زمان دەگۆڕێ!). {ریاض/٤، زنجیرە: ٢٥٩، ژمارە: ١٥٤٠ + تاج/٤، زنجیرە: ١٣، ژمارە: ٣٩٢٧ چ/٤} + {تاج/٣، زنجیرە: ٦٦، ژمارە: ٣٥٣٩}.

روونکردنەوە:

ئەم فەرموودەیە لە ریاضدا ئاوا کراوە بەکوردی، وەرگەڕانی ئەوێ دەکەین بەڕاڤەو روونکردنەوە:

خۆشەویست (درودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (سەرنج دەدەن: ئەم خەڵکە وەك کانو کانزا وان، هەرکەسەیان لەبنەڕەتدا، رەگەزی دەچێتەوە سەر بنەماڵەیەکی خانەدان، یان بە بنەچەو رەسەن دەچێتەوە سەر بەرە بابێکی نارەسەن، وە بەشێوەی گشتی، کردارو رەفتاریان، لەحاڵی ژیانیانا، بەپێی رەسەنیو نارەسەنی بنچو بنەوانیانە، جا بۆیە ئەوانەی کە لەسەردەمی نەفامیدا رەسەنو بنەچە باش بوون، ئێستایش لەسەردەمی ئیسلامەتیدا دیسان خۆشیان رەسەنو رەفتار باش دەردەچن، وەك دەڵێن: گیا لەسەر بنجی خۆی دەڕوێتەوە، بەمەرجی ئەوە کە شارەزای ئایینی پیرۆزی ئیسلام بنو ببن بەزاناو مامۆستا لە شەریعەتدا، وە هەروەها سەرنج دەدەن کە باشترین کەس بۆ ئەم کارە، کە ئایینی پیرۆزی ئیسلامە، یا سەرکردەییو فەرمانڕەواییە، ئەو کەسانەن کە لەپێشدا حەزیان لێی نەبووەو بگرە زۆریش رقیان لێی بووە، تا کاتێ دەکەونە ناوی، یا پۆستی کارمەندییو فەرمانڕەوایی وەردەگرن دەبنە باشترین دۆستو لایەنگیری (وەك ئیمامی عومەر، لەپێشدا دوژمنی سەرسەختی ئیسلام بوو، کە ئیسلام بوو، گەورەترین دۆستی بوو) هەروەها سەرنج دەدەن کە بەدترین کەس بۆ ئەم کارە ئادەمیزادی دوو رووە، کە

لەلای ئێوە قسەیەك دەكاو، لەلای ئەوان قسەیەكی تر دەكاو بەپێی بەرژەوەندی خۆیان گفتوگۆ دەگەن!). {بڕوانە: ژمارە: ١٧٧٢ لەدواوە دێت لەم پەڕاوە پیرۆزەدا}.

١٣٢٧) فەرمایشتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ): **لەپاش سەد ساڵی تر، کەسێ نامێنێ لەوانەی کە ئێستا زیندوونو وان لەسەر رووی زەوی.** (٦٤٢٦ - ٦٤٣٣)

بَابٌ: قَوْلُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): لا تَأتِي مِائَةُ سَنَةٍ وَعَلَى الأَرْضِ نَفْسٌ مَنْفُوسَةٌ مِمَّنْ هُوَ عَلَيْهَا

١٧٤٥- عَنْ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) ذَاتَ لَيْلَةٍ صَلاَةَ الْعِشَاءِ فِي آخِرِ حَيَاتِهِ، فَلَمَّا سَلَّمَ قَامَ فَقَالَ: «أَرَأَيْتَكُمْ لَيْلَتَكُمْ هَذِهِ فَإِنَّ عَلَى رَأْسِ مِائَةِ سَنَةٍ مِنْهَا لاَ يَبْقَى مِمَّنْ هُوَ عَلَى ظَهْرِ الأَرْضِ أَحَدٌ». قَالَ ابْنُ عُمَرَ: فَوَهَلَ النَّاسُ فِي مَقَالَةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) تِلْكَ فِيمَا يَتَحَدَّثُونَ مِنْ هَذِهِ الأَحَادِيثِ عَنْ مِائَةِ سَنَةٍ، وَإِنَّمَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «لاَ يَبْقَى مِمَّنْ هُوَ الْيَوْمَ عَلَى ظَهْرِ الأَرْضِ. أَحَدٌ يُرِيدُ بِذَلِكَ أَنْ يَنْخَرِمَ ذَلِكَ الْقَرْنُ». {الحديث: ٦٤٢٦ = ٦٤٣٨ فم}:

عەبدوڵڵای کوڕی عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) **فەرمووی: ڕۆژێکیان پێغەمبەر** (درودی خودای لەسەر بێ) لەئاخری ڕۆژانی ژیانیدا، نوێژی خەوتنانی بە کۆمەلی بۆ کردین، کە سڵاوی نوێژەکەی دایەوە هەڵسایەوە فەرمووی: (خۆ ئەم شەوەتان دەبینن!؟ دەی لەپاش ئەم شەوەوە هەتا سەد ساڵی تر، کەس نامێنێ، لەوانەی کە ئێستا وان لەبەندی ژیاناو، لەپاش سەد ساڵی تر ئەم چینەی ئێستا هەموو تەواو دەبنو گشتیان دەمرن!).

ئیبنو عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) **دەیفەرموو:** خەڵکەکە لە حاڵیبوون لەم فەرمایشتەی پێغەمبەردا، بەهەڵەدا چوونو بە پێچەوانەوە تێگەیشتبوونو هەندێ وا حاڵی بوو بوون کە پێغەمبەر فەرموویەتی کە لەپاش سەد ساڵی تر قیامەت هەڵ دەستێ، بەڵام پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) مەبەستی ئەوە بوو کە حاڵیان بکا،

كه تەمەن كورتە، خۆشی بكوژێ تەمەنی هیچ كەسێ لەوانەی كەئێستا لەدایك بوون، لەسەد ساڵی تر تێپەڕ ناكات!!).

روونكردنەوە:

١- بڕوانە: ژمارە (١٣٥٩) تەجریدی بوخاری = ژمارە (٣٤٠٢) فەتحولباری (دەنگوباسی خدری زیندە، كە ئایا زیندووە، یا مردووە؟).

٢- بڕوانە: تاجول ئوصوول بەرگی چوارەم زنجیرە: ١ سوورەتی كەهف، ژمارە: ٣٩٧٣، ٣٩٧٤، ٣٩٧٥، ٣٩٧٦ دەنگوباسی خدری زیندە + تاج/٥، زنجیرە: ١٠٥، لاپەڕە: ٥٨٦، ژمارە: ٥٥٥٨. نیشانەی داهاتنی قیامەت.

٣- مێژوو نووسان دەفەرموون دواهەمین كەس لە هاوەڵانی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) كە مردووە ئەبو طوفەیل بووە، كەسەد ساڵ لەپاش ئەم فەرموودەیەی پێغەمبەر مردووە. لەمردنی خدری زیندەیشدا جیاوازیی بیروڕا هەیە، كەئایا بەر بڕیاری ئەم فەرموودەیە كەوتووەو ئەویش مردووە یانا؟

١٣٢٨) پێشگیریی لەجنێودان بە هاوەڵانی پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ)و باسی ئەوە كە چینی ئەوان باشترو چاكترن لە چینەكانی پاش خۆیان.

(٦٤٣٤ - ٦٤٣٦)

بَابٌ: النَّهْى عَنْ سَبِّ أَصْحَابِ النَّبِىِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) وَفَضْلُهُمْ عَلَى مَنْ بَعْدَهُمْ

١٧٤٦- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «لاَ تَسُبُّوا أَصْحَابِى لاَ تَسُبُّوا أَصْحَابِى فَوَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ لَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ أَنْفَقَ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَبًا مَا أَدْرَكَ مُدَّ أَحَدِهِمْ وَلاَ نَصِيفَهُ». {الحديث: ٦٤٣٥ = ٦٤٤٧ فم. تجريد البخارى/٤، رقم: ١٤٥٥ = ٣٦٧٣ فتح البارى. أبو داود. السنة: ٤٦٥٨. ترمذى. مناقب: ٣٨٦١. تحفة الأشراف: ٤٠٠١}:

ئەبو هورەیرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: شتێ هەبوو لەنێوانی خالیدی كوڕی وەلیدو ئەوڕەحمانی كوڕی عەوفدا، خالید جنێوی بە ئەوڕەحماندا، پێغەمبەریش (دروودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (جمێن بەهیچ كەسێ لە هاوڕێو هاوەڵانی من مەدەن،

سوێندم بەخودا گریمان یەکێ لەئێوەی موسوڵمانانی پاش چینی ئەوان، بەقەد کێوی ئوحودیش زێڕ ببەخشێتەوە هێشتا ناگات بەمشتێکی ئەوان، بەڵکوو ناگات بەنیوە مشتیشیان). {تاج/٣، زنجیرە: ٢، ژمارە: ٣٢٣٢ چاپی چوارەم}. جنێو پێدان بەیارانی پێغەمبەر.

روونکردنەوە:

لە راڤەی ئەم فەرموودەدا، لە تەجریدی بوخاریدا بەکوردی، دەفەرموێ: (مەبەست لەم فەرموودەیە ئەوەیە: کە جنێودان بە سەحابەی پێغەمبەر، تاوانێکی گەلێ گەورەیە، ئەو کەسەی جنێوەکە دەدا، چ خۆشی هاوەڵی پێغەمبەر بێ، چ لەچینەکانی دوا ئەوان بێ جیاوازیی نییە).

١٣٢٩) باسی گەورەیی ئووەیسی قەرەنی، کە لەچینی دووەمی موسوڵمانانە، کە ناودارن بە تابیعین (پەیڕەوان). (٦٤٣٧ - ٦٤٣٩)

بابٌ: ذِكْرُ أُوَيْس القَرَنِي مِنَ التَّابِعِينَ وَفَضْلُهُ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ)

١٧٤٧- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَقُولُ: «إِنَّ خَيْرَ التَّابِعِينَ رَجُلٌ يُقَالَ: لَهُ أُوَيْسٌ، وَلَهُ وَالِدَةٌ، وَكَانَ بِهِ بَيَاضٌ، فَمُرُوهُ فَلْيَسْتَغْفِرْ لَكُمْ». {الحديث: ٦٤٣٨ = ٦٤٥١ فم}:

عومەری کوڕی خەطاب (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لەزاری پێرۆزی خۆشەویستم بیست (دروودی خودای لەسەر بێ) دەیفەرموو: (باشترینی چینی دووەمی موسوڵمانان (التابعین: پەیڕەوان: شوێنکەوتووان) پیاوێکە ناوی ئووەیسە، دایکێکی هەیە، وەیس زۆر باشە بۆی، لەپێشا بەڵەك دەبێ، لەپاشا چاك دەبێتەوە، داوای لێ بکەن با لەخودا بۆتان بپاڕێتەوە). {تاج/٣، زنجیرە: ٦٥، ژمارە: ٣٥٣٥ چاپی چوارەم} باشترینی چینی دووەمی موسوڵمانان.

١٧٤٨- عَنْ أُسَيْرِ بْنِ جَابِرٍ قَالَ: كَانَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) إِذَا أَتَى عَلَيْهِ أَمْدَادُ أَهْلِ الْيَمَنِ سَأَلَهُمْ: أَفِيكُمْ أُوَيْسُ بْنُ عَامِرٍ؟ حَتَّى أَتَى عَلَى أُوَيْسٍ، فَقَالَ: أَنْتَ

أُوَيْسُ بْنُ عَامِرٍ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: مِنْ مُرَادٍ ثُمَّ مِنْ قَرَنٍ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: فَكَانَ بِكَ بَرَصٌ فَبَرَأْتَ مِنْهُ إِلاَّ مَوْضِعَ دِرْهَمٍ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: لَكَ وَالِدَةٌ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَقُولُ: «يَأْتِي عَلَيْكُمْ أُوَيْسُ بْنُ عَامِرٍ مَعَ أَمْدَادِ أَهْلِ الْيَمَنِ، مِنْ مُرَادٍ ثُمَّ مِنْ قَرَنٍ، كَانَ بِهِ بَرَصٌ فَبَرَأَ مِنْهُ إِلاَّ مَوْضِعَ دِرْهَمٍ، لَهُ وَالِدَةٌ هُوَ بِهَا بَرٌّ، لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللَّهِ لأَبَرَّهُ، فَإِنِ اسْتَطَعْتَ أَنْ يَسْتَغْفِرَ لَكَ فَافْعَلْ». فَاسْتَغْفِرْ لِي، فَاسْتَغْفَرَ لَهُ، فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: أَيْنَ تُرِيدُ؟ قَالَ: الْكُوفَةَ، قَالَ: أَلاَ أَكْتُبُ لَكَ إِلَى عَامِلِهَا. قَالَ: أَكُونُ فِي غَبْرَاءِ النَّاسِ أَحَبُّ إِلَيَّ. قَالَ: فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْعَامِ الْمُقْبِلِ حَجَّ رَجُلٌ مِنْ أَشْرَافِهِمْ فَوَافَقَ عُمَرَ، فَسَأَلَهُ عَنْ أُوَيْسٍ قَالَ: تَرَكْتُهُ رَثَّ الْبَيْتِ قَلِيلَ الْمَتَاعِ. قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَقُولُ: «يَأْتِي عَلَيْكُمْ أُوَيْسُ بْنُ عَامِرٍ مَعَ أَمْدَادِ أَهْلِ الْيَمَنِ مِنْ مُرَادٍ ثُمَّ مِنْ قَرَنٍ، كَانَ بِهِ بَرَصٌ فَبَرَأَ مِنْهُ، إِلاَّ مَوْضِعَ دِرْهَمٍ، لَهُ وَالِدَةٌ هُوَ بِهَا بَرٌّ، لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللَّهِ لأَبَرَّهُ، فَإِنِ اسْتَطَعْتَ أَنْ يَسْتَغْفِرَ لَكَ فَافْعَلْ». فَأَتَى أُوَيْسًا فَقَالَ: اسْتَغْفِرْ لِي. قَالَ: أَنْتَ أَحْدَثُ عَهْدًا بِسَفَرٍ صَالِحٍ فَاسْتَغْفِرْ لِي. قَالَ: اسْتَغْفِرْ لِي. قَالَ: أَنْتَ أَحْدَثُ عَهْدًا بِسَفَرٍ صَالِحٍ فَاسْتَغْفِرْ لِي. قَالَ: لَقِيتَ عُمَرَ؟ قَالَ: نَعَمْ. فَاسْتَغْفَرَ لَهُ، فَفَطِنَ لَهُ النَّاسُ فَانْطَلَقَ عَلَى وَجْهِهِ، قَالَ أُسَيْرٌ: وَكَسَوْتُهُ بُرْدَةً، فَكَانَ كُلَّمَا رَآهُ إِنْسَانٌ قَالَ: مِنْ أَيْنَ لأُوَيْسٍ هَذِهِ الْبُرْدَةُ؟

{الحديث: ٦٤٣٩ = ٦٤٥٢ فم}:

ئوسەیری کوڕی جابیر فەرمووی: جاران کە لەشکری کۆمەکیی یەمەن بۆ عومەر دەهات، بۆ یارمەتی سوپای ئیسلام، لەبەرەکانی خەباتو تێکۆشاندا، عومەر لێیانی دەپرسی: ئەرێ ئووەیسی کوڕی عامیرتان واتیادا؟ هەتا بە پرسیار ئووەیسی دەدۆزییەوە، پێی فەرموو: تۆ ئووەیسی کوڕی عامیری؟ فەرمووی: بەڵێ، ئەوم، فەرمووی: لەخێڵی قەرەنی کە دەچنەوە سەر هۆزی بەرەبابی موراد؟ فەرمووی: بەڵێ. فەرمووی: لەمەوبەر بەڵەك بووی، بەڵام ئێستا چاکبوویتەتەوەو تەنیا بەقەد جێ درەمێکی ماوە؟ فەرمووی: بەڵێ وایە. فەرمووی: دایکت هێشتا ماوە؟ فەرمووی: بەڵێ.

عومەر فەرمووی: ژنەوتم لە پێغەمبەری خودا دەیفەرموو: (لەناو ئەو لەشکرانەدا کە لەیەمەنەوە دێن، بۆ کۆمەکیو یاریدەتان، لەبەرەکانی جەنگدا، پیاوێ دێ، ناوی ئووەیسی کوڕی عامیرە، لەهۆزی قەرەنە، کەدەچنەوە سەر عێلی مورادە، لەپیشدا هەنێ بەلەك دەبێ، لەپاشدا چاك دەبێتەوە، بەقەد شوێنی درەمێکی نەبێ، دایکێکی هەیە زۆر بۆی باشە، ئەو ئووەیسە ئەوەندە نازی هەیە لەلای خودا، ئەگەر سوێند بخوا لەخودا کە دەبێ ئەو ئیشەی بۆبکا، خودا دڵی ناشکێنێو سوێندەکەی ناخاتو داواکەی جێبەجێ دەکا، ئەی عومەر! یا ئەی کەسێ کە ئەم حاڵەی ئووەیس دەزانێ، ئەگەر بۆت دەلوێو دەست دەدا بۆت: با ئەو پیاوە کەناوی ئووەیسە بۆت بپاڕێتەوەو داوای لێبوردنت لەخودا بۆبکا، چونکە هەمیشە دووعاو نزاو پاڕانەوەی ئەو گیرایەو رەتنابێتەوە!).

عومەر فەرمووی: دەی کەواتە ئەی ئووەیس! بۆم بپاڕێرەوە! ئەویش بۆی پاڕایەوە. عومەر پێی دەڵێ: بەتەمای کوێیتو دەتەوێ لەکوێ نیشتەجێ بیت؟ دەڵێ: لەکووفە. دەفەرموێ: دەبا نامەیەکت بۆ بنووسم بۆ کاربەدەستی سەر شاری کووفە، کە ئاگای لێت بێو یارمەتیت بدا؟ دەفەرموێ: حەزناکەم ناوم بکەوێتە ناو ناوانەوە، حەزدەکەم خۆم لەمەردومە رەشوو رووتەکە جیانەکەمەوەو ناو ئەوانم پێ خۆشە. فەرمووی: لەساڵی ئایینەدا، پیاوێکی خانەدانی کووفەیی هات بۆ حەج، عومەر هەواڵی ئووەیسی قەرەنی لێ پرسی، گوتی: کەمن هاتم ئووەیس ماڵێکی پەڕپوتو کەمێ شتومەکی هەبوو، عومەریش فەرموودەکەی پێغەمبەری گێڕایەوە بۆی کە لەپێشەوە باسکرا، کە پیاوێ لەم رەنگە لە یەمەنەوە دێت، داوای نزای باشی لێ بکەن، جا پیاوەکە کە لەحەج دەگەڕێتەوە بۆ کووفە، دەچێتە لای وەیس، دەڵێ: بۆم بپاڕێرەوە. دەڵێ: تۆ تازە لەسەفەری خێر گەڕاویتەوە تۆ بۆ من بپاڕێرەوە!

دەڵێتەوە: دەتۆ بۆم بپاڕێرەوە. وەیسیش دەڵێ: ئاخر تۆ تازە لە رێبواریی باش، لەسەفەری حەج گەڕاویتەوە، هەق وایە تۆ بۆ من بپاڕێیتەوە. لەپاشا وەیس پێی

دەڵێ: دیارە عومەرت دیوەو ئەو ئەم تەگبیرەی بۆ کردووی؟ دەڵێ: بەڵێ وایە، جابۆی دەپاڕێتەوە.

ئیتر خەڵك و مەردومەکە پێی دەزانن و پیاو باشییەکەی ئاشکرا دەبێ و نزا خوازان و خاوەن مرازو نیازەکان سەری تێ دەکەن و داوای نزاو پاڕانەوەی لێ دەکەن، ئیتر ئەویش سەری خۆی هەڵ دەگرێ و دەڕواو خۆی ون دەکا.

ئوسەیر فەرمووی: من عابایەکم پێ بەخشی، کە لەبەریکرد، خەڵکەکە سەریان سوڕماو گوتیان: ئووەیس بەو پەڕپووتییە، ئەم عابە چاکەی لەکوێ بوو؟. {تاج/٣، زنجیرە: ٦٥، ژمارە: ٣٥٣٧. چاپی چوارەم}. باشترینی چینی دووەمی موسوڵمانان (تابیعین).

روونکردنەوە:

بەهرەی زۆر لەم فەرموودەیە وەردەگیرێ، وەك:

١ - چەند موعجیزەیەکی گەورەی پێغەمبەر ی واتیادا، چۆنی فەرمووە، وا هاتۆتە دی، وەك ناوی ئووەیس و ...تاد.

٢ - پیاو چاکان خۆشەویستانی خودان، نزایان لەلای خودا گیرایە، زۆرینەی کات حاڵ و نهێنی بەینی خۆیان و بەیمنی خوای خۆیان دەشارنەوەو ئاشکرای ناکەن، وا باش و چاکە چاکتر داوای نزای باش لەباش بکا، چونکە عومەر لەبەرئەوەی هاوەڵی پێغەمبەرە لە ئووەیس باشترە کە لەپەیڕەوانە (لە تابیعینە).

٣ - ئووەیس (کە لەناو کوردەواری خۆماندا، ناسراوە بە وەیسی قەرەنی) بەسەردەمی پێغەمبەردا گەیشتووە، بەڵام لەبەر خزمەتکردنی دایکی نەچووە بۆ دێنی پێغەمبەرو بەخزمەتی نەگەیشتووە لەبەرئەوە دانانرێ بە صەحابە، بەڵام نازناوی (سَيِّدُ التَّابِعِين: گەورەی پەیڕەوان)ە. ناوی تەواوی ئاوایە:

(ئووەیسی کوڕی عامیری ئەلقەرەنی ئەلموڕادی ئاغای پەیڕەوان). لە (تهذيب التهذيب)ی عەسقەلانیدا دەفەرموێ: (تەرجەمەی ژیانی بەدرێژی وا لە (الميزان) و (لسان الميزان) و (كتابي في الصحابة)دا. ئووەیس دووعاو نزای گیرابوو، ئیمامی

عومەرو ئیمامی عەلی دەچوون بۆ سەردانی، ئووەیسیش لە عومەرو عەلییەوە گێڕانەوەی هەیە، لەچەندین غەزادا بەشداری کردووە، هەتا لەجەنگی صەفیندا، لەڕیزی سوپای عەلیدا لەریزی پیادەکانا شەهیدکرا. لە فەرموودەی پێغەمبەردا ئاماژە بەوەکراوە:

أ- کە بەهۆی تکاکاری وەیسەوە، زیاتر لە ژمارەی هۆزی بەنی تەمیم دەچنە بەهەشت، لەنەتەوەی ئیسلام.

ب- (کەسانێ دەبن لە موسوڵمانان لەبەر رووتو قووتی بۆیان ناکرێ کەبچن بۆ مزگەوت، لەگەڵ ئەوەیشا بڕواکەی قەدەغەی لێ دەکا کەبچێ سواڵ بکا، یەکێ لەوانە وەیسی قەرەنییە).

٤- سوونەتە کەسێ لەسەفەری خێر بگەڕێتەوە، وەك سەفەری حەجو عەمرەو خوێندنو غەزاو کەسابەتی حەڵاڵو بەجێهێنانی سیلەی رەحم داوای نزای باشی لێ بکرێ.

١٣٣٠) باسی چاکێتیی میصرو باشێتی خەڵکی میصر. (٦٤٤٠ - ٦٤٤١)

باب: فِي ذِكْرِ مِصْرَ وَأَهْلِهَا

١٧٤٩- عَنْ أَبِي ذَرٍّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ): «إِنَّكُمْ سَتَفْتَحُونَ مِصْرَ، وَهِيَ أَرْضٌ يُسَمَّى فِيهَا الْقِيرَاطُ فَإِذَا فَتَحْتُمُوهَا فَأَحْسِنُوا إِلَى أَهْلِهَا، فَإِنَّ لَهُمْ ذِمَّةً وَرَحِمًا». أَوْ قَالَ: (ذِمَّةً وَصِهْرًا) فَإِذَا رَأَيْتَ رَجُلَيْنِ يَخْتَصِمَانِ فِيهَا فِي مَوْضِعِ لَبِنَةٍ فَاخْرُجْ مِنْهَا». قَالَ: فَرَأَيْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ شُرَحْبِيلَ بْنِ حَسَنَةَ وَأَخَاهُ رَبِيعَةَ يَخْتَصِمَانِ فِي مَوْضِعِ لَبِنَةٍ، فَخَرَجْتُ مِنْهَا). {الحديث: ٦٤٤٠ = ٦٤٥٣ فم}:

ئەبو زەڕی غەفاری (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمووی: (ئێوە بەزوویی وڵاتی میصر دەگرنو ئازاد (فەتح)ی دەکەن، لەوخاکە پارەیەکی لێیە ناوی قیراطە، خەڵکەکەی بەزۆری سەوداو مامەڵە بەو دراوە دەکەن، هەرکاتێ ئەوێتان رزگارکردو فەتحتانکرد، ئامۆژگاریو راسپێریی من بۆ ئێوە ئەوەیە: کە زۆر زۆر باش بن بۆ خەڵکەکەیو ئێوەیش لەناو خۆتاندا ئامۆژگاری

خێری یەکتری بکەن کە باشبن بۆیان، چونکە خەڵکی میصر، سەرەڕای ئەوەی کە ئەهلی زییمەنو پەیماندارنو، لەبەرئەوەی کە خاوەن نامە بوونو بەئاشتی ئازاد کراون، خاترو رێزو قەدری تایبەتی خۆیان هەیە، سەرەڕای ئەم پلەو پایە باشەیش خزمیشمانن، چونکە دایکە هاجەرە لەوانە، کە دایکی حەزرەتی ئیسماعیلی کوڕی حەزرەتی ئیبراهیمە (درووودی خودا لەخۆیانو لەنەوەو خانەوادەیان بێ!).

یا فەرمووی: (چونکە ئەوان سەرەڕای ئەوەی کە خاوەنی پەیمانو ئەمانن خەزوورانیشمانن، چونکە ماریەی قیبطییە کە دایکی ئیبراهیمی کوڕی پێغەمبەرە لەوانە (درووودی خودا لەخۆیو نەوەو هاوسەرانی بێ).

جا هەرکاتێ لەوێ دوو پیاوت چاوپێکەوت، کە لەسەر جێگە خشتێ هەراو کێشەیان بوو، تۆ لەوێ مەمێنە).

ئەبو زەڕ (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: ئەوڕەحمانی کوڕی شورەحبیلی کوڕی حەسەنەو رەبیعەی برایم بینی، لەسەر شوێنی جێ خشتێ هەرایان بوو، ئیتر منیش لەوێ نەمام). {تاج/٣، زنجیرە: ٧٤، ژمارە: ٣٥٨١ ج/٤} + {بڕوانە: ژمارە: ١٦٠٩، لەزنجیرە: ١٢٤٩ لەم پەڕاوە پیرۆزە کە لەپێشەوە رابورد} + {ریاضی صالحین/١، زنجیرە: ٤٠، ژمارە: ٣٢٨}.

١٣٣١) باسی باشیتی وڵاتی عومانو چاکیتیی خەڵکەکەی. (٦٤٤٢)
باب: فِي ذِكْرِ عُمَانَ

١٧٥٠- عَنْ أَبِي بَرْزَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلاً إِلَى حَيّ مِنْ أَحْيَاءِ الْعَرَبِ، فَسَبُّوهُ وَضَرَبُوهُ، فَجَاءَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَخْبَرَهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «لَوْ أَنَّ أَهْلَ عُمَانَ أَتَيْتَ مَا سَبُّوكَ وَلاَ ضَرَبُوكَ». {الحديث: ٦٤٤٢ = ٦٤٥٥ فم}:

ئەبو بەرزەی ئەسلەمی (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پیاوێکی نارد بۆ ناو خێڵێ لە خێڵانی عەرەب، لەوێ لێی دەدەن و جنێوی پێ دەدەن، ئەویش گەڕایەوە بۆلای پێغەمبەر و حاڵەکەی گێڕایەوە بۆی!

فەرمووی (درودی خودای لەسەر بێ): (ئاخر ئەگەر بچوویتایە بۆناو خەڵکی عومان، نەجنێویان پێ دەدایت و نە لێیان دەدایت!). {تاج/٣، زنجیرە: ٧١، ژمارە: ٣٥٧١ ج/٤} گەورەیی یەمەن و عومان.

روونکردنەوە:

عومان (بەبۆری عەین و بە میمی سووك) وڵاتێکی ناسراوە لە یەمەن، دەوڵەتێکی سەربەخۆ بوو، پایتەختەکەی مەسقەط بوو.

ئەبو بەرزەی ئەسلەمی (رەزای خودای لێ بێ) لە موسوڵمانە پێشینەکانە، لەگەڵ سوپای ئیسلاما ئامادەی رزگارکردنی شاری مەککە بووە کە ناسراوە لەمێژوودا بە (فەتحی مەککە: ئازادکردنی مەککە: رزگارکردنی مەککە) لەوەدوایش هەتا خۆشەویست (درودی خودای لەسەر بێ) لەجیهان دەردەچێ، هەر لەخزمەتیدا خەبات دەگێڕێ و غەزا دەکا، چوار فەرموودەی لە بوخاریدا هەیە، لەشەست و چواری کۆچیدا، لەمەرو، یا لەبەصرە، یا لەبیابانی سەجستان دەمرێ. {بڕوانە: تەجریدی بوخاری بەکوردی، بەرگی/١، ژمارە: ٣٢٠ = ٥٤٧ فەتح الباری}.

١٣٣٢) باسی گەورەیی وڵاتی عەجەم (فَضْلُ فارس). (٦٤٤٤ - ٦٤٤٥)

بَابٌ: مَاذُكِرَ فِي فارِسَ

١٧٥١- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا جُلُوسًا عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، إِذْ نَزَلَتْ عَلَيْهِ سُورَةُ الْجُمُعَةِ، فَلَمَّا قَرَأَ: (وَآخَرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ)، قَالَ رَجُلٌ: مَنْ هَؤُلاَءِ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَلَمْ يُرَاجِعْهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ)، حَتَّى سَأَلَهُ مَرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلاَثًا، قَالَ: وَفِينَا سَلْمَانُ الْفَارِسِيُّ، قَالَ: فَوَضَعَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) يَدَهُ عَلَى سَلْمَانَ، ثُمَّ قَالَ: «لَوْ كَانَ الإِيمَانُ عِنْدَ الثُّرَيَّا لَنَالَهُ رِجَالٌ مِنْ هَؤُلاَءِ».

{الحديث: ٦٤٤٥ = ٦٤٥٨ فم. تجريد البخاري بالكوردي/٤، رقم: ١٧٠٦ = ٤٨٩٧، ٤٨٩٨. ترمذي. تفسير القرآن: ٣٣١٠. تحفة الأشراف: ١٢٩١٧}:

ئەبو هورەيرە (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لەخزمەتی پێغەمبەردا (درودی خودای لەسەر بێ) دانیشتبووین، لەوکاتەدا سوورەتی جوموعە هاتە خوارەوە بۆی، کە ئەم ئایەتەی خوێندەوە: {وَآخَرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ – ٢/٦٢}.

واتە: هەروا ئەم رەهبەرە نازدارە، بەهۆی نامەی پیرۆزیی خودایی‌و بەهۆی فەرموودە بەرزەکانی خۆیەوە، گەلێ گەل‌و کەسانی تریش لە موسوڵمانان، فێری یاسانامەی خوداو خێرو بێری هەردوو جیهان دەکا، کە هێشتا ئەمانە وان لەژێر پەردەی غەیبەوەو، جارێ پەیڕەوی ئەمانەیان نەکردووە، بەڵام بەزوویی ئەوانیش وەك ئەمانە، ئەم رێگە هەق‌و راست‌و دروستە دەگرن‌و وەك ئەمان موسوڵمان دەبن).

کاتێ خۆشەویست (درودی خودای لەسەر بێ) ئەم ئایەتەی خوێندەوە، پیاوێ عەرزیکرد: ئەی پێغەمبەری خودا! ئەوانە کێن، کە ئەم رێگەی هەقی ئێمەیە بەزوویی دەگرن؟

پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) وەڵامی نەدایەوە، تا پیاوەکە دوو جار، یا سێ‌جار، هەمان پرسیاری لێ دووبارە کردەوە. فەرمووی: لەوکاتەدا سەلمانی فارسی لەناو کۆڕی دانیشتنەکەماندا بوو، جا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەستی خستە سەر رانی سەلمان‌و فەرمووی: (ئەگەر گریمان ئیمان‌و ئیسلامەتی لەسەر ئەستێرەی کۆیش بێ، پیاوانێ لەمانە، خۆیانی دەگەیەننێ!!). {بڕوانە: تاج/٣، زنجیرە: ٧٢، ژمارە: ٣٥٧٣، ٣٥٧٢، ٣٥٧٤، ٣٥٧٥}. گەورەیی وڵاتی عەجەم (فضل فارس).

روونکردنەوە:

دانەری تاجول ئوصول لە شەرحەکەیدا، لە راڤەی وشەی (فەضلی فارس)دا، دەفەرموێ:

(مەبەست ئەو گەلانەیە کە عەرەب نین‌و خەڵکی ئەو وڵاتانەن کە لەکۆندا لەناو عەرەبەکاندا بە وڵاتی فارس ناوبانگی دەرکردووە، کە بەمانە دەگوترێ عەجەم، کە بریتین لە دانیشتوانی ئەو ناوچانە کە خۆرهەڵاتن‌و دەکەونە

خۆرهــەلاتی کەنــداوەوە، وەك ئێــرانو کرمــانو سیســتانو ئــەودیو چــەم (ماوەرائەننەهرەین)و خۆراسان، کە ئەم ناوچانە، ئەو شوێنو ناوچە پیرۆزانەن کە پیاوانی فەرموودەزانی وایان تیا هەڵکەوتووە، کە بوون بە بەردی بناغەی عولومی حەدیث (زانستەکانی فەرموودە) وەکوو ئەم پێشەوا ناودارو بەڕێزانە: بوخاریو ئەبو داوودو تەرمەزیو نەسائیو بەیهەقیو دارە قوطنیو موسلیم (رەزای خودایان لێ بێ).

ئیمامی موسلیم (خودای لێ رازی بێ) ئەگەرچی لەبنەڕەتدا عەرەبە، چونکە لە عەرەبی هۆزی قوشەیرە، بەڵام ئەویش پەروەردەی ئەو خاکەیەو، لەناو ئەو ئەستێرە گەشانەدا رەسکاوەو ژیاوە). {بڕوانە: تاج/٣، زنجیرە: ٧٢، ژمارە: ٣٥٧٥ چاپی چوارەم}.

١٣٣٣) بتمانە بەخەڵك ناکرێ مەگەر چۆنها. (٦٤٤٦)

باب: النَّاسُ كَإِبِلٍ مِائَةٍ لا تَجِدُ فِيهَا رَاحِلَةً

١٧٥٢- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «تَجِدُونَ النَّاسَ كَإِبِلٍ مِائَةٍ لاَ يَجِدُ الرَّجُلُ فِيهَا رَاحِلَةً». {الحديث: ٦٤٤٦ = ٦٤٥٩ فم. تجريد البخاری بالكوردی/٥، رقم: ٢٠٢١ = ٦٤٩٨ فتح الباری}:

عەبدوڵڵای کوڕی عومەر، کە ناسراوە بە ئیبنو عومەر (رەزای خودایان لێ بێ) دەفەرموێ: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (ئێوە دەبینن کە ئەو خەڵکە، بۆ باشیو خراپی، وەك وشتری باری وان، پیاو لەسەدیانا، تاقە وڵاخێکی سواری باشی دەسگیر نابێ). {تاج/٥، زنجیرە: ٤٥، ژمارە: ٤٩٠٦ – ش/ت – چاپی چوارەم}. خۆپاراستن لەقاری خودا.

روونکردنەوە:

وڵاخی بەرزە کەباری بێ، بەکەڵکی سواری نایێ، چونکە لەژێر بارا، رەوتی لێ تێك دەچێو کەشخەییەکەی نامێنێ، بۆیە کە بە ئەسپی ژێر عەرەبانە دەگوترێ: بارگیر.

لەتەجریدی بوخاریدا ئەم فەرموودەیە ئاوا کراوە بەکوردی:

پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) دەفەرموێ: (ئەو خەڵکە بێ متمانەن، متمانەیان پێ ناکرێ، مەگەر چۆنەها، هەروەك چۆن لەسەد وشتردا، وشترێکی رەسەنت دەست ناکەوێ کە دەست بدا بۆ سواری ئاوا لەسەد مرۆڤێشدا مرۆڤێکی نەجیبت دەست ناکەوێ).

١٣٣٤) باسی هەڵاتبازەکەو خوێنمژەکەی هۆزی سەقیف. (٦٤٤٣)

بَابٌ: مَاذُكِرَ فِي كَذَّابِ ثَقِيفٍ وَمُبِيرِهَا

١٧٥٣- عَنْ أَبِى نَوْفَلٍ قَالَ: رَأَيْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ الزُّبَيْرِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما) عَلَى عَقَبَةِ الْمَدِينَةِ، قَالَ: فَجَعَلَتْ قُرَيْشٌ تَمُرُّ عَلَيْهِ وَالنَّاسُ، حَتَّى مَرَّ عَلَيْهِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُما)، فَوَقَفَ عَلَيْهِ فَقَالَ: السَّلاَمُ عَلَيْكَ أَبَا خُبَيْبٍ، السَّلاَمُ عَلَيْكَ أَبَا خُبَيْبٍ، السَّلاَمُ عَلَيْكَ أَبَا خُبَيْبٍ، أَمَا وَاللَّهِ لَقَدْ كُنْتُ أَنْهَاكَ عَنْ هَذَا، أَمَا وَاللَّهِ لَقَدْ كُنْتُ أَنْهَاكَ عَنْ هَذَا، أَمَا وَاللَّهِ لَقَدْ كُنْتُ أَنْهَاكَ عَنْ هَذَا أَمَا وَاللَّهِ إِنْ كُنْتَ مَا عَلِمْتُ صَوَّامًا قَوَّامًا وَصُولاً لِلرَّحِمِ، أَمَا وَاللَّهِ لأُمَّةٌ أَنْتَ أَشَرُّهَا لأُمَّةٌ خَيْرٌ. ثُمَّ نَفَذَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ، فَبَلَغَ الْحَجَّاجَ مَوْقِفُ عَبْدِ اللَّهِ وَقَوْلُهُ، فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ فَأُنْزِلَ عَنْ جِذْعِهِ، فَأُلْقِيَ فِي قُبُورِ الْيَهُودِ، ثُمَّ أَرْسَلَ إِلَى أُمِّهِ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ الصديق (رَضِيَ اللهُ عَنْهُم)، فَأَبَتْ أَنْ تَأْتِيَهُ، فَأَعَادَ عَلَيْهَا الرَّسُولَ: لَتَأْتِيَنِّي، أَوْ لأَبْعَثَنَّ إِلَيْكِ مَنْ يَسْحَبُكِ بِقُرُونِكِ، قَالَ: فَأَبَتْ، وَقَالَتْ: وَاللَّهِ لاَ آتِيكَ حَتَّى تَبْعَثَ إِلَيَّ مَنْ يَسْحَبُنِي بِقُرُونِي. قَالَ: فَقَالَ: أَرُونِي سِبْتِيَّ. فَأَخَذَ نَعْلَيْهِ ثُمَّ انْطَلَقَ يَتَوَذَّفُ حَتَّى دَخَلَ عَلَيْهَا، فَقَالَ: كَيْفَ رَأَيْتِنِي صَنَعْتُ بِعَدُوِّ اللَّهِ؟ قَالَتْ، رَأَيْتُكَ أَفْسَدْتَ عَلَيْهِ دُنْيَاهُ، وَأَفْسَدَ عَلَيْكَ آخِرَتَكَ، بَلَغَنِي أَنَّكَ تَقُولُ لَهُ: يَا ابْنَ ذَاتِ النِّطَاقَيْنِ! أَنَا وَاللَّهِ ذَاتُ النِّطَاقَيْنِ، أَمَّا أَحَدُهُمَا فَكُنْتُ أَرْفَعُ بِهِ طَعَامَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) وَطَعَامَ أَبِي بَكْرٍ مِنَ الدَّوَابِّ، وَأَمَّا الآخَرُ فَنِطَاقُ الْمَرْأَةِ الَّتِي لاَ تَسْتَغْنِي عَنْهُ، أَمَا إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ) حَدَّثَنَا « أَنَّ فِي ثَقِيفٍ كَذَّابًا وَمُبِيرًا ». فَأَمَّا الْكَذَّابُ فَرَأَيْنَاهُ وَأَمَّا الْمُبِيرُ فَلاَ إِخَالُكَ إِلاَّ إِيَّاهُ، قَالَ: فَقَامَ عَنْهَا وَلَمْ يُرَاجِعْهَا. {الحديث: ٦٤٤٣ = ٦٤٥٦ فم}:

ئەبو نەوفەل (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: لاشەی عەبدوڵڵای کوڕی زوبەیرم دی، لە هەورازەکەی مەدینە بەدارا کرابوو، واتە: لەو هەورازە کەوا لەمەککە، بەڵام ناوی هەورازی مەدینەیە، چونکە لەسەر ئەو ڕێگەیەیە کە لەمەککەوە دەچێ بۆ مەدینە، لاشەکەی لەوێدا لەسێدارە درابوو، لەپاش ئەوەی لەشەڕێکی قورسا کوژرابوو، حەجاج سەرەو خوار هەڵیواسیبوو بە کۆڵەکەیەکا، هەر پیاوانی قورەیش و خەڵکانی تربوون، بەلایا بەخامۆشی ڕەت دەبوون، لەترسی حەججاج نەیاندەوێرا قسەبکەن، بەڵام کاتێ عەبدوڵڵای کوڕی عومەر گەیشتە لای، لەدیاری راوەستاو سێجار فەرمووی: (السَّلَامُ عَلَيْكَ أَبَا خُبَيبٍ: سلاو لەتۆ ئەی باوکی خوبەیب!

ئەوجا سێ جاریش فەرمووی: ئەدیی بەخودا، گەلێ پێتم گوت کە داکەوەو شتی وامەکە، سەری خۆت دامەنێ. ئەنجا فەرمووی: ئەدیی بەخودا، بەپێی ئاگالێبوونی من، تۆ ڕۆژوو گرێکی زۆر باش بووی و ڕۆژووی سوننەتت زۆر دەگرتو، شەو نوێژکەرێکی زۆر چاك و خزم دۆستێکی فرەخاس بووی، ئەدی بەزاتێ کەزاتی خودایە، گەل و نەتەوەیێ، کە پیاو خاسی وەك تۆ ئایەخەکەی بێ، بەڕاستی گەلی چاکە).

ئینجا ئیبنو عومەر تێ پەڕی و ڕۆیشت، کاتێ کە ئەم هەڵوێست و فەرمایشتانەی ئیبنو عومەر گەیشتەوە بە حەججاج ناردی لاشەکەیان لەقەدی دار خورماکە داگرت و لەناو کۆنە گۆڕستانی جوولەکەکانا برکیاندا، لەپاشا حەججاج ناردی بەشوێن ئەسمای کچی ئەبوبەکری صەدیقا، کە دایکی عەبدوڵڵای شەهیدکراو بوو، ناردی بەدوایا کەبچێ بۆلای، بەڵام ئەسماء رازی نەبوو کەبچێ بۆلای، حەججاجیش گزیرەکەی ناردەوە بۆسەری: کەوا یا بەپێی خۆت دێیت بۆلام، یا کەسێکی وا دەنێرم کە هەتا ئێرە بە پەلك کێشت بکا!

فەرمووی: دیسان ئەسماء مەردانە، گوێی پێ نەداو گوتی: بەخودا تا نەنێری بە پرچەکانم بەکێشم بکەن نایێم بۆلات!

فەرمووی: جا حەججاج گوتی: کوا پێڵاوەکانم لەکوێیە؟ سۆلەکانی کردە پێیو بەکەشو فشێکەوە بە پڕتاو چوو بۆلای ئەسماء، کە گەیشتە لای پێی گوت: خۆدیت کەچیم لەو دوژمنی خودایە کرد؟!

ئەسماء (رەزای خودای لێ بێ) فەرمووی: (ئەوەی کەمن دەیبینم ئەمەیە: کە راستە تۆ ئەم جیهانەت لە عەبدوڵڵای کوڕم تێکدا بەڵام ئەویش ئەو جیهانی لەتۆ تێکدا. ئەی حەججاج! وەك بیستوومەتەوە گوایە تۆ بەتانەو تەشەرەوە، بۆ تەڵفیسی بە عەبدوڵڵای کوڕم دەڵێی: کوڕەکەی ژنە دوو پشتێن! بەڵێ بەخودا راستە وایە، کەمن دوو پشتێنم هەبوو، بە یەکێکیان نانو ئاوو خواردەمەنی پێغەمبەرو ئەبوبەکرم پێ هەڵ دەبەست لەلاقەدی وڵاخو ئەوی تریشیان وەك هەموو ئافرەتێ بۆ کارو فرمان دەمبەستە پشتم). {بڕوانە: تەجریدی بوخاری بەکوردی/٤، ژمارە: ١٥١٧ تا کۆتایی}.

ئەسماء ئەوجا فەرمووی: جائەم دوو پشتێنییە هیچ عەیبو عارو شوورەییەکی تیادا نییە، بەڵکوو جێگەو مایەی شانازییە، بەڵام بزانە کە پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) بۆ خۆی پێمانی فەرموو: (کە لەناو هۆزی بەنی ثەقیفا هەم پێغەمبەرە درۆزنەیێ پەیدادەبێ، هەم زیانە خرۆیەکی خوێن مژی لێ پەیدا دەبێ. ئەوەبوو پێغەمبەرە درۆزنەکەمان بەچاوی خۆمان دی، کە موختاری کوڕی ئەبو عوبەیدی ثەقەفی بوو، وەمن بەش بەحاڵی خۆم وادەزانم کە زیانە خورۆو خوێن رێژەکەیش تووییت، ئەی حەججاج!

فەرمووی: ئیتر حەججاج بەسەر شۆڕیو لووت شکاوی ملی خۆی شکاندو لەلای ئەسماء هەستاو هەڵی تۆڕاندو وەڵامی پێ نەدرایەوە). {بڕوانە: تاج/٥، زنجیرە: ٩٧، ژمارە: ٥٥٣٩ چ/٤} + {ژمارە: ١١٨٨ لەم پەڕاوە کە لەپێشەوە رابورد ژیاننامەی حەججاج} + {بڕوانە: تەجریدی بوخاری بەکوردی، بەرگی پێنجەم، لاپەڕە: ١٢٥ چاپی/١، فەرموودەی ژمارە: ١٨٣٣ = ٥٥١٥ فەتحولباری، ژیاننامەی سەعیدی کوڕی جوبەیر}.

پێڕستی سەرە باسەکان

بابەت	لاپەڕە
٣٩- نامەی پۆشاك و خشڵو ئارایشت	١
١٠٢٦} کەسێ بەشی بەدوا رۆژەوە نەبێ لە جیهانا ئاورێشم لەبەردەکا، بەڵام کڕین و فرۆشتن و سوود لێ وەرگرتنی تری دروستە. {٥٣٥٦ - ٥٣٩٥}	١
١٠٢٧} کەسێ لەجیهانا ئاورێشم لەبەربکا لە قیامەتا لەبەری ناکا. {٥٣٥٦ - ٥٣٩٥}	٣
١٠٢٨} لەخواترسان کەوای ئاورێشم لەبەر ناکەن. {٥٣٥٦ - ٥٣٩٥}	٣
١٠٢٩} ڕێگری لە پۆشینی ئاورێشم بە ئەندازەی دوو پەنجە نەبێ	٤
١٠٣٠} ڕێگری لە پۆشینی کەوای دێباج (ئاورێشم)	٥
١٠٣١} مولەتدان بە پۆشینی ئاورێشم بۆ نەخۆشی و شتی وا	٦
١٠٣٢} دروستە کە ئۆیەو قەیتانی قەراخی قۆڵو دەمی گیرفان و چاك و دامەنی جل و بەرگ و یەخەی لە ئاورێشم بێ	٧
١٠٣٣} لەتکردنی جلی ئاورێشم و کردنی بە لەچکی ژنان. {٥٣٥٦ - ٥٣٩٥}	٩
١٠٣٤} جلەوگیری لە پۆشینی بەرگی ناسراو بە قەسسی و لە جل و بەرگی ڕەنگکراو بە عەسفەران و لە ئەنگوستیلەی زێڕ. {٥٤٠١ - ٥٤٠٦}	٩
١٠٣٥} جلەوگیری لەوە کە بە زافەران خۆی پێ بۆنخۆش بکرێ، یا جل و بەرگی پێ ڕەنگ بکرێ.	١٠
١٠٣٦} بۆیەکردنی قژو مووی ریش و گۆڕینی ڕەنگی مووی سپی لەبەر پیریی.	١١
١٠٣٧} پێچەوانەی جوولەکەو گاور لە ڕەنگکردن و بۆیاخکردنی مووی سەروڕیشدا.	١٢
١٠٣٨} بەرگی حیبەرە، کەجۆرە جلێکە لەکەتان، یا لە لۆکە دروست دەکرێ.	١٢
١٠٣٩} پۆشینی بەرکۆشی نەخشاو بە کورتانی وشتر. {٥٤٠٩ - ٥٤١٥}	١٣
١٠٤٠} پۆشینی بەرکۆشی ئەستوورو جلی پینەکراو. {٥٤٠٩ - ٥٤١٥}	١٣
١٠٤١} باسی قاڵی و مافوور. {٥٤١٦ - ٥٤١٨}	١٤
١٠٤٢} پێخەف و رایەخ بەپێی پێداویستی کاری پەسەندە. {٥٤١٩}	١٥
١٠٤٣} رایەخی چەرمینی ناواخن ریشوو. {٥٤٠٩ - ٥٤١٥}	١٥
١٠٤٤} خۆ شەتەکدان و خۆشەتەکدان بە چیچکانەوە. {٥٤٦٦ - ٥٤٧٢}	١٥
١٠٤٥} راکشان لەسەر گازەرەی پشت و لاق نانە سەر لاق. {٥٤٦٦ - ٥٤٧٢}	١٦
١٠٤٦} لەسەر پشت راکشان و لاقنانە سەر لاق ڕەوایە. {٥٤٦٦ - ٥٤٧٢}	١٦
١٠٤٧} بەرزکردنەوەی دەرپێ و شەروالّ تا ئاستی نیوەی لاق. {٥٤٢٠ - ٥٤٣١}	١٧

١٤٠٨} خوا بەچاوی سۆزو میهرەبانی تەماشای کەسانێ ناکا کەجلی خۆیان بۆ فیزو دەعیە بەسەر زەویدا رادەکێشن. {٥٤٢٠ ٥٤٣١} ١٧

١٠٤٩} سێ جۆرە کەس لەڕۆژی قیامەتدا، خودا لەرووی نازەوە نەقسەیان لەگەڵ دەکاو نە بەچاوی سۆز تەماشایان دەکات. {٢٨٩ - ٢٩٥} ١٨

١٠٥٠} کەسێ جلو بەرگی خۆی بۆ فیزو دەعیە بەکێش بکا. {٥٤٢٠ ٥٤٣١} ١٩

١٠٥١} جارێ پیاوێ دەنازی بەخۆیەوەو بە دەعیەو فیزەوە دەڕۆی، لەناکاو رۆچوو بەناخی زەویدا. ١٩

١٠٥٢} فریشتە ناچنە ماڵێ سەگو وێنەی تیابێ. {٥٤٧٨ - ٥٥١١} ٢٠

١٠٥٣} فریشتە ناچنە ناو ماڵێ کە وێنەی تیابێ، مەگەر وێنەکە نەخشێ بێ بەجلو بەرگەوە بێ. ٢١

١٠٥٤} پەردەیێ وێنەی پێوەبێ ناباشە، پارچە پارچە بکرێو بکرێ بەپشتی. ٢٢

١٠٥٥} قاڵیچەیێ وێنەی پێوە بێ، بکرێ بە دۆشەکەڵەو مەندەر ٢٣

١٠٥٦} سزای وێنەگران لەڕۆژی دوا رۆژا ٢٤

١٠٥٧} هەڕەشەی سەخت لە وێنەکێشان ٢٥

١٠٥٨} رێگری لە ئەنگوستیلەی زێڕو خواردنەوە بە قاپی زیوینو لەبەرکردنی ئاورێشمو دیباج. ٢٦

١٠٥٩} فرێدانی ئەنگوستیلەی زێڕ. {٥٤٣٧ ٥٤٦٠} ٢٧

١٠٦٠} پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئەنگوستیلەیەکی زیوی لەدەستدا بوو، نەخشی نقێمەکەی ئەم وشە پیرۆزە بوو (محمد رسول الله) جێنشینەکانی لەپاش خۆی هەمان ئەنگوستیلەیان لەدەست کرد ٢٨

١٠٦١} ئەنگوستیلەی زیو، نقێمەکەی بەردی ئەقیقی حەبەشی بێ، ئەنگوستیلە بکرێتە دەستی راست. {٥٤٣٧ - ٥٤٦٠} ٣٠

١٠٦٢} ئەنگوستیلە بکرێتە پەنجە تووتەی دەستی چەپ ٣٠

١٠٦٣} رێگە نەدراوە کە ئەموستیلە بکرێتە پەنجەی ناوەڕاستو پەنجەی شایەتمان کەوا لەپاڵیدا. ٣١

١٠٦٤} باسی پێڵاوو زۆرکردنی پێڵاو. {٥٤٦١} ٣٣

١٠٦٥} کاتێ مرۆڤ پێڵاو لەپێ دەکا، بەپێی راست دەست پێ بکا، کاتێ پێڵاو دادەکەنێ بەپێی چەپ دەست پێ بکا. {٥٤٦٢ - ٥٤٦٥} ٣٤

١٠٦٦} رێگری کراوە لەڕۆیشتن بەتاکێ پێڵاوەوە. {٥٤٦٢ - ٥٤٦٥} ٣٤

١٠٦٧} قوچکە تاش ناپەسەندە. {٥٥٢٤ - ٥٥٢٧} ٣٥

١٠٦٨} جلەوگیریی لە قژدانە دەم قژ (زڵفە قیرینە). {٥٥٣٠ - ٥٥٤٦} ٣٥

١٠٦٩} هەڕەشەکردنو سەرکۆنە کردنی ژن لەسەرئەوە کەشتی تر ببەستێ بەسەریەوە. ٣٦

١٠٧٠} نەفرەت لەژنی خاڵکوتو لەژنی ددان رن ٣٩

{١٠٧١} کەسێ بەدرۆ بەشتێکەوە بنازێ کە پێی نەدرابێ. {٥٥٤٨ - ٥٥٥٠} ٤١
{١٠٧٢} ژنانی نیوە پۆشتەو نیوە رووت. {٥٥٤٧} ٤٢
{١٠٧٣} پچڕاندنی ملیوانکەی گەردنی ئاژەڵ. {٥٥١٥} ٤٣
{١٠٧٤} باسی بۆڵو زەنگ، فریشتە هاوڕێتی کاروانێ ناکەن کە سەگو زەنگی تیابێ. {٥٥١٢ - ٥٥١٤} ٤٤
{١٠٧٥} داخکردنی گوێچکەی بزنو مەڕ بۆ نیشانەکردن. {٥٥٢٠ - ٥٥٢٣} ٤٦
{١٠٧٦} داخکردنی وشتر. {٥٥٢٠ - ٥٥٢٣} ٤٧

٤٠- نامەی ئەدەبو وێڵ ٥٠

{١٠٧٧} باسی فەرمایشتی پێغەمبەر (درووەی خودای گەورەی لەسەر بێ): {ناوی من بکەن بەناو بۆ خۆتان، بەڵام کەسناوەکەم — کە ئەبولقاسمە — مەکەن بە کەسناو بۆ خۆتان}. {٥٥٥١ - ٥٥٦٣} ٥٠
{١٠٧٨} کردنی ناوی موحەممەد بەناو بۆ خۆ. {٥٥٥١ - ٥٥٥٣} ٥١
{١٠٧٩} عەبدوڵڵاو عەبدورەحمان: خۆشەویستترین ناون لەلای خودای گەورە. ٥٢
{١٠٨٠} منالٌ ناوبنرێ عەبدورەحمان. {٥٥٥١ - ٥٥٦٣} ٥٢
{١٠٨١} منالٌ ناوبنرێ عەبدوڵڵا، دەستپیاهێنانیو نزاکردن بۆی. {٥٥٧٧ - ٥٥٨٦} ٥٣
{١٠٨٢} ناونان بەناوی پێغەمبەرانو پیاو چاکانەوە. {٥٥٥١ - ٥٥٦٣} ٥٥
{١٠٨٣} منالی تازە بووی ساوا ناوبنرێ ئیبراهیم. {٥٥٧٧ - ٥٥٨٦} ٥٦
{١٠٨٤} منالی ساوا ناوبنرێ ئەلمونذیر. {٥٥٧٧ - ٥٥٨٦} ٥٦
{١٠٨٥} گۆڕینی ناو بەناوێ باشتر. {٥٥٦٩ - ٥٥٧٤} ٥٧
{١٠٨٦} گۆڕینی ناوی بەررە بە جووەیریە. {٥٥٦٩ - ٥٥٧٤} ٥٨
{١٠٨٧} گۆڕینی ناوی بەررە بە زەینەب. {٥٥٦٩ - ٥٥٧٤} ٥٨
{١٠٨٨} بەداری مێو مەڵێن کەرم. {٥٨٢٨ - ٥٨٣٤} ٥٩
{١٠٨٩} با مرۆڤ بەم جۆرە ناوانە ناونەنرێ: ئەفلەحو رەباحو یەسارو نافیع. ٦٠
{١٠٩٠} ئاخر بڕیار، مۆڵەت دراوە بەم ناوانە. {٥٥٦٤ - ٥٥٦٨} ٦٢
{١٠٩١} ناوهێنانی بەندەو کەنیزو سەروەرو ئاغا. {٥٨٣٥ - ٥٨٣٨} ٦٢
{١٠٩٢} بەکارهێنانی کەسناو (کونیە) بۆ منالٌ. {٥٥٧٧ - ٥٥٨٦} ٦٣
{١٠٩٣} پیاو بەپیاوێ تر بڵێ: ئەی کوڕی بچکۆلەم. {٥٥٩١ - ٥٥٩٩} ٦٣
{١٠٩٤} خوێڕی ترین ناو لەلای خودا ناوی ئەو کەسەیە خۆی ناوبنێ شاهن شاه. ٦٤
{١٠٩٥} مافی موسوڵمان لەسەر موسوڵمان پێنجن. {٥٦١٥ - ٥٦١٦} ٦٥
{١٠٩٦} رێگری لە دانیشتنی سەر رێگەوبان، مافی رێگە رەچاو بکرێ. ٦٧

{١٠٩٧} دەستووری سلاوکردن. {٥٦١١} ٦٨

{١٠٩٨} داوای مۆڵەتو رێ پێدان بۆ رۆیشتنە ناو ماڵو کۆڕی دانیشتنو شتی واو سلاوکردن. ٦٨

{١٠٩٩} نیشانەی مۆڵەت پێدان ئەوەبێ کە پەردەکە لادرابێ. {٥٦٣١ - ٥٦٣٢} ٧١

{١١٠٠} خاوەن مال ئەگەر گوتی: ئەوە کێیە لەبەردەرگا باش نییە مۆڵەتخواز بڵێ: منم. ٧١

{١١٠١} پێشگیریکردن لەسەرەتاتکێ کردن لەکاتی مۆڵەت خواستندا. ٧٢

{١١٠٢} کەسێ بەبێ رێگە پێدان تەماشای ناو ماڵی کەسێ تر بکا ئەوانیش چاوی قەلپووچ بکەن. ٧٣

{١١٠٣} تەماشاکردنی کوتوپڕو چاو وەرچەرخان. {٥٦٠٩ - ٥٦١٠} ٧٣

{١١٠٤} کەسێ دەچێتە ناو کۆڕی دانیشتن، سلاو دەکاو دادەنیشێ. ٧٣

{١١٠٥} کەسێ کەسێ هەڵبستێنێو خۆی لەجێگەکەی دابنیشێ ناباشە. ٧٤

{١١٠٦} کەسێ لەجێگەی خۆی هەڵسێو دوایی بگەڕێتەوە، خۆی بەجێگەی پێشووی خۆی لەپێشترە. ٧٦

{١١٠٧} نابێ دووکەس پێکەوە چپە بکەن، بەبێ کەسی سێیەم کە لەگەڵیانا بێ. {٥٦٥٨ - ٥٦٦٢} ٧٦

{١١٠٨} سلاو لەمنالان. {٥٦٢٨ - ٥٦٣٠} ٧٧

{١١٠٩} ئێوە لەپێشا سلاو لەجوولەکەو گاور مەکەن. {٥٦١٧ - ٥٦٢٧} ٧٨

{١١١٠} وەڵامدانەوەی سلاوو رۆژ باشی خاوەن نامەکان. {٥٦١٧ - ٥٦٢٧} ٧٩

{١١١١} یاساخکردنی دەرچوونی ژنان لەپاش هاتنی باڵا پۆشی. {٥٦٣٣ — ٥٦٣٦} ٨٠

{١١١٢} رێگە دەدرێ بەژن کە لەماڵ دەربچێ بۆ کاری ئاسایی خۆی. ٨٢

{١١١٣} ژنی خۆیی (مەحرەم) لە پاشکۆی پیاوەوە سواردەکرێ. {٥٦٥٦ - ٥٦٥٧} ٨٣

{١١١٤} لەکاتی گومان پێ بردندا، واباشە مرۆڤ بڵێ: کە ئەمە فیسارە ژنە، جێگەی گومانی خراپ نییە. {٥٦٤٢ - ٥٦٤٤} ٨٥

{١١١٥} شەو مانەوە بەتەنیا لەلای ژنی بیانی ناخۆیی. {٥٦٣٧ - ٥٦٤١} ٨٧

{١١١٦} جڵەوگیریی لەهاموشۆی ژنێ کە مێردی لەماڵ نەبێ. {٥٦٣٧ - ٥٦٤١} ٨٩

{١١١٧} هەڕەشەکردن لە هاموشۆکردنی پیاوی سەرژنانی بۆلای ژنان. ٩٠

{١١١٨} کوژاندنەوەی ئاگر لەکاتی خەوتندا. {٥٢١٤ - ٥٢٢٦} ٩٣

٤١- نامەی نووشتەو نزاو دووعا ٩٥

{١١١٩} نزاو نووشتەکەی جوبرائیل (سلاوی خودای لێ بێ) بۆ پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) ٩٥

{١١٢٠} باسی جادوو بازی، جوولەکە جادوو لە پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) دەکەن. ٩٧

{١١٢١} نوشتە کردن بۆ نەخۆش بەخوێندنی (قُلْ أعوذ)وەکان لەگەڵ تەڕایی دەمدا. {٥٦٧١ - ٥٦٨٠} ٩٨

{١١٢٢} نووشتەکردن بە پیرۆزیی ناوی خوداو پەناگرتن بەناوی خوداو سیفەتە جوانەکانی خودا ٩٩

{١١٢٣} پەناگرتن بەخودا لەزیانی شەیتانی وەسوەسە لەناو نوێژدا. ١٠٠
{١١٢٤} نووشتەی کەسێ گەزەندەو شتی وا پێوەی دابێ بە خوێندنی سوورەتی فاتیحە. ١٠٢
{١١٢٥} نووشتە کردن بۆ دەمبەستی هەموو جانەوەرێکی زەهردار. ١٠٤
{١١٢٦} نووشتەی مێکووتە. {٥٦٨١ - ٥٦٩٦} ١٠٥
{١١٢٧} نووشتەی دووپشك. {٥٦٨١ - ٥٦٩٦} ١٠٥
{١١٢٨} چاوێنی ڕاستەو بۆی هەیە. {٥٦٦٣ - ٥٦٦٦} ١٠٦
{١١٢٩} نووشتەی بەچاوەبوون، واتە: چاوەزار. {٥٦٨١ - ٥٦٩٦} ١٠٧
{١١٣٠} نووشتووی بەچاوەوە بوون. {٥٦٨١ - ٥٦٩٦} ١٠٨
{١١٣١} نووشتەکردن بە خۆڵی زەوی. {٥٦٨١ - ٥٦٩٦} ١٠٩
{١١٣٢} لەکاتی نەخۆشی‌و ئازارا، پیاو نووشتە دەکا بۆ کەسوکاری. ١١١

٤٢- نامەی نەخۆشی‌و پزیشکی ١١٧

{١١٣٤} هەر نەخۆشی‌و ئازارێ تووشی موسوڵمان دەبێ دەبێ بە پاکەوەکەری گوناهەکانی. ١١٧
{١١٣٥} خێرو بەهرەی سەردانی نەخۆش. {٦٤٩٦ - ٦٥٠١} ١١٨
{١١٣٦} مەڵێ: خُبْثَتْ نَفْسِي: گەدەم گەنیوە: دەروونم چەپەڵ بووە: دڵم تێك هەڵ دێ: بەڵام لەباتی ئەوە بڵێن: لقستْ نفْسی: دڵم تێك دەچێ: دڵم بەیەکا دێ. {٥٨٢٩ - ٥٨٤١} ١١٩
{١١٣٧} گشت دەردێ دەرمانی هەیە. {٥٧٠٥ - ٥٧٣٢} ١٢٠
{١١٣٨} تا لەهاڵاوی دۆزەخە بەئاو فێنکی بکەنەوە. {٥٧٠٥ - ٥٧٣٢} ١٢٠
{١١٣٩} تا گوناه لادەبات. {٦٥٠٢ - ٦٥١٦} ١٢١
{١١٤٠} باسی پەرکەم‌و پاداشی باشی. {٦٥٠٢ - ٦٥١٦} ١٢١
{١١٤١} پەڵوولە بەری دڵی نەخۆش دەگرێ. {٥٧٠٥ - ٥٧٣٢} ١٢٢
{١١٤٢} دەرمانکردن بە شەربەتی هەنگوین. {٥٧٠٥ — ٥٧٣٢} ١٢٣
{١١٤٣} خۆ دەرمانکردن بە رەشکە. {٥٧٠٥ - ٥٧٣٢} ١٢٤
{١١٤٤} کەسێ لەسەر خورێنی خورمای عەجوە بخوات. {٥٣٠٦ - ٥٣٠٩} ١٢٤
{١١٤٥} دوومەڵانیش چەشنێکە لەگەزۆ، ئاوەکەی دەرمانە بۆچاو. {٥٣١٠ - ٥٣١٦} ١٢٥
{١١٤٦} تیمارکردن بە عوودی هیندی، واتە بە کوست. {٥٧٠٥ - ٥٧٣٢} ١٢٦
{١١٤٧} دەرمانکردن لەلادەمەوە بەدەمی نەخۆشەوە. {٥٧٠٥ - ٥٧٣٢} ١٢٨
{١١٤٨} باسی کەڵەشاخگرو دەرمان کردنە ناو لووت. {٥٧٠٥ - ٥٧٣٢} ١٢٩
{١١٤٩} خۆ تیمارکردن بە کەڵەشاخگرتن‌و بەخۆ داخکردن. {٥٧٠٥ — ٥٧٣٢} ١٣٠

{١١٥٠} دەرمانکردن بە بڕینی دەمارو بەداخکردن. {٥٧٠٥ - ٥٧٣٢} ١٣١
{١١٥١} دەرمانکردنی دەمی زام بە داخکردن ١٣٢
{١١٥٢} تیمارکردن بەمەی ١٣٢
٤٣- نامەی تاعوون ١٣٥
{١١٥٣} تاعوون سزایەکی خوداییە، لەهەر شوێنێ بوو مەچن بۆ ئەوێ، لەشوێنێ کە ئێوەی لێ بوون تاعوون کەوتەوە لەوێ هەڵمەیەن. {٥٧٣٣ - ٥٧٤٨} ١٣٥
٤٤- نامەی بەدبینیو رەشبینیو تەنینەوەو تەشەنەکردنی نەخۆشی لە یەکێکەوە بۆ یەکێکی تر ١٣٩
{١١٥٤} ئەم جۆرە شتە ئەفسانەییە بایەخیان نییە: تەشەنەی نەخۆشی لەخۆیەوەو نوقڵانەی خراپو نە مانگی موحەررەم دەبێ بە مانگی صەفەرو نە کوندەبوو بەدبوومە. {٥٧٤٩ - ٥٧٥٨} ١٣٩
{١١٥٥} نەخۆش نەکرێتە ناو ساخەوە. {٥٧٤٩ - ٥٧٥٨} ١٤١
{١١٥٦} مەڵێن: لە فیسارە بورجا بارانمان بۆ باری. {٥٧٤٩ - ٥٧٥٨} ١٤٣
{١١٥٧} غوولی بیابان درۆیەو راست نییە. {٥٧٤٩ - ٥٧٥٨} ١٤٣
{١١٥٨} خۆپاراستن لەکەسێ دووچاری نەخۆشی خراپ بووبێ. {٥٧٨٣} ١٤٤
{١١٥٩} نوقڵانەی باش فرە باشە. {٥٧٥٩ - ٥٧٧٣} ١٤٥
{١١٦٠} شوومیو پێ رەشی لەخانوو ژنو ماییندا. {٥٧٥٩ - ٥٧٧٣} ١٤٦
٤٥- نامەی کاهینیو کوڵەنانی ١٤٩
{١١٦١} رێگریی لەهاموشۆی کوڵە نانیو ئەوانەی لافی نهێنی (غەیب) زانی دەکەن. {٥٧٧٤ - ٥٧٨٢} ١٤٩
{١١٦٢} باسی ئەوەی کە جنۆکە دەیفرێنێ. {٥٧٧٤ - ٥٧٨٢} ١٤٩
{١١٦٣} ئەستێرە گرتنە جنۆکە، لەوکاتەدا کە گوێ هەڵ دەخەن بۆ دزینی هەواڵ لە فریشتەکان. ١٥٠
{١١٦٤} کەسێ بچێ بۆلای فاڵچی، یەك نوێژی گیرا نابێ. {٥٧٧٤ - ٥٧٨٢} ١٥١
٤٦- نامەی مارو جانەوەرانی تر ١٥٢
{١١٦٥} جڵەوگیریی لەکوشتنی ماری ماڵی. {٥٧٨٤ - ٥٨٠٢} ١٥٢
{١١٦٦} ماری ماڵی ناو ماڵ تا سێجار هەڕەشەی لێ دەکرێ. {٥٧٨٤ - ٥٨٠٢} ١٥٣
{١١٦٧} باسی کوشتنی مار. {٥٧٨٤ - ٥٨٠٢} ١٥٥
{١١٦٨} کوشتنی شەوگەرد. {٥٨٠٣ - ٥٨٠٩} ١٥٧
{١١٦٩} کوشتنی مێروولە. {٥٨١٠ - ٥٨١٢} ١٥٨
{١١٧٠} باسی کوشتنی پشیلە. {٥٨١٣ - ٥٨١٩} ١٥٩
{١١٧١} باسی مشكو کەسانێ کەخودا کردوونی بەمشك. {٧٤٠٨ - ٧٤٠٩} ١٦٠

{١١٧٢} پاداشی ئاودان بە ئاژەڵ. {٥٨٢٠ - ٥٨٢٢} ١٦١

٤٧- نامەی شیعرو شتانی تری وا ١٦٣

{١١٧٣} باسی شیعرو خوێندنەوەی شیعر. {٥٨٤٦ - ٥٨٥٥} ١٦٣

{١١٧٤} راستترین گوتەیێ کە هۆنەر گوتوویەتی ١٦٣

{١١٧٥} خۆ خەریککردنی زۆر بەشیعرەوە ناباشە ١٦٥

{١١٧٦} خۆڵکردن بەڕووی ئەوانەی کە لەڕوو، لە گۆترە مەدحو ستایشی کەسێ لەڕوو دەکەن. ١٦٦

{١١٧٧} تاریفو مەتحێ لەڕووش نەبێ هەر ناباشە. {٧٤٢٦ - ٧٤٣٣} ١٦٧

{١١٧٨} نەردین (تاوڵەکردن). {٥٨٥٦} ١٦٨

٤٨- نامەی خەون بینین ١٦٩

{١١٧٩} خەوبینینی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ١٦٩

{١١٨٠} پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەخەوندا، موسەیلەمەی کەذابو ئەسوەدی عەنسی دەبینی ١٧٢

{١١٨١} دیتنی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەخەوندا. {٥٨٥٧ - ٥٨٩٦} ١٧٤

{١١٨٢} خەونی خۆشی باش لەخوداوەیە، خەونی خراپیش لەشەیتانەوەیە. ١٧٤

{١١٨٣} خەونی باش لەخوداوەیە، کەسێ خەونی ناخۆشی بینی با بۆکەسی نەگێڕێتەوە. ١٧٥

{١١٨٤} کاتێ خەونێکی ناخۆ دەبینی، با پەنابگرێ بەخوداو وەرچەرخێ بۆسەر لایەکەی تری ١٧٦

{١١٨٥} خەونی موسوڵمان یەك بەشە لەچڵو شەش بەش لە پێغەمبەرایەتی. ١٧٦

{١١٨٦} کاتێ شەو رۆژ بەرابەر بوون، زۆر نزیکە کە خەونی موسوڵمان هەڵەی نەبێ ١٧٧

{١١٨٧} خەونی خەو پەرژینکراو ١٧٨

{١١٨٨} کەسێ شەیتان لەخەوندا، یاری بە ئەقڵی کرد با نەیگێڕێتەوە. ١٨٠

٤٩- نامەی گەورەییو پایە بەرزی ١٨٧

{١١٨٩} خودای گەورە پێغەمبەری هەڵبژاردووە ١٨٧

{١١٩٠} فەرمایشتەکەی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ): من گەورەی نەوەی بابە ئادەمم ١٨٨

{١١٩١} نموونەی ئەو رێنماییو زانستەی کە خودای گەورە بە پێغەمبەردا ناردوویەتی ١٨٨

{١١٩٢} پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) تەواوکەری کۆمەڵەی پێغەمبەرانەو کۆتا پێغەمبەریانە (درودی خودای لەسەریان بێ) ١٩٠

{١١٩٣} بەرد سلاوی لە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەکرد. ١٩١

{١١٩٤} ئاو وەك کانیاو لەنێوانی پەنجەکانی پێغەمبەرەوە هەڵقولاوە. ١٩٢

١١٩٥} چەند نیشانەو موعجیزەی روونو ئاشکرای پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) سەبارەت بەئاو {٥٩٠٠ - ٥٩٠٨} ١٩٣

١١٩٦} خۆراك بەهۆی پێغەمبەرەوە پیتو فەڕی تێدەکەوێ. {٥٩٠٠ - ٥٩٠٨} ١٩٥

١١٩٧} پیتو فەڕو پیرۆزیی پێغەمبەر لە شیردا. {٥٣٢٧ - ٥٣٣٤} ٢٠٧

١١٩٨} پیتو فەڕو پیرۆزیی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لە رۆندا. ٢١٠

١١٩٩} درەخت بە ملکەچی شوێنی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) دەکەوێ. {٧٤٣٧} ٢١٢

١٢٠٠} باسی موعجیزەی لەتبوونی مانگ. {٧٠٠٢ - ٧٠١٠} ٢٢٤

١٢٠١} پاراستنی پێغەمبەر لە ئازاری ناحەزانی. {٦٩٩٦} ٢٢٥

١٢٠٢} پاراستنی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەدەستدرێژی کەسێ کە ویستوویەتی بیکوژێ. {٥٩٠٩ - ٥٩١١} ٢٢٧

١٢٠٣} گۆشتی زەهراوی مەڕ دەرخواردی پێغەمبەر دراوە. {٥٦٦٩ - ٥٦٧٠} ٢٢٨

١٢٠٤} لە خەملکردندا پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) پێکاویەتی. ٢٢٩

١٢٠٥} فەرمایشتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ): من کەمەرم گرتوون کە نەکەونە ناو ئاگر. {٥٩١٣ - ٥٩١٧} ٢٣١

١٢٠٦} پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەهەموو کەسێ، لەگەڵی ئیسلام، باشتر خودا دەناسێو زیاتریش لێی دەترسێ. {٦٠٦٢ - ٦٠٦٤} ٢٣٢

١٢٠٧} دوورگرتنی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەتاوانو تۆڵە سەندنیشی بەس لەبەر رەزای خودای گەورە بووەو بەس. {٥٩٩٩ - ٦٠٠٥} ٢٣٣

١٢٠٨} پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) ئەوەندە لەشەو نوێژا راوەستابوو، هەردوو پێی پەنەما بوو. {٧٠٥٥ - ٧٠٥٧} ٢٣٤

١٢٠٩} فەرمایشتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ): من پێشەنگی ئێوەم لەسەر حەوزی کەوثەر. {٥٩٢٤ - ٥٩٥٨} ٢٣٥

١٢١٠} حەوزەکەی پێغەمبەرو باسی گەورەییەکەیو رۆیشتنی نەتەوەی ئیسلام بۆسەری. ٢٣٥

١٢١١} باسی سیفەتو نیشانەو هاتنو تەمەنی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ). ٢٤١

١٢١٢} مۆری پێغەمبەرایەتی. {٦٠٢٨ - ٦٠٣٧} ٢٤٣

١٢١٣} شێوەی دەمو چاوو پاژنەی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ). ٢٤٥

١٢١٤} شێوەی ریشی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ). {٦٠٢٨ - ٦٠٣٧} ٢٤٦

١٢١٥} مووی سپی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ). {٦٠٢٨ - ٦٠٣٧} ٢٤٦

١٢١٦} شێوەی مووی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ). (٦٠١٦ - ٦٠٢٧) ٢٤٧

١٢١٧} پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) گەڵێ جار مووی سەری شۆڕ دەکردەوەو گەڵێ جار ٢٤٧

جیای دەکردەوە بەملاو لای سەریدا. {٦٠١٦ - ٦٠٢٧}

{١٢١٨} چۆنێتی زەردەخەنەی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ). {٥٩٨٩} ٢٤٩

{١٢١٩} شەرمو شکۆی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ). {٥٩٨٦ - ٩٨٨} ٢٤٩

{١٢٢٠} بۆنی خۆشی پێغەمبەرو نەرمو نۆڵی جەستەی. {٦٠٠٦ - ٦٠٠٨} ٢٥٠

{١٢٢١} تەنانەت لەکاتی سەرماو سۆڵەشدا کە سرووش (وەحی) دەهات بۆ پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) چۆڕاوگەی ئارەق بەناو چاوانیدا خوڕ خوڕ دەهاتە خوارەوە. {٦٠٠٩ - ٦٠١٦} ٢٥١

{١٢٢٢} باسی بۆنی خۆشی ئارەقی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ). ٢٥٢

{١٢٢٣} خۆ مووفەڕك کردن بە ئارەقی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ). ٢٥٣

{١٢٢٤} نزیکی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەخەڵكو پیرۆزیی وەرگرتن لێی. ٢٥٥

{١٢٢٥} پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەرەحمترین کەسە بۆ منالانو خاوو خێزان. ٢٥٦

{١٢٢٦} میهرەبانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بۆ ژنان، فەرمانی دەکرد بە وشترەوانەکان کە وشتری ژێر ژنان بەهێواشی لێ خوڕن. {٥٩٩٠ - ٥٩٩٥} ٢٥٧

{١٢٢٧} دلێریی پێغەمبەرو لەپێشەوە بوونی بەرەو جەنگ. {٥٩٦١ - ٥٩٦٢} ٢٥٨

{١٢٢٨} پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) رەفتاری لەهەموو کەس بەرزترو رەوشتی لەهەموو کەس جوانتر بوو. {٥٩٦٦ = ٥٩٧١} ٢٥٩

{١٢٢٩} چۆنێتی قسەی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ). {٧٤٢٤ - ٧٤٢٥} ٢٦٠

{١٢٣٠} پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) تەمێو ئامۆژگاری لەسەر شێوەیەکی مەیانەکار دەکردین. {٧٠٥٥ - ٧٠٥٧} ٢٦١

{١٢٣١} پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بۆ بەخشندەییو پیاوەتیو خێرخوایی لە وێنەی نەبوو. {٥٩٦٤ - ٥٩٦٥} ٢٦٢

{١٢٣٢} نەبووە کەشتێ لە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) داوا بکرێو بڵێ: نا. ٢٦٣

{١٢٣٣} خەڵاتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) هەم گەورە بوو، هەم زۆر بوو. {٥٩٧٢ ٥٩٧٨} ٢٦٤

{١٢٣٤} باسی بەڵێنەکانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ). ٢٦٥

{١٢٣٥} ژمارەی ناوەکانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ). ٢٦٦

{١٢٣٦} پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەشێوەی پێغەمبەر چەندێ لە مەککەو لەمەدینە بووە. {٦٠٤٧ - ٦٠٥٧} ٢٦٨

{١٢٣٧} پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەتەمەنی چەند ساڵیدا گیانی سپاردو کۆچی دوایی کرد. {٦٠٣٨ - ٦٠٤٦} ٢٦٩

{١٢٣٨} خوای گەورە ئەگەر خواستی خێری هەبێ بە نەتەوەیێ ئەوە لەپێش خۆیانەوە گیانی پێغەمبەرەکەیان دەکێشێ. {٥٩٢٣} ٢٧٠

١٢٣٩} باسی فەرمایشتی خودای گەورە: {فَلاَ وَرَبِّكَ لاَ يُؤْمِنُونَ حَتَّىَ يُحَكِّمُوكَ} الآية {٦٠٦٥} ٢٧١

١٢٤٠} باسی پەیڕەویی پێغەمبەرو فەرمایشتی خودای گەورە: {لاَ تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءَ إِنْ تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْ}. {٦٠٦٦ - ٦٠٧٨} ٢٧٢

١٢٤١} وازهێنان لەهەرشتێ کە پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) نەهیی لێ بکاو خۆ پاراستن لە پێچەوانەی فەرمانی ئەو. {٦٠٦٦ - ٦٠٧٨} ٢٧٥

١٢٤٢} جیاوازی هەواڵو فەرمانی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) لەبارەی کاروباری ئایینەوە، لەگەڵ رای پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) سەبارەت بەکاروباری دنیایی. ٢٧٥

١٢٤٣} خۆزگە خواستن بۆ بینینی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بەچاوی سەرو شەیدابوونی ئەوە. {٦٠٨٢} ٢٧٨

١٢٤٤} کەسانێ ئاوات دەخوازن، کە کەسوکارو ماڵو منالیان بکەن بەقوربانی یەك دەم بینینی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ). {٧٠٦١ - ٧٠٩٢} ٢٧٩

٥٠- نامەی یادی پێغەمبەرانو باسی پایە بەرزییان ٢٨٠

١٢٤٥} باسی سەرەتای دروستکردنی ئادەم (سلاوی خودای لەسەر بێ). {٦٩٨٥} ٢٨٠

١٢٤٦} باسی گەورەیی ئیبراهیمی خەلیل (سلاوی خودای گەورەی لەسەر بێ). ٢٨٠

١٢٤٧} خۆ سوننەتکردنی ئیبراهیم. {٦٠٩٠ - ٦٠٩٧} ٢٨١

١٢٤٨} باسی فەرمایشتی ئیبراهیم (سلاوی خودای لەسەر بێ): (ربِّ أرنی کیف تحیی الموتی) وە باسی لووتو یووسف (درودی خودایان لەسەر بێ). {٦٠٩٠ - ٦٠٩٧} ٢٨١

١٢٤٩} فەرمایشتی ئیبراهیم (درودی خودای لەسەر بێ): (إنّی سقیمٌ)، وە (بلْ فعلهُ کبیرُهمْ هذا) هەرەها فەرمایشتەکەی ئیبراهیم سەبارەت بە سارای ژنی (ئەمە خوشکمە). {٦٠٩٠ - ٦٠٩٧} ٢٨٤

١٢٥٠} باسی پێغەمبەر مووسا (درودی خودای لەسەر بێ) فەرمایشتی خودای گەورە: (فبرّأهُ اللهُ ممّا قالوا وکان عند الله وجیهًا). {٦٠٩٨ - ٦١١٠} ٢٨٨

١٢٥١} داستانی حەزرەتی مووسا لەگەڵ حەزرەتی خدری زیندە (سلاوی خودایان لێ بێ). ٢٩٠

١٢٥٢} فەرمایشتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ): باوی هیچ پێغەمبەرێ مەدەن بەسەر پێغەمبەرێکی تردا. {٦٠٩٨ - ٦١١٠} ٢٩٧

١٢٥٣} باسی مەرگی مووسا پێغەمبەر (درودو سلاوی خودای گەورەی لەسەر بێ). {٦٠٩٨ - ٦١١٠} ٣٠٠

١٢٥٤} فەرموودەی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ): لەلای مووساوە تێپەڕیم لە گۆڕەکەیدا نوێژی دکرد. {٦٠٩٨ — ٦١١٠} ٣٠٣

١٢٥٥} باسی یادی یووسف پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ). {٦١١١} ٣٠٦

١٢٥٦} باسی یادی زەکەریا (درودی خودای لەسەر بێ). {٦١١٢} ٣٠٧

١٢٥٧} باسی یونوس (درودی خودای لەسەر بێ). {٦٠٩٨ ٦١١٠} ٣٠٧

١٢٥٨} باسی عیسا (درووی خودای لەسەر بێ). {٦٠٨٣ - ٦٠٨٩} ٣٠٨

١٢٥٩} هەموو منداڵێ کاتێ لەدایك دەبێ شەیتان سەرە سیخورمەیەکی لێ دەدا، مەریەمو عیسای کوڕی نەبێ. {٦٠٨٣ - ٦٠٨٩} ٣٠٩

١٢٦٠} فەرمایشتی عیسا: باوەڕم هەیە بەخوداو چاوی خۆم بەدرۆ دەخەمەوە! ٣١٠

٥١- نامەی گەورەیی هاوەڵانی پێغەمبەر (درووی خودای لەسەر پێغەمبەرو رەزای خودای گەورە لە یاران‌و هاوەڵانی بێ) ٣١١

١٢٦١} باسی بەهرەو گەورەیی ئەبوبەکری صەدیق (رەزای خودای لێ بێ) لەگەڵ باسی فەرمایشتی پێغەمبەر: (ئەی ئەبوبەکر گومانت چییە بەو دوو کەسە، کە خودا خۆی کەسی سێیەمیانە). ٣١١

١٢٦٢} فەرموودەی پێغەمبەر (درووی خودای لەسەر بێ): (ئەبوبەکر لەگشت کەس پتر پیاوەتی بەسەر منەوە هەیە). ٣١٢

١٢٦٣} خۆشەویستترین کەس لەلای پێغەمبەر (درووی خودای لەسەر بێ) ئەبوبەکری صەدیقە. ٣١٣

١٢٦٤} کۆمەڵێ کاری چاکە لە ئەبوبەکری صەدیقدا کۆبوونەتەوەو بوون بەهۆی ئەوە کە بیکەن بە بەهەشتی ٣١٤

١٢٦٥} فەرموودەکەی پێغەمبەر (درووی خودای لەسەر بێ): (من‌و ئەبوبەکرو عومەر باوەڕمان بەمە هەیە). {٦١١٩ - ٦١٣٦} ٣١٤

١٢٦٦} هاوڕێتی ئەبوبەکری صەدیق‌و عومەری فاروق بۆ پێغەمبەر (درووی خودای لەسەر بێ). ٣١٥

١٢٦٧} دانانی ئەبوبەکری صەدیق بەجێنشین (رەزای خودای لێ بێ). {٦١١٩ - ٦١٣٦} ٣١٧

١٢٦٨} باسی بەهرەو گەورەیی عومەری کوڕی خەتاب (رەزای خودای لێ بێ). ٣١٩

١٢٦٩} باسی بەهرەو گەورەیی عوسمانی کوڕی عەففان (رەزای خودای لێ بێ). ٣٢٩

١٢٧٠} باسی بەهرەو گەورەیی عەلی کوڕی ئەبو تالیب (رەزای خودای لێ بێ). ٣٢٩

١٢٧١} باسی بەهرەو گەورەیی زوبەیری کوڕی عەوام. {٦١٩٢ - ٦٢٠١} ٣٣٧

١٢٧٢} باسی بەهرەو گەورەیی تەلحەو زوبەیر (رەزای خودایان لێ بێ). ٣٤٣

١٢٧٣} بەهرەو گەورەیی سەعدی کوڕی ئەبو وەققاص (رەزای خودای لێ بێ). ٣٤٤

١٢٧٤} باسی بەهرەو گەورەیی ئەبو عوبەیدەی کوڕی ئەلجەرراح (رەزای خودای لێ بێ). ٣٥١

١٢٧٥} باسی بەهرەو گەورەیی حەسەن‌و حوسەین (رەزای خودایان لێ بێ). ٣٥٣

١٢٧٦} باسی بەهرەو گەورەیی فاتیمەی کچی پێغەمبەر (درووی خودایان لەسەر بێ). ٣٥٥

١٢٧٧} باسی بەهرەو گەورەیی کەسوکاری پێغەمبەر (درووی خودای لەسەر بێ). {٦٢٠٦ - ٦٢١١} ٣٦٠

١٢٧٨} باسی بەهرەو گەورەیی عائیشە دایکی بڕواداران (رەزای خودای لێ بێ)، هاوسەری پێغەمبەر (درووی خودای لەسەر بێ). {٦٢٣٣ - ٦٢٥٤} ٣٦٤

١٢٧٩} باسی بەهرەو گەورەیی خاتوو خەدیجەی هاوسەری پێغەمبەر (درووی خودای لەسەر ٣٨٥

پێغەمبەرو رەزای خودا لەهەموو هاوسەرو هاوەڵو پەیڕەوانی بێ). {٦٢٢١ - ٦٢٣٢}

١٢٨٠} باسی بەهرەو گەورەیی دایکی بڕواداران زەینەبی هاوسەری پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر پێغەمبەرو رەزای خودا لەسەر هاوسەرو هاوەڵو پەیڕەوانی بێ) . {٦٢٦٦} ٣٨٨

١٢٨١} باسی گەورەو بەهرەیی ئوم سەلەمەی دایکی ئیماندارانی هاوسەری پێغەمبەر (درووودی خودای لە پێغەمبەرو هەموو هاوسەرو هاوەڵو پەیڕەوانی بێ). {٦٢٦٥} ٣٨٩

١٢٨٢} باسی بەهرەو گەورەیی ئوم سولەیم، دایکی ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودایان لێ بێ). ٣٩٠

١٢٨٣} باسی بەهرەو گەورەیی ئوم ئەیمەن، ئازادکراوی پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ) کە دایکی ئوسامەی کوڕی زەید بوو. {٦٢٦٦} ٣٩١

١٢٨٤} باسی بەهرەو گەورەیی زەیدی کوڕی حاریثە (رەزای خودای لێ بێ). ٣٩٢

١٢٨٥} باسی بەهرەو گەورەیی زەیدی کوڕی حاریثە و ئوسامەی کوڕی زەید (رەزای خودایان لێ بێ). ٣٩٣

١٢٨٦} باسی بەهرەو گەورەیی بیلالی کوڕی رەباح کە بەندەی ئازادکراوی ئەبوبەکری صەدیق بوو (رەزای خودایان لێ بێ). {٦٢٦٩ — ٦٢٧٤} ٣٩٤

١٢٨٧} باسی بەهرەو گەورەیی سەلمانو صوهەیبو بیلال (رەزای خودایان لێ بێ) ٣٩٥

١٢٨٨} باسی بەهرەو گەورەیی ئەنەسی کوڕی مالیك (رەزای خودای لێ بێ). ٣٩٥

١٢٨٩} باسی بەهرەو گەورەیی جەعفەری کوڕی ئەبو تالیبو ئەسمائی کچی عومەیس ٣٩٧

١٢٩٠} باسی بەهرەو گەورەیی عەبدوڵڵای کوڕی جەعفەری کوڕی ئەبو تالیب (رەزای خودایان لێ بێ) ٤٠١

١٢٩١} باسی بەهرەو گەورەیی عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس (رەزای خودایان لێ بێ). {٦٣١٨} ٤٠٢

١٢٩٢} باسی بەهرەو گەورەیی عەبدوڵڵای کوڕی عومەر (رەزای خودایان لێ بێ). ٤٠٢

١٢٩٣} باسی گەورەیی عەبدوڵڵای کوڕی زوبەیر (رەزای خودایان لێ بێ). ٤٠٤

١٢٩٤} باسی گەورەیی عەبدوڵڵای کوڕی مەسعوود (رەزای خودای لێ بێ). ٤٠٤

١٢٩٥} باسی گەورەیی عەبدوڵڵای کوڕی عەمری کوڕی حەرام (رەزای خودای لێ بێ). ٤٠٩

١٢٩٦} باسی گەورەیی عەبدوڵڵای کوڕی سەلام (رەزای خودای لێ بێ). {٦٣٣٠ - ٦٣٣٣} ٤١١

١٢٩٧} باسی گەورەیی سەعدی کوڕی موعاژ (رەزای خودای لێ بێ).{٦٢٩٥ - ٦٣٠٢} ٤١٦

١٢٩٨} باسی گەورەیی ئەبو تەلحەی ئەنصاریو ئوم سولەیمی هاوسەری (رەزای خودایان لێ بێ). ٤١٨

١٢٩٩} باسی گەورەیی ئوبەیی کوڕی کەعب. {٦٢٩٠ - ٦٢٩٤} ٤٢١

١٣٠٠} باسی گەورەیی ئەبو زەڕی ئەلغەفاری (رەزای خودای لێ بێ).{٦٣٠٩-٦٣١٢} ٤٢٢

١٣٠١} باسی گەورەیی ئەبو مووسای ئەشعەری (رەزای خودای لێ بێ).{٦٣٥٥-٦٣٥٦} ٤٣٣

١٣٠٢} باسی گەورەیی ئەبو مووساو ئەبو عامیری ئەشعەری (رەزای خودایان لێ بێ). {٦٣٥٥ - ٦٣٥٦} ٤٣٤

١٣٠٣} باسی گەورەیی ئەبو هورەیرە، کە دەوسییە، واتە: لەهۆزی دەوسە (رەزای خودای لێ بێ). ٤٣٨

{١٣٠٤} باسی گەورەیی ئەبو دوجانە: سەماکی کوڕی خەرەشە (رەزای خودای لێ بێ). {٦٣٠٣} ٤٤٢

{١٣٠٥} باسی گەورەیی ئەبو سوفیان، کەناوی صەخری کوڕی حەربە (رەزای خودای لێ بێ). {٦٣٥٩} ٤٤٤

{١٣٠٦} باسی گەورەیی جولەیبیب (رەزای خودای لێ بێ). {٦٣٠٨} ٤٤٦

{١٣٠٧} باسی گەورەیی حەسسانی کوڕی پابیت (رەزای خودای لێ بێ). {٦٣٣٤ - ٦٣٤٥} ٤٤٨

{١٣٠٨} باسی گەورەیی جەریری کوڕی عەبدوڵڵای ئەلبەجەلی (رەزای خودای لێ بێ). {٦٣١٣ - ٦٣١٧} ٤٥٩

{١٣٠٩} باسی گەورەیی کۆمەڵەی ئەصحابی شەجەرە (رەزای خودایان لێ بێ). {٦٣٥٤} ٤٦١

{١٣١٠} باسی گەورەیی کەسێ ئامادەی جەنگی بەدر بووبێ. {٦٣٥١ - ٦٣٥٣} ٤٦٢

{١٣١١} باسی گەورەیی هۆزی قورەیش و یاریدەدەران (أنصار)ی پێغەمبەر و کەسانی تریش ٤٦٦

{١٣١٢} باسی بەڕێزیی ژنانی هۆزی قورەیش. {٦٤٠٣ - ٦٤٠٨} ٤٦٧

{١٣١٣} باسی گەورەیی ئەنصار (رەزای خودایان لێ بێ). {٦٣٦٢ - ٦٣٨٤} ٤٦٧

{١٣١٤} باسی باشترینی ماڵەکانی یاریدەدەران. {٦٣٦٢ - ٦٣٨٤} ٤٧١

{١٣١٥} بەجوانی رەفتارکردن لەگەڵ یاریدەدەران ٤٧٢

{١٣١٦} باسی گەورەیی ئەشعەرییەکان (رەزای خودایان لێ بێ). {٦٣٥٧ — ٦٣٥٨} ٤٧٣

{١٣١٧} نزاو پاڕانەوەی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ) بۆ هۆزی غیفار و بۆ هۆزی ئەسلەم. ٤٧٥

{١٣١٨} باسی گەورەیی موزەینە و جوهەینە و غیفار. {٦٣٨٥ - ٦٤٠٠} ٤٧٧

{١٣١٩} وەسپی جوانی هۆزی تەی. {٦٣٨٥ - ٦٤٠٠} ٤٧٨

{١٣٢٠} نزای خێر بۆ هۆزی دەوس. {٦٣٨٥ - ٦٤٠٠} ٤٧٨

{١٣٢١} باسی گەورەیی هۆزی بەنی تەمیم ٤٧٩

{١٣٢٢} بەستنی پەیمانی برایەتی لەنێوان یارانی پێغەمبەردا (درودی خودای لەسەر بێ). ٤٨٠

{١٣٢٣} فەرمایشتەکەی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ): من نیشانەی ئاسوودەیی و ئەمن و ئاسایشم بۆ هاوەڵ و یارانی خۆم و هاوەڵانیشم نیشانەی ئەمن و ئاسایشن بۆ گەلی ئیسلامی من. ٤٨٢

{١٣٢٤} باسی کەسانێ کە پێغەمبەریان دیبێ، یا هاوەڵانی پێغەمبەریان دیبێ، یا کەسێکی دیبێ، کە ئەو پێغەمبەری دیبێ (درودی خودا لەسەر پێغەمبەری خوداو رەزای خودا لە هاوەڵان و یاران و پەیڕەوانی هەتا هەتایە) . {٦٤١٤ - ٦٤٢٥} ٤٨٤

{١٣٢٥} باشترین چین چینی هاوەڵانی پێغەمبەرە، ئەنجا چینی دوا ئەوان، لەدوا ئەوانیش چینی دوا ئەوان. {٦٤١٤ - ٦٤٢٥} ٤٨٥

{١٣٢٦} مەردوم رێك وەك كان وان، چۆن كان لەبنەڕەتدا چاك و خراپی هەیە، ئەوانیش هەروا. ٤٨٦

{١٣٢٧} فەرمایشتی پێغەمبەر (درودی خودای لەسەر بێ): لەپاش سەد ساڵی تر، کەسێ نامێنێ لەوانەی کە ئێستا زیندوون و وان لەسەر رووی زەوی. {٦٤٢٦ - ٦٤٣٢} ٤٨٨

{١٣٢٨} پێشگیریی لەجنێودان بە هاوەڵانی پێغەمبەر (درووودی خودای لەسەر بێ)و باسی ئەوە کە چینی ئەوان باشترو چاکترن لە چینەکانی پاش خۆیان. ٤٨٩

{١٣٢٩} باسی گەورەیی ئووەیسی قەرەنی، کە لەچینی دووەمی موسوڵمانانە، کە ناودارن بە تابیعین ٤٩٠

{١٣٣٠} باسی چاکێتیی میصرو باشێتی خەڵکی میصر. {٦٤٤٠ - ٦٤٤١} ٤٩٤

{١٣٣١} باسی باشێتی وڵاتی عومانو چاکێتیی خەڵکەکەی. {٦٤٤٢} ٤٩٥

{١٣٣٢} باسی گەورەیی وڵاتی عەجەم (فضل فارس). {٦٤٤٤ - ٦٤٤٥} ٤٩٦

{١٣٣٣} بتمانە بەخەڵك ناکرێ مەگەر چۆنها. {٦٤٤٦} ٤٩٨

{١٣٣٤} باسی هەڵاتبازەکەو خوێنمژەکەی هۆزی سەقیف. {٦٤٤٣} ٤٩٩